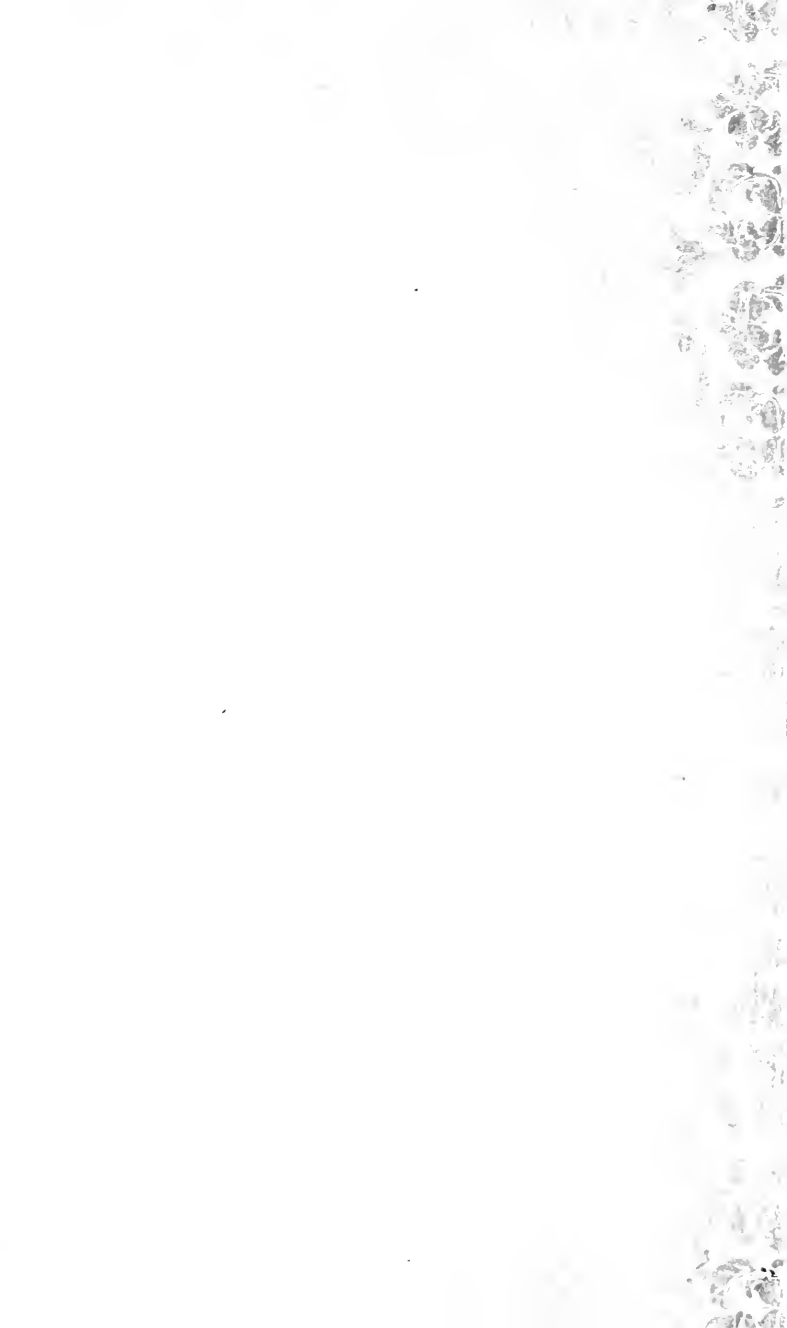

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01007719 6

КНИЖКА
Ч. 0021

СТАУРОПТИКІЙСЬКОГО ІНСТИТУТА.

Юрій Федькович.

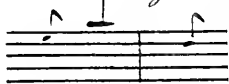
Dum

c. k. Li

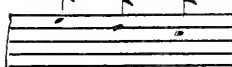
Tempo di marcia, u

Hej u

li-ta - juk s

ta - juk, sum-n

denj-ko to -

ko ku - ka - juk

Подобизна

Hej u
Tam li-ta
Sokolaj litaj
Uz men

Oj seade
Eoz sobi
Kanonj zoz
Ejz

Oj ca di
Zavtra ran
Sonca me
Pluljaj

Oj sona
Za dy
Bo kanon
Uby si

Pody
Za na
Mojav kab
Ejz

Kabaty
Ordobe
Cy by ruzi
So by

Oj kuz
My de
Lys So r
Oj so li

Molvi
U sej
Skloniv
Nuzem

Подоб

Dumka під Magentow

J. Fedkowycia,
с. к. Lieutenanten и в. полку піхоты.
Baron Hellner.

Tempo di marcia, un poco mesto.

Гей у ро - бь у ро - бь, там
лі - та - жуть со - бо - бь, со - бо - бь лі -
та - жуть сум - нень - лів бо - жа - жуть аї ме - не сер -
днь - ко бо - бь, до - бо - бь лі - та - жуть сум - нень,
лів бо - жа - жуть аї ме - не сер - днь - ко бо - бь.

Подобизна автографу Федьковича з р. 1862

(таблиця формату).

poly, u poly,
zjiet sokoly, —
st, sumnenjko bu kajak, —
serdenjko boljst.

njko, serdenjko:
sakk siakénjko? —
krajst, kubi zaspricajust,
budo radnenjko.

erijko, radnenjko, — —
o, ranenjko,
zodjty, vč ny budeš zjty, —
šuljaj serdenjko!

njko zodjtylo,
namy sia krylo, —
y hraty, krovciu prolyvaly,
šny dyrylo.

z by sia masy
naši kalaty, —
kalyna, to kusa-kalyna;
hodna sia mria priznaty?

mož by moja,
kozachaja:
v vstajju, svoj kalyna v kajju,
laka červoznaja?! —

o, oj kalyna
love zavulyas, —
muravonjka v pjoty mshylonjka;
soja družyna.

o ja, ny čuvu siče,
čas podružju sia:
holovonjku sa na muravonjku,
ko poklonju sia ..

изна автографу Федьковича з р. 1862.

(зменшений формат).

УКРАЇНСЬКО - РУСЬКА БІБЛІОТЕКА

ТОМ ПЕРШИЙ.

ПОЕЗІЇ
ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПЕРШЕ ПОВНЕ ВИДАНЄ.

*З перводруків і автографів зібрав, упорядкував
і поясненя додав*

Др. Іван Франко.

У ЛЬВОВІ, 1902.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарського.

PG
3.148
F4
1.15
5.1

104614

ПЕРЕДМОВА.

Щоб зарадити почуваному від давна недостатковости повних і критичних видань наших чільних письменників, Наукове товариство імени Шевченка постановило приступити до видання „Українсько-руської бібліотеки“. Ся „Бібліотека“, появляючись неперіодично томами різного об'єму, в форматі таким, як видані Наук. товариством твори Шевченка, повинна не тільки служити для ширшої громади жерелом докладного познайомлення з творчістю головних раїїв нашого слова, але також основою для дальших наукових студій над ними. В тій цілі повинна вона подавати текст їх творів по змозі автентичний, повний, провірений по рукописам, з доданєм усього того, що потрібне для його зрозуміння яко прояви духа автора і певного часу.

Умова, яку Наукове товариство ім. Шевченка в осени 1900 року заключило з товариством „Руська Бесіда“ в Чернівцях що до видання творів Федьковича, дала змогу Наук. товариству приступити без відволоки до видання творів буковинського поета. Богата збірка автографів і иньших матеріалів, що були доси в посіданю „Руської Бесіди“ в Чернівцях, якій сам Федькович полинив свою рукописну спадщину, була взята за основу отсеого видання. Ся збірка збогатила ся ще деякими автографами, що збереглись у архіві тов. „Просвіта“ у Львові, а також деякими паперами, що доси находили ся в по-

сіданю приватних людей, а тепер були ласкаво чи то даровані бібліотеці Наукового тов. ім. Шевченка, чи доставлені редакторам Федьковичевих творів у докладних відписах. За цінні причинки, що уможливили доконанє сего виданя в такій формі і в такій повноті, як отсе бачимо, належить ся прилюдна подяка поперед усього хвальним виділам товариств „Руська Бесіда“ в Чернівцях і „Просьвіта“ у Львові, далі панам: проф. Ст. Смалъ Стоцкому в Чернівцях, дру В. Галіюви тамже, дру М. Бучинському в Станіславові, д. Р. Заклинському тамже, послови Ол. Барвінському у Львові, дру А. Кобилянському у Львові, послови проф. Ю. Романчукови у Львові, проф. К. Горбалеву в Перемишлі, о. Стефановичеву у Львові, проф. Дм. Левкевичеву в Перемишлі і д. Павлови Кирчову в Струтині.

Доконанє виданя поручив виділ Наук. тов. ім. Шевченка фільольогічній секції, яка на кількох засіданях обговорювала плян і методу виданя. Роздививши ся в матеріалі підписаний референт подав плян видати твори Федьковича в чотирьох томах, а то в першій томі поезії, в другій повісти, в третій драматичні твори, а в четвертій усе те, що не ввійшло би до трьох перших, надто листи постові, документи та матеріали до його біографії, бібліографію його писань, словарець рідких слів, що трапляють ся в його творах, і в кінці вступну студію, яка була би пробою синтези всего біографічного та історично-літературного матеріалу та пробою повної і всесторонньої характеристики нашого поета на тлі його часу і окруженя.

Секція згодила ся на сей плян. Що-ж до методи виданя, то ухвалено порядкувати твори в кождім томі по змозі хронологічно, з захованем таких груп, у які складав їх сам автор. Текет кождого твору повинен був бути провірений по рукопису, а де його нема, в основу мав класти ся перводрук. Варіанти перводрука від автографу або інших друків від перводрука повинні бути зазначені в нотах; розумієть ся, що передруки в шкільних

читанках були виключені, бо тут звичайно препаровано текст поета для педагогічних цілей; тільки в однім-однісінькім випадку текст шкільного друку репродуковано в отьому виданю (стор. 509—510), бо сей твір тільки раз у тім виданю був друкований, очевидно з автографу, а автограф не дійшов до нас.

Спеціально що до впорядкованя першого тому підписаний референт предложив секції до порішення ще одно питанє: як поступити з тими поезіями та віршами Федьковича, що ріжними часами були писані для педагогічного, моралізаційного або якого иньшого вжитку, та з тими, що були писані по німецьки? Чи втягати їх у загальну хронольоґічну чергу, чи вилучити в окремі ґрупи, щоб вони, розсипані з хронольоґічного порядку між иньшими поезіями, не псували їх вражіння тай самі не тратили свого окремого, педагогічного характеру. Секція рішила всі ті вірші виділити окремо і печатати в окремії ґрупі чи ґрупах, держачи ся в рамках кождої з тих ґруп хронольоґічного порядку. От тим то й вийшло, що в двох відділах отсего тома, а власне в „Співанниках“ і в „Німецьких поезіях“ усе зачинає ся від найдавнійших Федьковичевих писань, належних до даної категорії. Хоча се може видати ся відступленєм від хронольоґічної методи а прийнятем методи видаваня поезій по категоріям, то проте надіємось, що се не буде вважатись хибою сего виданя, бо-ж тут сам відмінний характер а подекуди й язк домагав ся такого виділення, тай сам Федькович дав тут недвозначний провід, ґрупуючи ті свої писаня в певні більше-менше заокруглені і органічні цілости (Співанник для господарских діточок, Проскура, Жовнярські пісні, Лірник і т. д.).

До вимогів критичного виданя належить також захованє мови і диялектових відтінків автора, особливо важне там, де маємо перед собою автора такого як Федькович, нерозлучно звязаного з Гуцульщиною і її характерним диялектом. І хоча не можна сказати, щоб Федькович писав диялектом, хоча його

мова являєть ся українською літературною мовою, тою самою, якою писали Квітка, Шевченко і пізнійші красші наші письменники, то все таки те загально-українське язикове тло у Федьковича підмальоване в досить значній мірі прикметами галицького, спеціяльно гуцульського диялекту, яких не заховати значило бп не в однім разі сфальшувати язикову фізіономію твору.

Що до правописі висловлено в секції однушну думку, щоб держати ся в основі загально прийнятої тепер і уживаної в виданях Наук. товариства ім. Шевченка шкільної фонетичної правописі, але завсїди в таких межах, щоб нею не затирано чи то диялектові, чи деякі інші правописні особливости автора (прим. його *dat. fem.* добрі зам. добрій, його спосіб писаня раз ходить, роблять, то знов ходит, роблят, його мягченє або немягченє в таких словах, як руский і руський, гуцулский і гуцульський і т. н.).

Редакцію взяли на себе члени секції проф. др. Олександр Колесса і др. Іван Франко і поділили між собою працю так, що др. Франко обняв редакцію першого тому, проф. Колесса другого і третього части першої (оригінальних драматичних творів Федьковича). Друга часть третього тому, тоб то Федьковичеві переклади „Макбета“ і „Гамлета“ Шекспіра та „Мазепи“ Руд. Готшала, а також четвертий том вийде під редакцією дра Ів. Франка. Зрештою в часі друкованя першого тому проф. Ол. Колесса читав одну коректу кожного аркуша і нераз робив свої уваги: так само і при видаваню дальших томів оба редактори вестимуть роботу в ненастанному порозумію. Задля надзвичайної трудности в стягненю, впорядкованю та зредатованю матеріялу вміщеного в першім томі а також задля надзвичайно утяжливой коректи (через неконсеквенції писовні в автографах, які редакція силкувала ся по змозі шанувати, див. напр. Слово о полку Игоревім першу і другу половину) друк отсего тома протяг ся без малого 10 місяців. Маємо надію, що друк

дальших томів піде швидше і що до кінця 1902 р. українсько-руська громада буде мати в руках бо-дай три перші томи повного видання творів Федьковича в руках.

Щоб для найширших кругів зробити доступними найкращі Федьковичеві твори, постановив виділ Наукового тов. ім. Шевченка на основі отсего повного видання зробити менше виданє вибраних творів Ф—ча для ужитку молодіжи і менше заможних читачів. Се виданє буде обіймати тільки два томи і міститиме в першій томі вибір поезій, а в другій томі вибір повістей Федьковича. Редакцією сего скороченого видання з порученя виділу Наукового тов. ім. Шевченка займає ся проф. Ілля Кокорудз.

Хоча над корректою отсего тома слїнали оба редактори, бажаючи і з сего боку зробити се виданє гідним памяти найбільшого поета зеленої Буковини, хоча деякі аркуші переходили 4 і 5, а ні один не переходив менше як 3 коректи, то все таки на жаль лишили ся в текстї деякі помилки, чи то не добачені в коректї, чи зроблені принадково при монтованю складу на машинї. Тим то просимо уклїнно III. Читачів перед читанєм отсего тома справити в нїм хоч оті помилки, які ми завважили :

Стор.	Ряд.	Надруковано :	Має бути :
65	1 з гори	Як я брата	Як я, брата,
»	5 "	Ви мня брата	Ви мня, брата,
171	16 »	усякім	в усякім
183	в титулі	До Дмира	До Дмитра
288	1 з гори	устав треба	устав, треба
304	15 »	подїв серце	подїв, серце
324	16 з низу	Я не учв	Я не учив
419	12 »	І скїтили вічні	І скитили вічні
695	9 з гори	28	26

Передаючи до рук нашої громади отсеї перший том писань Федьковича редакція потїшає себе думкою, що сповнила совієно вложену на неї Наук. товариства ім. Шевченка задачу і не вронила ані одного листочка з доступної їй письменської спадщини

незабутнього поета. На жаль, дечого з його поетичних творів редакторам таки не вдалось роздобути. Згадаємо тут поперед усього „Послання“, що було написано мабуть 1867 р. (див. нота на стор. 307) і ще по смерті Вол. Навроцького знаходило ся між його паперами, та тепер затратило ся мабуть безповоротно. Ще деякі автографи Федьковичевих поезій, знайдені між посмертними паперами пок. В. Навроцького, знаходять ся в приватних руках, та на жаль лишились редакторам недоступні.

Отсей том оздоблений портретом Федьковича в офіцерськїм мундурі і фотографованою подобизною найстаршого автографу його руської поезії, підложеної ним самим під ноти.

У Львові д. 7 лютого 1902 р.

Др. Іван. Франко.

З М І С Т.

	стор.
ПЕРЕДМОВА	V—X
ДУМИ І СІЛВАНКИ	1—66
Нічліг	3
На день добрий	4
Дійстер	5
Оскресни Бояне	5
Шеня за цїсаря	7
Віправа в поле	8
У Веронї	10
Під Маджентов	11
Співацка доля	12
Сонні мари	13
Думи мої	18
До руского Боянства	19
Поклін	20
Вечером	21
При відході	22
Боляда	23
Шісні ладовинї I—II	25
Дитина	26
Загадка	27
Квітки	27
Гуцулка	28
Вечір на Підгірю	28
Пречиста Дїво радуй ся Маріє	30
Молитва	32
Україна	33
Оскресни Бояне	35
Співацка добраніч на скін Тараса Шевченка	36
До нашого батька Могильницького	38
Мій образ	38
До неї	39
В церкві	39

	стор.
На дорогу	40
Співацька доля	41
Рекрут	41
Святий вечер	42
Дезертер	43
В арешті	44
Ой нічка то тиха	45
Ой вийду я з хати	46
Співанка	48
Марш на Італію	49
Під Кастепедолев	50
У Вероні	51
Кельнер-марш	52
Товариші	52
Ніч в Яесах	55
Трупарня	56
Козак	57
Чому?	57
У поли, гей у поли	59
Неділя завтра	61
На могилі мого брата А.	63
» » » Б.	64
Як я брати раз сконаю	65
Конец	66
БАЛІАДИ і ОПОВІДАНЯ	67—102
Як то співак проклинає	69
Стрілець (з Шілера)	71
Порука (з Нілсера)	73
Трафунок	77
Стрілецька пригода	78
Воля не бранка	80
Добуш	84
Юрій Гінда	89
Киртчалі	94
Празник у Такові	99
ПОЕЗИЇ 1862—1867 р.	103—207
Нічліг	105
Думка	106
Сироти	106
Бервінок	107
Шельвах	107
Зіле	108
Лист	110
Хто ся Богу молит?	112
Золотий лев	113
Хустка	116
Гуцулка	117
Гуцулки	117
З думи «Циганка» I—II	118

	стор.
Не знаю	120
З поеми «Квіти-діти»	121
Сему-тому, хто цураєсь свого дому	122
Думки I—V	124
Пуга, поема	127
До Михайла Дучака	136
Новобраччик, поема	140
Нива	151
До мого брата Олекси Чернявського	153
Мій сардак	154
Писавки, повіре народне	154
До керманіча	156
Дарма	157
Не можу	157
Чекайте!	158
Однако	158
Зірочко моя	158
Шипітські берези	159
Лук'ян Кобилниця	165
Буковина	171
Сам	172
Дві пісні розкеві I—II	175
Думи мої	180
До Дмитра Делика, цугфіра	183
В день скону батька нашого Тараса Шевченка	185
Ом. Партишкому	190
У море!	190
Думи мої, діти мої!	191
Пісня о поході Ігоря на Половців	193
Плач Ярославни	205
ПОЕЗИЇ ВІД. В КОЛОМІЇ 1867—68 р.	209—306
Мертвець	211
На могилі званого брата Мих. Дучака	225
Сніг шорця	236
Городенчук	238
Рожка	240
Циганка	244
Дезертир	261
ПОЕЗИЇ 1868—1876 р.	307—396
Душко моя розмаїта	309
Старий жовнярь	310
Співак (за Шіллером)	311
Сей світ однакий був і буде	312
Віра	313
До Дашла Млаки	314
Прощі (за Гайнем)	317
Фльоєра	318
До М. Д.	320
Зірочка моя	325

	СТОР.
Одних вигучують пшарить	322
Стрілець (за Шілдером)	323
З округків (I—XII)	324
Гріль Ероль	330
Свекруха	332
Здоров чесному сѣбору Просвіти у Львові	342
Обмий поменник Тарасові Шевченкові на вічну память	345
З округків (XIII—XV)	348
Гуляли	350
Глем	351
Сонце	451
На зеленій млаковині	352
Куда?	353
Дезертир	354
Пому й її	355
З округків (XVI—XXV)	356
Рожа	359
Бельзацар	360
Савл і Давид	631
До неї	363
Страж на Русі (А)	364
Баркароля	365
Присягав ся	366
Страж на Русі (Б)	366
Богн Сагарн	368
У горах	369
Сон	370
Явір	370
О чом Дунай!	371
Де доля?	372
Волошин	373
Лайдака	390
Я гадав	390
Чи хто зміркує?	391
У ледія	392
Богачева	392
Як ліпше	393
Проходан	394
Гой видів бо я	394
Гой зійшла зоря	395
Чи є де краще?	396
ДИКІ ДУМИ, думав Гуцул-Невір	397—462
Дикі думи	399
Гуцул-Невір	400
Не дуг. Довбуш	401
Дзвінка	403
Доля	404
Гуцул-кобзарь	406
До маймуrowого ангеля	409

	стор.
Бісків	410
Дітише! Сокілекий	411
До роки	413
Рожа, ірапська казочка	414
Під вікни	420
Римська княгиня	421
Шипіцькі берези	421
Циганка	423
Корманч	424
Здоров. Тарас	426
До черленого	427
Желізнний двір	428
Чорний косарь	430
Сочава	431
У світ! У світ!	433
Сербські ваї	434
С під юга	437
Туркція	437
У гори!	439
Домів! Богач	440
Король Гуцул	440
Де Черемш	447
Черемска парниця	448
Кидра-княгиня	450
Під міров. Будь здорова	454
Царска рожа	455
Кобзарска зірниця	457
Зори	457
Тай оттаке!	457
Сокілека княгиня	458
Урода	459
Хорий стрілець	460
На кафталиці	460
Відправа	461
ПОЕЗІЇ 1885—1886 р.	463—496
До ліри	465
Король Гуцул	465
Агасвер	469
Убогий легінь	471
Вже двацять рік	472
Шипіцькі берези	477
На новий рік	482
Я не дивуюся	484
Старий господарь умерас і сина научас (А)	486
» » » » (Б)	488
До наших ромунізаторів	489
Наші »Старі«	491
Піду я у Львів	492
Хіба доли яке діло?	494

	стор.
Кресак	494
У гождусі	495
Правда	495
Криноліна	496
Удова	496
СПІВАННІКІ	497—700
I. Співанник дія господарских діточок	499 - 515
1. О Боже млий світе	499
2. Білий соків як ледик	500
3. Гой на Івана відітали рої	500
4. Біла береза на ярі	501
5. Нема лише в світі жити	502
6. Нішов голос по грому	502
7. Боже з неба високого	503
8. Ластівочко-щебетюшко	504
9. Рідний край	505
10. Зазулька	505
11. Жеші	505
11. Вороний	506
13. Вечер	506
14. До школи!	507
15. Коби в мене!	508
16. Мир вам	508
17. Спочнок по праці	509
18. Пісь плугатаря	510
19. Січень	511
20. Лютий	511
21. Марот	512
22. Гераклій	513
23. Що я люблю, в що вірую	514
24. У що турати?	514
25. Слава хлібороба	514
II. Проскура	516—528
Дитинко Божя!	516
1. Проскурка	517
2. Я твій, Іеусе!	517
3. Матінка Христова моя	518
4. Ангелику мій!	518
5. Дитина на Господа уповає	519
6. Де дитині добре?	520
7. Наша хатка	520
8. Святий Николай	521
9. Уставати!	521
10. Рано	522
11. Учїт ся!	523
12. Примівка до обїду	523
13. Хто що має	524
14. У млинївій	524
15. Коли дитина не слухає	524

	стор.
16. Піснь утренняя	525
17. Молитва	525
18. Отче наш!	526
19. Неділя	527
20. Дзвони	528
III. Байки	529—538
1. Коник каже	529
2. Волик каже	529
3. Песик каже	530
4. Медвідь у пасіці	530
5. Когут і кравець	531
6. Кінь і батіг	531
7. Лев і его міністри	532
8. Кіт і лис	533
9. Жаби	534
10. Гривко і Сивко	534
11. Заяць	536
12. Заяць і лев	536
13. Кінь	537
IV. Пісні жовнярські	539—549
Рускі вояки!	539
1. Молитва руского жовняра	540
2. Наша Буковина	541
3. Наша Галичина	541
4. Наша фана	542
5. Наш цесарь	542
6. Рекрути	543
7. Жовняр	544
8. Що жовняру треба	545
9. Гоя, папе ти наш!	545
10. Ударили тамборники	546
11. Марш	547
12. Цаплеті айх	547
13. Нусти хлопців!	548
14. До бою!	549
V. Співанки	550—561
1. А я собі стрілець	550
2. Братя оприники	552
3. См, братя, за чару	553
4. Жемчуг маси	553
5. На рокиті тримбтарь	554
6. Не вірь ти, дівчино, ледіневи	555
7. Нема в світі на окола	555
8. Чи чули ви, ледіники?	556
9. Як засяду, братя, коло чари	557
10. Піснь до пива	559
11. Страж на Русь (В)	559
12. Нова Січа	561
VI. Руский лірник	562—603

	стор.
А. Двадцять пісень про святого Николая	563—578
Православні християне!	562
1. Молодий вік св. Николая	564
2. Як оден бідний чоловік загадав свої доньки до гріха довести і як св. Николай его ратус	565
3. Як св. Николай лагодить ся в дорогу	566
4. Як їхав св. Николай до Єрусалима	567
5. Як приїхав св. Николай до Єрусалима	568
6. Як їхав св. Николай у місто Міру	569
7. Як приїхав св. Николай у місто Міру	570
8. Як сидів св. Николай у неволи	571
9. Як св. Николай край Індійський від голоду спасас	572
10. Арій і св. Николай	573
11. Як ратус св. Николай трох гравдан від смерти	575
12. Як ратус св. Николай трох воявод від смерти	576
Похвала	577
Б. Три пісні в честь св. Юрія	578—586
Перша пісьнь	578
Друга пісьнь	583
Третя пісьнь	585
В. Свята великомучениця Катерина	587
Г. Марія	588
Д. Св. в. м. Іван Новий	589
Е. Св. в. м. Юрій	591
Ж. Св. о. Николай Чудотворець	592
З. Св. муч. Никифір	594
І. Св. апостол Петро	595
К. Св. муч. Параскева	596
Л. Св. в. муч. Варвара	597
М. Пісьнь про чудо св. Михайла	599
Н. Спрітка	600
О. Лучицер (I—II)	601
VII. Колядник	604—654
Слово до колядників	604
А. Коляди старовіцкі	606—641
Передне слово	606
Наука для Перелли	606
а) Коляди під вікном	608—629
Відомість	609
1. Священникови (I—II)	611
2. Панови	612
3. Панщеви	612
4. Пани	613
5. Паниї	613
6. Господареви (VII—XI)	618
7. Господини	618
8. Удові	618
9. Новоженцям	619
10. Дитині	620

	стор.
11. Парубкови (XVI—XXI)	620
12. Дівці (XXII—XXX)	625
15. Жартівлива	629
б) Поколядь	630—633
Поколядь у загал	631
Поколядь священику	631
Поколядь господареві	631
Поколядь парубкови	632
Повішюване	632
в) Пляшованець	633
г) Коляди за столом	735—641
1. О дай Боже (А)	635
2. » (Б)	636
3. Загальна	637
4. Сидит Христос на престолі	638
5. Гой сів Христос до вечері	639
6. Гой сів Христос вечеряти	639
7. Ясна зоря з неба впала	640
8. Прещета Христа породила	640
Б. Коляди церковні	641—643
Відомість	641
1. Небо і земля	641
2. Бог предвічний	642
3. Новая радість	643
В. Коляди під польські голоси	643—649
Відомість	643
1. На гол. W żłobie leży	644
2. На гол. A wezora z wieczora	645
3. На гол. Paśli pasterze woły	645
4. На гол. Hej w dzień narodzenia	646
5. На гол. Anioł pasterzom mówił	647
6. На гол. Nowy rok bieży	649
Г. Коляди іорданські	649—654
Відомість	649
1. Там по ріці по Йордані	650
2. Гой на ріці на Йордані	651
3. ПоЙордановець	653
VIII. Маланка	655—700
А. Наша Маланка Дністровая	655—676
Передне слово	655
Маланка (1—24)	661
Вінчоване до Маланки	672
Б. Ти місяцю, ти королю!	676—700
1. Гой в суборі	676
2. Як Дух божий	677
3. О Прабоже	677
4. Ще й з Любоїв	678
5. Гой учуй нас!	679
6. У началі	680

	СТОР.
7. Гий брє море	681
8. У неділю	681
9. Гой королю!	682
10. Ладо й Ладо!	683
11. Гой ви стрільці!	684
12. Делій зоре!	684
13. Гой ти Деле!	685
14. Гой та рано!	686
15. Гой ти доле!	687
16. Ой та горе!	687
17. Гой під морем!	688
18. Гой у мачку	689
19. У тереміх	690
20. Гой та море!	690
21. Гой та рано	691
22. Гой ви тури!	692
23. Гой та дарн	693
24. Гой медочком	694
25. Гой до плуга	694
26. Гой та Зельман	695
27. У васильку	696
28. Гой ти зоре!	696
29. Гой та рано	697
30. Гой мечами	698
31. У бояріх	699
32. Гой у сріблі	699
і Поправки і доповнення	701—707
Dumka pid Magentov	701
Сонні мари	702
Пречиста Діво радуй ся Маріє	703
Ой вийду я з хати	703
Як я, братя, раз скончаю	704
На могилі мого брата	704
Добуш	704
Три поезій: На честь цісаря	705
На честь Евгенія Гакмана	706
В самборі	706
Страж Австрій	707
Єм, братя, за чару	707
НІМЕЦЬКІ ПОЕЗІЇ	709—783
Die treue Liebe	711
An Emilie	716
Die Rose und der Schütz	716
Die Nationalpoesien der Ruthenen	717
1. Verkannte Liebe	718
2. Der Liebe Schicksal	719
3. Der Huzulen-Bergschütz	719
4. Der Kosak	720
5. Kriegers Tod	721

	(TOP.
6. Der bewährte Rath	722
7. Liebe	723
8. Und wenn ich einst	723
Ein Rundgesang	724
Ich	725
Taras	726
Dobusch	728
Dzwinka	729
Biskof	730
Die Kaiserrose	731
Der Kamerad	732
Die Tscheremusmixe	733
Sutschawa (A)	735
Am Dom	736
Jägerlied	736
Adam und Eva	738
Die Tscheremusmaid	740
Am Tscheremusch	741
Sängers Loos	742
Sängers Stern	743
Der Uzulenskalde	744
Zum Marmorengel	745
Sokilski	745
Die Rose, iranische Sage	747
Der Römersee	749
Ständchen	749
Die Ziegeunerin	750
Der Kermautsch	751
Die Schipotbirken	752
Das Eisengemach	753
Was wills du?	754
Der schwarze Wandersmann	754
Sutschawa (B)	755
Das Palmenfest zu Takov	755
Vom Süden	757
Die Griechin (Bulgarisches Volkslied)	757
Zurück!	760
Trojsil (Kleinrussisches Volkslied)	760
Reiters Irrfahrt (Kleinrussisches Volkslied)	762
Des Buhlen Heimkehr (Kleinrussisches Volkslied)	764
Die Witwe (Kleinrussisches Volkslied)	764
Der kranke Sohn (Kleinrussische Ballade)	766
Mein Urbild	768
Marko (Die Ballade „Der kranke Sohn“ in altnordischer Fassung)	768
An Sokilski	770
Der Uzulenkönig (eine Uzulensage)	771
Was ist's?	773
Die Tscheremusmixe	774

	СТОП.
Die Fichtenfürstin	775
Leb' wohl!	777
Am Posten	778
Die Kaiserrose	778
Der kranke Jäger	779
Die hohe Wacht	780
Abschied	781
Uzulenständchen	781
Sechs Uzulenlieder	782
МЕЛОДИИ	785—806

ДУМИ і СЛІВАНКИ.*)

*) Такий титул має перша частина поезій Федьковичевих у виданні 1862 р. Дасмо під сям титулом крім тих поезій, які обняти ним у тому виданні, також ті, що були поміщені в брошурі „Slovo na slovo do Redaktora „Slova“. Černivec 1861“.

Н і ч л і г.

Звізди по небеснім градї
І по одній і в громадї
Як то любо засняли,
Де жовняре спочивали.

Но як збліднут тихо зорі,
Світле сонце зійде д горі,
Хто тогди нам бідним скаже,
Де котрий з нас нинї ляже?

Де хто ляже, Божа воля, —
Є де спати, много поля,
Є де голов приклонити,
А зірницї імуд світити.

Друковано у перше в Поезіях, вид. 1862 р. стор. 48.
Про сю думку писав Федькович Дідичькому, що познайомивши ся
1859 р. в Чернівцях з А. Кобилянським, коли сей налягав на него,
щоби писав по руськи, відповів йому: «Хотя я по руски не пишу,
то претці я славянску, а особливо руско-народну поезию дуже
високо ціню, а аби ви знали, що я і по руски вже щось написав,
то дивіт ся озде в мій дневник з походу тогорічного, що й я якоїсь
буйної години, в таборі під Касано і на одну руску думочку ся
зваскивав». І показавім ему мою думку Пичліг. «Сея думочка, за-
певно без усього поетичного вартунку, єсть моя перша руска поезія»
(тамже стор. XIV). Виходить із того, що вона написана літом 1858 р.

На день добрий.

Летів прилетів сивий голубко
А з гори, Чорногори;
На день добрий ти, честний господар,
Тай ти славний суборе.
На день добрий ти, честний господар,
На щасливу годину,
Лиш ни гнівай ся за то на мене,
Шом пригостив в гостину.
Бо я ни прийшов того до тебе,
Мід-вино вішвати,
Алем приїхав того до тебе
Співаночку співати.
Бо мене мати бай породила
Де вірли воду шили,
Навчила мене бай співаночок
Сто дватцять і чотири.
Бо мене мати бай породила
У поли край Дунаю,
Та й казала ми: співай синочку
Та як соловій в гаю.
А я літаю, а я блукаю,
Бай від хати до хати;
Ой позволь, позволь, честний господар,
І в тебе заспівати.
Бо я ни прийшов до твого дому
Длі славного обіду:
Лиш заспіваю, кілька сам знаю,
Відспіваю тай піду.
Ой піду-ж бо я, поїду-ж бо я
Тай назад в Чорногори;
Ой прощай, прощай, честний господар,
Тай ти славний суборе!

Д н і с т е р .

Ци дружина люба мила з краю загостила,
Ци пташина білокрила з краю заблудила,
Ци буркун то синопюрний байраком гукає,
Ци Дністер то буйнобурний на Подолі грає?
На чім то побережю збіжя золотіют,
І покоси шовкові колом зеленіют,
І шумя ту темні луги, гай там шелевіє,
Там хатина у садочку. ту ся двір біліє.
Ту соколи підлітають, ту вірли сковичут,
А по борах соловії сум на сум щебечут? —
Чуєш, деє мала хлопчина на сопівці грає,
Дівче квапит до керниці, думку си співає,
І вівчар там молоденькич білі вівці кличе,
Чути — рже деє ворон коник, сїрий волик річе...
Всюда любо, всюда красно, всюда лиш би бути —
О дністерські береженьки, можна вас забути?

Друк. „Slovo na slovo“ стор. 8—9.

Оскресни Бояне!

Оскресни Бояне, присвітлий співаче!
Та де-ж ти так довго ночуєш?
Давно вже по Тобі Славянщина плаче,
А Ти нас, Бояне, ни чуєш? —
Оскресни, оскресни, вже літо надходить,
Вже зоря нам ясна свитає,
Лиш сонце на небі без Тебе ни сходить,
Бо сонце на Тебе чикає.

Оскресни Бояне, оскресни, — ци чуєш,
Як пташка гаями голосит,
А Ти деє в могилі, у темні ночуєш...
Ни чуєш, зазуля Тя просит?! —

Оскресни, оскресни в щасливу годину,
Оскресни Бояне, наш друже,
Прибуди з могили у нашу гостину,
Нехай*) так пташина ни тужит.

Оскресни Бояне, ни бій ся нічого,
Ни бій ся московскої окови;
Славяне живуть ще, Руснаків є много,
Шо вмерти за Тебе готови.
Оскресни, оскресни, заграй нам до бою,
Заграй нам як громи небесні,
Грай пісню правдиву, грай пісню нам свою,
А згинут крикливці безчесні!

Коби-ж то ми знали, коби-ж ми видали,
Де Твоя, співаче, могила,
То ми би найглібшу могилу заклили,
Она би Тя певно пустила!
А так ми ни знаєм, в котрі Ти країні,
В котрім то Ти гробі ся клониш:
Ци Ти на Подолю, ци Ти на Україні,
Ци Ти на Підгірю ся слониш.

Країно щаслива, країно кохана,
Пусти нам Бояна з могили;
Пусти, ах пусти нам співака Бояна,
Бо наші поділя зацвили.
Най пташка ни тужит, зазуля ни кує,
Най так соловії ни плачут,
Най руская земля Бояна учує,
Най рускі сини го зобачут.

Друк. „Slovo na slovo“ стор. 9—10. В „Поезіях“ 1862 р. знаходить ся друга редакція сеї пісні, значно відмінна від отсеї тим то й друкуємо її далі в повні.

*) В перводруку Nachaj.

Пісня за цїсаря.

Зкавав по німечки: I. G. Seidl.
Перевів на руске: Ю. Федькович.

Сохрани нам моцний Боже
Цїсаря з цїлим краєм,
Най му Господь допоможе
Ласков свойов на взаєм!
Присвітлу Ёго корону
Від напасти боронїм,
І до Габсбурґекого трону
Вік на віки си горнїм.

Де за правдов стати треба,
Станьмо брата вєім а вєім,
А если би було треба,
Воювати враз підїм!
Славу свою ни забувше,
І войсковий обичай,
За Цїсаря кров і душу,
За Цїсаря, за наш край!

Шо цивільний запрацує,
Вояк вірне стереже,
А наука поверхує*),
Примисл весіль принесе.
Благослови Боже з раю
Щистєм, славов на взаєм!
Світле сонце засниє
В згодї, мирі над краєм!

Нехай**) вєї з нас згоду мают,
Бо нам згода силу даст;
Де вєї разом си тримают,
То найтяжше їм си вдаст.

*) Чи не помилка зам. поверхує?

**) В перводруку: Наснаї.

Разом брата пара в парі
На оден тегнім си тік :
Слава Царю, слава царі,
Дай їм Боже вічний вік !

* * *

Цісарівня всім надібна
На столиці враз сидит,
І Цареві всім подібна,
З Царем разом край рєдит.
Шо найбільше щистє світу,
Їм Господи Боже дай :
Франц Йозефа, Лісабету,
Всю дружину Боже май !

Друк в окремім, ненагінованім додатку до брошури „Slovo na slovo“, к. 1. Про сей додаток писав Федькович до Дідницького : „При сій okazji (знач. давни Кобилянському для його брошури вище паведені вірші) перевів я і німецький гимн народний на престо-руське, а додавше до него ще з-вару співанок мною утворєних, казавєм то все друкувати і меже мої рускі молодші-воляки роздати, котрим я тільки прошлих годни мого життя винєн єм“. (Поезія, Льв. 1862, стор. XIV).

Віправа в поле.*)

Ой брате мій, ой коханий,
Чо ти ходиш заплаканий ?
Гай, гай ни думай, поїдем за Дунай,
Гей поїдем, коханий !

Ой рад-би я, милий брате,
Гей рад-би я ни плакати,
Але-ж тяженько на моє серденько,
Гадає розпукати.

*) Оця і дальші три поезії мають у згаданім уже додатку до брошури „Slovo na slovo“ свільний титул „Zovniarskiji Dumy J. Fedjkovycsa“.

Чи може ти брате плачиш,
Що родини бай ни бачиш?
Цісарська фана дружина кохана,
Чого-ж білше ти хочиш?

Вбери фану в буковину,
Все ни стане за дружину.
Гей, горе, горе, поведе за море!
Там відай я загину.

Ни тра брате нарікати,
Хоть підемо воювати:
Ой гою, гою, така-ж наша доля, —
Ти думай, що гуляти.

Ой гуляти, бай гуляти.
Там де грають на гармати..
Гой, гою, гою, ти долечко-ж моя,
Гей мати-ж моя, мати!!

Ой мати-ж ти моя, мати,
Пішов твій син погуляти:
Гей, гаю. гаю, то ню. то гуляю,
Гей то ню, то гуляю!

Ой пив-же я, тай напив си.
Як лег спати, ни будив си..
Гей, гаю. гаю, кєрвавни Дунаю,
Вжем на віки упив си!!

Друк. в додатку до „Slova na slovo“, к. 2.

У Веронї.

У Веронї, гей на брамі каменї,
Там стояли три жовняре молодїї.
Оден спер си на поручу, задумав си,
Дрібненькими слозочками заплакав си;
Другий ьго до серденька пригортає,
Тай до него із тихенька промовляє:
„Ей ни тужи, брате милий, ни жури си!
Красно, мило в Італїї, подиви си!
Землю трави шовковїї укривають,
Соловїї голоснїї ни втихають“.

„Добре тобі, любий брате, говорити,
Коли-ж мнї в чужім краю горе жити.
Горе-ж мнї в чужім краю пробувати,
Прийде з жалю великого погибати.
Бо хоть красно в Італїї, лиш би бути,
Таки годї краю свого бай забути.
Бо хоть у нас виногради ни зацвили,
Коли-ж бо в нас нарїд любий, нарїд милїй;
А тут люди ни є люди, але звїри,
Нї в них Бога, нї в них Царя, нї в них віри“

У Веронї, гей на брамі каменї,
Там стояли три жовняре молодїї.
Оден спер си на поручу, задумав си,
Дрібненькими слозочками заплакав си;
Другий ьго до серденька пригортає,
Слози єму дрібненькїї обтирає;
Обтирає дрібнї слози тай голубит:
„Ни жури си, брате милий, брате любий!
Бо єсли ми в Італїї ни пірнемо,
То ще ми си в наші краї повернемо“.

Друк. в додатку до „Slova na slovo“, к. 2—3.

Під Маджентов.*)

Гей у поли, у поли
Там літают соколи:
Летя, літают, сумненько гукають,
Аж мене серце болит.

Ой серденько, серденько,
Чого-ж тобі тяженько?
Канони грають, кулі заспівають,
Най ти буде радненько.

Буде, буде радненько:
Буде рано раненько
Сонце сходити, перестанеш жити —
Гуляй, гуляй серденько!

Ой сонечко сходило,
Туманами си вкрило;
Канони грали, кровіов розливали,
Аби си ни дивило.

Подиви-ж ти си, мати,
Та на наші кабати:
Вся кабатина то кров то калина, —
Ци-с мя годна пізнати?

Ой пізнаю, пізнаю:
Лиш одного тя маю —
Одного сина, красний як калина,
Та як калина в гаю.

Ой бо в гаю калина
Ни длі него зацвила;
Гей цвила, цвила вісока могила —
Твому сину дружина.

*) В перводруку Під Magentov.

Ой дружина-ж то, ненько!
Завтра рано, раненько
В шовкові траві, зелені мураві
Щоклоню єй низенько.

Щоклоню єй до свого
Гетмана молодого:
Гетмане пане, звінчай-же ти мене
Козака молодого.

Буду тебе вінчати
Там де дзвоня гармати,
Ой буду, сину... — Гину пане, гину!
Гей ни плач, моя мати!!

Друк. в додатку до „Slova na slovo“ к. 3—4. Строби 5—10 сеї поезії були потім з деякими відмінами поміщені в збірці Федьковичевих поезій, виданих Дідичьким, стор. 48—50 пз. Пьдъ Касте-недольевъ, сѣванка: див. єю другу редакцію далі під сям титулом.

Співацця доля.

В місті Гумани на золоті бани
Сидит сокіл сивесенький:
Куда-ж ти їдеш, поручнику пане,
Федьковичу молоденький?
Їду я, їду з гори Черногори
За бистрії за річеньки:
Гей на день добрий, жовнярський суборе,
Ви славнійї козаченьки!
Бог дай здорове, поручнику пане,
Федьковичу молоденький:
Просимо тебе, ой просим тя з нами,
Сїдай на мід солоденький.
Ой ни прийшов я до вашого двору
На меду єй напивати,

Але-м приїхав славному субору
Співаночку заспівати.
Бо моя мати мене породила
Та де вірли воду пили,
Тай співаночок мене научила
Вісімдесет і чотири.
Бо моя мати мене породила
В чистім поли при Дунаю :
„Співай, мій сину, — так ми говорила —
Як соловії в темнім гаю“.
А я літаю по гаю-діброві,
Та ще буду бай літати :
Ой позвольте ми, сини соколові,
Межи вами заспівати.
Бо я ни їхав з гуцульського краю
До вас, брата, до обіду ;
Лиш заспіваю, за кілько сам знаю,
Відспіваю тай поїду.
Їду, поїду, брата соколові,
Та де би ми добре бути ;
А за сим словом бувайте здорови,
Прошу мене ни забути.

Друк. в додатку до „Slova na slovo“, к. 4. Пізнійше в переробленій формі було поміщене також у «Поезіях» 1862 р. Сей другий варіант друкуємо далі в повні.

Сонні мари.

У синє море сонце вже потало,
І всюди мирно, всюди тихо стало,
Лиш з Дому Марка звони в складних струнах
Пустили голос срібний по лягунах,
І так сердечне до молитви прося,
Що аж рибки ся з глибини піднося
Пречистій Діві „Радуй ся“ сказати...

Пішла і рибка під каміне спати,
І тихо стало.

Повиж моря краю
Зачав ся місяць в туманах блукати,
А недалеко в циприсовім гаю
Десь соловіє стало щебетати;
І так то щире, щире заводило.
Як сиротятко, що не має роду, —
Хто знає, вітки бідне заблудило
До сего краю на солену воду...
Умовкло, бачу, вже го не чувати.

Домами стало світло погасати.
В лягунах тихо, — часом десь гітара
Поплаче трохи, часом милих пара
В закритій барці стане гоготіти, —
Пропали таки в срібній ночі сїти, —
І нич-ничого більше вже не чути.
А люди? — мали десь давно заснути,
Стружені, бідні; -- милого спочинку!

А я де склоню голов на годинку,
Де я до завтра буду спочивати?
Ци треба й бідним місяця ще шукати? —
От палац Дожин з ясного мармуру:
Я тут ся склоню тихо коло муру.
Тай буду спати, спати до раненька,
У сего слупа, дріжуч' го обтулю
Як свого брата, лїнше ще як брата —
Ци-ж не оба ми бідні, сиротята? —

О, як ту добре! Плита холодненька,
До неї груди трошечки притулюю,
Чей перестане серденько боліти. — —
О-північ звоня, — Аве, Божа Мати!
Приклоню голов, буду трохи спати,
Бо сон мя ломит
.

Голос то тримбіти?

.
Так, так, тримбіта десь приповідає...
І чо-ж так дуже миленька жаліє,
Що чагір вяне, скалам серце мліє? — —
Відай мене так бідного витає
За десять років, — як-же жалібненько!
Гей мати рідна, син як повертає,
А вна лиш силаче, а відтак питає:
„Де-сь був, мій синку?“
.

Ненько моя, ненько,
Де-м був, питаєш?

Або-ж я вже знаю
За тільки років, по котрім то краю,
Котрим замірем нещасливий блужу,
Ци де не найду рідну, братну душу,
Ци не здібаю, словом, чоловіка! —
І вже-м на ноги, ненечко, каліка, —
Тай не найшов-ем, — нині повертаю
Назад в Підгірє, знов до свого краю.

Ой як гаразд то було тутки жити,
Нім я пішов був царами блудити!
О, добре було, добре, памятаю,
Богато ліпше як у Бога в раю:
Бо в Бога в раю ні тримбіти нуті,
Ані флюяри на тугу не чути.
А на Підгірю пісня не втихає,
Бо тут і камінь заєспівати знає,
Бо тут і пуга свою думку піє.
Як нічов в літі місяць їн пригріє,
Або як ворон смерти де заєружит,
А вна то видит, тай з жалю затужит,
Що вже комуєь би тутки не тревати.

Коби хоть тільки щастя в Бога мати,
Би можна було — вже ми доста жити, —

Сю бідну голов тутки де склонити
На супочнок, тут коби застила,
Аби по мені з раз хоть затужила
Тримбіта мила!

Де-ж їй любі нутн,
Шо їй лиш трошки, вже лиш трошки чутн?
Нїби зазулька, бачиш, заковала
По конець світа, так ся відозвала,
І сумно, сумно знов приповідає,
Гей тая лебідь, шо на скін співає,
Ци, як на Риві казкарі*) казали,
Так в'на співає — де?

У Черногорі. —

.
Так, так тота гора ся називає,
Шо онде пишно в небо ся змогає,
І князі-скрані в золотії зорі
Нїби в коруну ясну укриває,
А буйні вітри білими снігами
Закрили главу нїби рантухами.
Її шати — квіти і шовкові бори,
Її слово — громи, груди в неї — скали.
Поклоном гори околom принали..
Несіт податки, ви боярські двори,
А ви, загіря, кармазини, кири,
Бо то цариця наша на Підгір'ї,
То Черногора.

Онде на обочи, —
О, о! — не плачте, сиві мої очн,
Бо вже не вернут тії милі хвилі! —
Дивіт, в обочи онде дві могилі:
Ци пізнаєте? Ще і нині в кушці,
Нїби голубчик сивий при голубці, —
Все як бувало, ніч ся не змінили.
А понад ними, гей би дві сестриці
Приповідали, красні дві ялиці, —

*) В перводруку мб. через помилку Казкаріфь.

О, як червоно дуже в'ни зацвили,
Би-сь думав, кровіюв.

Онде трошки далі
Киричка чиста як коли з хрусталі,
Докола зіле сльозами вливає,
А тамки в лісі дрозда десь співає,
Як то бувало, тямю, тими днями,
Коли-м в неділю Божу з легінями
Сюди ходили Добушеви грати ..
Так, так, — тепер си можу нагадати :
У сій могилі озде зараз з краю
Капітан Добуш славний спочиває, —
Підгірєкний метитель.

Друга та могила
Івана брата голуба прикрила,
Тому в'на горне д тій ся так близенько,
Ніби серденько мле до серденька;
Ніби вже Божі судня судили,
Би спочивали так як разом жили,
Оден при другім. —

Дуже добре тямю,
Як я бувало явору наламу,
Відтак бервінку дикого намичу,
Тай сї хрести два ялібно затичу ;
Відтак си сяду кобзу настроїти,
Тай зачну пісню Добушеви піти,
Аж плачу часом, і самій не знаю,
Чого і по-що, — тільки си гадаю,
Шо моїх братів ся могила криве. —
Чого-ж ту сльоза личенько ми мнє? —

Вспокій ся, серце, — таже ти казало,
Шо як-биєсь братну душу де здибало,
То вже ні раз биєсь більше не боліло,
То вже биєсь тільки сьвітом не гуділо,
Як та зазулька, шо на весні кує :
Де кукул братчик, шо мене не чує!? —
Будь тихо, серце, будь, най нагадаю

Ту думку красну, нути тії милі
О Добушеви, а як відспіваю.
Загинем разом на єго могилі.
Як ті лебеді, шо лиш раз їх чути,
Потому гинут, бо не можуть бути.

Друк. в Поезіяхъ Льв. 1862. В листі до Дідницького Федькович писав, шо зимою 1861 р. його разом з його полком перенесено з Черновель до Семігорода, до міста Ардалю, де поет занедужав і в часі недуги списав найбільшу часть поезій, які війшли в виданє 1862 р. (своєю друкувало ся протягом 1861 р., передмова Дідницького датована днем св. Миколи Чудотворця 1861 р.). Не можу Вам сказати. — додас поет — котрими дни я тоті думи писав, тільки знаю, шо перша моя поезія, котру-м тутки писав, були Сонні мари. (Поезія, XV).

Думи мої.

Думи-ж мої, думи рускі, відки ви ся взели?
Ци ви може в моїм раю квіточками цвили,
Ци ви може в моїм небі ангелом літали,
Шо ви моє бідне серце доси колесали?
Так як мати воробятко вечером колише,
А над ним і коло него хрестик Божий пише,
Би уроки, би злі духи там не приступали, —
Так і моє бідне серце ви-сте колесали.

Ні родини, ні дружини, — бо сестричка вмерла,
Шо тій бідній сиротині сльози часом втерла. —
Так пішов я в світ широкий за кавалком хліба, —
Ах, нераз я мусів чути: цїба, хлопче. цїба!
А хоть хто кавалок хліба часом дати рачив.
То аби ся надивити, як хлопчина плаче.
І ци можна дивувати тому тулачеві,
Шо продав ся до жовнярства за три срібні леві?
Не дивуйте, люде добрі, доля так судила.
А як часом з черевика кров камінем плила,
І під буком під капральським плечі ся кроїли,
То ся мої синці, рани думами гоїли.

Бо хоть часом і за дурно бранця хто набив ся,
То не йшов він до Дунаю, з івера не стрілев ся,
Лиш узав кобзину в руки, тай зачав співати,
А вкоївши своє серце, ляг з кобзинов спати.

Поезія 1862. стор. 3—4.

До руського Боянства.

До Вашого престолу, Віщуну. прихожу,
Три рази по три рази Вам ся поклонити,
Три рази по три рази волі в Вас просити,
Почувше в моїх грудех пісни еслу Божу.

Тож думну мою скраню Вам під ноги ложу:
Веліте віщі руки на ту скрань вложити,
А будут срібні струни на шездарі жити,
А в світлім Вашім крузі также стати зможу.

І буду Вам співати, що Підгірє дїє.
Як тамки сонце світит, як там місяць гріє,
Як тамки раз бувало, як колінь там буде:

І буду Вам співати, як живот там люде,
Як там флюяра грає, як тримбіта тужит,
Як там ся щастє, доля, слава, радість дружит.

Поезія 1861. стор. 4—5.

П о қ л і н.

Співанка.

Гей по горі, по високій троїзіль постелив ся;
З України до дівчини козак поклонив ся.
Поклонив ся козаченько з коня вороного:
Нагадай си моя мила мене молодого.

А в неділю рано, рано дівча ся вмивало,
Тай русою та косою личенько втерало,
Утерало біле личко, утерало брови:
Нема-ж мого миленького, нема вже розмови.

Не плач мила, не плач серце, не плач чорні очі,
Ой маю-ж я розмовоньку аж до пізна з-ночі,
Ой маю-ж я розмовоньку, ой маю-ж я милу:
Висипано надо мною високу могилу.

Поезія 1862. стор. 5—6.

Вечером.

Пою коні при Дунаю,
Тай думаю, тай думаю:
Коні карі, коні сиві, —
А я молод нещасливий,

І чому-ж бо я нещасний?
Ци-м не козак, ци-м не красний? —
Ци ми палаш не острений,
Що світок мій засмучений? —

Світ хороший, сонце гріє, —
От, заходить, вечеріє,
Нічка темна, не видати,
А я з кіньми мушу спати.

Снав я нічку, снав я другу,
Годі знести сердцу тугу:
Гоя коні, гоя сиві,
Будьте ви ми хоть зичливі.

Гоя коні-виногради,
Буду в винах вас кучати,

Буду медом вас поїти,
Лиш несеїт мня, понесеїте.

Занесеїт мня, де я знаю :
У калинї в темнім гаю,
Там хатина малесенька,
Там дївчина милесенька.

Вийди, вийди моя заре !
Коню сивий, коню карий,
Коню білий, коню гривий,
Ци я й нинї нещасливий ?

Поезія 1862. стор. 6—7.

Сестра.

(Співанка з української думки).

Нї зазуля в лузі затужила,
Нї пташина в тузі голосила,
То сестричка лист писала,
На сторону послала,
Таї до брата слезио промовляла :

Брате милий, брате соколоньку,
Ти-сь покенув сестру сиротоньку,
А я ходжу, накликаю,
Як зазулька в темнім гаю :
Верни, верни з далекого краю !

Сестро моя, сестро моя руто,
Як я можу до тебе вернути ?
Через ліси темнесенькі,
Через ріки бистресенькі,
Через степи рівні, рівнесенькі ?

Гаєм-маєм, лебедем Дунаєм,
А степами бістрим горностаєм,
А на моє подвіренько
Нади бістрим соколеньком,
А голубом на моє серденько.

Ой летів я сім день тай годину,
Прилетів я до сестри в гостину,
Прилетів я тай гукаю,
А сестрички не видаю, —
Ах відай я сестри вже не маю.

Сестро-ж моя, леліенько біла,
Уповіж ми, де ти ся поділа?
В гаю, брата, в гаю, в гаю,
Під могилов пробуваю.
Все о тобі розмовоньку маю.

Поезія 1862, стор. 7—9.

При відході.

Співанка.

Чо ти плачеш, дівчино єдина,
Вшак ти видиш, не моя причина, —
Не рад би я від'їзджати,
Гонит Цісарь воювати;
Не тра серцу туги завдавати.

Рада-ж би я, милий, не тужити,
Но без тебе горе в світі жити, —
Ти поїдеш на Україну,
Я ся пташков перекину,
Тай полечу милому ковати.

Ой ковала зазульков, ковала,
Тай милого нигде не видала.
Де-ж ти милий пробуваєш,
Що ти мене не чуваєш,
Ци ти голос уже мій не знаєш? —

Знаю, знаю милий*) голосочок!
Прикрив мене клиновий листочок;
Під могилов нич не чути.
Ах як тяжко під нев бути,
А ще тяжче миленьку забути.

Песні 1862, стор. 9—10.

К о л я д а.

Ой тури, тури, буїні ви звірі —
Ладо, Ладо!
Ой що там чути в нашім Підгір'ї?
Ладо Боже!
Ой брате, брате, добре чувати!
Ладо, Ладо!
Ходит світлицев старая мати,
Ладо Боже!
Ой ходит, ходит, столи вкриває,
Ладо, Ладо!
Зелені вина в кубки зливає,
Ладо Боже!
Ой гоя, гоя, золоті кубки!
Ладо, Ладо!
Буде з вас пити синок мій любий,
Ладо Боже!

*) В перводруку мабуть через помилку: милой; можна сумнівати ся, чи Федькович ужив тут таку форму.

Ой буде, буде, але не нині,
Ладо, Ладо!
Бо він сегодне в царя в гостині,
Ладо Боже!
Ой гостит, гостит, в погарі звонит,
Ладо, Ладо!
Д царському столу кучерем клонит:
Ладо Боже!
Ой Царю, Царю, німецький княже!
Ладо, Ладо!
Пусти мене ти в Підгірє наше!
Ладо Боже!
„Ой підеш, підеш, підеш дружино,
Ладо, Ладо!
Але аж виєм червоне вино“.
Ладо Боже!
А на сї слова: бувай здорова,
Ладо, Ладо!
Бувай здорова, ти нене моя,
Ладо Боже!
Тай не жури ся за твого сина,
Ладо, Ладо!
Твій син ся має, як гай-калина,
Ладо Боже!
А гай-калина сїм рік не цвила,
Ладо, Ладо!
В шовкові трави гилє клонила,
Ладо Боже!
Гилє клонила, а все низенько,
Ладо, Ладо!
А все до тебе, ти моя ненько,
Ладо Боже!

Поезія 1862. стор. 10—12.

Пісні ладовнії (весільні).

При вечері.

I.

Цвіт дугами, пшениця ланами,
Ладо, Ладо!
Братеньку мій милий, вечерай ти з нами,
Милий Боже!
Цвіт в віночки, пшениця в снопочки,
Ладо! Ладо!
Ненько-ж моя ненько, вечерай ти з нами,
Милий Боже!
Цвіт на яри, пшениця на дарц,
Ладо! Ладо!
Братчику мій любий, вечерай ти з нами,
Милий Боже!
Цвіт на поли, а дарц на столи,
Ладо! Ладо!
Сестрички кохани, вечерайте з нами,
Милий Боже!
Цвіт калина, за столом родина,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, вечерай ти з нами,
Милий Боже!

II.

Мід з медами, погарі столами,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милий Боже!
Батьку голубочку, пропивай ти дочку,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милий Боже!
Ненько-ж моя ненько, пропивай серденько,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милий Боже!

Братя як соколи, за кедрові столи!
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, прошивай ти з нами,
Милій Боже!
Сестри-ж мої любі, за золоті кубки!
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, прошивай ти з нами,
Милій Боже!

Поезія 1862, стор. 12—14. Про ті пісні писав автор до Дідницького: Не кажу я, щоб і дві пісні ладовні великого вартунку мали бути, а я їх тому писав, аби, по перше, свої сили на так дуже для співака труднім пош старославянської поезії спробувати, а по друге: славне руске міщанство захопити, при своїх весільних обрядах нані красні старосвітські поведінки, а ще красніші право-руські пісні запровадити, бо ручу, що хто раз солодкі голоси ладовні чув, а ще не зовсім серце закамініле має, той певне при жалісливім „Ладо! Ладо!“ слъзми обітре, бо его душу обгорне шла крача старославянського духа і тих часів, коли на світі ще гаразд було. Бели руска молодіж би собі зичила, то з радістю нашу пісні з мѣльодіями для руского весіля і поклоно їх нашим милім красавицям і соколам-партубкам, моім братям, а як би собі зичили, то приточу тим пісням докладно усї обряди і поведінки звичайні при певних руских весілях, не уймаючи чести ані „весілю“ в. г. Довинського, ані в. г. Гальки“. В другім листі до Дідницького Федькович сповіщав його, що шильно займає ся зібранєм півнішньої збірочки таких ладовних пісень разом з мѣльодіями (Поезія 1862, стор. 136—137). Розуміть ся, се був тільки один із мнотих Федьковичевих плянів, ніколи не виконаних.

Д и т и н а.

„Чого-ж бо ти плачеш, дитинонько мила?“
„А ненечко утко, котюга вкусила!“
„Коли від котюги такий тобі жас,
То ще ти на світі заплачеш не раз“.

Поезія 1862, стор. 14.

З а г а д қ а.

Скажіт ми братя, шо тото за рівня :
Нї в'на цариця, нї она царівня,
А претці всігди сїм корунів носить,
Тай ще гадає, шо єї не досить.

Як їй родили, то їй шовком звали,
Як їй хрестили, то імя не дали.
А по хрестинах зараз подружили,
Сїм сот молодців разом слюб з нев взяли.

Але по слюбі дівча си гадало :
Сїм сот молодців, то менї за мало ;
Коби хоть тисяч, то менї би мило,
Коби хоть тисяч їх за мнов ходило !

А ще вам скажу, шо тота цариця
В неділю ходит гола нїби сниця,
Шо на головці золочена коса,
Одна лиш ніжка, і тота їй боса.

Поезія 1862, стор. 15.

К в і т қ и.

Шо кажут, душко, квіточки ті милі,
Шо он так красно на траві цвितут? —
Зривай ті квіти, доки ще зацвили,
І доки другі квіточок си рвут ;
Бо прийде осінь, зїленько зівяне,
Де сніг унаде, квіточок вже нїт,
Тогди як око за квітками гляне,
То лиш заплаче на студеный світ.

І як ті квіти, що їх ярь сплітає,
Не векреснут більше, як їх зітре лід,
То так і людська молодість минає,
А що минуло, вже не верне в слід;
Тому зривай си яром твої квіти,
Коли в личку ти каллиновий гай,
Коли в душі ще тепле серце світить,
Бо як загасне, то загас і рай.

Поезія 1862, стор. 16.

Г у ц у л қ а.

Де кресак мій, порошинці, піду погуляти,
Чи би свою давну вроду де не відшукати:
Ой тотуж-то давну вроду з чорними очима,
Шо дівчата, молодиці з розуму зводила.

Ой гуляю я, гуляю, аж помости гнут ся,
По-під стелю топірчки вибивані вют ся,
Але давну свою вроду все я не нахожу,
Хиба піду до ворожки, тай си поворожу.

Ой ворожко, ворожечко, на уєї Цигани,
Ворожи ми жовтим воском зараз на кресанц,
Де рум'яне моє личко, мальовані брови?
Як дівчата святкували на весні Покрови.

Друк. Слово 1861. ч. 46. потім Поезія 1862. стор. 16—17.

Вечір на Підгір'ю.

Славне Підгір'є, шо ся маєм крило,
В шовкові трави спати ся клонило,
Бо світле сонце в гори ся сховало,
Би деь у мори личенько скунало.

А завтра рано знов нам засвітило,
І знов ся щастю нашому дивило,
І знов в вечірних зороньках помалу
Підгіре красне снати колесало,
Як нині в вечір.

О, як тут весело!
Усе в одну ся піснь щасливу сплело:
Там в стаї ватаг на флюяру грає,
Там гет за лісом череда десь бліє,
По воду ідучи дівчина співає,
Пташника в гаю щастє своє піє;
А гей би пісням милим второвали,
Цигани в лузі в два клевиці ковали.
І всюда співи, всюда лиш свавіля,
Що хтось би думав — тутки все весіля.
І чо-ж би тутки заспівати годі,
Де кожде вільне, кожде на свободі,
Де навіть щазник перебувати любить,
Як доста свігом душний си нагубит;
Відтак би трошки рад де відпочити,
Аби за раєм хвильку затужити,
Би нагадати, як колись там було,
Нім Боже слово з світлости го пхнуло,
Аби казити, терти мимо волі,
Проклявшє Бога і проклявшє долю.

Но Госдодь знає і єму годинку
До прохолоди, лобого спочнаку,
І не борошиг місяця му глядіти,
Де люде чисті, як ті Божі діти,
І ще ся в школах того не навчили,
Як би і біса перенередили, —
А де ж він найде місце си жичливе,
Як не в Підгір'ї, де ще все щасливе? —

Лиш той летінь там в лузі над потоком,
Гей брат на брата спер ся на ялицу*),

*) В друку „ялицю“, та рим вимагає „ялицу“ до дальшого „рушищу“; таких форм уживають Гуцули звичайно, і вживав їх також Федькович.

Відважним, чорним, гей би в орла оком
Похмурно дивит в крицяну рушницю,
Гей би в тій цівці, що сино сняла,
Єго вся доля добра пробувала,
Гей вже би нигде, нигде більше в світі,
Як лиш в рушници щастя мав глядіти.

І чо-ж ти стрільче молодий та гожий
До пізна нічов в лузі сам сумуєш.
Коли-сь гей рицар пишний та урочий,
І в гарних грудех чисте серце чуєш,
Коли-сь моторний як козак турецький,
Вус, око чорне, і кресак стрілецький,
А всі пушкаре на підгірєкїм краю
Тя капітаном своїм називають!
Чого-ж, легіню, маєш ти тужити,
Коли тобі би лиш на світі жити? —

Він тихо, бачу, не відповідає,
В рушницю дивит, тай собі думає. —

Поезія 1862. стор. 17—19.

Пречиста Діво радуї ся Маріє!

У синє море сонце яснє тоне,
І своє світло нїби кров червоне
По всій країні доокола єє, —
А там зазульку в гаю десь чувати,
А там звіночок став селом ковати,
Там в борі вітер листьом шелєвіє:
Пречиста Діво радуї ся Маріє...

Пречиста Діво радуї ся Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати му кроваві,
Розстрілен нинї, бо — самий не вмїє...

Камратя яму темну му вкопали,
І на спочинок бідного в шо склали;
Уже не скаже, як звінок зашіє:
Пречиста Діво радуї ся Маріє..

Пречиста Діво радуї ся Маріє!
Під плотом сіла одовиця мати,
До себе тулит бідне спротяти,
І плаче ревне, серденько їй мліє, —
Ба вже не плаче, вже і не голосит,
Склонила голов, більше не підносить,
Зірницї плачут, а звінок нїміє..
Пречиста Діво радуї ся Маріє.

Пречиста Діво радуї ся Маріє!
Там онде блудит снлакана дитина,
Без тата, мамн, бідна сиротина.
Нїчо не їло, душечка му мліє, —
І хоче в хату бідня навернути,
Господар псами тровит єго, чути:
Верескло, виало, кров ся з ніжки ліє..
Пречиста Діво радуї ся Маріє.

Пречиста Діво радуї ся Маріє,
Бо я не можу... Вшак я маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Шо тут на світї, ах тутки ся діє!
Да як до гробу зложут моє тіло.
Де темно, тісно, студено, зотліло.
Де нич не плаче, де усе нїміє, —
Пречиста Діво радуї ся Маріє!

Поезія 1862, стор. 20—21.

М о л и т в а.

О як то тихо вечером на яри!

Де сонце було, там кроваві смуги,
І ніби екляли світ на чорні мари,
Так все утихло, ні плачу, ні руги,
Гей би всі люде привалили віком,
Що криє сльози, сльози з чоловіком.

І всі печали, що мня в день кроїли,
Що мов серце на кавалки дерли,
Угризки, трюски, всі ся укоїли,
Гей ніби з світом і людьми замерли,
І моя душа знов свободна стала,
Як тими днями, нім свій рай страдала.

Тож склоню голов в засльожені квіти,
І яко нужден, яко син той болю,
Найнещаслившій на всі людські діти,
Тобі ся Боже, Боже мій, помолю,
Як тими днями, як я ще молив ся.
І ще-м не думав, ще-м не печалив ся.

Но що-ж я. Святе, буду тя багати,
Коли тебе я тільки напросив ся,
А ти не можеш того мені дати?
Відь моїй просьбі Бог ще не родив ся!
А так не буду вже ничо проєнти,
Лиш склоню голов, тай — зачну тужити.

Поезія 1862, стор. 22—23.

Р у с ь.

(По Mignon Гетого).

Ця знаєш, де країна тая мила,
Де явір ріє і де калвна цвила.
Де Дністер грав, де Галич печалїє,
Де руский край, де руске серце млїє?

Ци знаєш де, ци знаєш, моя доле?
Туда, туда піду з тобов, соколе.

Ци знаєш, де там Лєвова палата,
А в їй мурах вибівана кімната,
Де образи по стїнах золочені,
„Де Лев наш, де?“ питают засмучені.
Ци знаєш де, ци знаєш, моя доле?
Туда, туда піду з тобов, соколе! —

Ци знаєш, де ті синї нашї гори,
Де Черемшу, де буйного ізвори*),
Де рутин цвіт з бєрвінком зеленїє,
Де Божній Дух на землю з неба віє?
Ци знаєш де, ци знаєш, моя доле?
Туда, туда підемо, мій соколе.

Друк. Слово 1861. ч. 86. потім Поезїя 1862. стор. 23—24.
В книжковім виданю побічний титул пропущено.

У к р а ї н а.

Україно, Запороже, годї вас забути,
Ах, бо мило тамки жити, мило тамки бути,
Де ті трави шовковїї славні стени криють,
Де ся квіти поза квіти в зимних росах миють,
Де стада ржуть, де соколи, де вірли співають,
З буйним вітром у заліжку козаки літають.

Хто-ж то може знов забути могилы, кургани,
Де козацтво українське, славні атамани
Свою славу сном провадят, славов серце гріють,
А ті думи богатирекі так то гарно піють,
Шо аж тут ся відзивають, шо аж тут їх чути, —
Україно, Запороже, можна вас забути? —

*) В перводруку утопїйна форма «ізвори».

Онде грає жвавий хлопец у*) торбан весело;
Онде дівча йде по воду, думку й'кус завело;
Там сопівка пригравав ніби соловіє,
Шо там в гаю калиновім піє все та піє;
А там бжілка злотокрыла думно си співав,
Обмучилась медівницею, ледви шо вертає.

Он колишесь тихий Дніпер, вечір, він дримає,
А по синій єго фалі човенце плаває,
В ньо си сіло гарне дівче, красне як малина,
А хороший кермаченько**) ляг їй на коліна,
Обзирає сороківці, шо в коралі вяжут,
А потому — а потому, -- далі вже не скажу;
А хоть рад-бим і сказати, але наші милі
Вже пропали в синій мраці, шо Дніпер укрила.

Далі видко білий хутор, пасіки, ставочок,
Знов байрак там яворовий, вишневий садочок,
А в садочку мила хатка; тамки на порозі
Сіло дівче русо-косе, — ах, які-ж там носі!
Тай іголков тонесеньков шиє в хустку квіти.
Де ти бавиш, біловусе, де мій ясний світе!

Тихо, тихо, любе дівче, видиш он сокола?
А дівчина — чорні очі — глишла доокола:
То не сокіл, то мій милий вороним літає!
Тай схопилась красавичка, ліску відчиняє,
А сокіл вже на подвірі, дівчину любує,
В'на го хоче посварити, годі, бо — цюлює.

Глянь там далі на прикмету: думаш, там соколи?
Ні, там славні чумаченьки возя з Криму соли.
От диви ся, вже і стали, вже й воли пустили,
Вже і ватра запалена, вже ся розложили.
Той готувит сити кашу, ті вози знов мажут,
Хлопці шумки заспівали, старші казку кажут.

*) В перводруку во — форма у Федьковича не уживана, мб. поправка Дідницького.

В перводруку певно через помилку: кермаченько.

Далі, далі, онде небо багром румянїє;
Слухай добре, як то мило десь звіночок піє!
То в тій церкві там за лісом з дев'ятьма верхами,
Всі покриті срібнов бляхов, злутними хрестами,
А священник старець ходит по святій континї,
Молит слави Запорожу, щастя Українї.

Поезіи 1862. стор. 24—26.

Оскресни Боян.

Оскресни Боян, світлий наш співаче!
Чому так довго в потемку ночуєш?
Дармо по тобі руска слава плаче,
А ти їй, руский Бояне, не чуєш?
Калина наша бiльше вже не родит,
Бервінки наші в гаю усихають,
А ясна зоря все а все не сходить,
Бо наші зорі все тебе чекають.

Оскресни Боян з рускої могили, —
Ци в'на на віки вже тебе приїла?
А яворові лози в нас не цвили,
А наша пташка в борі занїміла;
Бо наші-сь бори лиш тогди кохали,
Коли соколи ними ще лєнули:
А наші пташки лиш тогди співали,
Коли ще Твою віщу пісню чули.

Оскресни Боян з кедрової труни,
Де нинї клонїш світлу главу твою.
Кени пальцями золотні струни,
А грай нам пісні, о заграй до бою!
А як ті снове, шо*) вітри розвіють,
Як ті димове, шо на сонци гинут,
Так**) ті пропадут, шо кайдан нам гріют.
О грай нам Боян, грай нам Божий сину!

*) В перводруку очевидно через помилку: то.

**) В перводруку через помилку Якъ.

О грай нам Боян, а пусти соколи,
Де Кнєв свїтит, де наш Лев дрїмає,
А найдеш друже дружину по воли:
Там Тарас Козак, Богдан тут співає
О ділах славних Буй-Тур Всеволода,
О красній Ксєни, Чабравїї силї,
О нашїй правдї, о правдї народа,
А Ти лиш, Боян, Ти лиш синш в могилї.

Поезїї 1862. стор. 26—28. Перерїбка твору під таким самим титулом друкованого в „Slovı na slovo“, див. вище стор. 5—6. Основною перерїбки була зміна нагодоєу Бояїи (у першій ред.) на Боян (у другій); з сего й вийшла зміна розміру амфібрахового (в першій ред.) на ямбовий. Перерїбка доконана була під очевидним впливом Дішнького: відгомін сего впливу полишив поет і в тексті отсєї віршї, де поставив Дішнького яко поета обїк Шевченка.

Співацка добра-ніч.

на скїи Тараса Шевченка.

Свїтит місяць свїтлесенько
В молоденькїм маю,
Бн ся було виднесенько
На козацкїм краю:
Бн ся було виднесенько
В калиновїм лузі,
Як вкраїньскїй співаченько
На Вкраїні тужит.

І сїв си бїдний пічков на курганї,
Докола степом сльозами провів,
Склонив на руки мармуровї скранї,
Зїтхнув до Бога, далї занїмїв:
І думав довго в яснїм свїтлї луни.
І плакав много, — пак*) ся повтерав,
І взяв кобзину, ткнув кроваві струни,
Тай так сарака лугом заспївав:

*) В друк. очевидно через помилку „так“, та се не дає до-
брого змісту.

Ци я не тутки раз родив ся,
Не туки живше, не нажив ся,
Не тут в желізо мня ковали,
Би мої думи повтихали? —
Ой тутки, тутки, милий Боже!
О Україно, Запороже,
Ци співакови та лиш доля:
Кайдан, Сибір і вся неволя? —

І циж подоба в світі бути,
Навчившесь орлом поленути,
Навчившесь степом погуляти,
І з козаками пробувати? —
О Україно, рач простити, —
Не можна серцу тутки жити,
То най на віки тя покине,
Най тутки трісне, тутки гине! —

І склав кобзину бідний на кургані,
Докола степом сльозами провів,
Склонив на руки мармурові скрані,
Зітхнув до Бога, далі занімів;
І тихо було ніченьков у маю,
Зірницї плачут на шовковий луг,
А соловіє в калиновім гаю
Заголосило степом на округ:

На добра-ніч ти, віщуне
На козацкі діти!
Ляг єсь спати в світлі луни
В засльожені квіти. —
Спи-ж ти, руский соловію,
Я за тебе тужу,
А як тутки зазоріє,
Я тебе пробужу.

Друк. Слово 1861. ч. 83. потім Поезії 1862. стор. 28—30.

До нашого батька Могильницького.

Пресвітлий Боян Галицької Рати,
Я не прихожу, би з Тобов посполу
Засїсти в раду до царського столу
Або соколи на догїк пускати, —

На то мня моя не родила мати. —
Я лиш прихожу з братами посполу
Поклін віддати Твоєму престолу,
І по козацки піснев привитати.

Но відки возьму я такої честі,
Би Твоїй славі варту пісню сплести,
Коли Бояном я ся не родиб⁹

Але не дума, що міні бракує,
То твоя ласка чей не подивує, —
Коби лиш Батько Могильницький жив!

Друк. Слово 1861, ч. 66, потім Поезії 1862, стор. 30—31.

М і й о б р а з.

Як, ти дивниш так смутно? то соколї очі? —
Так, небоже, не дивит сокіл на Підгір'ї. —
А твій кучер як Дунай, як орлове пірє?
Так го Німці остригли і рости не хоче.

А личко ти чо зблїдло? — шо сльоза полоче? —
Не кажи то нікому, бо не найдеш віри.
„Родив ся на Підгір'ї, ба і ріс в Підгір'ї“. —
Скажут люде, — „в Підгір'ї смутку ся не хоче“.

А яка-ж бо то шата, шо ти груди криє? —
Така, як моя доля, шо лице ми мвє:
Тїсна на моє серце і тїсна на душу:

Бо моє серце, брата, сардаком ся крило.
Під бланев ся кохало, під ременем било..
Даруйте, жаль мня ломит, — перестати мушу.

Поезія 1862. стор. 31—32.

Д о н е ї.

„Ти плачеш, моя душко? чейже не на мене?
Вшак знаєш, красавице, що любá не воля.
Як я не винен тому, так і твоя доля
Невинна, що у міні серце ти студене“.

„І чо-ж ти мня не любиш, ти козацквій сине?
Ци моя може гадка также не соколя,
Або не красший край тут може як Подоля,
Що твоє думне серце коло мого стине?““

„Утри ся, моя рибко, далі сніг загине,
Ледви потоки пуся, небо стане сине,
А ти мене забудеш підливавше квіти“.

„А ти підеш до дому другої глядіти? —
Гляди си, а як найдеш, як ся їмеш вінчати,
Прийди собі бервінку на мій гріб нарвати““.

Поезія 1862. стор. 32—33.

В ц е р қ в і.

Сумно, тихо в Божім дому, в сумраці всьо тоне,
Лиш священник старесенький в книжці шось читає,
А там свічка одинока в попіл догорає,
А зо стін ся позерают золоті ікони.

А на плиті, на студеній, — чо-ж ми око тоне? —
Молод жовнярь в домовині мертвий спочиває;
Нї сестричка не голосит, ненька не вмлїває,
Лиш там свічка воском плаче, а за нев ікони.

А священник вийшов з книжков, над мерцем голосит,
І послїдне цїлобзанє сиротинї просит,
Но нихто го не цюлює, і — нихто не буде.

Прибївають чорне віко, свічка спала, кліє...
Нї сестричка не голосит, ненечка не млїє,
Вшак то жовнярь, сиротина, — хто тужити буде?

Поезія 1862. стор. 33—34.

На дорогу.

Ти їдеш, милий брате, де би добре жити?
Їдь, соколе мій ясний, дорогий мій друже;
Постели ся дорогов, ти стокротна руже,
Аби му на терновий світ любо ступити.

А хоть стане на терне, не коли го дуже,
Бо то серце ще Боже, може затужити,
А тобі би за него Бог не міг простити...
Не вколи го! Не вколеш, красна моя руже?

А хоть вколе коли тя, то не плач, соколе:
Світ великий, усе ся загоїт повили;
Вшак нам доля судила на земли страдати.

Но як доля глогова поранит тя, горе,
То верни ся, мій брате, хоть би через море.
А не пуцу тя більше світом ся блукати.

Поезія 1862. стор. 34.

Співацкая доля.

Співацка

В містї Умани на книжницкій бани
Сидит сокіл сивесенький.
„Куда-ж ти їдеш. співацкій ти пане
Співаче наш молоденький?“ —
„Їду я, їду з гори Черногорн,
За бистрії за річеньки;
Геї на день добрий, козацкій соборе,
Ви славнії козаченьки!“
„Бог дай здорове, співацкій ти пане,
Співаче наш молоденький!
Просимо тебе, ой просим тя з нами,
Сїдай на мід солоденький“.
„Ой не прийшов я до вашого двору
На меду ся напивати,
Але-м приїхав славному собору
Мою долю заспівати.
Бо моя доля як в сокола воля,
Як ластівка в новім дворі:
Рано в Подоле, на вечер з Подоля,
О пів-ночи в Черногорі.
Бо мої думи — раз дунайскі шуми,
Зазулі раз в дузі в тузі, —
А на сїм слові бувайте здорові
Веї козаки в рускім крузі“.

Поезія 1862. стор. 35—36. Перша редакція сеї пісні була друквана в „Slovı na slovo“, диви вище стор. 12—13.

Р е қ р у т.

Стояв же він на шельваху
В цісарскім дворі,
Вмивав ся він, втерав ся він
Як гусь по воді;

Умив ся він да сльозами,
Нихто го не чув,
Стулив ся він на багнеті,
На хвильку заснув.

Ой спит же він на багнеті
В цісарскім дворі,
Тай снит ся му, шо ходит десь
По синій горі,
Тай кучері зачісує.
Тай кучері ве...
Чом ненька ми не писує?
Ци в'на ще живе?...

Ой рада-бим, мій синоньку,
Листок написать,
Насипали могилоньку.
Не можу я встать;
Не можу я, соколоньку,
Глибоко на дні.
Насипали на рученьки
Сирої землі.

І був би він в царскім дворі
Богато ще снив,
Гукнув бо звін на Стефані,
А він ся збудив;
Утер собі і личенько,
Утер си і ївер...
Кров точит ся по мармурі,
А жовнярь умер.

Поезія 1862. стор. 36—37.

Святий вечер.

Звіночок звонит, звонит, звонит,
Все місто в світлі, в раю тоне,
Аж до касарні бе ся ехо,
Бо в тій касарни темно, тихо.

Лиш онде жовнярь в світлі луни
На слуп припер ся гей до труни,
Сльозаве око в небо зносить,
І ніби звізди о шось просит.

А звізди так му світя ясно,
А по домах весело, красно...
Чого-ж єму так серце мліє,
Коли ніхто не печаліє?

Га, відкиж я то можу знати? —
Єго не смію запитати.
Не видиш, як він брови хмурит?
Хто знає, чо ся жовнярь журит.

Поезія 1862, стор. 37—38.

Дезертер.

Ой сїв же він при столику,
При світлі думав,
Писанєчко дрібнесеньке,
А він го читав.

Писанєчко дрібнесеньке,
Листочок як сніг;
Склонив же він головоньку
К столови на рїг.

„Ой ненечка старенькая
Ми пише в-одно,
Шо там зима тяженькая,
А їй студено;

„Нема, нема єї кому
Врубати дрівець,
Бо їй сенок, оден в дому —
Цїсарский стрілець“.

І схопив ся як подомінь,
Полетїв як птак,
А вітер з ним не йде в догінь,
Бо годї му так ;

Бо він летит до матоньки
Старої домів,
Дрівець єї врубатоньки,
Би хатку нагрів.

Поезія 1862, стор. 38-39.

В а р е ш т і.

І опівніч вже минає,
Вже і лампа догорає,
І камрата занїміли,
Коло столу еном присїли.

Спочивайте, милі б́ратя,
Бо вам добре спочивати,
Але я, — о нї, нїколи,
Бо-м в кайданах, бо-м в неволи.

І за шо мене вковали?
Шо риштунки ржев запали!
Я би-м думав, шо від піти
Зброя муєт червонїти.

Шо-ж бо збройов ся клопочу?
Най куют мя кїлько хочут!
На вікні, он коло ґрати,
Там шездара сиротяти.

А я втворю си віконце, —
Ясний місяць — моє сонце!
Ох, як зачну ґрати, ґрати,
Муся струни ся шїрвати.

Так, най струни ся поколют,
Бо я всю жовнярську долю,
Бо я все, що в війську знаю,
На шездарі заспіваю.

Так, усьо я заголошу.
А кайдан, що озде ношу,
Завторує в срібні нутн,
Аж го звізди муєя чути.

Але то би було лихо!
Лише грати тихо, тихо,
Аби братів не скорняти,
Бо в'ни любя ся сміяти.

Сміх — дурниця ми не буде,
Але в війську всякі люде, —
Скажут, що я їх клопочу.
А я ласки їх не хочу.

То-ж тихонько, серце, струни!
При зірницях, в світлі луни
Можна трошки потужити,
Лиш би брата не збудити.

Поезіи 1862, стор. 40—41.

Ой нічка то тиха.

Думка.

Ой нічка то тиха, ой нічка то мила!...
Зорниця в зорницю по небі світла,
А я си при мурі на лавочку сїв,
Тай оком сльозавим докола повів.

І хто-ж мені того на світі закаже,
Як сонце загасне, як пічка наляже,
Аби я по тиху на лаві не сів,
Тай оком сльозавим докола не вів?

Ой сижу я, сижу, на палаш припер ся,
Манта ми широка, полами утер ся;
Аж вижу, при міні хтось близенько став,
Тай плакав зо мною, зо мною думав.

То брат мій товариш — о, щире мня любить,
Тай каже до мене — не каже, голубит:
„Чогож ти, мій друже, на лавици сів,
Тай оком сльозавим докола повів?“

„О брате мій, брате, як можеш питати,
Чого ми боліти, чого ми думати?
Вшак знаєш, шо-м козак, вшак знаєш, шо-м пан,
А люде всадили на мене кайдан“. —

І брат не говорить, і місяць не гріє,
І серденько тужит, і серденько мліє...
О бідна головко, де діну біду!...
Хиба я поволи до хати піду.

Поезія 1862. стор. 42—43.

Ой вийду я з хати.

Думка.

Ой вийду я з хати, тай стану гадати:
Коби то не зброя, не білі кабати,
Ой то-ж би-м полетів як куля, як кріс,
Де-м орлом родив ся, де-м соколом ріс.

Виходит із хати рідненькая мати :
„І слухом слухати, і видом видати! —
А де-ж бо ти, сніку, а де-ж бо ти був,
Що моїх ти сльозив ніколи не чув?“ —

„Ой ненечко-утко, не жалуй, не думай :
Летів я за море, летів я за Дунай :
Ходив я далеко, далеко у світ,
Підгіря шукати, Підгіря там ніт“.

Приходя до мене молодці-соколи :
„Легію, на танец, легію, на поле!“ —
„Ой піду я, брата, ой піду я 'д вам,
Лиш сестрам-голубкам даруночки дам“.

Ой клоню я сестрам кармазин, то квіти,
А в'ни поленули чим борше до кліти,
Внося одежу, внося кресак :
Убрав ся, уклав ся, як пава, як мак.

Сорочка в три цирки, хустина шовкова,
Топірчик з Сиготу, а черес з Кракова,
Обі порошниці в Ростоках набив.
А ретязи мої би й Добош носив.

Приходжу на поле, де брата гуляють, —
Цимбалоньки ріжуть, скрипичники грають,
А дівчина моя то ружа, то сніг,
Як я ї zobачив, аж падаю з ніг.

Товариш мій давний заводит з нев танец,
Тай шепче до неї : „Диви ся, коханец!“
А в'на як узріла — то в регіт, то в плач :
Згадала си любка зелений бокач.

Тай право до мене, хорошо, моторне,
За шню вбіймає, до себе мя горне :
„Ой любчику любий, ой де-ж бо ти був,
Що-сь співанки мої ніколи не чув?“

І була бн більше небога казала,
Коби мня громада не була обстала. —
Той клонит горівку, той пиво, той мід..
Над наше Підгірє на світї вже нїт!

Поезія 1862, стор. 43—45.

Співанґа.

Зашуміли темні лози
Козакови при дорозї.
По дорозї блудом ходит,
Вороного свого водит,
Золотую чашу носит
Капітана слезно просит:

„Гей ти пане, капітане,
Ти козацкый атамане,
Дам ти меду, дам ти чашу,
Лиш пусти мня в землю нашу,
Лиш пусти до роду мого
Дам коня ще вороного“.

„Дурно. козак, дурно тужиш,
Бо не підеш, аж дослужиш:
А як будеш шо казати,
То тя скажу приковати
До коня, до вороного
Козаченька молодого“.

Друк. Слово 1861, ч. 84, потім Поезія 1862, стор. 45—46.

Марш на Італію.

Співанка.

Засвіти ми ясна зоре,
Засвіти ми на веї гори;
Гей їду, їду,
Поїду за Дунай,
Гей поїду за море!

Ци за море, ци за Дунай,
Коли-сь жовнярь, то не думай!
Ой гоя, гоя,
Така твоя доля,
Гей гуляй, хлонче, гуляй!

Ой буду я ще гуляти,
Як заграют на гармати:
Гей гоя, гоя,
Ти доле, ти моя, —
Ой мати-ж моя мати!!

Ой ненечко, моя мати,
Пішов твій син погуляти;
Гей гаю, гаю,
І шю і гуляю, —
Гей то шю, то гуляю!

Ой пив же я, тай напив ся,
Пішов снати. не будив ся; —
Гей гаю, гаю,
Кровавий Дунаю,
Як я дуже унив ся!

Поезія 1862, стор. 46—47. Оця пісня — перерібка пісні ²по-міщеної в „Sloví na slovo“ і у нас стор. 8—9 пз. Віправа в поле. Три остатні куплети тої пісні повторено тут з невеличкими змінами. Два перші куплети оєї пісні не мають аналогії в давнійшій.

Під Кастенедолев.

Співанка.

Подиви-ж ти ся, мати,
На жовнярські кабати :
 Вся кабатина
 Кров і калина, —
Ти мня годна пізнати?

Ой пізнаю, пізнаю :
Но одного тя маю —
 Одного сина,
 Молод як калина, —
Ой там калина в гаю!

Ой та, ненько, калина
Не для мене зацвила, —
 Ой цвила, цвила
 Висока могила,
Твому сину дружина.

Ой дружина то, ненько!
Завтра рано, раненько
 В шовкові трави,
 Зелені мурави,
Поклоню ся низенько.

Поклоню ся до свого
Гетмана молодого :
 Гей пане, пане,
 Вінчай же ти мене,
Козака молодого!

Буду, буду вінчати,
Там де звоня гармати :
 Ой буду сину —
 Гину, пане, гину!!
Вже не плач, моя мати.

Київ 1862, стор. 48—50. Це скорочена перерібка пісні друкованої в додатку до „Slova na slovo“ п.з. Під Magentov. Обі ті редакції мають біографічне значіння: перша потверджує, що Федь-

кович брав участь у кровавій і для австрійського війська щасливої битві під Маджентою д. 4. червня 1859 р., а друга посвідчує участь Федьковича в битві відділу генерала Урбана з охотниками Гарібальді під Кастенедоле д. 15. червня. Війна закінчила ся перемир'єм у Відляфранка заключенням д. 11. липня: в осени 1859 р. Федькович був уже в Чернівцях.

У Веронї.

(Співанка).

У Веронї гей на брамі камяній,
Там стояли три жовняри молоді:
Як стояли, так стояли, говорили:
Богдай би ся ясні мури розвалили!
Не так мури камяній, як ті брами, —
Заплакала стара ненька сльозоньками.

Не плач мати, не плач моя, не жури ся,
Маю-ж бо я що убрати, подиви ся:
Маю кабат, маю зброю, в чім ходити,
Тече кровця річеньками, є що пити.
Не так пити пропивати, як гуляти, —
Чисте поле романове. моя мати.

Ходит жовнярь молоденький на патрули,
Аж там летя, підлітают три соколи.
Ой соколи, ой бистрії, де бували?
В чистім полі романовім понасали:
Понасали білі руки, чорні очи,
А все тото буковиньські парубочі.

Поезія 1862. стор. 50—51. Це друга редакція пісні під таким самим титулом, друкованої в „Slově na slovo“ (див. вище стор. 10). Між тими редакціями значна різниця, бо коли перша висловляє тільки тугу воюка-Гуцула, що стоїть поєтом у Італії, за рідним краєм, значить, шлана перед червневою війною 1859 р., то друга редакція зладжена очевидно під свідким вражінням кровавих подій, яких автор був свідком.

Кельнер=марш.

Ой кує, кує зазулечка, кує,
А славний барон Кельнер в поле машерує.
Машерує в чисте поле вороженьків бити;
Прошу, прошу, паняночки, прошу подивити!

Ой дивя паняночки, дивя ся в віконце,
А там наша світла фана світит ся як сонце:
Ой світит фана, світит, світит фана, світит,
А у неї на вершічку мальовані квіти.

Ой квіти-ж мої квіти, фана-ж моя фана!
Не одна то файна любка ходит заплакана;
Заплакала чорні очи, заплакала брови;
А на нашій ясній фані кутаси шовкові.

Ой кутас, мила, кутас, золоті запони.
А пан майор молоденький на воронім кони;
Ворон-конем виграває тай комендерує,
Не одна то файна любка в Буковину чує.

Ой слухай мила, слухай, кільки ти ся хоче,
Тото мені молодому голов' не клопоче;
Не клопоче, тай не буде, тай нема з-за чого:
Стан солдацкний, вує козацкний, карабін до того.

Ой кріє то, любко моя, карабін то зброя!
Ой дана-ж моя, дана, голя-ж моя, голя!
Ой голя-ж моя, голя, дана-ж моя, дана!
Не жаль же то послужити в цїсарского пана!!

Поезіи 1862, стор. 51—52.

Т о в а р и ш і .

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
Чого ти ходиш тай сумуєш,
Чого сумуєш тай думаєш,
Коня футруєш, не співаєш? —

От так мій друже, так, соколе:
Поїдем рано в чисте поле
З Французом, Сардом воювати,
Чей перестану вже думати.—

Ци то в поли над Маджентов три вірлове б'ють ся,
Ци то в поли під Маджентов три царове б'ють ся? —
Ой не б'ють ся, але ріжуть цілісїньку диньку;
Дайте, дайте відпочати най би на годинку!

Ой не бій ся, красний улан, — ой не бій ся молод:
Під Маджентов виногради, в виноградї холод:
Там ти будеш спочивати, брате мій Іване,
Аж старенька твоя неня плакати не стане.

Ой нене-ж моя, горе, горе!
Ци в грудех моїх чорне море,
Що тільки крови з рани плине,
А серце моє ще не стине? —
Ой то-ж то коле, то-ж то крає,
Аж душу з тіла виперає!...
Водиці, люде, хоть дробину, —
Водиці — йой — мій Боже, — гину!..

Ци то в поли під Маджентов явір повалений.
Ци то в поли під Маджентов улан заколений?
Поклонив ся головою на горячий камінь,
А канони загукали по Маджентї: амінь! —

Гей скажи ми, красний улан, ци не тут канони
Лїше знають зазвонити, як у дома звони? —
Тай скажи ми, милий брате, ци не тутки круки
Лїше знають нарядити, як наймільші звуки?

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
Чого ти тутки так сумуєш
На кабатинї, на зеленїй,
В кровавїй красцї закрашенїй? —
Він тихо, бачу, він не чує,
Та як сумує, так сумує, —
Струджений бідний, що-ж робити, —
Хиба му постіль постелити.

Ци ся в поли під Маджентов місяць кровйов мие,
Ци то в поли під Маджентов улан яму рие?
Рие яму шабелькою нізно з-онівночи;
В Італії глина — камінь, він сльозами мочит.

Докопав ся бідний улан на чотири пяди;
Борше, борше, побратиме, далі ме свитати!
Докопав ся улан в поясе, більше не змогає,
Сїв си бідний коло брата тай собі думає.

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
Ци ти на мене морокуєш,
Ци ти мене уже не любиш,
Що не промовиш, приголубиш,
Як доси завше, як бувало,
Коли ся нічков балакало?
Він тихо, бачу, він не чує,
Та як сумує, так сумує.

Ци зірниця над Маджентов сльозами ся мие,
Ци то улан під Маджентов гріб могиллов криє?
І могилу вже усипав, вже і хрестик тиче,
А пташина на березі все собі щєбече.

Шугу з лугу, пташенятко, шугу в дуги піти,
Он-де плачут всі зірницї, онде мліют квіти.
Он-де тужит молод улан, серце му ся крає,
Клонит голов в білі поли, тай собі гадає:

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
І з ким ти нічку сю ночеєш,
І з ким ти будеш розмовляти
О твоїй нени, о дівчати?
Не думай, брате мій, соколе:
Поїду рано в чисте поле
З Французом-Сардом воювати, —
Мем вечер в гробі балакати.

У-перве друковано в Слові 1861 р. ч. 48, потім Поезій 1862
стор. 52—57.

Ніч в Яссах.

Гостинці тихо, ринки не гомоня,
При світлі луни сріблені побої,
Би-сь думав: діти рідні неньці своїй,
Святій Голії*) низенько ся клоня.

А в'на під злотом аж ся поколола, —
Каміне ясне, світичі ярії
Перед іконом світят ся Марії,
Черці читают день і ніч в престола.

Там далі видко книжницку палату, —
Сумує бідна ніби одовиця,
Роса змочила мармурові лиця,
І плаче ревне, — на котру то страту?

Ой плач, небого, ци-ж нема по чому?
Диви, по стїнах ті кроваві стїки!
То кров боярска з під головоєїки, —
А шо зародит коло того дому?

Тото в городі, в ясиновім гаю
Пряде дівчатко тонесенькі нити;
Зачило***) пісню жалібно тужити, —
Чуй-чуй, шездара десь ся відзиває. —

От близко озде в каміній касарни
Сидит при слупі козак в світлі луни,
І свої тоски звів на срібні струни.
Хороший, молод, лиш личко му марне.

Співає, тужит, аж го чути годї, —
Якіж то красні співанки в Молдаві
О Бісурманах, о боярській славі...
Утих і козак — з дівчинов в городі.

*) Голїя — головна церков св. Діви в Яссах.

**) Так у перводруку, може в рукоп. було: зачело?

І вже дримає, ні вітрец не віє,
А хмурка луні личенько закрила,
Бо зблідло бідній, бачиш, ся стужила...
Ничо не видно, як верхи Голії.

Друк. Поезін 1862. стор. 64—65.

Т р у п а р н я .

Осінна нічка зимна, бо зима надходить ;
В шпитали на подвірю жовнярь варту ходит.
Шо ступит, камінь йойкне, більше нич не чути,
Хиба в кутку в трупарни розначливі нути.

В трупарни світнч світит, але вже конає,
При нім кровавий жовнярь на смерть спочиває ;
Під головов му цегла, і одна і друга, —
Не люба-ж, любі братя, в цісаря заслуга ?

Лежит покойний жовнярь, світнч коло него,
А шельвах став під вікни, дивит ся на него,
І дивит і гадає, шо то може бути,
Шо ніби плач голубки по трупарни чути ?

Не видиш, милий брате, он-де на підлозі,
Де кров вмерлому з груди капле в дві дорозі ?
Сидят діточок двоє. видко сиротині.
Головков бют до лави, аж ослони сині.

А з тими діточками повдовіла мати
Хиляє бідну голов, ніби хоче спати ;
Ні плаче, ні голосит, бо — відай не може ;
Лиш часом, часом йойкне : „Боже милий, Боже!“

Но Господь їй не чує, ни голодні діти :
Їх батько спочиває, свічка му ся світит.
А кров чому підлогов ? — брате милий, брате,
Чему та кров підлогов ? — не тобі то знати.

Друк. Поезін 1862. стор. 66—67.

К о з а к.

Куда-ж ти козаче на карім на кони?
Ци з орли в заліжку, ци з вітром в погони?
Ни з орли на дотік, ни з вітром в погінь,
Я їду де хочу, я їду — де кінь.

А де-ж бо ти хочеш, ти бистрий соколе?
Ци хочеш на степи, ци хочеш на поле? -
На поле? за вузко, на степи? на яр.
Ну-ж далі, мій коню, ну-ж далі, мій кар!

Там хутор при лузі, там білі ворота,
Там дівча калина, ясніша від злота,
Там козак прилетів, з коня вже зленув,
І сїв си при дівці, і дівку стиснув.

А дівка як рожа з калинов на весні,
А брови їй чорні, а очи небесні...
О Боже мій милий, мені коби так,
Коби я не жовнярь, коби я козак!

Друк. Поезії 1862. стор. 67—68.

Ч е м у?

Коби я був Дунаєм,
Не плив би я на море,
Но плив би-м руским краєм
Помежи синї гори.

Чему, ти мня питаєш?
Як можна так питати,
Либонь же ти не знаєш,
Як мило там трівати? —

Бервінок там ся стелит,
Ялиця зеленїє.
А Господь ся веселит,
А сонце з неба грїє.

Чему, ти хочеш знати,
Чему там сонце світит?
Як можна так питати! —
На бервінкові квіти.

* * *

Коби я був бервінком,
Не цвив бя я у гаю,
Но цвив би я, де знаю.
Не знаєш? за зарінком.

Чему? ти мня питаєш.
Або ти ще дитина? —
Не знаєш, там хатина
Під явором, не знаєш?

Там дівка ходит в зілю,
Тай зілесенько поле, —
Ой доле-ж моя, доле,
За ню я ся застрілю.

Чему, чему, небоже?
Або-ж я, брата, знаю,
Чему я їй кохаю,
А в'на мене не хоче?

Друк. Поезін 1862, стор. 68—69.

У поли, гей у поли!

У поли, гей у поли
Літают три соколи,
А я собі думаю,
Чему я крил не маю? —

Коби-ж то крила, крила,
Полетів би-м, де мила,
Полетів на Підгірє,
Де милої подвірє.

Шо робиш, ти мій маю?
Васильчик підливаю,
Василеньчик тай руту,
Відтак бервінок буду.

Ой мила ти мій світе,
Даруй мені дві квіти,
Дві квіти за кресаню,
По нашому коханю.

У поли, гей у поли
Літают три соколи,
Соколи не голуби, —
А любчик мені любий.

Ой любчику мій красний,
Як соколонько ясний,
Чему ти мня покинув?
Чему? скажи, бо гину.

Загнеш любко моя?
Ой гоя, дана, гоя,
Ой дана, гоя, дана!
Не міню ся за пана!

За пана, вражий сину?
На збитки не загину!

Ой ні, ні, ні, голубе!
Який же ти ми любий!

У поли, гей у поли
Літають три соколи,
А я собі думаю;
Чому я не літаю? —

Коби я міг летіти, — —
Ци знаєш, там де квіти!
Ци знаєш, там де борн
Ружеві по над море! —

Там Виля*), там світлиця,
Там ясна як зорниця,
Як зірка серед ночі,
Там мила, чорні очі.

А я би-м сів на танку,
Сидів би-м без устанку,
Сидів би-м чотири літа,
Сидів би-м кілька світа.

У поли, гей у поли
Літають си соколи,
Літають пара в пару, —
Подайте ми шездару.

Подайте, най щобечу,
Миленького прикличу,
Миленького з Підгіря
До моєго подвіря. —

Прийди, прийди коханку,
Далеко ще до ранку!

*) Так у друку. Чи не має бути: вілля?

Далеко ще до зорі, —
Прийди, прийди, я в борі.

До бору -- ні, ніколи,
Бо скорпіон мня вколе,
Бо скорпіон мня вкусит,
А милий вмерти муєнт.

Ой як-же я загину,
Де мила мня сховаєш?
Сховаю тя в калнну,
Бо ти мене кохаєш.

Калина — білі квіти,
В калині вітер віє,
Там буду я сидіти,
Зо мною соловіє;

В'но буде си співати
На усілякі нути,
Я буду пригравати,
Далеко буде чути.

Далеко? ні близьенько,
До тебе у могилу:
Не чуєш ти, серденько,
Не чуєш твою милу?

Друк. Поезія 1862, стор. 70—73.

Неділя завтра.

Неділя завтра, на вечерню звоня. — —
О як ті нути жалостливо піють,
Аж годі чути!... Пойкли, вже німіють,
А людем фрашки, з радощі гомоня.

О люде, люде, гірші від огидів,
Ци-ж вам за тяжко голову склонити,
Або хоть шапку з голови здоймити? —
О люде! піду, бих вас вже не видів. —

А де ж я піду, де то той притулок
На світа крузі, би людий не було?
На синє море, ци на білі гори? —
І вздовж і на-хрест люде все споролн,
І все лиш люде, люде все та люде!
Коли, коли вже раз конец вам буде? —

Но відки можу я то право мати,
Аби веім людем пронасти бажати,
І всему миру на конец судити?
Чему? шо серцу горе з ними жити? —
О серце, серце, ти не варта того!
Коли-ж ти в світі жити вже не блого,
То йди чим борше світа си глядіти,
Аби ся було де тобі подіти.
Вшак добре знаєш: як єсь ся родило,
То ти Господне право присудило
Пять стонів глини, більше нич-ничого,
Лиш тільки, серце, тільки в світі твого,
А більше най-тя не кортит хотіти, —
Вже доста того, шо ти мож боліти. —

О доста, доста, вже і за богато, — —
Славити Бога, шо ми хоть не взято
То миле право на пять стонів глини!
Ци-ж треба більше ще для сиротини? —
О доста, доста, ще, Біг-ме, за много! —
І чо-ж думаю, чо, чого, до чого?
Не ліпше буде, ніж в тузі сидіти,
На цвинтарищу місця си глядіти? —

І цвинтар озде. Як го внарканилн,
Ци-присом, лявром, зільом насадили;
Хрести злочені, напнен, лязури,
В прештучні форми різані мармури

В великих грошех, зеркалом сніяют;
Каплиця красна, в ній лампи палают,
А люде ходя, пишно ся зсерают:
Не наша слава? — так тебе питают.
І вода ради по цілій трунарни,
Аби-сь ти видів, шо ті люде гарні,
Аби-сь ти видів, шо за срібні гроші
Богатим людем і гробя хороші.

Богаті люде, — не мені тут бутц,
Бо тут богаті, лиш богаті люде,
А я є бідний, я ничо не маю,
Не мое-ж місце в циприсовім гаю,
Не моя яма в тесанім мармурі.
Не моя слава в злоті і в лязурі,
О ні, не моя! Піду хіба далі,
Бо як би люде мою думку взнали.
Або вмерлі би мою гадку вчули,
То в'ни би зараз відси мене пхнули.
За мнов замкнувшє золочені ґрати:
На гріб тра инде місце си шукати.

Поезія 1862, стор. 74—76. Оця поема написана д. 3. серпня 1860 р., в день похорону вірного слуги Федьковичевого. „Той слуга — шєав поет до Б. Дідицького — утопив ся 1. августа 1860 р. при неосторожнім кунаню. На 3. августа т. є. в суботу его поховали: усі ся розійшли, лиш я си лишив на гробі, в котрім одна душа, дуже вірне серце мені утонуло. Я виплакав ся, аби ніхто не видів, тай заспівав сю смутну „Неділю“. (Поезія, 137—8).

На могилі мого брата.

А.

Весна ся вернула, всі пташки щебечут,
Всі квіти зацвили докола,
То-ж піду на цвинтарь — не піду, полечу
До мого брата сокола:

І озму шездару, і пісеньку зложу
О красних дівчатах, о маю,
І братчику мому на цвинтарнім ложу
На струнах шовкових заграю.

Добрий вечер, брате, шо дієш, небоже,
Як тутки тобі ся май діє?
Ничо не говориш? сумуєш? чого-же?
Шо сонце в могилі не гріє? —
То сонце! Не думай, вшак я тя кохаю,
Міні тебе можна любити;
Я прийду до тебе шо року, шо маю,
Тай буду з тобою тужити.

Друк. Слово 1861 ч. 76, потім Поезії 1862, стор. 76—77.

Б.

Весною пташки щебечут,
Квіти зацвили докола;
Піду на цвинтар, полечу
До мого брата сокола.

І пісеньку ему зложу
О дівчатах і о маю,
На цвинтарнім ему ложу
В струни шовкові заграю.

Добрий вечер, мій небоже!
Як тобі ся тутка діє?
Ти сумуєш? І чого же?
Що тебе сонце не гріє?

Не сумуй! Я тя кохаю,
Мені вільно тя любити.
Прийду що весни, що маю,
Буду з тобою тужити.

В тій скороченій формі ся думка перейшла в уста народа, а віден в сівашники, див. Рускій Сівашникъ, уложив Кость Паньковскій. Накладомъ тов. „Просвіта“, у Львовѣ 1888, стор. 239—240. Чи і коли Федькович доконав сеї перерібки, не знаємо.

Як я брата раз скончаю.

Думка.

Як я брата раз скончаю,
Занесіт мя де я знаю,
Таї просіт там трошки глини,
Як для мене сиротини.

Ви мя брата закопали,
Таї до дому повертали,
Аж приходит моя мида,
Дивит, дивит, то могила.

А она си подумає:
Хто ту бідний спочиває? —
Ані плити, ані рутн, —
Тутки муєт жовнярь бути.

І помалу, помаленьку
Піде слеза по личеньку;
Уломла яворини,
Як для мене сиротини.

Явір виріє, зеленіє,
Сонце світит, сонце гріє;
Люди ходя зіє рвати,
Миленької не видати.

Аж прилетит соловіє, —
Місяць світит, місяць мріє, —
А оно си заковало. —
Так она лиш, так бувало.

У могилі добре бути;
Нич не видко, нич не чути,
Ні иташини, ні дівчати, —
От як жовнярь сиротяти.

Друк. Поезія 1862, стор. 77—78.

К о н е ц.

Молодїж*) мвнула,
Як ружевиї цвіт:
Де утїха була,
Там і смутку нїт,
Бо там серце стиле,
Нїби чорна кров,
З серцем вьсьо, що миле,
З серцем вся любов.

А де красна дума
Золотила дни,
Там не чути й глума.
Лїру криють снї; —
Два гроби, двї лози,
Над гробами знак:
Озде думи, сльози,
Онде — їх співак.

Друк. Поезія 1862. стор. 79.

*) Мабуть, помилка, зам. молодість.

БАЛЯДИ і ОПОВІДАННЯ.*)

*. Під сям сивльним заголовком поміщено в виданю 1861 р. десять епічних стихотворів і річеві уваги до деяких поезій та язиикові уваги про гундульський діялект і поясненя поодиноких слів — працю самого Дідницького. Поясненнями користуємось у примітках до відповідних поезій; язииковими увагами покористуємось при кінці видання в поясненю менше зрозумілих слів ужитих у творах Федьковича.

Як то співак проклинає.

З німецького Л. Улянда.

Стояв давно десь замок величний на весь край,
Далеко го було видко аж по за море в гай;
Докола замку цвили городи по двору,
В городах грали води в долину то в гору.

Сидів у тім палаці король ци царь відий,
Сидів він на столиці похмурний та блідий,
Бо шо робив, то страх був, вражда, шо розказав,
Недоля, шо подумав, а кров, шо написав.

Два славні співаченьки прийшли раз у той край,
Оден як сокіл сивий, а другий саме май, —
Старенький з гарфов їхав на коню воронім,
А молод співаченько йшов пішки по при нім.

Старенький так му каже: „Нуж синку, памятай,
Найкрашші наші пісни тепер си нагадай,
Добудь усеї сили, утіхи таї жалю,
Бо маємо співати лихому королю“.

Вже стали у світлиці старий із молодим,
Король сїв на столиці, цариця сїла з ним, —
Король, страшний, прибраний гей поломінь в печи.
Цариця, люба, мила, гей зоронька в ночи.

Тот сивий співаченько на струнах як заграв,
То срібний его голос все висше ся змогав,
З ним пісня молодого запїла в любий звук,
А в ній ся відзиває старого мутен гук.

Співають о коханю, співають о гараздї,
О вірі і о честі, о славі, о слаждї,
Співають усе красне шо в людех людєких є,
Співають усе любє, шо в серци людєкім бє.

Забув ся кєпкувати дворян безличний трут,
Зухвалі жовнярєска поклонн Богу біют,
Цариця не могла вже зневолити чувствам,
Узяла квітку з грудей, тай дала співакам.

„Звели-сте мої люди, тепєр ще й дружину?!“
Так крикнув царь остеклий, гєй змий ся лиш здрігнув,
Тай шпурив острій палаш молодцєви у грудь,
Мієть пісний з них носоки кроваві 'д горі біють.

І гєй би буря мєла, так кождий утікав,
На ручєньках старого співак уже сконав,
Плащєм єго вгортає, виносит го на двір,
Садит на ворон-коня, лишає дикий двір.

Но перед пишнов брамов співак старєнький став,
І вхопив свою гарфу, шо славов досє грав,
Тай трієнув нєв до слупа камінного оклік,
Тай крикнув, аж ся голос по вєїх мурах промік :

„О горе, яєні мури, на віки най-жє тут
Нї струна нє зазвонит, нї пієни нє звучут,
Нї, плач лиш та нєволя най вами гомонит,
Аж кара вас Господня на грузь нє розвалит.

„О горе вам, городи, тобі, маєвий цвіт!
Дивіт, яєє сє личко, дивіт ся ой дивіт!
Аби-сте повєсихали кирницї, жєрєла,
Камієм поставали, бєз кіти, бєз зєла!

„О горе, чорний збую, пібє тя наша кров,
Аби-сь ти бїльшє слави на світї нє найшов!
Імя твоє най підє у пропаєть та у ніч,
Як дух той, шо сконає, вітрами підє прїч!“

Старий прорік се слово, а Господь его чув.
Де замок став бувало, то як бн і не був,
Лиш слух оден голосит, якнй тут раз був збит,
І той уже попукав, туй-туй ся повалит.

А де городи були, пустиня на оклік,
Не видко стебелинки, водиці анї пік, —
Царя ніхто ні в пісни, ні в книзі не згадав —
Западок і Забуток! — Співак го так прокляв.

У-перше друковано в Слові 1862 р. ч. 43 пз. Сибваської клятва, потім Поезії 1862. стор. 83—86.

Стрілец.

З німецького Ф. Шілера.

„Не волїв би-сь, милий синку,
Іти з ягнятком на толоку?
В'но насе ся божу днинку
Берегами при потоку“.

„Нї, пусти мя, моя мати,
В синї гори полювати!“

„Не волїв би-сь, мій соколе,
Пасти стадо до тримбіти?
Лїсом піют колоколи,
Пташка буде з ними піти“.

„Гей пусти мя, моя мати,
В чорні гори погуляти!“

„Не волїв би-сь ти звоздики
Полювати у городї?
Гори темні, гори дикі;
Нич у скалах ся не родит!“

„Дай ми спокій, не бороню!
Мати, мати, в гори гоню!“

Тай полетів син на лови,
Далі, далі, все лиш далі,
Від діброви до діброви,
Аж залетів в темні скали;
Перед ним як дика птиця
Перепужена кізлиця.

Де скалища, де урови,
Легким скоком ними точит;
Де заломн, де засовн,
Ніби вітер перескочит;
Але хоть най як втікає,
Він їй з луком настигає.

На найвисшій стромовині,
На найвисшій стала розі,
Де земля вже в пронасть гине,
Де ні звір прийти не може;
Перед нев безодні скали,
З заду воріг подуфалий.

В'на до него очи зносить,
Чей житє їй подарує;
Вже на дармо, най не просит,
Вже бо з лука в ню простує:
Аж — скала ся розмикає,
Дух Господній виступає.

І здоймає світлі руки,
Обгортає сиротяти.
„Хто ти каже смерть і муки
Аж у мої гори слати?
Світ великий, все му радо;
Чо ти гонши моє стадо?“

Поези 1862. стор. 87—89. Федькович по кількох роках вер-
нув знов до сеї теми, яку переробив зовсім свободно і пз. „Стрілець
(за Шіллером)“ надрукував у „Правді“ 1868 р. ч. 31. див. далі.

Порука.

З німецького Ф. Шілера.

Дамон до лихого царя був вліз
З остреним пробоем зо стали;
На тім го єїтаки сїймали.
„На шо ти ховаєш при собі ніж?‟
Питає похмурно цар Діоніз.
„Тебе ним, опирю, пробити!‟
„На хрест ми го зараз прибити!‟

„Не буду“, рік Дамон, „о душу просив;
Я, царю, готовий не-жити;
Но хочеш ми ласку вчинити,
Лиши мня на три дни, аби я жив,
І свою сестру ще подружив;
Я лишу ти брата в поруку, —
Не верну, то дай го на муку“.

На то Діоніз ся усміхнув,
Тай каже до него потому:
„Иди си на три дни до дому;
Но знай! як речинец лише мнув,
То брата ти кажу розпяти, —
Тв будеш потому тривати“.

Приходить до друга: „Так царь судив,
Шоби я за свою провину
Лукаву — розпятий загинув;
Но він ми позволив, три дни би-м жив,
І свою сестричку ще подружив;
Лиши ся за мене в поруку,
Аж доки не верну на муку“.

А брат єго щиро поцілював,
Тай дав ся в темницю потому;
Товариш вернув ся до дому.
А заки ще третій був день настав,
Він свою сестричку уже ізвінчав,

По тому чим борше вертає,
Бо нині речинец минає.

Іде він, аж люнув страшений сплав,
Ріка ніби море шуміє,
А повінь все гірше бутнїє :
Приходить на місце, де міст стояв,
А навал і вязи і міст урвав,
Би-сь думав, що ріжут ся громи,
Так страшно склепінє ся ломит.

Він ходит без себе над бистрий стік,
Він кличе, він просит, гукає,
Нихто-ж бо на тоє не дбає ;
А хто-ж би ся важив в такієський клік
Човном ся пускати на другий бік ? —
Ніхто ще тонутти не хоче,
А повінь ще гірше клекоче.

Він видит, ратунку ні звідки ніт,
Заплакав по нужді по своїй :
„Ой Боже мій, стримай погої !
Бо сонце в полудне уже стоїт,
А скоро в'но заїде на другий світ,
А я ще в місті не буду,
То свого ся брата позбуду“.

За дармо, бо повінь ся все змогав,
Все гірше змогают ся води,
Година з годинов уходить ;
Тут годї чекати, і як стояв,
Так скочив на дунай, та далі в плав,
Добувши остатної сили,
Аж Богу ся жалко зробило.

Преплив він щасливо зрадливий погій,
І дякує милому Богу,
І далі чим борше в дорогу ;
Аж тутки з під ліса опришків рій,
Застали дорогу : „Куда їдеш, стій !“ —

І звили єму вже над главою
Важкою желізною булавою.

„Шо хочете, вражий, злодійський тлук?
Нічо як жите я лиш маю,
А то я цареви ховаю!“
І вирвав одному булаву з рук:
„Для мого брата невинних мук!“
Як свизне, три збуї упали,
А другі де-котрий втікали.

Ту сонце виікає як острый лук.
Як літом звичайно ся діє:
Він бідний від спеки аж мліє:
„Ох Боже, ти спас мя з злодійських рук.
Не дав ми тонути в дунайський гук, —
Як озде мя сила покине,
То любий товариш загине“.

На право ся тягне широкий мур.
А в мурі шось, чути, шепоче:
Вандрівник звертає там очи,
Аж тутки в закалї гей срібний шнур,
Збігають ся нори в студений чур;
Він радісний зараз напив ся,
Тай ноги кроваві обмив си.

Вже сонце небавом кінчає путь,
У*) сине, глибоке море
Дрімаючи тоне поволи,
Аж тутки два люде гостинцем ідут;
Він хоче чим борше їх поминуць,
Аж чує, як люде сї кажут:
„Тепер го на муки десь вяжут“.

Зачув то, тай далї за вітром в слїд,
А сонце західне так мило
На Сиракусе місто світило;

*) В перводр. через помилку П.

Дамона зливає кровавий піт,
Аж тутки приходит дорогов в стріть
Слуга єго вірний, тай каже :
„Верни ся, верни ся. мій княже!“

„Верни ся, товариш уже пронав,
Тобі би на себе гадати,
Єго вже узяли ковати :
Година в годину тебе чекав.
Як ти му ідучи речинец дав, —
І кілько ся з него накнули,
З надії го преці не збили“.

„Не міг я вернути, як я хотїв ;
А мусит житє він страдати,
Не хочу і я вже тривати ;
Аби ся Діоніз і того довів,
Шо брат побратима ніколи не звів, —
Най він і мене з ним заглядит,
А знає, шо дружба не зрадит .

Вже сонце заходить, на брамі став,
А хрест уже в землю забитий,
А нарід докола набитий,
Шнур брата му 'д горі уже здоймав ;
Він борше скрізь люде ся перетяв :
„Мене, гей катове. на муку,
За мене він ставив поруку“.

А в народі диво і пострах скрізь ;
Они си до серця принали,
То з радости плачут, то з жали ;
Нихто там не міг постримати сліз,
А хтось і цареві ті вісти донїс,
Здрогнуло ся серце в нїм враже,
До себе привести їх каже.

Дививсь він на братий так довгий час,
Тай так до них каже по хвили :
„В грудах 'сте ми серце вбернули,

А вірність не є то порожній глас ;
О тільки лиш, братя, благаю вас,
Нехай я від нинішньої днини
Належу до вашої дружини“.

Поезія 1862, стор. 89—96.

Т р а ф у н о қ.

Якось тому було — цить, місяця мая, —
Пішов я рубати бучину до гаю,
Бо дідько оногда, — чекайте, шо-м віз?
Коноплі, здає ся, — зфармачив ми віз.

Приходжу до гаю, осмотрюю дуби.
Аж тутки на краці сидя си голуби,
А я си гадаю: от-то-ж би то див,
Аби я з одного принаймній не вбив. —

Шпуряю сокіров, — от-то-ж ми ся вдало! —
З цілої гнляки ні листа не впало,
А голуби мої фур-фур собі в день,
Я вивалив очи, тай стою як пень.

Тфі, пек єму, лихо, подумав я далі,
Аби вже й голуби за дурня мня мали? —
Ви того, пєя-нари, не діждете цей! —
Хапаю сокіру, за птахами деі.

Забіг я у хащу, у хащци калина,
Я дивлю ся блізше, а тамки дівчина
Шириньку си шила, ци шо там за шмат,
Тай ше і снівати заставив їй кат.

„Заткай-же си, дівко, на продаж ті зуби!
Не видиш ти світа, шо пудиш голуби?“
А дівка ще дужше в калині гуде,
Голубчики мої хто знає вже де.

То-то-ж тобі, дівко, раз буде наука!
Гей Боже, як затну бардичку до бука,
Та далі до дівки, та в личенько: цям!
Рцїт самі: не треба огрози дівкам?

Цюлою, цюлою, аж лунит ся шкіра,
А дівка — міркуйте, шо може зла віра! —
Узяла свій пояс, богдай-же ся встїк, —
Звязала мя з дубом, а я ни в той бік.

Та як мя звязала, та в ноги до ката;
Я хочу ловити — гуи! лежу як лата,
А вна зо сміху ся качає травов:
„Голубів ти треба? озь маєш, неся-кров!“

Так був я попацнв, — а ви си міркуйте,
Тай з тими дівками собі не жартуйте.
Дівчата то напасть: ти приязно д' них,
А в'ни тя ще вижут, тай робля си сміх.

Поєліи 1862, стор. 96—98.

Стрільця пригода.

Нинї ранесенько, гет ще до зірницї
Встав я по тихоньки, швидко ся зібрав,
Кинув через плечї кріє тай порошниці,
Домовим день-добрий навіть не сказав,
Лиш пішов потоком за селом до хащі,
Там ся за смеречку чайом приховав,
Ци медвідь не приїде на малини натще,
Бих му по стрільця на день-добрий дав.

Сижу в гаю, сижу, сонце далї сходить,
Мій то медведиско нинї гей заснав,
Аж ту красне дівча на потїк виходит,
Як я їй обачу, мало-м аж не внав.

Ах, яка-ж там врода, ах які-ж там очі,
Ах, який то позір, ах який то зріст!
Був би-м мимоволі з-за смеречки скочив,
Але моє серце обгорнула млість.

І нім стало дівча зимну воду брати,
То покляло горчик з краю на моріг,
А сама си взяла ножечки вмивати, —
Ци хто видів з роду білих таких ніг?
Серце моє бідне трохи не здуріло,
Я забув за себе, я забув за все.
В оченьках ми стало ні чорно ні біло, —
Аж і медведиска сотона несе. —

Неся віра, бачиш, скоро таки з гаю.
До дівчини чвалом, тай зубами: клам!
Так ти, вражий сину? — я собі думаю,
Зараз я ти, зараз паруна додам. —
Господи! як змірю кріє на правім оці,
Баф! а медведиско тільки ся скрутив.
Тай лиш по маленьку озде на обочи,
Вмивше ся посоков, в потік ся скотив.

Дівча аж умерло. — „Бог з тобою, мила!
Як би не єї груди, а не ясний кріє,
То би-сь, файна любко, більше вже не жила,
Сей бо медведиско на всі гори біє“.
В'на лиш відповіла: „Здячит вам ся мати“ —
Тай ся усміхнула як рожевий цвіт.
Взяла горчик в руки, тай пішла до хати,
А я озде стою, гіренький мій світ!

Поезія 1862, стор. 98—100.

Воля не бранца:

Наша тай Циганка.

Світит місяць, світит, ясно як у днину,
Пугачеве пискля в лузі голосит,
А Циганка-дівка сіла під калину,
Своє русе личко сльозами росит;
Раз ся в місяць дивит, раз на крайну хатку,
Гет там у садочку*) по конец села;
Втерла чорні очи писанов манатков,
Тай таку си пісню в голос завела:

„Гей коби-ж я була та вельможна паня,
Я би-м ся вберала з вечера до раня.
Я би-м ся прибрала як калина в гаю,
Тай би-м му сказала, шо єго кохаю —
Шо за ним загину, — бо міні би можна,
Ах коби-ж я була де-яка вельможна! —

„Я з вечера питала мати:
„Коли не можна нам кохати,
Коли не можна нам любити,
На шо Циганам в світі жити?“ —
А моя ненька кужіль пряла,
Та як мовчала, так мовчала,
А я їй більше не питала,
Лиш пави брала, тай співала:

„Хто ми може зборонити
На Підгірскім краю,
Би по тиху не любити,
Як сама си знаю?
Бо коли я нещаслива.
То-м на то Циганка:
Коли доля не зичлива,
Воля хоть не бранка“.

*) В перводруку: в садочку, але розмір вимагає: у.

„Я з вечера питала мати,
Ци в'на не вмiє чарувати,
Ци в'на не знає зiлесенько,
Аби ся змити бiлесенько,
Аби ся так хороше змити,
Би було можна 'го любити?
А моя ненька кужиль пряла,
Та як мовчала, так мовчала.

„Хто ми може зборонити
На Пiдгiрскiм краю,
Як я пiду личко вмити
Най би до Дунаю?
Але най я ся вмиваю
Як тота Маланка,
Ах, усе я добре знаю,
Шо-м таки Циганка.

„Я з вечера питала мати,
Ци би не можна ся убрати
То в шовки-шовки, кармазини,
То в ясні пави, то в калину? —
А моя ненька кужиль пряла,
Та як мовчала, так мовчала.
А я по тиху, по тихоньку
Пiд сю калину ягодоньку.

„Хто-ж ми може зборонити
На Пiдгiрскiм краю,
Би калини наломити,
Най би навіть в раю?
Ой най я ся прибораю
Як весiнна днинка,
Все таки я добре знаю,
Шо я не калинка.

„Я з вечера питала мати,
Ци можна в гаю ночувати,
Аби ся трошки подивити,
Як вiн там буде чось тужити?—

А моя мати кужіль прjala,
Та все мовчала, та мовчала,
А я тут в чагір ся сховала,
Тай з ним тужила, з ним думала.

„Хто-ж ми може зборонити
На Підгірскім краю,
Би хоть з ним не затужити,
Як берега в гаю?
Най я тужу, як ті мари
З вечера до ранка,
Він капітан над пушкаре,
Я усе Цыганка“.

Світит місяць, світит, ясно як у днину,
Цуга десь у лісі сумно голосит,
А Цыганка дівка сіла під калину,
Чеше русу косу, сльозами росит.
Скоро їй зчесала, затичок нарвала,
Потім із барвінком китиці сплела.
Китицями пави-коси обтикала,
А відтак обічов оком повела :

„Подиви ся, мій уроче,
Хоть до дому йдучи,
Ци не в мене чорні очи,
Ци не коси кручі.

„Я ся мила цілу днинку,
Нічков ся чесала,
В зіле, пави тай калинку
Голов затикала.

„В норах вода чистесенька,
В ню я ся дивила,
Щем питала місяченька,
Ци ти буду мила.

„Подиви ся, молодецький,
Хоть аби з наблуду,

Все ти будеш пан стрілецький,
Я Циганка буду⁴.

Світит місяць, світит, ніби друге сонце,
Пугачеве шкеля в лузі десь тужит,
А вельможна панна сіла си в віконце,
Тонесеньку хустку золотом мережит;
Злотом мережила, сріблом квіти шила,
Усіма шовками листечко плела,
Квіти тай листочки сльозами росила,
Тай таку си пісню з тиха провела :

„Ой коби-ж я вільна була як Циганка,
То-ж би я ходила з вечера до ранка.
А від ранісенька аж до пізна з ночі,
Все бих ся дивила в ті соколї очі. —
Все бих ся дивила, бо мені би можна,
Гей, коби-м Циганка, але не вельможна !

„Нераз мамунї я питала,
Чи в'на мені би не сказала,
Шо то значит то закоханє,
Шо не зважає стан, убранє,
Шо лиш за серце серце хоче,
А за маєтки сиві очі? —
А матусенька в картах грала...
Я взяла кобзу тай співала :

„Ой коби-ж я вільна була як Циганка,
Зараз би-м сказала, шом его коханка,
Зараз би-м 'го взяла в церков до престолу,
Там би нам пан-отец руки сплів у столу.
„Люблю“ би-м сказала, бо мені би можна, —
Була би-м щаслива, бо би-м — не вельможна“.

Світит місяць, світит, ніби друге сонце,
Пугачеве шкеля в лузі десь тужит.
А вельможна панна сіла си в віконце,
Тонесеньку хустку сріблом мережит :
Та як змережила, сльозами зросила,
В мальовану скриню склала на сам спід.

А відтак до скрині личко притулила,
Тай собі думала аж до рана в світ :

„Ой коби-ж я крильця міла,
Як у пташки гадка,
Ей тото-ж би-м полетіла,
Там де крайна хатка :
Сіла би-м си у садочку
З верха на калинку,
Тай співала на листочку
Цілу божу днинку.
А в хатині стара мати
Очка би жмурила,
Не давала би-м їй спати,
В'на би ся жалила.
А він вийде з пистолетком,
Тай мене застрілит, —
Най умру хоть пташенятком
На єго подвір'ї.
Може озме мня в рученьку,
Тай промовит мило :
„На шо-сь мою сиву неньку
З спанечка будило?“
Пташе буде умерати,
Буде му казало :
„Не співало-м твоїй мати,
Я тобі співало“.

Поезія 1862, стор. 100—107.

Д о б у ш.

Гей ци чули, люде добрі,
перед кім то звіри стинут,
А за кім то молодиці,
а за кім дівчата гинут?

То наш Добуш, наша слава,
то капітан на Підгір'ї,
Красний, красний як царевич.
двадцять років і чотири.

Хлопців тисяч йому служит, —
поклони ся пред ним крале!
На той топір єго ясний
клали Німці много стали,
А на тії порошниці
били Угри злота много,
А той ремінь більше вартий,
як у двоє царства твого.

Ясна нічка в Черногорі,
місяць світит, місяць мріє,
А капітан ходит сумно.
чось му серце в грудех мліє:
Нї топірчик вже не пестит,
нї кресак не обзирає,
Ходит ходит по долині,
Клонит голов тай думає.

„Гей капітан, ти наш пане,
не яло ти сумувати!
Я співак є на Підгірю,
не розкажеш заспівати?
Я умію пісней много,
ай потрафлю затужити;
Капітане, ци не кажеш?
Може хлопців побудити?“

Онде хлопців тисяч двісті
полягали по убочи...
Гей які-ж бо буїні, жваві,
а які в них бистрі очи!
Бо води ще в'ни не пили,
хиба кров та буїні вина;
Хліб їх білий не годує,
лиш жуброва солонина.

А капітан став над ними,
рве пістоля, зводит скали;
Грим!! а збуїв тисяч двісті
на ногах вже поставали:
„Шо розкажеш, нан капітан?
Ци палити, ци рубати,
Ци якому королеви
кажеш голов з вязів зняти?“

„Вража голов не пропаде,
заки руска не застила.
Але красна, красна Дзвінка
на вечірні запросила.
Ви підете враз зі мною“. —
„Як розкажеш, і до грани!
Ти капітан в Чорногорі,
а ми твої, капітане“.

Ясна нічка в Чорногорі,
світит місяць з звіздочками;
З легінями тисяч двісті
квапет Добуш облазами.
А сова десь затужила,
шо аж серце в грудех мліє, —
В Чорногорі нічка ясна.
місяць світит, місяць мріє.

„Капітане, заверни ся!
Птаха нужду нам ворожит“.
„Хто те каже?“ крикнув Добуш, —
„Головою най наложит!“
Тай ухонив за пістоля.
„Озде стою, пане брате,
Ще раз кажу: заверни ся!
Озде груди, — мож стріляти“.

Так казав Іванчик любчик.
Ви не чули о Івані?
Ей, легінь то був хороший,
перший він по капітані;

А капітан его любить,
ліпше май ніж топір з сталі.
Як поглянув на Івана,
аж му руки білі ввiali.

„Тобі сором, славний Добуш?
Маєш в землю шо дивити:
За-длі Дзвінки хабалиці
свого брата хочеш вбити?
Як, ти думаєш, добра душе,
Шо та еука тебе любить?
Базаринки твої любить!
Заверни ся, бо тя згубит“.

„Аби-сь дав ми тільки злота,
шо нановню сю долину,
Аби-сь дав ми в двоє більше,
то я Дзвінку не покину.
А не хочеш ти зо мною
йти до Дзвінки. — в твоїй волі;
Заверни ся з лейінями,
але Добуш — ні, ніколи!“

„Я тебе бих мав лишити?
Я, твій брат, тебе самого?
Того люде не діждали,
тай не діждут люде того. —
Гай, на перед, гайдамахи!
Де капітан, там і люде.
Дай ми руку, пане брате,
чей гніву вже в нас не буде“.

*

*

*

„Добрий вечер, краена Дзвінко,
отвори, пусти до хати!
Сім сот хлонців є зо мною,
а вже час би вечерати.

Ми принесли срібла, злата,
ми принесли меду много,
Будем їсти, будем пити,
отвори нам лиш небого“.

„Ци то ви там, славний Добуш?
(Ти ся хочеш напивати!
Я ти пива наварила,
буде світ ся дивувати) —
Ей даруйте, любку любий,
шо не можу вас пустити,
Стефана ся от надію,
як узнав бн, міг би бити“.

„Шо ти з твоїм чоловіком! —
Стефанови я не ражу
Тебе й пальцем докинути.
Отвори ми, я ти кажу“.

„Я бо кажу, славний Добуш,
шо сегодне не отворю“.

„А я піду на підсіне,
тай з дверми ся сам поборю“.

„В мене двері тисовії,
не злодіям до розлому!“

„Шо ти кажеш, гей гадюко?!“
кликнув Добуш гірше грому,
Тай ухопив за одвірки:
як солома все ся крушит,
Двері гримли серед хати, —
аж набій тут в уха глушит.

Ей набою-ж ти зрадливий,
ей набою голосенький!
З капітана кров ся лїє,
впав капітан молоденький.
Впав, конає на мураві.
кров кияча трави росит,
А капітан кличе хлопців,
тай конає, тай їх просит:

„Як я, братья, вже загину,
то зложіт мня на топори,
Занесіт мня, де найкрасше,
занесіт мня в синії гори,
Там де люде не заходя,
там де пташки не співають,
Там мене ви поховайте,
най Ляхи мій гріб не знають.

„А мій топір золочений
в Дністер-Дунай затоціте,
Нехай знають рускі люде.
нехай знають рускі діти :
Шо хто жінці в світі вірит,
мусит марне загибти,
Як ваш Добуш, ваш капітан...
Йой! про-сти мня — Божа — Мати!“

В Черногорі сонце сходит,
Черногора в світлі тоне,
А в скалі там десь глибоко,
там сова десь плаче, стоне.
Але Добуш їй не чує,
бо в могилі вже не чути
Ані пісню Добушову,
ні флюяри слезні нути.

Поезія 1862. стор. 108—115.

Юрій Гінда.

В Буковині добре бути,
бо і Шипіт в Буковині.
Там гуляють сто опришків
з топірцями при долинні.

А горівка в перебоях,
і Цигани аж з Мольдови;
На опришках срібло, золото,
на дівчатах чорні брови.

А там далі при убочи,
там стояли три побої,
А в побоях не маєтки,
не світлиці, не покої!...
Але що-ж то вам казати,
коли годі уновісти.
Шо столів там, шо коверів,
шо там пити, шо там їсти!

Гей то славна Буковина,
сіть і хліб їч не бракує,
А пан двірник, Русин з роду,
свої гості не рахує;
У хоромах пута меду,
коновками пють ся вина,
А в світлиці тільки світла,
шо би-сь думав: тамка днина.

На підсеїню також ясно,
там підклади настелені:
Там засіли три Бояни,
шо май славні в Буковині,
Тай на лірах приграваяют,
піют пісні давній славі:
О Ничаю, о Морозі,
о Хмельницькім і о Саві.

У світлиці за столами
пан капітан гайдамацкїй:
Червінь-золото в очи ловит,
молод, красний, стан козацкїй.
За столом ся розлягає,
ясний топір коло него,
Дві му дівці на колінах —
я міркую, буде з него.

Буде, буде, пане Гіндо,
бо дівки то ніби ружі,
Шо то красні, чорноброві,
шо то роєлі, шо то дужі :
А веселі ти, веселі,
ніби рибка шо гуляє,
Бо пан двірник, то їх батько,
жартувати не сперає.

Шо в'ни Гінду полюбили,
то нема вже шо й казати, —
Зрештов люде не дивуйте,
як же Гінду не кохати,
Коли гоїний, коли буйний,
коли красний і хороший,
Коли хлопців має двісті,
а три бодні повні грошні.

Не, смієт ся Юрій Гінда,
з дівочками ся голубит...
Уповіжте, люде добрі,
з них обох котру він любить ?
Ци Марію, ци Аксеню ?
Хто то годен змірковати ! —
Він і сам уже не знає,
з них котру 'му май кохати.

Бо обидві красавиці :
не інакш, але страта ;
Шо там очі за цигирні,
шо за коси, шо за шата !
А не лиці там, не лиці,
і не брови там, не брови !
А смішок такій не найдеш,
би-сь ти з'їхав чтири Львови.

„Гей пустіт мя, мої пави,
і на двір ся подивити,
Шо там хлопці мої діют,
тай — собі ся покрутити“. —

„А я також йду гуляти“,
каже Мица до опришка, —
„А ти Сеню будь у хаті,
он порожна, бачиш, флешка“.

„Почекай-же, подла дівко,
тільки ти вже з ним гуляла!
Я ти фляшку вже доповню,
будеш ти їй пам'ятала!
Дві, три канці — буде доста,
так ми баба ворожила;
Вже не пусто я Циганці
три червоні заплатила“.

„Гей Маріє, гей ци чуєш!
А ходи-ж бо вже до хати!
Чей і я така як люде,
і мені мож погуляти“.
„Аксенія добре каже:
йди Маріко до світлиці,
Я там также зараз прийду,
лиш вина вси до шкляниці“.

„Почекай-же, Сеню суко,
ти вже тільки з ним гуляла!
Погуляє ти сьогодні
будеш довго пам'ятала.
Дві три канці буде доста,
так ми баба нановіла:
Вже не дурно та Циганка,
три червоні в мене з'їла“.

„Гей до дому, Аксеніє!
Гей до хати капітане!
Я вина вам наточила,
ану борше, бо зоряне.
То вино, шо ти приніє нам!
Гайда борше лиш, борзенько,
Бо у хаті гей задуха,
а в'но добре холодненько“.

„Я вже й озде, файна любко.
Нуж, дівчата, скло ми в руку!
Аксеніє: пуку-стуку!
Ну Маріє, стуку-пуку!
Але пийте мені жваво,
би ничо ся не остало,
Бо вино се Токай родит,
таких вин є дуже мало“.

Стакан звопит, вино тече,
ані пік ся не лишило:
Сестри глипли ся як змиї,
а відтак на Гінду мило.
Не дивіт ся, бідні сестри,
бо стовном вже око стине...
Сеня крикла: „Гину, гину!“
А Марія впала, гине.

А капітан став тай думав
на вибіванім топорі,
Тай покинув своїх хлопців,
тай покинув сині гори.
Ходит світом без розуму,
ходить, плаче та питає:
Ци Марію ци Аксеню
він май дужше-ді кохає? —

В Буковині добре бути.
бо і Шпінт в Буковині,
А там церков при потоці,
далі цвинтарь при долині;
Там сумуют дві берези,
ніби кожда сльози ронит:
Одна в сеї бік ся нагнула,
друга в той бік голов' клонит.

Поезія 1862, стор. 116—122. Дідицький, певно на основі листів Федьковичевих, додає ось яке пояснене до сего твору: „Юрій або Іордакій Гінда був то в своїм часі (коли?) ославлений розбійник, що жив у буковинських горах. Переказ про него, оповіданий тут, жие в устах народа, і ще й доси стоять у куті на цвинтарі

в Шинці згадані в тім оповіданю дві берези, яких рисунок тамошня громада прийняла навіть як еміблему на свою печатку». Чи Федькович сам чув отсе оповіданє з уст народа, чи позичив його у Найбауера, який обробив сю тему в прозі, лишаємо непорішеним. Сам Федькович швидко по виданю Поезій 1862 р. ще раз вернув до сеї теми і обробив її в поемі »Шинітські берези«, яку друкував у »Меті« 1863 р. стор. 99—105. див. далі.

Киртчалі.

І ви бн-сте, мої брата,
 мої рускі, раді знати,
Шо у тім болгарскім краю
 за Дунаєм май чувати? —
Шо-ж бн більше там чувати?
 Все як давними часами:
Шабельками Турки звоня,
 а Болгаре кайданами.

Славне місто Ісмаїлов,
 темна нічка 'го присіла,
Але в замку над Дунаєм
 днина ясна, днина біла,
Бо у баші Мегемета
 та ся слава обходила,
Шо п'ятнадцят років тому,
 як му дочка ся родила.

В гордім замку на подвір'ї
 емолоскини запалали*),
При кровавім світлі дегтю
 музик-банди пригравали.
Арнаути, Яничари
 не гуляють — аж ся їжут,
А гармати, пістолета
 раз-у-раз на віват ріжут.

*) В перводруку мб. через помилку: запалили.

Так си, брата мої любі,
може кождий змірковати,
Як то Мегемет Кіяя
знає свято святкувати.
Бо то свято єго дочки! —
Як же він їй дуже любить!
Як за ню би, за Селіму,
то ся Турчин баша губит.

Так любив він, молод бувше,
свою Міхаелю бранку,
Шо з Георгії привели
їму куциї раз були в данку.
Але бідна Міхаеля,
скоро дочку породила,
То і Турка молодого
і сиріточку лишила.

І від того, брата, часу
молод баша не женив ся,
І від того, кажу, часу
він на жінку не дивив ся.
Він лиш бідне сиротятко,
лиш Селіму свою любить:
Як она би похотїла,
то ся Турчин зараз губит.

У світлици світла більше,
як у Бога небесами,
А димове ружні-ружні
криють кіри запахами.
А ті кіри злототкані
всю світлицю укривають,
Одалїски молоденькі
бандурками пригравають.

В подушечках, у шовкових
сидит баша з-над Дунаю,
А Селіма коло него
красна як та ружа з раю,

Мила як той місяченько,
шо тепер лиш в мори змив ся;
Сам би Господь чудував ся,
як би був їй придивив ся.

„Пері моя з-понад раю,
світе ясний, дочко мила,
Ци ти любиш звук шездари?
Твоя мати го любила“ —
Тай му сльози ніби перла
по лицу ся покотили,
Тай ті красні русі коси
єго дочки примочили.

„Татку любий, татку милий,
як ти можеш так питати?
Шо тобі на світі мило,
як мені би не кохати?“ —
Так Селіма говорила,
так словами пригортала,
Тай хустинов тонесеньков
личенько му утерала.

Баша плеснув у долоні:
„Най Киртчалі тут приходит!“
Бо най хто всіма краями,
усіма раями сходит.
То не годен нігде в світі
того мужа надібати,
Би так красно як Киртчалі
на шездарі знав заграти.

До світлиці уступає
молодець хороший, жвавий:
Вус маленький, око каре,
волос красний, кучерявий:
А личенько таки лудит,
хоть го трошки снадь приїла —
Доста того, козак гожий,
аж Туркinya ся здуміла.

Тай хотіла шовк-заслону
на личенько заверечи,
Але батько їмив за ручку :
„Ні, не треба, душко, претці !
То невільник, моя руже,
то є жовнярь моїй роти ;
Як лиш хочеш, моя душко,
я 'го скажу заколотн !“ —

А в Киртчалім не иначій,
але кров окропом грає,
Тай вхопив ся під катанку.
там остренній ніж тримає ;
Гей, коби лиш на подвірю
мої брата знак ми дали,
То уже я вам покажу.
як кого ви називали ! —

Бо то знайте, любі брата,
так з Киртчалім річ ся мала :
Шо він буде в баші грати,
то й дитина кожда знала ;
А Болгаре, мавше змову
з кайданів ся увільнити, —
То Киртчалі дав їм слово
нині вечер башу вбити.

Уклонив ся Альбанезец, —
не яло ти ся кланяти ! —
„Ци розкажеш, славний башо,
на шездарі ти заграти?“ —
„Граї нам, сину“, каже Турок, —
„тай співай і піснь до того ;
Красних співанок болгарских
ти умієш, знаю, много“.

Ой як став Киртчалі козак
на шездарі пригравати,
Ой як став Киртчалі козак
красні співанки співати,

То Туркниї чорне око
мало в него не втонуло,
Але бо й козацке серце
мало, мало не минуло.

Ой співає він, співає,
аж ту чути три набої ;
На подвірю зашуміли
кервий ріки в три погої.
„Турки, дайте ся в неволю,
бо ваш баша не треває !“
А Киртчалі все то чує,
все співає, приграває.

„Башо, пане“, крикла варта,
„ах, ратуй же життя твого !“
Турчин скочив. — „Ах, Киртчалі,
ах, ратуй же батька мого !“
Вічний Боже, що робити ?
ратувати, ци колоти ? ? —
А она би шо казала ?
Бороню 'го на всі роти ! ! —

Вибіг баша з голов шаблев
на подрірє, та рубає,
А Киртчалі коло него
братий косит, витинає.
Страшно було ся дивити :
нім годині дві минули,
Всі Болгарє хрестияне
у пороях потонули.

В гордім замку над Дунаєм
смолоскипи погоріли ;
В гордім замку над Дунаєм
музик-банди заніміли.
Трун болгарекниї у посоках
спит на віки, спочиває,
Лиш Киртчалі ходит блудом,
чорні очи проклинає :

„Чорні очі, ви дівочі,
чи ви в раю ся родили? —
Ні, ви в пеклі у безоднім
у. поча ся виводили,
Що я братній моїх зрадив,
шо їх шабля моя їла,
Що-м безчесний, нещасливий!
Колн в'на-ж бо так хотїла“. —

Поезія 1862, стор. 122—120. Дідшизлий пояснює, що Кірджалі був проводирем одного болгарського бунту і що се оповіданє основане на болгарськїм нар. переказі. Се поясненє о стїльки хибне, що Кірджалі, властиво Кірджалі — не було імя власнє одного чоловіка, але прозвище резбїйшицьких ватаг, які при кінці XVIII і з початком XIX в. грабували Болгарію та Македонію. Ті ватаги складали ся з дезертерів та відлучениїв турецького війська, та до них приставали й инші люди всяких вір і народностей. Вони поруйнували важкі турецькі міста Копривіцишо та Панагюріше, а 1734 злучили ся під проводом Пасван-Оглана, який здобувши укріпленій Відши держав ся тут як незалежний князь аж до р. 1804 і кілька разів побив турецькі війська. Що Кірджалі далекі були від усякої думки про болгарську свободу, доказує факт, що 1804 р. більша часть їх пішла знов під турецьку коменду і рушила до Сербїї поборювати сербське повстанє (див. La grande Encyclopédie, t. XXI, стор. 548). Чи оповіданє, обробленє Федьковичем, основане справді на болгарськїм народнїм переказі, можна дуже сумнівати ся; далеко імовірнїше те, що воно основане на голоснїй свого часу, але з історичного погляду зовсім баламутній польськїй повісти М. Чайковського „Kirdžali“.

Празник у Такові.

У сербскім краю вже давно не чути
Ані Боянів, ні шездари нути,
Як то бувало, доки Бісурмани
Принесли Сербам дибн та кайдани;
А ясна фана з краю десь пропала,
Казав би-сь, брате, шо під землю впала,
Або зо славов у могилу сіла, —
Ні слиху, брате, де она ся діла.
У давнім місті, у Таківі таки,
Де три Бояни давну славу піли,

Бояни, пісни, нути занїмили,
Лиш Яничаре ходя як собаки,
Тай все на збитки Сербів ся питают:
„Ци ті Сербяне, славні раз, не знають,
Де-сь Марко ясен, Кара Дьордїй діли?“
А Серби тихо, гей-би занїмили.
І нич не чути. —

Як то, нич не чути? —

В які-ж то дивні, жалостливі нути
Узяли звони на звінниці грати?
Би-сь думав, брате, шо то рідна мати
Над сином своїм умерлим голосит,
І сиву голов бе о домовину,
І зломит руки, тай до Бога зносить,
Нарешті зітхне: „Гину, — йойкне, — гину!“
І на могилу свіжу повалит ся,
І вже не плаче, вже не печалит ся.

І чо-ж ті звони нинї так заводя?
Не знаю, брата, того вам сказати,
Але там Серби пара в парі ходя,
Ци би не можна їх ся занитати? —
Бігме не смію! — Як-же в'ни прибрані
У красні шати, у чимбори брані,
При боці шабля у Дамашку бита,
На грудех світя срібні пістолета,
А в око бистре годї аж глянути.
Так кваця чвалом, де всі звони грают. —
„Скажіт, панове, шо то має бути?“ —
„В вас празник нинї“, — так оповідают
І чвалом далї.

А у монастири

Воскових світнч сїм сот засняло;
Черці, черницї моля ся з псалтири,
І кожде серце ревне заплакало,
Бо вже неволї стерпіти не може.
Допоможи їм Спасе Христе Боже,
Тай Ти Пречиста! —

Перед образами,

Шо сріблом, злотом, каменем убрані,

Старий владика миє ся сльозами.
І ци-ж не має? — Серби заплакані, —
То Серби, брата. Серби, єго діти!
А батька має серце не боліти
По сиротях?!

Вже 'го не видати,
Вклонив ся Спасу тай Пречистій Мати,
І зник у вівтарь. Нарід 'го чекає,
Ци він не вийде дозу посвятити;
За тиждень преці паска наступає,
А Серби любя давний звичай чтити. —
Нарешті вийшов.

Шо ся людем стало?
Ци блискавиця в Божім дому блисла,
Ци відки може кров турецка брисла,
Шо każde око гранев запалало?
А сїм сот світлц перед образами
Світли разом з сербскими сльозами.
І тихо було, бо то сербска фана,
Хто може знати, де, коли ще ткана,
На райских дверех миру засвітила
І срібну свою скатерть розновила
Як орлі крила.

А Сербяне плачут,
Як ті, шо пеньку умерлу зобачут.
А звони — звони на звінниці ричут,
Гей люті змиї, шо ся в купу кличут,
Аби зухвалцу на камуз розпасти,
Котрий ся важив писклята украсти, —
Так звони ричут. А у Божім дворі
Садит ся ладан туманами 'д горі,
Священні піют: „Христе, Боже святе,
Безсмертний, кріпкий, змилуй ся над нами!“
А Серби кажут: „Нинї мем вмирати,
Або розібем Турка кайданами.
Най хто веде нас!“

Як-же, тихо стало? —
Ци в сербскім краю рицарів так мало,
Шо никт не важит голову піднести,
Би братий Сербів на різник повести,

І сербску фану на шелом двигнути,
А ні, то з нею враз у гріб втонутн
На віки вічні?

О, не думай, брате,
Шо в сербскім мирі може де-хто буде,
Котрий не рад би сїм раз умирати.
Лиш най хто скаже, хто ті ревні люде,
Де кождий рицарь, кождий з левом рідний,
На бойовнско днесь повести гідний?
Нихто не скаже? —

Обренович красний
Ступив наперед, клонит на всі чести
І каже: „Братя, най я буду щасний
До бою з Турком нинї вас повести
І по славянски празник посвятити.
Бо в вечер муєм кровйов ся ушити
При грї шездари, при боянскій хвалї,
А ні, то будем разом спочивали
На дні могили, а верх нас мурава
Уся кровава“.

„Милош, твоя слава!
Провадь нас з Богом враз на веселско!
Так мир гукає.

Він ся клонит низко, —
Ци людем може? — ні, перед Святками,
Відтак владиці, прощі в него просит;
А він хрестит 'го мощими руками,
Сльозов веселов главу сина росит,
Тай дав 'му фану.

Сонце нїм потало,
То в бісурманских кровях ся купало,
А славні Сербї при боянскій чели,
При грї шездари празник закінчили.

Друковано в Слові 1861 ч. 84. потім Поезїи 1862. стор.
130—135. Дідичький додає поясненє, що сей твір єспівує народне
повстанє Сербїв, яке випало в півїтну педїлю 1815 р. Відки взяв
Фелькович сю тему, годї знати, правдоподїбно з нїмешької книжки
Ранке «Geschichte der serbischen Revolution».

П О Є З И Ї

1862—1867 pp.*)

*) Подаємо тут разом поезії друковані в Галичанщині, Вечерницях, Ниві, Меті, а також ті недруковані, що були написані перед осінню 1867 року, яка в діяльності Федьковича зазначає ся коломийським виданем його поезій.

Н і ч л і г.

Гадка в гадку, гадку*) гоню ..
Ах, паси ся, милий коню,
Маєш трави, маєш квіти.
Поведу тя напоїти.

Сходить місяць, сходя зорі,
Везде тихо як в поморі:
Коню, брате, ляж спочити,
А я зброю йому острити.

Га, дивіт ся, як сніяє,
Аж ми серце рознукає!
Поклади ся также в квіти, —
Доки час тя напоїти.

А я ляжу трошки спати...
Ні, волію плащ узяти,
На мураві го роздіти,
Тай шездару настроїти.

Як ся струни відозвали!
Га, а щож би-м заспівали?
Ци за долю, ци за милу? --
Ні, співаймо за могилу.

Друковано у-перве Слово 1862. ч. 13 з д. 13 лютого, потім
Галичанинъ 1862, стор. 13.

*) В Галичанині: гадков.

Д у м қ а.

Ой лишіт мя, най думаю,
Доки світла, доки маю,
Бо як зложут в домовину,
Там думати вже покину.

А хоть в гробі задумаю,
То ні в світлі, анї в маю, —
Біла черва точит груди,
Вся то моя думка буде.

Друк. Галичанинъ 1862, стор. 13.

С и р о т и.

На зарінок сонце гріє,
Де ся хлопчик з щенєм грає;
Ци мороз, ци вітер віє,
Щене, хлопчик не питає.

Ба і сонця ще не видко,
З-поза світа, з-поза хати,
Хлопчик кличе на несетко,
Тай ідут обоє грати.

А хоть сонце не світило,
Хлопчик мусит з щенєм грати,
Бо хоть грати їм не мило,
То їх гонит — добра мати.

І так грают Божа-динна,
Ци мело, ци сонце гріло,
Бо і хлопчик сиротина,
Бо і щене осаміло.

Друк. Галичанинъ 1862, стор. 13.

Б е р в і н о к .

Хтось посіяв 'го на ринку,
Підливав 'го Божу днинку :
Але зіле ся не рушит,
А він бідний голов сушит :
Молодецький ти мій раю,
Що робити вже я маю,
Відки глини доносити,
Де водиці запросити,
Чи у Дону, чи в Дунаю? —
Молодецький ти мій раю !

Не нуждуй ся, ні, небоже,
Твоя щирість не pomoже,
Ані глина, би з Загіря,
Ні водиця, би з Заміря.
Але тужиш, милий друже,
За бервінком ти так дуже,
Не на міські ринки тра ти :
В гори, в гори 'го шукати ! —

Друк. Вечерниця: 1862 ч. 6, стор. 41.

Ш е л ь в а х .

Ой та нікому так, нікому,
Та як жовнярю молодому
У кабатинці, у реміню
Ходити шельвах по каміню,
Ой та по зимнім, зимнесенькім
У кабатиню тонесенькім.

Ой ходит шельвах по морозі,
А камінь тріснув на підлозі;

Ой камінь тріснув, жовнярь свиснув,
До себе ціпко ївер притиснув,
Тай білі руки ломле, гріє,
Що аж 'му серце в грудех мліє...
Ой серце моє крем'яное,
Чому не тріснеш й ти на двоє?

Укрив ся місяць зороньками,
Заплакав жовнярь слозоньками;
Заплакав жовнярь синї очи,
А під ногами сніг скрегоче.
А жовнярь ноги підоймає,
До місяченька промовляє:
„Ти місяченьку, перекрою,
Не дай ти Боже долю мою!“

Друк. Вечерниці 1862 ч. 7, стор. 53.

З і л є.

Ой ворон коник, та вороненький,
Та молод улан. молоденький,
Та повалив ся до сїделця,
А кров заграла право з серця,
По улану молодому,
По конику вороному.
Шпурив палаш, шпурив піку
На шовкові трави;
Тільки долї, тільки віку,
Тільки твоєї слави!

Ой світит шабля, світит дуже,
А коло шаблі піка тужит;
А молод улан подивив ся,
Тай на мураву повалив ся;
Покотив ся тай конає,
До камратів промовляє:

„Моя зброя онде світит —
Вам ю, братя даю,
Лиш добніте. доколїте,
Най ся не караю“.

„А як я, братя, вже застїгну,
То загребїт мя під калїну.
Тай затужїт, коли бї воля,
Одну ми пієню із Подоля,
Другу думку з Черногори,
Щоби чути аж за море ;
Третю прошу заєєвати
При зеленїм гаю,
Щоби вчули вєї дївчата
На козацькїм краю.

„А як дївчата будут чути,
То накопают мятї, рутї,
Але барвінку много, много,
Бо то для мене молодого,
Тай наєют докола,
Коло улана-сокола.
Щоби цвилї, процвітали
Як зїмї. так лїтї,
Щоби пташки щебетали
В бервінковїм квітї.

„А я се, братя, як учую
Аж під могилу глибокую,
Тай вїйду нїчков, нїчков в маю,
Тай ся подивю, погадаю :
Були братя. не видати,
Гули пієнї, не чувати ;
Лиш то зїє по могилї,
Ве ся без розлуки ..
О дївчата краснї, милї,
Нїт як вашї руки!“...

Друк. Вечерницѣ 1862 ч. 8, стор. 57.

Л и с т.

Ой два жовнярі молоденькі
Та як два братчики ріднееенькі
Сиділи нічков мая в маю,
В Веронї-містї, в волоськім краю ;
Сиділи нічков тай тужили,
Ані словечка не говорили,
Ані словечка половнну.
А місяць світит як у днину.
Сховав ся місяць в яенї зорї,
Один ся жовнярь дивит 'д горї,
Другий клонит головочку
Як та пташка до листочку,
Як та пташка-соловіє,
Коли серденько в нему мліє.
Тай промовив тихо, тихо :
„Камрате-брате, як ми лихо !
Не додержу“.

„Ой брате милий,
Ти мій сокілку білокрилий,
Зіпри ея, душко, ми на груди,
Та чей ти зараз легше буде,
Та і головка перестане.
Та і серденько відовяне.
Лише не плач ти, мій соколе,
Бо моє серце ся розколе ;
Не плач, Васильку, збуди ся жалю,
Я тя не пущу до шишляю“.

„Ой пустиш, брате, що робити,
Коли минї би вже не жити.
Але коби хоть написати,
Та написати, защебетати,
Як соловійко в темнім гаю
До моїй ненечки, що їй маю,
До моїй неньки рідненької,
Та як зазульки сивенької ! —
Ой брате милий, милесенький,

Та як мій рідний, ріднесенький, —
Маю озьде два крайцарі
На голоді наскладані :
Озьми їх, брате мій, любчику,
Ти щирій, щирій мій голубчику,
Та пійди рано до крамниці,
До крамниці як світлиці,
Тай купи собі два листочки
В кунецької дочки, Волошочки ;
Оба листочки паровані,
Позолочені, намальовані
Серединов як калинов,
Беріжками меріжками,
А по кінцях як звоздички,
А все дрібненькі, невеличкі. —
А як я, братчику, вже загину,
Витеш ми трумну-домовину,
Та помалой доокола,
Зложи в ню брата як сокола.
Тай сядь собі темнов нічков
По кінець віка, перед свічков,
Тай озьми листи намальовані,
В кунецької дочки покуновані.
Та озьмеш перо білесенькоє,
Тай озьмеш писати. порошок,
Словечками ворошити,
А слозами посипати,
Ліпити обручков,
Щоби знала моя мати,
Що твоєв то ручков.
Щоби знала моя ненька,
Що легше конати,
Як є ручка вірнесенька
Листок написати. —

Друк. Вечерниця 1862, ч. 9, стор. 65.

Хто ся Богу молит?

(Повість.)

Потало праведне вже було в Черногорі,
Накинувши на ню багрові свої зорі;
А дзвони на округ просили люди вірні
У світлі церкви волоські до вечірні;
Як я, трудний ходом, не чувши собі ніг,
Тягнув ся до села гостинцем на нічліг. —
Іду я, що іду, аж тутки на горбочку
Стояла ніби то вечерна зірничка,
У позолоченім барвінковім віночку,
У яворі-маю Пречистої капличка
Під золотим дашком. а коло неї чур
Студеної води, як срібнесенький шнур.
І не одна душа здихала тут глибоко;
Бо не лиш явори та квіточки шовкові
Клонили ся низенько Матїнці Христовій.
Але і многий мир поклони тутки бив,
По грошику метав, по свічечці лінив,
Таї говорив собі сердешно Отче наш,
Як наші пан-отці малими учут нас.

От повернув і я на хвильку до каплички
Сказати, що-м умів, напшти ся водички;
А припочивши тут при чуркалі м й-май,
Пустив-єм ся далі гостинцем по під гай,
Що так маїв на праворуч долину
То в ялину, то в бук, то в явір, то в калину.
Аж дивю по під гай: рубає чоловік
У піч так квапно дров, що видиш ні в той бік,
Що „помагай Біг вам!“ до него ся чествує, —
Але в одно, в одно усе лиш дров пилює.

„Га, думаю собі, щó може вражий син!
По Божих церквах*) не перестав ще дзвін,
А він собі ба й ба, і каманак не скине,
Але пилює дров, — ци ніби світ вже гине?“

*) В перводруку »церквах . та розмір вимагас »церковах« аналогічно до »церкви в рядку 4.

Ой Божечку святий, коби-м так не трудний —
Гадаю я собі минаючи — а чий
Би ти*) непамятав, коли ся в ліс ходило!
Таких би ся тобі, небоже, прилішило“.
От так сердитий я ідучи си гадав;
Аж тут -- ой Госпідку, небесна твоя воля!
Як дуже ся я зляк, — утни мене неволя,
Коли не перший раз! — бо видиш, ангел став
Перед очима ми, над головов зірниця,
В обидвоіх ручках горіла му витиця,
А личенько єго сніяло мило-мило,
Аж мало серце ми в грудех ся не стошило.
І як він так стоїт, тай так до мя говорит:
„Скажи ми, як гадаш, хто з них ся молит тут:
Ци люде тамтоті. що он поклони бють,
Ци той там чоловік, що онде бардов творит?“ —

„Ей, де-ж би — кажу я, — тот чоловік в діброві?
Гій завтра вже не день, пилює дров у піч“. —
„Так, дров пилює він до печи бідній вдові!“ —
Промовив Херувим, тай десь подів ся прич.

Друк. Вечерницъ 1862, ч. 10, стор. 76.

Золотий лев.**)

Ой леліяла 'го, колисала,
В шовкове піре спати клала,
Волоськов піснев 'го коїла,
Росов дунайськов 'го поїла.
А як поїла, говорила:
„Ой синку мій, дитинко мила,

*) В перводр. Би-с, та розмір вимагас повної форми.

**) Левом називають в колодійських і буковинських горах золотий реньський. *Пояск. в перводруку.*

Рости ми буйний, як то синє море,
Рости ми красний, як ті чорні гори,
Рости хороший та гойний
Як Сокіл, батько твоїй покойний“.
Ой так казала бідна вдова,
Та зашуміла як дуброва,
Та все шуміла, щєбетала
Над своїм сином, що одного мала,
Аж виріс козак Соколович
Хороший, красний як поповч.

Гой ріже тамбор в три набати :
Задумав цісарь бранку брати,
Ой та не мало. тай не много,
Лиш триста тисяч без одного,
А все хлопці, а все руські,
Під канони, під французькі,
А під кулі снйжевії,
Під гранати вижевії,
Що де грєне —
Триста гине,
А де гукне,
Серце пукне.

Зїхали ся да капітани,
Та майори, та гетмани
Та до славної до тої
Вербецирки Чернівської,
Та стали писати, малювати,
На папери затигати
Соколї очи і чорні брови,
Якого роду, якої мови ;
Тай писали, порошили,
Того взяли, того лишили.
Аж Соколович, вдовин син,
Під цісарський став аршин.
А вербецирник не може вдати,
Козацьку вроду написати.
А гетман крикнув на жовніри,
Що стояли коло міри,

Аби за хвильку, за годину
З цісарського замку-магазину
Принесли три шаблі, три рушницї,
Сто набоїв, порошницї,
А три кабати з премудерними
Гузичками а сріберними,
З вилогами як кална.
А все для Сокола, Соколового сина.

Гой та ріжук тарабанчики.
Машеруют новобранчики,
Новобранчики соколи, —
Займив Цісарь в чисте поле,
На лукаву Італію,
На кроваву баталію.
Ой та не мало, тай не много,
Лиш триста тисяч без одного,
А все хлопці, а все руські,
Під канони, під французькі.
Круто-руто поверчені...
Новобранчики засмучені:
Бо де грєне, —
Триста гине,
А де гукне —
Серце пукне.

А вдова-мати так казала,
Не казала — щебетала:
„Ой синку мій, єдинчику мій, соколе,
Пігнав тя Цісарь за кордун у поле;
Але я пійду хата від хати,
Тай буду прясти, запрядати.
Ой буду прясти темненької нічки,
Тай буду прясти не ївши, без свічки,
Аби лиш грошки збити,
За тебе, синку, заплатити
У Цісаря молодого,
Чи схоче мало, чи схоче много.
А ви кроваві мої пальчики,
Розпадайте ся на кавальчики,

А кождий кавальчик на три частв,
Аби то богато, богато вирясти,
А вирясти тоненьку як шовк прежу,
Бо тото, ой тото за мого,
За мого сина молодого! —
Хоть очн плачут, я ще добре вижу“.

Так казала бідна вдова,
Та зашуміла як дуброва,
Тай приклонила бідну голов
Під куделев, під мозолов.
Приклонила, не здіймала,
Кроваві ручки на хрест клала.
А у жмени тулит мати
Золотого лева,
Щоби сина викупити,
Сина Соколева.

Друк. Вечерниць 1862, ч. 11, стор. 85.

Х у с т ь а.

У кроваве море сонце ся топило;
Молоденьке дівча золотом ї шило.

Золотом ї шило, мудро заберало,
А личко-лелію слозами вмивало.

А як ї ушило, к серденьку тулило,
З буйними вітрами соколом пустило.

Буйні ви витрове, буйні як дунаї,
Занесіт хустину, де серденько знає.

Де серденько знає, де серденько тужит,
Де коханє моє осударю служит.

Осударю служит в уланськїм наборі —
Гоя золотая, гоя з вітром 'д горі!

А як ти ся здане, що голубчик гуде,
Станеш золотая, то мій любчик буде.

В него коник карій, зброя як позлітка, —
Падь му на серденько, як рожева квітка.

А як спит він може, прошу не збудити;
А як вбїли, — Боже! — личенько накрити.

Друк. Вечерницъ 1862, ч. 15, стор. 116.

Г у ц у л қ а.

Ой на снігу, на морозї бриндушечка сина;
Оттак і я, люде добрі, собі сиротина.
Та коби-ж то сиротина без роду, без роду, —
Але-ж бо то ївер цїсарський сушит мою вроду.

Ой ївере-ж ти, карабіне! та як я бідую!
Хиба озьму три набої, тай тя наладоую:
Та як набю, наладоую, тай стрілю, тай стрілю,
Щоби кулі засвітали на славнім Підгірїю!

Ой свиснули карабіни, ой свиснули ясені,
Аж учули в містї Львові легінки красні.
Ой слухайте, легінки, я гину, ой гину!
Не дайте ми загібати, — я вас не покину.

Друк. Вечерницъ 1862, ч. 18, стор. 142.

Г у ц у л қ и.

Ой гуляю, напиваю. — нічо я не знаю,
А міні ся бучки тешуть з зеленого гаю;
А міні ся бучки тешуть з крутої ліщини,
Щоби більше не ходити до своїй дївчини.

Ой гуляю, напиваю, — нічо я не чую,
А міні ся зелізячка як кують так кують :
Кують мя ся зелізячка з угорської криці,
Щоби більше не ходити на ті вечерниці.

Куйте ми ся зелізячка, гартуйте ся в броду, —
А у мене побратими з богацького роду ;
Не дадуть мя поховати в угорську ямку,
Але скажуть поховати у Львові на замку.

Та зітніте, лейінки, зітніте кедрину,
Та витешіть шабельками міні домовину,
Та витешіть шабельками з турецької стали,
Бо то міні співакови, щоби люде знали.

Та щоби то люде знали, дівки ся дивили,
Та кедрову домовину коверцем накрили ;
Ой коверцем волочковим, з бервіночку цвітом,
Та щоби ми так не банно за сям пишним світом.

Друк. Вечерниці 1862, ч. 20, стор. 167.

З думи „Циганка“.

I.

...Але не спняй ти серденько дівоче,
Коли залеліє як маковий цвіт,
Коли покохає де знає і хоче,
Коли процвітає лелієв 'му світ.
А раз нам сужено на світі тривати —
А кільки триває на маковий цвіт ?
Від нині до завтра — ели можна вгадати.
Любіть ся сердешні любіть ся, любіть !
Бо приїде, кохані, нещасна година,
Упадуть морози, упаде й зима,

Змарніє лелія, обсунешь калина ;
Ти хочеш гуляти, а світа нема.
Тогди ся обізриш як сонечко літне,
Що в мори ся топить, бо літо мина ;
Тогди лиш заплачеш : „Ох серденько бідне,
Чому не гуляло ? Не моя вина.
І місяць світив ти, і сонце ти гріло,
Діброва співала, гудів тобі гай.
Чом ти не співало, чом ти не гуділо ?
Чом ти не гуляло ?“... Гуляй-же, гуляй !

Друк. Вечернішѣ 1862 ч. 24, стор. 209.

II.

Легінь до Циганки :

Будь здорова, файна любко,
Лечу в гайдамахи !
Та буду, та буду гуляти-гуляти
Зеленов ліщинов, як сивий сокіл.
Най тратит-ця дедя, най топит-ця мати,
А я собі паном на руский окіл.
Сардак з кармазину на плече закину,
Красаня у павах, під злотом ремінь ;
Сто хлопців за мною, — ни дбаю, хай гину,
Хай згну опришком, аби як легінь !
Хай буде й без світла в зелені діброві,
Хай гину, де Господь присудит ми сам,
Аби лиш ни в ляцкі безчестні окові,
Аби ни підданий проклятим Жидам.
А люде що скажут, я тому байдуже :
Я Русин, я Гуцул, я знаю, що я !
Заграй-же ми вітре, зашум-же ми дуже,
Бо я вже опришок ! — Гніі. думо моя !

Друковано в "Зорі" 1889, ч. 10, мб. з копії зробленої д. К. Горбалем (тепер власність тов. Просвіта у Львові). Ми користуємось крім сеї копії ще копією, зробленою д. В. Сімовичем у Чернівцях. Автограф був до недавна в посіданю проф. Горбала в Перемішлі, та ми не могли його дістати. Уривок напівзгааний автором

три кінці зшитка, в якому міститься автограф «Новобранчика». Про поему «Циганка» писав Федькович К. Горбалеви 25 жовтня 1862 р.: «Мені питати, що я тепер робю: от пишу Циганку». Сеї зими може буде готова: гадаю її руским академікам у Львові поклонити. Ся поема буде у шестеро більша, як «Новобранчик» — міркую, що і гірша ни буде». Федькович мабуть не сповнив свого наміру: окрім двох уривків, із яких один був друкований у «Вечеринках», а другий долучений до Горбалевого екземпляра «Новобранчика», — ми не маємо з сеї поеми нічого більше. Судячи з сих відривків, поема мала зовсім иншу тему, ніж поемка «Циганка», надрукована 1867 р. в коломийській виданні «Поезий».

Н е з н а ю.

Вернула ся весна красна
До нас у гостину,
Принесла нам від Боженька
І ружу й калину;
Вернула ся й зазуленька,
Вернули й соколи,
Лиш братчик мій не верне ся
Ніколи, ніколи.

Не верне ся товариш мій, —
В глибокій могилі!
Ох дайте-ж ми камратчики,
Подайте ми, милі,
Подайте ми з-за лужечка
Фляюру кручену,
Най піду я на кладбище,
До брата в гостину.

Ой піду я на кладбище
Де братчика маю,
Тай стану му у зголовах,
Заграю, заграю;
Заграю му я Добушя,
Заграю і рути,
Заграю все, що де любив, —
Ци буде він чути?

Не чує він, не чує він!
Най з Богом спочине,
А я єму гравати-му
Що днини, що днини.
А чо'ж бо я граватоньки
Не маю, не маю?
А хто мнїї гравати-ме? —
Не знаю, не знаю.

Друк. Вечерниць 1862, ч. 26, стор. 225.

З поеми „Квіти-діти“.

Ох Боже мій милий, і ти єго бачиш.
Як він ся низенько на квіти склонив. —
Тай з ним не затужиш, за ним не заплачеш?
Хиба то не ти 'му сю долю судив? —
Хиба то не твої кохали 'го гори,
Ті гуцульські гори, бервінковий край? —
Хиба то не твоє занесло 'го море,
Де люде не руські, не руський ручай?
Де сонце тя топить, а преці не гріє,
Де вітер тя сушить, а преці не віє,
Де й камінь співає, лиш Русин мовчить? —
Ох Боже мій милий, там Русину жить?
На добраніч, серце, на ніч,
Доки зорі зійдуть,
Доки білі квіти-діти
Поголяти вийдуть.

Друк. Вечерниць ч. 27, стор. 232.

Сему=тому, хто цураєсь свого дому.

Та чого-ж ти так раненько
Коника сїдлаєш? —
Вже-ж не інак, пане брате,
Їхати гадаєш.
Їдь си, брате, їдь си, милий,
Знаю твою гадку:
Ти гадаєш покидати
Ріднесеньку матку,
А самому потребувати
На стороньєві люде;
Лиш не знаю, пане брате,
Чи ти жаль не буде.
Бо то в нас лиш подорожний
Прочит ся до хати.
В нас лиш ходя за ворота
Гостя зустрічати.
А на тїї то сторонї
Хиба тя зустрічут?
Лиш мене би запитати,
Як они калїчут.
А нїхто тебе не вийде
І оборонити;
Ти би плакав, а тут нї з ким
Навіть затужити. —
Бо то в нас лиш на Україні
Ще зазульки чути;
На сторонї, пане брате,
Вже вї не буде...
Бо то в нас лиш на Україні
Тепле сонце грїє,
Де нї станеш, де нї глянеш,
Всьо щєбечє, піє.
Ох та піє, брате, піє,
Серця добуває, —
А хто хоче заспівати
Там нехай співає.

А хто хоче говорити, -
Могил много-много:
Говори си, пане брата,
Чи-ж нема до кого?! —
Є з ким, брата, говорити
Завтра як сьогодні,
Є чим серце наситити
Молоде, безодне;
Є чим віки наповати
Молодецьку гадку, —
Чо'ж кидаєш, руський сину,
Україну матку?
Чо'ж кидаєш, недовірку,
Рідне Запороже,
А сам ідеш — у калюгу?
Жаль ся моцний Боже!!

Гайда, брата, на аренду,
Та вам куплю пива,
Лиш розрадьте нашу неньку,
Щоб ся не журпла! —
Бо в'на думов 'го поїла,
Славов 'го плекала,
Свого серця му кроїла
Та — чого-сь діждала?
Трохи Німця, троха Ляха,
Решту Татарчати..
Ох не плач лиш, не жури ся.
Україно мати!
Хто наважив до калюги,
Помагай му Боже;
А ми, брата, не покинем
Наше Запороже.
Бо на тійм Запорожі
Хата на помості,
В пані матки-України
Будемо за гості.

Друк. Вечерниць 1862, ч. 29, стор. 253.

Д у м қ и.

I.

Болит мене головонька,
Від чого — не знаю;
Зв'язав би я китайкою,
Китайки не маю.
Пустив свою китаєчку
На море, на море:
Плини, моя китаєчко,
У гори, у гори.
Вийде мати воду брати,
Тай тебе спіймає,
Стане тебе ба й питати:
„З якого краю?“
А ти кажи, шовковая:
„Від сина гостина!“ —
А як тебе питати-ме:
„Чо' кровю крашена?“
А ти кажи китаєчко:
„Цісарська слава
Краєт наші китаєчки
Кроваво, кроваво“.

Друк. Вечерниця 1862. ч. 25, стор. 217.

II.

Межи двома гороньками
Сходить місяць зороньками.

• • • • •
Лишіт мене, товариші.
Соколики сиві,
Лишіт мене, — ви сьогодні
Днували щасливо,
А я тужив, я журив ся
Цілісіньку днинку, —
Лишіт мене, голубчики,
Одну лиш годинку

Проснати ся на місяці, —
Най ми хоть приснит ся,
Що я дома розвернув ся
В запашній травци:
Милій вітер провіває,
Кучерями носить,
Та росою холодною
Личко моє росит.

Затропотів тарабанчик,
Горністи*) зарули, —
Я схопив ся до кучерів, —
Би-с думав: не були. —
Лиш росця, як бувало,
Личенько полоче, —
А хоть трави не полочут,
То полочут — очі.

Друк. Вечерницъ 1862, ч. 23, стор. 241.

III.

Злетів сокіл понад окіл,
Я його не бачу:
Сльози ми ся закрутили, —
Та чого-ж я плачу?
Тихо, серце, тихо моз!
Є і в мене крила,
Лиш що мокрі, мокресенькі:
Сльозонька зросила.
Але завтра рано в ранці
Вже відсидів решту, —
Прийде капраль молоденькій,
Вишустит з арешту;
А я стану протів сонця.
Висхнут мої крила, —
Боже милій! як полечу!...
Лиш коби не били. —

Друк. Вечерницъ 1862, ч. 30, стор. 263--264.

*) Горністи (Hornisten) — сурмачі, трубачі військові. *Прик-*
в перводруку.

IV.

Ой жовнірь я, легінвки,
Ой жовнірь я, жовнірь!
Коли мені не вірите,
Дивіт ся на ковнірь.
Який же він мальований,
Який же він красний, —
Який же він окований...
Світок мій нещасний!
Ци може ти, моя ненько
Не бида поклони.
Ци колачі не віддала
Кумам по закону,
Що в'ни мні таку долю
Зелізну судили? —
Бодай же вас, батьки-матки,
Та злидні побили!

Попід гору високою
Крутії дороги;
Не знаєте, батьки-матки,
Як то боля ноги,
Блукаючи з залізної
Од краю до краю.
Гой піду я, батьки-матки
З конем до Дунаю,
Тай тручу я залізною
В дунайську долину,
А сам собі на коника,
До неньки полину.
А в неньки старенької
Хати на помості:
Коли з долев не утону,
То буду за гості...

Друк. Вечерниця 1862. ч. 34. стор. 292.

V.

Ходжу — блуджу по дорозі,
Серденько ми мліє,

Оберну ся к Буковині,
Чи вітер не віє. — —
Ані вітер не повіє,
Відки серце хоче;
Заплакав би на доленьку,
Не служать вже очі.
Повій вітре, повій буйний,
Відки тя чекаю,
Та привій ми хогь листочок
З козацького краю,
А з нашої Буковини
Мальовану квітку,
А від мої миленької
Китайку-позлітку!
Нехай очі повтераю,
Головоньку звяжу;
Нема кому поскаржитись —
Я квітоньці скажу.
Вона скаже другим чічкам,
А другі знов далі — —
Будуть мое тяжке горе
Усі чічки знали.

Друк. Вечерниця 1862. ч. 43. стор. 365.

П у г а.

Поема.

Мому брату Семенові
(В Новосілці) Костюкові
На поклін,
Аби згадав часи тії,
Коли були в Італії
Я і він.
Коли в одну неділеньку
Ранесенько з ранку

Відшукав товариша
На високім замку.
Молили ся, журили ся
Та і ще журились :
„Брате милий, товаришу,
Ми ще не нажились !
У нас думка козацькая,
Козацькая воля,
А прийдець ся погібати
Вовкам в чистім полі“...
Не погібли, вернули ся,
А преці бідуєм;
Через біду, через тяжку
За себе не чуєм...
Нічо тото. Ми биймо лиш
Що динни поклони,
Аби нашій тяжкій біді
Задзвонили в дзвони, —
Задзвонили, видзвонили,
Ще й переклепали,
А ми собі молоденькі
Таки погуляли.

Чи є ще в вас, товаришу,
Мій образ на клинці,
Що-сь ми видер силоміцю,
Як був раз в гостинці?
Чи просиш 'го ще і тепер
Щодень до вечері?...
Спасибіг ти, товаришу
Мій милий та щирій!

З нас ся люде дивували,
Собі говорили,
Що ми гроші викопали,
Та ті нас здружили.
А в нас гроші — чисті душі,
Усі то маєтки...
Що їм в голов' не містить ся :
Мерщій у калитку. —

I.

Мати сина леліяла.
Та утіхи сподівалась. —
Сподівай ся, удовонько,
Синок виростає!
Як той явір над водою
У волоськім краю,
Так твій Семен молоденький
Росте, виростає.

Дав Бог і святій вечер миру.
Уведе радість; Господь сам
Сідає з домом до вечері,
Сам просить прощі ворогам.
І топить ся у серці пізьма
Як лід на сонці. — За столом
Ведеть ся бесіда утішна.
Уведе рай. — А вздовж селом,
Де дівчина яка леліє,
Де син у батенька гуля,
Уведе коляда і пієсь...
Як не була! —

Прийшли нарешті і місяці.
По всім селі гуде,
З дівок стали молодичі,
А з парубків — люде.
І-гу! —

Лежить собі та на постели
Вдова, як паня, в подушках;
В печи огонь пала веселий,
Та гріє хату. — З гонти дах;
А що за хата! як воскова;
А образи вам, образи! —
По лавичу на пядь покровя,
Подекуди і в три рази...
А на ослоні, против печи,
Сидить легінь, мов кріля син,

Тай на сопілці си щобече :
А вдова дивит ся з перин.
Та з радощів аж Богу-сь молить,
А їй Семен собі соколить. —

Не вигравай, легінику!
Далеко тя чути;
А ту прийшли охвицери
Та возьмутъ в рекрути.

Нехай беруть, вілько хочуть,
А я не бою ся :
Кінь вороний, сам молодий, —
Я ще вилужу ся.

Добре тобі, мій Семене,
На воронім кони :
А венечка старенькая
У слізоньках тоне. —

II.

На кровавій Італії темна ніч ;
Утікають жовніроньки з міста прич.
Знемогли ся небожата ;
Треба конче спочивати
У гаю
На краю.

Попід гаєм зелененьким чорний дуб,
Що високий, що широкий, а що груб !
Там жовніри ватру склали,
Наоколо посідали :
Дехто впав,
Там і спав

А пугонька на дубі : пугу ! —

Капраль :

Коли біда, то є і друга.
(Пуга кричить ще раз).

Один жовнір :

На зуб!

Капраль :

А піла би тому —
Лиш я міркую вже, кому.

Другий жовнір :

Ану, полізу та зланаю?

Капраль :

Та лізь.

Жовнір :

(виліз на дуба тай пугу ймив).

А-га!

Третій жовнір :

А маєш?

Жовнір (з горн):

Маю.

Гсі :

Ану давай ї лиш сюда.

Четвертий жовнір :

Яка-ж велика та руда;
Агі!

Пятий жовнір :

А що би з нев робити?

Жовнір-Поляк :

А огієї на со? Мем палити.

Кадет (надбігає):

Was ist? (Вздрів пугу, вириває).
Gieb her! — Du armes Mistvieh!
Спечу собі, та буду їсти.

Одєк молодий жовнір:

Агі на тя! — хто їсть сю птаху?

Кадет:

Was weisst denn du, du рекрутыго!

Молодий жовнір:

А знаєш, що? коли хоч їсти,
От байда хліба ти май-май!
Ще й солонина є в тайністрі.
Бігме, що дам, лиш не карай
Єї! — Диви, яка в'на бідна!

Кадет:

Але, що даш?

Молодий жовнір:

Ну, дам, і бігме!

Кадет:

Da hast! (жовнір взяв пугу таї пустив).
Ist das ein — дурний хам!

Капраль (дрімав: схватуєть ся):

А цитьте-ж хлопці! (Пісом крик):
Auf! Allarm!!!

III.

У море сонечко заходить.
Щобн гарненько ся скупать,
Бо цілий день у кровн бродить.
У чий? — на що вам питать?

Не доста знати вам, що бродить ?
От лучше, брата, ся спитать,
Чого таке червоне сходить,
Коли ходило ся кунать? —
Не треба много тут розправнї:
Волоське море все кроваве,
А праведне як впало в кров,
Так сходить знов.

А над Маджентою горю
Стоять гармати:
Муть стріляти!

Леліяла, колисала,
Та утіхи сподівалась...
А чи-ж тобі не утіха,
Удовонько-серце?
Заревіли в оден голос!
Як цвіт на коверці
Посипались червоні ріки...
Замовкли на віки, —
Та не они;
Ваші сини,
Сини ваші милі!
А прокляті
В одно тратять,
Карію розбили;
Лягло як рій:
Лежить і твій...
Лежить собі молоденький,
Замок чорні очі,
Під тим дубом зелененьким,
Де спав сеї ночі.

IV.

Угу! —
Крадеть ся місяць з-за цвинтарей,
Такий черлений як опир,

З-за ліса сунуть чорні хмари,
Гадав би: суне монастир,
Та хоче умерлих покрити,
Що он біліють як зима,
Бо йде опир кровцю їм пити.
А в їх кровці уже нема.
А він розідре білі груди,
Ті руські груди, що як спіж.
Та серце, серце гризти буде.
А що самий си не доїш,
То діти твої будуть сеати:
Вовки, куницї, пси прокляті;
А що і сам бісам не гоже,
То вороня їм допоможе.
Угу!

Серед кровавого лугу
Лежить си жовнір під дубцем,
Накрив си очи рукавцем,
Накрив личко собі козаче, —
Плаче.

Рад би ся на бік обернуть, —
Не годен; бо кровці чимало
Стекло з єго, — в пісок потало.
Французькі тунн лихо бють, —
Чому не трапили від-разу?...

Дивіть, вовків яких там лазить!
Там борше гранатира рвуть;
Не стало, — капраля вже днуть;
Не стало, — вже летять до того
Жовнірика молодого,
Що 'го мати ледїяла,
Та потїхи сподівалась...
Простибіг, мамко, за услугу;
Прийми хоть душу, Боже...

Угу!

Тай пустилась сіроманцям
Прямесенько в очи:

Не будете розгягати,
Кого вам ся хоче!
Об'їдалась, кровавилась,
Що сили ставало;
Він ї не дав Німцям, -- вона
Вовкам 'го не дала. —
Угу!

V.

Дав Господь свят-вечер і другий,
Дав радість, дав, дав благодать.
В хатах сідають вечерать, —
Сідають, щиро-сь Богу молють
За єго дар, за єго волю,
Що між царями святій лад,
Що їх сини прийшли назад,
Що вздріли їх при своїм столї: —
Але не всі оттак ся молять,
Не всі, не всі. —

Де-хто в тузі
Сидить та сина споминає.
Що десь тепер в далекім краю, —
Хто знає, може і не їв. —
Дехто вечерять і не сїв, —
Не сїв, бо серденько ся коле
На-полн. — Не діждесь ніколи, —
Ніколи не діждесь!
Сидить не ївши. серце рвесь...
То свят-вечер! Бодай тому
Такій, — я знаю лиш, кому!

А як у вдовинім дому?
З вікон палає як з палати,
В медах купаєть ся вся хата,
А удова си за столом
Радіє своїм соколом,
Що повернув ся з того краю,
Де наших трутов напувають,

Попи не ховають, —
Вовки розтягають. —
Вдова собі так розважає :
А хто ся лучить там здоров,
Той мусе вишнить зо старов. —
І я там був із колядов,
Тай — ніде правду діти —
Гей підхмелив ся; бо — адіте —
Удовонька, як та голубка,
Все кубочок мені по кубку, —
 Все гай!
 Нехай
Здоровенька і відповість,
Коли не ладна моя піснь. —

Лиш та пуга там не була :
Она в Італії
Сидить собі на дереві.
Та з голоду мліє.
 Угу!

Друк. Вечерниць 1862. ч. 37 і 38, стор. 313—314 і 321—322.

До Михайла Дучаґа

у славній Заставній.

Аби того нагадав,
Кого братом колись звав,
Кому казав: „Ріднесенський!“
Кому казав: „Друже!
Не журн ся, бо й я журюсь“.
Та я вже не тужу...

Або-ж та береза на цвинтарі тужить?
Мовчить та біліє як яра зима.

От так і той жовнірь, що в цїсаря служить :
Хоть серденько мліє, а віри нема
Нї від Бога, нї від людей —
Листок серед моря :
Одна филя прибе до дна,
А друга рве 'д горі.

Ох филі ви, филі, чорні та студені,
Кобв-ж то до вас я примівки хоть знав! —
Сказав би я нестись до рідної нені.
Як лебідь той білий на вдвіря би впав,
Тай заспівав, заголосив усіх співанок. —
Ненька би ся здогадала, що то їй синок,
Тай вибігла з хати. „День добрий ти, мати!
Із далеку гості, чи є чим вітать?“
„Є, сину єдиний, меди є, є вина“. ---
„А врода, здоровля?“ — „О вже -- дякувать!“
Частуй собі, моя нене,
Милійшії гості,
А я піду, тай наплю ся —
З високого мосту...
Нї чарочкою пити-му,
Нї мід солоденький,
А напеть ся на намулі
Твій син молоденький.

Попід воду блукати-му,
Свою вроду шукати-му...

Врода моя мальована,
Врода моя красна!
Літа мої молодії,
Доле моя щасна!
В мене дома меди-вина,
Хата на помості —
Верніте ся коханії
Хоть на днину в гості!

Моя мати ткаля
Та шваля —

Моя мати дбала,
Та дбала,

Посправляла кармазини,
Все казала: „Мому сину“.
А тут єму нема кому
І личко накрити.

Чому-сь мене, ньенько моя,
Люба моя,
Сиза моя.
Не навчила хоть тужити?

Притулив я личко до калини,
Та тужив я з вечера годину. —

Ніхто мене не розважить,
Слізеньки обітре.
Повій мені з Буковини
Чорногірський вітре,
Та привій ми від братчика
Щирую пораду:
Де я бідний пригорну ся,
Голову покладу?
Хто мя буде поминати,
Як марне загину?
Хто посадить у головах
Червону калину?
Хто заплаче надо мною,
Мисочку покладе? —
Не забудь мя, товаришу,
Названий мій брате!
Ні! ти мене не забудеш:
Не так ми-сь любили,
Щоби ми ся забували,
Товаришу милий!
Як ти сядеш у суботу
Вечероньку їсти,
Як принесе поштаренько
Невеселі вісти, —

Не жури ся, сизокрилий,
Така уже доля!
А в неділю скоро з церкви,
Чини-ж мою волю:
Збери наших легіників,
Що їх буде сила,
Та висинте при дорозі
Високу могилу,
Та пасадіть на могилі
Бервінку та руті:
Будуть іти дорогою
Сердешні рекрути,
Нарвуть собі, затичуть ся,
Слізеньки обітруть —
Порозносять наші квітки
У всі чотири вітри,
Тай розкажуть, — не про мене,
Не про мою долю,
А про тебе казати-муть,
Брате мій соколе!
Все про тебе казати-муть,
Сизий мій та яєний!
Як ти твого товариша
Споминаєш красно. —

„Ляхи єго замучили,
Німці 'го добили,
А ті руські легітники
Бервінком накрили“.

Друк. Вечерниць 1862, ч. 41, стор. 345—346.

Новобранчиқ

ПОЕМА.

Костю Горбалеву на поклін,

аби згадував 2-го німецького просимця 1852 року, коли мене обстригли.

— — —

Пролог.

Братіку мій, ни цурай ся
Хоть ти оден цего бранця :
Ни цурай ся єго сліз,
Що в поклонї ти принїс.
Бо 'го люде на кеп від себе прогоня,
Нїби коли в латю, то він вже ни їх, —
Де кури ни піют, де дзвони ни дзвоня :
„От там ти — та там ти!“ справляють на сміх.
„В нас хлїб ни вродив ся, нічо' не зібрали“ —
Так люде до його, тай замкнут ся в кліть.
Бодай ви святого таки ни діждали,
Коли співакови кавалка вже нїт!
Абож я 'го, люде, за дармо в вас хочу ?
Я буду співати. му серце топить,
Я буду робити. аж вилїзут очи,
Лиш дайте прожити, між вами прожить,
Гарненько-мирненько, як в вас то живет ся,
Де Пречиста Божа за столом сидит,
За тисовим столом із вами посполом.
Ох братя панове! аж серце ся бєт,
Аж душечка в менї крильми собі збила —
Зриват ся летїти, залізячко дзур!!
Богдай ворогам ти, ни нам ти дзвенїло!
Співав бих — так годї, ведут в калавур...
А другий раз ни му вже вас
Морочить в сїм дїлі:
Коли Німці ни застріля,
Самий ся застрілю ..

Темна нічка, невидненька, -
Сидит вдова старесенька.
Сидит вдова коло стола,
Тяжко, важко плаче,
За дрібними слізоньками
Світонька ни бачит. —
„Синку ти тій, щирість моя,
Серденько вже знає,
Що я тебе послідний раз
Отце виражаю, —
Послідний раз, мій синочку!
Ни своя дитина,
Ни ти мене ховати меш,
Як з голоду згину,
Ни ти синку. ох ні, ни ти“. —
Тай лиш повалилась
Кінець стола тисового. —

А дочка Малана
Сидит собі у запічку, —
Оттак сидит цілу нічку.
Білі ручки ни ломала,
Ані голосила,
Лиш у стіну до протесу
Головоньку біла.

А за ким-то, співаченьку? —
Мете мня нитати.
Нима 'го тут, от що вийшов
На подвіря з хати.
Потикнув ся, сїв на приспі,
На ручки склонив ся,
Тай дрібними слізоньками
Гей водов умив ся. —

Мий ся, брате молоденький,
Най ти жаль ни буде,
Що-сь ся доста ни наплакав, —
Бо німецкі люде

Ни дають нам заплакати,
Ні заголосити, —
Братя мої, рускі мої,
Чо' нам в світі жити! —

Чого нам тривати, панове молодці,
Коли наша воля в поганих руках! —
Ведут нас під міру у мокрі сорочці,
В кроваві пускають по десіть роках,
По десіть найкращих, — пожаль же ся Боже! —
Заплакав бих, братя, та сліз уже ніт.
За тими роками, гадаєте може,
Бих плакав, що всохли, як маковий цвіт? —
Ні, братя, що впало, на віки пропало, —
Абих ціле стадо цісарске всїдлав,
Уже ни здогоню, — та й на щоб ся здало? —
Ци я вже ни доста в сих десіть страдав? —
Ні, братя молодці, про їх ни заплачу,
Про вас я заплачу, про руский талан
Та рускую волю, ту рідну, козачу..
Заплачмо панове, най трісне кайдан!

А доки тріс, — богдай 'му біє! —

Ходїмо до хати

Подивитись, що там робит

Стара темна мати.

„Ни нуждуї ся, моя доню,

Мое ти коханє,

Готов твому братчикови

Ранїшне сїданє.

Зготов добре сїданєчко

Братчикови свому.

Або хочеш, аби пішов

Ни сїдавши з дому? —

Ох буде він, синку, доста

Голодом ще млїти,

Та й ти будеш, та й я буду...

Дїти-ж мої, дїти,

На що я вас таких бідних

На світ породила?

Як би знала, до схід сонця

Була-б утопила,
Абих була ни бачила,
Як нині вас бачу!
Ни плач доню хоть ти уже,
Най я сама плачу,
Най виплачу моє серце,
Мої темні очі, —
Най виплачу, доню моя,
Чий борше загину! —
А хто-ж мні вималює
Красну домовину? —
Уже ни він — мій енночку!...
Чужі чужинці
Тесати мут домовину
Бідні одовици“.

От так собі гей-би крізь сон
Одова проводить,
А донечка на ватерці
Сніданя готовит. -
Заплакали всі зіроньки,
Зарули всі півні. —
Сніданячко вже готове...
Німецька царівне,
Ци снідала коли тв так,
Або твої діти?
Ци буде й вам на слізоньках
Сніданя-сь варити? —
Що дня, що дня, — лиш ни сестра —
Неволя.. вельможна!...
Співав бих ще, та бою ся,
Що відай ни можна.
Бо я правду лиш співаю,
Та й за правдов гину,
А ви правду ни любите...
Прощай же, княгине! —

Ходит братчик по дворови
Тяжко, важко плаче,
Умиває слізоньками

Личенько козаче,
Умивай ся, молоденький,
Як лебідь на морі,
Може втопиш горячими
Красні наші гори,
Аби на них ни дивитись,
Від разу забути.
Зеленої смеречини
У Німця ни буде. —
Бо в німецькім, брате, краю
Росте лиш ліщина :
Ни одному біле тіло
Геи заповоч сине;
Ни одні козачі плечі
Як пожем би скраїв. —
А найдуще тих легінів,
Клятих тих гильтаїв,
Що ни хочут панувати
Та за домом плачут..
А я чого?... Коли-сь зачав,
Кінчай же, співаче!

Ввійшла сестра за братчиком,
До сніданя просит,
Тай китаїку дорогу
Слізеньками росит;
А де слізка лишень кане,
Зараз кровіов стає..
„Вже готове ти сніданя,
Брате мій Іване!“
Ввійшов Іван до світлиці,
Сплаканий, аж хворий.
Єго ненька старенькая
На силу говорит :
„Сїдай, снїку! Сїдай, душко,
Та будеш снідати“.
А як они вже сїдали,
Ни мете питати;
Ни мете, ні, товариші,
Бо я вам ни скажу..

Хиба й свою головоньку
Китайкою звяжу...
Але-ж бо я, легіньки,
Китайки ни маю, —
Пустив свою китаєчку
Долів по Дунаю —
Кривавую, слозавую
До ненецьки в гості.
Бо і в мене, пани брата,
Хата на помості —
Була... була, соколики,
Та Ляхи розбіли;
Все забрали, а сироті
Нічо ни лишили.
Нічо?... Брешу! Лишили ми
Неньку як голубку,
Дрібні слізкы збіраючи
До срібного кубка,
Доки верну в Буковину,
В гори у гостину...
Ци я верну, ци ни верну,
Я післав хустину,
Аби мала моя ненька
По мині поману:
Мою хустку кривавую
Та в слізоньках прану.

Устав Іван від снідання
Тай молит-ця Богу,
А сестричка вже лагодит
І харч на дорогу.
Ох мала то, ни велика
Вдовина тертіла...
А одова як сиділа,
Так і обімліла.
А він припав до ножечок,
Вклонив ся низенько:
„Оставайте здоровенькі,
Рідна моя ненько,
Тай ни плачте! Я чий верну,

А коли загину — —“
Ни доказав. Вийшов потич...

Братчику єдиний,
І я тобі ни докажу,
Бо серце ся топит,
А дрібненьке писанєчко
Нїби кровїов кропит...
Дивне, дивне, пане брате,
Серденько співаче :
Чуже горе виспївує,
А про своє плаче.

Та як же ни плакати, та як же ни ругати,
Минї молодому?... Молодці, скажіт!...
Продали мня Ляхи в нїмецькі некрути,
Втопили ми долю, втопили мій світ;
Пропав як тот камїнь в глибокому мори, —
Нїхто ни добуде! Нїхто ни спита,
Як тяжко я мокну у сльозах та в горю;
Нїхто ни спитає... бо я сирота.
От хожу та хожу, як дух на покуті,
Що пустков блукає, а прощі*) 'му нїт.
„Ходи! — кажут лютри — бо пута вже кутї!“
Ходи, аж ни впадеш здихати під плїт.
Ходи, аж ни здохнеш в нечистім дес краю,
Де дзвони ни дзвоня, ни піє когут,
Де руські молодці на гуслех ни грають,
Де руські дївчата співати ни мут.
Соломяна виля — цїсарська симбріля,
В кутї дес за плотом — там руськїй співак...
Слїдочки по світї, слїзочки по цвітї, —
От тїлько помани!... Молодці-ж, ни так?...
О, так, нани брата! Душа ми віщує,
І думка говорит, і серденько чує,
Яка моя доля і чо' минї ждати.
А доки дїжду ся, тра далї співать.

От викрав ся і місяць з раю,
Щоби ся добре придивить,

*) В моїй копії: прощїй.

Який гаразд на руськім краю,
Як там живут, та як там жить;
Як Україна, як Подоле,
Як Галич, мов почесний стів,
Стоя та щиро Богу моля-сь
За князів своїх, за батьків,
За козаків, за руську волю,
Що в могилах глибоких спит...
„Чи вже ни встанете ніколи?“
Спитаєт-ця, тай знов ся молит,
А Бог ни чує, Бог наш спит...
Коли він встане, Галичани? ..
Лиш ни журит-ця, встане гнет!
Але тепер лишіт, най спит,
Аж церкви церквами станут...
Відтак молітєсь. Галичани!
А тепер спит,
А Бог даст світ.

А в Італії цвіт та цвіт
Укрив гору, укрив долину
То у бервінки то в калину.
Бо де руська ніжка ходит,
Там бервінчик родит;
А де руська кровця канє,
Калинойов стане.
А кілько то козацької
Кровці тутки ллет-ця!...

Козакови у серденька
Гей гадна вет-ця...

Он блудит гаєм, — ми 'го знаєм.
Блідий-блідий, як та стіна,
Шовковов хустков утераєсь;
Мовчит як ніч, та ніч німа,
Що гей пропасниця приспала
Італію; — богдай ни встала!
Богдай тогди піднялась 'д горі,
Коли камінь в морі!...

Місяць сяє, він читає.

„Померли — пишут. — Ні вже 'д кому
Вертаєсь спроті до дому...

От мовчало би-с, соловіє!...“

Так він собі. А місяць мріє,

А кабат так ся і біліє —

Перед — а плечі як калина

Червона та снна.

„Як тарабани страшно грають,

Братя плачут, Німці лают,

Шабельками підганяют...

Триста прутя зашуміло

Коло мого тіла!

Але Бог видит, ліпше знає“...

Сплакав... карабін обзирає...

Він спотикнув ся, впав, здихає...

Тяжко зітхнув... Як би й ни було!

Лиш зорі сплакнули.

Ох Боже мій милнї! А Ти його бачиш,

Як він ся низенько у квіти склонив;

Тай з ясної зорев за ним ни заплачеш?...

Хиба то ни Ти 'му так долю судив?

Хиба-ж то ни Твої плекали 'го гори.

Ті гуцульські гори, бервінковий край?

Хиба-ж то ни Твоє занесло 'го море,

Де люди ни руські, ни руський звичай?

Де сонце тя топит а претці ни гріє...

Де місяць аж гріє, а світла нима...

Де вітер аж сушит, а претці ни віє...

Весна ни минає, а претці зима

Для руського серця... Ох Боже наш, Боже!...

Прости!... Забуваю. що Господь наш снит...

Добраніч!... А ти як, небоже?... Небоже!

Хто приїде заплакати? Хто буде тужити?...

Нї батька, нї мами, нї трунви, нї ями...

Собаки волоські кусати ся мут

Над тілом козацьким!... А й ми-ж козаками?...

Козаки за свій край та волю ся бють, —

А ми́ за що бемо́сь? Ох б́ратя, ни скажу.
Бо мушу ще жити, ще мушу співають,
Аж ту Чорногору собов ни підважу
Та Добуша найду... Вже доста 'му спать
В могилі, вже доста тяжкої покути
За малу причину, молоду дівчину...
Ветань, друже! Ми дужі, ми вже ни рекрути...
А мусимо гинуть, то будемо гинуть —

Але ни під лозовинов
В німецькі неволи, —
За руський край загинемо,
За руськую волю

Світи, місяцю, красно.
Би вже ясно та ясно!
Аби ми ся надивили,
Як наш повобранчик:
Спочиває в Італії
В зеленім байраці.

Ни хоче молодий світити...
Морочит-ця мов у диму
По темні мрі, неначе вбитий,
Неначе хтось помер єму.
А він звязав головку, рідню
Іде на похорон просить;
А в'на цураєт-ця, бо бідний, -
У бідного нима що пить.
Оттак і він собі сарака
Блукає небом, мов селом,
Та просит — відповідь однака;
„Нима коли“.

А байраком

Так сумно-сумно, мов в неволи;
Лиш повобранчик там лежить;
Ручки 'му навхрест, мов ся молит,
А Господь наш як спит так спит...
Коли устане, Галичане?...
Хто зна, коли... А серце вяне,
Так дивячись на руські рани,
Так дивячись на руську кров,

Що миє землю мов водов,
Погану землю.

Вічний Пане!
Чи вже і в тебе гроший ніт,
Що-с злодіям запродав світ,
Аби робили, як їм гоже?
Христа ран ради, вічний Боже,
Дбай викупить твій мир назад,
Ще доки лютри го зїдят!

Лиш новобранчик ни голосит...
Єго кровця долину росит,
А він як спав, так собі спит.
Ми уздримо, а він ни вздрит,

Як Галичан поклонит-ця
Україні мати, —
Як руський син у кармазин
Вбере ся, ни в лати; —
Як отаман з гробу встане,
На козаків свисне;
Як бунчуки залеліют,
А булави блиснут.
Як поганці в однім ранці
В болоті утонут,
А у Львові на церкові
По Ляхах задзвонють;
А церкви-сь одцурают
Анцихриста з Риму,
Та помоля-сь Господеві
До Єрусалиму
Гарнесенько, вірнесенько
Про долю козачу,
Про руський край, про руський мир...
А він ни побачит. .

Друковано у-перше одну частину (От викрав ся і місяць з раю«
аж до »Кровії тутка ллет-ня«) у Вечериняхъ 1862 р. ч. 36,
стор. 308—309, потім цілість з деякими пропусками в »Зорі« 1889 р.
ч. 8 і 9. Тут друкується ся з автографу (власність проф. К. Горбала
в Перемишлі) по двом копіям, одна В. Сімовича у Чернівцях, а друга
самого д. К. Горбала, власність тов. Просвіта. Крім сего в нас

у руках є ще дві копії цієї поеми, зроблені ще в 60-их роках, декуди повніші від Горбалевого автографу, в яким, здасть ся, пропала перна картка (посвята), котру д. Горбаль і списав потім із памяти не зовсім докладно. Так само в тексті Горбалевого автографу деякі місця викрошкунані, а в моїй копії повні. Поему прислав Федькович Горбалеви разом з листом 25 жовтня 1862 р. і з фотографією. «От клею тобі мій образ і мого «Новобранця» — писав він у тім листі. — Образ без рамя, а Новобранчик без оправы, але будь ласкав, брате, приймай уже як є, бо у нашій славній місті (Ардалі?), богдай ся завало, німа навіть оправника, ни так аби рамямь мож де дістати». Федькович бажав бачити поему надруковану в Вечерниших, «коли міркуєш, що ни буду мати якого кабалнику з польщійов; елики би се так мало бути, то воліши мого «Новобранця» на Україну шклати. Зрештов роби, як сам зтеров міркуєш, лиш аби добре було».

Н и в а.

Доки маю світом нудить,
Доки маю люде гудить,
Доки маю дожидати,
Заки Галич зможе встати? —
Лише сам я рано встану,
А сповівшись щиро Богу,
Займу плуги круторогі,
З'орю гори тай долину,
З'орю свою Буковину,
Як наш Тарас, як мій тато
Научив мене орати:
І віру, любов, надію
Буковинов скрізь посею.

Виростај же, руський Боже,
Пшеницю, як лаву!
Хай зародить моя нива
На співацьку славу,
Хай вяжуть ся колос в колос
Від верха до долу,
Хай сієть ся Буковинов
Правда, віра, воля!
А я піду — як палата,
Так і бідна хата,
Піду руськов Українов

Женчиків зібрати.
Жніт, вжинайтесь женці мої,
Та й дякуйте Богу,
Що поміг нам жито жати
На своєму полі.
Що не підем зажинати,
Мов крепак мізерний,
У чужий край, чужі люде,
На коробку зерна.
Вже не будем, женці мої! —
Безсмертний наш Батько
Научив нас свою землю
Питому орати.

.
Тепер уже знаєм...
Жніт, вжинайтесь, женці мої,
А я заспіваю.

А я заспіваю по руському краю,
Щоб було далеко, далеко мя чути;
Від Чорної-гори до Дніпра-дунаю
Розсип ся ми, пісне, бервінком та рутов!
Най руські молодці затичуть кресаню,
Най руські дівчата вінки собі шують,
Най люде не кажуть, що ми безталанні,
Най сльози кроваві личко нам не миють...
Розсип ся ми, пісне, як сонечко літі,
Хай наші кроваві на віки обеушать...
Розсип ся, розбий ся, як грім по Рокиті,
Хай шваркит німецький нас більше не глушить.

Розсип ся же, пісне моя,
Та й не схамени ся!
Де понадеш руське серце,
От там пригорни ся!
Як той голуб до голубки
На новім острішку
Пригортай ся, пісне моя!

.

Друк. Вечерників 1863. ч. 9. Процусків, пороблених редакцією, на жаль, ми не мали змоги подоповнювати.

До мого брата Олексі Чернявського,

що збудував міст на Черемші у Ростоках.

Мостив мій братік мости
З білої риби кости,
З каменя дорогого,
З перетеня золотого.

Мости, брате Олексіку.
Мости ти, мій друже,
Єдної нашу Буковину
З Червоною Русев.
Най Черемош зацінений
І Чорний і Білий
Із братію, із руською
Нас більше не ділить.
Най возьмем ся однов слов
До одної справи:
Добувати батьківської
І волі і слави.
Най загостить з того боку
На наше подвіря
Руська щирість, а від нас знов
Православна віра
Най вернет-ця в Галичину,
Най засвітить ясно,
Щоб римського Анцихриста
Туманища згасли,
І знов правда повернула
На тамтой бік в гості —
Все по твоїм, пане брате,
По тисовім мості.

Друк. Вечернішъ 1863. ч. 14. З моста на Черемші в Ростоках нема тепер ані сліду, тай звістки про нього я не міг допитати ся.

Мій сардақ.

Я-ж бо тебе ни звержу ся.
Руєькнї мїй сардаче!
Тенер аж я заспїваю,
Тенер аж заплачу,
Бо маю ся в що утерти:
Широкїї поли. —
Ни екнну тя, мїй сардаче,
Нїколи, нїколи!

Писано 12 червня 1863. в листї до Д. Танячкєвича, друкованїм у «Зорї» 1892, стор. 258.

Писанці.

Повїрє вароднє.

А з четверга, темної нічки,
Без місяця і без свїчки
Оливная гора сияє:
Бо там снв Божнїй у слїзоньках потацає.

К землї припадає,
Гоєпода благає:
„Не дай мене, Боже,
На ті муки тяженькїї.
А може, — їой Боже! --
Може така менї доля
Від тебе судилась?...
Нехай буде твоя воля
І царство і сила. — —
А може-б мож тую чашу
Від мене узяти?...“

Не мож було. — Замучили. —
А Божая мати,

Та бідна, нещаслива мати
За Русалимом, в крайній хаті
Сидить собі коло печи,
Восчик крає, в череп мече,
І в новенькім череночку
Топить його на жарочку.
І восчику натопила,
І золоту кисточку кушила,
І покладків свіженьких, біленьких узяла,
Воском уписала,
Ще й намалювала,
Вітак в кошелик поскладала,
Тай до Пилата посишала,
За Платом на-вколїшки ходила,
Писаночки носила,
І курочку в даруночку,
Та все благала-просила :

„Пилатію, воеводо,
Славний государю,
Пусти мені мого сина..
Одного і маю,
Тільки одного, мій паночку,
Йй Богу, одного!
Я ще красчих понанишу,
Ще красчих, — йй Богу,
Що я красчих понанишу..
Одного і маю..“

„Не плач, не плач, Пречистая!
Його вже не має:
Уже Жиди замучили.“ —

К землі повалилась,
Мов убита — а писанки
У світ розкотились.

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 13—15.

До керманича.

„Керманичу молоденький,
Серденько-соболіу!
Возьми мене, керманичу,
На воду з собою,
Та занеси кінець-світа!
Кінець-світа, брате,
Занеси долів водою,
Щоб тут не бувати.
Бо й тут люде — такі люде,
Як і другі люде...
Керманичу, бери мене!
Жалю хоть не буде,
Коли стане чужиниця
На хрест розпнати,
Коли буде моє серце
На шматочки драти,
Коли буде... Керманичу!
Чи віриш ти в Бога? — —
Коли видре мині й віру,
І Бога святого,
Та і пустить в світ широкий,
Ніби тую мушку,
Що їй крильця обірвали...
Керманичу, душко!
Возьми мене із собою,
Возьми, возьми, брате, —
Або втопи в Дунаєві,
Щоби не каратись!“ —

Реве, гуде наш Черемош —
Керманич не чує;
Усе далі та все далі
Дарабу кочує.
А уповень виринає
Зо сннього моря, —
Коло його, мов надія,
Вечірняя зоря.

Д а р м а.

Голубко-серце, надіє,
Куда ти знов ся зриваєш?
Куда летіти гадаєш?
Не видиш, буря як віє?
Голубко-серце, надіє,
Лиши ся дома, небого;
Вже не дібеш ся до того
Небесного твого покою,
Де сонечко милостю гріє,
Де серце плакати не вміє,
Де світ сміять-ця не сміє...
Вже дарма, серце надіє!

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 16.

Н е м о ж у.

По небі блудять голуби
Все висче, висче, та висче,
Все ближче к Богу та ближче...
І я-б... та годі. — О любі,
Я вже до неба не можу!
Принесіть, дузі, галузу,
Тую оливну, зелену,
Що вже ніколи не вяне,
Що ї так довго чекаю, —
Принесіть, дузіньки, з раю;
А як я доти загину,
Заткніть на мою могилу.

Друк. Мета 1865, ч. 1, стор. 16—17.

Ч е қ а й т е .

Тримбіта? — Бігме, тримбіта!
Чи вже не з того-то світа
Кличуть співати небесні? —
Чекайте, любі, -- по весні!

Друк. Мета 1863. ч. 1, стор. 17.

О д н а қ о .

Сонце заходить. — Про мене,
І не сходи вже ніколи!
Однако жити в неволі:
Чи небо чорне, чи синє...
Я і без сонця загину..:

Друк. Мета 1863. ч. 1, стор. 17.

З і р о н ь қ о м о я .

Зіронько моя маленька,
Зіронько моя, сирітко!
Ледви що трошки тя видко
З помежи других на небі.
Вони ся дивлять на тебе,
Сміют-ця, скачуть, гуляють,
Пальцем на тебе справляють,
Зіронько моя смутная,
Зіронько моя маленька!

Друк. Мета 1863. ч. 1, стор. 17.

Шипітські берези.

Баллята.

За Шипотом гра Сочава,
Розбива пороги;
Над Шипотом місяць сходить,
Ясний, срібноногий.
А в Шипоті на цвинтарі
Дві могили близько;
Понад ними похилились
Дві берези низько.
Одна в сей бік хитаєт-ця,
Друга в той бік тихо.
Стане місяць серед неба —
Лихо-ж мині лихо! —
Перекинут-ця дівками
Та ну собі в коєи!
Ушлют-ця, шатають-ця,
Рвуть собі волося.
„Ой не діждеш, суко дівко!“
„Не діждеш, погана!“
Перший півень: кукуріку!
Березами стануть.
Знов віют-ця край могили
То сюди, то туди.
Та цур же їм! — Так естійте лиш:
Що далі ще буде.

Давно колєсь у Шипоті
Тривала удова,
Багатирка не все село:
В запасках шовкових
Та в наметах все ходила;
В коморі, в пивниці
Кармазини, меди, вина;
А що вже в світлиці,
Так золото аж канає!
Що-ж далі казати?

Подивіт-ця, брата милі,
Самі у кімнату:
Там дві дівці, як Вірмінці,
Шовком собі шиють,
Кароокі, чорноброві.
Лейні дуріють,
А ніхто вже молоденький
Так не пропадає,
Як той ватаг Добушуків,
Іван кучерявнї.
Куда збував, тудя збував
З опришками диньку,
А у-ночи вже топірчик
У вдови на клинку
Заночував, а ватажко — —
Да це вже не скажу.
А богдай ті чорні очі
Пропали від разу!

Ходить ватаг до удови,
А та ще і рада,
Що є кому її дочкам
В сонїлку заграти.
„Вони в мене молоденькі,
Нехай погуляють;
А що люде собі шепчуть, —
Ані забуваюсь!
У зимнику скриня грошей,
У коморі скриня:
Коли схочуть віддаватись,
Віддадут-ця їй нинї.
А тимчасом нехай собі
В мене нажнют-ця,
Доки їм ще по головці
Кучерики вют-ця“.

Сходить місяць над Рокиту,
Зірнька лелїє;
Кванить ватаг на вечїрки,
У листочок піє.

Ще собі, висвистує,
Аж гай ся вгпнає,
А ті гарні вдови дочки
В саду дожидають.
Обнімуть і приголублять :
„Милесенький, світе!
Де-ж ти нині так забавивсь?“
„В Радівцях, мій цвіте,
Напивав ся на ратуші
На зеленім вині“.
„А ми так вже визираєм
Цілу днинку нині,
Чи не йде вже наш кучерик!“
„А він уже й озде!“
„Ану заграй, Іваночку,
Лишень по волоськи!
Що-ж я люблю! А ти любиш,
Сестричко Мітрано?“ *)
„І я люблю, да час спати;
Вже, бачиш, не-рано.
Чи так, душко Іванчику?“
„А вже-ж, ти мій раю!“
„Ох лишенько! у кімнаті
Свічка догаряє!
Ходім лишень, Іванчику!
Я вже постелила“.
„Ходім, зоре! А Оксана
Чо' так зажурилась?
Не жури ся, хвнялочко!
Таже я з тобою!“
Ішли. Світло погасили
У нових покоях.

Ходить уже пан ватажко
Два роки нївроку,
А котру-ж він вірне любить :
Чи ту карооку
Аксенію як делію,

*) В перводруку: Мітранко, але рим вимагає: Мітрано.

Чя може Мітрану,
Що гуляє по світлиці
Як намальована?
І Мітрана не погана,
Гарна і Оксана:
Да й в опришка серце жваве,
Ще-б і третій стало.
Бо опришок, мов отаман
На козацькім краю,
Кожду дівку щиро любить,
Але — для звичаю:
А козацьку свою долю
Не утопить в дівці.
Пан отаман слави хоче,
Ватаг — сороківців.
Той за віру православну
Накладає груди,
Сей знов Бога не чекає —
Сам карає люде.
Що мов п'явки ті неситі
Кровцю людську тягнуть.
Най-же в його лиш кохання
Вірного не багнуть.
Бо він живе як сьогодні,
Неначе на жарти,
А завтра вже програв життя,
Казав би, у карти.
Чи так, мої чорнобриві,
Чи правду говорю?
Не кохайтесь з опришками,
Бо здаст-ця на горе.

Не слухали удовині
Мої поради,
Та кохали ватаженька,
Як сердечку ладо.
По сердечко те дівоче
Не так любить хоче,
Щоб з другою ділити ся.
Темненької ночі

Пішли нишком до Циганок .
„Зозулечко, ненько!
Полюбила я ватажка,
Як вміло серденько.
А ти коли чи любила?“
„Ні, маковий цвіте!“
„Отже-ж мабуть і не знаєш,
Як тяжко на світі,
Коли душка миленького
Над життя полюбить,
А він собі у куточку
Другу, бач, голубить,
Другу, сиза!... Або зроби,
Най її поквине,
Або зроби, нехай вона,
Або я най гину!
А так жити, голубонько,
Серцю не подобно. .
Дій, що знаєш, я заплачу“.
„Та добре-ж бо, добре!
А про душу-ж не гадаєш,
Про Бога святого?“
„Ох, тетечко, його втерять,
То гірше ніж Бога!
Роби лишень та не питай:
Я душі не дбаю;
Без милого на що душі,
Нащо міні раю?
Без милого нема раю,
Ні сонця, ні світа,
А з миленьким мабуть любо
І в пеклі горіти!“

Пішла Чора, плящиночку
Найшла десь в рубочку:
„Ось на тобі! Дві капельці
Піддай їй в медочку,
А минет-ця, моя зоре,
Пекучеє горе.
Та не забудь: дві капельці!

А мнї за мою
Порадоньку треба, душко,
Червінчика дати“.

Заплатили — повертали.

А дома в кімнатї
Дожида вже пан ватажко,
Ігра на флюяру.

„А де-ж ви так забарились,
Пишні мої лелї?“

„Та я — була — десь по селу —
Мамі за ліками“...

„А я була — у Циганок
По примову мамі“.

„А я так уже занудив!
Головки не звезду;

Підїть хиба до пивниці
Та й уточїть меду.“

„Зараз, милий!“ — „Бїжу, душко!“

„Отся, бачиш, чарка,
То для тебе, мій соколе!

А ця друга чарка,
То для тебе, Мітраночко, —
А на-ж, сизокрила!“

„А отсю я. Аксенїйко,
Тобї наточила:

Ану возьми, моя рибко!

Ану, милесенький!

Ану, вищєм за здоровя!“...

„Ох, вайльо! серденько!“...

„Серце мое вогнем пече!“ —

„Рятуї мене, милий!!“ —

Мов ті чїчки підкошенї

На дїл повалились,

Клубком вились по помостї.

„Ти суко!“ — „Погана!“ —

Та й сконали тяжко-важко,

А личко румяне

Посинїло мов те сукно.

А де-ж пан ватажко ?
Іде плаєм співаючи,
Та бє собі фрашки.
Ох кохайтесь, мої сизі,
Кілько серцю воля.
Лиш з опришком не кохайтесь
Ніколи, ніколи !

Ходить стара по дворові,
Рве собі волосся,
А за нею челядочка
Ходить та й голосить :
Позбігалсь сусідоньки,
Дали пошам знати,
Да не прийшли батьки сизі
Грішних поховати, —
Самі люде поховали
Прегрішнеє тіло,
А на гробах посадили
Дві берези білі.
Приймили ся ті берези,
Стоять ще і досі
У Шипоті на цвинтарі
Та рвуть собі коси.

Друк. Мета 1863, ч. 2, стор. 99—105. Вільна перерібка теми, обробленої Федьковичем вчасніше п.з. Юрій Гінда, див. вище стор. 89—94. Ще й пізнійше вертав Федькович до сеї теми.

Луцьян Кобилиця.

Було колись в Буковині
Добре було жити,
Ни знали ми, шо то біда,
Та шо то тужити.
При кобзині зійшла днина,
При скрипочці нічка ;
А в'на собі молоденька,
Як у траві чічка,

У батенька у Стефана,
В Волощини неньки
Пробувала. Ни синяли, —
Шо багло серденько,
Шо хотіла, те й робила:
Гуляти — гуляла,
А хотіла рано встати,
То рано вставала.
А хотіла поніспати
В шовкових перинах,
То ненька старенькая
На пальцях ходила,
Журила ся, молила ся,
Двері підливала..
На острішку вють голуби, —
Вона їх вмавляла:
„Ни гудіте голубочки
На побиті хаті.
Ни будіте мою дочку
В тисові кімнаті,
Бо я знаю, коли маю
Донечку будити“...
Ни плач, серце Буковино!
Шо-ж муєш робити,
Коли така уже доля
Твоя на сїм світі..
Батько помер, неньку вбили,
А сироти-діти
Розібрали добрі люде
Нїби то за своє:
Одну Турчин, другу Москаль,
Тебе, серце моє
Буковино, на аркані
Повів Німець з Відня
В свою глуху Німецьчину,
Головонько бідна!
Тай запродав Ляшкам-панкам
У другу неволю..
Буковино, серце моє,
Лишенько з тобою!

Шумить, летить наш Черемуш
Кровавий у море,
А могили берегами
Чорніють як гори:
Кого Ляхи замучили,
Кого утопили,
А хто не ждав, поки втопя,
Сам скочив у філю.
Сумно зарув наш Сокілський,
Голосить Сучава:
„Сини мої нещасливі,
На шо ваша слава,
На шо думка козацькая,
Батьківська воля,
Коли усеї погинете
У ляцькі неволі!...
Сперли ліси, сперли пашу,
Дров ні хворостини,
Ваші жінки, ваші діти
Від студени гинуть.
А з під вас ся поточили
Кровавії ріки -
Сини мої, сини мої
Пронали на віки!
На віки-сте запродані
У панську неволю,
А нікому уступитись
За праведну волю.“
Уступав ся Юрій Гінда —
Нема 'го на світі;
Уступав ся Поколія —
Пішов в землю гнити*^{*)}.
Обізвав ся Кобилиця:
„Гори мої сині,
Або я вас виратую,
Або за вас згину!“
Стоїть місяць серед неба,
Нікому ни світить ;

^{*)} В рукоп. мб. через помилку: жити.

Русалоньки ни виходя
На берег ся гріти:
Тільки сови посідали
Собі на коморі,
Та хто-зна-шо межи собов
По тихо говоря.
Може собі нагадують.
Як колись то було
На волоській Буковині?
Було та минуло!
А може в'ни говорили
Про руські соколи:
Ци муть в'ни ще гнізда вти
На тім Довгім поли?
Святий знає, — я ни знаю...
Сердечко шось мліє..
Ходім лїше подивитесь,
Шо в Плоскім ся діє.

Сидить Лукьян кінець стола,
На руки схилив ся;
Сидя кругом депутати.
Кожний зажурив ся.
Вернули ся сеї ночі
Від цісаря з Відні, —
І там нема порадоньки
Головоньці бідні..
Цісарь сідить на стільчику
Та в картах ся грає.
А ті гори буковинські
Нихай пропадають!...

Нихай пропадають, нихай погибають!
Коби таки вигіб увесь руський рід!
Так Німці си нишком у Відні гадають
Та риють великий, великий нам гріб.
Копайте, панове! Копайте здорові!
Хто яму копає, собі їй копає.
Ни тому могила, кому їй зробили,
А тому, кого в ню вітак поховають.

А ми підемо з топірцями
В зелену діброву,
Та витешем домовину
Велику, кедрову,
Та пішлемо до цісаря
В німецьку столицю...
А самі ся подивимо,
Що наш Кобилиця
Молоденький порабляє.
Та що єго гості
Депутати собі діють
В хаті на помості?

Скочив Лукьян із за стола :
„А сором бо, братя,
А сором бо журити ся
У гуцульські хаті!
Наші батьки ни журились,
Тай нам ще ни конче
Журити ся! Наша правда
Велика як сонце!...
Ми ни платим цісарщину,
Щоб Німці з за того
Справляли нам кайданячко
На руки, на ноги.
Ми ни даєм до прийому
Сини наші бідні,
Щоби цісарь бенкетував
За них собі в Відні.
Ни так, братя депутати!
Він цісарь длі того,
Аби правду святу беріг
Як Бога святого.
Аби варід ущасливить,
А ни закопати!
Ану хлопці, ану живо
Коня осідлати
Мені мого вороного!
Що буде, те й буде,
А я їду в Угорщину

До міста до Буди.
Угре волю добувають,
Поможуть і нашу.
А ви стада воронії
Женіте на нашу.
А як прийдуть з Угорщини
Від мене вам вісти,
Тогди треба, пани брата,
На коники сісти..
А де тепер наш Черемуш
Глибокий ся точить,
Там мусить кров поточитись,
Панове молодці!
А тепер ми з карим стадом
В зелені діброви!
Поки верну з Угорщини*),
Бувайте здорови!“

* * *

Пасе стадо воронес
Шовкову отаву,
А пасучи заирзало
За гуцульськов славов,
Бо втямилось дождидати
З Угорщини вісти,
Ци ще ни час легіникам
На коники сісти.
Ци час, ци ні — а хто се зна?
Святій може знати!
Ходім ми лиш, пани брата,
Стада допасати.┘

Оця поема заховалась у єдинокій копії, зробленій невідомо ким і коли, і випадково знайденої мною у Львові в р. 1878. Копія зроблена, видно, з оригіналу, хоч і не зовсім старанно; в шістий с пеконсеквенції: раз »не«, то знов »ви«, як звичайно писав Федькович, раз »Лукиян«, то знов »Лукаян«, раз »шо«, то знов »що«; кілька разів маємо »на Довгим« зам. на Довгім«, в Плоським« зам. в Плоськім« — знак, що ішіет був родом десь із Пере-

*) В рукоп. з Буковини.

мищини, де систематично змінюють 6 відм. зі 7; так само копіст пише часто «порадонькі», «Русалонькі», «батькі», «кошки»; є й такі форми, як «у хаті» зам. «у хатї», «ушасливить» зам. «ушасливить», «жените» зам. «женїте». Всі ті недбалства копіста ми посправляли, повертаючи по змові текстови таку форму, в якій міг він вийти з під пера Федьковича. Із цієї копії поема була друквана в «Зорі» 1891, ч. I, стор. 9—10, хоч і з деякими перемінами в тексті та з досить значними пропусками, подітованими оглядом на цензуру. Варіантів того друкованого тексту, роблених редакцією, ми тут не вишеємо. Що до часу написання Лукіяна Кобилниці не маємо певної опори. В моїй копії за сею поемкою йде «Новобранчик», написаний, як звісно, 1862 р., та се не не значить, що тоді-ж мусів бути написаний і Лукіян Кобилниця. Др. Остап Терлецький запевняє, що обі поеми, якими характеризують ся сильний антишмецький і антимілітарний настрій Федьковича, були написані майже рівночасно: усяким разі в початку 1865 року поемка була вже загальною звісною.

Б у қ о в и н а.

Буковино, Волоцино,
Мамко моя, ненько,
Як на тебе подивю ся —
Гуляє серденько...
Там ті гори, наше море,
Поля золотіють...
Гуцул косу несе в росу,
Волох просо сїє.
А Вкраїнець чорнобровий
Упряг круторогі,
Оре-плужить та співає
Та модить ся Богу,
Та осени дожидає,
Женчиків наймає...
А Угринчук молоденький
Конька сїдлає,
Та сапанці узуває,
Та срібні остроги,
А вусочок підкрутивши
Махнув до небоги,

До шинкарки слобідської
На зелене вино.
Там знов сілли як весілля
Стоять по долині;
У їх щастє розгостилось,
Мов у своїм дому,
Доля поли закасала
Та мастить хорони,
Та віконця утерає,
Кватирочку нову;
А багацтво взяло хвартух
Та доїть корови,
Та в коморах припрятує,
Та насіку рядить.

А дїтвора на улиці
Обступила дїда,
Та дорогов не пускає,
В хату затыгає,
Старі ноги умиває,
Медом напуває.
А він усїх на колїна —
То хрестить, то плаче...
Кому бублик, кому шажок,
А кому колачнк,
А кому знов образочок
З святої Сучави..
Буковино, мамко моя,
Во вік тобі слава!

Друк. Нива 1865. ч. 1. стор. 8—9.

С а м.

Сидить стрілець на рокитї,
На руки схилив ся,
Не дивит-ця на світ Божий,
Тяжко зажурив ся.

Зажурив ся молоденький :
Поза шклянні гори,
Поза море шукав долі
Та не найшов долю.
А без долі як в неволи,
І камінь збуває,
Без доленьки люде лають,
Родина цураєсь
Без доленьки!...

Боже, а де-ж їй шукати
Єму молодому? — А він сирота,
Ні рідного батька, ні рідної мати,
У кого їме ради, кого запита?
До тебе високо, під море глибоко ;
Питав би в пророках, минули й пророки.
А люде — о Боже, богдай їх не звать,
Богдай і поради у їх не прохать !

А тимчасом із Загіря
Місяць виринає.
Устав стрілець, повтерав ся,
Пішов горі плаєм.
Іде собі, не говорить,
Аж на Чорногорі
Зупинив ся, подивив ся —
Як згойдане море
Залеліли кругом гори...
А там знов могила!
Високая та могила —
А кого покрила? —
Добушука молодого
Гуцульського князя!...
Кинув стрілець ясну зброю,
А сам, бачте, кражем
На могилу як вдарит-ця!

„Пане ти мій, світе!
Ані щастя, ані долі —
Де мнї подітись
В сьому світі широкому? —

А годі так жити!
Хіба піду до Черемшу
Та душу лишити.
А так уже не верну ся
Мнжи тотв люде, —
Вони мене цурают-ця!“

„Царем над нї будеш!“...
Обізналось з під могили,
Аж гори лунають.
„Добушуку, ти пане наш,
Лучше пропадаю
Серед світа безталанним,
А ковать не буду
У кайдани святу волю!“...
„То Добушем будеш!“
Гукнуло знов з під могили. —
„І катів проклятих
У живици карати-меш.
На вогні карати,
І кров за кров правити-меш,
І муки за муки“.
„Отамане, стрівай, стрівай!
Тебе вбила сука!
Ти зарізав свого брата,
Ще й званого брата!
Перед тобов люди мліли...“
„То йди-ж їм співати!“
Загриміло страшно, сумно...
Вітак тихо стало...
Пішов стрілець пітич з гаю —
А зорі згасали.

Друк. Нива 1865, ч. 18, стор. 277—279.

Дві пісні рожеві.

(Мому коханю на поклін).

I.

„Чи він пишний, чи нещасливий?“
Усі жовняри говорили.
„Чи він студений як зима,
Чи серця у грудех нема,
Що все мовчить як та могила,
Нікого й словом не займа?“
Жовняри своє говорили,
А він як думав так думá.

За Віднею в царских садах,
У Красні Кирниці
Стоїт стрілець на шельваху
В павах-порошницях
Перед рожев пайкращою —
Король-місяць світит,
А він стоїт та дивит ся
На рожеві квіти,
Тай заємівсь. — „Оже, оже,
ти роже моя,
Цісарекви стрільчкками
вартованая!
Вартую тя, пантрую тя
ні місяць, ні день,
Вартую тя, прешшная,
вже рік і оден.
Хіба тебе і на третій
маю вартувать,
Рожевої твої квіткя
собі не вломать?
О, не буду, рожевая
ти доле моя;
Обломлю тя, учахну тя
в неділю до дня.
Ще й затичу за кресаню
стрілецку мою,

Молодому царевичу
тобов пофалюсь.
Ще й на базарь понесу тя —
на панський базарь,
А як з тобов нагуляюсь —
нанамам тя продам!“

Тай посягнув за рожею
Стрілець молоденький.
Згинала ся, хилила ся
До самої землі, —
Хилила ся, згинала ся —
Віти поломала,
А нарешті — такі речі
В ночі промовляла:
„О ти стрільче — самовільче,
колючий ти гліг.
Ходи-ж тепер вінчати ся
зо мнов під моріг!
Рожевії мої квіти
не гордим*) стрільцям,
Рожевую свою волю
опришку не дам.
Рожевую свою красу
не пущу водов,
Рожевая моя слава
загине з тобов.
Не будеш ти красувать ся,
як той райський птах,
На кресаці мої квіти —
в цісарських садах!
Не будеш ти молодому
царю ся фалить,
На базари з гільтаями
коханя ділить.
Ізвійте ся два-три вітри,
ви мої брати,
Позвівайте із-за моря
макові цвіти!“

*) В перводруку мб. через помилку: гордим.

Постеліте, нарядіте
 обом нам посаг,
Щоб фудулний той людзкий син
 мягонько да ляг.
А я з пожем дві Маланці
 в дружби да спрошу,
Невінчану свою постіль
 кровю да зрошу“. —

Оттам 'го рано і застали. —
Кровю умитая мурава,
А він убитий в ні лежить;
Лівою ручкою держит
Кресаню в павах, а у праві
Рожева квіточка кровава —
Притис до серденька, тай спит.

II

„Чого мовчиш ти як могила?“
Плакала мати, говорила, —
„Чого не спиш ти у ночі,
Чо' за вівцями ходячи
Вмиваєш ся слезов як филев?“
„А деж я плачу, ненько мила?“
І слези стали у очех. —

На найвищі полонині
В зеленому гаю
Стоїт вівчарь з тримбітою,
Стоїт тай думає
Перед рожев рокнтою. —
Ясна зоря світит,
А він стоїт та дивит ся
На рожеві квіти.
Тай заплакав. — „Боже, Боже,
 Ти роже моя,
Вартую тя, пантрую тя
 не рік, а вже два.

Ще буду тя пантрувати
ні два анї рік,
А буду тя пантрувати
рожевий мій вік.
Буду тебе від морозу
душею вкривать.
При місяцю да при зорях
пісень ти співать.
Таких пісень співати-му,
як твій пишний квіт,
Нехай піде твоя слава
рожевая в світ.
Тільки цвисти, роже моя,
цвисти-процвитай, —
А ти дуже не шум дуже,
кидровий ти гай!
Може буде задрімати
рожевий мій квіт...
А на дубі два голуби —
тихо, не гудіт. —
Тихо-тихо, не гудіте!
Стамбул уже снит,
Молодая султаночка
в віконци сидит.
А під вікном молод джавур —
спіт голуби, спіт! —
Приспівує, пригравує —
тихо, не гудіт!
„Хто співає — пригравує? —
О, сміливий джавр! —
А я ему молодому
рожу-квітку дам“. —
Тай кинула роже-квітку —
він її здоймив,
Лиш попахав — спотикнув ся,
уцав тай не жив.
А зза плечий Турчин баша
узяв ся сміять:
„Не джаврови турецкую
роже-квітку брать.

Бо в Турчина роже-квітку
отрутов поют —
Молодую султаночку
в Дунаю втоплят“.

І слухала пишна рожа
Пісні єго любі,
Тай схилилась дрімаючи
На вівчарські груди.
Хилили ся, туляли ся,
Мліли-умлівали,
А як рано пробудилась
Оттак заспівала :

„Ти вівчарю-золотарю —
не Романів брат,
Хто ти казав при місяцю
цих пісень співать ?
Хто ти казав молодую
мене усипать,
Рожевую мою славу
на віки терять ? —
Хто ти казав — рожевая
ти славо моя!...
Ви ловите роже-квіти
в неділю до дня.
Ви ловите плоху серну
у срібную сіть.
Ви ловите білу рибку
в шовковий невід :
Ви вабите сину пташку
золотим пшоном...
Чого в тебе вівчарю
на вбох полах кров?...
За Віднею в царских садах —
недоле моя!...
Вінчаєт ся стрілец з рожев
в неділю до дня.
Старий Господь книжки чита,
а той молодий

Кровавою ширинькою
 пристолець уквив.
На престолі василькові
 два-три да хрести,
Прійшли його пишні маки
 до елюбу вестн.
Прійшли з ножом дві Маланці
 світло 'му тримать,
А у батьках святій Іван,
 молодшній мій брат.
А я білі дві лелії
 в дружки да спрощу,
Кровавую свою постіль
 ще й амвров зрошу“.

Оттам їх рано і застали. —
Амров зрошена мурава.
А він як крига в ні лежить,
Лівою ручкою держит
Білу тримбіту, а у праві
Рожева квіточка кровава;
Притис до серденька, тай спит.

Друковано окремою брошурою в 12-ці, рожева обгортка і 12 сторін, на першій стор. титул: «Дві пісні рожеві. Ю. Федьковича. Чернівць (sic!) Печетніу Рудолфа Екхардта. 1865. На другій стор. «Мосму коханю на поклінъ».

Д у м и м о ї.

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами:
Куда ви мня загулили,
Куда мене взяли,
Ще й такого молодого?...
Гріх вам за се буде!

А я гадав попожити
В старих, давних людех
Так як они проживають —
Нї, не довело ся!
Палетїли з Чорногіря
Як квіточки в росах,
Тай узяли нерозумні
Мене межи себе,
Як ті діти, тай понеслись
Зо мною на небо —
Не на небо, а так кудись...
І сам я не знаю,
Куди взяли — й не до раю,
І нїби до раю,

І нїби десь... Боже, пожаль ти мене ся!
Чого мусїв мїрять я снї моря,
Чого побиватись я по під небеса,
Чого блудить блудом по твоїх зорях
Неперелічених?... Тебе називають
І благим і добрим, і кажуть: „отець“...
Чого мене взяв ти з кедрового гаю.
Чого мня закликав від моїх овец
Та дав оттим думам?.. Не лїнше бї було
Іти під могилу сїрими орать?
Не знали бї в світї, люде бї не чули,
Пїшов бї тихонько на цвинтари спать
Без людзкої слави, без людзкого суду,
Без людзкої кари, без людзких обмов!...
Ци вкрили-б, не вкрили замученї груди,
Сама бї мня вкрила земличка-покров.
А може й прийшла бї та моя єдина,
Та моя незвана, кохання моє,
Та ще-б посадила червону калину
На мої могилї — серденько моє!
А так довело ся... О Боже мій, Боже!
Чо' так довело ся? Чо' казав мїнять
Сей світ такий красний, такий прехороший,
За другий якис-там менї замінять?
Не лїнше бї було гуляти та пити,
Як другї гуляють?... Тенер не тощив

Я долю би свою в дрібних-дрібних сльозах.
Море не допоможе й думи не допоможут,
І зіронька в небі личко не утре —
Хіба моє серце до решти утне!...

Вдичепіт ся ж мене, думи,
Люте моє горе!
Може я би ще вигоїв,
Може углагоїв
Моє серце зворушене,
Да ще й пожив в людех
Без лишенька, без свіцкої
Тяжкої осуди,
Так як батьки мої жили
У домашні славі.
Ліпше мені баранчики
Пасти кучеряві,
Як ті зорі випасати
На чужому поли!
Ліпше ходить за вівцями,
Як за сино-морем
Тов филею гребенистов,
Золоточубатов!
Ліпше волом круторогим
У поли орати,
Як книжечки виорювать —
Да не борозною,
А дрібними слізоньками...
Лишенько зо мною!

Вдичепіт ся, думи, люте моє горе!
Не моргайте, зорі, я не заговорю
До вас уже білше, я йду собі в світ
Далеко-далеко, щоб ви і не знали,
На чужому поли де мня законали...
Вас хмари укрийот, мене самий цвіт
Під зеленев муравою...
Тихо, душко, тихо!
Нехай присню, приглагою
То німецьке лихо,

Що дес в світі оченилось.
Щож робити буду?
Кутати му, може вго
Викутаю в люде.
А коли ні — та цур єму!
Богу помолю ся
І за Німця і за себе
І за свою душу.

Досе не друкowano. Друкуємо з автографу Федьковича (піваркуш звич. паперу, зібраний у дві картки 4^о, записані з усіх чотирьох сторін, в низу підпис «Федьковичъ», власн. „Просвіти“). Судячи по почерку, по натяках на „лімонецьке лихо“ і на мужицьке життя суперечне з поетичною творчістю, поемка написана 1865 р., коли Федькович остаточно осів на селі і вступив ся там у громадську діяльність, яка — так думалось йому — на кілька літ відтягне його від літературної праці.

До Дмира Лелица (цугфіра).

Не в гарячі Італії,
В душних казаматах,
А у свої рідні хаті
Зійшли ми ся, брате.
Да що з того, товаришу,
Коли наша доля,
Та ружева наша доля
За голубим морем
Линила ся, не здужала
Білими ногами
За бригадов шкандибати —
Може вже й пропала!
Може вже їй не побачиш,
Друже мій єдиний?
Вернули би пошукати,
Та вже нема сили
Мірять царські дорожечки!
Таї чи-ж знати, брате,

Де за нею повертати,
Де їй пошукати? —
Може вона з неділеньков
Купаєт ся в мори?
Може вона з Маланками
По тих шкляньних горах
Швицарійських гойдаєт ся?
І там добрі люде.
Пішли би й ми, пане брате, --
Боля чогось груди...
А в вишнику поуз хати
Дівчата глаголят.
Подивім ся, пане брате,
Чи не наша доля
Стоїт оттам, заквітчана,
Синї оченята?
Пане моя, Ладо моя,
Урочисте свято!...
А я думав, моя зоре,
Шо ти дес за морем
Пишаєш ся, а ти собі
В паняньськїм суборі
Красуєш ся, любиєш ся,
Знай — в образі свято!...
Ходїмо їй привитати,
Товаришу-брате!

Досп не друковано. Друкуємо з автографу, власн. „Руської
Бесїди“ в Чернівцях. Рукопис — картка паперу, звич. 4⁰, записана з обох боків. Унизу відпис „Федьковичь“. Дати нема, та з характеру шєсма і з натяку на Федьковичеву любовну історію догадуємо ся, що вірша писана 1865—66 рр.

В ДЕНЬ СКОНУ БАТЬКА НАШОГО
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА!
КОВЗАРЯ РУСІ,

Мартира України, предтечи нашої волі і слави!

Что ищете живаго со мертвыми?
— Нѣтъ здѣ!

Льска

Чого прийшли ви во святиню?
В святому храмі що шукать
Прийшли, сини ви України?
Її пророка поминать,
Мов би мерця у домовині? —
Хиба-ж пророки правди гинуть?
Хиба Всеправедного Син
Веїх праведних не воскресив,
І не поставив на престолі
Судить насадників неволі,
Судить огненними язика
Неправди гордії владики? —
О нерозумі, горе вам!
Немає на пророків ям,
На Боже слово домовини,
Ані могили України!
На правду ще не збив кайдан
Ні Лях, ні гордий Царь-тиран,
Ані його погані діти.
Усі варвари сего світа,
Хоч як було би їх богато,
Не годні волю окувать! — —
А ви прийшли сюди тужить?
Ликуйте! — спас наш не лежить
В вузкій, тісній та чорній ямі!
Вже відвалений з гробу камінь;
Живого між мерцями ніт,
Він межи нами! — Адлилуя! —
О „аллилуя“ ізрекніть.

Брати мої, ви вірні душі!
Нехай на всій почують Русі,
Нехай почує й камінь в пущі,
Нехай на весь почують світ
І книжники і фарисеї
І вся московська Юдея — —
Рцїть Аллилуя!

Новий псалом воспоемо
В новому суборі,
Яко Господь прослави ся,
В пророках говорить,
І ісцїля живим словом
Убитїї люди,
Дає нищм у десницю
Мечі обоюдї
На побїду мучителїв,
На кару тиранам,
І лагодить малих дїтїй
На вслетїв бранн,
І шле благах учителїв
В науку народам...
І виросте добре слово,
Як дєбри на водах,
А учителї народа,
Як сонце у свїтї,
Свїтити-муть його людям
Во віки і віки!
І судцями над язики
Святиї їх поставить,
І буде їм во вік слава —
Нова, добра слава! —

Чогож прийшли ви во святиню?
В Святого храмі що шукать,
Апостоли ви України?
Останки сльозів виллять? —
О неподаба! — в нас немає!
Ми ввєспнали їх до краю,
До краю вилляли! до дна

Ішли горе! і одна,
Одна сльоза нам не остала!
Питайте лиш московських царів,
Ляхів спитайте, чи не так?
Лях правду скаже, бо се брат!
І тих Іскаріотів нових,
Що за московській карбові
В неволю хочуть нас продать —
І в тих питайте, чи не так!

Чогож прийшли ви у святиню? —
На Русь брати, на Україну,
Убогий на́род научать!
По всій, всій Русї розіллять,
Як драгоцінне, добре миро,
Як благовошене кадило,
Пророчеські святії речи
Нашої волі предитечи,
Тараса батька! — —

О Святій!

Ти своїм духом освяти
Цї молоді, цї вірні душі,
Апостоли святої Русї —
І освяти, і освіти!
Щоб на українській ниви
Здорове зерно розсадили;
Щоб тее добре поеходило,
І добрий дало нам полон!
Щоб вкрило рідний наш хором,
І рідним словом в волю, силу
Всі рідні душі укрішило! — —
Приятелище спротам,
О мати правди і надії!
Нагрій Ти душі молодії,
Щоб так огненно, як він сам,
Твій сні святві — заговорили,
І, як той грім по небесам,
Господню правду ісповіли
Не давним, а новим Жидам!
І заснували правді, волі

Нові храми, нові престоли! — —
О вої, мартирі святі,
Поборники святої волі!
Ви вспалили море крові,
Ви не бояли ся катів,
Не ізлякали ся тиранів!
О станьте, станьте разом з нами
За святу правду, волю в брані!
Не з'їв одну Єрусалим,
Не вбив другу поганій Рим;
Да чей і Москва прелукава
Карбованцями не задавить! — —
О М'оскво, мати ти всіх лих!
О М'оскво, ти несита крові!
Крові пророків і святих,
І праведних святої крові
Вже переповнена чара!
Уже небесний велій Царь
Мети ангелу подав погар,
Розсипать над тобою кару!
І буде ще й до каплі править
Кров праведних, пророків кров,
Усю їх кров, усї їх душі!
Як гадину тебе задушить,
Як червака ногою здавить,
І твої ангели лукаві! — —

І воспоють усї люди
Господню славу,
І возрадують ся зїло
На суд його правий,
Яко всудив неситую
І дав нагороду,
І відсипав рівну мірку
За кривду народів!
І зашлать, засмутять ся
Неправди владики,
А праведні звеселять ся
Во віки і віки.
І засядуть в златих вінцях

На нових престолах
Всі любящі правду й світло,
Щоборники волі!
І судити-муть тиранів
Страшним, правим судом,
І восхвалять імя Боже
Убитій люде.
І кров мартирів одметить ся
Що божим глаголам,
І буде їм во вік віки
Блага, добра доля! — —

Чогож прийшли ви во святиню?
В святому храмі що шукать,
Ви вої нової України? — —
Не мертвих наших номинать,
Не в сльозах виливати горе;
А на віщя́ святі глаголи
В сьвятім сїм храмі присягать!
До сполу, братія, до сполу!
За живу Русь, живеє слово,
За живу правду, разом в лад,
Нові завіти прочитать,
Присягу положити нову! — —
Україна і її та воля,
І Русь жива, живеє слово:
Се знак, се знамя нам усїм!
Амїнь, душе моя, амїнь!

Оця вірша була друкована окремою брошурою (8-ка, 4 картки, на стор. 1 титул під трираменним хрестом у сьязві, на стор. 2 епіграф:

Світлий їму покой!
Вічная їму память!
І будет жилище його,
Де святі упокоївають ся

Сама вірша займає далі стор. 3—7 (нумеровані лише 4—7, а на остатній стороні в низу під дереворитним орнаментом: „Львовь. Зь печатні Інститута Ставрошигійського, 1866. Завідатель печатні Ст. Гучковський“). Таких „Поменників“ писав Федькович більше. З листів до ставіславівської ученицької громади 1868 р. ми знаємо, що він написав і вислав до Львова „Поменник“ на р. 1867, який одначе не був друкований (Житє і Слово I, 119). Про сей самий

Поменшик дошитував ся Федькович у листі до редакції „Правди“ з 18 мая 1867, а д. 4 липня тогож року писав до Партицького: „У сегорічній роковини смерти вашого великого Кобзаря застав я у Львів два поменшики (поминальні поезії). Знаєте, що Львівці на се сказали? Нема грошей!“ В 1868 р. Федькович писав до ставіславівської молодіжкі про сей самий „Поменшик“: „Поспитайте у Львові, а коли видрете го Львівянам з лаб, то можете го на рік 1868 друкувати“ (Ж. і Ст. I, 119). На скільки знаємо, і в 1868 р. „Поменшик“ не був друкований.

Ом. Партицькому,

посылаючи йому фотографію своєї хати й загороди.

Отут я, брате мій, родив ся,
Отут діточний вік згуляв,
Отут і плакав і молив ся
І під могилу поховав,
Що було серцю до вподоби!...
Отут і сам в студенім гробі
Покладу бідну голов спать,
І тут му Бога з неба ждять!

Нашеано на обороті фотографічного знімка, під яким рукою Партицького підписано: „Загорода Федьковичча“. Під віршем підписе „Федькович“, а з правого боку: „Нашему дорогому, неоціненному О. Партицькому на милую память!“ Дати нема, та що захована найдавнійна часть перешиски Федьковичча з Партицьким походить із 1867 р. а в листах із того часу Федькович пише до Партицького як до давнього знайомого, про посилку фотографії загороди не згадує нічого, і рукопис на тій фотографії виглядає старшим від листів, то й віршик правдоподібно зложений власнішне. 1865—66 р.

У море!

Чи журитись лихом-горем?
В море, друже, в море!...
Наймемо ся випасати
Біле стадо в горах.

Найдем 'го ся вишасати
У Чимчика нана, —
Будем ми 'го вигонити
Рано, друже, рано.
Будем ми 'го вигонити
В склянні гори в моря,
Там про суженую долю
З визов поговорим.
Або в сонця запитаєм,
Де вона ся діла?
В'но майне лиш на лебеді
Білі, друже, білі,
І відошле їх на сей світ
Гребенистов филев.
Щоб принесли мою милу
На біленьких крилах
Аж у тридев'яту землю,
В море, друже, в море!
Доки стадо напасет ся,
Ми ся наговорим.

Автограф — власність дра М. Бучинського в Станіславові: друкуємо з копії зробленої д. Р. Заклинським (пор. Літературно-науковий Вістник 1901. кн. 3, стор. 321). Вірша датована 15 серпня 1867. Др. М. Бучинський оповідає: „Федькович умістив сей автограф на памятку в книжці, де я записував народні пісні. Море у него не узкте в властивім значіню, а буде значити, здасть ся, верхню. Се остатне пояснене хибне: Федькович говорить про казочне море і казочне стадо, загалом про казочний світ поезій, в якому знаходить дїк на буденне лихо-горе.

Думи мої, діти мої!

Думи мої, діти мої,
Лихо минї з вами!
Поклав би вас як жовняре
Пшшними рядами,

Та бою ся, що вас займут
За голубе море...
Думи мої, діти мої,
Лихо моє, горе!

За море б займили, як мене гонили,
Гонили та били... чому не втопили?
Не знали би люде, як серденьку жаль!
Не знали би люде, як темної ночі
Кривавов кітайков втерают ся очі,
Як з тихов зорею говорить стойкарь;
Не знали би були...

Думи мої, думи,
Теперь довело ся за вас відвiчать,
Бо в ни мене лают, мині дорiкают:
„Ледащо ти, кажут, іди в поле жать,
А не втераі дрібні сльози
Тихими ночами!“
Думи мої, діти мої,
Лихо мині з вами!

Думи мої, діти мої,
Що з вами учиню?
Посію вас барвінками
По всій Україні,
І буду вас виростати
Сльзьми ізрошати, —
Процвітете, як то море —
Хто-ж вас буде рвати?
Не я вже вас зривати-му,
Зривати-мут люде
Та дівчата до вінчання,
А мене — забудут.
Нехай і так, що-ж робити?
На все Божа воля.
А я за вас у Сучаві
Святому помолюсь.

Досі не друквано. Друкуємо з автографу (картка звичайного паперу 4-о. записана з обох боків, з підписом „Федькович“). Рукопис без дати. З манери писання (парафразоване Шевченка) і з натяку на лайку за поезії виходить, що вірша написана літом 1867 р. під

вразивсьм тої скептичної оцінки Федьковичевих творів, яка була надрукована в 17 ч. „Руси“ з д. 26 мая 1867 (не 1868, як подаю в Літ. наук. Вістнику 1901, кн. II, стор. 102—104, де й передрукована ся критика).

Пісня о поході Игоря на Половців.

Не яло би мнї, по старовіцких узорах
Повіствань крутих, і своєю повість начати,
О, ви брґтя мої, о по́ході Игоря князя,
Святослґвича сїна: тимґ починаю я лїнше
Так, як дїло вело ся зза нас, а не так, як Боян
Пісні творював свої. — Бо Боян віщий, о брґтя,
Як комґ їх складав, буїв лїсами як дґма,
Як той вовє по землі, орєв той шибокїй на небїсю!
Та минула-ж бо вже часїв тих давних сваволя,
Як пускало ще ся по дєсять соколїв на стадо
Лебедїне, а чий розбив 'го перший, то тому
Перша и піла ся піснь, от хоть би і тому старому
Ярославу, або и Метиславу, що він то зарїзав
Того Редєдю опєред очїма казюцкого вїйська,
Або-ж хоть — най кажім — і Рюману красному тому.
Боян, брґтя-ж, бо не по дєсять соколїв на стадо
Лебедїне пускав, а клав свої віщії перєсти
Лиш на струни живї, а княжєска слава гримїла.
Зачинаймо-ж, о брґтя, ту повість мою, приточив' до
Владимїрєских времєн і Игоря нашєго времєя,
Що він, дґшу своєю напругше сїлов, і серце
Наострївшє відвагов. набравше в ся рґтного духа,
Полки свої ведє на край половецкїй за рускїй.

Глянув Игорьь тогдї-ж на світле сонце, и уздрївшє
Вїйско своє усє укритє тьмою від нєго,
Кажє: „Дрґжбо! братї! боґри ви мої! — о лїнше
Бґти стґтому в нєнь, нїж впастьєсь в поґану неволю!
Сядьмо-ж, брґтя мої, на комонї бнєстрї, поїдем
Знати Дон голубїй!“ — Душґ палахнґла до бюю

В нїм, бо згага прагну́ща напіти ся з Дону, застала
Очи князю, абї не відів знакі ті зловіщі.

„Хочу, каже він, я у край половецкого поля
Ратище своє вкочати з вами посподу. Руснаки!
Хоть най зараз і голів' наложу своєю, а хочу
З Дону шеломом я пить!“ — О Бояне, ти соловію
Старовіцких времєн, ти! ти абе-с був опівав їх,
Ти! буяючи й сам, літаючи пташков співочов
По мислівих лісах, гуляючи думов по небі!
О, тобі лиш і піти би було ті полки, як руся
Траянівим шляхом в'ни, подем у гори, єднати
Славу давних времєн з сегоднішних славов у ворох!
О, тобі лиш і піти 'го було, Игоря того.
Того внука Трайна, Трайнеского славного роду!

Не соколів несє, й не буря степами як море,
Але хмара вірлів женє до широкого Дону!
Мож їх в пісни й опіть, о Бояне, Велесів внуче? —
Комонї ржуть вже за Сұлов, й дзвинїть уже в Ки-
[єві слава,

Труби грають на гир у Новогородї, в Путівлю
Корогві вже здоймили, і Игорь жде милого брата,
Всеволода він жде, а Буї-тур Всеволод каже:
„Братє єдиний ти мій, оден мій світе, о світлий
Игорю мій ти: обá, обá Святославичі єсмо!
О, сідлай ти лиш твої ті комонї бїстрі, а мбї
Вже готові стої, осідлані, в Курску тебе ждуть!
А Куряни ти мбї комонники чвалі, хоть де їх:
Бо під трубами веї онї є сповиті, в шеломах
Й випеліяні веї, й згодовані ратищ зелїзом!
Їм свідомі шляхі, ярї їм знакомі, в них луки
Напряжені в одно, отворені тули, шаблі їм
Наострені в одно, а сáми гуляють по полю.
Як вовкі, і шукають си чєсти а князеви слави“.

Се сказавше й ступїв у золот стрїмінь князь Игорь,
І у поле рунув, а сонечко все таки тьмов ще
Укривáло 'му путь. У пóтемку птаха нищїть, а
Звірь у лїсї реве, верх дєрева Дїво голóсить,
Знати бóрше дає усюди по-всюду, по Вóлзї.

По Поморю й Посулю, і Сурожу і по Корсуню,
А на решті й тобі, ти Тмутороканське божище.
А Полівці уже біжуть манівцями до Дону,
Їх теліги скрипя в опівночі, рци ті лебеді
Порозпугувані; князь Игорь веде своє військо
К' Дону. — Птаха пасе біді его, вовк сіроманчик
По ярах верещить, вірлі уже кліком екликають
Другу звірь на кісткі, а ліси брешуть-вїдають
На ті щити червонні. — О, руска зємле, уже по
Шеломянах тих твоїх! — Стало свитати, і зоря
Запала на ветоці, імгла розлягла ся, і щєбіт
Соловіїв умовк, кавкі тихоміритись стали.
А Руснаки поля перегородили все щитом,
Все багровим, во честь собі, а князям же во славу!

В п'ятницю рано оні й побіли поганські полки,
І розсїявше ся по полю як стріли, забрали
Половєцькі дівкі ті красні, й зєлото з ними;
І аксамет прецінний, а ортьми, і шуби й жупани,
В'ни болїте гатїли, і нїми мостї в'ни мосили.
Корогва же боєва, у краску багрова і біла,
І багрові чівкі, і дєржавно ерібне — самому-ж
Святославичевн. Дрімє у чїстому поли
Олегове гнїздó; далеко онó залетїло!
Не родїлось онó нї дóли, нї тóму соколу,
Нї кругавїю, нї тобі, о ти вóронє чóрний,
Половчїне поганнї! -- Біжїть Гзак вóвком, а Кóнчак
Му справляє дорóгу до тóго ширóкого Дону.

Вельми рано, на другий се день, криваво зорїє,
Тучі з моря женуть, чотїри сонця укрїти
Загадали, а в них молнїя ся звивє, громове
Грають, доц як стріла гикає з великого Дону.
Тут ся пікам ломить, шаблям ся терти, щєрбити
О шеломнї тверді тотї половецькі, от тутки
На Каялі ріці, на Донї широкім! — О, Русе,
Руска зємле: уже по шеломянах тих твоїх!...
Вїють з мóря вітри, Стрий-бóга внуки, як стріли
На ті бóнні військє Игоря князя в'ни вїють,
І зємля стугонить, брїня каламутні погóї.

Кóвпит поле укрів, в вітру́ корогві шелевіють,
А Полóвці жену́ть від Дóну і мóря, і ввезьде,
Рúске військо оні усé обступіли, і поле
Стойкарém обгорнули бісові діти, а жваві
Руснакі обіклáли вгó червóнними щіти.

Всеволо́де, я́рий ти ту́ре, стоїш на переді,
Сїєш сїєно стрільми́, греми́ш о шелóми мечáми
Плавовими́, а де гулькне́ш ти ту́ром, де блісне
Золотій твій шелóм: си́пне́сь полове́цька погáна
Голівня́, і шелóми авáрьські скіпа́ють ся, ти їх
Сікма скіпа́єш, я́рий ти туре, клéпанов шаблев! —
Брáтя мої: ко́муж не є дорогі в'ни, ті рани,
Тóго вóя, що він не дбає ні віком, ні світлом
Достóятельства свóго, та ні Черніхóвом, ні злáтним
Тим престóлом отéцким, та ні Глѣбовнѣв прениш-
[нóйов!

Був то й Тра́яна вік, бувáли часі́ й Ярослáва,
Бўли й Олега бўчі, Святелáвича Олега, — в ні́ він
Кóлот мечáми ко́явив, і стріли сїяв по зéмлі.
В зóлот стрі́мінь ступáє у Тмуторокáню бувáло,
Чує дзвін Ярослáв, пресвітлий той син Всеволóжини,
Владимі́р же на то в Черніхóві знов собі ў́ха
Затика́є. — Такá й Вячэслава-ж Бóрнса слава
На погі́біль звелá, і жва́вому кня́зеви тóму
Постéлила посáг на грóбнім ковѣ́рци зелéнім,
Все з'за Олега крѣвди. — Оттов же Кая́лов й Свя-
[тóполк

Кочувáв си ві́тця угорекóв вата́гов у Кієв,
У Софію святу́. — Тогд́і́ й при Горі́славскім Олзі́
Сїяли́сь і росли́ сваві́льства. — Оттак пропадало
Дáждбог-внў́ка до́брó. — Оттáк то у кóлотах кня́жих
Людзкий вік коротáвсь! — Тогд́і́ то плугáтаря гў́ку
Рідко чў́ти булó по рў́скі зéмлі, а часто
Каркитню́ вороні́, як трў́пом ді́лила ся людзким,
Абож клéкіт кавóк, що звáлись леті́ти на здóбнч.
Так у дáвних то бў́чах, та в дáвних похóдах бувáло,
Але того, що нині́, не бў́ло чувáти на світї́.

З рана аж до у-вечер, а з вечера аж до на-зобрі
З плаву стріли шумя, гримя шаблі о шеломі,
Труть ся ратища в прах на поли чужім та не своїм
В півовецкі землі. Земля-ж від копит почорніла,
Білов кістев уся засіяна, кровіюв політа,
І зійшла в'на тугів, зійшла аж у руському краю.
Дзвиньк і шум, але що за шум від давіки рано
Зашумів перед зірь? — Князь Игорь це полки шикуює,
Жаль бо брата єму, Всеволода милого жаль 'му.
День і другий ся біють, на третій к' полудню унали
Игоря корогви; на березі тої-ж Каяли
Розлучили братів. Кровавих тут вин вже не стягло:
Тут скінчили пропій, сватів попоївши Руснаки,
Положивши житєм в несвої землі за своєю.

Вянуть трави з жалю, ліси під тугів похилились,
Не весела, браті, уже-ж бо настала година,
Завелаж бо біда з усього пустиню, устала
На даждбожого внука війська, і дівом зленула
На троянську землю, крильми лебедіними збіла
На морях голубіх, на Дони в'на збіла. й збудила
Давних сварів часі. — Не стало князям уже сіли
На поганців. — Бо було — брат братави каже: „Се мбе,
А се також моє!“ Оттак виходило з малого
На велике усе, і сами на себе в'ни ліхо
Накоярювали, тим часом поганці з увезде
Нападали на Русь! О! обкіл займе далеко
Пташку 'д морю біючи... да й Игоря чвале то військо
Не завернеть ся вже, а Жля і Карна поганні
В слід за ним ся женеть по рускі землі і з криком
Мечуть неіов смагу з вогневого рога дугами.
Руска челядь рує по рускі землі, голосить:
„Мілюх наших гої лад уже нам ні гадков згадати,
Ні їх здумати думов, ні їх вже очіма уздріти,
І чимало ще срібла нам вісннать прийде та злата!“
Застогнав же і Київ, о брата, тогді, і Черніхів
З туску й напасти, і розсінались туги по Русі.
А пекуча печаль ринє серед рускої землі.

Сам-на-себе князі кують було свар, а поганці
За тим часом як чирь на руску землю ся спють,

І беруть собі в дань по біли від ко́ждої хати.
Святосла́ва си́ни, одén з них Игорь, а дру́гий
Всеволо́д, це́му ли́ху усе́му ви́нні! они-ж бо
Іскорі́змали 'го, і 'го скорня́ли, то ли́ху,
Що отець їх присна́в, той кі́ївский Свѣтслав пре-
[світлий.

Він загро́жував 'го: бувало як трі́снеть ся с по́лки
Та з мече́м криця́ним на ту полове́цьку зѣмлю,
Вмієть го́ри і до́ли, сколо́тить о́зера і рі́ки.
Пото́ки і боло́та усу́шить, то́го-ж поганця
Кобя́ка як той ви́хорь навра́сний ухóпнть з собою
З лукомо́ря, від тих зелі́зних по́лків о́гро́мних
Полове́цких, і пона́дєсь Кобя́к у Кі́єв бувало,
В Святосла́ва дві́рствó. — Тут Ні́мці, Воло́хи і Гре́ки
І Моравці́ поіо́ть Свѣтсла́вову сла́ву, вкли́нають
Кня́зя И́горя, що вто́нів наш жи́р у Ка́ялі.
В полове́цкі́ рі́ці, і засипав ї́ зо́лото́м ру́ским.
Тут бо Игорь у́ста́в з еті́лці́ зо́лото́го, тут сів він
У рабі́вський сто́лець. Є́го молодóго вса́діли
У ті́сні му́рі; пропа́ла вже вѣсєлість на́ша.

Святосла́вичеви-ж дивні́й то́гди сон це́ присні́в ся.
„В за́мку кі́ївськѣм-сте, розка́зує, це́ї мя но́чи
Укрива́ли ні́би на ті́сові ла́ві кове́рцем
Чо́рним ні́би-би́ дєсь, і че́рпали зе́лінь-вино́ ми
Затро́єне би-ні́би, і оха́блєнимн тў́ли
Че́реп сї́пали дєсь в по́лу ми, ні́би жемчу́г би,
Ні́би що, і 'сте кнї́ли дєсь з ме́не, каза́ли, що е́гєля
Вже без свóлока в мо́їм терѣ́мі зо́лотокрóвѣм.
І крї́зь-ў-ні́ч дєсь ні́би воро́ни кра́кали дї́тьчі
Ні́би в Ілѣ́сєньску дєсь, у Кі́сановому лі́сі,
І не мі́г я ту чирь прї́гнати́ до сї́ного моря“.

А бо́яри-ж на се реклі́ до кня́зя: „О кня́же,
Се туга́ так твї́й ум у тусь обго́рну́ла; злену́ли-ж
Два соко́ли бо се з о́тецького свóго престо́ла
Зо́лото́го, добу́ть хоть го́рдого Тму́торока́ня,
А хоть сї́ного Дóну напї́ти ся свóїм шєло́мом.
Крї́лця́ вже-ж бо соко́лам притя́ті поганці́в ша́блями,
І сндя́ вже оні́ забі́ті в зелі́зні́ пу́та.

А що п'ятьма три дни, значить: два сонця загасли;
Два багрові стовпні — два місяці се молодії,
Олег се й Святослав; оба они оболуклі ся
Тьмов. А що на ріці Каялі тьма світлість укрила:
Се по рускі землі простерлись Половці, як нори
Борсукові; а що они у нори загрязли,
То значить: що широкá теперь вже ханови воля.
Вже-ж бо ганьба устала на славу, упала неволя
На ту волю, і Діво присіло рускую землю.
Поберіжем же моря ті гоцкі дівчата співають,
Моря сіного се, і руским золотом дзвоня,
Величають часи в'ни Буса, і мету Шарокана
В'ни деліють, а ми-ж жадні є веселої годіни".

Святослав же-ж тогди зрече золотé одно слово,
Ще й з слізни го змішавше. таї каже: „О, мої непоти,
Игорь і Всеволод! Ви скоро вже, каже, зачали
Половѣцку землю мечами учіти, і слави
Добувати собі. Та з пѣчестев вдіяли діло,
І без слави естé розсінали криві поганців!
Ваші-ж сѣрця хоть дужі і з твердої ковані крїці,
А відмякли они від буйности! Так ви зробили
Срібні ці сїдні!... О, де ти подїла ся, сїло
Брата мого, ти, богáтого того у військо
Ярослава ти сїло, і з тим Черніхóвським рицáрством,
І з Могути і Татряни, і з Шельбїрїями, і з тїми
Топчакáми, і з тїми Ревугами, і з Олберїями.
Що без щітів они, з ножем лиш голим, та з криком
В брань ся мечуть, і дзвонять у прадїдівєську славу.
„Нащо-ж ми?“ — зирчїтє! — „Або-ж ми уже не

[мушїне?

Вдáло нам ся добўти перѣдної слави — про вїщо-ж
Ми послїдної ов би не мали отцѣ подїлитись?“
Чи-ж на речі такі дивнїця би бўла старому
Відмолóднути ще? — Алé-ж бо сóкл на лóвах,
Хоть висóко буйє, і далéко пукáєсь на здóбич.
Прѣтці-ж свóє гнїздó і тогди вїн не дасть на потáлу.
А недóля-ж князїв не є-ж це с причїни свавїльства?
Не они-ж це пустїли ту давну славу в неславу?
І не з їх це причїни стóгне то Рóмно сегодне

Під шаблями Полóвців, під ранами ж князь Воло-
[дїмір?
Тяжко Гліба є сїну, роспучно, та тяжко, та тоскно!

Всеволоде, великий ти княже, чиму не згадаєш
Прилетїти сюда з далєких сторїн. та вступишсь
За отєцкїй той зóлот престóл, бо тї отце можеш
Вóлгу вєсли розбити, і вїчерпать Дон шелома́ми!
О, як ти би ще був, то бóлаб раба́ по ногатї,
А по рєзани раб! — Ти мїг бе-єь по суєї стрїляти
Шерешєри живїми, двома се Глібовича́ми. —
Бўйний Рўриче, й ти Давиде: не плавали-ж вашї
Золочєні шело́ми по крївїх? Не ваша-ж та жвава
Дружинá то рика́ла по чистому полю як тури
Загартóваними ранєні шаблями? — Ступїте,
О пресьвітлі князї, у зóлот стрїмїнь за кривду
Игорєві отцє, Святславича бўйного рáни!

Осмомїсле, ти гáлицкїй княже. і ти, Яросла́ве,
Що висо́ко сидиш ти на сво́їм зóлот-престóлї:
Ти угóрскїї гóри підпєр-єє зелїзними пóлки,
Королєви-єє путь закла́в, і запер-єє ворóта
На Дуна́ю. мага́ми по-чєрез óблаки мєчєш,
Сўди сўдиш по Дўнай, і грóзу стєлиш по зємли,
Від ворїт Кївєских ключі тримáєш, стрїляєш
З золотóго престóла отєцко́го аж у султа́нську
Зємлю за зємля́ми: застрїль же-ж, па́не, і того
Кончакá, поганї́на-поганця, за рўєську зємлю,
І за Игоря рáни, за Святосла́вича рáни!

Ти знов, Рóманє бўйний, і ти знов, Мєтїсла́ве дрўгий:
Герда носит вас дума за дїлом великим, висо́ко
Ви за славов претєсь у бўйно́тї, так як той соків
У вітрах ся несе, що хоче в бўйности птаху
Ївити. Є бо у ваших латинєских шело́мах зелїзнї
Підборо́дя: від них зємля потерпáла й не мало
Тих хиновєских сторон, Литва, Ятвязи, Дремелї.
І Половці́ тому сулицї свої повергли,
Ї поклонили́ тому ті голови свої під тїї
Плавовї́ мечі. Та вже, о Игорю княже

Сонце світло втєряло! — не дурно і дерево листе
Поронило: по Рєї, по Сулі міста поділили,
А ті Игорєві війська вже ніхто не оскрєсит!...
Дон тя кличе, о княже, взиває князїв на відомсту,
Жжаві Ольговичі князї, ви вже росли до війни,
Ингвар і Всеволод, всі три Мстиславичі жжаві,
Шестокрилці, уєї не простого ложу-путері!
Жеребцями отсе добро 'сте добули!... на віщо
Ті шеломи у вас є златі, і сулиці ляцкі,
І щити? — Закладїт ворота в поли стрїлами
За ту руску землю, за Святславича Игоря рани! —

Сула вже не тече сріберно до Переяслава,
Двіна каламітна тече Половчанам сердитим
Під поганців криком. — Одєн Васильків же Ізяслав
Подзвонив був колєсь то острими свими мечами
О шеломи Литвян; затратив там Всеєслава славу,
Дїда свого, тай сам під тими черлєними щити
На кроваві траві литовськими страчен мечами.
І як лїг він на нї, то і каже: „Дружину, о княже,
Птиця вкрила крильми, і звіря їм кров похлєстали“.
І не було тогди нї брата єго Брячислава,
Ані Всеволода: сам душу жемчужну спуєтив він
З тіла лицарського цєрез (sic!) золоте ожєредє.
Вмювкло все, хляла радїєть, ревут городєнськїї труби.
Ярославе, і ви уєї Всеєславові внуки,
Вже приїшлоєь понєхать славні свої стяги, сховати
Поцирблені мечі: уже не в дїда ви славі!
Ви бо, князи, начали провадїть своїми свари
Погань кляту на Русь, на жїтїє давнє Всеєслава.
Бо чи мала яку путєрю земля половецка?

В семім віку Трояна метав жеребец князь Ізяслав
О ту дїву 'му любу: як в стримєнях він напрутив єя,
Так і в Кїєв уштрик, добув острогами в нему
Золотїй той престїв, а відти знов лютим звірєм
У опівніч як бризне з Білáгорода в мглі синї,
Так вже рано розбив стрнкушами новогороцкї
Ворота, і розшибше стару Ярославову славу,
Скочив вовком сїрим з Дудуток до Немну-дунаю,

А над ним не снопі, а го́лови людзкі ся стелют,
І молотя там ціпи самі плавовії; на тік там
Лиш все тривки кладут, молотя душі від тіла.
Над Немно́м береги не є засіяні піски.
А засіяні в'ни кістьми синів руских. Князь Всеслав
Людем суди судив і князям міста врядекував він;
Сам вганяв же як вовк. Дігнавшє до Тмутороканя,
Щє нїм кури заїли, і там він великому тому
Херсови путь як вовк перебіг. То єму то
У Софії святі у Полоцку рано дзвонили
В дзвони, він же їх чув у Києві, каже, їх голос.
Та хоть віща душа у красному тілі ся біла,
То однаково він богато бід перепа́цив.
Тому-ж і віщій той Боян ще переже приповідав 'му:
„Хитрий нї, нї богач, нї навіть та птаха щаслива
Не втече ся, о нї, господного суду ніколи!“...
Якже, о, не стогнать ті рускі зємли згадавшє
Давні свої часи, і давних князїв! Владими́ра
Того давного бо не мож приковати би було
До тих Київських гір; в-цієля єго стяги попалнєсь
Рюрикови одні, а другі Давиду, тепєрь же
Їх рогами товар розносит хащами, мричами (?),
А їх ратица шот тепєрь у Дунаю втоплєні*).

Ярославну се чути, як досвіта рано зазульков
Заховавшєсь кує: „Полєчу я, каже, зазулев
По Дунаю собі, умочу бобровий рукав свій
У Каялі ріці, і утру я ним князєві рани
Ті кроваві єго, на лицарськїм тілі утру я!“ —
Ярославна отсе голосит в Путівлю щє і рано
На оборі собі, і приповідає: „О вітре,
Буйний вітре: чому у стріть, господине, ти вієш.
Чо несєш, о ти пане, хановськїї стріли погані
Своїм легким крилом на мєєго ладн се вої?“

*) А ось первісний текст перекладу, писаний чорнилом і потім перочеркнений рукою Федьковича:

Рюрикови одні, а другі Давиду, і до їх
Труби грали колєсь, тепєрь лиш товар там насєт ся.
Тай і збрїє не чує, шо раз над Дунаєм брєнєла.

Се ще мало тобі під обклаки віяти кидки?
Мало ще кораблі леліять по синому морю?
За щож радість ту мбою розвіяв степами, о пансе?“
Ярославна отсе голосит в Путивлю ще й рано
На оборі собі й приповідає: „О Дніпре,
Славатарю ти мій, пробив камяні єси гори
Половецков землев, леліяв Святславскі байдаки
На кобяцкі військо: злелій, господине, і мого
Ладу-друга сюда, абих я не слала так рано
Сльози мої на море до него, до мого сопруга!“
Ярославна отсе голосит в Путивлю у місті
На оборі собі і приповідає: „Присвітле.
Світле сонце моє: всім тепле і красне єси ти!
О. за віщо-ж бо ти так пражниш гарячыми лучи
Лади вої? за що у поли пустім на безвідю
Ти їм луки спрягло, і тули їм сирагов затяло?“

Прерло чорное море, бридут плавоморчвки мглами,
Бог показує путь князю з половецкої землі
В руску землю назад до золатога євога престола. —
Згасла зоря вечерна, Игорю снит і не снит ся.
Мислев мірит поля від єнного Дону до Донця.
Комонь князів стоїт в-опівночи сідлан, готоввій.
Свєснєв Влур за ріков, дає єє він князєви дотло.
Князя й досє нема: він гукнув, земля задрижала,
Трави шумом шумя, всєжі половецкі здвигнулись;
Князь тогди в очерет як кинєсь хибкім горностаєм,
Гоголем у ріку, на комоня борзого духом,
Босим вовком з коня, вітак до донецького лугу,
Соколом в тумані, сполошнєвшє гуси й лебєді
У три світа угли: на схід, на полудне, на завад.
І як Игорьь летів полями як бєстрим соколом,
Овлур вовком шумів, собов оббєваючи роси
Ті студєні, й свої ті комоні бєстрі втомившє.
Донец князю рече: „Вєлика ти, Игорю, слава,
Кончаку знов досада, а радїєсть рускі землє єє“.
Игорь 'му відновів: „І твоя, о Донче, вєлика,
Що-сь леліяв ти князя на фєлях своїх, стєлив 'му
Шовк — зелєну траву на берєзїх своїх сріберних,
Одївав єси мєлов 'го теплов від холоду лїса,

І стеріг єси 'го гогблем на водах, чайками
На струнках, чернадьми на буйних вітрах, а не так, як
Та нетеча Стугна́, пожерше не-свої потоки,
А потрошит слави на голім коріню. Чи князю
Ростиславу колись Дніпер свої темні не-ясні
Не запер береги? — Голосит Ростіслава мати
По князю молодім, а князя як мати вкривають
Жалістливі цвітї, притаюють щирі ліси 'го.“

Сорочня ні чичирк! Так і Ігоря слідом женуть ся
Гзак і Кбнчак за ним: ворона не каркне ні галка,
Ні сорока скригне, лиш ящурн повзають тихо,
Та прекметний деркач 'д ріці 'му дорогу справляє,
Соловій же співочий 'му близькії зорі віщує.
Каже 'д Кончаку Гзак: „Коли наш соків утїкає,
Соколовича ми убєм золоченими стріли“.
Каже Кончак до Гза: „Коли наш соків утїкає,
Соколовича ми опутаєм красноюв дївков“.
Каже 'д Кончаку Гзак: „Як ми 'го запутаєм дївков,
Не натїшимо ся ні соколом ми анї дївков,
І нас б́уде ще птаха довбати на нашему поли“ —
Так то Б́оян раз рік Коганеві жінці — се того
Піснетворці старого времен Ярослава і Оле́га,
Про походи Святслава: „Як тяжко без пліч голові є,
Тїлу без голови знов, так Русн без Ігоря тяжко“.

Сонце світит на небі, Ігорь у рускому краю.
Челїдь пісні піє, Кїввом гомони вють ся
Аж зза моря. Наш князь їде в Боричів на прощи,
В Богородичин храм к' святі Пигорощеві Дїві.
Села ради і міста, веселі співаючи пісні
Князям нашим старим, потому молодшим! І ми рцїм:
Слава, слава тобі Святславичу Ігорю, слава
Буй-тур Всеволоде! Владимерю, Ігорів сину!
Здрави князи, і ваше усе товариство дружинне,
Що боролось за нас, за нас хрестіянів з погани!
Слава князям усім, і моєму дружеству! — Амінь!

Досн недруковано. Друкуємо з автографу, що складає ся
з двох частин, властиво двох редакцій перекладу. Федькович займав
ся перекладом у 1866 р. О. Терлецький бувши у Федьковича в р. 1867.
бачив у него переклад готовий. Се був тільки перший брудїон:

в початку 1868 р. Федькович писав до Остапа Терлецького: Перевід пієни Пгоревей уже давно готовий, да ще не корегованій*. Из того первісного тексту лиш 5 віваркунів маємо тепер перед собою. Вони містять другу половину поеми починаючи від вірша: »Герда носит вас дума« аж до кінця. В тім рукописі багато місць поперечеркувано олівцем, а між рядками, також олівцем, пописано поправки, які ми переважно приймали в текст, лишаючи без уваги те, що перечеркнув сам автор. Другий автограф, що містить початок поеми аж до вірша »Ти знов, Романе буйвій: — се зошит із 10 карток in folio, в обгорті з зеленого паперу. Записано лише 6 карток, тай то першу займає ось який титул: »Пієня о поході Пгоря на Коловійв. Перевів Ю. Федькович«. Се очевидно пізнійший, недокінчений чистоще поєми. Щоб зазначити гексаметри, над словами подавано скрізь наголоси, які й ми заховуємо в друку. Правоще в тім другім автографі подекуди відмієна від старшого, головноріж Федькович уживає тут консеквентно українських форм »ходить, роблять« і т. и.: ми також у друку заховуємо сю різницю між перним і другим автографом. При кінці старшого автографа находит ся ось яка увага, написана олівцем, отже очевидно в пору, коли Федькович забавкав прилагодити свій переклад до друку і задля сього взяв ся ще раз переробити його: »Переводів Слова о полку Пгоря є тільки, но без мого могло би ся зовсім обійти. Я же переводку сго діля цікавості, аби учені знали, як неук Гуцул, во вмієє ні старовіцких, ні книжних язиків, але за того свій у старовіцкі форми так богатий гуцулський язик як найліпше, то Слово собі толкував. З тої причини не мало мет ся мій перевід від других лучити, але я не міг инак; вірте, но рад би і я був за другим триматиє, але читавше матку*), і знавше, що твория не в ученім, але у народнім язичі діло своє писав, передав і я ся зо всім духови народного язика. І вів він мене своєюв дорогов; може бути, що зів він мене і блудом — тогди пронайте«. Та мабуть не дуже вірив Федькович у вдатність свого перекладу, коли не докінчив переписувати його на чисто, а зрозумівши неспридатність гексаметра для передачі сього наскрізь лірично-суб'єктивного твору, пробував пізнійше переспівати »Плач Ярославни« зовсім иным ладом.

Плач Ярославни.

Рано до дня!
Рано в неділю, годінов до дніни,
Сізов зазўльков зленў я, полёну,
Де собі сёрденько знає!
Краєм дунаєм!...

*) Оригінал. Ред.

Дунаю мій!
Брістра, широка, глібока Каяло,
В твоїх я водах, у твоїх я фаях
З бобру рукав свій умочу,
В слізоньках очи...

Тим рукавцём —
Не рукавцём, а пюрцём я павовим
Князеві рани утрю́ це багрові
З білого, ясного тіла,
Би не боліли.

Вітре! Вітрі!
Ще не доволі леліять на морі
Ті кораблі вам і іскорить зорі?
Муєїли й стріли ще вражі
Нести на князя?...

Госноде мій!
Ще ти не доста по облаках віять?
Муєїв степами розбіти, розвіять
Моєго Лада ти вої
В жир і побої?

Дажбог є тобів!
Пави ти пюрцем повій, господіне,
Моєму Ладу! — О, мій ти єдиний!
Князю мій! Де ся скитаєш?
Дон виниваєш!

Славутаріо!
Дніпре, як Дунай, як сине ти море!
Ти єе роstrутив ті мраморні гори,
Ти байдакі єєє княжі
Правив на вражі!

Ти же зледій
К' сєрденьку мо́му і моєго пана,
Бих я не слала так дєвіта рано
Слізоньки мої на море!
Горе ми, горе!

Прáбога снн!
Сóнечко світле! пресвітлий наш святе!
На щож так вóї ти мóего Лáда
Сквáриш у чістому полі
На суходóблю?

Світлий наш світ!
На що сирягло-сь так їх ерібніі тўли?
На Половчáнів абї не добўли
Ясних ерілóчок перéних!
О, Господіне!

Доси недруковано. Друкуємо з автографу (шваркуш сього канцелярського паперу, записаний з обох боків, без дати, власність «Рускої Бесіди» в Чернівцях). При титулі й при слові «Каяло» додано цифри 1 і 2, знак, що автор бажав подавати до них пояснення, але не зробив цього. Судячи по почерку, що дуже подібний до почерку автографу «Дних дум», отезя перерібка зладжена була десь при кінці 70-их років, та ми друкуємо її тут укупі з новим перекладом «Шені о походї Пгоря» як доказ, що Федькович довго і щільно займав ся сею пам'яткою староруської поезії і сплкував ся новочасними способами повастн в тої її і передати її новим поколінням.

ПОЕЗІЇ

видані в Коломиї

1867—68 р. (томки I—III)*).

*) Перший випуск тих поезій виданий був у осені 1867 р. коштом ставіславівської ученицької громади (див. лист Остапа Терлецького до Федьковича з д. 3 лютого 1867 р., виписки з нього Житє і Слово I, 117). Якусь збірку поезій злагодив був Федькович ще в маю 1866 р. і післав до Відня, де мали їх друкувати тамешні Русини (див. листи Федьковича до Партицького з д. 47 і 65 (?) 1867 р.): із сего пляну не вишло нічого і Федькович був сям дуже ображений та велів ті поезії переслати Партицькому, який і надрукував дальші два томки своїм коштом. Збірка, опублікована в Коломиї, була готова вже в початку 1867 року, але мала первісно троха иньший зміст. Кого Великодня 1867 р. писав Федькович до Партицького: «Мій свояк Георг Гаїцький, православний богослов у Чернівцях, збірає грошники поміж добрі люди і хоче дати печатати усі мої ще непечатані поезії: «Дезертирь», «Мертвець», «Циганка», «Розка», «Кріль Ерель», «Могила», «Неприкаянний», «Окрушки». Із виїменуваних тут поезій виїшли в коломиїське виданє чотири перші і мабуть шеста, коли вважати «Могилу» тогочною з Тугою на могилі Михайла Дучака. «Кріль Ерель» і «Окрушки» були друковані пізійше в Правді; що таке «Неприкаянний» — ми не знаємо: вірши від таким титулом Федькович не опублікував. Чи не буде се поема «Горденчук», поміщена в другім випуску коломиїського виданя?»

М е р т в е ц ь .

Die Todten reiten schnell.

Singer.

Кохайте ся, чорнобриві,
Да не з умерлими,
Бо кохання вже не має
В глибокій могилі.
Інші ряди на сїм світі,
Інші ряди в ямі;
Не пукайте-ж, мої сизі,
У ту чорну браму,
Щоб і вам так не довелось
Затратити душу,
Як тій моїй безталанній
Сердешній Марусі,
Що вам хочу розказувать...
А мушу сказати,
Хоть не дуже і цікаве, —
Слухайте-ж, дівчата !

Полюбила чорнобрива
Легіня*) дівчина ;
Пішов з війском в Італію,
Там єго убили.
А в'на блудить, світом нудить,
У богів питає,

*) В перводруку ледіня, та се тільки через неперозуміне кор-
ректорів, які латинське g в Федьковичевім рукописі читали як
руське д; на се нарікав Федькович у листі до О. Терлецького з 18
марта 1868 р. (Ж. і Ст. I. 119).

Чи побачить того ще раз,
Що вірне кохає? —
На що здались чорні очі,
Мальовані брови,
Коли ні з ким поділити
Серце на розмові? —
Без милого світ як скеля
Студена німіє,
А милого щире слово
Як сонце загіє,
І то серце схороване
Як медом напоїть!
Одно слово з усток любих —
Все лихо загоїть.
Оден погляд з очей милих —
Чого-ж більше й треба? —
Без милого світ як пекло.
А з милим як небо.
Звіде було тихий місяць,
Вечірняя зоря,
А в'ни собі вже в садочку
На любій розмові.
По садочку собі ходя,
За ручки ся вода:
Він диви-ця на милої
Рожеву уроду,
А в'на ягідки збірає,
Милого годує,
Та обоє розмовляють,
Як жить вони будуть,
Як вороги засмута-ця —
Як будуть щасливі!
А та доля нежичлива
Уже й за плечима
Гострить свої чорні ножі...
Що-ж робити мусим!
О Боже наш поправедний,
Не прав у нас душу,
Коли її затратимо
З великого горя!

Доле наша нещаслива —
Доле наша доле! —

Вже Маруся заручена
Дружки прибірає,
У барвінку собі ходить,
З ненькою ся радить, —
Аж тут впала вербецирка
Як та стріла з неба! —
Мабіть тобі, Марусечко,
Дружок вже не треба!
Бо йде Василь твій білявий,
Да не кучерявий,
А вже іде острижений,
У цісарській барві,
У долмані гусарському,
У срібних острогах! —
Як уздріла чорнобрива,
Так пала до долу.
А на дворі уже й коник
Під срібним сіделцем.
Здіймив милу, поцілював —
„Здорова будь, серце,
Та у тугу не вдавай ся!
Все в Бога надія!
Коли вийду — звінчаємось,
А коли не вийду“ —
Не доказав, серце стялось,
Серденько ломилось!...
Вибіг з хати — коник тупнув —
Курява здіймилась...
Тільки долі козакови,
Що широке поле,
Да сльозами зрошена
Цісарська дорога!

* * *

Минув і рік, минув другий —
Не вертає милий,

А ті люде недобрїї
Усяко судили.
Оден каже, що убили,
А другий вже знає,
Що він з друзов кокохав ся,
Там і повінчаєсь.
А Маруся пропадає! —
Коби вона знала,
Що покинув єї милий, —
В'на-б зїлля достала,
Щоб і собі забувати!...
„Він мя не покинув!
А загинув мій миленький,
То і я загину!“..
Доки стало людям суду,
Доки стало злости,
А тим часом з Італїї
Прийшов лист на пошті,
Що убили під Новарров!...
О Боже наш світе,
Ти нас создав на сїм світі,
Ми всі твої діти, —
За віщо-ж нас так карати?...
Марусю! Марусю!
Не вбивай ся так гореньком,
Бо загубиш душу,
Тай милого не достанеш! —
Що впало — пропало!
Нї кохання, нї ридання,
Нї дівочі жалї
Не видеруть із могили...
„Василю, Василю,
Коби-сь минї хоть приснив ся,
Ти мій чорнобривий,
Хоть на хвильку, на годинку!
Я бн не скучала!
Я бн сонним твоїм видом
Душу нацувала!
Прийди, прийди, ти мій світе,
З широкого поля!...

Доле моя нещаслива —
Доле моя, доле!“ —

Тане моя Марусечка,
Як свічечка тане.
А та стара її ненька —
Що на ню погляне,
Так заплаче! — „Доню, доню,
Єдина дитино,
Не гніви ти небесного!
Загинув, — загинув.
Не верне-ця уже більше..
Не коротай віку!
Може тобі другу долю
Держить Бог на світі
Єще кращу! Марусечко,
Ти-ж одна у мене!
Коли схочеш — звінчаю тя
Із лицарським сином.
Забуде-ця свіже горе —
Серденько загоїть“. —
„Нене моя, нене моя,
Ріднесенька моя,
Без Василя нема долі
В широкому світі,
Без Василя світ могила,
Де сонце не світить.
Без Василя нема й Бога!“
„Дитино, дитино,
Не зазивай его кари,
Він святий, єдиний,
Він лиш оден у нас добрий!“ —
„Хто, він добрий, мамо?
Чи я єму не молилась,
Чи служби не клала,
Чи скривдила кого в світі? —
Василю, Василю,
За що-ж тебе, серце моє,
Трутив у могилу
Той неситий?... Серце моє

Убитий мій квіте.
Що ми єму завинили
На білому світі,
Недоброму тому Богу.
Кривавому кату! ? ..
За що двоє душ на світі
Так страшно карати,
Так несказанно карати? ...
Нене моя, нене,
Чо' мя таку нещасливу
На сьвіт народила,
На світ такий неправедний? ...
Пішла-б ся втопити, —
А за ним же хто заплаче? —
Хто буде тужити
За сиротов безталанним,
Як мене не стане? ...
Лиш я єго на єім сьвіті --
Я одна кохала,
І одна я тужити-му! —
О Боже ти, Боже.
Хоть віку ми не вкоротай! ...
Не можу, не можу! " ...

Оттак моя Марусечка
Воркує, сумує:
Що їй люде розважають, --
Мов їх і не чув.
Бо ті люде — от як люде!
Своєї говоря
Та ще гірше разя серце
Та колотя горе,
Та душечку убивають. —
А сами не знають,
Що коханю у розлуці
Поради не має.
У коханю одна рада:
Із милим розмова.
А ті люде — я їх знаю,
Знаю їх здорових:

Вони не йдуть порадити,
А йдуть надивить ця,
Як то серденько убите
Під гореньком бєт ця.
Оттак, моя Марусечко,
Оттак, моя зоре! —
Чому ж, серце, не заплачеш,
Чому не даш волю
Тим слїзонькам дрібнесеньким?
Тобі-б лєхше було! —
Мале лихо, мале горе
І слїози утуля,
А велике — за велике!
Серце запікат ця
Як у вогни, як на грани
Треба 'му карать ця. —

Процвітають у садочку
Черешні та вишні;
Як і вперед виходила,
Марусечка вийшла.
Да вже не до Василечка
На любу розмову!
Як стояла, так упала,
Дала горю волю!
„Василечку, голубочку,
Що ти, серце, дієш,
Що до свої Марусечки
Вже раз не приїдеш?
Нагнівав ся! — Василечку!
Кохання, Василю!
Оттут, серце, ми стояли,
Оттут говорили,
Оттут сто раз присягав ся,
Що вірне кохаєш!
Чому-ж тепер свою милу
Нараз забуваєш?...
Хіба така з того світа
Далека дорога?
Хіба би ми не змістились

В могилі обоє?
Возьми мене, Василечку —
Возьми мене, серце!
Укриєм ся в домовині
Преданим коверцем...
Возьми мене, мій соколе!
А може нагнівавсь,
Що я така схорована,
Що я так змарніла?
Василечку, я процвиту
Як рожа у маю!..
Василечку, де ти, сизий?
Немає — немає!“...

* * *

Оттак моя Марусечка
Тужила, скучала;
А у ночі в опівночі,
Щоб мати не знала,
Пішла нишком до ворожки
Поради прохати.
„Бабусечко, голубочко,
Давай мені раду!
Давай, сиза! Не витерплю!
Зроби, нехай гину —
Або зроби, нехай приїде
Хоть лиш на годину
Мій єдиний з того світа,
Все лихо загоїть!
Бабусечко: як би знала
Ти горенько моє,
Ти-б плакала надо мною
Старими очима!
Бабусечко, серце моє,
Чини що вже чиниш,
Нехай приїде мій миленький,
Нехай 'го побачу!
Нехай єму, серце, скажу,
Як я за ним плачу,

Як я світом білим нужу,
Як смію-ця люде,
Як вороги радую-ця!
Бабусечко люба,
Я 'го хочу побачити!“
„Доню моя, доню,
Я це можу учинити —
Але що потому,
Що потому з того буде —
Я сама не знаю!“ —
„Нехай вітак Бог карає,
Як сам собі знає!
Я не дбаю!... Бабусечко,
Я хочу побачить
Василечка, життя мое
Уроду козачу“.

Пішла баба та дзеркало
Унесла з комори,
А Марусю посадила
За стів на ослоні. —
„Подиви ся, моя доню!
Що буде — не знаю,
А я піду та дружечок
Тобі позбіраю,
Аби тебе нарядили
В зеленім віночку!
Да ще тобі отце кажу:
Розміркуй ся, дочко,
Бо він прийде у гостину
З глухої могили,
Але потім“ — „Де він, де він,
Де мій сизокрилий?
Василечку!... бабусечко!“ —
„Не квап ся так, доню,
Ще буде час набути ся! —
Чини-ж мою волю:
Подиви ся у дзеркало!“
„Ох, темне, бабусю!“
„А як дружки повиходя —

Слухай-же, Марусю,
Нічо-ж у їх не питай ся!
Чи чуєш, небого?“
Пішла стара, тузин свічок
Унесла воскових
На ліхтарях. „Світить, дочко?“
„Світи, сизокрила!
Що Господь дасть, тото й буде!“
Стара засвітила
Перший, другий, третій світич...
Що бачити мушу!
Виступили три дружечкк
Чесати Марусю
З біленькими гребіньцями --
Студені, студені,
Аж могилів від їх дише!...
А моя єдина
Марусечка ні пари з уст!
„Бабусечко, утко,
Чом до краю не доводиш? —
Хутко, сиза, хутко!
На що тільки короводів?“ —
„Бо так, доню, треба!“ —
Знов три світичі воскові
Стара засвітила,
І знов стали три дружечки,
Принесли сорочку
Вишивану Марусецці,
І блюдо з віночком. —
Наложили на голівку! —
„Бабусю кохана,
На що цеї комедії? —
Доводи до краю! —
Ох бабусю, бабусечко,
Чому вже мій милий
Не приходить, серце моє?...
О, я нещаслива,
Мабіть єго не діжду ся!“...
„Будеш, синку, будеш!
За маленьку хвилиночку

Він до тя прибуде.
Тільки стривай, моя доню,
Додай серцю сили! "...
Знов три світчі воскові
Стара засвітила,
І знов стали три дружечки
З весільним деревцем
Та з пшеничним коропаєм.
„Бабусенько, серце,
А це на що? це весілля?“
„Весілля, голубко!“
„З моїм милим? — Василичку!
Бабусечко утко,
З Василечком повінчаюсь?
Покою мій, раю!...
Бабусечко, чо'ж вижидаш?
Доводи до краю!...
А я Бога проклинала,
Та тебе гнівила!...
Бабусечко, а краєна я?
А я так тужила!
Мабіть зблідла на личеньку?“ —
„Ні, моя єдина,
Ти як рожа процвітаєш!“
І знов засвітила
Три світчі чарівниця. —
Три дружечки стали
Із шлюбними коверцями,
З білими мантами.
„Бабусечко, а деж Василь?
Чогож мня так нудиш?
Коли дружки позбірались,
Чому не прибуде
Мій молодий, мій князь любий? —
Чи довго ще ждуть?...
За що-ж мене, бабусечко.
Так довго карати
Дожданням, коли мене
Вже й так покарала
Божа воля... Бабусечко,

Чо-сь трути не дала
Напити ся!... бабусечко!
Без часу загину!...
Прийди милий, прийди серце.
Прийди, сизокрилий,
Хоче мене чарівниця
Убить дожданням!..
Як би ти був, Василечку,
Ти моє кохання,
Ти би не дав поругать-ця
Над твійов Марусев! "...
„Тихо доню, тихо серце,
Це так бути мусить“.
Тай дзеркалом тарах в землю
Із усеї сили!..
Туинув поїзд на подвірю —
Нічниця завила,
Шклянки в вікнах зазвеніли —
Відскочили двері —
Тай уходить — Боже, Боже!
Списать на папері
Таку красу несказанну!
„Василю, Василю!
А деж ти ся так забарив,
Ти мій сизокрилий?...
А я плачу, літа трачу!..
Ні, я вже не плачу,
Василечку, серце моє,
Любий мій козаче!..
Чого-ж мовчиш, не говориш?
Я твоя Маруся!..
Не пізнаєш?... Василечку! —
Що-ж робити мушу!..
Соколе мій, придиви ся!..
Я мабуть змарніла? —
О Боже мій!... Василечку,
Я порумянїю,
Я знов стану яка була!
Васильку мій любий,
Ти не видиш, що я в вінку?

Підемо до шлюбу,
Мій ти орле сизокрилий, —
Піп нас повинчає! —
А чо' в тебе, мій миленький,
Катанка кривава —
Ще й на грудех прострілена? —
Я, милий, загою. —
О милий мій, я вигою,
Кохання ти моє,
Тільки, серце, заговори!...
Не хоче, не хоче!...
То хоч, любий, подиви ся
Марусецці в очі!
Ох, як страшно!.. Василечку,
Боятися буду!..
Вже готові дружки мої? —
О буде вже, буде,
Лишіть уже! Милий гнівний,
Що так забарилась!...
Ходім, серце Василечку,
Ходім, сизокрилий!“...

Встала моя Марусечка
До шлюбу убрана,
А дружечки по переду
З ярими свічками;
Марусечка у послідн
Ступає поволн,
Василь іде з Марусею,
Дивит-ця до долу,
Наче сонний! — „Василечку,
Говори зо мною —
З твоїов милов! — Василечку,
Я тебе ся бою —
Чо' ти страшно так дивиш ся?...
Бабусю! — — — Не має!...
А отто хто, мій голубе,
Так страшно співає?
Це бояри? — Ох лишенько,
Якіж бо погані!“...

А бояри таку пісню
В ночі заспівали:
„Палай, палай, яре світло,
До самого долу,
Бо ми ведем нову пару
До нового дому,
У гнїбловану квартиру“ —
„Василю, Василю,
Що вони отце співають?“
„В глибоку могилу.
Там є щастє, там є доля,
Там горя не має;
А що в світі вам остало?...
Те, що закопають.
Тиран ходить у корунах,
Та не кров як воду;
Нан з непана дере шкуру
Та чванит-ця родом;
Нїп продає кров Христову
Та купує села, —
А де вони подїли ся? —
Могила покрила.
А там рівно, а там вільно,
Там кожний за брата:
Як і цїсарь в єдамашках,
Так старець у латах.
Народит-ця дитя у світ
Умите сльозою,
Толочить*) 'го лиха доля
Тяжкою ногою.
А де серденько загоїть?
Там, де закопають!
По перший раз у могилї
Сльози обспхають;
По перший раз утомлене
Серденько спочине;
По перший раз народиш ся,
Як ляжеш в могилу.

*) В перьвоструку через помилку: Толочить.

Нї розлуки, нї розпуки
Нї горя, нї болю...
Гори, гори, яре світло,
До самого долу!“ —

Оттак чорні боярини
Ідучи співали,
А тут разом і снерли ся,
Як чорная хмара,
Над ямою страшнов, страшнов!...
„Бабусю, бабусю!
Василечку, що ти робиш?...
Прости, Боже, душу,
Що кохання я не знала
Престрашної долі!“...

Не кохайтесь, мої сизі,
З мерцями ніколи!

Друк. Поезії, Коломи 1867. вип. I, стор. 3—25.

Н а м о г и л і

званого мого брата Михайла Дучака у Заставні¹⁾.

„Чого мовчит він як могила?
Усі камратя²⁾ говорили, —
„Чого він плаче у ночі,
Чого на стойці³⁾ стоячи
Скитаєт-ця як морска філя?
Хиба ми всі єму не милі?
Нехай же сам собі мовчит!“

І скеля висока, і море глибоке,
І гордий Венедик — вєсь спит,

¹⁾ В перводруку: Туга на могилі і т. д. ²⁾ Перводр. жовняри
³⁾ стойні.

Лиш бранец в касарни високо - високо,
Високо в віконци сидит.
І як то човенце без китви¹⁾, веселця
Та буря туряє, мете,
Так думка полоха зарізане²⁾ серце.
Терновий вінец 'му плете.
„Чи ж перебриду я то солоне море.
Чи тут мене срібними вб'ють? —
Бувайте здорові, ви гуцулські гори —
Тут глинов присиплют³⁾, ох тут! —
А шовком голівку ніхто тут не звяже⁴⁾,
Ні груди⁵⁾ не прийде укрить!
Хто ревне заплаче, хто серце покаже?
Хиба⁶⁾ лиш орев засипит!
Коби то хоть мати товариша свого⁷⁾,
Щоб душу студену нагрить! —
Людий без рахуби, а серця й одного
Немає між ними, ох нїт!“
І ревне заплакав некрут молоденький,
На руку голівку склонив:
Як габа́ по морі⁸⁾, так билось серденько,
Князь-місяць за туром гонивсь,
Поховз ся, тай унав у море.
А ти так шишно як та воля
Перед касарнев⁹⁾ у ночі,
Касарску стойку стоячи¹⁰⁾
Слухав єси отці глаголи¹¹⁾
І знов¹²⁾ похожував поволі —
І тихо плакав ходячи.

„Ходім, брате новобранче,¹³⁾
В сербський¹⁴⁾ монастирь,
Да паймімо двох чинчиків
Читати псалтирь.

1) Перводр. без зорі 2) покрайне 3) гробом засиплють 4) А шовком чи хто тут голівоньку звяже. 5) Чи прийде хто груди 6) Одеч 7) Чи віки не мати товариша того 8) Як море по сідлях 9) Стояв на стойні 10) Друк. час. 11) І вислухавши всі глаголи 12) Собі 13) Горденчуку 14) новий.

І будуть нам два чинчики
 Псалтирю читать,
І будуть нас на утрени
 В брати постригать¹⁾).
І будуть нас на утрени¹⁾
 Перстенем ломить²⁾),
І будемо во вік віка¹⁾
 Як рідні два жить¹⁾).
Ти у мині, я у тобі¹⁾
 Так будем тривать¹⁾),
А що-б люде не казали¹⁾),
 Не будем казать¹⁾).
І буде нам одна слава
 І доля одна,
І підем їй пошукати
 В неділю до дня.
В неділеньку ранесенько
 Доля вставала,
А як стало на всеночне,
 Вона купалась.
Купала ся вона в морі
 Да на камені,
А ми оба закрали ся,
 Сукні забрали³⁾).
А в'на за мнов загнала ся,
 А я утікав,
А як убіг у церькову,
 Шин нас повінчав.
У п'ятницю з райских дверей
 Кровця да текла,
А в суботу наша доля
 Проскура пекла.
А проскура покотилась,
 Ми за нею йшли,
Та до зорі вечірної
 На на-ніч зайшли.

¹⁾ В перводр. вас. ²⁾ ломать ³⁾ Оцеї дві строфи в перводруку виглядають так: В неділеньку ранесенько, як стало свитать, Наша доля аж на море пішла ся купать: І поклала свій віночок там на камені. А ми оба закрали ся, віночок взяли.

А зіронька про місяця
У нас питала ;
Ми не вміли оповісти —
Вона плакала¹⁾.
А²⁾ шаблі нам поржавіли
Від її сльози...
А ти святий за райськими³⁾,
Ти нам поможи!“

І як казали, так і сталось :
Псалтирь і утрению наняли,
По таляру попови дали,
Абв їх перетнем розломав⁴⁾.
А як домів пооднущали,
Вони гарненько попрощались,
І тричи на рік обіцялись⁵⁾
Оден у одного бувають.

„Чогос мині тяжко, чогос мині важко,
Чогос в мене серце болит ;
В одно мині, любко-голубко, нанашко,
В одно мині братік⁶⁾ ся снит !
І снит він мині ся в дворах на помості,
Новая світлиця, столи,
А по за столами весільнії гості —
Ох вайльо, як в серці⁷⁾ болит ! —
А перед столами чотири бояри
У чорних кіреях стоя, —
Ох стали в'ни, стали, як чорнії хмари,
Нанашечко, утко моя !...
А він мід не носить, а він їх не просит, —
Ні оком не моргнуть, німі...
„Збирай ся!“ гукнули, аж стіни здрігнулись...
Ох, дайте⁸⁾ водиці мині !

¹⁾ В перводр. ридала ²⁾ А ³⁾ ти Іване ⁴⁾ Замість сих трьох рядків у автографі:

Свяченим перетнем розломались
І жили, як із братом брат.

⁵⁾ В перводр. І вірше собі слово дали ⁶⁾ брат мій ⁷⁾ В перводр. Ох як в мене серце ⁸⁾ Нанашко.

А другі під стіньми все рижими¹⁾ кіньми,
Собі знов: „Рушаймо, вже ніч!“ —
„Ще писану хвильку, одну ще годинку!“ —
„Не можна, не можна, пріч, пріч!“ —
І вхопили кляті на силу 'го з хати,
Помчались хто знає куди;
Лиш чуть як просив ся, як плакав, як бив ся²⁾)...
Водиці, нанашко, води!“
Нанашка мовчала, слівця не казала.
„Не плач, ти мій милий, не плач!
Я дам щось напит-ця, не буде вже снит-ця,
Я куплю ти в місті колач,
Лишень не плач, ти мій легіню!“
А він о півночи в неділю
Без свічки коника сідлав,
Без свічки кармазин вбірав,
При зори³⁾ з двору виїжджав.
Пішов товариша відвідать,
Нанашці й слова не сказав.

„Вийди, вийди, товаришу,
До мене на двір,
А що люде говорили,
Ти людем не вірь.
Бо ті люде говорили,
Що зоря німа,
Да що у нас в Чорногорі,
Бервінку нема.
А учора в Чорногорі
Як місяць сходив,
Наш отаман молоденький
У зброї ходив,
До місяця кривавії
Ручки обзерав,
А як зийшли косарикки,
Він їх умивав.
І не міг він молоденький⁴⁾
Криваві умить⁵⁾),

¹⁾ В перводр. білими ²⁾ молив ся. ³⁾ В автогр. Без свічки
⁴⁾ кривавії ⁵⁾ Ручки да обмить.

А як зоря придивилась,
Забудла світить.
У Києві¹⁾ під Лаврою,
Там лірник сидів,
Да аж вісім же він пісень
На ліру завів.
А як же він вісім пісень
На ліру заграв,
З найстаршої маковиці²⁾
Камінь ся зірвав;
Упав єму перед ноги,
Упав тай просив,
Що-б не співав вісім пісень, —
Урве манастирь³⁾.
Три жовняри молоденькі
З обозу да йшли,
Да й⁴⁾ дівчину заручену
На лаві найшли. —
„Ох Боже мій милосерний,
Коби в'на жива,
Я би з нею покохав ся
Хоть рочок, хоть два“.
„Ох Боже мій милосерний,
Коби в'на жива,
Я би з нею повінчав ся
В неділю до дня“.
Линш той третій молоденький
Сказать не з'умів,
Поцілював в біле личко —
Унав тай умлів.
У куці-ж їх і поховали:
Єї у мирєї да в рукавах,
Золотий перстїнь на руці:
Єго в препишнім кресаці,
У кармазинах да у павах! —
Оттак обох і поховали
У калиновім байраці. —

¹⁾ В перводр. А в Києві ²⁾ В перводр. мб. через помилку: маковиці ³⁾ Звалит манастир ⁴⁾ А й.

А я так щебечу, як пташка в калині,
Як ласте у маю кую, —
Чиму-ж не виходиш, мій друже єдиний,
Чого я вже добу стою? ¹⁾
Чи може на мене нагнівав ся, брате,
Що я не в реченец прийшов?
Старая нанашка самая у хаті, —
Я, брате, рубав єї дров ²⁾.
А може ти думаш, що я без гостинців
Заїхав у твої двори? —
Усім твоїм сестрам по павлянїм шорци,
А братам топорі ³⁾ в дари;
Для тебе-ж самого коня вороного
Із мореського стада привів
Під срібним коверцем, турецьким сїделцем ⁴⁾, —
Поїдемо, брате, на Львів.
Лиш вийди стрічати ⁵⁾, мій друже єдиний,
Єдина порадо моя! —
Мій коник убив ся в моріг ⁶⁾ по колїна
У твоїх воротїх стоя. —
Все тихо, все глухо, з покоїв ні слова ⁷⁾ —
Великий на мене це гнів;
Колі-ж ти не ласкав ⁸⁾, бувай-ми ⁹⁾ здоровий,
А я собі їду домів,
Тай білше в тебе вже не буду. —
„Аж на страшнім Христовім суді —
Стала зазуленька кувать, —
„Аж там він ме тебе вітать,
Твій щирій брат, той брат єдиний,
Бо довело ся в домовині
З царської муштри спочивать“ ¹⁰⁾.

¹⁾ В перводр. Не вишлиш сестру хоть твою? ²⁾ Отсі 4 рядки в перводр. вас. ³⁾ топірї ⁴⁾ в турецькїм сїдельш ⁵⁾ Лиш стань протів мене ⁶⁾ В автогр. в землю ⁷⁾ В автогр. ні одного слова ⁸⁾ В перводр. Колі-ж так нагнівавь ⁹⁾ бувай-же ¹⁰⁾ Замість сих сімох рядків у перводруку читасмо:

Та вже аж на-рік в тебе буду.
„Ба, ні, аж на Хрестовім суді —
Стала зазуленька кувать —
З ломаним перстеном вітать
Тебе твій званий братчик буде, —
Тим часом ляг у землю спать«.

Земле моя, нене моя.
Голубко моя,
Пахучими васильками
Майованая;
Кривавими річеньками
Мальованая,
Дрібненькими слізоньками
Поливана! —
Ти вірного товариша
Узяла єси, —
Від вірного товариша
Поклін понеси.
І красно йому уклони ся,
Добрий вечер дай,
Я як схоче серце спати,
Ти 'го не займай. —
Із чирчиків та з ромену
Кубелечко¹⁾ звий,
Зазульним сиим пюрцем
Як мати укрий,
А з перстень золотого
Забавочку дай,
Лебединим щибетанням
До сну 'му співай.
Співай єму. серце моє,
Про соняшний світ,
Та як в садах красуєт-ця²⁾
Той³⁾ маковий цвіт,
Да⁴⁾ як рожа стрільця кляла⁵⁾ —
Ти доле моя!
Як плакали товариші
В неділю до дня.
І як дівча на Пречисту
По воду ішло.
І як воно вертаючи
Золот хрест найшло.
І як воно рано-рано
Личко вмивало,

¹⁾ В перводр. Кубелче 'му ²⁾ вишні красуєть ци ³⁾ Ще й
⁴⁾ І ⁵⁾ В автогр. розвивалась.

Ще й русою да косою
 Їго втерало.
Да як воно чесало ся
 Білим гребінцем,
Да¹⁾ як воно вінчало ся
 З цвинтаря²⁾ вінцем;
І як воно голівоньку
 Клонило на стів,
І як місяць молоденький
 За хмарою вмлїв³⁾.
Оттак ему співати меш,
Рідна моя мати!
Оттак врешті довело ся,
Єдиний мій брате,
Заспівати! — Боже, Боже,
Да що вже й казати!
Доводит-ця поволеньки
Усьо поховати,
Що у світі любе, миле...
Нехай і так буде!
Може й мене на сім світі
Нечуй не забуде!
Не бари-ж ся, чорний друже!
Доста світом нудить,
Доста уже наєміялисьь
Письменнії люде
З моїх сльозній віршованих
І кровю умитих...
Веди-ж мене, тихий друже,
Туди, де би жити:
У могилу глібокою!
У могилі може,
Як у тих аравських ночах,
Усьо понахожу,
Що у світі було любе:
І добрії люде,
І ненечку ріднесеньку,
І батька голуба,

1) В перводр. І 2) З недобим 3) Край моря землів.

І ті літа молодії,
Маковії квіти,
І ті сестри щєбітливї —
Неввинїї діти,
І тебе, ти моя зоре,
Чорнявая Цоре,
Що-сь зоряла надо мною,
Як ранїшна зоря¹⁾
Місяцєви молодому —
Зоряла — зомлїла...
Там ми, серце, звінчаємось :
Досвіта в недїлю
На всєночній повінчають...
Доле моя, доле!...
А ть, братє Міхайлику,
Братє мій соколе,
В дружби підєш молодому.
О Боже мій милїй!...
А може нас поши твої
Так тїльки дурили,
Що другий вік у моглї
І лучшая доля? —
Може й нема, хто те знає!
А правда-ж, а воля,
А надїя наша вічна? —
Нї, Боже ти свїте,
Ти праведнїй, ти живущїй
Во віки і віки,
А ми твої рїднї діти!
Хїба сиротнїї
Вже не буде краща доля,
Як плакать під тином?

Друк. Поезїї, Коломня 1867, вип. I, стор. 27—40. В основу огсего передруку ми поклали автограф самого Федьковича (власність тов. Руська Бєсїда в Чернівцях), з окремих карток подовжної 8-ки, сїрого паперу, записаних дрібним письмом. Сей автограф подає везио з значними відміннями сироти перводруку. З вїєзком двох чи трьох випадків, де текст перводруку нам видав ся кращим, ми знесли варїанти перводруку в потку, а надто поправили з авто-

¹⁾ В перводр. роса — очевидна помилка.

графу (не зазначаючи цього в нотах) правопись, яка в перводруку редакторами була піднівана до узвичаєної тоді в певних кругах схеми тзв. Кулішівки. Яка редакція поеми власнїйна — чи друкована, чи та, яку подає автограф — не можемо сказати на певно, бо автограф без дати: та здасть ся, що він таки пізнійший і краще оброблений від друкованого тексту. Закінченя поеми (від слів «За хмарою вмлїв») у автографі зовсім відмінне від друкованого і ми подаємо його тут в повнї:

От так єму співати-меш,
Утко моя, ньєчко,
Часом сумно, як лебедї,
Часом веселенько;
Часом голосно та пишно,
Як золота лїра,
Часом тихо, тихо-тихо,
Як вбїті жовнїри, —
Аж доки й я не ляжу спати.
А як я, братїки, умру,
То дайте минї в руки їгру,
А мене в кармазин убрати
І біля брата поховати
У трунві тесанї, кедровї,
На тиху, щирую розмову.

Пісня коротка, але пам'ять тобі довга, брате мій Михайле: бо вічна! Але чи тямнш, як ти минї не раз бувало кажеш, що як би ти переже помер, то би мене в той час до себе покликав? Чиму-ж не кличеш, друже? Я вже готовий! *Федькович.*

Доклад. Заставна є село надднієстерського околу на Буковинї. Нанашка називаєт-ця на Буковинї матка від хресту (що до хресту тримала).

Сині пюрця.

Моїм побратимкам на поклін.

Пюрця мої, сині мої,
Лихо мині з вами!
Назбірив вас з війська йдучи
Темними лугами,
Назбірив вас, поховав вас —
Де мині вас діти?
Поклав би вас за кресаню —
Та будуть судити:
Фудулит-ця, от що скажуть!
Така моя доля!...
Пюрця мої, сині мої,
Пишні та шовкові,
Хиба сховать в нову скриню,
Щоб не знали люде?
Не знати муть — не посміють,
Мині легше буде!

Бо люде не знають, як серденьку горе.
Бо люди не вірять, як душка болить,
Як бранець на стойці з зорею говорить...
Убив би я серце — ще хочеть ця жить,
Ще хочеть-ця пополювать
Пишними лугами!
Пюрця мої, сині мої,
Лихо мині з вами!...
Пюрця мої, сині мої,
Не так я учиню:
Я вас пущу з тихим вітром
По всій Буковині
Товариству на вподобу,
А собі на славу!
Затичуть вас за кресаки
В неділеньку рано,
Да ще й підуть до церкви —
Я більше не хочу!...
Пюрця мої, любі мої,

А як тихий схоче,
Та понесе у хатинку
В нову квартиру,
Де то моє пишне свято
Мережить шпринку...
А в'на здойме, задумат-ця,
Ще й почервоніє!
Подвигит-ця в оконечко,
Де луг зеленіє,
Тай покладе під подушку —
З царем не міняюсь!...
Пюрця мої, сині мої,
Добре мині з вами! —

Ідїть же ви, сині пюрця,
По всій Буковині,
Та не кажіть добрим людьом,
Від кого гостинець.
От гостинець — та і тільки!
На що їм це знати?
Один собі най думає,
Що з крайної хати
Від дівчини Катерини..
А другий — з-за моря...
А той третій най не дума —
Лиш най приговорить,
Тай сховає у папері
До нової скрині! —
Розлітайтесь, пюрця мої,
По всій Буковині!

Друк. Поезії. Коломия 1867, виш. II, стор. 43—47

Городенчук.

А в іншого сіромахи
Ні хати ні поля,
Тільки торба, а з торбини
Виглядає доля.

Шевченко.

Горденчука молодого —
Хто єго не знає?
Сидить собі кінець стола,
Та на гуельох грає.
Кругом єго жовнярки
Утирають сльози!
Вони-б раді не плакати,
А й виинить не можуть.
Бо хто грає, хто співає,
Душею владає.
Струна струні, дума думі
Правду вповідає.
Серце серцю признаєт-ця —
Така Божа воля!
Пісня-дума, пани браття,
Від самого Бога:
Ні купити, ні продати,
Ні шваров посеїть,
Ні у Жида заложити, —
Така чародія!...
Оттакі і Городенчук
Межи жовнярами!
В єго пісни, в єго думи
Для кожного стає,
Бо він знає кожду душу
В широкому світі,
Знає люде, знає хто в'ни,
І чії в'ни діти.
Знає гарно заспівати,
Що кому до ладу:
Цему Сербина та Угра,
Тому на пораду
Волошина та Циганки,
Третому Діброви,

А як вшкварить Добущука,
То всі аж до зброї
Ізірвут-ця!... кров запахне!
Таке тото диво!
А нарешті Чабарашки
З усеї, знай, сили
Як відодре... жужмом підуть
І люде і хата!
І на сльози і на жарти —
На все він багатий,
Хоть і сам не засмієт-ця
Ані ся зажурить!
Другі скачуть, другі плачуть,
Він — образ з маймуру.

І чо'ж єму плакати, чоґо ликувати,
Коли він не відци, коли він чужний,
Коли єґо люде не хочуть за брата?...
„Куда — кажуть — блудиш, там — кажуть — і жні!
Береш — кажуть — з неба місяця за роґи,
В вечірньої зорі тримаєш нічліґ.
Службі ти ся служать у самого Бога —
Іди — кажуть — брате, тудя де твоїй Біґ!“ — —
А він си як піде та в гусли заграє!...
То заїде до замку, де царь рудий спить,
То там, де Маланка на скели співає.
То там знов, де Добуш руки ходив мить,
То знов, де лицари у срібних панцерах
У шолмах крилатих сокотять Санґрал!*)
Кривавую ланчу по хатї носили
І золоте блюдо — він їх не займав!
Бо він усе знає, бо він усе чує,
І чо' вони тужать, і царь чо' хворує,
І хто 'му поможе... А цей голій світ
Беріть собі, люде, беріть 'го, беріть! —

Добре, брате Горденчуку,
Добре, друже, робиш,

*) В перводруку: Санґрал — очевидно корректор не порозумів значіння і поклав руське д. зам. латинського g. яке стояло в автографі. Санґрал — святий Граль.

Що до зорі вечірньої
Ти на на-ніч ходиш!
Бо тут тяжко пробувати,
Аж морозом віє!
Да ще й люде тя прогнали —
Що ти будеш діять? . .
Хиба зо всім понехати?...
Не нехай, небоже!
Твоя доля — твоя й воля,
Але пісня — божа.
Не неси їй у могилу,
А пусти по світі!
Хоть ті люде — всігди люде,
А все божі діти!
А хоть часом і полають,
Не против ся, брате,
І ти роду не ліншого —
Треба вибачати.
Чи як кажеш, як міркуєш,
Серце Горденчуку?
Помоли ся вперед Богу,
Та на гусли в руку.

Друк. Поезні, Коломия 1867, вш. II, стор. 49—54.

Р о ж а.

Ілашеви Хрестинови з велиного Кучурова на поклін.

Тої клонит-ця сріблом, злотом —
Тої пишним сонетом,
А у мене сїромахи
Гарно поклонитсь
Немає, чого би треба*).
Така моя доля!

*) В перводруку замість цих двох рядків надруковано лише «Нувдєнька обдерта», та на стор. 54 в друкарських похибках справлено так, як у нашім тексті.

Та цур же їм з їх золотом!
А я, бач, поволи
Ізмайструю два три вірші —
Усе гаразд буде!
Мій товариш, мій друг перший,
Єдиний та любий
І те прийме за золото,
Коли 'го не маю!
Привітай-же отцю думку
З рожевого гаю,
Та спомяни Горденчука,
Як ріднього брата!
Боже, Боже, як то легко
Горе забувати,
Коли було з ким ділити!
Поділиш -- забудеш!...
О брате мій незабутий,
Військовий мій друже!
Мині банно за тим горем,
За тим старим лихом,
Що ми разом 'го приймали —
Хоть лихо, та тихо!
Мині банно за ним, друже!
Як би прийшло в гості,
За стіл би 'го я посадив
В хатах на помості,
Ще й вишником почастивав —
Тебе ради, брате!
Бо ми єго нераз вчили,
То лихо кланате,
Таки й гарно пошівчили...
Така наша доля! —
Біда біді, а гарному
Гаразд до окола!

Warum sind denn die Rosen so blass,
O sprich, mein Lieb, warum?

Heine.

Три чверти року в'ни кохались.
Її з старим царем звінчали'

А він не міг так понехать —
Прийшов у гаї ея попрощать
З своїов голубков еизокрилов.
А в'ни го в гаю і убилн,
У гаю і вірлам лишили —
Чогож вам, браття, більше й знать!

Не калина в темнім гаю
Землю укриває,
А цариця княнсю
Могилу копає
І могилу уконала.
Ї китайку здоймила:
„Прощай, друже несуджений,
Прощай, ти мій милий!
Не судилось в парі жити —
Така наша доля!...
Я не плачу, я не тужу,
Серце, за тобою, —
За велика моя страта,
Щоб виллять сльозами!...
Цілни мій світ, ціле життя
Оттут я ховаю
В отцю яму!... і не плачу!...
Я борзо забуду!
Своє горе, свою долю
Не покажу людьом,
Щоб і вони не утерли
Поганії очи!...
Сама тебе я любила,
Сама тужить хочу,
Життя мое, за тобою...
Прощай, мій козаче!...
Я не прийду відвідати.
Аж в неділю в ранці,
Щоб цвітами обєннати
Крїваву могилу!...
Спочивай-же мій ти друже,
Доки й я спочину!“

І цариця муравою
Могилу укрила,
І дві божі неділенці
Вквітчати ходила.
А у третю — як і пішла,
Так і не вертала!
Сумна сумна, ніби п'яна
В гаю промовляла:

„Зелена, студена
могило моя!
Не дрібними слізоньками
поливана!
Не тугами-жалощами
вжалована,
А стрілецьков серця кровю
мальована!
Усю мою щастя-долю
укрила еси!
Тепер же мня, студена,
під землю пусти,
Або зрости мене рожев
в його головах!
А щоб люде не ходили,
де милій мій ляг,
Зроби мені, студена,
колючі глоги,
Най не топчуть мого пана
тяжкі вороги!“ —

І як просила, так і сталося. —
За гаю сонечко здоймалося,
У гаю явір ся хитав,
А в'на вже рожев процвітала,
Могилу глогом укривала —
А царь цвітам ся дивував...

Друк. Поезій. Коломия 1867. виш. II. стор. 55—62.

Ц и г а н ц а.

Николаєви Кочеранюкови з Великого села на поклін.

— — —

Оба і в попелі ми грались,
Оба ходили й гнізда драть,
Обом і чупер обрубали,
Оба ходили й Франка знать,
І солоного моря пити.
Обом нам дали і абшити.
Оба, чи в діло чи гулять,
Як рідний брат із рідним братом;
І в парі, брате, ми мабїть
На той помашеруєм світ,
Як ті два близнюки на небі! —
Да там мабїть нас ще не треба, —
Пожиємо, брате, лутше тут,
Де ще гуляють, грають, пють!
Волїє Циган нам заграги,
Нїж ті попи товсті, пузаті
Нам вічну пам'ять мають гуті.
Да що вже буде, то вже буде,
А ми до діла, побраті'!
Коли немає що робити,
Ані за що біду пропити,
Коли слога січе — а ти
В сегельбі, друже, в жменю дуєш, —
То я сідаю та віршую —
(Не так то я, як вражий нуд!)
От сяду си та що небудь
Таке утешу, що аж диво!
А щоб віршоване те мливо
Борше моллось, а я взяв,
І кому нібудь 'го завдав —
От як би се тобі, мій брате! — —

Чи ще нагадуєш ту хату,
Тоту хатиночку в гаю
Геть аж за містом на краю
У кучерявій черемшині?

До нині, братіку, до нині
Не може серденько забуть...
Дурне те серце!.. ану в кут,
Ви давні думи — бо заплачу!...
Пішло то серденько козаче
До Ціган в найми!... Що-ж робить!
Що серцю любе — лиш любить.
Чи як ти кажеш, друже-брате?
Ти добре радив, коли-ж кляте
Годі навчити було!... Гляв! —
І як у той крутіж упав,
У ті прокляті чорні очі!...
І хочет-ця і ще ся хоче —
Хоть серце зна, що пропадає —
У ту хатиночку у гаю!...

Да щож я маю нарікати? —
Хіба не вірне в'на любила?
О Боже правий, Боже милий,
Один, один я винуват,
Одного серця було мало!...
А як коханого не стало,
Тоді я догадавсь, коли
Вже пізно було!... О! болить
Той гострий ніж — бо затроєний
Таков отрутою, що й гинуть
І жити годі!... А ти знав,
І все казав, — а я не слухав...
Де вже в кохання того уха! —
І ю втопив — і сам пропав! —

Прийми-ж, брате Николаю,
Отцю мою думу,
Да ще й другим дай читати,
Най вчут-ця розуму,
Та з коханням не жартують —
Кохання не жертв!*)

*) В перводі жарту, та рим домагаєть ся уживаного в гучульськїм діалекті «жертв».

Серце наше невеличке,
Не тяжко роздерти,
А загоїть его тяжко —
Криваве і згине ...
То не болить, пане-брате,
Що підеш в могилу
З неубитим цілим серцем —
А болить з убитим!
Ліпше на сїм білім світі
Душу загубити,
Як серденько зарізати!
Убеш ся — спочинеш,
А так -- годї в світі жити,
І гинуть не згинеш.
Чи як кажеш, Николаю? —
Хто зна, може й брешу!
Да що робить: коли зачав,
Нехай вже допвшу.

Du braunes Kind, was starrst du so
Hinein in die silbernen Wellen?

Neubauer.

Пролог.

У неділю в ранці рано
Вьють залізо два Цигани;
А у лісі в Матридуні
Сидить собі пишно-думно
Циганочка молодая,
Матридуну обриває
Тай словами промовляє:
„Матридуно, Матридуно,
Кривавії квіти!
Чо я така нещаслива
В широкому світі?
Чого мене убивають
Як тее залізо?
Чо' він мене не зарізав,
Ножем не зарізав

На неділю в опівночі?...
Була-б я не знала,
Як він з друзів кохаєт-ця,
Мене забуває, —
Той невірний багацький син...
А я 'го кохала,
Я 'му волю учинила,
Я все єму дала,
Усьо, усьо!... Матридуно,
Єдина ти моя,
Я 'го вірне полюбила...
Гоя... гоя... гоя...
Горе моє несповіте!
Я вірне любила!...
А він лишив свою Цору,
Він мене покинув,
Ні ту квітку серед степу
Здонтану ногою!
О!... я єго нагодою,
Я єго напою —
Да де медом, не ситою
Як досі поїла!...
Матридуно, Матридуно,
Кривава та біла, —
Я тобою 'го напою...
Гоя... гоя... гоя!..
Доле моя нещаслива
Доле моя, доле!*...

Пішла лісом ридуючи,
Під березов сіла,
То сміялась-реготалась,
То плакала-мліла,
То знов коси розплітала,
То знов заплітала.
А Цигани Нестерюка
У шатрі співали:

Під білою березою —
недоле моя! —

Пе Нестерюк з Циганочков
в неділю до дня.
„Циганочко-Волошечко,
ану-мо здоров!“
„Чого в тебе, Нестерюку,
на полах да кров?“
„Циганочко-Волошечко,
я кругавя вбив,
А він мені рантух-полу
кровю да збрудив!“ —
„Гой-гой, ти мій Нестерюку,
не з паха це кров!“
„Цить-цить, душко Циганочко!
Ану-мо здоров!“
„Здоров, білий Нестерюку,
пий, серце до дна!“...
Поховали Нестерюка
в вівторок до дня.
А Циганка чесала ся
да коси плела...
Засміялась та у воду —
Долів поплила.

I.

Кохайте ся, пани браття,
Коли серцю воля,
Тільки з серцем не жартуйте
З дівочим ніколи!
Бо 'го легко розкохати,
А тяжко впинити:
Кого вірне полюбило,
З тим хоче і жити.
А не зможе — чого жити?
Краще у могилу,
Аби тільки не самому,
Аби тільки з мвлим,
Аби тільки без розлуки!
Оттак, пани браття!

Коли годі кохати ся,
На віщо займати! —

Помер старий козак Соколій,
І ввесь маєток, бач, остав
По Соколівни удові:
Лани, степи, одая, став,
Стайні, побої прехороші:
Скриней чи три чи штири грошій, —
А що вже син! — так що легінь!
Щоб добрим людем хоч усім
Такого козака діждатись!
Чи до роботи, чи гуляти —
Він перший на цілий окіл!
Не дурно звали го й Сокіл,
Бо був раз парубок за себе!
Да лиш одна 'му була хиба:
З Циганков покохавсь, тай ну! —
Да я не дуже і вину
Даю ему, бо раз Циганка!
І в Таліянина і в Франка
Таке я диво не видав!
Уздрів наш Марко — тай пронав
Як той метеличок у цвіті! —
Коби на сїм веселім світі
Очий лиш чорних не видать! —
Побачив — вже й вдавив ся кат
І серцем і душев і волев!
Чи будь вірлом, чи будь соколом —
Вони приборкають на час! —
Так, бачите, і Марко наш
Гостив у світі! Бідний Марко!
Так бет-ця, вет-ця за Циганков,
Аж пропадає! Що ж робить?
На те ми люде, щоб любить
Дівоче серце... Не іначе! —
А мати журит-ця та плаче,
Аж в стїни головов товче,
Та аж на кóлїнках*) 'го молить.

*) В перводруку через помилку: колїнах, що несе ритм.

„Покинь, покинь ту дику долю!
Люде стикают-ця! покинь! —
Згадай, хто ти і чий ти син,
І що у парі вам не бути!
Не діждала-б я була чути
Такові речі!... Онде ніж:
Возьми 'го, сину, та доріж
Нещасну матір'!... Поховаєш,
А на гробу ся повинчаєш
З Циганкою!“...

„Боже, Боже!
Чо' плачете, мамо?
Думаєте, що я справді
Циганку кохаю,
Чи там з дівок яку небудь?...
Не мав бив-м роботи! —
Я їх много перелюбив —
Людем на охоту.
На що ліпше і кохати? —
А я вже сам, мамо,
Хотів її покидати,
Як учув, що слава
Пішла селом недобрая...
Я не люблю слави;
А хоть тоту дурити-му,
Котру загадаю,
А вженити ся вже мушу,
Щоб мовчали люде.
Я женю ся! а дівками
Потому хоть воду
Гатити-му — тільки буде! —
Хорошов уродов
І в край світа їх загулиш!
Ледачі тай тільки.
Пошукайте-ж мині, мамо,
Хорошої дівки,
Але з грішми, чи чуєте? —
Тай будемо сватать.
А як підем — то перший раз

Я, мамо, у хаті
І не гляну на дівчину —
Вона одуріє!
О — я їх налогу знаю!
Так, мамо, що влію
Я вгадувать ті зазулі? —
Оттак, панїматко!“ —

Виймив люльку, зажог губку
Тай вийшов із хати
Сміючи ся. — А удова
На сто коньох їде!
Ухопила ціпок в руки,
Пішла до сусіди,
Щоб гарненько порадитись,
Як дальше робити,
І де би то невісточку
Багату добити! —
І такі то часом люде
Бувають на світі! —
Не все золото та срібло,
Що в очи ся світить.
Не всім треба дати віру,
Хто каже, що любить...
Да нехай це; побачимо,
Що далі ще буде. —

II.

Хто шукає, той і найде,
Як то люди кажуть.
І Маркови вишукали
Таку, що й за князя
Не сором би, таке чудо! —
Що красна, що врода*),
А що віно!... Лиш гай один
За днину не сходиш, —

*) В перводруку через помилку: врожа.

А про решту і не кажи! —
От взялись за діло:
Зговорили, злагодились,
А в другу неділю
Вже й ручники Катерина
З кидрової скрині
Подавала — кращий Марку...
А сама аж гине,
Що погляне на легіня!
Да легінь не конче
Нев журит ся! Сидить собі
Веселій як сонце,
Та з газдами розмовляє,
Торги якісь ладить.
А Орлиха (се би теща),
Така уже рада,
Що аж гуля! „От господарь!
Значно, що господарь!“
Соколиха собі рада,
Що з багатим родом
Посвахалась. Лиш Катруся
Думає — гадає,
Як то вона жити буде!
Чому-ж не займає
Той царевич мальований?...
І сльози льонули!
А Орлиха: „Що ти робиш? —
Щоб я і не чула
Твоїх плачів!... Він — господарь;
Єму иньше діло,
Моя доню, у голові,
Як за ручку білу
Істискати! — Утрись, дочко!“

Оттакі то люде! —
Вони судять як нас видять,
Не заздівши в груди,
Чим то серце потайливе
У нас нишком грає! —
А що Марко мій розумний

За столом гадає? —
Не хороше він гадає:
Серце одурити,
Свіже серденько дівоче!
Неситий, неситий,
Нерозумний мій легіню!...
Ти, друже, не знаєш,
Що то серце хоть маленьке,
А світ підбиває,
Цілий цей світ незмірений...
Така Божа воля!
Не Бог — серце орудує
Усєв нашов долев.
А де розум хоче вершить,
Пропав єсь на віки!...
Серце першим, серце старшим
Паном чоловіка! —

Уже зорі погасають,
Ранок наступає,
Устав Марко із за стола
Домів ся збирає.
„А що, мамо, хіба підем?“ —
„Посидь ще, соколе!“
Просить теща — „Та я-б сидів —
Так робота в поли,
Паніматко! Тепер весна!“
„Нічо, нічо сину!
І я так люблю! — От господарь!
Но де Катерина,
Де в'на ділась?!“ — „Лишіть, нене,
Може пішла спати,
Протомилась! — лишіть єї!“
„Золотий мій зятю!
Як жалує свою рибку!...
Розумний тай годі! — —
Та як кажеш, мій соколе:
Остає при згоді?
На Пречисту?“ — „На Пречисту;
Що слово то слово!“
„Нічо, синку!“ — „Добраніч же!“ —

„Ідіте здорови,
Та приходіть до нас з часта,
Аби обізнатись
З Катрусечков! Чи як кажеш?“
„За то вже не знаю,
Панїматко; тепер весна —
Чи нам часу стане. —
Да я буду приходити...
Ходім!“ — Попращались.
Марко пішов. А Орлиха
Гуля по господї,
Та аж свище, така рада!
„Господарь тай годї!“

І оттакі часом люде
Бувають на світї!
У них срібло, у них злото
Усе що ся світить,
Як в тих дїтей нерозумних!
А такі щасливі
В широкому сему світї!
Таки своє мливо
Молоти-муть, сїяти-муть
До самого гробу,
А ще може і в грїб возьмуть!
„Господарь тай годї!“
Лиш та Катря безталанна
Не лякує з мамов,
Лежить собі у кімнатї —
Умита сльозами.
— „Колись прийду!... нема коли!“
Він мене не любить! —
Боже, Боже! себе й мене
Він марне загубить!...
Так, не любить! я видїла!...
Чогож бо я плачу,
Коли ми ще не вінчані?...
О — его побачить
Гірше шлюбу... що то шлюби? —
Що буде, те й буде —

Я без него жить не можу!...
Чому ж він не любить? "...

III.

Сяють зорі, місяць оре,
Люде спочивають,
Серед шатра циганського
Вогник погорає,
То палахне, то потахне!
А дівка Циганка
Сидить собі підперши ся.
А деж гордий Марко,
Що то личко не цілює
Та ті чорні коси
Не розплете, не граєт-ця,
Як бувало доси? —
Нема Марка, заручений!
Деє у свої рибки
Сю темную ніч ночує!...
І Циганка швидко
Втерла сльози — бо хтось іде! —
Хіба кучерявий
Єї Марко? Ні, не Марко,
Не доля кохана!...

„Чи єшиш, душко Циганочко? —
Втвори, сизокрила!
Побила мя на сїм світі
Лихая година
Та нещасна!“ — „А ти-ж відки?“
„Та я за Кидриня“.
„Там де вдова Соколиха
Посватала сина
З багачкою?“ — „Се-ж я сама!
Сама я, голубко!...
А він мене не кохає,
Він мене не любить,
Він не любить мене, сиза!
Я се добре знаю!...
А єго вірне люблю,

Гину, пропадаю
За невірним!... Боже, Боже!
О Боже наш, Боже!
Ти сам знаєш, що без нього
Я жити не можу...
Ні, не можу я так жити!...
Чому-ж він не любить? —
Чи я в світі не хороша?
Чи чув через люде
Недобрую яку славу?...
Ні, моя ти зоре,
Я не хочу щоб він любив,
Лиш най заговорить
Яке слово до вподоби!...
Лиш най хоть подурить,
Що мня любить, — я повірю!...
Чож ти так похмуро
Подивила ся на мене? —
Може й ти любила?
То ж вір мені, моя пташко,
Повір, сизокрила,
Як то болить!... Може тебе
Оттак не боліло?...
Циганочко! Циганочко,
Ти не знаєш зілля,
Що-б він любив мене одну?
Що хочеш, даю ти,
Лиш зроби так, аби любив!...
Або дай отрути
Напити ся, нехай гину!
Я не можу жити!...
„Цить, сердечко, цить рибочко!
Щось будем робити,
Аби его приборкати!
І я таке знаю...
Я ще й гірше в світі знаю...
Не те: не кохає, —
А кохає та покине!...
О, моя ти зоре —
Ти ще цього не зазнала...

Да щоб і ніколи
Не зазнала цього горя!
А я його знаю!
Минуло ся!... Коли хочеш,
Я тебе нараю.
Ось на тобі цю плящинку:
Дай це у напою
Їму випить по шлюбови —
Від разу загоїть
Твоє горе, моя зоре...
Полюбить від разу!...
Та не забудь, моя пташко.
Що це тобі кажу:
По шлюбови у напнтку!
„Нічо, моя кришко“. —
Заплатила, вийшла з шатра,
А Циганка нишком
Засміялаєь, аж зайшла ся!
І горячі сльози
Посипались з очві чорних...
„Боже, Боже, Боже...
Боже, Боже!“... Як стояла,
Так упала в спуззу! —
А Катруся вертаючи
По зеленім лузі
Чобана си виєнівує:
Ой у поли, у гаю
Чобан хлопців корняє:
„Гой ви хлопці, молодці,
Скажіть мойй дівочці,
Нехай мене не любить
Марне літа не губить“.
А дівчина учула,
До ворожки майнула:
„Що, бабусю, робити?
Іншив чобан любити!“ —
„Ой на, доню, коріня
З під білого каміня,
Та звари 'го у пиві
Все му світу на диво!“

Став ся корінь варити ;
Став ся чобан журити.
А ще корінь не вкїпів,
А вже чобан прилетїв
До дївчини душки —
У білі подушки !

IV.

Після Пречистої в неділю
Да після першої зляг мир :
У Орлихи вдови весілля !
Сутки, гостинець, хата, двір —
Набито народу, аж гнет-ця !
А у мальованій світлиці
Позолочена молода
Поза кидровими столами
Сидить собі між дружечками,
Як тая тихая вода,
Гордого князя дожидає.
А тут нараз як не заграють
Їго музики в воротах !
І молодий, як райский птах,
Своїм буланям в сріблї-злотї
Перелетїв нові ворота —
Боярїв нїв сотця за ним !
Стрільба гукнула, звїв ся дим,
А доки брата ще успїли, —
Уже й в світлицю улетїли.
І молодий, як той сокіл,
Коло Катрусечки вже й сїв,
Тай цьмок в личко того рожеве !
А сам охїч, а сам веселий,
Аж сам дивует-ця !

„Брати !

А много прийде заплатить
Вам за сестру, мою царицю ?“
„По келену, по порошницях !“
Крикнули брата ! —

„Прибивай!“
„Нї, не бемо ще! ще додай
Двісті червінців!“

„Триста буде!“
А в'на як той листок на груди
Єму і впала!...

„Марку мій!...
Марку — життя моє єдине!...
Що я наплакалась... і нинї...
Я думала... О друже мій,
Прости минї — я вже не буду!...
Марку, о Марку, ти вже любиш,
Ти любиш вже мене?... А я,
Я думала, що ти не любиш!“...
І знов прилипла 'му на грудьох.
„О доле щасная моя!

Боже ти мій, раю ти мій!
Я з щастя загину!...
Марочку мій, життя моє!
Ану, мій ти милий,
Сього мідку солодкого,
Що я наточила!“
„Для чого-б нї, серце моє? —
Здоров, моя мила!
Здоров, серце! Будем жити
Во вік без розлуки!
Я вже забув давну... пиху!
Дай, сердечко, руку —
Ще й ті губки!... Здоров, мила!
На наше кохання!...
Видиш, рибко, як я випив? —
Нї каплі не стало
У пугари! Який добрий!...
Щоб наші пробутки
Такі добрі та солодкі!“...
„Нене, де ви? — Люди! —
Як посинїв... Марку, що ти?“ —
„Ратуй, душко, — гину!
Ох, як пече у сердечка!...
Як горячов шинов

Жже, душко, мя!!!“... „Умер, умер!
Марку, за що?... Марку!“...
Під вікном хтось зареготавсь:
„За бідну Циганку!“....

Кохайте ся, пани браття,
З ким серденьку воля,
Лиш з Циганков не кохайтесь,
Єдині, ніколи!
Бо Циганка вміє кохать,
А впинить не вміє!
У їй серце не то сонце,
Що на весні гріє,
А залізо в грани гріте —
Спече тя, небоже!
Може думаш відсунут-ця?
Не можеш, не можеш!...
Як до шини гарячої
Прикляпниш — загинеш!
Браття мої військові,
Братіки єдині! --

Епільог.

Зеленіє на цвинтари
Висока могила, —
А кого в ню поховали,
Кого в'на покрила?
Препишного того Марка! —
Така його доля.
А та моя Катрусечка,
Та моя небога,
Тото дитя безталанне
З чаркою ся грає!
„А так, мамо, що він любить?
Він мене кохає,
Мій Марочко! О — він любить!...
Внесіть мені меду!
Внесіть, внесіть!“... „На що, доню?“
„Внесіть, мені треба!“

Циганочка так казала!
Я його навою,
Він полюбить мене, мамо,
Все лихо загоїть! —
А так, мамо — він полюбить?
О, він мня кохає!“..

А під пишнов жеребинов
В зеленому гаю
Сидит собі Циганочка,
Плете чорні коси,
То заємієсь, аж зайдет-ця,
То знов заголосить:
„Жже, душко, мя!“ — „Умер, умер! —
Марку, за що?... Марку!“ — —
А під стїнов засміялось:
„За бідну Циганку!“ —

Друк. Поезії, Коломвля 1867. вшн. II, стор. 63—96.

Дезертир.

Іванови Юрчишиному в Валяві на поклін.

А я так мало, не багато
Благав у Бога — тільки хату,
Одну хатиночку в гаю.

Шевченко.

Не царєви мостивому,
Не пану в палатї,
А тобі, єдиний друже,
Хочу одспівати
Мою думу замучену,
Крїваву, убиту.
Така, брате, наша доля —
Що-ж мусим робити!
А від долї нї за море,
Нї у сине море

Не утечеш, не вкриєш ся —
Увезде здогонить,
Як половик пташиночку.
Оттак, пане брата! —
Чи у перед заспівати,
Чи в перед заплакати?
и мене мати колисала,
В папір завивала,
Служби, утрені наймала —
Ні, не ублагала
У доленьки!... Приїхали,
Розкотили фану,
Прочитали артикули
В неділеньку рано,
Тай займили у чужину,
Як камінь у море!...
Боже милій, Боже милій,
Доле моя, доле!
А ти мене ще питаєш,
Чого проклинаю?
Проклину тя, невірная,
Кілько нагадаю
Мою долю безталанну,
Ті недобрі люде,
Ті дороги неміряні...
Ох, як болять груди!...
А в'ни кажуть, щоб не плакати
Та славу козачу
Не теряти!... Не плакав би —
Само серце плаче!
А що далі, Іваночку,
Ти й сам здоров знаєш:
Муштрували, катували,
Ланцями карали,
Славу добру відбрали —
Що-ж робити мушу?
Я вже думав, Іваночку,
Занапастити душу.
Я так думав: одна кулька —
Позбудет-ця горе,

А ті люде нехай вітак
Що хотя говорять!
Не в'ни мене судити-муть,
Бог буде судити.
Я так думав. — А ти, брате,
Як ангіль хранитель
Стояв тихо надо мною,
Ділив ся зо мною
Муштрованим моїм горем,
Замученов доле.
Ти все казав: „Товаришу,
Ще будемо жити!“
Чи-ж не життя? Боже, Боже!...
Да що вже робити!
Минуло ся, не вернет-ця,
Треба забувати.
Нехай і так, я забуду...
Брате мій, Іване.
Згадаю тя до схід сонця
В неділеньку рано,
Згадаю тя на полудне
До обіду йдучи,
Згадаю тя на базари
Токай-вино пючи,
І в вечері по вечері
На порозі стоя...
Як з місяцем розмовляю,
Так було з тобою. —
Кілько місяць молоденький
Край моря зомліє,
Кілько серце нагадає
Літа молодії,
Спомяне тя душа моя,
Брате мій, Іване!
Доки світа, доки віку,
Доки сонця стане,
Спомяне тя душа моя,
Думов приголубить!
А в'ни кажуть проclinати
Та лаяти люде!...

Любити-му, тулити-му,
Барвінком да рутов,
Та вітами вишневими
Стежки та дороги
Стелити-му тебе ради!
Тебе ради, Іване,
Забуваю свої літа,
Гарешти. кайдани.
Бо я найшов, що ви може
І не находили:
Одну душу на всім світі,
Одно серце щире,
Що вітало — не богача
З побитої хати,
Не в ридвані вельможного,
Не рідного брата,
А чужого чуженицю
В залізію да в гору!
Доле моя невірная,
Єднаюсь з тобою!...

Привітай-же, товаришу,
І мого Івана
Не в порфірах, не в золоті,
А в таких кайданах,
Як і ми колись носили!
Привітай 'го, друже;
Я ліпшого не придбаю.
Що-ж робити мушу,
Коли така моя доля?
Других учать в школах,
Як співати, віршувати,
А я у неволи
Тільки й вчив ся, от-що, брате!
Да мені байдуже.
Я не панам співати йду, —
До вірного друга
Іду з моїм віршуванням
Та з моїм Іваном.
Привітай 'го, товаришу,
Як мене бувало

Вітав єси на стороні,
Вітав, не цурав ся!
Оттак, брате товаришу,
Й єго розпитай ся
Про доленьку, недоленьку —
Души легше буде!
Розтопит-ця люте горе,
Подобріють люде,
І надія нова, красна,
Як та ясна зоря,
Що вирине рано з моря
Умита росаю,
Зазоряє нещасному,
Зведе хвору душу
Новов силов, новим життям!
А я собі, друже,
Не в Сочаву до Святого
Богу помолит-ця,
А в кресаку да у павах
Да у порошницях
Погуляти на Вижницю,
Погуляти просто,
А на на-ніч до Аксани
В двори на помостах:
„Дівчино моя,
Втвори ворота!“ —
„Не отворю, серце моє,
Бо ще-м не твоя!“

На білому камінчику
В неділю до дня
Спдів жовняр з Маланкою —
Ти доле моя!
Жовняр каже: „Ходім, серце,
У мій новий двір,
В мене ганки мальовані,
Садами самбір“.
Вона каже: „Вітер пражить —
Мені студено!

Ходім, милий, ходім, друже,
У море на дно!“
Кохали ся, хияли ся,
Аж місяць зійшов,
Маланочку із жовнярем
Уже не найшов.
Лиш ширинька білесенька
Поплила долів, —
А як місяць придивив ся,
Край моря зомлів.

Наймит.

Добре тому в світі жити,
В кого доля дбає :
Хоть латана сардачина —
Люди поважають,
Бо у його дві кошарі,
Комора набита..
А від кого відцуралась,
Що тому робити ?
До схід сонця пошукати
Під водою долі,
Або в ночі закопатись
В степу серед поля,
Аби люде і не знали —
Бо скажуть : ледащо !
Люде судять як нас видять,
Не питавши, за що
Та доленька відцуралась !
„Не хоче робити !“
Втопив би ся, пани браття, —
Жаль душу губити.
А так одно остало ся :
Бороти ся з долею,
Ув-останнє бороти ся !
Чи ми переборем,
Чи в'на трутить у могилу —
Наша слава буде.

Перебором — заніміють
Недобрії люде,
А загинем — поховають!
Боже добрий, Боже,
Серце вміє заспівати,
А вшнить не може!

Нема в мого Іванчика
Ні батька ні неньки,
Самий-самий серед світа,
Не має серденько
З ким поділить молоденький,
Як білина в поли!
А він собі не журит-ця,
Не лає на долю.
А щоб серце не скучало
Тихими ночами,
Вийде собі за ворота,
Вмиєт-ця сльозами,
Запитає в нічних зорей
Про завтрішню долю,
Подивит-ця на місяця,
Помолит-ця Богу,
Тай знов собі у господу,
Щоб в хаті й не чули;
Бо то чужі, лихі люде,
Питати ся будуть,
Де марнував цілий вечер?
Що буде казати?
То не батько, то не рідний
Вийде виглядати
Свого сина, а господарь!
Що буде робити?
Нема свого рідненького —
Чужому коритись
Треба в світі, а то скажуть:
„От якесь ледащо!“
Сиротині треба гнут-ця!
А то, браття, й краще,
Бо так і Бог завидує,

І всі добрі люде.
Батько, неня з того світа
Молити 'му будуть
Щастя-долі, — чи вимолять?
Побачимо, брате, —
А тимчасом треба в світі
Самому придбати.

Служить Іван в господаря
Уже вісім років,
Поважає його добро,
Як в голові око;
Поважає, доглядає,
Ночи не веєнає, —
Бо хто чуже не шанує,
І свого не має.
Так сказано у законі,
Так треба й робити.
А газді ще й недогода!
Фалит-ця, неситий,
Що й сембрилю не виплатить...
Оттакі то люди!
Боже правий. Боже добрий,
Коли вже з їх буде
Того злота кривавого,
Кривавого поту!
Що в їх кара, що в їх муки?
Злота, злота, злота!...

Іде славне парубоцтво
В неділю гуляти
У кресаках да у павах, —
Звичайно, багаті!
А мій Іван сидить дома:
Чи вроди не має?
Як той явір кучерявий
Над водою мая,
Як той ангіль мальований
В Бога на престолі!
Знала мати вмалювати,

А не дала долі
Золотому тому сину,
Єдиній дитині! —
Виріс в наймах, у неволи,
Мабіть і загине
У неволи... Не питайте-ж,
Чого серце плаче! —
Пішов би він погуляти.
Так люде побачуть
Дрібні сльози.. а на віщо? —
Вони не допоможуть,
Не допоможуть, а осудять!
Боже добрий, Боже,
От які то на сїм світі
Повели ся люде!
Не жури ся, Іваночку:
І ти ще добудеш
У Госнода того щастя!
А тим часом, брате,
Хіба в ночі попоплакать,
А в день дбати, дбати,
Та збирати колосочки
На чужому поли!
А що далі зустрінет-ця? —
Може сине море
Доведет-ця побачити?
Сердешний Іване!
Стане моря, стане муки,
Китайки не стане
Утерати дрібні сльози
Тихими ночами...
Доле наша, доле наша,
Що ти робиш з нами!

Уже в мого Іванчика
І своя хатина
Кінець села білієт-ця.
Червона калина
Аж у вікна упустила
Широкії віти;

На припічку вогонь горить
Та далеко світить.
А молода хазяєчка
Вештаєт-ця в хаті —
І не сказать, яка гарна!
Іваночку, брате,
А ти журились про доленьку!
От, видиш, і доля!
А хоть треба заробити
На чужому поли, —
Коли є з ким поділити,
Серце не питає!
А як мале ангелятко
В хату завітає,
Та принесе з собов раю —
Що тогди аж буде?
А ми долю проклинаєм
Та Господа судим, —
А за віщо? — що сліпії! —
Шукаємо долі,
Де їй з роду і не було:
То в церкві, то в школі,
То у шиньку під лавою...
Не має, не має!
А край села в новій хатці
Сина забавляє,
Да лагодить до вечері,
Вигляда в кватирю,
Чи не йде ще мужик з поля.
Оттам, мої млі,

Оттам їй шукати, славні пани браття,
Оттам вона дома, оттам вона є!
Калинов на літо укріє ти хату,
Кубелечко тепле на зиму зове.
А хоть і поверне у гості тривога,
Вона їй одурить, словами впоїть,
Вона перемовить і самого Бога,
А лиха заставить корови доїть.
Оттака то, браття, доля в своїй хаті,
І своя семія і питомий кут.

Про віщо-ж томитись, за морем шукати,
Коли вона осьде, коли вона тут!

Чи хороше, Іваночку
Отце я говорю?
І не чує! — Свище собі,
Повертає з поля,
Да вже не до господаря,
А у свою хату!
А молода хазяечка
Вийшла зустрічати,
Веселенька та моторна!
На руках дитина.
„А то хто там, Василечку?
Ану кричи: неню!
Ну-ну, неню, дам я тобі!
Де так забарив ся?
Бити неня! — а-а, неню!“
Тількі подивив ся:
Серце плаче радіючи!...
А то бите горе,
А то сонце, а та спрага?
Здаєт-ця, ніколи
І не було того дива!
„А куку, Василю! —
Йди до неня! — Чекай, мамо!
Ти біла дитину? —
Так, що біла? Дамо-ж ми їй!
Ходім бити маму!
Ще раз? ще раз!“ — „Вайльо! вайльо!
Чекай-же, поганий,
Не дам циці!“ — „Овва, кажи,
Будем обходитись!
Я йду собі завтра рано
Із ньом косити.
А ти рушай!“ — Хазяечка
Стрібнула в хатину,
Щоб вечерю лагодити.
А Іван із сином
Гуля собі по дворови,

Сам не зна як носитъ.
А в'но собі перебіра
В золотім волосою
Маленькими ручечками
Та за вусок миче,
А хазяйка в кватирочку
Вечеряти кличе.

Некрут.

Є на світі доля,
А де їй шукати?
Чи в пана в палаті,
Чи в мужицькій хаті?
Чи у чорних горах,
Чи за синим морем
У гарячім краю,
В гаю-сикоморі?
В гаю-сикоморі
Змії ся виводять,
А в гарячім краю
Лев лабою оре;
А в горах копають
Днямент та злато,
На рідного брата
Гострий ніж наняти.
А за синим морем
Маланка співає.
На кривавій скелі
Стада випасає.
Я же, брате, волю
Морське стадо пасти,
Як маю шукати
У палатах щастя.
За золотов брамов,
За писаним муром,
Здаєт-ця, пурпурн, —
Аж — ящура шкура.
Лиш в мужицькій хаті
Бог рай розсіває, —

Про віщо-ж 'го люде
Шукати не знають!

І так добре, пани браття:
Нехай не шукають:
Легше серцю світом нудить.
Як долї не знає.
Не знати-ме - не заплаче,
Так ляже в могилу.
Але кого та доленька
Що раю водила,
А потому в пекло вихала —
Що має робити? —
Доле, доле. лїпше спалить,
Чи клеветцем убити,
Як так карать! — І нас, брате, —
Боже добрий Боже!
Заплакав би як береза,
Та виснавав сльози
У Чернівцях!... Не остало,
Лиш серденько бет-ця!...
Ходїм, брате товаришу,
Ходїм подивит-ця,
Де ті пани нас карали, —
Менї легше буде!
Може горе занечене
Розтопит-ця в грудех,
Як побачу ті майдани!
Мет-ця ми здавати,
Що ті літа молодїї
Вийшли муштруватись
Перед паном єдноралом...
Або на полудне
Пішли варту люзувати!...
Боже мій пречудний!...
Ходїм, брате, ходїм, свизий,
Доки ще до гробу, —
Подивит-ця на Чернівці,
Що там лихо робить?! —

У Чернівцях серед ринку
О-перед одваху
Стоїть сімсот новобранців —
Стоять сіромахи
У кабатах да у чаках,
В чорних порошницях,
Через плечі реміннячко,
На плечу ручниця.
Оттак стоять, ні кинут-ця
Сердешнії діти!
А хто оттам межі ними
Аж у третім гліті
Стоїть бідний, заплаканий? —
Іване, Іване,
А долечка, а діточки? —
„Василю! Штефане!“
Аж закричав безталанний
За серденько вхопивсь! —
А капітан за плечима:
„Будеш мовчать, хлопе?“ —
„Я-ж не мовчу, пане любий?“
„Що? — ти відрікаєш?“
Капраль: буки! Дватцять і пять!
Я тобі покажу,
Як то мовчать та корит-ця!...
Дивіт-ця, пся віра!
Чого ждете, капраль Близьнюк?“ - -
І капраль відмірив
Поганую, страшну кару...
„Устань!“ Поклонив ся...
Як ящурка, як собака
Німець подивив ся,
Тай повелів іти у гліт.
Іване, Іване,
А ти казав що є доля,
Що ти їй достанеш,
Що вимолиш, вигорюєш,
Лихо перебореш? —
Іди-ж тепер бороти ся
Аж за синє море!

Може там тя привітає?
Буде, брата, буде!
Привітає друге сонце,
Другі, чужі люде,
Лиш та доля не стрінет-ця
І не привітає.
Хто без неї уродив ся,
Того й закопають
Безталанним! Оттаке то!
Що маєм робити?
Доки зможем, а ми тернім,
А не сила — вб'итись,
От і кінець. Ліпше серцю
В домовині бути,
Як так жити. Боже, Боже! —
А наші некрути
Де сердешні скитают-ця
В широкому світі.
Замучені, заплакані?...
Ходім подивитись.

За Кіцманем да за Дністром
При битій дорозі
Стали наші вибранчики
Широким обозом
На полудне спочивати —
Сердешнії діти! —
Ясна зброя в переметах*)
На сонічку світить,
А в'ни лежать замучені...
Боже милий, Боже,
Ліпше лежать у могилі,
Як тут при дорозі!
У могилу поховають —
Перестануть бити,
А тут вет-ця з гарапником
Капітан сердитий,

*) В перводр. через помилку: переметах. Переміти — лодочні словотвір зам. піраміди.

Щоб і води не напиться!
Оттаке то, брате! —
Як би став вам розказувать...
Нї, буду мовчати,
Бо однако не ймуть віри,
А скажуть: „Морока!“
А так ліпше: закопають
У яму глібоко
З усім горем муїштруванім, —
Мені легше буде;
Не учують, не знати-муть,
От і не осудять.
А що Іван мій сердешний
Робить у обозі? —
Не здужає сіромаха,
Лежить при дорозі.
Коло його побратимко
Стоя зажурив ся:
„Іваночку, товаришу,
Може-б ти напив ся
Горівочки добренької? —
Я ще маю з дому! —
Ану коштуй, яка добра!“ —
„Най, трошка потому“. —
„А потому вєсь потому!
Ану-ко, Іване,
Ану-ко пий! Хоть на силу! —
Що робити маю? —
Може дуже нездужаєш? —
Я йду — замельдую,
Аби пішли за дохтором? —
Чи чуєш?“ — „Я? — чую“.
„А що? я йду!“ — „Куда ідеш?“ —
„Таже до опаєу,
Аби пішов за дохтором“.
„За дохтором? — на що?“
„Таже тобі! — він порошки
Напише ти може,
Або зілля дасть нашит-ця“.
„Мені не поможе“. —

Тай укритв ся хустиною. —
„Братіку Андрію,
А сьогодні що, субота?“ —
„Ні брате, неділя.
Або чому?“ — „Оттак таки
Я собі думаю,
Як то нині в Буковині
Празник зустрічають,
А як ми тут! Боже, Боже! —
Бувало в неділю
Возьму свої снини любі
Тай піду на зїлля
У левади... А там красно!
А там сїножати
Да діброви!... А Васильєо:
— А це наше, тату? —
— Ні, це чуже, мій голубе! —
— Шкода, що не наше;
Я бн кунив два волики,
Та водив на пашу
В отцю траву... Яка гарна! —
А отцей метелик —
Чи і в його є ненечка,
Що так пишно вшила
Єму крилця? — ще й мережка!
А так, що мережка? —
Овва, й мені мама вшиє! —
Сину мій сердешний,
Мабіть тобі вже не вшиє.
Бо не буде з чого!“...
Тай заплакав. А капітан
За плечима стоя
Гарапником! — „А ти плачеш?“
„Ні, пане, не плачу“.
„Я вже дуже добре знаю,
Що з тебе ледачий
Буде жовняр. А де горнієт?
Ану клич до куни!
Доста уже марнувати!“ —
Сердешні некрути

Як парені позривались,
В ряди поставали,
Ударили тарабани,
Курява устала
Тай укрила безталанних,
Мов тут і не було.
А зза Дністра тарабани
Глухо-глухо гули.

Капраль.

Музо моя віршована,
Невінчана доле,
Понад тисяч тисячами
До тебе ся моля,
Гарячими тобі моля-сь
Книжники, учені,
А ти найшла необачна
Мужицького сина,
Ще й у чорних, темних горах,
В кривавім кабаті!
Музо моя, свято моє,
Люди муть сміятись
З тебе й з мене! „Ледащиця“,
Будуть говорити,
„Що він має? Одну душу.
Да й ту неумиту
В каламарях! хам тай годі!
А в нас паргаміни.
А в нас школи!“... Музо, доле
Велика, єдина,
Оттак люди тебе всудять!...
Понехай вітати
В закурену мою хату!
Вітай у палатах!
В тебе імя золотое...
Нехай не сміют-ця
Ті книжники препогані,
Та нехай не бют-ця

Ще й ті львівські віршомази!
Мені легше буде...
Може би став забувати
І ті чужі люде,
І ті муштри муштровані —
Серденько спочине!...
Ні, не хочеш покинути
Мужицького сина,
Ти не хочеш!... лиш ти одна,
Бо всі понехали!...
Я сирота в сему світі,
Мені не остало
В людей долі, не остало,
Бо їм було мало!...
Беріть собі, а я маю,
Ще й за много маю —
Спаснбі, зоре!...

Холод віє,
На моім світі вечеріє,
Новую скриню устеля
Страшнов та чорнов свойов плахтов
Та невсипуца Парка¹⁾-пряха;
Нечуя-ангіль вже хиля
Закурену свою факлію,
А я лиш дивлю ся та млію...
Чи не збрехала та надія?
Ясна зоре моя!...
Лиш ти одна похилилась
Тихо надо мною,
Як береза нетвереза
В неділеньку в ранці!...
Скажи, моя єдиная:
Чим свого коханця
Виряжати меш на той-світ?
Чи сріблом, чи златом?...
Нехай срібло, нехай злато
Сиротам багатим,
А мені лиш одну славу

¹⁾ В перводр. мабуть через помилку: парка.

На вічну дорогу :
Вінець мартира на голов
Кривавий, глоговий,
Як та доля України...
А й ми єї діти!..
Зоре мов вечірняя,
Єдиний мій світе, —
І ми сини України...
Я пан над панами! —
Як пропаде Україна,
То укупі з нами —
Вінці мартирів на главах...
Я білше не хочу!
А ви, люде, вибачайте.
Коли вас клопочу :
Я кращої не умію!
Що-ж робити мушу!...
Другі в Римі да в Атенах
Напувають душу,
А я тільки гарештами
Та муков та горем
Поїв свою безталанну...
Така моя доля!

А де-ж наші вибранчики,
Сердешнії діти,
То залізне горе борють
В широкому світі? —
О — далеко! Аж у Мантві
Під старим Кастельом
Сидять собі; вечер тихий,
А в'ни не веселі.
Зажурились молоденькі,
Нишком серце мліє :
Воно чує нове лихо,
А сказати не вміє...
Тай навіщо, пани-браття,
Лихо вповідати?
Завтра рано в чистім полі
Заревуть гармати;

Завтра рано музикбанди
До штурму задзвонять :
Завтра рано поточут-ця
Червоні-червоні
Три дунаї!... Одна кулька,
Оден баїнет в груди —
Щастя, доля, лихо, горе,
Піски, тали, люде —
Усьо, усьо законають
Ув одну могилу! —
Довго муки, довго кари.
А життя — на хвилю.

Лиш той капраль Біловусяк
Нічим ся не журить :
Сидить собі під касарнев.
Гарну люльку курить.
„Еге, хлопці, смотолока ?
Яке нове лихо
Навіяло, що між вами
Як в церкві тихо ?
Ану мені в вічн глянуть!...
А ти що, Іване ?
Сюда ходи! — Бігме, плаче! —
Стидай ся, погано!“ —
„Колиж мені так важенько!“
„Він лист дістав з дому!“
Обізвав ся Городенчук. —
„А вітак, що з дому!“ —
„В його жона умірає,
В його малі діти!“ —
„А той старий пан капітан
Веїх держить на світі,
Чи як кажеш, мій пшняка ? —
Він бо зараз в сльози! —
Устид, хлопче! Хтось би гадав,
Що тым що поможе,
Що заведе цїдити ся ?
Ану мені тихо! —

Ти думаєш, що сльозами
Позбудеш ся лиха?
Ще 'го гірше розворушиш!
Така тото справа!
То не штука добуть жалю,
Але отто слава:
Заховати своє горе
У серци глібоко,
Так аби 'го не дозріло
І найбистрє око.
Чи як кажеж, Фудуляку? —
Ти є що є в мене, —
А отто всі старі баби!
Ади, як у жменю
Цідять своє мокре лихо!
Не плачте-ж бо, кляті,
Бо ще й мені доведет-ця
Мість дурня заплакати!
Я-б вас убив!"... І дві жваві
Покотились сльози...
„Ви голови капустяні,
Думаєте може,
Що я плачу? Та цур-же вам! —
Вража комашина
Не мала де, але в око! —
Да хай лихо гине!
Де Горденчук?" — „Я тут, пане!" —
„Ану мені швидко —
Але швидко, чуєш, хлопче? —
Вилагодить скрипку,
Та" — „Їй Богу, пане капраль,
Всі струни порвані!" —
„Ти чув, чи ні? Ёдьо мет-о!"...
„Вірте Богу, пане!"
„Чув ти, чи ні? — — Волошина!! —
Баєуй, му, Максимяк! —
Добре, хлопче! — Нумо, діти! —
Нехай біда гине!!!"

А я собі Волошин хороший,
А я собі коваля напросив,
Аби мені чобітки підкував,
Аби мені око стали а наклав. —
Гоп — чук-ши підкови!
Ла драгуца чорні брови,
Ши ла міне не руді, не руді —
Давай хлопцям, не біді. не біді!
І — гу! — отак чини:
Веди дівча в поточину;
Або таки у буйрян, у буйрян!
Кому схочу тому дам, тому дам!

„Та цур тобі з оттакими!
Єй Богу, погана!“ —
„Якоїж вам, пане капраль?
Хіба про поману?“ —

Коби мені паки і паки,
Коби мені в квартиру вояки,
Коби мені молоді, молоді,
Зробила-бим ліжечко в холоді.

А хто йде — не мине,
І хами і панн.

А я шовком вишиваю,
Мене хлопці добре знають,
Бо я грошей не беру, не беру,
За поману роздаю, роздаю. І — гу!

„Годі, годі!

Ходім, хлопці, спати!“ —

„Ходім, батьку, вже цапістрах!“

„А всі дома, браття?“

„Усі, орле, лиш Іван ще
Дочитує в листі“. —

„Нехай його! А ви, братці,

Помоліт-ця чисто

Тому пану, що на небі,

Бо завтра — хто знає,

Чи котрого до рапорту

З нас не заволає, —

Щоб не сварив! Чи як кажеш,
Друзе Горденчуку?
І — це хроне, що мабуть би
І гарматним гуком
Не добудивсь! Нехай його!
Нехай, коли кажу!
То молоде! — А хто, хлопці,
Мені казки скаже? —
Усі вже сплють? Нївроку вас!
О Боже наш, світе,
Може завтра в чистім поли
Спатимем на віки!⁴...

Л и с т ¹).

„Іваночку, голубочку,
Друзе мій єдиний,
Покинув нас серед світа
На лиху годину,
Мене й діти!... Іваночку.
Тобі не казали?
Отто люде! А я їх, бач,
Так щире благала,
Аби тобі уповіли...
Усьо²) уповіли!
Іваночку... як казати?...
Вже три дні не їли
Твої діти... а ти мовчин³)!...
А може... а може⁴)
Ти на мене нагнівав ся?!...
Прицягу⁵) положу —
Іваночку: я прицягну⁶)!
(Я мліла-робила,
Я в неділі заробляла...
Що-ж, не стало сили,

¹) Починаючи від сего розділу в основу видання кладемо автограф поета, а відмінні перводруку подасмо в нотах. ²) В перводр. усе ³) не їдчи ⁴) йой Боже ⁵) Прицягу ⁶) прицягну.

Нездужаю уже пів рік. . .
А від тебе, Іване,
Ні словечка, ні вісточки!
О друже мій, пане,
Господарю мій дорогій...
Ні, серденько стине!...
Може ти нас відцурав ся?
Забув нас, покинув?
Боже, Боже, чи-ж так можна?
Іваночку — діти!
Іваночку — сиротами
Остают-ця в світі!
В старці підуть! Іваночку! . .
О!... у тебе серце
Мабіть уже не те давне!...
Діти мої! в старці!
Іваночку, ізмилуй ся!...
Хто годувать буде
Мої сини безталанні?...
Люде! — Боже, — люде¹⁾!...
Умираю, що згадаю,
Без часу вміраю!...
А ти мабіть між панам
Уже й не гадаєш
На сироти, голі, босі,
Убиті, голодні!...
Боже ти мій милосерний,
Чому²⁾ я не годна
Ціле серце виспнати
На отцім папери!...
Так як³⁾ вижу свої сини
Понід чужі двері
Хліба прося... по під двері!
А собаки злії
Розривають мале тіло,
То золоте тіло,
Що кохала, сповивала!...
Боже ти мій, Боже,

¹⁾ В перводр. Боже ²⁾ Чому ³⁾ Я вже.

Допиши Ти, напиши Ти,
Бо я вже не можу...
О... не можу!... А ти вже чув,
Що війт нашу хату
Казав продать за податок? —
А там не багато
Уже було й¹⁾ доплачувать
Громадзького біру:
Дві баночці чи півтора²⁾...
Теперь на подвірю
З діточками туляю ся...
А де зимувати
Будуть твої сини любі?...
Штефанко і „тату“
Уже каже, а Василько
Всьо пріч розуміє.
„Мамо, каже, нема хлібця?“
(А само аж мліє).
„Нема. — кажу. — Мовчи, синку,
Завтра приїде тато,
Та принесе тобі хлібця!“ —
„Багато?“ — „Багато,
Мій соколе³⁾, тільки не плач!“ —
„Та я вже не буду! —
Я би й перше⁴⁾ був не плакав,
Коби попід груди
Так мня було не боліло⁵⁾!...
Та бо й ти... А бачиш:
Мені кажеш не плакати,
А сама все плачеш! —
Скажу я всьо! — А таточко
Чи рано приїде?“ —
„Рано, синку“. —
Не дочитав.
„Діти мої, діти!“...
Тай полетів!... „Лиш раз, лиш раз
Нехай погодую⁶⁾“

¹⁾ В перюдц. Я вже мала ²⁾ Вісім левів ще й скільки там
³⁾ сночку ⁴⁾ тепер ⁵⁾ Так не було заболіло ⁶⁾ погодую.

Діток моїх, а потому
Най ріжуть, мордують,
Най кліщами розривають —
Нічим не питаю!...
А може вже поховали?...
Ї мене поховують
Разом з вами, снни мої!...
А може під тинном?...
Боже, Боже, бери життя,
Бери, милостивий!
Милостивий? — О горенько!
Пекельний¹⁾ ти Боже!...
Не витерплю! Бери душу!! —
Не можу — не можу!“...
Тай вдарив ся об гостинец,
Як гадина звив ся! —
„А я ще тут? — Снни мої!“ —
Знов зірвав ся, збів ся,

Тай полетів... Боже, за що-ж така кара
Єму молодому, чим він виноват? —
Нас дома справляли за голубі хмари,
Там Господь, казали, в його тра дуфать!
А ми-ж не дуфали? — не ждемо і досі
Великої правди зза полових хмар? —
Лиш град та морози та студені роси!...
Мабіть, о ти Боже, ми ждемо в-задар!
Мабіть тільки правди у твоєму світі,
Що в ворога купим за готову кров
З саміського серця на хресті пролиту!...
Мовчи, нерозумне, бо той добрий Бог
Уміє й карати, о — добре карати!...
Іваночку, друже! — Нема, полетів!...
Перелетів море і Альпи рогаті,
І Угри великі як сивні сокіл
А на чорні Черногорі
Вже не несуть ноги —
Кривавіські та розбиті!
Поваливсь небога,

1) В перводр. Небесний.

Тай знов устав треба далі,
Бо й тут мабуть люде:
Не питають про доленьку,
А питати будуть,
Відкиля йде і куда йде?
Що буде казати? —
Чи їмуть єму люде віри,
Що йде годувати
Діток своїх зголоджених?
Не будуть, не будуть,
А питають авдитора,
Чи много засудить
Цісарської для їх¹⁾ плати?
Не бійте ся, клятї!
Будуть гроші, буде плата
І крови багато!
Упете ся як горівков,
Пекельній діти!...
Оттакі то, брате²⁾, люде
На круглому³⁾ світі:
Лиш гроший їм та крови їм,
Крови їм та гроший!...
Нї — пекла їм, грани, джуми,
Аршенику⁴⁾. Боже,
Та ящурів⁵⁾ молоденьких,
Гадячого терла,
Може би раз наситилсь,
В останне нажерлсь!

Минув Іван Чорні гори,
Виходить на поле,
Подивив ся на окола
Та дав сльозам волю.
„Боже, Боже, всюди щастя,
Всюди рай на світі,
Лиш я блуджу як той злодій!
Діти мої, діти!

¹⁾ В перводр. Кривавої тої —) темер ²⁾ В широкому ³⁾ Трупі-
варі ⁴⁾ Ящурів їм.

Доле моє нещаслива!
Місяцю вівчарю!
Подивився на ясного
Тай знов пішов далі,
Доки людий присипає
Та ніченька тиха.
Чи обминеш, безталанний,
Віщоване лихо?
Обминешся, обійдешся
І з лихом і з горем,
Але з людьми, серце моє,
Ніколи, ніколи
Не минешся, не збудешся,
На дні моря, світа!
Найдуть тебе, видобудуть
Пекельнії діти,
Видобудуть, привітають...
А чим привітають?
Побачимо, серце моє,
Побачимо далі.
Ходім тільки в Галіцію
Миж руські люде,
Нехай свої привітають,
Доки чужі будуть.

В Галіції да в унії
При зеленім гаю
Оре Бойко на пшеницю,
Воли попасає,
Та з наймитом полуднує.
Нехай на здоровля!
А тим часом із діброви —
Ледви несуть ноги —
Шкандибає якийсь вояк
Голодний та бідний.
„Христа ради кришку хліба!
Тиждень¹⁾ не обідав“...
„А ти з відки? — „З Буковини“.
„А що-ж тут шукаєш?“ —

¹⁾ В перводі. Три дні.

„В мене діти, а... я...“ — Умовк.
„Еге, уже знаю.
Сідай та жри!“ — А нищечком:
„Михасю, в касарню!“
Сїв сердешний, хоче їсти,
Аж тут два жандарі
Вже за плечей і крадут-ця!
„Уставай, небоже!“
Обізднів ся — „Ох Боже мій¹⁾!“
„І Бог не pomoже.
Давай руки! — Чого стоїш?“
„Панове кохані!“
Обкрутили ланцюшками,
Перед себе взяли
Тай займили до коменди.
А Бойко з охоти,
Що достане тільки грошій,
Лишив і роботу,
А сам побіг до господи
Жінці пофалитись.
Треба буде на ярмарку
Коралі купити.

Авдитор.

У Чернівцех²⁾ в кам'яниці,
В широкі кімнаті
Сидя штири офіцери
У білих кабатах;
Сивий майор на переді,
За столом авдитор,
Штири шаржі, два гемаїні —
Всі будуть судити
Арештанта молодого.
Іване, Іване! —
Задзвонили у хоробах
Голосні кайдани.

¹⁾ В автогр. (Сучавський ?) В перводр. Чернівцях.

Майор плюнув, гемайнери
Повтерали сльози...
Отворились пишні двері.
А поганий профуз
Пхнув рештанта¹⁾ з середину.
Як та земля чорний! —
А аудитор молоденький,
Пишний та моторний,
І за перо! — „Як зовеш ся?“
„Я, ласкавий пане?“ —
„Тож-то нудний! Хтож, як не ти? —
„Іван, пишусь Званич.“
„Відки родом?“ — „З Буковини.
Ні батька, ні неньки.
Я остав ся сиротою...
Ще був я маленький —
Сиротою, мій паночку...
Боже милий, Боже.
Коби знали, як то гірко! —
Сказать вам не можу,
Як то гірко!... Мене били,
Мене катували,
У плуг мене²⁾ упрягали, —
Не замордували,
Бо й мині Бог тримав долю
У своєму³⁾ світі...
Катерино, Катерино,
Рожевий мій квіте!
Як барвінок серед зими,
Зоря серед ночі,
Так ти мині була в світі!...
Да що я й клопочу
Вас речами оттакими!
Ви не ймете віри! —
Я мав долю, панів мої!
Прийшли тай остригли
Цісарськими ножичками...
Що-ж мушу робити!

¹⁾ В перводр. рештання ²⁾ У ярем мня ³⁾ В широкому.

А я думав, пан аудитор,
Ще на світі жити,
Ще від тепер... Не судилось!
Така мабуть¹⁾ доля! —
О пане мій, аудиторю,
Бодай то ніколи
Лиш сироти без доленьки
Не було на світі!...
Духне²⁾ веснов із за моря,
Земля пустить квіти,
Уберуть їй рястом-гаєм,
Як у раю мая, —
Спине хмара чорним градом —
Ні цвіту ні раю,
Тільки зимна леду крига.
Така моя³⁾ доля!
Одружив ся, доробив ся,
Тай думаю: „Гоя!
Тепер жити!“ — От нажив ся! —
Тепер мабуть стане!“...
„А чо-ж ти втік?“ — „Я не втікав,
А так пішов, пане.
Прочитайте отце письмо! —
Що я мав робити?
Я просив ся в капітана —
Не хотів пустити,
Ще й набив ся! А я пішов
На Господню волю. —
Я так думав: погодую
Діточок голодних,
Тай верну ся назад в військо;
Пани не полають
За те, що я для діточок
Хлібця устараю...
А хто-ж для їх устарає?...
Пане мій аудитор,
Скажіть мені щирю правду⁴⁾!
А у вас є діти?“ —

¹⁾ В перводр. моя ²⁾ Духне ³⁾ й моя ⁴⁾ мій сокоде.

„В мене? Нема!“ — „Ох, як шкода!
Тогди би ви знали,
Як то серце дуже болить!“...
„Ти дурень!“ — „О пане,
Богдай вам так не довелось
Ніколи у світі!...
Діти мої нещасливі,
Діти мої, діти!“
Тай заплакав. А аудитор
Дивлячись на него,
По німецьки викривив ся.
„А тобі, пєя вєго.
Не читали артикули?“ —
„Які артикули?“ —
„Про олово та про порох?“¹⁾
„Та²⁾ ми, пане, чули
Ще й не оден, але про те,
Як діти вмірають
Із голоду, це ніколи
В школі³⁾ не читали.
Але я⁴⁾ знав, що так буде.
Пане мій аудитор!
Доле моя нещаслива!
Діти мої, діти!“...
„А тепер-же що думаєш,
Званичу Іване?“
. Я думаю, що пустите
Хоть тепер до дому,
До діточок!.. Пустіть, нани.
Пустіть, мої сизі,
Хоть на днину, хоть на шів дня,
Хоть лиш на годину!
Я верну ся! Бігме, вернусь!⁵⁾
Не смійте ся, пане!“...
Майор махнув, гарештанта
Назад у кайдани

¹⁾ В перводр. От хоть би й про дезертирку ²⁾ Де ³⁾ Ще нам
⁴⁾ Коби був ⁵⁾ Сійже Богу.

Заковали таї одвели
У катуш вартові.
А в справниці остали ся
Судці з аудитором.
„Яку кару судити мем?“
Питаєт-ця майор
Авдитора. — „В шість вулицю.
Що кажуть темайні?“
„Ми просимо панів славних,
Може подарують
Страшну кару! Він молодий“.
„Ви може не чули,
Сякі такі, що він утік? —
Ще й то милостиня,
Що не кажем розстрілити¹⁾!“ —
„Ліпше мабїть гинуть,
Пане майор²⁾!“... „Нема коли!
Що кажуть капралі?⁴ —
„Ми просимо хоть обменьшить
Страшну, тяжку кару.
Хоть на буки!“ — „Що за дука! —
Фельфебри, а ви що?“
„Ми так, як ви, пане майор³⁾.
Ми у всьому нищі.
Хай улиця“ — „А що кажуть
Пани офіцери?“ —
„Ми думаєм, що за малу
Кару засудили⁴⁾.
Розгніваєм єднорала,
А вітак що буде?
Ми кажемо розстрілити¹⁾!“
„Нехай таки буде
При вулиці“ — каже майор⁵⁾, —
„Бо много-б писати.
Обершит просив⁶⁾ не барит-ця,
Прийти в карти грати“.

¹⁾ В перевод. застрілити ²⁾ Як улицю ³⁾ Ми усьо так, як пан майор ⁴⁾ осудили ⁵⁾ пани мої ⁶⁾ Нає просили.

А другої днини о семій годні,
Як стали тамбори дрібний вірбиль грать...
Будь проклята мати, проклята та днина,
Коли породила ці вірші писать!
Коли породила очима дивит-ця,
Як будуть козаче то тіло кроїть,
Як буде червонна не чорна кров лит-ця!
Дивит-ця, камрати, дивит-ця, дивіть,
Як ті тихі¹⁾ очи кровю підкішають,
Як профуз вужищем ті руки скрутив,
Як з під синих нігтів кров повиступала,
Як він ся сердешний в небо подивив
До того Святого, що люде казали —
За хмаров не видко, за вірблем не чуть...
Там білі ангелі Лелуїя²⁾ співають,
Не горем убитий сердешний рекрут³⁾! —
А майор гукає, щоб дуще карати:
„З усєї сили треба, каже, бить!
Вам жалко⁴⁾, пеї віри, тих білих кабатів,
Да того реміння, що кров ме росить? —
Сто буків!!!“ — Ох Боже, аж серце замліло!
Зашуміли лози як звіяний луг...
По білім реміню, по кабатах білих
Пішла кров червонна, як дрібний⁵⁾ жемчуг.
А майор гукає в одно лиш, щоб бити!
Тричи обмінjali⁶⁾ крутий верболоз!
Вже крови до снту, і людям до снту.
Зомлїв сїромаха — всадили на нош,
Тай одвезли⁷⁾ до шпиталю.
Нїмецькі дохторі
Чи загоють нашi⁸⁾ рани?
І Бог не загоїть,
Бо глібокi... о, глібокi!
Чи як кажеш, друже?
А в'ни мене питают-ця,
Чого серце тужить!...
Серце тужить, душа плаче,
Бо в'ни знають, за що.

¹⁾ В перводр. козачі ²⁾ та святі ³⁾ некрут ⁴⁾ важко ⁵⁾ ярий
⁶⁾ Вже в третє мінjають ⁷⁾ однесли ⁸⁾ тільки.

Люде в серця не питають,
А кажуть: „Ледащо“.
От що, брате! Боже, Боже!
Він каже приймати!...
Доки замкнуть в домовину,
Каже пропадати
Та дождять з того світа
Гарніщої долі!
Може прийде, — а не прийде,
І то Божа воля.
Чи-ж нам доста не осталося
В широкому світі,
Коли дають попоплакати?
Нерозумні діти!
А могила де осталась¹⁾?
Коротка дорога:
На пів сажня²⁾ під мураву —
Ні світа, ні горя,
Ні майорів, ні прийомів,
Ні лютого лиха!
І холодно і широко.
І любо і тихо,
Як у раї, як у небі!
Да що нам гадати³⁾!
Ходім лучче⁴⁾ подивит-ця,
Як муть вибрати
Пруття з плечей ті дохторі!...
Не можу, не можу...
Ходім, брате, ходім прічки⁵⁾!...
Боже ти наш, Боже!...

Стойкаръ.

Місяцю князю,
Білий вівчарю,
Вніди, голубе,
З чорної хмари!

¹⁾ В перводр. остала ²⁾ сажня ³⁾ Що більше й гадати ⁴⁾ брате
⁵⁾ Боже ти наш милосерний.

Бо я далеко
Сю ніч мандрую :
Сю ніч мандрую.
Де царь ночує,
Той білий цїсарь
В золоті зброї,
Що 'му три зори
Над головою,
На княжих грудех
Золоте руно...
О моя думо!

— — — — —

Не плач, еерце, не плач, моє!
Не буду з тобою,
Між білими Німчиками
Найду свою долю.
Буду з ними молодими
Під Германом бит-ця,
Буду у їх пишних церьквах
Богови молит-ця.
Буду тихим їх дівчатам
Під вікни епівати,
На золоті бандуроньці
Вею ніч пригравати.
А у днину припачну
На лебедїх грудех,
Заплакану Україну,
На віки забуду.
Заплакану Україну
Заплакані¹⁾ діти...
Забуду тя, еерце моє,
При місяця світї...
Світ-ж, мій князю!
Хоть на годину,
Хоть в домовину...
Чого-ж я плачу?...
Зійди, зійди, еріборогий,
в рожевім гаю,

¹⁾ В перводр. І сироти.

Скажи їй, серце моє,
що їй продаю
Молодому цїсареві
в бервінковий край
За чарочку токай-вина,
за меду покаль¹⁾. —
В барвінковій Німеччині,
як місяць сходив,
По ганочку мальованім
царь-цїсарь ходив,
На золоті алеуті
дві пісеньці²⁾ грав,
В його личко крївавое —
він 'го утерав.
На голові Залїзная —
він її здоймив,
Поцілював тай заплакав
тай переломив.
„Одну — каже — половину
буду дарувать,
А з другої³⁾ в злотарчика
два перстні ковать.
Два перстені насажені,
а доля одна :
Звінчаю ся з Чорним морем
в недїлю до дня.
А що-б люди не казали,
не буду тужить :
У годину повінчаюсь,
у вік будем⁴⁾ жить“.

А ви, люде, вибачайте,
Коли вас клопочу !
Тїлько серцю в світї волї⁵⁾,
Що темної почи.
Душа ломить свої замки,
Ланци оловяні,

¹⁾ В перводр. пугар ²⁾ Дві пісні він ³⁾ в другої ⁴⁾ буду
⁵⁾ Тїлько волї співакови.

Гуля собі білим конем
Мижи віщунами,
Та вгадує чужу долю.
Така Божа воля!
Тільки свою не вгадає
Ніколи, ніколи.
Чи так, б́ратя товариші,
Чи добре я кажу?
Співак правду заспіває, —
Правду не покаже¹⁾).

Світить місяць серед неба,
Зіроньки сияють;
Спочивають бідні люде,
Як хто собі знає.
Де хто собі в едамашках
Та в білих перинах,
Де хто в шинку під лавою,
А де хто й під тином
Изгнув ся — ніч приспала
Як рідная мати.
А Морфаїс молоденький,
Той син їй багатий,
Колядує з гостинцями:
Цісаревн з Відня
Віддав назад Малан-місто²⁾),
А удові бідні
Привів сина з Італії,
Де го поховали;
Поручникам молоденьким
Грошків чимало,
Та патенти на майорів;
„Матици“ та „Слову“
Карбованців та орденів³⁾ —
Що кому до того!
А що санів, а що слави,
А сліз України...
А проклону!... аж упились!
А мені, єдиний,

¹⁾ В перводр. А правди не скаже ²⁾ Малангород ³⁾ В перводр. через помилку орґелів.

Що осталося в твоїм розі? —
Тільки дрібні сльози
Та некрита домовина...
Боже милий, Боже!

Де-ж ти пічку заночував,
Сердешний Іване?
Чи у поли, чи у дома,
Чи на царські брамі
Серед Відня на шельваху?
Заплакані очі...
Поплач собі, Іваночку,
Темньої ночі,
Доки єще спочивають¹⁾
Недобрії люде;
Не почують, не побачуть,
Тобі легше буде.
Тільки²⁾ вважай, мій соколе,
На цісарську³⁾ плиту,
Щоб ті⁴⁾ сльози не капали!
Бо ще будуть бити,
Будуть бити, Іванчику⁵⁾, —
А у тебе діти:
Останут-ця сиротами
В широкому світі.

Світить місяць серед неба,
Зірочки сияють;
Стоїть Іван на шельваху,
Дрібний лист читає.
Далекий лист, пани брата —
З дому, з Буковини.
Послухаймо, що там пише
Його Катерина!
„Прощай мене, мій Іване,
Друже мій, козаче,
Тай не журись... бо ти мене
Більше не побачиш.

¹⁾ В перводр. Доки не сплють на сїм світі ²⁾ Але ³⁾ На ту
пишну ⁴⁾ Аби ⁵⁾ Іваночку.

Не побачиш, мій голубе!
Я іду до Бога,
До діточок своїх любих,
До Василька мого,
До Штефанка! — Іваночку,
Як він тя багаго
Нагадував часуючи! —
„А де, каже, тато?
Де батечко мій єдиний?
А ти все гулила,
Що він хлібця нам принесе,
А мені знов брилю
З шовковою політичків,
Штефанкови шанку
Таї пишного соловейка,
Що співає!.. Мамко,
А Штефан де?... де Штефанко?
Умер, не ждав тата?“ —
„Не ждав, синку, попа дождавсь.“
„От той бородатїй,
Що так гарно йому співав?“
„Той, моє кохання!“ —
„А минї він заспіває?
Та бо не плач, мамо!
Кажи: минї заспіває?“
„Заспіває, синку!“
Таї заспівав... Іваночку..
Друже мій єдиний, —
А від тебе ні словечка!
Що я не ходила
На ту пошту!... нема нічо.
О друже мій милий,
Ти нас забув, відцурав ся?
Як сам собі знаєш.
Будь щасливий в сему світі!
Я тебе прощаю
Цїлим серцем, Іваночку!
Я буду молити
Гарніщої долї-щастя
Тобі з того світа. —

Та не журись, минуло ся!
Журба не поможе. —
Така мабiть“ — Не дочитав.
„Боже милнй, Боже!!!“
Як не крикне! Загремiло...
Всi мури лунають¹⁾...
Iваночку, Iваночку!...
Немає, немає!...

А ти спочиваєш, наш вiнчаний пане!
Як серце вiбиваєсь, до тебе не чуть;
Тебе зачинили за золоту браму,
А нас твої Нiмцi катують та бють.
Або щоб нехати пекельної муки,
Сами ся вiбиваєм, — нема що робить...
Щаслива та хвиля, щаслива розлука!
Який свiт цей красний — не хочет-ця жить.
Нехай нажиют-ця тi пани неситi,
Нехай нажиет-ця, хто душу продав!
А ми глядiм смерти, ми горем убитi!²⁾
Усi в єго дiти, лиш нас понехав!
А сам спочиває... Не славная слава,
Великий наш князю! Чи не ме давить
Лицарськую скраню коруна крiвава
Сльозами убрана?... Не минi судить
Христа твого, святий Боже!
Я бiльше не буду.
Тай за вiщо? що вiн винен?
Люде, люде, люде²⁾!

Конец.

Мiсяцю-князю,
Срiбний королю,
Мила розмова,
Друже, з тобою!
Як сам з собою,
Як брат з сестрою

¹⁾ В переводѣ. Палатов лунає ²⁾ Остатнiх 20 рядкiв у переводу пропущено.

Так я з тобою! —

— — — — —
Місяцю-князю,
Дністерський царю,
Чом ти сховав ся
За чорну хмару,
Коли ми тяжко,
Коли ми важко,
Коли сердечко¹⁾
Бет-ця як пташка?...
Ох важко, важко!...

Три стрільчики молоденькі
з стрілецтва да йшли,
Убитого жовнярика
край моря найшли.
Тай стали в'ни молоденькі
над ним банувать,
Тай стали в'ни над жовняром
три думці думать.
Оден каже: „Пани братя,
личко як папірь, —
Мабіть же він молоденький
з тирольських аж гір“.
Другні каже: „Пани братя,
урода як жир,
Мабіть же він в Угорщині
токай-вино пив“.
Третій каже: „Пани братя,
мальований стан,
Мабіть же він в Буковині
пшениченьку жав“.
А я кажу, пани братя,
що місяць зійшов,
А в цїсаря віденського
на стільчику²⁾ кров.

Пішов фрайтер молоденький
Стойку люзувати,

¹⁾ В перводр. серденько ²⁾ Під брамою.

За ним іде облюзунок.
„Чогось мині, брата,
Так тяженько на серденьку!...
Щось мабіть не гарне
Складаєт-ця!... Ох лишенько!
Іване!.. ліхтарні! —
Мой¹⁾, Іване!.. Чи так, серце?...
Не ждав єси люзу? —
А я думав, що вернемо
Оба домів, друже,
Як і прийшли!... Не ждав єси?...
Іване, Іване,
А як вийде Катерина,
Та мене питає,
Де я тебе подів серце. —
Що буду казати?...
Іваночку, соколе мій,
Чом не глянеш, брате,
Тим поглядом тихим, щирим
На вірного друга?⁴⁾...
Виймив хустку, накрив личко —
„Последна послуга,
Товаришу... Прощай мене²⁾!“
На смерть зажурился.

А тим часом дали знати,
Що шельвах убив ся
На цїсарській таки брамі.
Отто препоганні!
Да не за те, що убив ся,
А за те, що браму
Ще й цїсарську закрївав!
Мужицька натура!
Не уставай, Іванчику³⁾,
Бо покрають шкуру
На ремені, серце моє!
Чуєш? — на ремені!...
Не журіт-ця, пани брата,
Нї завтра нї нині

¹⁾ В перводр. Ох ²⁾ друже ³⁾ О не уставай Іваночку.

Вже не встану з домовини!...
Святий супокою,
Звінчаю ся, серце моє,
На віки з тобою...
Без корогвий і без пона
Звінчаю ся, друже!
У новенькі домовині
Царевні дослужу! —
Позбігались офіцери
Та спльовують¹⁾, лають;
Позбігались товариші,
Сльози утирають.
Витесали домовину
З сирії кидрини,
Поховали товариша
За цвинтарь під тинном,
Без корогвий, без подзвону,
Без доброї слави.
Добув єси, брате, долі!...
А ксьондзи²⁾ лукаві
Ще й у пекло записали —
Пекельнії діти!...
От що, братя! Лиш їм самим
У раю сидіти
З кухарками! Та цур же вам
З тим турецьким раєм!
Держіть собі! Цего раю
Ми не дожидаєм.
Правди, волі дожидаєм
В тебе, Батьку світа!
Твоє царство, твоя слава³⁾
Во віки і віки! —

У шпитали молод фрайтер
на смерть да лежав,
Молодого товариша
як Бога прохав:

¹⁾ В перводр. То пльовють, то лають. ²⁾ се слово викропкுவано
³⁾ В перводр. сила.

„Подай, вірний товаришу,
 фляру¹⁾ мині,
Най заведу, защебечу²⁾
 хоть пісню, хоть дві!
Одна пісня голосная,
 а друга німа:
Розмовляли дві березі
 в неділю до дня³⁾.
Гой став фірер³⁾ молоденький
 до цугу казать:
„Треба, брата, товаришу
 кидрину тесать“.
А кидрина не калина,
 я сам їй тесав;
Що зарубав янов бардов,
 як в серденько втяв!⁴⁾
А в'ни кажуть мині єго
 ще й в трунву зложить?
Хіба й мене молодого
 У ню положіть!⁵⁾

Друковано: Поезії, Коломия 1868, вип. III, стор. 101—168. Остатні розділи (Лист. Аудитор. Стойкарь і Колец) заховали ся в автографі поетовім (власність тов. Просвіти, зшиток 4^о. без початку, 19 карток, з тих остатня порожня), який ми й поклали в основу нашого друку і з якого доповнили передрук 24-ма рядками, пропущеними в коломийськім виданні. Про сю поему писав Федькович у Великодні свята 1867 р. до тернопільської громади: »Новобранця переробив я у обширну поему „Дезертирь“, та не маю коли вам єго переписати«. Поема вийшла в початку 1868 р. як третій випуск коломийського видання, накладом Ом. Мартинського, який мабуть у коректі й поробив ті поправки та пропуски супротив оригінала, що зазначені в нашім виданні і майже всюди являють ся його пошкопалем та ослабленем.

¹⁾ В перводр. Гой скринку ²⁾ най зашію ³⁾ кашраль ⁴⁾ тьв
⁵⁾ Остє 4 рядки в перводр. пропущені.

П О Е З И Ї

1868—1876 pp.*)

*) Зібрано тут поезії друковані в «Правді», «Руській хаті» (була надрукована майже вся 1876 р., але з незвісних мені причин вийшла в світ аж 1877 р.) і окремо протягом девятиліття від виходу коломийського видання, аж до зложеня Федьковичем збірки, преданої до редакції «Правди» у Львові в кінці 1876 року пз. «Днікі думи». До тих друкованих поезій додасмо ще досить значне число недрукованих досі, та знайдених між паперами редакції тих видань або між паперами самого автора. Деяких поезій із сеї доби, прим. «Послання», про яке часто згадує ся в листах Федьковича з р. 1868, нам так і не вдалось роздобути.

Душко моя розмаїта.

Душко моя розмаїная,
Душко розмаїта,
Що з тобою учинити,
Де тебе подіти?

Посаджу тя у садочку, —
Буде рожа клясти,
Що ю люде забувають,
Тебе зовуть щастєм.

Спишу твої чорні очі
Віршем на папері, —
Скаже цїсарь мене вбити,
Що людей химерю.

А як пушу тя в діброву
Пташков - щебетюшков,
Буде плакати соловейко.
Що-ж робити мушу?

Хіба пушу тя до Бога,
Відки й ти ся взяла,
Аби рожі з соловейком
Мене не вклинали!

Старий жовнярь.

Світить місяць серед неба,
Сяють ясні зорі;
Стоїть скеля серед моря,
А на скелі 'д горі
Стоїть стойку старий жовнярь --
Схиливсь на ручницю.
„Місяченьку, місяченьку
Світлий, круголиций!
Ти у Бога проживаєш,
З морем розмовляєш,
Ти з ясними зіроньками
Землю оглядаєш.
Чи не бачив мої літа,
Рожевії квіти,
Личко моє мальоване,
Кучеряки виті? —
Може вони в чистім полі
Стали десь обозом,
А може в'ни квіточками
Цвітуть при дорозі —
При цісарській дороженці?
Місяченьку-князю!
Чом не прийдуть чорнобриві,
Чом не привітають
Хоть годиночку у вечер,
Хоть одну минутку?...
Місяченьку, місяченьку,
Друже мій, голубку!
Чом лишили сиротою
Мене на сім світі?...
Місяченьку, місяченьку!
Літа мої, квіти!“ —

Виймив хустку, повтерав ся,
Подивив ся 'д горі;
Виймив зеркальце, поглянув —
Тарах ним у море!

А сам за ним!... Хвиля ревла,
Хвиля заніміла;
Місяць утік поза хмару,
А зорі зомліли.

Друк. Правда 1868, ч. 5, стор. 53—54.

С п і в а қ.

(За Шіллером »Die Theilung der Erde«).

— — —

„Ходіть, люде, ходіть, добрі,
Ходіть, мої діти!“ —
Каже Господь милосерний, —
„Поділю вас світом.
Що видите, то і ваше,
Усьо вам дарую!“
Ох лишенько: як мурашки
Усі ворохнулись!
Гуцул захопив полонину,
Мужик хапнув поле,
Циган клевец та ковало,
Дяк сїв серед школи;
Жид загарбав мішок грошій,
Німець бочку цива,
І так далі, і так далі —
Усьо розфатили...
Аж і співак шкандибає:
„А мнї що, Боже?“
„Ох лишенько — а тиж-ж де був
До тепер, небоже,
Що не прийшов, коли другі?“
„Я був, Боже, в раю,
Щоб на тебе надивит-ця,
Послухать, як грають

Ті ангели білокрилі —
От де я був, Боже!“ —
„А що-ж робить, — каже Господь, —
Я вже не поможу.
Да дві речі ми остались,
І ті ти дарую:
Мій рай світлий з ангелами
І волю святую“.

Друк. Правда 1868, ч. 9, стор. 102.

Сей світ однакий був і буде.

Сей світ однакий був і буде:
Святий та красний — давний рай;
Да не вдали ся в нього люде,
І не удавесь їх обичай
По світа Божого законї.
Пішли у свою грішну путь,
Покинувши святого лона
Святої матери — і ідуть
Тепер до мети манівцями,
Що мали на попереки!...
Коли в'ни зайдуть? Вічний знає!
А доки зайдуть в'ни, а ти
Не вірь їм, брате, орле, друже!
З людей ангелів не роби!
Тоді і серце не затужить,
Тоді й нечасові гроби
Не будуть землю укривати!...
Не вірь їм орле, друже, брате,
Лиш собі самому!
А собі ще менше усїх!
А найменше тому,
Що тя хоче одурити

Та божит-ця, брате,
Що він Бога ймив за ноги,
Що хоче шукати
Щастя-долі всьому світу¹⁾!...
І премудрі і немудрі —
Всі Адама діти!

Друк. Правда 1868, ч. 10—11, стор. 116.

В і р а.

Що чоловік з утїхов, з горем,
Всім своїм серцем — що він є?
Один керманч серед моря,
Що гадка-буря ним 'го бе!...
Щасливий, як човен-надїю
'Му не розібе на скалі:
Тоді фантазия завіє
Єго хоть може по фалі
На тихий берег обман-краю,
У той садочок, у вишник,
Де хрест у хрестик виростає,
І в той домочок-годинник
Новий, кедровий, під побоєм,
На біду постіль-зільничок!...
Там ся сердешне упокоїть:
Люба ушнє 'му вінок,
А Музи-сестри позолотять,
І на посаг 'го заведуть:
А та релїгія як мати
Поблагословить, і покут
Пообкладає хлїбом-сіллю,
І в храм вінчати поведе,
І будуть грати 'му весїлля
Цїліський вік, ціле житє.

¹⁾ Далі в перводр. пропущено очевидно один рядок.

Да надія тая наша —
Слабий човен, брате!
Хто, хто його переведе
По філях горлатих,
Ащоби він не розбив ся
На першому брусї?
А ци мало таких брусів
У морі тім злющім —
Гадок наших, обурених
Невіров поганов?...
Нема числа, пане брате!...
Лиш оден керманич
Годен тебе перевести
Крізь нї в лукоморе
Батьківського того краю!...
О, лиш одна зоря
Переведе тя щасливо
Крізь скали і бруси
Сього світа-океану,
І ту твою душу
Заполошену, убиту,
Миром приглагоїть!...
Она звет-ця, брате, віра,
Она тя до Бога,
Вітця твого, допроводить,
І якором стане
Серед світа широкого
Життя-океану.

Друк. Правда 1868, ч. 12—13, стор. 146.

До Данила Млақи.

І ті зорі так свяють,
Як давно сияли;
І ті гори голубіють.
Як колінь бувало;

І ті люде не змінялись,
Однакі і досі, —
Лиш я, батьку, не однакий...
Боже добрий, Боже!
Лиш я оден не однакий,
Чахну та марнію!...
Літа свої в Італії
На швару посіяв;
Волю свою з торнієстрою
Дав до магазину,
А сам вернув в Буковину
Тесать домовину.
От що, батьку, і осталось
Мені на сїм світі!...
А я гадав в своїй хаті
Ще помолодіти!...
Не довелось, не судилось, —
Що-ж робити мушу!
Треба оддать бідну душу,
Позичану душу, —
А самому пошукати
Під землею долі.
Да це мабїть так і лїпше,
Хоть і серце бóлить.
Да нї про світ, нї про люде,
Нї свою оселю,
А про мою Буковину
Щасливу, веселу,
Що гадав їй звеличати,
Славою опїти,
І до людей привернути
Добрі єї діти.
Не довелось, батьку, орле, —
Не моя це доля:
Не я єї вінець вшю!
Така божа воля.
А ти, батьку, його вшиєш, —
Серденько віщує.
Нові часи, нову силу
Душа моя чує,

Як згадаю, що лишаю,
Да не сиротою.
Буковино, ненько моя,
Раю мій, покою!
Не сиротов останеш ти
В широкому світі,
Бо є в тебе гарні сини,
Дужі, добрі діти,
Що гарно ся постараять
Про гарну ти долю,
І люде ся не насміють
За Господню волю.
Не насміють, не осудять,
Пальцем не покажуть! —
Наша слава, права слава
Во вік не поляже! —

От що, батьку, орле сизий,
Думаю, гадаю,
Да на тебе як на Бога
Пою, уповаю.
Світи, батьку, світи світло,
Бо я вже не вспію!
Світи правду, світи віру,
Любов і надію
По тій нашій Буковині, —
Най люде побачуть!
Нам не треба німецьких див,
Ні фумів козачих, —
Світла, світла, батьку, треба —
От за що я гину!
Засвіти 'го, розішли 'го
По всій Буковині!
Най як сонце запалає.
Народ наш освітить.
А я тебе благословлю.
Батьку, з цього сьвіта,
І з того му благословить,
І вимолю сили

Твоїй душі чистій, добрій,
Щоб краю добила
І сповнила України
Великі завіти!
Амінь, амінь, душе моя,
Во віки і віки.

Друк. Правда 1868. ч. 14, стор. 166—167.

П р о щ і.

(За Гайшем).

Лежить козак молоденький
Да на хорування;
Коло його стара мати:
„Сину мій коханий,
Тепер літечко на дворі,
Ідуть люде в Київ, —
Іди і ти помолит-ця
Пречистій Марії!
Вона тебе вихворює,
Серденько загоїть!“ —

„Нічо, мамо, нічо, сиза,
Ріднесенька моя,
Ходім в Київ помолить ця
За мою Оксану!...
Доле моя, доле моя...
Мамо моя, мамо!“...

У Києві, у святому
Молебень ведеть ця;
У Києві, у святому
Там благодать леть ця!
Хто на ноги нездужає,
А подужать хоче,

Несе ніжки восковії, —
Хто руки, хто очі...
А мій Іван несе серце
Із ярого воску.
„О Пречиста, великая,
Ти матінко Божа!
У сусіда було дівча —
Укрили коверцем!
О Пречиста ти київська,
Загой моє серце!“...

Горить свічка на ліхтарі,
Горить, догоряє;
Лежить Іван на постелі,
У-перше дримає, —
Білу ручку на сердечку.
Така його доля! —
А тим часом у кімнаті
Поволи, поволи
Тихі двері одчинились,
Та й знов зачинились:
Ввійшла в хату Божа мати,
За нею два ангели, —
Та й поклала білу ручку
На сердечку Івану...
Серце стало... а та ненька
Не знала, аж рано.

Друк. Правда 1868, ч. 17. стор. 198.

Ф л о я р а .

Горить вогонь серед печи,
Горить-догоряє:
Сидить батько кінець стола
Та важко думає..

Сидить мати у кімнаті
Та молит-ця Богу;
Серце чує, причуває
Велику тривогу,
Та не знає уповісти.
Нехай і не знає!
Сестри сидять у каганця,
Шиття дошивають;
І брат сидить на ослоні,
У флюяру тужить,
У флюяру Іванову,
Що в цісаря служить.
Нараз і став! — Ох лишенько!
Іване, Іване!

Чогось твоя замовчала¹⁾
Голосна флюяра.
Де ти в світі пробуваєш?
Яка твоя доля?...
Повтерав ся, взяв флюяру
Та заток за сволок,
А сам вийшов нишком з хати,
Пішов в стайню спати,
Щоб з конником розмовляти
Про ріднього брата.

А в гарячій Італії
В зеленому гаю
Лежить жовняр застрілений,
Смерти дожидає.
Самий, самий, як білина!
Тільки місяць світить,
Над ним пишна черемшина
Розпустила віти.
А він лежить та думає,
Нагадує своїх,
Прощає-ця з батьком, з ненею,
З братіком, сестрою,
Ще й з дівчинов Катеринов,
Тим щирим коханням,

¹⁾ В перводр. мб. через помилку: замовила.

І з тов зброев¹⁾ золотою,
І з коником в стайни,
Що 'го носив на гуляння,
Як з названим другом!
Аж тут тихо, тихесенько
У велику тугу
Десь флюяра обізвалась,
Тай знов занїміла...
Жовнярь склонив голівоньку,
А зорі зомліли.

Зійшлись побратимкі в неділю,
Щоб побратима розважать.
Що не робили — не з'уміли!
„А-нуйте, браття, ще заграють
В Іванову слави́у флюяру!“
Що в'ни не діяли — а даром!
Як і німа, так і німа!
А пан в Італії дрїма'
Під кучерявов черемшинов.
Що йому снит-ця, що думá' ?
Чи про коня, чи про дівчину ?

Друк. Правда 1868, ч. 19, стор. 222.

До М. Д.

І я Гуцул і ти Гуцул,
Оба носим сердак куций,
Оба в лісі родили ся,
У Черемши хрестили ся,
З ведмедями жмурка гралисьь,
Кресак волев обтикали, —
Та не знали, котров доля
Нас впрядить дорогою,
Чи лихою, чи доброю.

¹⁾ В перводр. хибно: зброю.

А в нас доля добра була,
За нас обох не забула,
Та хотіла нас панами
Постановити — та п'яна
Нас — що мала у покої
Посадити — а в'на свої
Баранчики під ножиці
Ще й німецькі небожиці
І всадила! — Оттаке-то
Наробила доля тота!
А хто винен? — —

Друк. Правда 1868, ч. 21, стор. 246.

Зіронька моя.

Що леліє-шелевіє?
Море, друже, море!
Утонула сеї ночі
В нему ясна зоря, —
Та не знаю лиш чия:
Чи чужая, чи моя?
А чи тої царівочки,
Що берегом ходить,
Молодого царевича
За рученьку водить? —
Нехай буде, чия буде —
Ніхто вже їй не добуде!...

А Пречиста з Неділеньков
купати ся йшли,
Убитую да зіроньку
над морем найшли.
Да й стали в'ни над зіроньков
три думці думать,

Та й стали в'ни да й зіроньку
сестрицев взивать.
А я вбитій тій зіронці
ще й казку вповім:
Ходив Христос Оливною,
три думці він вів:
А як здумав першу думку,
то рай ся втворив;
А як здумав другу думку:
Старий ся збудив;
А як здумав третю думку,
до Бога пішов..
Де плакали Ісус з мамков,
васильчик зійшов.

А решту оновім потому.
Да поки се, да те, да оне,
А мої зіроньки нема!...
Я ждав їй з вечера та ждав,
А в'на не те що — й не моргнула!...
Чи в'на заспала, чи забула? —

Друк. Правда 1868. ч. 24. стор. 282—283.

Одних виучують писарить.

Одних виучують писарить,
А другі пнуть ся аж в попи;
А я лиш співанки на швару
Хотїв посіяти, да й те
Менї не повелось, небого!...
Да що робити? біти з Богом
Нїхто не буде ся!... Мабїть
Така вже доля, або — світ.

Друк. Правда 1868. ч. 30. стор. 358.

Стрелець.

(За Шіллером).

Збіраєт-ця козаченько
Да на полювання,
А та його рідна ненька
Благає-ридає:
„Не йди, сину, в чорні гори,
Сиди, сину, дома!
В чорних горах та цариця.
Що смерече ломить...
Лучше іди в полонину
Білі вівці пасти;
Там, сину мій, гра тримбіта,
Там доля, там щастя!“
„Не хочу я того щастя,
Не хочу тримбіти,
А у гори, в чорні гори
Я там собі піду
Погуляти з ясним кресом
За полохов ланев!
От де щастє, моє щастє!
Пуєтїть мене, мамо!“

Тай полетїв козаченько
В гори-кремениці!
Летить скелев, летить шишлев,
А перед ним птицев
Та полоха серна-ланя...
Боже ти мій, Боже!
Уже впала на колїна,
Вже далї не може:
Втомила ся безталанна,
На смерть утомилась.
А він на те ї не питає,
Що вона так мило
До його, знай, подивилась —
Мирить-приміряє.
Аж тим часом та цариця
З скелї вистуває

Та й нещасну обгортає
Святою рукою.
„О ти стрільче, самовільче,
Тв сину розбою!
Чи не воля в твоїм долі
Крови тобі пити,
Що ти мусиш аж до мене
За нею гонитись?
Аж до мене в мої гори
Нести лиха, карі!
За що бете-вбиваєте
Ви мою отару?“

Друк. Правда 1868, ч. 31, стор. 367—368. Вільна перерібка Шіллерової балади, якої переклад, близький до оригіналу, але далеко менше вдатний що до поетичної стійности, був друкований у виданю поезій з 1862 р., див вище стор. 71—72.

З округів.

I.

Я не учв ся в кобзу грати,
В німецькі школи не ходив
За книжков вірші віршувати,
Я не видав волоських див —
Неук неукний Черногір'я! —
До топірця, а не до ліри
Рука мозолова здалась!
У темний ліс, не на Парнас
Іди гулять, опришків сину!
Іди з ручницею гулять,
Доки від неї не загинеш,
Доки твій звання кресний брат
Не забере криваву зброю
І не сховає враз з тобою!
Кріс ти був батько, воля мати,
Зелений гай і школа й хата,

І більше пісні ти не чув,
Як ту, що чорний ліс ти гув!...

II.

А ти кажеш, наша Музо,
Що будеш вітала? —
Аміль, аміль, пречистая,
Велика, святая.
Вптай у нас, як то сонце
По великій ночі,
Нехай утрем*) дрібні сльози,
Заплакани очі,
І на волю подивим ся!
Забудет-ця горе,
І дух новий в нас заграє,
Як голубе море...
І воскресемо на ново
З тяжкої могили,
Й нову пісню заспіваєм
Новов добров сплов.
І вернет-ця наша воля,
А може ще й слава,
І за кривду поспитаєм
У братів лукавих...
Із дижмов нам вертати-муть
Кров нашу пролиту.
Нас карали, катували,
І ми будем бити;
Всі котюзі по заслужі —
Так ходить по світі.
А Божий суд мусить бути
Во віки і віки.

III.

Душе ти моя — схаменись!
До Бога не тобі літати

*) В перводруку через помилку: утнем.

Тим кононем прудкокрилатим.
Не стякнеш ти, не долетиш,
А замордована упадеш,
І серед загалу пронадеш,
Як серед степу той мотиль,
Як та хмариночка у горах,
Піску зеренце серед моря,
Стебло солімки серед хвиль,
Запорошиночка в безладі —
Так ти, душе моя, пронадеш!...

IV.

Як то в світі докоротать
Немилого віку?...
Боже правий, Боже добрий.
Великий наш світе!
Коли-сь дав ми иншу душу,
І инші дав груди,
Чому не дав иншу землю,
Не дав другі люде?
Щоб на мене... О, ні, Боже,
Тв нічо не винен,
А та душа сама винна,
Коли вона гне.
Чого пішла на облаки?...
Душе нещаслива,
Тут Бог казав пробувати,
Тут наша могила,
Не на небі!...

V.

Творці слава на небесїх
Во віки і віки!
Він не водить як кішечку
Стеблом чоловіка;
Він дав йому добрий розум,
Він дав йому волю,

Він дав йому в живу душу
Живуці глаголи,
І здорове, крінке серце
У здоровій груді.
Не ховайте скарби ваші,
Нерозумні люде,
Не законуйте у землю,
Бо буде карати,
І виросте в ваших домах
Буйрян серед хати.

VI.

Лети, думо, де думаєш,
І не зупиняй ся,
Нехай собі беруть тіло —
Від душі їм засї!
Нехай собі беруть тіло,
В кайдани окрутять,
А дух Божий во вік волен,
Во вік неокутній.
І не всадять його в пута
Московські Нерони,
Не рознесуть конитами
Веї татарські конї.
А що срібло, а що злато?
Берїть собі злато,
А ми будем і без срібла-
Золота багаті!
Чисте серце, чиста совість —
От наші пурпури;
Ваша слава, ваша доля
Мене не одурять,
Як і Його не одурили
Ті помазанні брехачі
Від юности і до могилі!
В'ни наробили колачів —
Не коровайних, а зелїзних,
Та муть мабуть сами їх їсти!

VII.

Молыла ся заручена :
„О Боже мій, Боже !
Виростай же мою красу
В червону ю рожу !
Волю я роже-квітков
В гаю процвітати,
Нїж я маю за нелюбом
Свій вік коротати.
Прийде весна недобрая, —
На весні ожню,
А як піду за нелюба, —
На віки загину“.

VIII.

Коби червону ю калину
Зеленою да жеребинов
Вже густо, густо обсадить,
Щоб темно як в ночі в ній було,
А жалібниці ті зазулі
Туда злітались гнізда вить....

IX.

Золоті зорі
В облакоморі.
Як білі вівці
В голубих горах.
Де той вівчарь ваш
Хмаров мандрує,
Де він сю темну
Ніч заночує ?
Чи в самбіровім
Гаю-розмаю,
Чи де дівчата
В Зельмана грають,
Чи де в цариці

Донечка тужить?...
Вірний мій друже!

X.

Хто так високо
Хмаров мандрує,
Золотов трубков
Вівці гуртує,
І випасає,
І завертає,
Ще й у тримбіту
Грає та грає?...
Раю мій, раю!...

XI.

Обертаюсь, — а ті літа,
Ті молоді мої
Машерують за тамбором
Цісарськов дорогов.
А я стою та дивлю ся,
Та нищечком плачу,
Та сивію як той голуб!...
Сам не знаю за що
Вони мене покинули!...

XII.

Місяцю-князю,
Білий вівчарю!
В золоту сурму
По ночах граєш,
Далеко видиш,
Багато чуєш, —
Де я цю нічку,
Де заночую?

Чи в Тегерані
В рожевім гаю,
Де одаліска
Перли збірає?...
Я й сам не знаю!

Друк. Правда 1868, ч. 25 і 36, стор. 414—415, 424—425.
Якусь збірку своїх «Окружків» лагодив Федькович друкувати ще
весною 1867 р. в тій збірці, що потім друкувала ся в Колодні,
див. лист Ф—ча до Партинського, цитований вище стор. 209.

Кріль Ероль.¹⁾

(За Гетим)²⁾.

Через ліси, через гори —
Недоле моя! —
Їде батько з своїм сином³⁾
В неділю до дня.
„Чого-ж бо ти, мій синочку,
Голівку сховав?“
„Гой таточку, голубочку,
Кріль Ероль там став!“
„Ні синочку, дитя моє,
Нічо не стоїть!“
„А тото що у коруні?
Адїт⁴⁾ о! — адїт!“

„Хлопчику, гоя!
Гайда зо мною!
Прекрасні гри му⁵⁾
Грати з тобою!
Прекрасні квіти
В моїм садочку!

1) У „Правді“ скрізь »Проль« 2) В автографі під головним
титолом зразу написано »На волю з Гетого«, а під сям згідно
з »Правдою« : За Гетим. 3) Правда і поправка в автогр.: з дити-
ною 4) Пр. і попр.: Оттам 5) Правда: йому.

Дасть тобі неня
Білу сорочку!““

„Ой¹⁾ таточку, голубочку,
Він мя зачипат²⁾,
Каже, що дасть сорочичку³⁾,
Ще й будет-ця грать!“
„Цить, сину мій манесенький⁴⁾,
Цить, соколе, цить :
Тото вітер буйнесенький⁵⁾
У листю шумить!“

„„Хлопчику, го-я!
Гайда зо мною,
Возьмуть тя доньки
В таньчик з собою.
Мої донечки
В Зельмана грають,
Ще й заколишуть,
Ще й заспівають!““

„Гой таточку, голубочку,
Дивіт-ця — о-я!
Кріль Ероля пишні дочки
Мабіть то стоя?“
„Нї, снику⁶⁾ мій, дитя моє,
То кладений пліт,
А то верба кучерява
Під плотом⁷⁾ стоїть!“

„„Хлопчику, го-я!
Гайда зо мною,
Я тебе возму
Силон з собою!
Твоя урода —
Моя подоба,

¹⁾ Правда: Гой ²⁾ Пр.: зачипаць ³⁾ Пр.: сорочечку ⁴⁾ Пр.: манесенький ⁵⁾ Пр. і попр. в автографі: вітер іде з долу ⁶⁾ Пр.: сину ⁷⁾ В автографі первісне »Під плотом« зачеркнено, а в низу написано: Вздовж плоту: в Правді: За плотом.

Рушай зо мною
В мою госпеду!¹“

„Вай, таточку, голубочку¹)!“
„Цить, синку мій, цить!“
„Хоче мене король Ероль,
Таточку, убить!“
„Ні, синку мій, дитя моє..
Недоле моя!“...
Не йдіт люде у дорогу
В неділю до дня²)!

Мина гори, мина доли,
Мина чорний ліс...
Батько сина неживого
До дому приніс³).

Друк. Правда 1868 ч. 37, стор. 438—439. Друкуємо тут із автографу поетового, що заховав ся у дра М. Бучинського в Станіславові і переданий ним на власність Наукового тов. ім. Шевченка (зшиток звичайного паперу, 4 картки 4-о, записані з обох боків лиш дві картки. На стор. 5 лиш остатні 4 рядки і підпис поета). Декуди в тексті рукою автора пороблено поправки більше згідні з текстом «Правди». Ті поправки і відміни перводруку супроти автографа подаємо в нотах.

Свекруха.

Я би пропив молодого
Віку половицу,
Або пішов на кладбище,
Та ляг у могилу,
Аби мене лиш лишили
Ті думи крилаті,

¹) В Правді: не дай мене! ²) Огнх двох рядків у «Правді» нема. ³) Пр.: привіз.

А найпаче, пани браття,
Про того Ігната,
Що вам хочу розказати.
Да вже не змалюю
Я ту вроду козацькую,
Ту душу святую,
Тото серце любоповне —
Не вдам таки, браття!
Да що-ж робить? Як з'умію,
Так буду й співати.

Був мій Ігнат з Буковини.
І гарного роду;
Та хоть мати знала дати
І козацьку вроду,
І гетьманські чорні брови,
Та долю забула.
А без долі, пани браття,
Лиш одної кулі,
Більш нічого і не треба.
Я се добре знаю!
Добре знаю, бо без неї
І сам пропадаю.
Да нехай се, се не сюда!
Вернімо до речі,
До Ігнатка! — А Ігнатко
Уже й вечерничить,
І гуляти уже ходить,
І гарно моргає...
А тим часом вербецирка
Уже й заїжджає
До старости на подвіря!
Уже тут і міра,
І біленькі офіцери...
А Гнат ще не вірить,
Що і йому би ставит-ця,
Що се бранка буде.
Вийшов Гнатко із кімнати,
А сердешні люде

Аж скричали, аж злякались !
Бо не кучерявий,
А стрижений вийшов уже.
У цісарській барві,
І не в гарну хату крайну
Люльку закурити,
А в Чернівцях з некрутами
Муштрунку учитись.

Муштрует-ця козаченько
Вже чотири роки,
А тим часом ми де-які
Довідались з боку,
Що Ігнатко кохаєт-ця,
А то таки дуже,
І то таки не-аби з ким,
А з тою Марусев,
З тим препишним малюванням,
Чорнобривим святом !
А в Марусі нема батька,
Лиш та стара мати,
Та й та бідна, не багата !
Да на віщо грошей,
Коли в її на цілий світ
Дочка прехороша,
Ще й з ямкою на борідці...
Оттаке то диво !
А як Господь доможе,
То буде й щаслива :
Бо у Іната дім багатий
І стара комора.
Поберут-ця молоденькі,
Забудет-ця горе,
За одну ніч забудет-ця !
А що кажуть люде,
Що з жовнярського кохання
Гаразду не буде, —
То так тільки вигадують !
Хіба-ж у жовнярей

Нема доленьки на світі,
Ані очей карих,
Ані витих кучериків?
Спитайте Марусі,
Чи не отті кучерники
Урвали їй душу?
А що далі зустрінет-ця,
Яка здибле доля?...
Стоя моя Марусечка
Дала сльозам волю.

„Ігнаточку, голубе мій,
Ти мене покинеш!
Тебе займуть хто зна куди,
А я тут загину.
І не знати-меш, мій милий,
Коли поховають!“...
„Що ти кажеш, моє серце,
Серденько кохане,
Що отсе ти знов говориш?
Не рви мою душу!“ —
Тай заплакав сіромаха...
А моя Маруся
Вже її жалує про її речі,
Да про свою мову.
„Не журися, мій соколе,
Я буду здорова,
Я жити-му, Ігнаточку!
Я тільки жартую...
Утрися, сизий, нехай тебе
За се поцілую,
Що тебе так налякала,
Щирий мій козаче!“...
„Та бо ти на мене лаєш,
А сама, бач, плачеш!“
„Хто, я плачу? Деж я плачу?
Я, серце, сміюся!“
Оттак собі, бачте, жили
Тої Гнат із Марусев.

Оттак собі розмовляли,
Оттак ся журили.
Козак милу поцілує
З усієї сили,
А та журба де й діла ся!
Де ті дрібні сльози!
Боже ти наш милостивий,
Боже ти наш, Боже!

Коли чоловіка Ти вигонив з раю,
То Ти 'му гостинець на сю землю дав, —
Гостинець великий, а звет-ця кохання!
Се слово солодке Ти сам мабуць склав,
Бо в світі немає солодшого слова:
„Мій голубе сизий!“ — „Голубко ти моя!“
Аж Ти засміяв ся, аж рай кращий став!
Хто знає, чи й сам Ти колись не кохавсь?

Та даруйте, люде добрі,
Що таке плету я!
Коли-ж бо й я через таке
У світі бідую!
Душа-б рада не вповісти,
Коли серце каже,
А з тим серцем, пани браття,
Хто в світі порадить?
Воно своє право має —
Така його доля!
З цілим світом даш си раду,
А з серцем — ніколи.
Кому кохать довело ся,
Той сам сього знає;
Добре було-б в світі жити,
Коли-б не кохання!

Що в сьому світі не міняєсь!
І зле і добре — в цвіті мак.
Маруся маму поховала;
Журилась Ігнат мій неборак,
Журилась та й упав в недугу —
В шпиталь сердегу оддали,

А та Маруся із тугі
Таки від вітру ся валить, —
Тай облягла і в'на небога!
Молили ся обоє Богу,
Щиро молили ся! — І дав
Той добрий Бог, чого благали:
Ігнат з недуги вже піднявсь,
І та Марусечка піднялась;
А щоб то Бога не судить,
Дали Ігнатові абшит,
Та і до дому одпустили.
Хто годен радість моїх милих
І хто їх щастя напишать!
Знає той Бог старий карать,
Але й помилувать бо знає.
Ігнат з Марусев повертають
До ріднього дому,
А не знають безталанні,
Що буде потому,
Яким словом стара мати
Вийде зустрічати!
Рада-б моя Марусечка
У землю потати
Дивлячи ся на Ігната.
Тяжко зажурив ся:
Недобрий сон, пани браття,
В ночі 'му приснив ся...
Серденько вже причувало,
А сказать не вміло!
От слухайте, побратимки,
Отсе сновидіння!
Може і вам доведет-ця —
Не дай того Боже!
Сон не мара, мої сизі,
Хто се знати може;
Сон, се янгіл з того світа,
Серафського лику,
І ходить він як ніч Божа
З дзеркалом великим
Показувать людям долю —

Лиху й добру долю ;
І стоїть в'на змальована
Дивними симболи
У дзеркалі тім великім —
Хто може читати !
А то-ж добре, пани браття,
По переду знати,
Чого завтра дождити ?
Сказати не зумію !
Подивлю ся на Ігната —
Аж серденько мліє.
Снит-ця мому Гнатикові
Темненької ночі,
Що він собі так як було
Дома парубочить,
А та стара десь ненечка
В ліс 'го посилає,
Нїби в дрова, чи би щось те —
(Вже не памятаю).
І він нїби десь і пішов.
Приходить до ліса
(Нїби то із сокирою),
Аж там на горісі
Сидить сизая голубка,
Сидить та воркує ;
Він закрив ся поволеньки,
Щоб вона не чула,
Тай і спіймав ! Як їй спіймав,
Так став розважати,
Що з нею робить ? Е, думає,
Понесу до хати,
Тай пущу їй у світлицю —
(Се 'му, бачте, снит-ця).
От уже він десь і дома,
Вже десь і в світлиці,
Вже й голубку нїби пустив, —
Аж тут, коли гляне,
А на столі дві гадині
Чорні, пресогані,
У кочило позвивались,

Лиш очі блищут-ця!
Як уздріли голубочку, —
Боже! як стрібнуть ця,
Та за нею! Він за гадев...
Гада сьвма в очі.
Він ширинков боронити —
Вони ззісти хочуть!
Знов займились за голубков,
Обняли небогу...
Він одну їмив за голов,
А друга 'го в ногу
Як і утне! Він прокинувся —
Аж піт з него ллет-ця!
Пропамятався, перехрестивсь,
Та аж тогди сизий
Догадав ся, що се лиш сон!
Помолив ся Богу
І за себе і за свою
Сердешну небогу.

Прийшов Ігнат та до дому,
Всю челядь витає
Гарним словом, а Маруся
Дарунки виймає:
Кому хустку, кому люльку,
Кому знов коралі,
Кому гарне монистечко,
А легіням пави
Та шовкові політнки,
Пишні кручаниці —
Аж літають, аж загула
Від радіщ світлиця!
А в світлиці — аж ялить ця!
На тисовім столі
Стоїть хустка превелика,
Дорога, шовкова,
Махталь мирси золотої,
Яські черевики
Чистим сріблом підковані,
І дукач великий

На ланцюжку золотому!
Ні їла, ні пила
Та Маруся, а свекрусі
Отсе накупила;
Ще і душу була-б дала
За 'дно добре слово!
Оттаке то. А свекрухи
Нема, бачте, дома;
Да не в шинку, не у Шльоми,
А в баби Стасихи:
Як та гадя свої трої,
Дують якесь лихо,
Тяжке лихо та погане!
Да і не розкажу!
На що й казати, пани браття,
Коли не поражу.

Коли не поражу я лихові тому,
Чого вивідати, чо' світ турбувать?
Виводит-ця лихо і в рідньому дому!
Хто сіє отруту, отруту ме жать.
Так люде говоря — а того не має!
Той гадяче жало в світі розсіває,
А предсі панує — йому добре жить!
От за що я тужу, 'чо серце болить!

Чого в світі пропадаю,
Чо' з Богом сварю ся!
І не дбаю, пани браття,
Хоть загублю душу.
А може так таки треба?
А може... О, може!...
Боже ти наш, милосерний!
Боже ти наш, Боже!

Може твого царства не має на світі?
Може ти нас долі у найми продав?
Може ми крѣпацтва штемповані діти?
Може Ти, мій Боже... може я вгадав?
Чого-ж рідний батько ріже свого сина,
Чого мати тратить ту рідну дитину,
Аби свою волю лукаву вволить?
О Боже мій вічний, не хочу я жить.

Не хочу я в твоєму світі
Маятись, страдати!...
Хиба вернім, пани браття,
До нашого Гната.

Сидить Ігнат в своїм домі,
Да сидить за столом,
А Маруся коло його —
Щасливі обоє,
Бо ненецька обом рада :
Марусю вбіймає,
Медом-вином напуває,
Невістков взиває,
Дитям своїм, життям своїм!
А моя Маруся
Ноги мнє, та купіль не
Тій своїй свекрусї —
Не свекрусї, а матусї,
Ріднесенькій мамі!
А та невістку частує
Срібними чарками :
„Марусечко, життя моє!
Напий-же ся меду!“
Напила ся... тай лиш впала,
Як та крига леду
Ігнаткові на колїна!
„Ігнате, я гину!...“
А другий день і зложили
В нову домовину!

Оттаке то дієсь на білому світі!
Той сам не отруту, а того трують!
А в'ни ще нам кажуть, що ми Божі діти!
О! ми Божі діти, що жиллом поють!
Донька кладе маму живу в домовину,
А син душить батька, бо грошей нема
В шинку гарцювати до білої днини;
А братїк тим часом отрути шука
На рідного брата, бо батько загине,
Та треба ділит-ця і грїшми і скринев —
А на що ділит-ця? най лучше минї!
А братїка можна в червонім винї!

Але Гнатик, що той Гнатик? —
Спитаєте брата.
Нічо, любі! Господарить
У батьківській хаті,
Та ненежку поважає,
Та людей шанує,
Сиротами опікуєсь,
Голодних годує.
І не вийшов з його хати
Бідний-небагатий;
А з челядков обходить-ця,
Як з сестри і брата;
Кождому є своя правда
І скриня набита,
І грошків чималий гудзь,
І сорочки шті,
І в неділю одпочинок,
І своє гуляння!
Тільки він сам молоденький
Ходить як в тумані,
Ані смутний, ні веселий.
Така його доля!
А Марусина могила
Зеленіє в полі
Чорнобрівцями укрита
Та білов лелієв, —
А тополя справля 'д горі,
Як вічна надія.

Друк. Правда 1868, ч. 40 і 41, стор. 477—478, 486—489.

З д о р о в

чесному субору Просвіти у Львові!

Давно другі пробудились,
Світло засвітили,

Давно вони вештають ся
З усієї сили
Коло свого, не чужого :
А ми спим і досі,
І негодні, і голодні,
І голі і босі.
А хто винен? Самі винні,
Що не встали рано!
А ті наші вороженьки
Вже кують кайдани,
Кують довго, кують добре :
Заспаних окують,
Тих що світла цурають ся,
Що спють і не чують
Дзвонів правди, дзвонів волі...
Уставайте, браття!

Бо та темрява теменна,
Непевна, проклята.
Приспить як нечиста сила
Усіх нас нас на віки,
І будуть з нас згнуцати ся
Усі людські діти.

„Непотрібні!“ — от що скажуть —

„Жениха заспали

Того з правдов, того з волев, —

За те-ж і пропали.

За те-ж скличе на весілля

Він чужії гості,

І чужих він привітає

В дворах на помостах!“

А ми мем стояти в порога в хоробах,

З рабами стояти і з ними дрімать,

З чужими рабами у своєму дому!...

Пожалувать ніжних не схочесь нікому :

„Недбалому — скажуть — за дверми дрімать!“...

Отака то наша доля

В широкому світі!...

О, збирайтесь, о, злітайтеся

Усі руські діти!

О, збирайте ся, злітайте
З усієго всюду :
Дайте ради, дайте світла. —
Ваша слава буде.
Буде слава во вік віки,
А буде велика,
Що просвітите ніч темну
І довгу і дику.
Просвіщайте-ж, батьки сизі.
Бо ворог лукавий
Вже крадеть ся на каліку
З ножем у халяві!
Вже крадеть ся й доконає,
Як не буде впину!

.
.

Всі чатують. як ті коти!...
О, просвіти, браття,
Щоб каліку невидящу
Не вигнали з хати,
Не вигнали і не вбили!
Бо доки суд буде,
А нас люде гірше суду
Страшного осудять!!

Зберітеж, батьки, ся в щасливу годину,
В велику семію усі ся зберіть!
Не дайте пропасти, не дайте загинуть,
І нас научайте і самі ся вчіть!
В широкому світі народів чимало,
Народів великих, народів святих :
Ви виділи, браття, як в'ни виростали,
Як в'ни просвіщались, — дивіть ся на тих,
Тай нас просвітіт так! І буде вам слава!
Де гадка соглаєна, де хіть не лукава,
Де правдв, а не поклонів ся надіють, —
Там Бог Голова — і та правда приєспіє!

Друк. Правда 1863, ч. 45, стор. 539—560 і окремою відбиткою, дві картки 8-о, в друк. Ставропільській.

ОСЬМИЙ ПОМЕННИК ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКОВІ на вічную пам'ять!

И слышахъ гласъ съ небесе яко
гласъ водъ много, и яко гласъ
грома велика, и гласъ слышахъ
глаголюща глаголющихъ въ гласи своа,
и поющихъ яко пѣснь новѣ.

Іпокалипсисъ.

І Ти, Батьку, возонів нам
Таку пісню нову
Чистим серцем, чистим духом,
Чистим рідним словом.
І собрав нас своїов гуслев
У собор великий,
І здригнулись на престолах
Черлені владики,
Бо почали попускати
На зелізних главах
Ті сльозами насажені
Корони криваві.
І почали валити ся
Ті катуші люті,
А на гробах поборників
Зелена як рута
Стала воля виростати,
Здоймати ся 'д горі.
Не здоймилась, затолочив
Тяжкий її воріг.
Затолочив? — Всі тирани
З усійого світа
Не годні їи затолочить,
У землю убити.
Бо в'на як озиме жито
Корчем розростаєсь, —
А над житом пісня пієсь
І день зустрічає.

І що прийшло з того всього
Багровому звіру?

Він Тя убив, тай задумав,
Що і Твою ліру
Розбив о стовп своїй тюрми!
Не розбив-єсь, кате,
Лиш ударив нев — і тільки!
А вона, проклятий,
Задзвиніла тим сильніше —
Ввесь дух стрепенув ся!
А ти поблід, бо проверглись
На вей святій Русі
Зачаровані снни їй,
Що закляті спали
Під нечистов твоїов лудов.
Проверглись, устали,
І до мечів своїх ясних
Простягнули руки,
І віддадуть кару в кару
І муки за муки.
І подеруть на онучі
Ті ваші соболі,
І посадять на престолі
Не вовка, а волю.

А Ти се все заподіяв,
Великий наш святе!
О, не зійшлись ми сьогодні
Мерців споминати,
А прийшли ми спомянути
Воставшу од гробу
Нашу славу, наше слово
І нашу свободу.
І живого спомянути
Тебе в наших душах!
Жива є Русь і живі є
Всі душі на Русі,
І воспоють таку пісню,
Як згойдане море,
І поведуть Твої речі,
Як вічні зорі,

Нас у лиман той безпечний
Просвіти і миру,
А могили лиш кайдани
Та ніч будуть крили.

Достойно єсть, пани браття,
Святих споминати;
Достойно єсть їм молитись, —
Да ще краще, браття,
Ті діла їх послідувать
І речі святії,
І на їх гробах великих
Садити надію.
І виросте та надія
Умита росою, —
Не росою, а сльозою
Тов чистов, святою;
І здойметь ся, як ті дебри,
Годовані ріки,
Не рікою, але кровю
Во віки і віки;
І здойметь ся і виросте,
І зазеленіє,
І зацвите, і уродить
Велика надія —
Діла добрі, діла нові,
Діла не минуті,
І розібе на шматочки
Тиранськії пута.
І почує нова душа
Нову в собі силу,
І посадить — не надію
На святих могилах,
Але голови тиранів
Посадить в'на, браття!
І віддасть в'на волю вол.
А катові ката.
І позбірає свої діти
В хатах на помості,

І приїде правда, воля
На вік до їй в гості.

Спомянімо-ж, пани браття,
Святого ми нині!
Не вмерлого, а живого, —
Бо слово не гине.
Форма в форму міняєть ся
Від віка до віка, —
Да без краю і без міри
Жив дух чоловіка.

Отсей «Поменник» — мабуть той сам, що написав був Федькович іще на 1867 рік і якого не захотіла тоді, ані 1868 р. надрукувати львівська громада. Однак цілковитої певности в тому не маємо, і для того друкуємо його тут, на чолі поезій 1869 р. «Поменник» був надрукований окремо (2 картки, 8°, задруковані всі 4 сторони, під текстом підпис «Федькович», а в низу: Зь друкарні Ставропільського Інституту, 1869). Редактор «Правди» 1869 р., д. Н. Вахнянин, не міг нічого пригадати про надруковане, а навіть про існуванє сього вірна, — очевидно його опублікувала якась людина чи громадка, що стояла осторінь від тодішньої редакції «Правди». Кілька друкованих екземплярів «Поменника» віднайшлось у бібліотеці «Просвіти» у Львові.

Із округків.

XIII.

Лети, душе моя, небого,
Куда направилась літать;
Лети! щаслива ти дорога!
Та не збирай ся лиш ступать
На морози самі лаврові,
Бо доведеть ся на глогові
Сто раз за десяти ступать.
Полинь не мід солодкий пить!
Співать — не у танку гулять!

Тепер не так як то бувало
Коли князі нас величали,
З лицарями сиділи в лад!
Тепер — о доле ти змінчива! —
Нема і глини на могилу
Тому, що в раю лиш літає. .

XIV.

Понад славу нема добра
В широкому світі;
Без славоньки світ як трунва
Коверцем некрита;
Без славоньки світ -- могила,
Тяжко в ньому жити;
Без славоньки лице вяне,
Серденько марніє;
Без славоньки сонце пече,
Пече а не гріє!..

XV.

А тії пророки, а тії святії,
Що мир розсажали як палмовнй сад,
Що сїяли правду, любов і надїю —
Чи ї тим в часоморю во вік пропадуть? —
Не дай того Боже, бо того ї не має!
Поборники правди во віки муть жити.
Владики неправди — ті попропадають!
Не*) Бог їх, а люди самі муть судити,
І ймя їх прокляте задавлять в болото,
Обкрутять проклоном, к нечистим пішлють,
А праведні вдягнуть порфири і злото,
Правдати всю землю, розсуджувать муть
Неправого з правим, тирана з рабами!
І буде заплата, і будуть платити
Не пеклом, а кровю, гіркими сльозами!
Хто кілька розсипав, — ме тільки і пити!

*) В перводруку: А, — та се цеує змисл.

І всім буде кара, і всім надгорода!
Криваві потоки не пусто ринуть!
Не Бог ме судити, а в руки народам
Віддасть він страшний свій і¹⁾ праведний суд.

Друк. Правда 1869, ч. 6. стор. 45.

Г у л я л и.

Гуляли. Гусли розривались,
Гули цимбали, бас ревів,
Як вихор легіні²⁾ літали,
Кружок дівчат як мак лелїв.
Й мене тягли в'ни до гуляня...
„Не піду, братчики, я з вами!³⁾“
 Бо у кутку на цвинтари —
 Ох братчики милі! —
 Стоя⁴⁾ свіжі, непорослі
 Дві чорні могилі!
 А там пони поховали
 В неділеньку в ранці
 Тихесенько, без гомону
 В одну — новобранця,
 А у другу ту дівчину
 З чорними очима!...
 Ви знали її? Хатиночка
 В гаю при долині...
 Обійко їх і ховали
 Черці як голуби!
 Ви гуляйте, а я більше
 Гуляти не буду!“

Друк. Правда 1869, ч. 40, стор. 333 і Правда 1875, ч. 4,
стор. 139.

¹⁾ Ті два слова в перводруку через помилку пропущені, та без них вщобаваний розмір. ²⁾ В перводр. ледіні ³⁾ Кладемо тут пізнійший текст друкований у Правді 1875 р. ч. 4: в перводруку сей рядок виглядає так: Я не пішов, гуляли самі. ⁴⁾ Пр. 1875: стоять.

І л е м.

Сонце низко, вечер близько —
Куда я зайду?
Де я, в кого добрий вечер,
Привіт де найду?
Є хатина при долині
Мазана, нова, —
Коли-ж у ній мого серця,
Дівчини нема.
Ох дівчино, мов серце,
Де, душко, ти є?
На зеленій млаковині
Дуга воду пє:
Може й тебе, душко, взяла
Вона до небіс?...
На зеленій млаковині
Ілем собі зріє.

Друк. Правда 1869 ч. 42. стор. 348.

С о н ц е.

Зійшло сонце, зійшло в рожах,
Усе завітчене,
А я його питаю ся,
Чого засмучене?
А в'во міні відповіло,
Що місяця ждало,
А той місяць із зіроньков
У гаю пропали.

Оттак і та удівонька
Пишная, думна,
Вквітчала ся, сподівалась
В неділю до дня;

А він собі із другою
До шлюбу пішов...
В'на вмила ся слізоньками,
А сонце росов.

Друк. Правда 1869, ч. 43, стор. 355.

На зеленій млаковині.

На зеленій млаковині
Рокита ряхтить;
З убогого леґіника
Дівчина ся кпить.

А він пішов тай висватав
На вкірки її;
В'на на вкірки віддала ся —
Весілля в двої.

Пють у него, пють у неї,
Проній уже пють, —
Пишний кресак з рантушочком
Дунаєм пливуть.

На другий день і поховали.
Весільнов б'тця частували,
Весільнов брацтво і дяків;
А гарний дружба прибрів
Таки із тої смеречини,
Що деревце, то й домовину,
А скрипник „вічная“ завів.

Друк. Правда 1869, ч. 44, стор. 364—365 і Правда 1875,
ч. 4, стор. 130.

Куда?

„Куда ти йдеш, єдиний мій?“
„Я й сам не знаю, де!
Хіба-ж та доля вповіда,
Куда в'на нас веде?
Одних веде у райській край,
А других у Сибір,
А тих в пани, а тих в попи,
А тих знов до жовнір.
Одних веде на битий¹⁾ шлях,
А других манівцем...
Але куда? — де мета їм²⁾?
До кого ми ідем?
Не знаю, брате, ти скажуть...
Да³⁾ видиш — одалік
Яка висока та сумна
Могила там стоїть?
А так як чистий діамант
Та зіронька снія⁴⁾:
Там також може хто живе?
Коли⁵⁾ — то буду⁶⁾ й я.

Отсю поезию прислав Федькович на руки Партицького літом 1869 р. з тим, «аби-сте ласкави були намістити в Правді», — та вона з деякими редакційними відмінами була надрукована аж 1872 у «Правді» ч. 9, стор. 409. Друкуємо тут із копії, що заховала ся в тов. «Руська Бесіда» в Чернівцях, зроблена невідомо ким і коли, але вже по смерті Федьковича, як свідчить увага копіста на переді: «Відше листа пок. Осипа Федьковича. Сам лист, до якого долучена була отся й слідуєча поезія «Дезертирь» — без дати, але зі змісту видно, що він був писаний перед приїздом Партицького до Львова (серпень 1869) і був відповідю на запитання Партицького, щоб Федькович написав дещо для задуманої Партицьким книжочки «Просвіти» пз. Зоря. Справді Партицький у осени 1869 р. випустив у світ перше число «Зорі», в якому була поміщена Федьковичева байка «Кінь і віл».

1) Цр. у битий 2) нам 3) Та 4) снія 5) Коби 6) пійду.

Дезертирь.

Розстрілити мя ведете?
Хто-б був такого знав!
Ох вечер той!... А я самий
На стойці си стояв.
Стояв, нічого не гадав —
Коби-х був і не чув!
Сїдало сонце спочивать,
Світ поволеньки снув...
Чого-ж оно обіздрілось
Зза колоди ще раз?
Зза колоди?... Ох Боже мій!
Ти світе добрий наш!
Зза колоди? Зза гір, зза гір,
Зза наших синих гір!
Ви були там? не були-сте!
Присягну на топір:
Не були-сте! А я там зріс,
З вівцями там ходив
Си з нашими й в тримбіту грав!
Коби-х лиш був не чув
Тогди на стойці стоячи
Тримбіту я, — тепер
Розстрілювать би не вели
Мене!... А я козирь
Був в наших горах. — Але най!
Нехай уже ведут!
Але коби хоть тримбітарь
Оден узяв ся тут,
Та у тримбіту ми заграв,
Як мете мя стрілять, —
Мені, ей Богу, що не жаль
Тоді було-б вмирать!

Доси не друковане. Друкуємо з копії, в якій містить ся лист Федьковича, попередня вірша «Куда» і отся, пор. поту до попередньої вірші. Отсю віршу Партицький, як бачимо, не признав гідною друку. Вона — досить немудра перерібка звісної німецької пісні: «Zu Strassburg an der grossen Brücke».

Йому і її.

Дві зіронці світили-леліли ;
Під явором двійко їх сиділо.
Сидить легінь як явір зелений,
А дівчина як гай замаєний,
Як сиділи, сидячи мовчали,
По слізонці одні утерали.

Каже легінь : „Мій гаю-розмаю.
Нас батько твій обох розлучає,
Заказує нам любу розмову ;
Наймив злющу, сердиту удову,
Аби ми ся з собов не сходили,
Не вмовляли розмовоньку милу.
Я-ж батькові уступлю ся твому,
Най не платить він злющим удовам,
Най не сипле проз мене він даром
Ні червінці, ні биті талярі !
Бо талярі на зміни здадуть ся,
За золото бояри унюють ся“.

Зійшла зоря, зайшла зоря,
А все невесела ;
Ходить богач по оселях,
Мов закупив села ;
У бояри запрошає,
Батьків прибірає,
І священого єднає...
А тим часом з гаю
Несуть його убитого :
Кривава сорочка,
Ще й на грудех прострілена...
А богацьку дочку
Зачесують подружечки,
До вінця співають ;
Легіневі за цвинтарем
Могилу копають.

Друк. Правда 1870. ч. 1, стор. 18—19.

З о́крушкі́в.

Співучим пташкам на поклін.

— — —

XVI.

Чому тоті наші пани —
Сам себе питаю —
Хто зна куди гримають ся
Та людей шукають :
То в Парижу, то в Лондонї,
То у святі Ромі ?
Ліше, б́рате, не ринать ся
Та сидіти дома,
Бо і тут їх до сто-біса,
Ще більше як треба —
І пузатих і тузатих,
І таких, що небо
На грейцарі розпродують!...

XVII.

У науці, у розрадї
України доля,
А в залізі да у криві
України воля ;
А у пісни голосні
України слава !
Благословіть Україну,
А я заспіваю.

XVIII.

Без милого нема в світі
Ніякого діла ;
Без милого світ як гарешт,
А хата як трунва ;
Без милого життя гробом.
Цурнури, коруни

На що здались без милого?
Носіть їх здорові!
Одна в ночі розмовонька
З милим на розмові, —
Одна нічка петрівочка, —
Беріть собі злато!
А кохання і без него
Щасливе, багате!

XIX.

Як та доля невірная
Топче наші квіти
Своїм ногам залізною!...
Що-ж мусям робити? —
Ту доленьку ні веселувать,
Ані умолити!

XX.

Хто це летить із за моря
Комоньом крилатим,
Як біль билим? Вона! Вона!
О, мое ти свято!
Деж то горе поділо ся
З широкого світа?
Деж ті зими студені?...
Лиш квіти та квіти!

XXI.

О Боже мій, о Боже мій!
Рожевого світа
Лиш на хвильку, а потемку —
На віки, на віки!...

XXII.

Довго -- кажеш? О, єдина,
Ти лихо гадаєш!

Не на довго! І я знаю,
І я, мила, знаю
Ту дорогу, куда ти йдеш!
Ти йдеш у могилу!

XXIII.

Оперед вікна я гадав
Покласти два — лиш два, о Боже! —
Лиш два рядочки стократь-рожі,
А по двору щоб парка нав
І пишна-горда, бач, ходила,
Та срібне пірячко ронила.

XXV.

У кожного своя пара
Тай своя порада.
Зійшло сонце зо дна моря,
Чорногора рада;
Чорногорі буйний вітер,
А вітрови луги!
Посумують, поворкують,
Як знані два други.
А тим часом срібноногий
Квапить понад море
До зіроньки вечірної
На любу розмову.
Відморгнулись, обгорнулись,
Пропали у гаю.
А там явір черемшину
На ніч підмовляє;
Прихилились, притулились —
Ніхто їх не чує!
Лиш я самий самісінький
Сю нічку ночую.

Уривки означені у нас цифрами XVII, XIX, XXI, XXIII і XXIV були друковані у Правді 1870 р. ч. 5, стор. 200—202. Ми друкуємо з сучасного рукопису зладженого незвісно чийою рукою. Та про те, здасть ся, сей рукопис (2 картки звич. паперу 4-о,

записано з 3 сторін, остатня порожня) був у редакції «Правди», яка власне з нього, а не з авторового автографу, друкувала те, що було поміщене в «Правді». На се вказує те, що власне друковані уступи в рукописі позначені олівцем і над ними олівцем покладено римські цифри I—V. З якої більшої цілості повиривані ті «Окружки», — годі знати ся.

Р о ж а.

В неділеньку в ранці
Ідуть новобранці,
А мій милий чорнобривий
У білій катанці.
„Чекай, милий хлопче,
Най пришу ти рожу!“
„Не чекаю, серце моє,
Чекати не можу.
Бо ті твої рожі
Сльозою зрошені!...
Вновідав ми тарабанчик,
Що ми розлучені.
Але як убють мня,
Коби посадили
Ту червону твою рожу
На моїй могилі.
Та рожа прийметь ся,
Мая розцвітеть ся, —
Під зеленев муравою
Серце стрепенеть ся“.

Друк. Правда 1872 ч. 5, стор. 201.

Бельзацар.

Опівніч минає і ніч іде,
Град Вавиль недобрій це сон веде;
Але у царських там чертогах. там 'д горі
Світлиця палають. гуде, керекорить,
Бо у теремах за златні стів
Бельзацар з дружинов вечеряти сів.

І північ минає, і ніч іде,
Розклали ся годи, свадьба гуде,
Красують ся гості пишними рядами,
Ріков ринуть вина, дзвоня пугарями,
Царя вихваляють, здорова пють,
Служалі літають то там то тут.

А царь зухвалій реве як звір,
Трясуть мури ся, трясеть ся двір,
Лице 'му палає як шина черлена,
Не тямить, чи ніч це, не тямить, чи днина,
На Бога говорить зухвалу річ.
Минула опівніч, минає й ніч.

„Що Бог або Господь? Я світа царь!
Я Бог усім людем! я! Бельзацар!
Що хочу, те й робю, кого убою ся?
Махну — і половов і главн і душі
Летя-підлітають! — Боги! — Я Біг! —
Рабами боги ви мені до піг!“

І свне. Ворохнулось як в грани гад,
Побігли служалі, біжуть назад,
На главіх сосудів іскрущих чимного,
Зрабованих в храмі Ёгови святого.
Як зміи з поза столу зірвав ся царь,
І вхопив у руки священний пугарь.

„Ёгова? В'ни кажуть, що ти святній.
Я з тебе кню ся, Ёгово ти! —

Усі мої трунки, усі мої вина
Я з твої це чаші му пити від нині,
А цев починаю! — Вина!! Овва! —
Я з тебе смію ся, та Єгова!“ —

Але ще й речі царь не дорік,
І змовк, і змовкло, всі бризли в бік,
Бліді як стїна, і душка не дише,
А на стїні пише, і пише, і пише
Вогненна рука вогненний стих,
І пише, і никне; лиш стих не зник.

Минула опівніч і ніч мина,
Немає ні гостей, нема й вина.
В востоці поволи-поволи свитає,
Царь Бельзацар вбитий лежить на повалї,
Єгови чаша єму в руці
Налята кровїю...

Друк. Правда 1872. ч. 6. стор. 256—257. Вільна перерібка
поемки Г. Гаїне Belsazar. див. H. Heine. Sämmtliche Werke,
herausg. von E. Elster, 1, 46.

Савл і Давид.

Сидить король на золотім престолї,
Сидить сумний, понурний як та скеля;
Махнув руков, щоб зараз 'му привели
Ісаї сина. І вволена воля.

„Ходи но хлопче з золотов органов,
Ходи, розбий ми мої тоски, туги,
Що чорними оповивають дуги
Жите моє, мій ум кують в кайдани!“

І сїв Давид на підніж королевин.
„Великий Господь!“ — так він починає
Гру; струна струні правду вповідає. —
„Великий Господь і без краю дивен!“

„І що живе. Всевишньому ликує.
На день свитає, ніч ся розступає, —
А праведне, ідучи путь, співає,
І як співає!... хто єго не чує?!...

„Здойми, о князю, ту тяжку корону,
Здойми її з схорованої скрани!
Та вийди, глянь на світлий божий ранок,
На ті лелії красні, мировонні!

„І глянь на тії байраки рожеві,
На виноград, як пишно свої віти,
Розчахнені від золотого цвіту,
По всіх садах розкрасив маслиневих!

„І глянь на гори, як в'ни пишно знялись
У синє небо, у вінках кедрових!
Які то співи в кедрах та дібровах,
Які то гульки в водостоках взялись!

„Коли-ж бо я, вівчарь, слуга твій пущій,
Та серце моє так весело беть ся, —
Що-ж ти аж, князь, на золотій столиці!
О скільки-ж твоє битись мусить дужче?!

„Про що же твоє око в сльозах тоне
Та твою душу сумороком вяже?
Який прекрасний світ!... О глянь бо, княже,
І знов ся мир до твоїх скрань приклонить!

„І знов вселить ся ясна, світла днина
У твою душу, і сам Господь свят“ —
Але король, зірвавшись, вхопив рать,
І верг за перепудженням хлопчинів.

Друк. Правда 1873. ч. 2. стор. 49—50.

До неї.

Єдина ти м'оя! Чи Господь так дав,
Чи долі цариці судили?¹⁾
Як вітер з горою, як риба з водою,
Як рожа з весною ми жили!
Я в тобі, ти в мені, душа до душі,
Голубко ти моя!... Та горе!
Що доля судила, що Господь судив,
Що в небі писали нам зорі,
Те люде розбили, спалили, зіжгли...
Що люде не збавлять на світі?
І щастє і долю і душі і вік,
І божі і світекі завіти!...
І так наше щастє то марне пішло,
Як лист калиновий водою.
Не жити нам, серце, як вперед живлось,
Не бути нам, мила, з собою!
Ой будемо, сиза, ще в купі ми жить —
Воскарочка так нам казала...
Чому-ж та воскарка, голубка стара,
Чого нам напиться не дала,
Такого напиться, аби забувать,
Як явір 'д калині хилились?...
Не дала нам пити!... що-ж було робить?
Ми кровю, сльозою упились!
З під серденька кровю, з під серця сльозов —
Нехай не вікають нам люде....
Бо наші і сльози, бо наша і кров,
І серденько вбите у грудях!

Друк. Правда 1873, ч. 3, стор. 97—98.

¹⁾ У нас є повірка в народі, що як дитина вродить ся, еходять ся три царині або судинні і судять долю дитині. Одна цариня єсть біла, одна чорна, а третя на половину біла, а на половину чорна.
Примітка в первоорукі.

Страж на Руси (А).

Як шум і грім по небесах,
Як гук і буря по лісах
Розляг ся голос по Дунай:
Хто осокотить руский край?
 О, руский край, спокоем будь,
 Бо твоя страж есть руска грудь!

Тя жог Татарин, бісурман,
Пив твої кривн ляцкнй пан,
Та ще й до нинї він не сит,
Бо ще й до нинї рад би пить!
 О, руский....

А білий царь як змий стоїт,
Та рад би зжертн цілий світ,
Та рад би разом всіх Славян
Закути у оден кайдан.
 О, руский....

А Єзуїт ввес світ би рад
Перестроїть на римскнй лад,
Та й ту святую нашу Русь
Заколотити в свою грузь.
 Святая Русе — без тривоґ!
 Бо твоя страж сам Господь Бог!

Сторонець 20/6 1874.

Друкуюсь з автографу поета (піваркуш білого паперу, писано лише з одного боку, з підписом «Фелькович», власність «Руської Бесіди» в Чернівцях). Се, на скільки знаємо, перший нарис пісні, яку Фелькович перероблив скільки разів, бажаючи зробити з неї щось в роді нашого національного гімну.

Барқароля.

Сонце заходит, лідо леліе¹⁾,
У сріблї люни лягуна мріє,
А гондоліре кращій Аполля
Пуствив ся барков долів на море...

„О, деж ти правниш? о, де гадаєш?
Дожив чертоги чого минаєш?“

„Що мені Дожи? що їх коруна²⁾?
Поуз Ріяльти — там моя дума!“

„О сенїора, чи ти не чуєш?
Чи вбогим Марком уже гордуєш?
Ах, сли гордуєш, то хоть спогляни,
Як вірний Марко в море потане!“

Аж тут втворяєсь стиха віконце,
А в нїм являєсь красна як сонце:
„О, саго тію! Деж так барив ся?
Чи не на зорю де задивив ся?“

„О не, Мадонна! Зорі сіяли,
Доки у твої не заглядали,
У твої³⁾ очи кращї від зорі,
Кращї⁴⁾ жемчуга, глібші дна моря“.

Місяць заходит, море леліє,
Порожнов барков по фалях віє...
Де-ж молод Марко, що нехав барку?
Чи в сенїори, чи на дні моря?...

Доси недруковане. Друкуємо з автографу, власність »Руської
Бесїди« в Чернівцях (картка звич. паперу 4^о, подерта і посклею-
вана). Під текстом підпис автора і дата 20/12 1874.

1) Первісно було: світ вечеріє. 2) Перв. палати 3) Перв.
Прекрасні 4) Перв. і від.

Присягав ся.

Присягав ся на матінку
Хороший легінь,
Що як мила 'го покине,
То піде за Дін;
Що там з другов покохаєсь,
Що там буде жить,
Що там будуть у золоті
Обоє ходить.

Та не пішов він сердешний
Другої шукати,
Найшла його умерлого
Мати на кроваті.
Нарядила, тай сусіду
За милов післала;
А дівчина як учула,
Вона — засміялась...

Друк. Правда 1875 ч. 4. стор. 130.

Страж на Руси (Б).

(Піснь. Співаєть ся на голос, що німецька »Die Wacht
am Rhein«¹⁾).

Як шум, і грім, і гук, і гай
Від Дону даже по Дунай
Зарув по Руси руский лев:
Хто Русь 'му буде²⁾ сокотив?
О, руский льве³⁾, спокоєм будь,
Бо руска страж єсть руска грудь.

¹⁾ Отсей другий титул лише в автографі д. Барвінського.

²⁾ Барв. Руси буде ³⁾ Барв. Ти руский льве: в автогр. Р. Бес. первісно »льве«, потім се слово перечеркнуто і написано синім чорнилом лев.

Хоть жог-палив нас бісурман,
Хоть пив і кров нам лядцкий пан,
Хоть і до нині він не спит,
Бо ще і нині рад би пить, —
О¹⁾), руский...

Хоть Москви²⁾ царь як змий стоїт³⁾,
Та рад би зжертв цїлий світ,
Та рад би разом всіх Славян
Закути у оден кайдан, —
О¹⁾), руский...

Хоть рад би всіх нас львівський Юр
Обгородить у хінеский мур,
Та ще лиш думає над тим,
Чи нас в Сибір, чи з нами в Рим? —
О¹⁾), руский...

А хоть і римський Антіхріст
Сїв вижше⁴⁾ Бога, вижше⁴⁾ звїзд,
Тай ту святую нашу Русь
Рад задоптать⁵⁾ би в свою грузь, —
О, руский льве ти⁶⁾, без тривоґ!
Бо руска⁷⁾ страж сам Господь Бог!

19/7 1875.

Друкуюмо з двох автографів поета, з яких один датований (піваркуш білого паперу, писано по однім боці, з підписом автора, власність «Руської Бесіди» в Чернівцях), а другий без дати (аркуш гарного листового паперу, мала 8-ка, писано на 3 сторінках, з підписом автора, власність д. О. Барвінського). Варіанти сего другого автографа ми подаємо в нотах з висемком побічного титулу. В формі ідентичній з автографом д. Барвінського ся пісня виїшла в збірку «Дикі думи», хоча своїм змістом вона мало там і нагає ся; от тим то ми, друкуючи її тут, де їй місце з хронологічної черги, пропустили її там. В остатніх роках життя Федькович іше раз переробив єю пісню, див. варіант В в відділі «Сиванички».

1) Барв. Ти 2) Барв. білий 3) Барв. стоїть 4) Барв. оба рази: вижше 5) Барв. задопть 6) Барв. святая Русь 7) Барв. твоя.

Боги Сагари.

Жемчуг, порфір і злато до окола
У світлі амфор без чисел леліє,
А царь сидить високо на престолі,
Та з думи сам аж над собов думіє.

Бо що восток, що Азія богата,
Що Індія найдражшим пишесть словом —
У мраморних змогилене палатах,
Палати же під золотим покровом.

А син Сагари з напруженим луком
І тигра оком вічну страж тримає,
І лиш князям та королям та дуком
Кидрову дверь втворити приказ має.

А часом, як сударь при добрі воли,
То й для самого він Сагари сина
Ласкаві найде два чи три глаголи, —
Звичайно, лиш як против пушчанина.

„І що-ж, Амруд? Чи твої там еміри
Хоть у казках такий гаразд видали?
Чи ймили би на твоє слово віри,
Аби боги людий любить так мали?“

„Любить? і так? О князю, в нас богове
Лиш того, що провадя на погубу,
У золоті заковують окуви!
А своїх слуг вберають в бідства шубу“.

Доси недруковане. Друкуємо з автографу. власність Наук. тов. ім. Шевченка (з паперів пок. Ом. Партицького). Автограф — піваркуш звичайного паперу, записаний з обох боків, з підписом автора під текстом, без дати. Судячи по шрифту, згіднім з шрифтом остатніх листів Федьковича до Партицького з р. 1875, і ся вірша походить мб. із того року і певно була призначена для Читанки, яку тоді укладав Партицький і для якої проєсив матеріялів у Федьковича.

У г о р а х.

У нас у горах, пани брата,
Раз виводились соколі:
Тепер ни мають і коли
Про теє люде й споминати...
Минув наш давний, тихий рай,
Минула давна наша воля...
Але ще кажуть, як соко́ли
Назад повернут-ця в наш край,
То ще гаразд на світі буде.
Ни вірю я — най вірють люде!
Бо в нас було колись добро,
І славно в нас було,
Доки наші ни приймили
За короля круля
Краківського. Пропав і круль,
І ми з ним пропали, —
Єзуїцькі колегії
Лиш повиростали,
Як гадярки капанисті
Слотавого літа.
А ми усе питаємо,
Чо' лихो на світі?
Покажімо Єзуітам
У Рим лиш дорогу,
Відберімо чортам царство,
Та віддаймо Богу,
Тогди у нас і соколи
Вестись назад стануть,
А ті гори свою волю
Соколю дістануть.

Друк. Правда 1876. стор. 675. Друкуючи осягнут справляємо
до автографу, власність тов. Просвіти у Львові (шваркуш звич.
паперу, записаний з одного боку синім чорнилом, в низу не
Федьковичевою, а очевидно редакторською рукою підписано: Ю.
Федькович :).

С о н.

В венецькій салі я ніби стояв,
Дівчата гуляли, шаліли.
Всілякі-всілякі і з різних стран,
Чорняві, русяві і білі.

Ї мене займали іти гулять,
А я стояв як та скеля,
І все дивив ся, усе дивив
На образ красний на стелі.

На нїм були намальовані
Удова з своїов донькою;
Донька трималась за серце руков,
А мати їй ніби глагоїть.

І ніби питає у неї все:
„Що в тебе, єдина, боліє?“
„Нічо“ — сказала так глухо, так...
І знов як у перед німіє.

А там десь з боку рицар стоїть.
І з другов си ніби жартує;
Дівчина тяжко ніби зітхла,
А рицар то ніби не чує.

Друк. Права 1876. стор. 684.

Я в і р.

Стоїть явір над калинов —
Широкій лист обпадає;
Під явором калиночка,
А явір ї укриває.

На калині ягідочки,
На яворі авічого :
Така доля, пани-брата,
Чикає з нас ни одного.
Літі криє від уналу,
Зимі листок розсипає,
Нивгадану свою долю
Широкими укриває.
А та доля мальована
К соловію в гніздо гнеть ся :
Коло серця молодого
Як гашечка чорна веть ся.

Покинь, явір, покинь, бідний,
Пишу укривати,
Та вчи ліпше своє серце
Лишенько ховати.
Навчиш — добре, а не навчиш —
Усикхай, небоже!
Хіба даром зеленіти? —
Пожаль тя ся Боже!

Друк. Руська хата, Львів-Чернівці 1877, стор. 1. Перша
часть тої збірки була надрукована у Львові вже 1876 р. Справлено
тут по автографу автора (власність тов. Просвіта, піваркуни звич.
наперу, писано лише по однім бої синім чернилом, пізніше автором
червоним).

О чом Дунай!...

О чом Дунай, о чом тихий,
О чом же ти ни рожевий?
Чо? пісочок ни перловий,
Бережечки кришталеві?
Я би з пюрця павляного
Зладив човен тай веселце,

Я би поплив кінець світа
 Найти серцю рівне серце.
Сходив я світ, сходив другий,
 Тридев'яту землю схожу,
Усе вижу, усе чую,
 Усе знаю, все нахожу;
Лиш серденька не нахожу,
 Лиш серденька мому пару...
Було серце як то сонце, —
 Люде вкрили чорнов хмаров.
Було серце як та рожка, —
 Люде взяли попід ноги:
Було серце як Бог праве, —
 Юда продав свого Бога...
Юда? — люде го продали!...
 Да коби хоть в добрі гроші!
А то в корчмі за дві чарці...
 О, ти світе нехороший!

Друк. Руська хата. Львів і Чернівці 1877. стор. 2. Справлено тут по автографу поета (власність тов. Просвіта, шваркуні звич. паперу, записаний з одного боку синім чорнилом, а підпис автора червоним).

Де доля?

Ти дома молотив горох,
А я ходив, мій милий брате,
У Німці доленьки шукати;
Ходив-ем навіть до Волох,
І за шклянні тиролські гори:
Нарешті навіть і до зорі
Ходив, ба хожу ще і досі. —
А доля спала у горосі.

Друк. Руська хата, 1877, стор. 2. Справлено тут по автографу поета (власність тов. Просвіта, шваркуні звич. паперу, писано з одного боку синім чорнилом, підпис автора червоним).

В о л о ш и н .

Тяжко, брата, серце брати.
Та на вірші розривати,
А ще тяще дивити ся,
Як на світі плинчить ся,
Та як люде вбивають ся,
Душами торгують,
Як ні заповідей божих,
Ні Бога ни чують,
А у крові неповинні
Руки умивають.
То ни злодій, що шляхами
Людий розбиває,
А то злодій, що смиренно,
Богобоязливо
Та законно тебе ріже, —
А ти нещасливий
Ще гадаєш, що так треба.
Оно так ни треба,
Хоть ті люде тебе дуря,
Що так прийшло з неба.
Ні, братчику! Господь добрий
Кождому на світі,
А ми самі неєнтї
Продові діти:
У нас одних ни найдеть ся,
Нимає святого,
Як лиш міщук¹⁾ з талярами,
А білш і нічого.
За таляри в нас продають
Народи і душі,
Ба то навіть рідні діти!...
Що-ж робити муєм?
Серце тріскат страждаючи.
А оно співає!...
Вибачайте! — бо плакати
Вже сльозів ни має²⁾.

¹⁾ В перводр. міщук. ²⁾ В перводр. ни стаю.

У хатині край селини
Волошка тривала,
Та Господу молила ся,
Та коверці ткала,
Та на сина дивила ся
Сльозойов любойов.
А він собі як той ангїл
З божого престола
Чистов душев процвітає,
Нїчого ни знає,
Що в сусїди Катерина
Як мак процвітає,
Як мак повний у городї...
„Мамунечко, серце,
Ану я йду до сусїди
Обїздрїть коверці!
Які-ж красні!“... „Маріучко!
Голубко, нанашко,
Коби і я такі вмїла!“
„Тобі-ж, доню, на що?
Богатого батька дочка —
Ни тобі робити,
Тобі в буддень як в недїлю
В пафталях ходити,
Та у салбі, та в дьордеях!...
Чи як кажеш, душко?“
„Нанашечко, Манолїй де?“
„Пішов збивать груші“.
„Ох нанашко, й минї грушок!
Голубко нанасю!“...
„Йди в садок, моя рибко,
Манолїй най дасть ти.
Та ни біжи так, бо впадеш!“
А дївча и не чує,
Уже й в садку! — „Манолечку!
Манолїй, чи чуєш?
Неня рекли грушок дати“.
„En. in data mare!“¹⁾

¹⁾ Добре, я дам зараз.

„Та бо ти все по волоськи!“
„По волоськи? дагае¹⁾“
Я по руськи ни уміла!“
„Я навчу, Манолцію!
Хочиш, серце Манолечку?“
„Я? Деу, сае хочиш!²⁾ —
Як си dice: te iubescen?“³⁾
„Я тебе кохаю!“
„Я тебе oh Deu⁴⁾ кохаю!“
„А видиш, як знаєш!“
„Як си dice: in vesi vesi?“⁵⁾
„Кажет ся: на віки!“
„Я кохаю in vesi vesi!“
„Та ні, ні, на віки!
Ох лишенько, уже й забув!“...
„Я вже ни забуду:
Я люблю тебе на віки!“
„Тепер, Маню, буде!
А прийди в садок у вечер,
Мемо далі вчитись“.
„Bine, bine, Deu сае, bine⁶⁾!“
Оттак мої сизі
Любили ся, кохали ся,
І самі ни знали,
Як они се пізнали ся,
Як в'ни покохались,
Як стояли що вечера
В садку під вишнейов,
Як обое діляли ся
Святойов душейов,
І як серце до сердечка
Прилипло як з медом.
А чого-ж їм молоденьким
Ще у світі треба?
Може й треба, я не знаю...
І они не знають,
Чого в садку жартуючи
Сльози утирають.

¹⁾ Так ²⁾ Бігме, що хочу. ³⁾ Як сказати: я тебе люблю ⁴⁾ Бігме
⁵⁾ во віки віков ⁶⁾ Добре, добре, бігме, добре.

Може вражі комашки ті ?

І то може бути.

„Манолечку, а ти плачеш?“

„Ні, моя голубко!

А ти, серце?“ — „Ховай Боже!

Я, сизий, весела!“

А тут з хати стара мати

Кличе до вечері.

„Катерино, ходи їсти!“ —

„Я, мамо, ни хочу!“

І шириньков швидесенько

Повтерала очи.

„Ох лишенько! Манолечку,

Коли будеш в мене?“

„Завтра, душко“. — „Ни забудь же!

Ни забудеш, Маню?

Та ни ходи такий смутний!“

„Я, душко, ни хожу!“...

„Ти думаєш, що мій батько?...

Боже милій, Боже!

Хіба в мого ба й бадечка

Доньок є багато,

Аби мене хотів втопить?“

„Твій батько богатий,

А я бідний, Катре, серце!

Я пропав на віки!“...

„Манолечку, що ти робиш?

Їй Богу, з престриту!...

Фе так робить, я насміюсь!“

„Ба й ти ни плач, люба!“...

„А ти ни меш, Манолечку?“

„Ні“. — „Й я вже ни буду!“

Тай заплакали обое

Як ті малі діти...

Що-ж нам білше і осталося

В широкому світі!

Що-ж білше осталося в широкому світі,

Як дрібними сльози горе вилівать?...

Діти мої, діти, нещасливі діти,

Не всігди на батька, на неню дуфать!

Бо і они люде, серцем ни питають,
Свої рідні діти ріжуть, убивають
Думі на офіру! Що ж мусим робить?...
Нам тільки осталось — плакати та любити!

А що далі з того буде,
Ни питайте люде!
Ідїть тихо на різницю,
І ни кажіть людем,
Бо они вас ще осудя
Тай назвуть ледащо!
Серцу легше носить горе,
Хоть ни знає, за що;
Лиш най люде ни сміють ся.
Та ніхто ни знає.
Да се стара, бачте, пісня, —
Нової сліваю.

Світить місяць, розсипаєсь,
Селом світло погасили,
Грає легінь, приграває
У дівчини під вікнима.
Грає легінь, виграває,
Тай словами примовляє:
„Ох дівчино моя мила.
Ти богацька, я убогий:
Я о тебе ни стараюсь,
Присягаю пану Богу!
Да і твого батька-неньку
Подалік му обходити,
Аби твому батьку-неньці
Чим воленьку ни зломити.
Да і тому богачеви
Му з базарю уступатись,
Аби ни мав вітак, серце,
Тобі він чим вирікати.
Лиш одної сеї нічки,
Доки село ще ни чує,
Позволь мині тутки грати!
З поза садів ни учуєсь.
А по стежецї, по вбиті

Ни покмітя мого слїду,
Відспіваю, відограю,
Повтераюсь, да і піду.

„Пішов легінь до домочку...
Рухло село, уставало,
Про колачі вештало ся,
На весіля убіралось.
Лиш у вдови у хатні
Лежить легінь на ослонї,
Сам убраннїй, ручки на́вхрест...
А удови нима дома,
Пішла шукать Христа ради,
Чи-б хто ни збив домовину.
Найшла, чи ні — Святий знає,
Бо весіля як покнуть?“

До чого я люде добрі
Таким ще морочу?
Лішше далї доспіваю,
Як втерали очи,
І як далї кохали ся
Наші голубята,
Як радїли, як плакали...
А батько і мати
Ба-й-ба' собі, що Катруся
З легінем говорить.
„Нихай собі наговоря-сь,
Як та зоря з морем!“ —
Каже батько. — „Ще молоді,
Звичайно: ще діти! —
А що, Катре? Твій, бач, школярь
У голов ни битий!
Борзо вивчив ся по руськи!
А ти по волоськи
Ще ни вмієш? Чо' встидаш ся?“
„Да я отце трошки
І умію!“ — „Ач, казала,
Що ти тої мови
Ненавидиш! А в'на гарна!
А в нашої вдови

Вже вивчилась ткать коверці?
Я тебе що дини
В неї вижу... А гарно тче!
Ще й гарного сина
Собі має, ніщо й казать!
Лиш шкода, що вбогий!
Певно шкода! Да що-ж робить?
Ми усі під Богом.
Коли Господь допоможе,
То буде й багатий.
Чи як кажеш на се, стара?“ —
„Да оно то — знати.
Але доки ситий схудне — “
„Мовчи собі, бабо!
Та от що назь: нам старостів
Сподіватись треба
На неділю, а то гарних,
Понівського роду!
А то й сам собі попович!
А з того виходить,
Щоб то гарно зладити ся,
Бо й весіля буде,
А Катруся понадейов
Вже верне від слюбу.
От що, доню! Той гарніще
Вивчить по волоськи,
А може ще і читати
І писати трошки.
Будеш собі кругом паня!
Ще і криволіну,
Казав, справить.“ — „Ох таточку!
Таточку єдиний!
Ни вбивайте, ни карайте!
За него ни піду!“...
„Ні, ни підеш, моя доню,
Колясков поїдеш,
Читвірнейов! Аж закурить!“...
„Ни хочу я, тату!
Нихай їде сам колясков,
А я буду ждати

Свої рівні!“ — „Бач, царівна!
Кращого ти треба?
Я два роки вже шукаю,
А ні міє надібать
Гарнішого собі зятя..
Що гроші! що слава!
А що вже рід, бач, великий!..
Хоть у якім праві
Допоможут. заговоря,
Хоть би і в владки!
А ти знаєш, дурне дівча,
Що то за велике
Оно діло, той владка?
І сказать ні можу!“
„Тату, мамо, ох таточку!
Боже ти мій, Боже!..
Я ні хочу ні владки,
Ні поца, ні пана!
Віддайте мя, мій таточку,
За моего Маня!
Я ліпшого і ні хочу!..
О Боже мій, світе!“..
„Що то, стара, з нашев Катрев?
Чи лиш ні з престрїту,
Або з очий отаке їй?
За бабов післати,
Най примовить на чім нібудь.
Напити ся дати,
Ще й обмити! Чуєш, стара?
Бо я їду до Жида.
Щоб горівки на весіля
Доброї стокміти“.

Ні знат Катерина, чи ніч се, чи днина,
Чи люде говоря, чи сонце сня,
Чи в'на на сїм світі, чи у домовній?..
„Мамунечко, серце, голубко моя!
Чого ти малоїов мене ні припала,
Або як купала, чому ні залляла,
Купелем залляла?... Тогди було вбїть.
Нїж нинї як камїнь у морі топить!“..

Отаке то, пани брата,
Дієть ся на світі!
Така доля судила ся
Всім богацьким дітем.
А в бідного кланя дітей
У безверьхі хаті,
А кождому свою долю
Держить Бог богатій.
Бо то старій наш господарь,
Той Господь на небі,
Знає богача карати,
І знає, що треба
Убогому : свою волю,
Серце шлукаве,
Що кождому горю вірить...
Він пан над панами !

.. Богач ляже спати —
Всю ніч 'му ни спить ся ;
Сидить над грошима —
Серденько в нім бєть ся.
Сяде до вечері —
Всі кусні рахує ;
А вдавить ся дїдько —
Сни прогаїнують
Лукавую працю,
Да ще й насміють ся,
За батькову душу
Шампанами виють ся.
А бідний сердега
Ляже тихо спати, —
Доленька приенить ся,
Водиці напєть ся,
От він і щасливий,
От він і богатій !
Бідуйте, пани ви,
У златих палатах,
А я в свої бухни
Як царь буду жити,

І люде любити
І Бога хвалити.

Ни слухали батько-мати,
Робили, що знали.
А Катруся безталанна
Мліє умліває.
Вийшла в садок подивитись,
Чи ни уздрить того,
За ким гине, пропадає
Сердешна небога.
Нима Маня, ни приходить!
Що-ж робити муєить?
Побачила за парканом
Удовину грушу.
Тай згадала, як бувало...
Бувало... Минуло!
Ни вернетъ ся во вік віки!...
І сльози лонули
З очий карих, як той дунай!
„Єдиний мій, милий!...
І ти мене вже покинув
При лихі годині? —
І ти мене вже понехав?...
Нихай і так буде!
Озьму в батька два таляри,
Та куплю отрути,
Тай загину, мій єдиний,
У твої хатині!
Легше буде мині лежать
У ті домовині,
Що ти мині вибудуєш,
Єдинеє серце!...
А та твоя стара неня
Укриє коверцем,
Знай зазуля синим пюром —
Все лихо загоїть.
Буде мині здавати ся,
Що я вже з тобойов
Повінчана, мій Манолій!...

Де-ж ти забарив ся?...
Нагнівав ся! навіть в-ві сні
Уже ни приснить ся!“...

Місяць сходить. Пішла Катря
З кінвами по воду,
А Манолій молоденький
Вже ни переходить,
Як то колись, як бувало, —
Відай забуває!
Подумала, постояла.
Да як заспіває!...
Да вже ни про ті пафталі,
Що доси співала,
Коли свого Манолечка
Отут дожидала, —
А про того бай бадечка,
Що зарізав доню...
„Чи-ж я тобі, мій бадечку,
Ни вволнла волю,
Або тобі із дороги
Ноги ни умила,
Що ти мене молоденьку
Втручаєш в могилу?...
Та коби хоть разом з млім!
Манолі, Манолі!“...
Як стояла, так упала,
Дала сльозам волю!...
„Забуває! Серце моє!...
Мене забуває!“...
Аж слухає безталанна —
Пішов голос гаєм:

„Frunda verde de pe bradu¹⁾,
Ти місяцю, ти королю!
Я з дівчинов розлучаюсь,
Присягаю пану Богу!
Ті дівчата всі однакі:
Відки вітер, туди гнуть ся,

¹⁾ Лист зелений на яшії.

Як гадина коло серця,
Так словами обівають ся.
Да піду я стадо пасти
До Турчина до Стамбулу,
Щоб дівчина і ни знала,
Щоб дівчина і ни чула...
Щоб дівчина ни гадала,
Що я за нев умліваю!..
Цвите рожа над Босфором,
А Босфор се і ни знає.
Цвите рожа над Босфором.
У білий шум похилилась;
У вечері розцвіталась,
А до світа і відцвила.
Несе Босфор рожевий квіт
На голубі свої фалі,
Куди несе, куди заніс —
Сам Босфор і се ни знає.
Fronda verde de re bradu,
А більший цвіт на деліі;
Питала ся султаночка,
Чо' в Босфора серце мліє? "...

Пішла Катря на підсаде
Шитя вишивати;
Чо-ж Манолій ни приходить
У сошівку грати?
Хіба єго нима дома? ...
О, Манолій дома,
З завязанов головоюв
Лежить на ослоні.
Коло єго стара неня:
„Ce te dore¹⁾, снну?“ ...
„Нічо, мамо, нічо, сиза,
А так таки гнну! ...
Я й без хори, мамо, гнну, —
Що-ж робити мушу! ...
Підведіть мя до віконця,
Нихай подивлю ся

¹⁾ Що тебе бодить?

До Катрусї на подвіря...
 Чому ни приходить,
 Аби-х хоть раз у останне.
 Дививсь на їй вроду?
 Богатого батька дочка,
 Да ще й заручена!..
 Мамо, мамо, чому наш двір
 Ни озолочений?
 Чому і в нас нимає так,
 Як є у сусїди?
 О ні, мамо, я зберу ся
 Та в Гуцули піду.
 Там ворожбити великі,
 Они минї, мамо,
 Анцихриста визвуть з пекла,
 Я гроші дістану,
 І висипю гору срібла
 На нашім подвірю!
 Нене, нене, ви плачете?
 Ви ни ймете віри,
 Як то дуже серце болить
 Від того кохання!..
 Ідїть, мамо, за отрутов...
 Або ідїть, мамо,
 За Катрусев, нихай на ню
 Хоч лиш подивлю ся
 Через поріг! Ідїт, ідїт...
 О, серце Катрусю,
 Що ти минї се вчинила?...
 Так мамо: вчинила!
 Она мабуть у Гуцули
 До баби ходила
 За чарами, та дала ми
 У меду напиться!
 А я хїба без Катрусї
 Можу в світі жити?...
 Я — без неї в світі жити!..
 Ваї моєму світу!
 Але ни так, ни так, мамо:
 Я в опришки піду!

Я украду її в батька ;
Я єго заріжу,
Того злого поповича, —
Чого він тут лізе ?
Чого в місті не вінчаєсь
Та ни бере паню,
А як ворон розбиває
То наше коханє ?
Хіба єму я що винен
В широкому світі ?...
Мамо, мамо, чому мене
Ни дали ви вчити
На то, що він ? Тепер моя
Була би Катруся,
Тепер би я ни вбивав ся
Та ни губив душу.
Мамо моя !... Я затратю !
Єй Богу, затратю !...
Тай на віщо минї душі ?
Аби пропадати !“...

Вийшов легінь у садочок,
Да вийшов на сиду,
А та груша біло-біло
Як зима зацвила.
„О, ти груше, моя груше,
Ти білая груше,
Ти лиш сама пожалуєш,
Як загублю душу.
Ти одна лиш, бо під тобов
Ми двоє стояли,
Бо під тобов я плакав ся,
А в'на присягалась.
На Господа присягалась,
Що моєйов буде,
Що на своїм цілім віку
Мене ни забуде,
Що ни піде за другого,
Лиш мене одного !...“

Катре, Катре, що я тобі
Завинив такого,
Що ти мене зарізала,
На віки убила?...
Ося груша, що так біло
Як зима зацвила,
Заскаржить тя у Господа,
У Бога святого!
Да й ти, святій місяченьку,
Да й ти, срібнорогий,
Слухав єї присягання,
І ти Богу скажеш,
Що стало ся, і їй двори
Богови покажеш,
Аби Господь і сам видів.
Чи можу я жити
Без Катрусї нивірної?...
Що-ж буду робити! "...

Сидить Катря на підсадю,
Та шитячко шне,
Аж тут її дрібні сльози
Так і обіллели!...
Нихай ллють ся дівочії.
Нихай серце рветь ся!
„Пішов з садку пренидобрий,
Щоб і ни дивить ся,
І нищечком не дивить ся
На ту его вроду!...
Хіба він мене ни бачив,
Що я у городї?...
І чого я отсе вийшла?...
Его я побачить
Отсе вийшла!... Нирозумна!
Чого я се плачу?
Чого я се так журю ся?
Чого гублю душу?
Хіба его лиш одного
Кохати я мушу?

Лиш одного в сему світі?
О ні, мій єдиний:
Я лиш нині, мій соколе,
Єй Богу, лиш нині
Ще тя хочу покохати,
Вітак вже ніколи!“...
І нехотя безталанна
Дала сльозам волю.
„Чо' я плачу нерозумна?
О ні, я ни плачу,
Я хотіла єго тільки
В останнє побачить,
А він утік з городечка!...
Хіба я дитина?
Він понехав мене любить,
І я 'го покину!
Так: покину нивірного,
На віки забуду!
Або умру!... В домовні
Легше мені буде!“...

Лежить Маньо на ослоні,
Як хусточка білий;
Сидить стара за кроснами,
Трохи не умліє.
„Спну, сину!... Ходім, любий,
До святого Івана
У Сочаву! Я у черців
Там зілля достану,
І святого трунву вкрю
Найкращим коверцем, —
Він вислухат мене бідну,
Він загоїть серце,
І ще впросить тобі долі,
Сину мій Манолій!
О сину мій!“ „Нічо, мамо!
Ходім до святого
У Сочаву! Люде кажуть,
Що чуда ся діють

У Сочаві... Внесіть, мамо,
Мою паларію,
Тай сукману! Я помолюсь
За моє кохане
Нивірное!... О Боже мій!...
А правда то, мамо,
Що легінь раз помолвив ся
В Сочаві святому
Про доленьку, і ни вернув
Назад вже до дому?
У Сочаві й поховали...
Черці поховали
Молоденькі, а молебнів
Аж вісім читали
Там про его?... Ох нснечко!
Смерть — єдина доля
Для серденька так як моє
Убитого горем!...
А так, мамо?... Да не плачте!
Підем до Сочави.
Внесіть вбори.. А я хвильку
Ляжу тут на лаві,
Бо так мене сон і ломить,
Давно вже ни спав я!...
Дуже давно!... А так мамо,
Що Сочавці слава,
Що Іван Сочавський добрий?...
О, він допоможе!
Ідіть у кліть... О мій Боже!...
Боже добрий, Боже!“...

Ввійшла стара да із комори,
Внесла камешу рантухову,
Унесла черес і кресак;
А він пишний як білий мак
Лежав під вікни, ручка права
На серденьку — і о Сочаві
Матбути думав...

Друк. Руська хата, стор. 88—96.

Лайдака.

„Куда збіраєш ся, єдиний?“
На силу мати говорила.
„Куда ти хочиш мандрувати,
На кого хату понехати,
Батьківський хутір і оселю!“
„О нене, світ ми тут нимилый!
В чужему хочу ся набуць!
В чужему доля, а ни тут“.

Пішов ледінь, заріс лісок,
Хатина схлилась.
Поховали стару неньку,
Припало все пиллом.
Розібрали добро люде —
Нї, добра ни було,
Бо забрав піп за похорон...
Тимчасом на кули
Шкандибає в торбах старець,
Тай став тай заплакав.
А ті люде говорили:
„От якійсь лайдака“.

Дося не друковане. Друкуємо з автографу (власність Провєсти у Львові, піваркуш звич. наперу, писано з одного боку сивім чорниллом). Очевидно рукопис пристаний був разом з попередніми для Руської хати, та забракований редакцією — Вол. Барвінським.

Я гадав.

Я гадав, що лиш у Римі
Торгують ся лихом,
А то і в нас, в Цариграді
Сумирно та тихо
Підточують корінь воли
Товсті та пузаті

Патріархи та кат зна що!
Але чий прокляті
Подавлят-ця, бо та правда
Тверда як зелізо:
Масні книші лїзуть в горло,
Зелізо ни лїзе,
Хіба добре наострене
І в мечі окуте,
В мечі кацькі! — А це правда
Вічна, низабута.

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (власність Пресвітера, ut supra).

Чи хто зміркує?

Чи хто зміркує, що є то в світі зрада?
Ніхто на світі ще ни зміркував того.
Казали старі, що то від бога Лада, —
Коли-ж то є так, то я ни вірю в Бога.

Цідналя ти дїм, ти другий побудуєш;
Возьмут тобі честь, ти другої дістанеш;
Затратя твій вік, по смерти ти ни чуєш, —
А зрадя тебе — твердов ти скилев станеш.

Та коби скилев, то ще би то нічого,
Зробили би з тя кумира або плиту.
Да в ні-ж бо серце!... О, ни вірю я в Бога!
Мене ме за грїх, я 'го за біль судити.

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (власність Пресвітера, ut supra).

У ледіня.

У ледіня ворон коник :
Коникови гриву чешуть.
А самому молодому
Товариші труйву тешуть.
Утесали, змалювали,
Бервінками устелили,
Забераним¹⁾ коверчком
Домовину гарно вкрили,
Тай винесли на кладбище —
Така, хлопче, твоя доля!
Зарзав коник вороненький,
Заснигла ясна зброя —
Тай білш нічо' а нічого...
Чого білше в світі й треба?
Кажуть люде, що десь небо —
Про віщо нам того й неба?...

Досп. не друковане. Друкуємо з автографу (власність Про-
світи, ut supra).

Богачева.

Музики тнуть, вінок шпють
В богацькім дому.
Ох, як тяжко ледіневи
Пишному тому!
Заплакав би молоденький —
Соромієть ся;
Уздрить батько, уздрить мати,
Питатимуть ся.
А він що їм на це скаже
І що відповість?
Мати сплаче, батько злає.
Село ся довість.

¹⁾ Перечеркнено первісно: Мазьованим.

Тимчасом одчиняєсь брама,
І входить в контусях, як паня,
Княгиня на проїї просить.
Усіх витала, всіх просила,
А на єго лиш подивилась,
От ніби: й так тобі доєть.

Доєи не друковане. Друкуємо з автографу (власність Про-
світи, ut supra).

Як ліпше?

Коби я знав, пани брата,
Що доля є в світі,
Я би за ню поклонив ся
І чортовим дітем.
Але доленьки немає
Ні в чорта, ні в Бога.
Ни йди, хлопче, манівцями,
А іди дорогов
Таки простов, тов дорогов,
Що світ собі ходить, —
Буде тобі в нему добре
Без всего заходу.
Будеш грошки збивати,
З людей наругатись,
А в вічи їм сміявше ся
Братами взивати.

Доєи не друковане. Друкуємо з автографу (власність Про-
світи, ut supra).

Проходан.

Уберу я, пани братя,
Чирчевий сардак. —
Скажуть люде: „От харцизник,
От друк та лайдак!“
А вберу я лудинину,
Рубець на рубци, —
То муть на мя в'ни тровити
По хуторах пси.
І як же їм догодити?
Скажіте мині!
Чи у меду, у горівці,
В зеленім вині?
Вино вишють, а мід возьмуть
До дому жінкам,
А я усе у них буду
Гільтяй проходан.

Доси не друкowane. Друкуємо з автографу (власність Про-
світи. ut supra).

Гой видів бо я.

Гой видів бо я у Римі чуда много,
А в Греків, кажуть, ще було єго білше;
Да що ми по тім? Що мині з чуда того,
Коли у горах, у наших горах вільше!

У Римі чуда з маймуру та з порфіру,
Та в гордих церьквах та в припишних палатах;
А в горах ліси, а у лісах лиш звіри,
А під скалоїнов бухнина, ні-же хати.

А в ті бухнині чорні, чорнії очи.
Що би то я дав. аби в'ни сніг бул!

Щоб ни світили зорями серед ночі, —
Бо хтос підоздрів, всі вже люде учули.

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (власність Проєвіти, ut supra).

Гой зійшла зоря.

Гой зійшла зоря да при місяцю близько,
Да молод місяць від зіроньки все боком;
Місяць високо, а зіронька все низько,
Або він низько, а зіронька високо.

Отак то дієсь і на білому світі:
Люблю дівчину, а в'на ся насміває.
А в вінта дочка, як кажуть, краща цвіту.
Як мене уздрить, за мною пропадає.

А вдовин Іван за нею аж хорує, —
Богацька дочка з бідного хлопця кпит-ця;
А така доля любовою тов кирмує,
Що й в казці ни чув і вві сні ни приснит-ця.

Але бо чув я за чарівника в лісі,
Що вміє серце з грудий він винимати:
Коби по весні, та коби по обкієсу,
Гой піду-ж бо я старого в лісі знати.

А старий, чую, скочував ся до лугу,
І ни до лугу, а там десь аж за море...
О таке лихо! Ни збутись серця туги,
Ні туги серця!... Ох ти бідная зоре!

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (власність Проєвіти, ut supra).

Чи є де краще?

Чи є де краще, як то місяця мая.
Коли в городах розцвітають-ця рожі,
А в саду вишні, а калина у гаю?
О, світ це красний! Милостивий ти Боже!

Да що по тому, що по красному світі,
Маках, леліях, що дуги укривають?
Гой прийде косарь — о нищастний ти цвіте!
Пахучий поліг на сонци усихає.

Складуть тя у стіг, ниначе у могилу,
То дурній вівци, то козам, то коровам!
Отака доля ни лиш цвітам судилась,
Бо часом і вам, дівчата чорноброві!

Доси не друковане. Друкуємо з автографу, власність тов. Руська Бесіда в Чернівцях шіваркуш звич. паперу, писано на однім боці синім чорнилом, почерком таким як і попередні поезії, але без підпису автора).

ДИКІ ДУМИ,

ДУМАВ

Гуцул - Невір*).

*) З кінцем 1876 р. пристав Федькович у редакцію «Правди» знісок своїх поезій під тим заголовком. Редакція почала друкувати його у Правді 1877 р. (Сербські ваї в ч. 1, Дикі думи, Гуцул-Невір, Довбуш, Дзвінка, Доля в ч. 4—5, Гуцул-кобзар, До маймурового ангела, Бісків, Сокілський, До роки в ч. 6, Рожа в ч. 9), а рівночасно окремим, дуже оздобним видавсм. Але незвісно чому друковане «Диких Дум» у «Правді» перервало ся, а окреме виданс, якого вже було надруковано 1 чи 2 аркуші, закінено. Тільки по Федьковичевій смерті значну часть збірки надруковано в «Дѣль» 1886 та в «Зорі» 1887. Федьковичів автограф зберіг ся у мене і я передав його в бібліотеку Наук. тов. ім. Шевченка. Се зошит звич. паперу 4-о, 95 карток, із яких дві кінцеві чисті, а інші пагіновані рукою Федьковича, всіх сторінок 185. Вони містять: 1 титул, 3—167 поезій (всіх 41), 183—185 Ізвід (себ-то зміст). Сей автограф ми кладемо в основу нашого видання, друкуючи з него все крім пісні «Страж на Русі», поданої вже вище, та подаючи Федьковичеві поясненя не на кінці збірки, а під текстом там, де яке належить, і пропускаючи «ізвід».

Дикі думи.

Гой думи-ж ви мої! Гой чорні-ж ви мої,
Та де вас подію?
У край Черногори, у край золотої¹⁾
На швару²⁾ посію.
І муть Черногоров легіинки³⁾ трови⁴⁾
На лови ходити⁵⁾,
І муть мої думи у травах шовкових
Усеї находити!
І муть Черногоров легіинки юни⁶⁾
На оленя пасти⁷⁾,
І муть мої думи за срібнії струни
На гусли в'ни класти!...
І муть Черногоров легіинки юни
На гуслех тих грати.
І дума ме думі, а струна ме струні
Всю правду казати.
І голос відобесь ділами⁸⁾-долами,
Плаєм⁹⁾ по рокиті¹⁰⁾...
І підуть до церкви в неділеньку рано
Сльозою умяті.
А там запитають в самого владика,
За вінце забули?...

¹⁾ Черногора — найвища гора у гундулєкім околі. ²⁾ Швара — особливий рід дуже буйної трави, зеленій, липкучий як барвінок. ³⁾ Легінь або ледінь — парубок. ⁴⁾ Трови — польованє з псами. ⁵⁾ Лови — мисливство, польованє. ⁶⁾ Юни — молодець. ⁷⁾ Пасти — засїсти на звірь. ⁸⁾ Дїл — кунота гори. ⁹⁾ Плаї — дорога, стежка в лісі. ¹⁰⁾ Рокита — гора, на котрі голос відбиваєсь.

За віщо ті люде, ох, думи ви дикі,
В кайдан вас закули?
І пустить вас, думи, небесний владика
По полю на волю, —
І найдете в світі, о мої ви дикі,
Ще й щастє і долю!...
Розсипте-ж ся, думи, о мої ви юні,
Як тії Татари!...
І загомонїте, як дзвони та струни,
Від хмари до хмари!

Друк. Правда 1877. ч. 4—5. стор. 121—122.

Гуцул-Невір.

Гуцул-Невір, Половчанин¹⁾ —
Хто на Руси 'го й не знає?
Плужить долом Подолянин,
Піт кровавий утерає, —
Він же стоя на рокиті
Виграває у трімбіту;²⁾
Хоть поруга всего світа,
Він ругаєсь всему світу!...
Ріж, розорюй, безталанний,
Чорну свою скибу-долю,
Доки світ сей окаянный
І тебе в ню не приоре!...
І тебе!... Там що за гія?³⁾
То куми с хрестин вертають:
Віра, милість і надія...
О! я тим затрімбітаю!...
Бо їх тільки й видко буде,
Що на гульках, на крестинах!

¹⁾ Половчанин — Гуцули вшнут ся половецкого роду. ²⁾ Трімбіта — то, що у Тиролів Schalmel. ³⁾ Гія — збіговиско, товпіт. баталія, мотлох.

Обдурені бідні люде,
Й ти, дитинко, обдурена!...
Там же — що знов буришкають¹⁾?
Домовнну бідну, голу!...
О! я й ті затрімбітаю,
Щоб їй чути аж до долу!
Бо їй тільки і осталося,
Що с трімбітов та в могилу!
Де-ж надія, що тримала²⁾?...
Віра, милість, що крестили³⁾?
О, такий то Гуцул в світі:
Люде плачуть, він їм грає!...
Втер си очи, втер трімбіту,
І нової зачинає.

Друк. Правда 1877. ч. 4—5, стор. 122—123.

Недуг

Довбуш.⁴⁾

„Ти що се, Марку? що се, снну,
Єдняя моя дитино?...
Чого так, соколе, згорів⁵⁾,
Неначе той господний гнів,
Що вдарить громом в ясну днину?“
„Не, мамо, не в днину,
А в опівніч... ще й у глуху!
Ти-ж не видиш, нене,
Як той місяць схорований
Д' хмарі припадає,
І як хустков шовковою⁶⁾
Вяже-утискає
Голівоньку?... А втискає

1) Буришкати — нести щось, але по неволі. 2) Що тримала, т. є яко кума до хресту. 3) Крестити дитину — за кума дитині бути. 4) Довбуш — славний гуцулський опришок. 5) Згоріти — з горячки говорити. 6) Хустков шовковов — на знак великого жалю звизує собі Гуцул голов хустков.

З усеї ю сили!...
Ти не знаєш, а я знаю...
Бо там є під могили
Встає блідий... блідий-блідий,
Неначе з маймуру,
Той калфа¹⁾ наш черногірський...
Ї насува похмуру
Той кресак²⁾ свій у золоті...
Ї кучері стрясає...
І кроваві свої руки,
Мамо, обзирає
До місяця... а здоймив їх³⁾
Він, мамо, на силу,
Бо 'му груди прострілені...
Так, нене ма⁴⁾ мила!...
Прострілені!... А він духом⁵⁾
Урвав дармовиси⁶⁾,
І сардаком⁷⁾ на мураву
Тріннує... Не диви ся!
Бо на шиї 'му гашечка⁸⁾
Аж черно-черлена
Оповилась... очи іскря...
То-ж то десь студена!...
Аж зодрег ся!... Гу!... І вхопив
Він зеленооку,
І пустив ю ранов в серце
Глибоко-глибоко!...
А она вже не зриваєсь!...
Дай кріє⁹⁾ ми, бо клята
Се матбути загадала
Душу з него ссати!"

Друк. Правда 1877. ч. 4—5, стор. 123—124.

¹⁾ Калфа — начальник, голова. ²⁾ Кресак — стрілецький убранный капелюх. ³⁾ А здоймив їх, т. є з великого болю. ⁴⁾ Ма — моя. ⁵⁾ Духом — дуже борзо. ⁶⁾ Дармовиси — китиці у сардака є перед, як у угорського долмана *minde-kette*. ⁷⁾ Сардак — гуцулська одѣя, на угорський долман похожа. ⁸⁾ Гашечка — гадина мала, але дуже їдовита. ⁹⁾ Кріє — *Jagdgewehr, Jagdstutzen*.

Дзвінка.¹⁾

„А як тобі?... Ох, божа мати!
Давайте свічки!!!²⁾ — Сину мій!...
Не даром приснився мені рій³⁾
Тої ночі!... Біжіть та знати⁴⁾
У ватер⁵⁾ дайте!... Ужонати
У городі тої!⁶⁾
„Не! не хочу, мамо, тої
Я білше вже твої...
А унеси мені борше
Убранє ти є кліти⁷⁾!
А сардак тої чирчиковий⁸⁾,
Що вишиті квіти
Та кучері на грідушках⁹⁾!“...
„Ох, сину мій!... Боже!“...
„І не моли єго пусто,
Бо й він не поможе!...
Єму-ж Дзвінка та не снилась,
Як мені се, нене!...
В печи поломінь палає
Черлена-черлена...
А в'на вхонила крестн два
Тай стала топити
У черепі... Подай, мамо,
Водниці напиться!...
Тай зсипала дві з них кули
Червоні-червонні!...
І набила у близницю¹⁰⁾...
Ще і змийовони¹¹⁾
Набила в ню враз є порохом,
Та зрад-зіля¹²⁾, мамо!...

¹⁾ Дзвінка — Довбушева коханка. ²⁾ Давайте свічки, бо умерас. ³⁾ Рій як ся снить, то мусить хтось в дому умерти. ⁴⁾ Знати давайте, щоб люде збігались. ⁵⁾ Ватра — гундукний шатер, хата, мешканс. ⁶⁾ Тоя — асонітум, der blaue Fingerhut. ⁷⁾ Кліть — комора без вікон. ⁸⁾ Чирчик — Koschenille; чирчиковий — червоно закрашений, фарбований. ⁹⁾ Грідушки — перед у сардака (грій-дуну). ¹⁰⁾ Близниця — Doppelgewehr. ¹¹⁾ Змийовона — рід зіля, котре баби до чарів употребляють. ¹²⁾ Зрадзіль — также таке зіля.

У ясені пугач загув¹⁾
Так глухо, як в ямі,
Що аж дух ми заперало!...
А у горні вило,
Мов нечистий²⁾... А в'на, мамо,
Ручницю³⁾ ладила...
Аж тут пук-гук у віконце...
„Се я! з леїнями!
Лесь⁴⁾ твій! Довбуш!“ Аж тут, мамо —
Не дай мене, мамо! —
Як і гряне двічі с креса,
Неначе два громи!...
А він тільки й повалив ся,
Як кидрев⁵⁾ на зломі!
А з грудий 'му дві косиці⁶⁾
Під стріху аж грають!
А в'на сперлась на ручницю,
Та ся оціряє⁷⁾...“

Друк. Правда 1877, ч. 4—5, стор. 125—126.

Д о л я.

„А спиш ти, сину?“ — „Не вже, нене!“
„Може водиці би подать?“
„Не хочу! а зголове зладь!...
Високо, як д' домовині!“...
„Ти що се знов, сину?
Хочеш мене осиротить?“...
„Нє, моя єдина!
Я не умру!... Бо ось мені

¹⁾ Пугач загув — а се злий знак у Гуцулів. ²⁾ Нечистий — чорт, диявол. ³⁾ Ручниця — die Flinte. ⁴⁾ Лєсь — Олекса. ⁵⁾ Кидрев — кидрове дерево, кидрина. ⁶⁾ Косиця — ein bogenförmiger Strahl. ⁷⁾ Оціряти ся — уєміхати ся, kokettiren.

Що снила ся доля...
А се мабуть такн моя!“
„Яка-ж в'на?“ — „Соколя!...
Як у того легінка,
Що він мені снів ся!“...
„Уповіж ми!“ — „Я уповім...
Той місяць зарив ся
Гет десь в хмарн... Аж оглухло!...
Лиш молня десь грає,
Та на Довбуша могилі
Дуб с кидром дримає.
Аж тут легінь набігає
Обдертий, невбутий,
Неначе він на сїм світі
Від долі забутий.
Ноги кровйов закіпіля,
І руки кроваві...
І верг¹⁾, нене. каманак²⁾)
В шовкову мураву,
І вшав лицем на могилу,
Неначе без сили...
І обіймив кровавими
Кроваву могилу.
„Довбущуку! наш ватаже!³⁾
Учуй мене з ями!
Нї я щастя, нї я долї...
Нї батька, нї мамн...
Як журавель туманамн
По світі сїм бю ся!...
Подай мені иншу долю,
А не — возьми душу!
Хай не дражню вже тільки псн
Чужимн хатамн!“...
„Долї, хлопче? Царем будеш!“ —
Обізвалось з ямн. —
„І ме ти світ поклонятись,
Як сонцю в проміню!...“

¹⁾ Верг — кинув. ²⁾ Каманак — гущулка шапочка, Bagett.

³⁾ Ватаг — начальник.

Отак, друже! так, Гуцуле!
Отак, мій легію!“...
„Царем, батьку? Я не хочу!
Царем я не буду!
Я за ката не придав ся“...
„То Довбушем будеш!“
Обізвалось з під могили,
Аж вжахли ся гори, —
„І заграє та кров чорна,
Уража як море!...
І будеш нев всіх дукарів¹⁾
Поганих поїти!“
„Я Довбушем? Не, калфо мій!
Ніколи у світі!
Тебе-ж може не убила
Та нешта²⁾ лукава?
Та Гуцули не прокляли
За свою неславу?“
„То кобзарем мені будеш!“
Гукнуло у трете,
Неначе грім, аж йойкнули
Всі гори-рокити.
„Коли не хоч в світі бути
Ти людем за Бога,
О! то здихай псом голодним
У їх ти порога!“...

„Тай тільки, ненечко моя!
Зза кичер³⁾ червоно зоряло,
Зза кичер сонечко ветавало.
Закерекорив⁴⁾ ліс... а він
Пляями в дблчни, та далі!...
А в слід за ним та доля гнала
С торбами, нене, на вздогінь!“...

Друк. Правда 1877, ч. 4—5, стор. 126—128; потім з відмінами (редакційними!) в тексті в Родимім Листку 1879, стор. 154. Сю саму тему обробив Федькович уже давніше в вірші »Сам«, див. вище стор. 172—174: до неї він вернув ще раз 1886 р., див. далі.

¹⁾ Дукаръ — богач. ²⁾ Нешта — курва. ³⁾ Кичера — вершок гори. ⁴⁾ Керекорити — гомоніти.

Гуцул-қобзарь.

„Чо' задумавсь, мій легіню?
Нині-ж предсе день не Марків¹⁾,
Та ні Роз-игри²⁾ сеюдне,
Щоб гуляли де Маявки³⁾!
Радо, хлопче! Твій татарин⁴⁾
Вже осідланий, готовий!
Кріс та в ліс! — а так до дівки,
А на рано тут здоровий!“

„Не, мій батьку! Не, мій сизий!
Най вже братчик с креса бринька
Та татарином гуляє, —
Ти-ж подай ми кобзу⁵⁾ с клинка!...
Бо в грудех ми зашуміло,
Наче орли в крила дзвоня,
Сли у сонце нагадають
Сли в заліжку с хмаров гоня!“

„Де ви, хлопці? До лікарні!
По воскарьку⁶⁾! За примівок⁷⁾!
Чи ти в папороть⁸⁾ не вбрив лиш,
Блудя лісом с тов сопівков?
Або тяр⁹⁾ під княж-ялицев¹⁰⁾
Тов проклятов ти не спав-єсь?!...
Сину, сину нещасливий!...
На ахтемні дни¹¹⁾ пронав-єсь!“ ..

„Так, мій бадечку! пронав я!...
Хоть з ручниці та у груди!...“

¹⁾ Марків день — 25 априля, котрому Гуцули особлившу силу приписують. ²⁾ Роз-игри — четверь по Зелених святах, в котрій то день нещасті духи гуляють. ³⁾ Маявки — міфтичні дівчата, котрі на Розигри по лісах і дугах гуляють. ⁴⁾ Татарин — кінь. Гуцулскі коні мають бути татарского сою. ⁵⁾ Кобза — музикальний інструмент. ⁶⁾ Воскарька — що воском ворожить. ⁷⁾ Примівка — знахорські речі, слова, вірші. ⁸⁾ Папороть — Farrenkraut. ⁹⁾ Тяр — гуцулскій вираз, котрого годі обяснити. Німець би сказав: Oder hast du vielleicht gar... geschlafen. ¹⁰⁾ Княж-ялиця — у кождім лісі має бути одно святе дерево, котре не можна рубати. У Тиролів, Швайшарів с также gebannte Wälder, Bäume. ¹¹⁾ На ахтеми дни — на віки.

Не допоможуть ні лікарє,
Та ні Бог вже, та ні люде!...
Де ні рушусь, ні обернусь,
Все чолом ми, все ся клонить!...
Нїби царь то я в соболях.
Або кесарь у коронї!...
І усе, ох батьку милий,
Все до мене промовляє!...
Сонечко менї про Бога
Та про люде вповідає!...
Місяць знов про ту вечірну,
Що 'му світить, а не гріє, —
А казок він, батьку-світе!
Ох, казок же тих він вмїє!
А ті гори, батьку, наші,
Ох ті чорні наші гори!..
І про скелї. і про жемчуг,
І про Дунай, і про море!...
Йї на папери се не спишеш,
Нї письменні се не чули, —
Оттаке в'ни вповідають!..
Мало кидри аж не рули!...¹⁾
А той Черемуш²⁾, о батьку!
І про плай той красноільський³⁾...
І про камінь у Бісковї⁴⁾,
І про гордий той Сокілський⁵⁾...
І про Німчич⁶⁾ той кровавий...
Все, усе він, батьку. знає!
І де місяць вечєрничить,
І де сонце спать лягає!..
А ті кидри чорногірскї —
Ох, великий мій ти Боже!...
І про зрадзїль, і про ключзїль⁷⁾,
Про горцивіт⁸⁾ і про рожї!...

¹⁾ Рустя — brüllen, голосно плакати. ²⁾ Черемуш — головна ріка в гуцульскім околі. ³⁾ Красноїля — гуцульке село в Галичинї. ⁴⁾ Бісків — велика скала в Устє-Путилові. ⁵⁾ Сокілський — велика скала над Черемушев. недалеко Кутів. ⁶⁾ Німчич — гора межї Рєстоками а Вилкншев. ⁷⁾ Ключзїль — die fabelhafte Springwurzeln. ⁸⁾ Горцивіт — die Adonisrose.

І як в'ни се, батьку, плачуть,
І про те шовкове клубя¹⁾,
Що княгиню в рай водило!...
Ох, отті-ж мене аж губя!...
І плаї ті чорні, батьку —
Все лиш кров та поєдинки!...
Все лиш бучі²⁾... Але що я?...
Дай, подай ми кобзу с клинка,
Най ти, батьку, заспіваю,
Бо словами сего годї...
Ріки, батьку, йдуть у море,
А горі³⁾ нема їм ходу.

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 193—195.

До маймурового ангеля.

Ти що се моргаєш на мене,
Крилатий, маймурний легіню? —
Чи знов по давньому співать?
То злізь, та кобзу мою зладь
На давній стрій, як то бувало.
Коли небесні научали
Мене на кобзі ще!... Матбути
Ви всі покаменіли! Хай!...
Душа, як кажуть, рада-б в рай,
Та терном заросли вже пути!...
Чи хто їх, друже, прорубає?...
Маймур мовчить, та кожде знає!...

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 195.

¹⁾ Шовкове клубя грає велику роль в усіх гунцзлских казках — Ariadnefaden. ²⁾ Буча — багалия. ³⁾ Горі — назад, strom-aufwärts.

Б і с қ і в.

„Що знов, Марку? Що знов, сизий?
Яке нове горе?“...

„Ох, ненечко... Чорний скрипник
На Біскові 'д горі!..

Ти-ж не видиш?... Місяць світить,
Аж ся розсипає,

А та скеля, та бісківска
У хмарах гуляє!...

А ще краще від місяця
На віршечку світить

Чорний скрипник у жемчужі
Та у аксамітах,

Та на гуслех виграває,
Аж скеля ся коле!...

А там низом по під скелю
Далеко у долі

Йде прочанин у Сучаву¹⁾...

Став, слухає хвилю,

Та неначе окаянный

Подер ся на скелю!...

„А там ся лиш зареготало!...

Де-ж дівсь нещасний прочанин?

Не видиш? В стромині²⁾ ген-ген³⁾...

Аж красков⁴⁾ вмилсь гострі скали,

Неначе багор-кармазин!...

А 'д горі грало все та грало“...

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 195—196.

¹⁾ Сочава — місто на Буковині, давно столицне. ²⁾ Стромина — steile Rutschwand. ³⁾ Ген-ген — там далеко. ⁴⁾ Краска — свіжа кров.

Ліпше!

Сокілський.

„Та гов¹⁾ ти! відки се, Василю?“
„С пропою²⁾, братчики, іду“.
„І-гу!... А то й пропій вам пили!“...
„Та чули мою ви біду!?!“

„Ніч ясна вам як око в кара³⁾...
А люта, аж тріщить вам лід!...
А 'д горі на Сокілскім — фара⁴⁾!
Не видиш, як він там стоїть

„На скели, на саміськім скрутї⁵⁾,
Той біломаймурний легінь?...
І сам як з маймуру він кутий,
І з маймуру на нім одінь⁶⁾.“

„І гусли маймурні тримає
У маймурових він руках...
І грає він на них... а грає.
Що сум збірає тя та жах!...“

„А вадь⁷⁾ оскомина⁸⁾ вам чути,
Якої пієні він се пів?
Роскажу вам... та ча⁹⁾ ми бути!
Бо я вже голови¹⁰⁾ загрів...“

„Тож уха¹¹⁾, хлопці! — Там десь в раю —
Хто був там, хлопці? де той рай?
Бо я, ей Богу, що не знаю!...
Мабуть десь в горах? — Та нехай!

„Досить на тім, що в тому раю
Боги два бесіду ведуть —“

1) Гов — стій! 2) Пропій — другий день по слюбі, коли молоду дарують. 3) Кар — карась, риба. 4) Фара — стережи ся, вступи ся з дороги! 5) Скрут — unzugängliche Felsenspitze. 6) Одінь — убранє. 7) Вадь — відь, а вьєж, мабути. 8) Оскомина — Німець каже: lange Zähne bekommen. 9) Ча — тихо, мовчіть! 10) Голови загріти — підшити ся. 11) Уха! — слухайте добре!

А я їх трохи чи й не знаю?
Одно Прабогом се зовуть,

„Бо дощ пуска на сїнокошу,
А біли-білий, що твій сир!
А другий 'му за міхоношу,
Сокирника¹⁾ якогось син.

„І тільки став питать Старого,
Аж тут вбігає вам легінь,
Тай геп старому Богу в ноги!...
А сам блідий, як с крейди тїнь!

„Котрий з вас двох тут Господь зветь ся?
Та чорт... хай буде хто небудь...
А в мені серце шкамом²⁾ рветь ся!...
Єй Богу, жили ся аж рвуть...

„Бо я любив отсе Марічку!...
А дівка-ж то собі й козирь³⁾!...
Як полонинская⁴⁾ та чічка⁵⁾,
Що літі⁶⁾ зацвите на гир⁶⁾.

„Така то дівка вам!... Та гляба⁸⁾!
Бо тільки стались ми й любить,
Аж тут і гульк суха та баба,
Що мир косов як швару жнеть.

„Тогди і згадуй лиш як звали!
Аж тут загурдузала⁹⁾ мнов!...
Пустьїть, бо рай вам ще запалю!...
Пустьїть мя до Марічки знов!

„Бо в'на розсядеть ся від руму¹⁰⁾!...
Пускаєте? — бо палю світ!!!

¹⁾ Сокирник — Zimmerman. ²⁾ Шкам — найтонша вовна.
³⁾ Козирь — що коли [sic!] пасе, дуже відважний. ⁴⁾ Полонина —
die Alm. де вініч випасають. ⁵⁾ Чічка — квітка. ⁶⁾ Літі — замість:
в літі. ⁷⁾ На гир — на велику славу, на диво. ⁸⁾ Гляба — годі.
⁹⁾ Загурдузати — кимось, чимось тріснути. ¹⁰⁾ Рум — великий
лемент, плач: румати.

Розсядєсь — я казав? З розума
Ще зійде! — Се не жарт! Пустить!“...

„У неї-ж, хлопче, днесь весіля!“ —
Бовкнув Старий. — „А щоб ти здох!...
Чи ти отсе лиш не с похміля?
Та шкода тільки, що-сь ми Бог,

„А я-б ти зараз тут примовив¹⁾!...
Весіля — в неї?! Іди ти спать!...
Пускаєш? — не? — бо — варє²⁾ Богу!
На відмах³⁾ мемо ся рубать!“

„То руш же! забираєсь ми, друку⁴⁾!“
Старий як є креса се тарах!...
„Але у рай ми вже ні куку⁵⁾!
Чи чув-єсь? в рай ми ані пах⁶⁾!“

„Такої, братчки ви мої,
Легінь сокілєкний се співав!...
Я-ж від Марічки йду є пропою...
А в повницю червінця дав!“

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 196—198.

До рожі.

Зацвила — світ увеселила!
Про віщо-ж ти — питаю я —
Ох Боже, рожечко моя,
Лиш свій цвіточок⁷⁾ терном вкрила?
О, красна моя ти та мила,

¹⁾ Примовити — когось вибити. ²⁾ Варє — сй Богу! Варє? — чи можу тобі вірити? ³⁾ На відмах рубатись — duelligen. ⁴⁾ Друк — Taugenichts. ⁵⁾ Ні куку — абе-сь мені ані заглянув! ⁶⁾ Ані пах! — аби тебе ані чути не було. ⁷⁾ В автографі через помилку: світочок.

Я знаю, чо́!... Та що й казати!...
Такий вже в сему світі лад,
Щоб кожда рожа в терню цвила,
Та с терня світ сей веселила!...

Друк. Правда 1877. ч. 6, стор. 198—199 і Зоря 1887, стор. 21.

Р о ж а.

(Грацьска казочка).

„Колп-ж така она нещасна,
Чого-ж така собі прекрасна?
Убрала яр, вкрасила двір,
Неначе в княжеский порфір.
Сама же терном ся укрила?“
Таке дівчата говорили
В неділеньку та гуляючи,
Ще й в сад царский златоколистий
Та нищечком зазераючи...

„Ох, щоб то я знала!...

Щоб хто вповів, я-б зараз 'му
Віночок свій дала!“

„Я-ж яблучко!“ — „Я хусточку!“

„Я поцілювала,
Аби вповів!“ —

„Та цур же вам!

А слово — то й слово!“

„Утікаймо, зазулечки!

Се Гуцул с кидрова,

Та ще й стрілець, царский такн...

Тікаймо, сестриці!

А то справди подумає“...

„Хай олень вам снить ся!¹⁾

¹⁾ Як дівці олень снить ся, то відасть ся.

А що слово, то є слово...
Котра-ж поцілює?“
„Та що се ти?! Ох, він справди!“...
„Справди, не жартую...
Отак.. тай так.. та ще й отак“...
„Їй Богу, вмираю!“...
„Поховаю!... А тенер вже
Слухайте, що знаю!

„То був давно колись вам царь,
Та був такий вже лютій-лютий,
Що ні вам лев, ні левонар¹⁾
Такий не може в світі бути!
Та мав той царь одну дочку,
А було на імя їй Рожа,
Так²⁾ звали ту царівочку.
Але-ж бо й гожа була, гожа!...
Та що є краси, коли-ж она
Стрільця-гільтая полюбила,
Ще й гуцулського легіня!...
Таке она отсе зробила!...
Аж вишпорив³⁾ царський се двір,
Та ну царевн вповідати!...
А царь звелів стрільця мов звірь
Застрілити тай поховати.
Гадаєте — на кладбищу?
Ага! Щоб ті царі здорові!...
Не ласка на охаблицю⁴⁾
Та на розпутю на шляхови?
А щоб той сміливий легінь
Ще не надумавсь вишком встати,
Велів що день шляхом тим він
Мірекі стада⁵⁾ на пашу гнати.
Та ще й державний дав завіт,
Щоб⁶⁾ хто шляхом мвнать тим буде,
Верг на могилу терня віть.
Та ще й вціднв ся⁷⁾ тричи в груди!

1) Левонар — Leopard. 2) В автографі через помилку Таа.
3) Вишпорити — entdecken. 4) Охаблице — Schindanger. 5) Мір-
ске стадо — заміреке, буйне стадо. 6) В оригіналі через помилку:
що. 7) Виідитись — вдарились.

Такий се видав він указ!...
А в'на? То рула-ж десь? Ні думай!
У них не так, як се у нас,
Що хоть роспережись та румай!...
В них ні чичирк! Мовчи та дыш!
А не, то підеш зорі пасти!¹⁾
Такий то в тих царів бариш!²⁾
Таке у тих царівень щастє!
Ви-ж чуєте? Та раз у ніч —
Старі царі у гостях були³⁾,
А стойкарі та караули
Усі поуспнали пріч.

В'на нищечком і викралась
У гай до бабусї...
„Бабусечко, голубочко,
Порай⁴⁾, бо мину ся.
Вони-ж єго могилоньку
Як день так ніч зневажають,
Та стадом ю умішують,
Та терном ю укривають!...
Мірским стадом, єдиная,
В шовкові 'го виганяючи⁵⁾,
І в полудне, бабусечко,
У мори 'го напуваючи!...
Порадь, порадь, ох старесенька,
Ні хвилечки не теряючи!
Ось чильця⁶⁾ ти жемчужні
І чепраги⁷⁾ ще до того!...
Ось і перетні... сей оден лиш
Варт пів царства батька мого!...
Усе бери, єдиная,
Лиш хай они-сь не збиткують!...
Лиш хай єго кровавую
Стадами в'ни не тратують!...
Лиш хай в'ни 'го желізними
Копитами не толочуть!...

¹⁾ Зорі пасти — по смерті. Гуцул каже, що душа вмерлого ледня зорі мов вівиї пасє. ²⁾ Бариш — хосєн. ³⁾ В гостях бути — відгодитись від дому. ⁴⁾ Порай — порадь. ⁵⁾ В шовкові (травп). ⁶⁾ Чильця — das Diadem. ⁷⁾ Чепраги — die Spangen.

Я дам тобі, що бажати-меш,
Що серденько твоє схоче!“

„Добре, доню! Твою волю
Вчинити я можу.
Мій батько був архі-магом...
І я ти побожу,
Що ні цареве мореве стадо,
Ні злющі ті люде
Не наблизуть.. Да що є тобов,
Княгиню, так буде?
Ти-ж одна у твого батька!...
Кому-ж він корони,
Кому-ж багор та соболі,
Скіпітри та трони
Він оставить?... Не жаль буде?“...
„Най собі тримає!...
Моє царство під могилов
Усе спочиває!...
Конирами убитоє
На биті дорозі!...
От де моє царство і доля!...
Боже милій, Боже!“...

„Не побивайсь, княгиню Рожю!
Не побивайсь, царице, так!...
Я навчу тя тай допоможу.
А допоможу сяк чи так!
Да ще раз кажу: що вітак?“
„Вітак най дієсь воля Божа!“
„Ходи-ж до комори!
Там ті книги первописанні
Цардуста отворим.
Ти-ж читаєш Ценд-Авесту?“
„На память умію!“
„Ходи-ж, доню! Та за дверми
Нехай вже надію...
Бо вивчившись підеш на шлях,
А там що ся стане —
Доню, доню!... Ще роздумайсь!“...
„Я-ж Рожю Ірана!“

Ходім!“

Пішли...

А там на роздорожу,
На копитьмі убитому шляху —
Ні в неї вже надії ні жаху —
Стоїть прекрасна та княгиня Рожа.
Стоїть собі на тернові могилі,
Що вбитого стрільця она покрила,
Стоїть здоймивше руки в зорі 'д гóрі,
Хітаючись, як згойдане то море;
Стоїть, та мов сонна́я промовляє,
Мов з Ценд-Авести вірші се читає...

І каже :

„О блаже!...

Ти що на білих

Комонях граєш,

Гуляєш

По лукомори,

Зоря від зорі,

І знаєш

Прабога волю

І людзку ти долю!

Чому-же

Мою дав вбити?

Дав під копита

Оружі?...

Ще і під глогн

Лиховорогі —

Для чого?...

Може для того,

Хброше-боже,

Що мя княгинев,

Що мене Рожев

Назвали?...

Що-м легіня я

Кохала?...

Ох, господине!...

Котру-ж я днну

Твою святню,

Твої престоли
Паволоками
Не слала?...
Амвру-кадило
Не клала?...
В котру рядами
С подружечками
Пісень ти ранних
Не піла?...
З мірти¹⁾ віночків
Не пліла?...
Твої комоні
В багро-червоні
Крови-покрови
Не вбрала?...
Золотом узди
Не брала?...
На те, щоб нині
На сї могилі
Тя проклинати
Глогові?...
Хороше-Боже!!!
Богове,

Що в кити та квіти ви китите світ,
І Рожу нещасну скитїт!“...²⁾

„І скитили вічні ю Богове.
На комонях золотопідкових
Ясен Хорош з сонцем вїїждає...
Море грає, кидрів гай співає...
Де-ж ті люде? — Он³⁾ на роздорожу!...⁴⁾
Терня мечуть?... Не, прекрасні рожн
В'ни дивують ся, що так і вкрила
Ту стрілецьку вбитую могилу“....

Друковано: Правда 1877, ч. 9, стор. 313—318. Пер. вище
»Рожн«, стор. 240—243.

¹⁾ В оригіналі без потреби: мірфти. ²⁾ Скитити — благословити, помилувати. ³⁾ Он — онде, там. ⁴⁾ В оригіналі: на роздорожу.

Під вікни.

Чи, мила, з голуби сю ніч де воркуєш,
Що мбї ти гусли неначе не чуєш?
Що граю, співаю під вікни в-задár?...¹⁾
Хоть виглянь с кубелця, де нічку ночуєш,
Під білим крилечком з голуби воркуєш!
Я рожу принїс ти у дар!

А тая-ж то рожа, зрошена рожа
Віршечки віршує — ох, милий ти Боже!...
А все то на твою рожеву красу!
А ти анї глянеш!... Ох мила, чого же
Горячими сльози зрошаю я рожі
І з місяцем²⁾ зорі пасу?...

Ти чуєш, невірна?... Я знаю, що чуєш!
Три свічки воскові — ти вірші віршуєш
Про сокола в клітці, яблінковий сад...
У днину з соко́ли в самборах полюєш...
Пора відпочити, — а ти і не чуєш!...
Хто ме ти соко́лів корта́ть³⁾?...

Я буду корта́ть їх як вірним слугою!
Отвори, ох отвори лиш кватиречку твою,
Та нічку як⁴⁾ сонцем освіть!..
Та білов, мягоньков, як лебідь, рукою
За твоїм превірним, за твоїм слугою
Махни, як рожевая віть!..

Друковано: Дѣло 1886, ч. 96.

¹⁾ В-задár — дармо. ²⁾ І з місяцем — у фантазії Гуцула то місяць — вівчарь. ³⁾ Кортіти — багаті. [Пояснене зовсім не відповідне до цього місяця, бо тут нема слова: кортіти, а корта́ти — pflegen, überwaschen]. ⁴⁾ В оригіналі через помилку: я.

Римська княгиня.

„Чого знов, сину мій єдиний,
Так і гориш, як та княгиня?...
Чого палаєш та дροжиш,
Ручки на сердечку держиш?
Чи лиш тобі не починено?“

„Так, нене! Вчинила!
А то римська та прекрасна
Смаглява княгиня!...
Та, що в Тибрі там купалась.
Так, нене, купалась,
Та ще й чорними бровами
В одно відморгалась!...
Да ще брови ті їй чорні,
То нічо ще, нене!...
Але груди ті їй, груди
Білі, лебедині,
Ті мя, ненечко, убили!...
Щож робити мушу?...
Дай кресак ми та топірчик!
Зараз в Рим той рушу!“

Доси не друковане.

Шипіцкі берези.

„Се що за новітна знов гія?...
Таж завтра, сину мій, Ілія¹⁾!...
Я с кліти ти кресак подам,
Та підеш в Шипіт²⁾ се на храм
До тети³⁾ твої Аксенії.
Там дівці дві як ті лелії“.

¹⁾ День св. Ілія Гуцули дуже поважають. ²⁾ Шипіт — гуцулке село на Буковині. ³⁾ Тета — тітка.

„Так, дві їх там, мамо!
Дві берези на цвинтарі...
Неначе руками
Та білими шириньками¹⁾
Махають на мене,
Аж той місяць в хмарі втонув...
А в'ни обі, нене,
Перекинулись дівками...
А білі вже, білі!...
Знай то срібло, такі білі,
Аж в очех мрїло²⁾!...
І в кождої в білих руках
Срібна, мамо, чара.
І неначе в'ни се з Гіндов³⁾
Сидя при вечери
Та моргають ся до него ..
А він не веселий...
А в'ни єго принушкують
З усієї сили.
„Нумо, Юрку! нумо, сизий!
Вино се з Сучави!
А ти, сестро Оленочко,
Чого така стала,
Наче сріблом подунена⁴⁾?...
А-нумо всі троє!“...
І випили... гет аж до дна...
Ох, ненечко моя!...
Гет аж до дна!... І стали се
В'ни витись-звиватись⁵⁾;
Знай дві гашецї, дві срібні,
І в діл повалятись,
І вити ся... Так як нині!...
Ти-ж не видиш, нене?...
Як хляють та хїтають
Ті срібнозелені
Свої віти, свій стан гнучкий,

¹⁾ Ширинька — хусточка вишивана. ²⁾ Мрїти — flimmern.
³⁾ Гінда — славний гуцулський опришок. ⁴⁾ Подунути — vergolden,
versilbern. ⁵⁾ В оригіналі через помилку: звивати.

Неначе у столу?
А той місяць утік, нене,
Далеко десь в доли!...

Досі не друковано.

Ц и г а н қ а.

„Чого-ж ти, Марку, чо', мій сину,
Так почорнів, як та могла?...
Чого голівоньку екловив,
Неначе брата свого вбив,
Та се 'му тешеш домовину?“
„Так, нене єдина!...
А він як жар розгорів ся
Та сидить у Ціган,
Циганка-ж 'му на колінах...
Ох, нене, Циганка!...
І шось медок солоденький,
Ще й з срібного збанка.
І хорошу Циганочку
До себе він тулить,
І регочесь як навесний...
А она похмура...
А він їй все пришиває:
„А-нумо, Циганко!
А-нумо лиш, чорнявая!
Пора ще до ранку!
Чого се так зажурилась?
Що женитись хочу?
Нехай твою головочку
Лиш се не клопоче!
Я у чинці не стрижу ся,
Ні в гріб не кладу ея,
А с тобою меду-вина
Не раз ще напю ся!

Нумо-ж, душко Циганочко!
Що нині, те й наше!
Та не журись! Тільки й жури,
Що ряски¹⁾ у чаши!...
Хай ся кури, серце, журя!“...
„Та я-ж не журу ся!..
Нумо-ж, милий!... Ще в останне
С тобою напю ся!“...
Тай випили, нене мила,
Випили до дна...
А на кладбищу могила
Стоїть не одна,
А дві, ще й свіжі, моя нене!...
Ох, тож то, нене, й домовину
Я утесав 'му, утесав
З саміської таки кидрини!...
А та старенька его неня
Весільним руки ми умила²⁾,
А стар Циганин, мамо, грав“...
Доси не друковане. Тема та сама, що в поемі »Циганка«. див. вище стор. 244—261.

Керманіч.³⁾

„Ох, братіку-ж ти мій, соколе,
Чого-ж ти полонилась воля?
Чого-ж голівоньку склонив
На тісовий отсе ти стів,
Ще й зашумів⁴⁾, як та тополя?
Я побіжу за воскарков“...
Так, моя сестричко,
За воскарьков!... Нехай мені
В одно в'на не снить ся,
Та дівчина божевільна!

¹⁾ Ряска — eine Art Wasserpflanze. ²⁾ Тим, що тіло до гробу віднесуть, умиває Гундл руки зараз таки на гробі. ³⁾ Керманіч — der Flösser, Matrose ⁴⁾ Шуміти — seufzen.

Як ходить так ходить
По над Черемуш глибокий
Та дивить ся в воду
Єго чорну та непевну...
А сама як пава
У віночку з горицвіту,
Та з руги, та з блаву¹⁾)...
Та все дивить ся у воду. .
„Марку мій, собою,
Вийди, вийди вже до мене!
Що се в'ни говоря,
Що ти втонув у Черемши?...
Що-б в'ни не сплескали!
Та-ж той Чермуш ось як любо
Голубить ті скали, —
Та тебе-б мав утопити?...
Нє, Марку єдиний!
А я твоїм вже боярам
Ї дари приладила:
Кождїському по рантусї,
Ще й по ручникови!
А всім твоїм дружбам, Марку,
По хустці шовкові!..
Де-ж ти барит²⁾)?... Може й справди
Під білим камінєм?...
Я всім роздам рибарчнкам
Все моє перетїне,
Ще й монество³⁾) їм розірву! —
Они відшукають!
Они?... Тебе?... Нє, Марочку!
В'ни тебе не знають!
Нї то личко румяное,
Нї твою уроду!..
А я знаю... тай тя найду...“
Тай бух, сестро, в воду!
В саме плесо⁴⁾)!...
„А за колоду⁵⁾)

¹⁾ Блав, блават — die Kornblume. ²⁾ Баритись — піти і не вернути борзо. ³⁾ Монество — eine Münzenschnur um den Hals. ⁴⁾ Плесо — тїхе а дуже глибоке місце у ріці. ⁵⁾ Колода — eine horizontale Wolkenschichte.

Лягало сонечко спочить...
А як на другий день вставало,
Горицвіти стрілою гнали
Долів ріков... А се матбуть
У Чорне море в'ни женуть
Шукать керманича...“

Друковано: Діло 1886 ч. 111 і Зоря 1887, ч. 1, стор. 4.

Здоров.

Т а р а с.¹⁾

„Ти що отсе? — кудя, легіню,
У кармазиновім лудію²⁾?
Кудя вбераєш ся як царь?
Та-ж нині предсе не базар³⁾
Та ні святого Маковія!“

„Так, батьку єдиний!
Маковія на Вкраїні!
І будуть свячені
Всім легіням роздавати!...
Ти-ж, батьку, не чуєш,
Що той старий бородатий
Кобзарь там віщує
У Києві під Лаврою?
Аж мур зодрегаєсь,
І ті князі недонїмки
В трунвах-сь обертають,
Таке отсе він співає!...
А ти се не чуєш?!
Се не в церкві закурені
Старе Аллилуя!
А все нове, зовсім нове...“

¹⁾ Тарас — Шевченко. ²⁾ Лудіне — убрансе святочне. ³⁾ Базар — торг, ярмарок.

Неначе корони
Ті золоті царські труть ся¹⁾...
Або ті комові
В кошового на припоні
В неділеньку рано
Заржуть на кров та на спієн...
Та всі отамани
Бренькнуть руков по шабляках...
Такої то дідо²⁾!...
А я боюсь, що і з Лаври
Не стане і сліду,
Як він далі ме співати...
Бо я видів, тату,
Як ті старші і середні
Й малі ангелята
С тих небіс там стрімголови
У некло летіли!...
Та не то ще! а й щазники,
Що дось там горіли,
З старим Богом попліч сіли,
І в вічну славу
Повінчали, мов у лавірь,
Проклятії глави
Анахтемов закурєні!...
Таке він напіяв!...
А я біжу попоєслухать:
Завтра-ж Маковія!

Доси не друковане. Пор. вище стор. 230, рядки 3 — 14. За сям у автографі слідує «Страж на Русі» (Б), див. вище стор. 366—367.

До черленого...

О, ти з черленими очима.
Ти у черленім жупані!

¹⁾ Утерти — уломити. ²⁾ Дідо — стара, поважна особа.

Чо' став еси ми за плечима?
Чого не дас¹⁾ спокій мені?!

Чого шумиш над головою
Мені, неначе той упирь?
О, я-ж бо знаю думку твою!
Да я ще не тобі на жир,

Та ні тим кремельским каганам,
Щоб²⁾ мою душу їм продав,
Неначе смоку на сніданя! —
Я своєю душу в вас не вкрав!

Друк. »Діло« 1886, ч. 110.

Желізний двір.

„Які се примхи знов, легіню?
Чого гориш, як у племіню?
Чого палаєш, як той ад?
Та-ж предсе ще не їв тя гад,
Та ні у чорта ще в гостині?“

„Не, батьку єдиний!...

А той двір там, той желізний —
За него я гину!...

Ти-ж не видів?... А я видів!

Желізни кімнати

Ї двері й вікна, а в тих вікнах

Желізнії грати,

Й стів желізний, а на столі

Великий, великий

Крест желізний, ще й сипаний...

А там десь далеко,

Хто знає де — опівнічна

¹⁾ Чого не дас — не дан. ²⁾ В автогр. через помилку: Що.

Година гукнула.
Ох, гукнула!... неначе то
Десь в пеклі загуло!...
А в тім дворі наче блисло,
Такі то посвіти
Там вчинились на-мглі-ока,
Мов несамовиті!...
А в світлицю тобі король
Желізний уходить,
І сльозами умитую
Царівню уводить...
А уводить на ланцуєї!
Ти-ж, батьку, й не бачив,
Які красні ті царівні,
А ще коли плачуть!...
А він, батьку, з нев уходить,
А входить поволи,
І каже їй присягати
У того престола
Желізного, ще й перед тим
Великим, великим
Крестом чорним та желізним...
А дивить так дико,
Неначе пее с черленими
Лихими очима!...
І стоїть він, батьку-ж ти мій,
Єї за плечима,
І каже їй присягати
На желізну книгу...
А та книга ти студена,
Студена як крига!...
А він каже присягати ..
Її она присягає —
Що? — не скажу, мій батечку,
Бо й сам вже не знаю“...

Доси не друковано.

Чорний косарь.

„Ану-ко, сину, вже досить
Ловити гав, літати в хмари!
Ану у стаю¹⁾ до кошар²⁾!
А не, то косу та у росу!
Сьогодні пів згарця³⁾ екосить!“
„Не, батьку, пів світа!
Як прочан там той поганний
Та чорноодітний!...
Ти-ж не видиш, як там тяжко
Та важко стунає?...
Та який то крест великий
В руках він тримає?...
Та ще й книгу!... а все чорне,
Неначе ворони!...
А він же з ним, ох батечку,
По світі ся гонить!...
А коса, коса у него!...
Аж, батьку, бою ся!...
А він нею, батьку, косить
Не трави, а душі,
Таки людзкі, добрі душі,
І кладе валами...
Ми й за літо те не встелім
Й стома косарями,
Що він, батьку, за годину!...
Що казав я? — коси? —
Він крестом так, батьку, стелить,
І в кроваві роси
Він 'го носить, у червоні!...
А книгов громадить!...
А мечами обертає,
А все Христа ради!...
А спісами ті пологи

¹⁾ В автогр. пояснено: Стадо — отара, та в тексті стоїть не «стадо», а «стая» — стійло, де стоїть товар у полонині. ²⁾ Кошара — загорода. ³⁾ Згарец — де вперед ніє був, то сто вишалили, аби трава була.

Він змітує в стоги!...
А поліг той — душі людзкі!...
Ох, много-ж він, много
Їх і дзвинькає¹⁾ що літа!...
Є чим зимувати
І ті чорні і багрові
Стада ті пузаті!
Й що златими обручами
Їм голови збіті!...
Оттакий то косарь, батьку,
Той у чорній свиті!...
Такого-б то і нам треба —
Чи як кажеш, тату?
Коли-ж дуже дорожить ся:
'Му²⁾ душу би дати!"...

Доси не друковано.

С о ч а в а.

„Ох, нуждочко моя є тобов!...
Ох, нуждо ма є тобов, легіню!
Се відки кров у тя на бланах³⁾?...
А то така ще чорна кров.
Неначе-б різав бісурманів!"...
„Не, тату, Румуни!
Ти-ж не видиш? у Сочаві
Як обсіли трунву
Мученика великого,
Нового Івана?
А в'ни були колись люде,
І то ще Славяне!..."

¹⁾ Як Гуцул звавий стіг сіна зробить, то каже: От то дзвинькує однок! ²⁾ Му — сму. ³⁾ Блани — Pelzverbränung. В автографі первісно було: Се відки кров в ти на лудіню, потім рукою автора поправлено як вище.

І махались не абн-як
З тим поганим Римом!
І мусїли їм Цезарі
Платити від диму,
Ще й битими золотими...
Оттаке то було!...
Аж доки їм вовчинюки
Не пустили куру
С тих мерзенних своїх амфор,
Та з своїх остерїй,
Та с тих своїх — як се ї сказать?...
Хай буде: містерїй
Фартухових... Таке, батьку!...
Таке отсе було!...
Тогди славні ті Славяне
Від разу забули,
Що в'ни, й хто в'ни, і якої
Матери се діти!...
Але давай нїби з римська
То цвірінькотїти,
Що і нинї слухать смїшно!...
Оттаке то диво!...
Аж великий той Декебаль,
Князь їх нещасливий,
На мїч пробивсь, бо не з'умів
Погани терпїти!...
А в Сочаві его діти,
Одурені діти
Поклоняють ся і доси
Святому Івану,
А не знають, що то мабуть
Святий той Славяннє,
І що нинї-завтра встане —
Та не в римські шубї.
Але з мечем у кулаці!
А встане на згубу
Тим славянским апостатам,
Що его убили,
І ту славу батьківськую
В Тибрі утопили,

Та у раби запродались
Западному кату!...
І я там був, тай ще буду!..
О, буду ще, тату!!!“

Досі не друковано.

У світ!

У світ!

„Ти що се знов? куда гадаєш?
Куда татарського сідлаєш?
Куда се остріш твій топір?
І оком іскриш, наче звірь
Потямив¹⁾ де, сину?“
„Не, батечку-соколику!...
Не, мій ти єдиний!...
Мені та звірь вже обридла,
Як дикі єї гори!
А то море, батьку сизий,
Студене то море
Та голубе запахло ми!...
У світ, батьку, лечу!
Там широко, не так, як в нас,
Що віде і плечі
Обернути!.. Там з Дунаю
Коня я напою.
Так, з Дунаю!... Що за слово!
Неначе чарою
Мя чарує, наче в звіздах
Звіздарь 'го читає!...
А і звізди там матбути
Іначе сияють...
Правда, батьку? А лєгінї
Не бують вже медведїв,

¹⁾ Звірь потимити — die Fährte des Wildes entdecken.

Так як у нас, але Турків
Та нишу огиду!
Тай я буду!... На Дунаю —
Там, батьку, матбути
І ті дівчата не такії,
А в рожах та в рутах,
У неділю як і в буддень
В таночках гуляють!...
Там матбути й інших пісень
Садками співають!...
Все про славні богатирі,
Та все про лицарство,
Та про Марка царевича
Та Савино царство,
Та про поле, про Коеове...
Ох! батьку мій милий!...
Оно мені раз в неділю
Такої ся і снило!...
А снилось ми, що-м десь бродив
По самієські брови
У турецьких чорних тирбах¹⁾...
Будь, батьку, здоровий!..."

Друк. »Родимый Листокъ» 1879. стор. 68. з деякими відмінами, поробленими редакцією: друкуючи з автографу, ми попустили ті відміни без уваги.

Сербські ваї.

„Слава!“ — „В віки!“ — „Відки?“ — „З прощі!“
„Від Сучави?“ — „За Дунаю!“
„За Дунаю?! Що-ж там чути
У Бовгарий? в сербськім краю?“
„Що-ж би чути в сербськім краю?
Кобзарів та срібні струни,

¹⁾ Тирба — погана, чорна кров.

Та шаблюки дамашкові.
Та рицарські горді думи“.

„Де?! У Сербів! про рицарство?!
Забереш ся, баламуте?!
Там лиш Турка-поганина
Та кайдан рабський лиш чути!...
Думи, кажеш, богатырські?
Хай они-сь їх і тримають!...
Турчин свине мов собаці,
Сербин рацки¹⁾ вже й гуляє!...

„Да нехай собі рацкують,
Аж коліна не облізуть,
Та їм уха чинелями²⁾
Бісурмани не обріжуть, —
Лиш хай Лазоря та Марка
Не нехлюя їх язики!
Лиш — а чуй-же!!! — що загуло?!
Єй же Богу, дзвін великий!“

„Так, легіню! дзвін то риче!
Риче левом по Дунаю!
І всіх Сербів він у Таків³⁾
Ще й на прощу покликає!...
Завтра-ж праздник цвітоносний,
В церкві баї муть святити!...
Видиш, як валить ся нарід?
Ніде й голку пропустити!...

„Так! валить ся сербський нарід,
Що твій Дунай, що то море!...
Аж базар ся, брате, ломить,
Аж гостинці керекоря!...
Аж земля ти застогнала,
Аж оглухли срібні дзвони!...
Так ся товнить він до Спаса
Чудотворної ікони!...

¹⁾ Рацки — на ліктьох і на колінках. ²⁾ Чиніль — ту-
ший п'як. ³⁾ Таків — містечко у Сербії, де 1815 Мілош Обренович
повстанє проклямував.

„А той Спас, той чудотворний
У жемчугах ти сіяє!...
Світло яре, світло чисте
Та воскове 'му палає!...
Жемчуг іскрять та леліє,
А жемчугом кожде око!...
І жемчугом кожде серце,
Кожда шабелька при боку!...

„Що шаблі ті?! Преч з шаблями!
Нині ваї муть святити!..
Лик співає... нарід плаче...
Спас ся дивить... меч рокитить...
Де-ж владика білобрадий,
Що і доси 'го немає? —
Онде йде вже честний старец!
Ладьте, Сербі, ваші ваї!...

„Да владика нї ся дивить
Нї на Сербів, нї на віти,
А мов громи ті небесні
Став сред храму рокотіти:
„Що ви? ваї?! Шаблю в руки!
Се хай будуть ваші ваї!
Для рабів, для бісурманских
В мене ваїв тут не має!!!“

„Гой, що-ж храмом задзвиніло?
Грім та дзвін та блискавиця!
Нарід морем на подвіре,
А с подвіря в град валить ся!...
Та до ножів... та до Турків...
Ще і місяць не минуло,
А за гордим за Дунаєм
Туркам й слуху вже не було!...“

Друк. Правда 1877, ч. 1, стор. 1—2. Се, як бачимо, пере-
рібка давньої Ф-чевої поезки »Празник у Такові«, пор. више-
стор. 99—102.

С під юга.

„Якже-ж віє! наче пріє
С під юга!..
Вадь, що є хмари громом вдарить
Потуга?...
Та коли вже, о южане,
Він обеушить ваші рани?
Коли то?
Ще ти то,
Южане?⁴
„Ще я то!
Почато:
До брани!...“

Доси не друковано.

Туркиня.

Чо' се ніж мій ржа ззідає?
Се кортить вас, Турки, знати?
А щоб Ібліс¹⁾ джумов тяв вас.
Ви поганці препрокляті!
Щоб вас різав, доки ржі ще,
Доки ножів та желіза!..
Як прокляту ту Туркиню
Я ножем отенм се різав!..
Бо сєй ніж мій винїє кляту
І з гарему і з неволї,
А она за те в заплату —
О, ти чорна моя доле!
В'на се з Греком полюбилась,
З препоганим гладкожусом!..
Хто тут шецнув?! Тихо, жаври!
А то різать-му вас усом!

¹⁾ Ібліс — злий дух у Магометанів.

Так! в'на з Греком областилась
Де ви, слуги? — Вин у чари!...
А червоних, щоб шуміли.
Щоб сипіли аж у хмари —
Так як з неї тої ночі
Та з їй хабаля¹⁾ шуміла!...
Га! погана бісурманко!
Ти живцем ми серце з'їла!...
Бо я вірне полюбив ю!
Та й она мене любила!...
Так, любила, бо і Алов
І пророком ся божила...
І три листи аж писала,
Щоб з гарему ю спасати...
А я спас ю... Го, я спас ю!
Деж в'на ділась? де? у ката!
Бо-м зарізав!... го, зарізав!...
Що? ви може се не чули?
Нашим Богом вам ся божу!!!
Бо она ми люба була!...
Ще любіща, як ся шабля,
Як ся моя адамашка,
Що під Варнов вас стинала.
Мов червона с пекла гашка!
Так она се мою душу!...
Чо' ви, цвиги²⁾, так зомліли?...
Я-ж не той вже, що бувало!
О, прокляті ті весіля!
Тай товариш той мій вірний,
Що на ні³⁾ він запросив мя!...
О, щоб лучше з пістоляти
Як котюгу⁴⁾ був убив мя!...
Але не! — за віщо лаю?
В него в'на, в него годи,
В него хата на помості
Від музики жужмом⁵⁾ ходить.

¹⁾ Хабаля — коханок замужньої жінки. ²⁾ Цвиги — пес.
³⁾ На ні — на них. ⁴⁾ Котюга — пес. ⁵⁾ Жужмом — in Saus und Braus.

Аж слуга мій убігає,
Слово-двічі ми ув ухо,
І заграла по помості
Та пречорна єго юха!...¹⁾
Я-ж в комонник, та у стримінь,
Та у замок, та в покої...
Га! а там... а там снділо...
Там снділо їх аж двоє...
А снділи на посаді..
Ніж мій блиснув, вже й по слюбі!...
Кров шуміла... я сміяв ся...
Він ще зірвавсь та став дуба...
А я ще раз... ще раз... ще раз...
О, про віщо-ж 'го немає,
Щоб 'го різав... різав... різав,
Аж мерці не повставають,
Доти різав! Де-ж Туркня?...
Там під вікни грає Дунай..
Чуєш, Турчин? Бре 'го море!²⁾
То і йї і веїх ває тунва!..

Доси не друковано. Се сильно переборшена перерібка звичної Пушкінової балади «Черная палъ», яку по польськи в дуже мельо-драматичнім стилі переробив Усейскій. Федькович ще далі пішов у тім напрямі.

У г о р и !

(Пісня).

Там на сївер синї гори,
Синї гори, Гуцул-край!
Веї як Дунай, веї як море,
Веї як мая Бога рай.
А тут скварно³⁾, а тут сумно,
Прах та пил лиш в очи бє!..

¹⁾ Юха, юшка — die Suppe [тут очевидно: кров]. ²⁾ Бре го море! — турецька фраза, мабуть якє прокляте. ³⁾ Скварно — schwül

Ах, ви гори мої думні,
Гуцул-гори, де-ж ви є?...

В нас у роги як заграють,
То аж в Бога голос чуть!...
А як з ловів повертають,
То всі гори волев ржуть!...
А тут Турки лиш та ножі,
Та кайдан лиш та розкіп¹⁾...
В гори, в гори! Гір ми²⁾), Боже!
Або в гори, або в гріб!

Доси не друковано.

Домів!

Б о г а ч.

„Чого се в'ни ся покохали?
(Кумки з свашками цокотали.)
У неї й свої бухні³⁾ нїт,
А він раз дукарь на ввєс світ.
Отто-ж то-б нам дарї дістались⁴⁾!...
Цур! Се-б нам розбити!
Та старому ще сегодне
Таке вновістити,
Щоб отсе ще не пібрались,
Не дай того Боже!“
Тай вновіли єго батьку.
„Що чую, небоже!
З ким отсе ти роги чешеш?...
З старецков княгинєв?
Щоб я сєго й не чув білше!
Чи чуєш ти, сину?“

¹⁾ Розкіп або колода — der Block: in den Block jemanden legen, spannen, schliessen. ²⁾ В рукоп. через помилку: гір ти. Боже! ³⁾ Бухня — eine Hütte. ⁴⁾ Як приїдуть від слобу, то батьків і т. д. дарують, а свашки при ті оказії также до-що (sic!) облизнуть.

Не чув білше, бо попови
Ще й в церкві розкажу.
А тобі у вербищирку¹⁾
Дорогу покажу!
В'ліють твої кучерки
Швабам попід ноги,
Ніж маю я до старецтва
Ще бити дороги!²⁾
Чув-єсь, хлопче?³⁾ — „Чую, батьку“.
„Куда-ж ся збіраєш,
Та ще й с кресом?“ — „Погайтую³⁾
Годинку по гаю...
Убою може тетерича⁴⁾!“...
„Нехай і так буде.
Лиш забудь ми стареччину!
Чв чуєш?“ — „Забуду!“...

Такі отсе люде на світі постали!...
Взря двоє щасливих, в їх серце болить:
Чого в'ни так вірне отсе покохались?...
Се треба, а треба в сей час се розб'ить!
На віщо нехать їм годиночки тої,
Як зіронька зійде, як місяць сія,
А в'ни обнімуть ся — щасливі обоє...
„Мій соколе яєний!“ — „Голубко моя!“...
Лишіть ви їх, люде! Світ кождому любий!...
По кому-ж би мали его й споминать?
По вас хіба? Горе!... Вам тільки щоб шуба,
А лев хай здихає, берп его кат,
Аби тільки ваша взяла!...
Оттаке то в світі!...
Лучше мабуть до місяця
Ручки мертві гріти,
Як до вас їх благаючи
Моляючи підоймати!...
Скорше вирощу чорта с пекла,
Скорше вмолю з бардов ката,
Як вас отсе та гадючі

¹⁾ Вербищирка — der Assentplatz. ²⁾ Дороги бити — пусто ходити. ³⁾ Гаїтувати — полювати, стрільяти. ⁴⁾ Тетерич — der Birkhahn.

Ті ваші язики!
В'ни однакі: якні в старця,
Такні і в владки!...
Всі з вовчого лика¹⁾!...

Ідуть косаре с косовиці,
Та заспівали попід гай
Про Довбушеву молодицю²⁾,
Про срібну кулю, чорний плай,
Та як ішли опришки з долу,
Та як убив ся Нестерюк³⁾
У облазі⁴⁾ під Фудуговом⁵⁾,
Та як 'му кров чуріла з рук...
Коли в'ни глянуть, на мураві,
На чирчковім сардаці
Лежить ледінь увесь кровавий,
Їму ручниця у руці..

Зібрали ся вівчарики,
У зголовах грають⁶⁾;
Зібрали ся побратимки
Та яму копають;
Зібрали ся керманчі
Та тешуть кидрину...
Поховали ледіника
В гаю під калинов
Без корогвий і без пона,
Без божего слова...
Лиш могила сумна, сумна
Стоїть у Кидровім.

А де-ж той батько-богатырь?
Та де-ж би був? В богаті стаї
Велике мішанє збиває⁷⁾

¹⁾ Вовче лико — der Seidelbast, eine sehr giftige Pflanze.
²⁾ Довбушева молодина — Двінка. ³⁾ Нестерюк — оден ледінь, що через дівку застрілив ся. [Тут і загалом у отсій поезії Ф—ч ише ледінь, де лиде легінь]. ⁴⁾ Облаз — дорога по під гору.
⁵⁾ Фудугови — одна місцевість у горах. ⁶⁾ Як парубок умре, то грають 'му ледіні на флюорах, свіячи у зголовах. ⁷⁾ Мішанє — всі ті вівиї, що властитель полонини на панцу позбирає.

Та пряче екором¹⁾, гляджить сир²⁾)...
У осінь намятна-ж субота³⁾!...
Поназлізаєть ся голота,
То-ж треба що й за сина дать.
Померших треба споминать...
Чи як ви кажете?...

Доси не друковане.

Король Гуцул.⁴⁾

Що ти кажеш, що король наш
В Бога зорі завертає?⁵⁾
А король наш, кріль наш Гуцул
Зорі пасти й не гадає,
А в Сокілєкім ти дрімає.
А дріма вже годів много!
Знаєш, брате мій, за віңдо?
Я ти скажу, задля чого.

Десь давно-давно стояла
На Сокілєкому святиня,
Лади-Дажбога святиня,
Вся у рожках та в кидринї.
Вся з кришталю дорогого,
З маймуру та злата кута.
Та в порфіри, та у нарчі
Мов княгиня одягнута.

А в святинї в серединї
У просторї златі сали
Два божки, два мармуровї
На посадицах стояли:

¹⁾ Скором — молоко, сир, масло і т. д. ²⁾ Гляджити — 1. Laab versetzen, damit die Milch gerinnt. ³⁾ О-перед св. Дмитрія.

⁴⁾ Гуцули покликають ся все на якогось короля та на Чорне море.

⁵⁾ Зорі завертати мов вівіці, то є по смерті.

Перший білий як той лебідь
В сино-золотому морі,
Другий чорний як той ворон,
Як той чорний в Черногорі.

В сю святиню пре-прикрасну
Тут сходили ся що літа
В празник Купала святого
Гуцули з усього світа,
Кріль же Гуцул перший з ними,
Перший він на всі Гуцули.
У рицарстві, богатирстві
Пари в світі їм не було.

Всі жертвенники палають
Прасвятому Білобогу,
І дванацять білих комонь
Вводя легіні в чертоги:
Кожний комонь у порфірах
Та у золоті сіяє!..
Лик довкола Білобога
Їх у піснях обвожає.

І дванацять чорних комонь
Вводить другий лик в святиню,
Все в чорні в них, все чорно в них:
І зубела і стримені;
Так обводить лик їх чорний
До окола Чернобога.
Той співає, сей ся дивить
Наче воріг, наче з рога.

І як стали раз по семні
Так божків в'ни обїзджати.
Аж нараз — о, хто-б се здумав,
Хто-б не вжах ся, милі братя!..
Оживають вам богове,
Та до долу, та до зброї!..
І сам князь Гуцул вам не видїв
З роду бучі ще такої!

Так лиш грім у чорні хмарі
Бет ся, вет ся блискавицев...
Видить Гуцул, видить нарід :
Іскра сипле, міч казить ся...
Аж тут — горе! тричи горе!
Білобог став увявати,
А здуфалний кріль той Гуцул
Ну-ж ся з него наругати :

„Що ти, славний Білобоже?
Ти вступаш сему чорі?!¹⁾
Ха-ха-ха!... то-ж подиви ся,
Як то Гуцул шаблев оре!“...
І що оком ти клішнути,
Чорнобог вже 'д землі веть ся...
„Видиш, славний Білобоже!
Так то в нас ув Уців беть ся!“

„Йї справді, Гуцуле, не згірше
Топірцем се ти махаш!
Та одну лиш правду в світі,
Ти, небоже, ще не знаєш,
Що де Бог ся з Богом боре,
Не мішатись чоловіку!
І ся правда була правдов
Спокон світа, спокон віку.

„Задля того-ж у гору ею
В середину будь заклятий,
І „Сокілекий“ ме гора ся
Від сегодня-сь в світі звати ;
Бо аж доти меш в нї спати
Ти по мої божкі волн.
Аж на Кунала одного,
Пущу свої я соколи.

„Пущу сімсот семикрати
З свої світлої палати,

¹⁾ Чора — чорний чоловік. Циганин.

І аж доки сю гору в'ни
Семикрать мут облїтати.
Провали ся в ню, о князю!
І з садами і з святинев
І з усев ватагов твоїов,
Що сміялась з мене нинї!“

Бог промовив — і ся стала
Та жасная божа воля:
Князь з святинев і з ватагов
Провалив ся аж до долу!...
Як і комонь так і всадник,
Веї желїзним сном дрїмають,
Та на Купала святого
Тїх соколів дождають.

А на Купала що сїм рік
Він на хвиль сїм з сну ся будить,
А протягшесь сюди-туди
Він гука на свої люде,
А гука, що зодрегаєсь
І святиня і палата:
„Нути, Уци! годї спати!
Час матбуть би вже вставати!

„Ти же скорше, чуро-сноху,
Подиви ся по надвірю,
Чи соколів не зіслав ще,
Що так гарно бєсь на міру!¹⁾
А сли не, то... як си схоче,
А ми мемо, хлопці, спати,
Та до бою, та до рати
З чортом сили доберати!“...

І знов на сїм рік успнає,
І рицарство і отроки...
Доки, князю, спати будеш,
І дрїмати доки — доки?!...

¹⁾ На міру битись — duelliren.

Не жури ся, руский роде!
Коли встану, то вже встану,
І поборю, о! поборю
Руску долю ту погану!

Друк. Діло 1886. ч. 98 і ще перед тим «Родимый Листокъ» 1879. стор. 52. але з численними змінами, поробленими правдоподібно самою редакцією і, як звичайно в таких разях — на гірше: от тим то ми й полишаємо їх без уваги. Мотив закінчення взяв Ф—ч із Уляцкової балади «König Rothbart».

До Черемшу.¹⁾

Чого мене в одно ти лудиш,
О Чорний Черемшу ти наш?
У Чорне²⁾ нести мя гадавш?
У Чорне нести мя не будеш,
Аж не завяжемо ми Січ
На чорні наші Чорногорі!
Так говорили вічні зорі
На Купала святого в ніч.
А Січ нову та дужу-дужу!
А доти годі, чорний друже...

Друк. Діло 1886. ч. 97.

Черемска цариця.

Хто по Черемши, по Чорнім,
Та по буйнім, та по бісім,
Хто летить се наче сокіл,
Наче бистрий по небісю?

¹⁾ Черемш ділиться ся на Чорний і Білий. ²⁾ У Чорне (море).

Се керманич молоденький,
Се дарабу¹⁾ він кочує.
Вітер віє, буря свище,
Гордий Гуцул се й ні чує.
„Що ті люде нерозумні
Се плетуть за небилцію
Про княгиню ту прекрасну,
Про ту черемску царицю,
Що керманич' женихливих
У двори в'на свої гулить?!
Хай ластить ся кілька хоче,
А мене в'на не одурить!“...

„Чуєш. як бурить?
Годі, ледію!
Стань попасати
Там на зарію...
Не, там при лузі:
Трави шовкові,
Пристань спосібна,
Мила розмова!
Я ти покажу
Сома в сумузі...
Стань-же, прибий-же
Зараз при лузі!
В моєму плесі
Рибка гуляє!
Годний керманич
Нас не минає!“

„Я-ж не з тих бо неминайлів!
Сома, кажеш, у сумузі?
Чи одна уже могила
Там чорніє в чорнім лузі!
Пріч! щезай, маро, від мене!
Я не лин під твої ости²⁾!...
Не біліли та й не будуть
По зарінках мої кости!...“

¹⁾ Дараба — das Floss. ²⁾ Ости — eine Art Harpune zum Fischfang.

„Кости, то трости!
Їм і біліти!
Думаєш жити
Віки у світі?...
Глянь лиш на цвіти:
Ниві сіяють,
Завтра їх коси
Гострі стинають!...
В мене, мій друже,
Вянуть не будеш!...
Вадь ти не видиш
Мої се груди-ж?
Стан як дозовий
Гнеть ся, вгинає...
Хто притулив ся,
Смерти не знає!“

„Смерти, кажеш, він не знає?
Підеш, лудо, ти від мене?!
В тебе, кажеш... Забери ся!!!
Я горячий, ти студена!
Ти вадь з леду криги кута,
Я з пеколного, бач, жару...
Ти матбуть ще й не віддана,
Я вже-ж маю свою пару!“...

„В згарь ю на швару!...
Я-ж не віддана...
Завтра до шлюбу,
Милій мій, станем!...
Відти в комору,
В білі перини!
В нас там не має,
Милій мій, динни!
В нас все по шлюбi,
Шлюбна все ніч,
Мила розмова...
Нумо-же пріч!...
Нумо зо мною,
Нумо у кліть!

В мене відмови,
Милій мій, ніт!“

Тай не було 'му відмови...
Кров кішить, що аж збігає...
Бух, тай втихло!... Бриж за брижев¹⁾
Чорне плесо укриває....
Де-ж керманчч молоденький?
У княгині на весілях!...
А зарінком білі кости
Як білїли, так білїли...

Цей не друковане. Тема та сама, що в Геттвій баладі »Der Fischer«.

Кидра-княгиня.

„Се куда з сокиров, сину?“
„Ще питаєш? А в кидрину!
Халашеві²⁾ років є триста.
Вже валить ся у долину.
Хочу кидри нарубати
Та в протеси³⁾ утесати;
А я знаю кидер кілька, —
Дзвинькну хату, як палату!“

„По що в кидрину?
Най їх, мій сину!
В кождім кидринци
Бачиш — княгиня!
Вай, хто престолну
Кидру їй рушить! —
Свою він душу
В плат дати мусить!
А за-для того —
Сину мій, сину.“

¹⁾ Бриж — як вітер по тихій воді повіє, то она мече брижі. Der Wind kräuselt die Oberfläche des Wassers. [Бриж — кривоверхня, фалда, хвиля.] ²⁾ Халаш — хата. ³⁾ Протіс, протеси — кубок різко гуцул вздовж на половині, глибок, і звуть ся ті пали протеси.

Моя дитино,
Не йди в кидрину!
Наша ще-ж хата
Добре тримає...
Чуєш, як буря
Вє, завиває?!
Не йди-ж до гаю!
Най тя вблагаю!“

„Що, старий, ти се говориш?!
Я би байки мав боятись?
То волію лучше жусом¹⁾,
А не Гуцулом се зватись!
У кидринци княж-кидрина?...
Що ті люде ще не ввірят!
Я-б хотів отсю сокиру,
Сю банску²⁾, з нев попомірять!“...

„Ей сину, сину,
Дай собі покій!
Хоть-би й сам Гуцул,
З Богом не в дроки³⁾!...
Чуєш, як буря
Свище та віє?
Твоя здуфалість,
Сину, не гріє
Батька старого...
Дай-же си стрим!
Хто в Бога камінь.
Бог в камінь ним!
А ти ще молод,
Шкода-б тебе!
Вів лиш на себе
Глину гребе.“

Але син лиш моргнув усом
Та в кидринец борше чемше⁴⁾,
Аж илаями загутіло,
Наче вітер у черемсі...

¹⁾ Жус — Feigling. ²⁾ Бани — das Bergwerk, der Hockfen. Банска сокира — велика, добра сокира. [Радше гартована, сталена]. ³⁾ Дроки — дровичись с ним, Kurzweil mit Einem treiben. ⁴⁾ Чемсати — борзо йти.

Аж в кидринци зупинив ся.
„А котров з вас заgrimіти?
Сев? — Ба сев! Такої справди
Я й не бачив з роду в світі!“

„Фара, летію!
Поли рубай,
Відси тікай!
Сяя-ж кидрина
Тої княгині,
Що їй се лісе,
Що їй се гай...
Тікай, тікай!
Вірна ялиця
Се тобі радить.
Тая-ж цариця
З світа тя згладить...
В неї-ж бо, друже,
Прощен нема,
Хто на їй кидри
Руки знима!“

Да він сего мов не чує...
Барда блисла, аж загуло...
„Що? Ти стогнеш? Ей, стогни же,
Щоб аж в дблинах заруло!
Щоб аж голос покотив ся!...
Бо я мушу ти признати,
Що такої-м ще не бачив,
Від коли став бардов тяти!“

„Чуєш ти, хлопче?
Не руш сю кидру!
Даю ти волю
В всіх мої дебрах, —
Дій там, що хочеш...
Відси ти фара!
Чуєш?! Кровава-ж
Моя бо кара!
Я-ж не питаю
Родич проклону,
Ні-же трімбіти,
Ні-же подзвону!...“

Руш же ти віден,
Доки ще час!
Доки за гордієть
Душу ти дає!“

„Га! то ти то, прелукава?
Я-ж тебе бо ся не бою!
Хоть клади мені тут зараз
І корону красну твою,
А ся кидра, ся столична,
Мойов, кажу, має бути!
Хоть отся сокира м'оя
Мала-б в тобі утонут!“

„Мой ти, ледію! —
Лиш не сердито!
Твою туницю¹⁾
В мені топити?!
Ще за короткі
Руки, небоже!
Се не в Євреяx
Купати ножі!...
Дай-жеж си пікіи,
Коли ти кажу,
Коли, як мати,
Ще тобі ражу!
Глянь лиш докола:
Доста кидрини!
Стане ти, сину,
І на домовину...
Для того-ж, хлопче,
Шуми домів!
Щоб мій тя вітер,
Щоб мій тя гнів
Силов, небоже,
Відси не мів,
Та не втесав
Ти домовину
З мої кидрини!“

¹⁾ Туниця — eine stumpfe, unbrauchbare Axt.

„Що́, маро, отсе ти кажеш?
Чи ти з мене лиш не кпиш ся?
Преч мені з перед очий ти!
Руш! ти кажу, бо — диви ся!
В нас лиш в гульках жарти бють ся,
А не в лієї, горда крале!
А де Гуцул не жартує,
Там ні гойса та ні чала“¹⁾.

„Так ти? — Про мене-ж!
Кождому воля!
Кождий бо теше
Сам собі долю...
Гуцул — не Гуцул,
Все чоловік!...
Гоя, вітрове —
Як є поконвік!“

І загуло, мов у неклі,
Мов у сірці, у Содомі!...
Ліє тріщить, мов та солома.
Валом, жужмом нося-сь ломи...
Грають громи... Де-ж легінь наш?
І не видко... під кидринов!...
А за три дни й поховали —
Та порожну домовину²⁾.

Друк. Дьло 1886. ч. 110.

Під міров.

Будь здорова!

Будь здорова, Черногоро!
Вже во вік тя покидаю!...
Муть в трімбіту брата грати,
Я вже з ними не заграю.

¹⁾ Гойса — на ліво, чала — на право. ²⁾ Давно як хто уто-
нув, а трупа не вішукано, то ховали порожню домовину.

Бо заграють тарабани
Ті царекі та голоснії,
Та цїсарска музик-банда!...
Місяць світит та не гріє...

Та не жаль ми, брата, того
Мого перетня дорогого,
Що у дар дам тарабанцям, —
Але жаль ми лиш одного,
А то кучера лиш того¹⁾,
Що чесала рідна мати...
Ножнички цїсарскі срібні
Гарно вміють підтинати!

Будь здорова-ж, Черногоро!
І трімбіто! і кидрино!
Що в'ни шепчуть? „Не загинеш?“
Знаю й сам, що не загину!
Гуцулови домовина
Лиш с кидрини с поконвіку!
Будь здорова-ж, моя кидро,
Нім горі ся вернуть ріки!²⁾

Друк. Зоря 1886, стор. 282.

Царска рожа.

Не знаю, ох милий мій Боже,
Чого мя так го́лов болить!
А все та цїсарска та рожа
Мені ся на думці снуєть!

Уповень як золото ясний
Розсилав садами посвіт,
А стрільчик як місяць прекрасний
В садах тих на варті стоїть.

¹⁾ В перводр. Жаль ми кучериків моїх. ²⁾ В перводр. Будь здорова-ж! Я верну ся, як у гору вернуть ріки.

На варті — ох милий мій Боже!
На стоїці стрільчик стояв
Оперед прекрасної рожев,
І руки на грудех він склав.

А рожа до него ся клонить...
А місяць сяє поєвіт...
Раз вийде зза хмарц, раз втоне,
А рожа все клонить свій цвіт!

І в стрільчика серденько крає...
Утер собі сльози як кров...
„Ох роже, ти роже царскáя,
Що робиш, роже, зо мнов!“

А рожа вгинає все вітя...
„О стрільче мій, стрільче, не вянъ!
Бо я тя любила на світі...
Утри мені з рбснй ти скрань!“

І стрільчик до рожі схилив ся...
І рожа 'му впала на грудь...
Він плакав, та все лиш дивив ся...
„О роже, здорова ми будь!“

Зза гаю пресвітле вставало,
Неначе з рожевих се ткань...
Садами стойки ся міняли,
Сняла цісарская брань..

А там — ох, ти милий мій Боже!
А там молод стрільчик лежить,
Неначе уснув се під рожев,
І вчакнену рожу держить...

Держить ю кровавов рукою,
Притис на кровавую грудь...
Ох, роже царская ти мбъ,
На віки здорова ми будь!..

Друк. Дѣло 1876 ч. 110. Тема та сама, що в першій часті.
Двох шесень рожевих.. днв. вшесне стор. 175—177.

Кобзарська зірниця.

На небеснім лукомори —
І не зміриш, кільки миль —
Блудить бідна ніжна зоря,
Як у мраці журавель
 Позабут!
Мов прочан той вічноблуд...
Сли не брешуть вічні д' гори.
Се кобзарєка муси' бути!...

Друк. Діло 1886, ч. 96. Се мабуть переклад німецької вірші
Ф—ча пз. Sängers Stern, друкованої в книжці Ana Tschermusch!
(1882), стор. 16. див. далі Німецькі поезії.

З о р я.

Леліла зоря, що леліла,
Вітак розсипалась на мак,
Тай маком у болоті сіла
Жабам на втіху!...
 Виліз рак
Тай свище: „Так ті зорі й треба!
Коли зоря, хай назить неба!“

Друк. Діло 1886, ч. 111 і Зоря 1887, стор. 100.

Тай оттаке!

Чи понесу як косу в росу,
Чи понесу я кріс у ліс, —
Однакий, побратиме, біс!
У чорної немає виросу!

Пішов косити — збавив косу!
Пішов у ліс — замовив кріс!¹⁾
Вернув домів — старий знов лає!
До дівки — дїтько в дутку грає!...
Тай оттаке!...

Друк. Льв. 1886, ч. 111.

Сокілска княгиня.

Не знаю, о брата, чом нині
Такий обгортає мя сум...
А то та Сокілска княгиня
В одно се не сходить ми з дум.

І сонце за Діл вже сїдає,
І мракнуть всі гори вже сном,
Лиш той ще Сокілскій сияє,
Як з золота кутній шелом.

А долем жасний та глибокий
Той Черемуш дивкий гутить,
Як сокіл, як той бистроокій,
Що совма на лови летить.

А 'д гóрі княгиня прекрасна
Як з маймуру кута стоїть,
І коси як золото ясні
Пустила вітрам на росліт.

А долем хороший керманч
Кидровов дарабов летить...
О, вже-ж бо пора 'му на на-ніч,
О, вже-ж бо пора 'му прибить.

¹⁾ Замовив кріс — das Gewehr hat versagt.

А тая-ж княгиня там 'д горі
Почала косу чесать,
А чешучи косу, як море,
Чудесних пісень співать.

А той там керманіч в долині
Забув за дарабу й за світ;
В одно єя лиш дивить 'д княгині,
Що там на Сокілскім стоїть.

А Черемуш, братя, глибокий,
А Черемуш дикий як біє!...
А Черемуш, братя, по скоках¹⁾
Розбіту дарабу понїє.

Друк. Зоря 1886, стор. 282 з деякими дрібними відмінами, які ми справили по автографу, не зазначаючи їх у початк. Ліпшасмо з своїм без уваги той текст, що був розміщений у Зорі 1888, ч. 2 із Льорелій Гайного, переклад. Се не що, тільки наш текст, але переданий з пам'яті, з пропусками і самовільними змінами, що псу-ють розмір вірша. Тема взята з балади Гайне «Die Lorelei».

У р о д а.

Ходить ледїнь та по над воду,
Та дивить єя на свою вроду,
Неначе в зерькало. Та ба,
Вїйнуло, вдарила габа²⁾, —
От вже і по хороші вродї!
Габи ті, брате, сперти годї.

Доси не друковано.

¹⁾ Скоки — die Wasserfälle. ²⁾ Габа — die Springwelle.

Хорий стрілець.

У Відни в цісарскім шпитали
Се стрільчик на-смерть лежить,
І ручку білу зовялу
На серденьку держить.

І кличе товариша 'д собі:
„О, вірний товаришу мій,
Мене ти на завтра до гробу
Вже гарно та гарно настрій!

„А як меш тесать домовину,
О, брате мій, ласкав же будь,
Теши з запашної кидрини!
Тай се ще не забудь:

„Зелену-зелену кидрову
Затуль мені в руку ти віть...
Ї отсю ще шириньку шовкову,
І з дакої рожечки цвіт!...“

Друк. Діло 1886. ч. 96 і власний Родимий Листокъ 1879,
стор. 233 з деякими редакційними змінами, які ми линаємо без
уваги.

На кафталуці.¹⁾

О море, сине ти море!...
О синій ти, місячний світ!
А на кафталуці там 'д горі
Керманч стоїку стоїть.

А море сине, брє, грає!
А він си думку ведеть:

¹⁾ Кафталук — der Mastbaum.

Куда то море гадає?
Куда то море ринеть?

На кафталуці там 'д горі —
І виняв він карманець,
І зерькалце срібне як море,
І срібний гребенец.

І на кафталуці там 'д горі
Став кучері свої чесать,
Ті кучері свої як море,
І в срібне шкло зазерать.

На кафталуці там д' горі —
І срібні сльози утер,
І зерькалцем срібним — та в море!
І срібну зброю припер

До кафталука там 'д горі...
Й пішов 'го, срібне, шукать
У сивозелізе то море...
А зорі забрали ся спать!...

Доси не друковане. Тема та сама, що в вірні «Старий жов-
вирь». див. вище стор. 310—311.

Відправа.

А як мені відправу дали,
То я з радіщ вам аж зарув!
А й кобзу своєю не забув!...
А в'ни мене питати стали,
Що видів я в світі?
А я тогди як вже стану
Та стану їм піти!...
Чорногорі про Тироль-край
Та шклянні скелі,

Та як Франків препоганих
Там стрільчвки били!
А Черемшу непевному
Про Дунай та море.
Та як буря прелукава
Збиває їх в гори!
Ледіникам про цісаря
В кровавих порфірах,
Та як з Франком та з Волохом
Ставав він на міру!
Гуцулам знов про ту зраду
Та царя Максима,
Що не міг наїстись слави,
Та наїв ся диму¹⁾...
А дівчатам про те місто,
Що в мори дримає,
Та про Марка та лягуни!
І сам вже не знаю,
Про віщо ще я їм співав!
А в'ни-ж? А в'ни-ж!.. Оден дримав,
А другий хріп з усєї сили.
Старі про кози говорили.
Дівчата товпились в куток...
А я с кобзини струни змок,
Та гай у кліть з нев!... На що й грати,
Коли чорт ма' кому...

Друк. Діло 1886. ч. 96.

¹⁾ Мова про Максиміліана, брата цісаря Франц Йосифа I, що був розстріляний у Мекенці.

П О Е З И Ї

1885—1886 pp.*)

*) Подасмо тут окремою групою ті поезиї, що були написані Федьковичем в часі його побуту в Чернівцях і друковані в Буковиньскім «Календарі» 1886 і 1887, в «Буковині» 1886, «Зернах» 1887 і «Ватрі» 1887, або заховались у рукописах, а не ввійшли в ті різнородні співання, яких складанем займав ся Ф—ч головю в останніх роках життя, і які друкуємо далі.

До ліри.

Сидит легінь, сидит зажурившесь
Головою на ліру схилвшесь.
„Чи-ж маю я на гуслех заграти,
Чи до ліри як гай заспівати?
Заспіваю я радше до ліри,
Бо на гуслех нема менї віри.
А та ліра все серденько знає,
Струна струні правду вновідає.“

Досі не друквано. Титул — павл. Віршик: покладений як епіграф до збірки народних і власних пісень, зладженої Федьковичем із. „Найкращі співанки руского народу на Буковині. Зібрані Ю. Федьковичем“. Рукопис (власність тов. Руська Бесіда в Чернівцях) без дати, та зладжений мабуть у останніх роках життя поетового (титул писаний тремтячою рукою). Майже всі нар. пісні поміщені тут, ретушовані Федьковичем: вони будуть надруковані в четвертім томі цього видання.

Король Гуцул.

По над Черемуш, над біліи
І над чорний, і великий,
Оселились славні Готи,
Нарід храбрый, нарід дикый;

Бо аж там їх, бач, прогнала
Та княгиня Ольга мука
З над Дністра і Чорноморя.
Невениуца та гадюка.

Так зайшли в'ни безталанні
У ті чорні рускі гори,
Попрощавши білі скелі,
Попрощавши синє море :
Там приймили руске слово,
Руску віру і звичаї,
І розжились, і пробули,
Як і нині пробувають.

А король їх Гуцул звав ся,
Як той місяць прехороший,
Мав отроків, мав комонних,
Легінів і всего досить :
А як стане у шеломі,
То як сонечко засвітить
В празник Зельмана-Ваяна,
Бога Лада серед літа.

І мав Ладо-бог святиню
На Сокілскім на груневи,
Золотом була побита,
Честь і слава королеви !
Легінів триста служило
День і ніч святому Ладі,
Всі в панцірах і порфирах,
Всі у зброї і в булаті.

А одесную в святини
Стояв образ того-ж бога,
Ясний, красний, прехороший,
Як то сонечко в чертогах.
Коли в мори ся купає
І на світ весело гляне ! —
Слава ти, о Ладе-боже,
Світлий Зельмане-Ваяне ! —

А по лівім боці храма
Стояв образ Чортовита,
Того ворога тяжкого
Всього миру, всего світа ;
І стояв він чорний, темний,
Оперезаний гадюков,
В лівім кулаці коса 'му,
А меч вхопив в праву руку.

І почав ся празник Лада.
Легіні служачі в ділі
Взяли комоня святого,
Як той сніг, як лебідь білий,
І водили хороводом
Докола бога-Лада,
Коляду святу поюще,
А за ними вся громада.

А діди собі знов взяли
Чорного коня каліку,
І водили хороводом
Докола Чорновита,
Але пісень не співали,
Лиш дивили ся понуро,
Як слота, як хмари леду,
В літі град, зимою бұря.

А як тричи обійшли їх,
Линки побіч поставали,
Аж тут чудо сотворилось,
Про яке ще не чували:
Бо оба боги ожили
І ся схопили з престолів,
Розярені аж до краю,
Наче кождні збожеволів.

І мечі булатні вимкли,
І ся цуєтили на себе,
Наче дві ті громовиці,
Що роз'юшуть ся на небі!

Іскри синались довкола,
Нарід млів з переполоху.
А боги оба рубались
Аж до вбою, аж до здоху

Але горе, і ще горе!
Ваян-Ладо спотикнув ся,
Хоче падати на землю...
Король Гуцул усміхнув ся.
„То такий ти бог, о Ладе? !
Хочеш чортовн піддатись? !
Ха, ха, ха!... то тебе варта,
Вижу, Ваяном і звати!“...

І ухопив топорець свій.
Пустив ся на Чортовита...
Бучі, брани от-такої
Ще не було поки світа!
Чорновит лиш повалив ся,
Ладо схопив ся на ноги...
„Се ратунок був на часі!
Слава Господу Прабогу!...“

„Але ти, королю горднїй,
Як ти смієш ся мішати,
Де боги два стануть в браннї,
Два боги, а ще два брата? —
За тото тя прокливаю
І всю дружину тут твою,
Що дивилась мому впаду
І ругалась падо мною!“

„В сю гору тя замикано,
В їй підземній світлиці,
І Сокілским ме ся звати
По імя се мойї птиці.
Бо аж доти меш там спати,
Доки в літї на Кунала
Не зішлю соколів своїх.
Щоб ти вість о проци дали!“

І як Бог заляв предвічний,
Так ся стало і так було :
Спочиває король Гуцул,
А з ним враз єго Гуцули ;
Спочиває, поклонившись
На стів чорний, маймуровий,
Все однакні як бувало,
Молод. красний, чернобровий !

А що року пробужаєсь
Він на Івана на Купала,
Протягаєсь. — „Де ти, чуро ?
Тож ми твердо, хлопче, спали !
Подиви ся на світ божий,
Чи соколи не злетіли,
Щоб нам стати в брань з некольним
Чортовитом ! Меч і стріли !

„А як в'ни ще не злетіли,
То ще далі спати мушу ;
А як в'ни уже злетіли.
Тогди в брань з проклятим рушу.
Добувати нашу славу.
Добувати руску волю !“
О, злетіть вже раз, злетіте,
Ви сокілекії соколи !..

Друк. Буковиньскій Календарь на роки 1886. стор. 45.

А г а с в е р.

І засудили такий суд,
Аби на хрест єго розпяти.
Вмиває руки пан Пилатій,
А в'ни на ту жасну Голгату
Оперед себе 'го женут, —
Та не Пилатія, а Спаса,

Господного Сина!...
Не здужає безталанний,
Не стало вже сили!
І сїв хвильку припочити
На лаві під хатов...
Шевлюга-ж проклятий
Їго трутив з свої лави.
„Рушай, бунтівнику!
На Голгаті припочнеш,
Уже не далеко!“

Тодя Син Божий 'му прорік:
„Я йду, Агасвере, вмирати,
А ти, ти жий, а жий проклятий.
Проклят скитай ся ти по вік,
Аж доки я во время оно
Не зійду судієв закону!“

І ходить він скитаючись
До нині по світі,
І звуть єго вічним Жидом...
А ті єго діти
Розложили магазини.
Шиньки, склепи, лави,
Так і ловять наші душі
У сїти лукаві.
І доки муть ще ловити?
На Бога надія!
Завитає і в нас колісь
Празник Маковія.

Друк. Буковина 1886, ч. 9. Остатні 3 рядки вірші в тім перевдрукку виглядають так: «Доки-сь не пробудим. Доки сонечка просвіти Уникати будем». Та се копієнт не Фельковича, а редактора «Буковини», як свідчать корректура відбитка цієї вірші, захована в архіві тов. Руська Бесіда в Чернівцях, де зложено первісний текст Ф—ча, а остатні 3 рядки перечеркнено і редакторською рукою дописано ті рядки, з якими ся поезія виийшла в світ.

Убогий легінь.

Убогий легінь по горах ходив,
По Черногорі скитав ся.
Чи де на щастє би не набрив,
Чи би де хлїб 'му не дав ся.
І так заблукав він на Довбушів грїб,
Чи тут не найшов би насущний хлїб.
Чи тут би талан 'му не дав ся...

І скинув кріє він з широкнх пліч,
І зняв кресаню і нави,
І верг далеко від себе пріч
В зелену, шовкову мураву,
І вшав на могилу неначе пян:
„Подай менї, калфо, з могили талан!
Подай менї щастє і славу!“

„Будь королем!“ — розляг ся гук. —
„Красуй в золоті ся коронї!
Сядь вище князїв, сядь вище дук,
На золотокованім тронї!“
„Хто? я, о калфо?! Се хлїб не мій!
У мене люде не на убїї!¹⁾
Не я судив ся в Нерони!“²⁾

„То Довбушем будь!“ — загуло знов. —
„Не хочеш крілем ти бути,
То лий цївками їх³⁾ чорну кров,
За⁴⁾ нáрод в кайдан їх окутнї!“
„Не, калфо, не! Ти-ж кров їх пив,
А твою Дзвінка усїм на див,
Убравши у твої⁵⁾ тя сїти“.

„То-ж співаком будь!“ — розляг ся глас,
Аж Черногора загула. —
„Не хочеш бути ти калфа в нас,

¹⁾ В. Кал.: У мене хлоп не чужий, а свій. ²⁾ Рукоп. на Нерони. ³⁾ В. К. То пий цївками тих. ⁴⁾ В. К. Шо. ⁵⁾ В. К. свєі.

Якого в нас ще не було,
То-ж співаком будь. з торбами будь,
За прошений хліб зривай свою грудь.
А люди щоб тя і не чули!“

І глухо стало і німо як ріг;
Легінь зірвав ся як з лави,
Й неначе п'яний лісом побіг
Без креса, без пав і без слави.
І ходить потиц неначе п'ян,
За ним недоля, як той кайдан,
Недоля чорна, лукава!

І доки буде він ще блукать
По сему білому світі?
І жити би рад, й співати рад,
І рад би в славу одітись,
А тут вже на вічну смеркає ніч...
А що осталося?... О пріч з ним, пріч!
Глогові, не лаврові віти!...

Чернівці 24 юнія 1886.

Друк. Буковинській Календарь 1887 і Вєтра 1887, стор. 138, оба рази з деякими відмінками против оригіналу. Друкуємо тут із автографу поета (аркуши знач. наперу, зашкєно лише дві верхні сторони, дуже невизраиним почерком, мабуть в часі слабости, власність тов. Руська Бєєда в Чернівцях). Над деякими словами в автографі понаписувано те саме олівцем, пильною рукою — очевидно редактор «Календаря» сплєкував ся відчитати невизраиний рукопис. Ту саму тему сброблював Федькович уже пераз давніише, пер. вєше стор. 172—174, 404—406.

Вже двацять рік...

Вже двацять рік і пятій пріч,
Як я віршую і співаю
І в повістєх проповідую
Ту рідну, руску нашу річ.

До чого-ж доспівавсь, о братя?
Богдай би було не діждати!

Москаліско як вовчєско
Лунає очима,
І з кровавим своїм кнутом
Грозит за плечима¹⁾).

Лях старий лицює контуши
Та з Русина книт ся,
Що останна сардачина
На сїромі дрет ся²⁾).

Римєкими рабами пере-
Цїхані Лай-Даки³⁾)
Страх задерше хвостик 'д горі
Гарчут⁴⁾ як собаки.

А цивілізатор куций
Бе байстрам поклони,
Бо задумав їх хапнути
В хитрі свої шпони⁵⁾).

І для того, як мєливец
Стерво на канканї,
Верг на ласу нас понуку
Лисам на сніданє⁶⁾).

За тото вадь, що 'го наші
Закривали груди,
Як трїщало 'му в хорбаці⁷⁾)...
Але доста буде

¹⁾ Рукоп. А. сї два рядки має так: Лях у контуши драгнї-
вїм Бе кнї за плечима. ²⁾ Рук. А. сїї строфи не має. ³⁾ Рук. А.
Римєкими байстрами пере-Лицьованї Даки. В перводр. взято версїю
з А, тїлько зам. байстрами покладено: рабами. Слово «байстрами»
підкрєпленє олівцєм, а обїк чужою рукою дошєсно: «може-б лєкше.
пр. зайда?» ⁴⁾ В перводр. Цївїля. ⁵⁾ Ся строфу беремо з рукоп. А.
В рукоп. Б. і в «Зерна» вона перероблена значно слабше:

А «цивілізатор» грозит
Лаю ще скажену,
Щоб нас гнала до утому,
Гнала до загину.

⁶⁾ В рукоп. Б. сїї строфи нема. ⁷⁾ Рукоп. Б. і Зерна: Як
за ним ся пужда гнала.

На сьогодні того дива!
Чужина, тай годі!
Лучше, братя, подивім ся
Ми до свого роду,

І загляньмо в свою хату,
Що у нас ся діє,
І як порають ся наші
Бідні гречкосії.

Оден собі аж страх забав
У золоте улїзти руно¹⁾,
І нинї Русином ще ляг,
А завтра встав уже Румуном.
І за тото від разу сїв
З желїзним жезлом на престів²⁾
Христове стадо випасати.
І 'го пасе, як вовк ягнята,
А з руских цанів топить лїй
Для калугорів на олій,
Щоб постили за всїх тих душу,
Що зуб єго святїй покрушит³⁾.

А другий знов як та свиня
У Москалі конечно прет ся,
Бо там карбованці бриня
І „батюшкова“ водка нет ся
За наші запроданї душі!
У Москві і на вєрбі груші,
А в нас їх і на груши нїт.
О, безталанний той наш свїт!⁴⁾

¹⁾ Рунон. А: Покрити золотим ся руном. ²⁾ Рунон. А: І на владический престів Собї, пивроку 'му, заєв. Слово «владический» підкреслене олівцем і на боїї дописано також олівцем, чужою рукою: «Може-б не так виразно!» ³⁾ Замість сїх шістьох ридивів у рукоп. А. і в «Зернах» лиш два:

Тай навахиду вже співає,
Але кому? Лиш Господь знає.

⁴⁾ В рукоп. Б. ся строфа виглядає ось як:

А другий знов здурив гук,
Та в Москалі конечно прет ся,
Бо там і «вотка» добра нет ся,
Бо там без труду і без мук,

А третій знов на лоб надув
Конфедератку, та ще й з павов.
Та як чкурнув собі в Варшаву,
То аж живіт загув
Голодний, як порожня бочка!
А він, як та сердита квочка
Роскукудакавсь: „Що? Я пан!
Я Русї зараз в д... дам!⁴¹⁾”

Четвертій, устроївшесь в фрак
Та у великі окуляри,
Старим богам на переляк
Чкурнув аж у парнаскі хмарн,
Таи там сірома ся осїв
Всім воробцям на вдивовижу.
Зареготались Німці рижі,
Тай дали окромішннї хлїв
Новому божкови, нївроку!
Так перемітуєсь що року
Відстаїв чималнї гарам...
Що-ж Русї лишить ся? що нам?⁴²⁾

Неначе в настоящім раю
Карбованнї ся поспают.
А в нас що? Пужда та мозіль,
Та піт кровавий, як та сль,
Тї вишаканї нашї очн
Зїдают: хто-ж з такими хоче
Дїлить сухий, разовий хлїб?
Лиш в Москві рай! а в нас що? грїб!

X «Зернах» поміщено з рукоп. Б. рядки 1, 2, 4, 5, 6, а останні
4 рядки з рукоп. А.

41) В рукоп. Б. і в «Зернах» ця строфа виглядає ось як:

А третій на порозннїй лоб
Надув конфедератку с павов
Тай кокудаче як набоб,
Що чути го аж у Варшаву:
«Де Русь? Яка Русь? Що за Русь?»
Я Русї жадної не знаю,
І з сего дива собі кнєсь,
Бо сего дива в нас не має.
В нас Польща тільки с що є!
Рзєч посполїта най жє!»

42) В рукоп. А. ця строфа виглядає ось як:

А той на «Шіфі» знов кушнв
За пятака пелїндер голнїй,

Саме дрантя. лихолацтво,
Голога — тай годі!
А то кажуть: шкода ходу
До пустого роду.

Бо як є де переспати,
То ніщо стелити.
А як є що постелити,
То нічим ся вкрити!¹⁾

За вечерю і не згадуї!²⁾
Така наша доля:
Салогуби у перинах,
Ми-ж босі та голі.³⁾

Але нічо то, бо на них.
На бідних наших гречкосіях
Святої Руси вся надія,
А не на апостатах тих,
Що нас убогих ся зрікают.
Тим я ні пишу, ні співаю,
Але кладу на них проклін:
Бог-дай як то пречисте море,
Що трушів з себе викидає,

Та ще і фрак десь замозоблив —
(Вадь той, що Штаффе в нїм ходив.
Як на Парнас сірома драв ся.
Та фрак у терно (му зістав ся) —
Але до діла: наші кушів.
Та ще й у него, братя, вбрав ся.
Та ну давай у Німці драса!
А пам'яє, Русєн що зістало?

Рядки 3—6 зачеркнені олівцем і приписано чужою рукою:
Се надто льюкальє і особисте, може-б загальнійше!

1) В рукоп. А єя строфа виглядає ось як:

Бо там, братя, є де спати.
А нічим стелити:
Оден кулак під голову,
А другим ся вкрити.

2) Рукоп. А: Погасивши без вечері. 3) В рукоп. А отсі два
рядки виглядають так:

Ті в порфірах на престолах,
А ми босі й голі.

Так вивергла їх Русь святая
От свого іменн! Амінь.

Чернівці 24 червня 1886.

Ся вірна дійшла до нас у трьох редакціях: в одній друкованій (Зерна, літературно-науковий додаток до Буквоїни за роки 1887, Чернівці 1887, стор. 1—4) і двох рукописних. Рукописні редакції, се два автографи Ф—ча зроблені із них — аркуш звич. паперу, записаний з усіх чотирьох боків, з підписом автора і датою, оба власність тов. Руська Бєсѣда в Чернівцях. Один із них (звемо його А), се первісний брудіон, писаний досить невизначно, але коротший і енергічніший що до вислову, так що видав ся декуди значно різким редакторови Зерен. Наслідком сеї критики Ф—ч переробив віршу і так повстав другий автограф — старанно писаний чистоше, більше розширений, текучи менше барвний від первісного парису (звемо його В). Але й се пока редакція не наїшла ласки в очах редактора Зерен і він для друку зладив собі щось посереднє між ними, беручи основу з В, але пропускаючи деякі уступи з сеї редакції, з беручи відповідні з А. Подібно поступили ми в оглядому перекладу, але вводили в огляд більше уступів ред. А, при чім відміни шийшої редакції позали в водах.

Шипіцкі берези.¹⁾

У Шипотї на цвинтарі
Дві білі березї
Хиляють ся, хїтають ся,
Мов дві нстверезї
Ледящиці-пронїйниці
Цїлу божу днину;
А о півночи, дївчата,
У глуху годину
Перемітують обї ся
Гарними дївками
У монаствах²⁾ та у мирї³⁾
Та у сафіянах,

¹⁾ Не казка, але факт. Проф. Найбавер пугежествуючи у горах видів ще ті берези. Імена я пов-ремїняв, бо родина нещасливих дївчат ще живе. ²⁾ На пинурок пасилияні срібні і золоті мовчати, котрі дївчата на шїї нося. На Україні казкуть «памісток». ³⁾ Золоті шитки, убори золотими шитками перетисані.

Та міняють ся чарками
Двома золотими,
Та до себе прибивають..
А о-перед днини
Знов березами стають ся
Такими як були,
І знов собі хітають ся,
Щоб люде не чули.
А ті люде усе знають,
Та борше минають,
А минавше цвинтарище
Ниншком виовідають,
Яке диво наробилось
Одної неділі
У Шиноті на цвинтари,
Де берези білі.

Жив у Шиноті богач раз,
Богач на всі гори,
Та не тішивсь він ні грішми.
Набитов коморов,
Ні худобов без рахуби.
Та ні полонини,
А тішив ся він доньками:
Калина й Малина
Звались обі. Що за кралі!
Матбуть і за морем
Годі таких пошукати..
Обі як ті зорі,
Як ті ясні у погоду,
Або як ті квіти
Рожі мая, або мірти
Дві пахучі віти.

Але не даром хтось казав.
Що де тобі краса ся вродит,
Там чорт уже й з калитков ходит,
Щоб десятину собі взяв.
Що кажу я? Лиш десятину?
Сто душ провадит до загину,

Стом розриває серце, груди —
Чи в Шпшотї, чи де небудь!

Бо Калина і Малина
Гуляли до волї
В свого батька преблагого.
Легинї-ж соколи
Онмались приступити
До такого дива;
Лиш оден не, лиш Джоґоля
Юрїй чорнобривий
Не бояв ся приступити.
„Гоя — каже — брата!
Легїневи воля дочку
І у князя сватать,
А не то що в Микитули! —
Тож он то і було!
Правду кажу я, дївчата?
Але най зазулі
Вперед жиру покоштують¹⁾.
А Пречста божа
В наші церкві на порозї
Воском новорожит²⁾,
То одна зо мною стане
На слюбнім коверци.
Вадь котра з вас? Угадайте!
Не віщує серце?
Чи Калина, чи — — ? Тимчасом
Бувайте здорови!
Іду спати. Може присня-сь
Менї чорні брови“.

Та і нішов собі домів.
А що Калина і Малина?
Так голови обом загрів,
Що полюбили до загину,

¹⁾ Казкут, що зазули аж тогди перестас ковати, як бугакового жиру наїсть ся, і що слюби, браї у той час, доки зазуля кус, не щастят ся. ²⁾ Казкут, що Пречста у Богородичиц посток зешнас віск у кожді церкві на порозї і тогди долю судит. Для того мають бути слюби браї по перші Богородичи дуже щасливі.

І нвшком до Циганки Хими
О півночи на раду йдуть,
І то так хитро, що мабуть
Одна за другу і не знала.
А чорт вже і з калитков тут,
Щоб свою камату¹⁾ узяти.
О, сокотїт ся 'го, дівчата!

„Циганочко, Волошечко,
Як рідна матусю,
Давай раду, бо я гину,
Трісну, утоплю ся!
Бо я вго полюбила,
А він — хто се знає?
Він Малину може візьме,
А я пропадаю.
Нє, пропала вже! на віки!
Серденько віщує:
Він з Малинов липа-листу²⁾,
А з мене кепкує.
Давай раду, Циганочко!“
„Та яка-ж тут рада?
Стрій Малину, то від разу
Збудеш ся досади.
Бо Джоґоля хлопець честний,
Не поломит слова“.
„То-ж давай!“ — „Даш сто червонних?“
„Двісті! Будь здорова!“
„Стій ще, най тя навчу!“ — „Годї,
Бо завтра забава
У нас буде, ще й з музиков,
А по завтрію — Слава!“

Таке-ж і Малині Циганка казала,
За двісті червонних отрою продала.
Та щазник з калитов³⁾ велков іде,
Бо вже в Микитули й музика гуде.

¹⁾ Диваків, провент. ²⁾ Прилипати до кого, залипити ся. ³⁾ Мішок шкідраний на гроши, карман.

І гуляли ледіники
Запрошені в гості
На срібними колоколи
Підбитім помості¹⁾.
Де-ж Джоголя молоденький,
Що перед не водит?
У світлиці регочет ся.
Що ся аж заходить.
„Вам що, дівки? подуріли?
А вадь ви матбути
Коти дрете?²⁾ Встидайте ся!“
„Нє! Нє!“ — „То-ж ану-те,
Пийте одна до другої!
Де-ж чарочки ваші?“
„Ми їх зараз унесемо,
Та ще меду фляшу!
Ми внесемо повні кубн.“
„То пийте-ж же, любі!“
„Ми ся вперед поміняєм“³⁾...
„Славно! Доказ буде,
Що ви уже поєднались“.
„Здорова-ж, Малино!“
„На здоровя, Калиночко!“
„Не до половини,
А до дна аж, Малиночко!“
„До дна й ти, сеструсю!“
„Стійте! Що вам? Чо' так зблідли?“
„Виперає душу!“
„Серце в мене розриває!
Нешта⁴⁾ мя строїла
Через тебе, мій ти милий!“...
Тай не доповіли,
Але мертві повалились
До самого долу,
Щоб не встати уже більше
Ніколи, ніколи.

¹⁾ Давно богачі прибували зі сходу до помосту срібні дзвінки (колоколи), котрі при танцях відзивались, і дуже приємний гомін давали. ²⁾ У незгоді жити, schmolten. ³⁾ Знак однанки і великого приятельства. ⁴⁾ Ледяниши, курва.

На другий день і поховали.
Поми над ними не читали
Нї панахїд, нї нарастає,
Але — як ще не було в нас ---
На цвинтарі в самім куточку
Славного Микитули дочки
Сварливий паламарь загріб.
Учера танці, нинї грїб.

А на третій день — се було
Одної неділі —
Вирости з гробів на чудо
Дві березї білі.
Хиляють ся, хїтають ся,
І неначе чари
Подають собі затруті...
Така божа кара!
Ви-ж чуєте, дівчаточка?
О, слухайте, любі!
Не давайте серцу волю,
Бо даст вас на згубу.

14-го и. ст. новембра 1886.

Друковано «Зерна, літературно-науковий додатокъ до «Буквини» за рїкъ 1887. Чернівцї 1887, стор. 46—52. В основу отсего виданя покладено автограф поета (два аркуші звич. паперу, та один роздертий на 2 шваркуші, записано 6 сторїн, з поправками фонетичної правописї на етимологічну, доконаними чужою рукою; та сама рука подопишувала в низу під текстом примїтки, які Ф—ч списав на окремих шваркуші пз. Прикмети. Під текстом поеми підпис автора і дата). Власність тов. «Руська Бєсїда» в Чернівцях.

На новий рїк.

І знов один нам рїк минув,
Рїк распрн. брани, лиха, горя..
У вічності безденне море
Неначе камїнь утонув,

А нас як старців загублених
Лишив і голих і студених,
Неначе той діравий міх,
Всім другим народам на сміх.

А хто винен? — „Ляхи винні,
Ляхи та Румуни!“
Та: скажете. О прехитрі
Ви полурозуми!

Що Ляхи нам удіяли,
А що нам Волохи,
Доки ми ще — ми ще були,
Не переполохи?

Доки наша тиха, честна
Рідна руска хата
Була церквов нам, святинев,
Не корчмов проклятов.

Доки наших руских, рідних
Учителів слова
Ми слухали, не Євреїв
Лукавих намовів.

Доки наші многоцінні
І законні гласи
Ми врагам не продавали
За горівки фляшу.

Доки ми о свої діти
Г¹⁾ о себе дбали,
Та не корчми, а народні
Доми будували.

Доки корчмами скверними
Не музика гула,
А нам розривка, забава
Лиш читальня була.

¹⁾ Первісне «Та» поправлене автором на «І».

Доки ми ще не писались
Ніжними нюньками,
А твердим як той креміль
Були Русинами.

Доти й вороги мовчали,
Як ті цуценята.
Задля того-ж схаменїт ся,
Спам'ятайтесь, братя!

Пробудїт ся з сну твердого,
Пробудїт з похміля,
Та без рукавиць озміт ся
До святого діла.

Щоб як рік отсей минет ся,
А новий настане,
Вас уже людьми застав він,
Вас вже Русинами.

Сего вам благо-бажає
Ваш кобзарь-каліка,
І в Святого з неба молит
Щастя вам во віки.

16 н. ст. новембра 1886.

Досі не друкване. Друкуємо тут із автографу поетового (аркуш звич. паперу, писано на 3 стор., при кінці підпис автора і дата, над титулом вишюю рукою: Zu „Für die науки и забавы“ als 1 Artikel), власність «Руської Бесіди» в Чернівцях.

Я не дивую ся...

Я не дивую ся, що ми
Нічого в світі не умієм
(Звичайно, бідні гречкосії):
Але дивую ся, що ми

Нічого вчти ся не хочем,
Хоть нам наука коле в очн,
Хоть нам при кождому лучаю
І верби ю проповідаят.

Не цурайтесь. не цураймось
Ми науки, б́ратя!
Роздивім ся по усюду,
Заздрім в кожду хату,
Щоб навчити ся з чужої,
А не свої хибн,
Що нам вчитись ще, а що нам
Забувати треба,
І до котрого поберіжя
Нам би кермувати,
Щоб до мети ся добити,
В пристань ся дістати.
Бо та руска наша мета
Світла і велика.
Але цуть до неї строма,
Прикра і далека.
І ніхто ю нам не сиравит,
Як свята наука:
Задля того-ж, рускі б́ратя¹⁾,
Книжку, книжку в руки!

23 н. ст. новембра 1886.

Дощ не друковано. Тут друкуємо з автографу поетового (пів-аркуш лист, наперу, пізнійше передертний уздовж на двоє, писано на обох сторонах, під текстом підише автора і дата, власність »Руської Бесіди« в Чернівцях.

р. а

¹⁾ Первісно було: Роксоланин, та се слово перечеркнув і поправив сам автор.

Старий господарь умерає і сина навчає (А.).

Я умераю, сину, лишаю вас,
А ти ряди господов у добрий час,
Але ряди не так, о сину любий,
Аби ти завидів і Бог і люде¹⁾).

Най перша буде челядь твоя печаль:
Діли з нею твою радість, діли твій жаль:
Она тобі родина і дальша, і блища:
Нічо варт топорец без топорнища.

Ти будеш мати, сину, багато слуг,
Але лиш посидючий господі друг:
Такий тебе не лишит у пригоді²⁾):
Найліпший той слуга, що мало ходит.

Людий багато в світі, найбільше злих,
Але найгірший воріг тобі в грудех:
Єму не дай лиш, сину, надто волю.
А збічних ворогів не бієсь ніколи.

Розумний друг, о сину, як добрий хліб.
Але з дурним не дружи, бо трутит в гріб.
Або — що гірше гробу — у неславу!
Від неї не втечеш і під мураву.

Що думаєш, не фляворь на ввєє світ!
Заперта кождому набита кліть;
А на роствір стоїть пуста лиш хата.
Язик за Юду май, а не за брата!...

Не будь упертий, сину, повільний будь!
Бгачкі бо ребра лиш тримают грудь.
Найліпша шабля, сину, та що гнет ся;
Тверде, крохке желізо зараз трет ся.

¹⁾ В друк. завиділи всі, всі пош — поправка редактора.

²⁾ В друк. в час пригод — и с.

Плохим за надто бути не в гаразд,
Але і гордість, сину, нічо не даєт:
Фудульного ніхто ся не сграхає,
А гордого і чмут за дурня має.

В війні пробуют, сину, шаблі гарт.
Приятеля в нещастю, що він варт
Коня під тягарем, вола у плузі,
А богобойного лиш у недузї.

Вельможному шанкує піч і пан¹,
Загал лиш дивит ся на чин і стан:
А ти до тих, що їх ся всі цурають,
Горни ся — а докупши, сину, раю.

Не вірь котюзї ти, як ся ластит,
Нї гаднїї тогди, як нїби спит.
А щастю й тільки не, як ти сирняє!
Лиш Бог святнї оден не ошукає.

Для того, сину мій, єму лиш вірь,
Єму лиш уповай, єму ся кірь,
А він не лишит тя в тривозї, сину! —
Він зробит з днини ніч, а з ночі днину.

27 н. ст. новембра 1886.

Друк. Бібліотека для молодїви. 1886. стр. 192. Друкуємо з автографу (піваркуни звич. паперу, звинчений з обох бків, з підписом автора і дагою, власн. «Руської Бєлги» в Чернівцях), подаючи в нотках відміннї перводрука, зробленї на автографї рукою редактора. Ся вірша — вільна перерїбна упїмненнї короля Бєлє дапого синам, у творї шведського поета Іван Тегнера «Frithiofs-Saga» (розділ II), пор. Die Frithiofs-Sage von Esaias Tegner, aus dem Schwedischen übersetzt von Amalie von Helwig, Stuttgart 1861, стор. 9—11. Федькович, свобідно поводивсь зо змістом ориґінала, докладно задержав його незвичайнїй розмір.

¹) В друк. навіть пан — и. с.

Старий господарь умерає і сина навчає (Б).

Я умераю, сину, лишаю вас,
А ти ряди господов у добрий час,
Але ряди нев так, о сину любві,
Аби ти завидів і Бог і люде.

За все най буде челядь твоя печаль,
Діли з нев твою радість, діли твій жаль;
Бо близький є сардак, сорочка-ж блища;
Нічо варт топорец без топорнища.

Ти будеш мати, сину, багато слуг,
Але лиш посидючий господі друг;
Найліпший той слуга, що мало ходит,
Той тя не лишит, сину, у пригоді.

Добрий сусід, о сину, як добрий хліб,
А злий тобі копає під боком гріб;
Богуй від него, сину, як лиш можеш,
Або посій траву вже на порозі.

Приятеля як маєш, то 'го велич,
Бо вірний друг, як в брани булатний меч,
Або як добрий якорь, сину, в бурі.
Вірли лиш ломя хмари, а не кури.

Громаду твою, сину, поважай,
І на поталу людем ю не дай,
Бо у громаді, сину, своя сила.
Дурна скубе лиш гуска свої крила.

І церков твою вельми почитай,
Але і те всегда на гадці май.
Що й вовк вбераєт ся в овечу шубу
Собі на жир, а жертві на погубу.

За все найдуще, сину, тих ся бій,
Що хочут в тебе взяти нарід твій,

Сокровище твоє що найдороще.
Не бій ся дебр, а бійсь в болотї трощи.

А кілько Господь добрий днів ти даст,
І чи ти горе всудит, чи гаразд,
Не прогніви лиш, сину, правду божу.
А Бог святій всегда ти допоможе.

8 н. ст. декембра 1886.

Доси не друковано. Друкуємо тут із зятографу постового (піваркуш звич. паперу, записаного з обох боків, під текстом підписе автора і дата, в тексті рукою редактора поправлено правиць із фонетичної на етимологічну, так само як і в попередній редакції вірш), власність Руської Бесіди в Чернівцях. Знизу під отим текстом дописав Федькович: Подібну діалектну поезію написав я для «Прескурї» — було й ще щось більше (всєї дописки 4 рядки), та не цілі 3 рядки рукою автора замазано так, що годї їх відчитати. В «Прескурї», ані в першій, рукописній редакції з 1873. ані в пізнійшій, виданій 1887 р. побитій віршї нема.

До наших ромунїзаторів.

У Тартарі сидит Сізіп
Та камінь таскає.
А той камінь з окаянним
Жмурка собі грає:
Бо той думає, що має
Єго вже, де хоче,
А тим часом сіромаха
Лиш вивалит очи,
Бо химерний каменнєско
'Му тикне бач, дулю,
Та ну собі у своєи
Чкурнув як та куля,
Многогрішнику старому
На новую кару.

Що задумав 'го доконче
Затаскати в хмару.

Той камінь кари, то є ми,
А ви — Сізіпи ті модерні,
Що загадали прештудерно
Перекотити нас, сами
Не знавши ще, чи в Букурешти,
Чи на Тарпей якій нарешті.
Аби перекотити лиш!
Бо хто не ласім на барш?

Схаменїт ся, нерозумні,
Та вдарте ся в груди,
Аби й на вас не унали
Жасні божі суди,
Як на того лукавого
В Корінфтах владку!
Бо ми — камінь, але камінь
Твердий та великий,
Сто раз більший, як той, що 'го
Сізіп там таскає...
Аби, як він розженет ся
По свому звичаю,
І таскайла не розплескав,
Як ту паланицю!
Бо вішав Гриць, аж доки не
Новієсли Гриця!

10 п. ст. вожембрі 1886.

Досі не друковано. Друкуємо з автографу поетового (пів-аркуш звич. паперу, записаний з обох боків, з підписом поета з датою під текстом), власність тов. Руська Бесїда в Чернівцях.

Наші „Старі“.

„Лиш пес старий“, — так кажуть люде, —

„А чоловік все молодий“.

Се може й правда у людей,

А в нас, у Русинів, на чудо

Ще в пелінках, а вже „Старий“,

І вже — о божа мати криві! —

Уже учить ся собака

Нарід продавати,

І за рускі, людські душі

Карбованці брати,

Як за Христа невинного

Ісхаріот Юда.

А доки ще й на них впадуть

Жасні божі суди,

Як на того предателя, —

А нас роспинають

І терновими вінцями

Що днини вінчають,

І привалюють камінем

У нові могили.

Бо боят ся, щоб не вкресла

Божественна сила.

Але та сила вже й ожила,

От гроба камінь відвалила

І засіяла на весь світ.

Щез нечистивих сквери світ.

А фарисеї невспуці,

Як пси на ярмарку де сунці,

Пропали без вісти як тьма.

Неправді жизни бо нема!

Оттаке то й ваше буде,

Старі ви собаки!

Нес гавкає і на Бога,

А Бог все однакий,

Не боїт ся ваших пащеї
Нї вашого зуба,
Бо неправда сама себе
Самов себе губит:
Як той шкорній їдовитий
Себе собов тратит,
Заеадивше своє жало
В грудь свою прокляту.

О, схаменїт ся уже раз,
Ви обскуранти, ідіоти!
Бо ми вже люде, а не скоти,
Бо правда з нами і за нас,
А з вами лож одна мерзенна,
Та Абля кров свята, невинна
На ваших каїнских руках.
І буде Каїна вас жах
Веїм на покаї, уеїм на диво,
Гадюки гнати аж у Неву,
А Фурії за вами в слід...
Се божий суд і наш завіт.

18 н. ст. декабря 1886.

Досї не друковано. Друкуємо з автографу поетового (пів-аркуш звич. паперу, записаний з обох боків, під текстом підпис автора і дата, власність Руської Бесіди в Чернівцях.

До руских наших дяків.

Так як Петро Христа ся зрік
Та в лож як в ризу-сь оболік,
Так наші нас зреклись ереї
І потягли у фарісеї,
Бо там усяка благодать
І благоденствіє і слад,

І „пояси“ й приходи ситі.
А гроші в Букурештах биті
Так сипют ся, як з міха рінь.
А в нас що? Голод, нужда, тлінь
І непокрита з прутя хата, —
То як же-ж нас ся не цурати?

Лиш ви одні не зреклись нас,
Йонафтанн¹⁾ нові,
І плакаєте то рідне
Руске наше слово,
Як сокровище велике
Нам Господом дане,
Не боявшесь ні тих тайних
Священно-тиранів,
Ні тих явних апостатів
В порфір оповитих
Та мітрами увінчаних
Та грішми набитих.

За се вам слава і поклін.
Поборники, герої нові
Живого, истенного слова!
Не дайте 'го врагам у плінь,
А Господь сам вам допоможе.
Бо є правдов дєсниця є божа,
А де є Бог, там є і світ.
Боріт ся, братіє, боріт!

24 н. ст. декабря 1886.

Доси не друкowane. Друкуємо з автографу поетового (пів-
аркуші звич. паперу, писано з обох боків, під титлом підписе автора
і дата). власність Руської Весіди в Чернівцях.

¹⁾ В рукоп. Йонафтани.

Піду я у Львів.

Піду я у Львів. там красний, кажуть, город,
Високі церкви та припишні палати;
А все бо вищі золоті наші гори!
Чужий ще ни став, не, за ріднього брата!

Да що ми є тих гір, коли й в горах є люде,
А відь же від них і в Львові ни сховатись!
Гірская біда ни мавше серця в грудех,
А гірше бо є два аж їх в грудех мати!

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 147.

Хіба доли яке діло?

Іду з шиньку, потикаюсь,
З своїов долею зустрічаюсь;
Хітаю ся, витаю ся,
Про здоровя питаю ся.
А в'на мині відповіла:
„Коли хочеш, хлопче, жити,
Треба дома спати вчитись“.
Хіба доли яке діло?

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 147.

Кресак.

У неділю дуже рано
Ледінь кресак обшиває
У золоті огальбоні, —
Кому він ся ним поклонить?

Чи цареві, чи дівчині,
Чи на нові демовині
Побратимки 'го покладут
Тай до церкви пишню зладят?

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 147—148.

У кожусі.

„Єдина, кохана
Дівчино моя,
Скажи мені вірну правду,
Чи будеш моя?“
„Це лиш знає воскаречка
Та той в небесіх,
А може й той, що приходить
В новім кожусі!“

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 148.

Правда.

„Скажи мені, моя мила,
Де місяць днує,
А я тобі скажу правду,
Де правда та є.“
„Хіба в церкві на коверци?“
„Ой ні, душко, моє серце!
Бо та правда сама в собі:
Лиш в колісці та у гробі“.

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 148.

Криноліна.

Ой май же я та довгий вік,
 Та проміняй за короткий?
 Лихі були поворотки
 То в правий бік, то в лівий бік,
 Але усе якось жилось,
 На кулешу заробилось.
 А ти бери біду в хату
 І чубату і пірнату,
 Позбивану обручами!...
 Най держить ся, панци, з вами!

Друк. Правда 1889. грудень стор. 148—149

У д о в а.

Ішла вдова дорогоїнов
 Ще її с плянкойов здоровоїнов,
 Да так собі засміялась,
 Аж собаки дивувались.
 Ой собаки, [ой] собаки,
 Забили-сьте хлопцям баки,
 Бо хто іде, а ви „гаву“,
 Вчинили-сьте в селі славу.

Друк. Правда 1889. грудень, стор. 149. Подасмо тут отсих сім віршиків, надрукованих у „Правді“ 1889 (в титулі виставлено 1890 р.) без ніякої вказівки, коли вони були написані. Правдоподібно вони походять іще з 70-их років, з тоби перед „Дикими думами“. Про се можна би сказати щось певнішого тільки маючи в руках автографи, та вони мабуть затрапились. Бо хоча редакція „Правди“ (стор. 147 у ноті) заявила, що друкує ті вірші з автографів достарчених їй проф. Ол. Барвінським, то про те на наше запитанє проф. Барвінський заявив, що ніяких автографів Ф—чевих поезий (крім поданої вище „Страхи на Русь“) у нього нема.

СПІВАННИКИ.*)

*) Під сям сніланим титулом друкуємо видучені з хронологічної черги ті педагогічно-дидактичні поезії, які писав Федькович чи то для вжитку шкіл, чи для вжитку простого народа та різних його верств (школярів, вояків, лірників), або в яких сплкував ся популяризувати свої погляди на староруську мітологію та народні обряди, баскуючи вкорінити їх серед народа. Удержавс хронологічної черги можливе тут в далеко меншій мірі, ніж у попередніх поезіях, тай то хіба в рамках кожної поодинокі групи, яких маємо, йдучи за поділом самого Федьковича, 8, а то: 1) Співанник для господарських діточок, 2) Проскура, 3) Байки, 4) Жовнярські пісні, 5) Співанки, 6) Лірник, 7) Колядник, 8) Маланка.

І. СПІВАННИК ДІЛЯ ГОСПОДАРСКИХ ДІТОЧОК.¹⁾

1. О Боже, милий світе.

О Боже, милий світе,
Який ти добрий дітем:
Ти дав їм голосочок
До красних співаночок.

А в'ни собі співають,
Як соловейко в гаю,
Як ластівятко в стрісі,
Щиглятко на горісі.

¹⁾ Перша частина сеї збірки вийшла у Відні 1869 р. пз. Співанник для господарських діточок. Зладив Ю. Г. Федькович. І. рік. Видали товариші «Просвіти» у Відни. Друком о. о. Мехитаристів 1869, 8-о, 6 карток, з яких перша містить титул, а остатня «Спис». На стор. 1—8 поміщено 8 співанок, кожда перша строфа під нотами. «Співанник» видав своїм коштом М. Бучинський, див. про се Літературно-науковий Вістник 1901, кн. 2, стор. 90—94. Швидко по надрукованю сеї книжечки Федькович зладив другу частину такого самого обему, та вона не побачила світла аж геть пізнійше, тай то в роздріб, у Поповичевій «Бібліотеці для молодіжи» 1885—86 р. Давній автограф сеї збірки заховав ся (зшиток звич. паперу, 4-о, чотири картки, записані з усіх сторін, власність Руської Бесіди в Чернівцях). На першій стороні ось який титул: Співанникъ діля господарскихъ діточокъ. Зладив Ю. Г. Федькович. II. рікъ. Тут поміщено також 8 пісень (у нас чч. 9—16). Нот нема. Крім сих двох збірок Федькович написав цілий ряд віршиків в таким самим роді, а може навіть думав зложити з них третій випуск, та не встиг. Ми додаємо їх до отсеї групи під чч. 17—25.

А ми собі співаєм,
Як пташка рано в маю.
Тай ще співати будем,
Доки послужя груди.

О Боже, милий світе,
Який ти добрий дітем:
Даєш їм голосочок
До красних співаночок.

Друк. Співанник 1869, стор. 1.

2. Білший соків як лелик.

Білший соків як лелик,
Білший соків, серденько, як лелик;
А я хлопчик невелик,
А я хлопчик, серденько, невелик.

Мене мати не біла,
Коло мене ходила.

По всіх ночах не спала,
Коло мене страждала.

Мене дядик згодував,
А теперь мя в школу дав,

Аби я ся добре вчив,
Вітцю, мамці віддячив.

Бо так Господь повелїв —
Я слухаю божих слів.

Друк. Співанник 1869, стор. 2.

3. Гой на Йвана вилітали рої.

Гой на Йвана вилітали рої.
Що є краще, школярки ви мої:
Чи весна та, що плугами оріють?
Чи то літо, коли ружі цвітуть?

Гой чи осінь, коли женців збірать?
Чи зима та, що ніхто їй не рад?

Красна весна — ластівочки ідуть,
По під стріхи кубелечка си вють;
Красне й літо, бо вже жниво іде,
Дядик женців на ланочки веде;
Красна й осінь, бо веселі двори,
Господь-батько набиває комори;
Красна й зимка, бо коляднички ідуть,
По під вікни колядочки ведуть.

Красна й весна — плуг у поле іде,
А погонич круторогі веде:
Красне й літо, бо бжівки ся роя,
В полонинах овечки ся доя;
Красна й осінь, бо ситний цілий світ,
Красна й осінь, а й зиму не гудїт,
Бо під зимков спочиває земля. —
Красне кожде, що Бог Господь создав.

Друк. Співанник 1869, стор. 3.

4. Біла береза на ярі!

Біла береза на ярі:
А ми собі бідні школярі.
Ми оченашу не знаєм.
Але з миски добре рубаєм.
Ми й рахувати не вмієм,
А я горнець каші сам виїм.
Ми і писати не дуже.
А як пуся є школи, — ми гузя!
А за псалтірю не згадуї,
А гандри бити — порадуї.
Але то інак чей буде:
Ще мают бути з нас люде.
Ми ся навчим Богу молити,
Буде нас Господь любити.

Ми ся навчим гарно читати,
На втіху вітцю тай мати.
А як унишем-вмалюєм,
Аж ся пан професорь здивує.
А як нам скажуть лічити,
Ми можем і Жида навчити.
Аби-сте знали, так буде,
Бо ще мають бути з нас люде.

Друк. Співанник 1869, стор. 4.

5. Нема ліпше в світі жити.

Нема ліпше в світі жити,
Як на божній хліб робити.
Гей! Соб! Гей га!
Гей, соб! Хліб робити.

Бо хто з Богом на-спів оре,
Тот не знає, що в горе.

А хто з Богом на-спів сїє,
Голодами він не мліє.

А хто з Богом на-спів косит,
Їсти в чужих він не просит.

А хто Богу кусень дає,
Від чужого не жадає.

Друк. Співанник 1869, стор. 5.

6. Пішов голос по грому.

Пішов голос по грому:
Підем, хлопці, до дому,
Підем, хлопці, в добрий час,
Аби слава була з нас.

Як нас пуця до дому,
Ми ся Богу помолим,
І Богу ся помолим,
Профессорам поклоним.

А як рушим ми домів,
Без пустоти. галасів,
А хто йти-ме дорóгов,
Ми ся низко поклоним.

А як йти-мем по-при хрест.
Ми віддамо Богу честь :
Бо так Господь приказав,
Аби мир 'го величав.

Ми худібку не вдарим,
Дорогов ся не барим ;
Бо худібку — хто ю бє,
Тот без неї бідує.

А як приїду до дому,
Образам ся поклоню,
Тай таткови, тай мамці,
Тай всі в хаті челядці.

Вітак піду у кутник,
Тай книжечку у руки :
Аби кождий в хаті знав,
Що я не друк, а школярь.

Друк. Співаник 1869, стор. 6.

7. Боже з неба високого.

Боже з неба високого,
Глянь на мене молодого :
Дай ми розум до науки,
До роботи чемні руки !

Самі руки не згодують,
Хоть най кільки в'ни гарують;
Ще й розуму до рук треба:
Бог не вийде с плугом з неба.

А де розум є з руками,
Там з снопочка буде кланя;
А де руки є з розумом,
Там заробит крейцар суму.

Боже з неба високого,
Слухай ласкав слова мого:
Дай ми руки до роботи,
До науки дай охоти!

Друк. Співаник 1869, стор. 7.

8. Ластівочко, щебетюшко.

Ластівочко, щебетюшко,
Де ти від нас, душко, йдеш?
Що ти дітем с того світа,
С теплих країв принесеш?

Принесу вам весну красну,
Привесу вам ружин цвіт,
Лиш учіт ся, діти любі,
Лиш учіт ся — вчіт! вчіт!

Гой учіт ся, діти, світа!
Що наука, то й гаразд;
Лан не даєт вам хліба всігди,
А наука всігди даєт.

Гой учіт ся, діти, світа,
Бо що Господь, то і світ;
Що зіжнет ся, то минет ся,
Що ся навчит — нїт! нїт!

Друк. Співаник 1869, стор. 8.

9. Рідний край.

Там, де я родив ся, там мій рідний край;
Слави, щастя, долі, Боже ему дай!
Слави, щастя, долі, веселу годину,
Мир во віки вічні, мир на Буковину!

Там, де я родив ся, там мій рідний дім;
Слави, щастя, долі дай там, Боже, всім!
А найпаче нени і вітцєви мому,
Мир во віки вічні, мир у ріднім дому.

Співаник II. ч. 1. Друк. Бібліотека для молодіжи 1886, кн. 10, стор. 149.

10. Зазулька.

У гаю зазулька кує, кує,
А хлопчик зазульку чує, чує:
Куку, куку! Куку, куку!
Не чув я зазульки вже від року.

А де-ж ти, зазулько, була, була?
Яке-ж ти триванє вела, вела?
Куку, куку! Куку, куку!
Я краще тривала, як ти, друку!

Я в лісі зберала все жир та жир,
А ти си, паничу, лиш гандри бив.
Куку, куку! Куку, куку!
Злетіла зазулька: штуку-пуку!

Співаник II. ч. 2. Друк. Бібліот. для мол. 1886, кн. 3.

11. Женці.

Серед літа, серед світа, серед годиночки
Повів ненк, повів милнй женців на ланочки.

Гой жніт, женці, гой жніт, мої, пшеницю тай жито,
Бо то в Бога у святого до столу накрито.

Гой жніт, женці, гой жніт, мої, срібними серпами,
Станут клані золотії пшеними рядами.

А в пшеници блават цвите у голубі квіти.
Щоб нищого, убогого хлібом нагледіти.

А в пшеници блават цвите, ще й мак полонистий,
Щоб наш кусень справедливий, щоб наш кусень
[чистий.

А в пшеници блават цвите тай біла рокита,
Аби серцем нелукавим Господа хвалити.

Співавник II, ч. 3. Друк. Бібл. для мол. 1885 р. кн. 7.

12. Вороний.

І шумит і гримит, дробен дощик іде;
А хто-ж мого вороного напоїти поведе?

Ой ніхто не веде, поведу я 'го сам,
Що й моєму вороному за драбну сїнця дам.

Ой сїнця я 'му дам, ще й солімки встелю,
А як буду вже великий, осїдлати повелю.

Осїдлати звелю та й поїду у зруб:
Вороненький мені милий, вороненький мені люб!

Співавник II, ч. 4. Друк. Бібл. для мол. 1886, кн. 9, ст. 133.

13. Вечер.

Гой, вечер, вечер, тиха погода,
За голубі гори сонце заходить,
А голубі гори нічка вкриває.
Жене хлопец вівці, в сошівку грає.

А волики ричут з поля ідучи,
При чистім потоці водичку пючи.
Над чистов водоїв верба схилилась,
Цілу божу динку в воду дивилась,
У чистій водици віти купала.
Цілу божу динку пташка снівала,
А теперь в гніздечку пташка ночує,
А лиш соловейка самого чує.
Де-ж ти бариш ся, місяць молодній?
Яєний, срібнорогній, сходи вже, сходи!
Сходи вже, яєний, зіроньки тя ждуть,
По голубім небі таночки ведуть.
А труднії люде ідут з Богом спать;
Гой, помози Боже всім здоровим встать!

Співаник II, ч. 5. Друк. Бібл. для мол. 1887, кн. 5, ст. 83.

14. До школи!

Руш, хлопці, до школи,
Борзо, не поволи¹⁾!
Уже доста²⁾ гандри бити,
Прійшла пора, щоб ся вчити.

Святая наука,
Легкі в неї руки³⁾;
Дає волі і пугтері;
В неї жниво на папері.

Жніт, жніт⁴⁾ тото жниво,
Отто буде, хлопці, диво⁵⁾,
Та ще й яке диво буде,
Що з мужвка будут люде!

Співаник II, ч. 6. Друк. Бібл. для мол. 1885, кн. 8, стор. 122, декуди перероблено редактором. Відміни, концинт самого редактора, подаємо в нотах.

¹⁾ В перводр. До пастья стодолн. ²⁾ В перводр. Доста вже зам. ³⁾ В перводр. Не лізе на бука. ⁴⁾ В перводр. Ой жніт. ⁵⁾ В перводр. А буде те диво.

15. Коби в мене!

Коби я мав хатку
Мальовану, гладку,
А в ті хаті пічку,
Вогник цілу нічку!
Я в хатці сидів би,
Вогник мій горів би,
А я собі пісні
Приспівав би-х, пів бч-х!

Коби я мав цару,
Ще й воликів пару,
До того плужочок,
Ба ще й батіжочок!
Я волики пас би,
А з батіжка трає би,
Ще й у пальчик свис би-х,
Аж до дому час би!

Коби я мав зівці,
Небогато — двісті,
Та ще й полонинку,
Сіна на всю зимку!
Овечки доїв би-х,
Спрец собі їв би-х,
А в флюяру гравше
У стаї сидів би-х.

Співаник II. ч. 7. Друк. Бібл. для моск. 1885. кн. 12, ст. 177.

16. Мир вам.

Мир вам, брати, всі приносим,
Мир великий, мир святий,
Мир у Бога з неба просим:
Боже світа, мир наш крий!
Хоть добро є в світі, в краю,
Хоть є воля, хоть є хліб,

А як мира в нїм не має.
Краї свій рідний, як бн і грїб.

Чоловік хоть мучит в потї,
Хоть кривавий ллет ся піт,
Він не гине від роботи,
Бог до праці дав 'го в світ;
Аж як мира 'му не стане,
Аж тогди в нїм гинь, горуй!
Мира, мира, вічний Пане!
Мира світу подаруй!

Співання II, ч. 8. Друк. Бібл. для мол. 1886, кн. I.

17. Спочинок по праці.

Сїв си хлопчик над книжками
У світлиці при столї, —
Куку сонце у віконце,
Та до хлопця: „Хлопче мій,
Покинь, каже, книжку,
Та біжи ся грати!“
„Нї, не піду, сонце любе,
Маю ще читати“.

Сїв си хлопчик та читає
У світлиці при столї, —
Куку пташка с під нанашка,
Та до хлопця: „Пітьпілі!
Покинь, хлопче, книжку,
Та біжи ся грати!“
„Нї, не піду, пташко люба.
Маю ще писати“.

Як скінчив же він писати.
Склав папери, помоливсь,
Та тогди аж вийшов с хати
Та на сонце подививсь.

„Гоя — каже — гоя!
Аж тепер є воля моя!
Аж тепер я грати буду,
Мило винічну від труду“.

Друк. Руска Читанка для третій класы шкіль народныхъ.
Уложивъ Ом. Партыцкій. У Львовѣ 1874г. стор. 3—4. без підпису
автора.

18. Піснь плугатаря¹⁾.

Гий! Гий!²⁾
Гий²⁾ волики-ж³⁾ мої рогаті!
Підемо у поле орати!
Та гий же!⁴⁾

Та внорем нивку дрібненько,
Як радо руске⁵⁾ серденько.

Та внорем нивку глібоко,
Утішить ся боже аж⁶⁾ око.

Та посієм⁷⁾ жито, пшеничку,
Буде на люде й на птичку⁸⁾,

Й⁹⁾ перемелички крилаті,
Й⁹⁾ волики мої рогаті.

А ти, Госноди Отче наш,
Дай нам насущний хлібец наш!¹⁰⁾

А ти, Отче наш в небесїх,
Погодуй щедро вся і веїх¹¹⁾,

Й благослови руску ти ниву¹²⁾,
І нас в¹³⁾ годину щасливу!

Поправки Партицького: ¹⁾ плугатора ²⁾ Гей! гей! ³⁾ волики ⁴⁾ Зам. сего: Гей! гей! ⁵⁾ Урадуєсь в груди ⁶⁾ боже ⁷⁾ Посієм ⁸⁾ Щоб було на люде і птичку ⁹⁾ На ¹⁰⁾ Сї два вірші перероблено так:

А ти, святий Госноди Боже,
Подай нам на хлібчик урожу.

¹¹⁾ Сї два вірші перечеркнено ¹²⁾ Поблагослови нашу ниву
10. у.

Друкуємо з автографу (піваркуш сього паперу, писано по однім боці, без підпису автора, власність Наук. Тов. ім. Шевченка, з паперів Ом. Партицького), що пристаний був Ом. Партицькому десь у 1874—5 р. для якоїсь читанки. Партицький поробив на автографі характерні поправки, які ми подаємо в нотах, та чи пісня була дебудь друкowana, не знаємо.

19. Січень.

Теперь, хлопці, не дивниця,
Що на дворі метелиця,
Бо се січень а не косень,
Що бігали хлопці босі.

Теперь, хлопці, треба хуху.
Бо на дворі заверюха,
Треба кучми, кожушини,
Бо без шуби цапок гине.

Бо цап кричит: „Я вмираю.
Так мя січень підтинає!“
А собачий¹⁾ барансько
Бє з голого цапа кпнєско:

„Гой, ти цапе з бородою,
Чому я ся, бач, не бою
Нї морозу, та нї сїчня? —
Бо ще шуба тогорічна!“

21 н. ст. декембра 1886.

Друк. Бібл. для мол. 1887, кн. 2, стор. 12. Тут друкуємо з автографу поетового (піваркуш звич. паперу, писано по однім боці, в низу підписе автора і дата, в тексті поправки роблені рукою редактора), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

20. Лютий.

Хто того рака не знає,
Що так крєпко в уха щєнає?

¹⁾ В перводі, богатий.

Ще й у підшви скобиче :
Кивай ся борше, паничу!

А як потисне за руку :
Ну-но до ціна, ти друку!

Бо мене „лютим“ назвали,
Та ще й „крутифіет“ додали.

Бо я сидіти не можу ;
Гайда до ліса, небоже!

Бери сокиру тай сани,
Бо далі дров ти не стане.

Тогди меш дуги в кулаки,
Бо я вмю вчити бурлаки!

За тоє мене ти не судь,
А як не замерзнеш, здоров будь!

21 н. ст. декембра 1886.

Друк. Бібл. для мол. 1887. кн. 3. стор. Тут друкуємо з авто-
графу поетового (ut supra).

21. Марот.

Гой та як то настав місяць марот,
То увеселив ся увес народ:

Юха!
Вюха! злюха!
Заверюха!

Лиш баба Євдоха невесела,
Навіть лягла спати без вечері;

Навіть і снідати не хотїла,
Бо малин доконче захотїла.

Гой убрала-ж бо в'на сїм кожухів:
Тепер ся не бою заверюхи!

Гой та пішла-ж вона ба й до гаю :
Що кожух лиш змогне — в'на скидає.

А як всі їх звергла до кожуха.
Задумала бабу заверюха!...

А всім бабам з того наученє :
Най не ходят марта у малини!...

Друк. Бібл. для мол. 1887, кн. 5, стор. 33.

22. Гераклій.

Пішов Гераклій молодий,
Щоб змірить божий світ,
Пізнати люде і людий,
Кушать поли і мід.

І так зайшов він в темний гай
Аж на саму розпуть,
Де дві дорозі правят в край
І чести і облуд.

Дорога-ж чести бо узка,
Заріє ю бод і гліг,
Іти нев трудно, не пуска,
Піллет ся кров ти з ніг!...

Гостинец блуду же широк,
Квітчастий, запашний,
Роскіш що ступень, гир що крок :
Лиш їж, гуляй та ний!...

Але Гераклій молодий
В путь чести навернув :
За те-ж він славний у людий
І милий Богу був.

Друк. Бібл. для мол. 1877, кн. 17, стор. 135.

23. Що я люблю, в що вірую, на що надіюсь.

Я люблю мою Русь Україну;
 Я вірую в її будучину;
 В тій то надії я живу і умру.

25. VIII. 1887.

Друк. Календарь Буковинський 1891 р. стор. 4.

24. У що турати?

У силу, си́ну, не тура́й,
 Бо сила, си́ну, є зрадлива;
 Нев завоюєш нині край,
 А завтра вб'ють тя незичливі.

І в гроші, си́ну, ти не вірь,
 Бо гріш, як казують, мамона:
 Сьогодні в скринні перебір,
 А завтра вітер нев ся гонит.

Лиш в розум, си́ну, уповай,
 Бо сей не зрадит тя во віки;
 Єму просвіти лиш додай,
 А будеш в світі чоловіком!

21. IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887. кн. 23, стор. 171. Друкуємо тут із автографу пегового, датованого (ut supra).

25. Слава хлібороба.

Нема краще, діти мої,
 Як у спілці з Богом
 Обробляти святу землю
 Волом круторогим.

Бо хто оре, а хто сіє,
І гній в поле возит,
В того свій хліб, не куплений,
Чужого не просит.
І на столі застеленим
Свій мід в своїй чаші.
А за столом Мати Божка
У долоньки пляше.

Друк. Бібл. для мол. 1889, кн. 15, стор. 113.

П. ПРОСКУРА.¹⁾

Дитинко Боже!

Сі вірші не до співання, а до читання. Читай же їх собі²⁾ поволесньки, уважно і поважно, а будеш видіти, які они ладні та вгадні³⁾.

Друк. Проскурка 1887. стор. 2. Друкуємо тут із автографу ред. I, де отя передмова написана над першим віршиком.

¹⁾ Під таким заголовком з'явився був Федькович 1873 р. для «Просвіти» у Львові збірку легких, набожно-навчальних віршиків для дітей, але виділ свого товариства не прийняв їх до друку. Бруліон цієї збірки, писаний рукою автора, з його поправками, зберігся між його паперами. Се 3 аркуни білого паперу, зложені fol., кождий окремо, остатній шваркун чистий. На першій стор. титул: Іс Хс Нв. ка. Проскура для чемних руских діточок. Звіршував Ю. Федькович. За розказом, конитом і заходом руского товариства «Просвіта» у Львові 1873. На другій стор. Друковано 1000 таких книзочок (первісно було і переписано рукою автора: екземплярів) и конитус кожда 2 крейшарі. В рукошій маємо 19 віршиків, в тім чисті дві байки. З того рукошю, пропустивши деяке і додавши деяке нового, видав Ом. Пелович 1887 р. в Чернівцях брошуру «Проскурка. Подарунчикъ чемнымъ рускимъ діточкамъ отъ Ю. Федьковича». (Мала 8-ка, стор. 16, сторони 4, 6 і 10 зав'язі образками, на стор. 15 ноты, всіх віршиків 14). Деяке з першої редакції не ввійшло до цієї другої і було друковане пізнійше в Бібліотечі для молодіжки або лишилося в рукошій. Кладучи в основу нашого видання автограф першої редакції, ми подаємо відміни друкованої другої ред. в нотах, даючи в головнім тексті инколи й відміни II ред., де вони впадаються нам кращими. При кінці подаємо від сям самим титулом не декілька віршиків, які написав Федькович у тім самім дусі в остатніх роках свого життя взаєно видаваною друкованою «Проскуркою». ²⁾ Ред. II: собі здорова, але новозачина. ³⁾ Ред. II: екладні.

1. Проскурка.

Святая проскурко пшенична,
Яка ти честна та велична!
Бо як мав Спас іти на муки,
Він взяв тя в божі¹⁾ свої руки,
І помолившись благословив,
Благословивше учням мовив:
„Ся проскура є моє тіло,
І веї церкви я нев обділю,
І веїх нев вірних погодую,
І кровіов своїов²⁾, участую!“
Тому дитинка в божім дому
Ісусу молит ся святому,
Ручки свої до купки склавше,
І до Ісуса свого знявше³⁾.
Бо він є в церкві на престолї:
Він дасть їй розуму і долї⁴⁾.

Друк. Проскурка 1887. стор. 3.

2. Я твій, Ісусе!⁵⁾

Я твій, Ісусе, був і є,
Ісусе мій святій!
Ти Твоїов ручков дорогов
Від злого мя укрні!
Бо Ти по світі як ходив,
То діточки кохав⁶⁾,
Кадав до себе їх вести,
Ручки на них складав.
До кого-ж має і теперь
Дитинка ся горнуть,
Як не до Тебе, Спасе мій,
Як не у Твою путь?

¹⁾ Ред. I: Ти брав в Пречсеті. ²⁾ Ред. II: своєв кровію. ³⁾ Тих двох рядків у ред. II нема. ⁴⁾ Ред. I: До него ся дитинка молит.
⁵⁾ Ред. I: сеї віршик розпочинає збірку. ⁶⁾ Ред. I: діточок любяв.

Хоть доокола темна ніч,
Хоть вовк у лісі¹⁾ вє, —
Дитинка ся їх не боїт²⁾:
В Іеуса світлість є.

А хоть закличе Бог колись
Отця³⁾ на другий світ, —
Іеус солодкий та благий,
Отец усіх сиріт.

І Він дитятко сам веде
Святов своїов руков,
Тай каже: „Синку мій, не бійсь!
Я всеґди є є тобов!“

Друк. Проскурка 1887. стор. 5.

3. Матінка Христова моя!

Яка Ти красна, Матінко Христова!
Як дуже любиш Ти Свинка се твого⁴⁾!
Як 'го до себе мило Ти голубиш,
Бо діточки Ти добрі дуже любиш!

І я такий бо хочу чемний бути.
Як Твій Синок, що так 'го любят люде;
І я ся хочу добре справувати,
То Ти і моя добра будеш мати!

О будь-же, будь-же, я Тя красно прошу!
Ручки маленькі все до Тебе зношу!
Бо Ти є мати всего сего⁵⁾ світа,
А ми усі послушні Твої діти.

Друк. Проскурка 1887. стор. 7.

4. Ангелику мій!

Ти у мене хранитель є блáгий!
Сохрани мя від всякого злаго!

¹⁾ Ред. I. первісно: вовк недобрий, та потім автор зам. недобрий поправив: у лісі. ²⁾ Ред. I. перв. Дитина любить бо Христа. ³⁾ Ред. I: татка. ⁴⁾ Ред. II: Свинка бо свого. ⁵⁾ Ред. II: мира.

І доведи, небесний мій друже,
До мого мя і твого Іеуса.
Бо на світі недобрі є люде,
Що провадя дитину в облуду.
О, відвертай облуду від мене,
Би не скорѳив Іеус наш на мене!

Друк. Проскурка 1887. стор. 7.

5. Дитина на Господа уповає.

І дни ідут і ночі йдут,
Пригоди много в'ни ведут;
Дитина-ж їх ся не боїт,
Бо Господь добрий держит світ,
А Господь Бог отец¹⁾ наш є,
За Него все, що є²⁾, жие.

Дитина піде в ліс, у бір,
У лісі вовк, у лісі звірь,
Гадя снууца у корчах,
Чатує на дитинку — ах!
А в'но нічо ся не боїт,
Бо Господь добрий держит світ.

Зійшли ся хмарц, грім гримит,
І блискавиця в них горит³⁾,
А добра, люба, мила мати⁴⁾
Кладе дитинку свою спати.
В'на нічого ся⁵⁾ не боїт,
Бо Господь добрий держит світ.

Тиму не бою ся нікого,
Лиш Бога Господа одного,
Він має рай⁶⁾, Він має власть,
Він і дитині неба⁷⁾ дасть,
Бо Він тримає все на світі⁸⁾;
На него уповають діти.

Друк. Проскурка 1887. стор. 8.

¹⁾ Ред. I: татю. ²⁾ Ред. II: роєте. ³⁾ Ред. I: в них єт вєт.
⁴⁾ Ред. I. первісно: А то дитя лягає спати. ⁵⁾ Ред. I: І ся нічого;
перв. Бо в'на нічого. ⁶⁾ Ред. I. перв. над. ⁷⁾ Ред. I. перв. благе.
⁸⁾ Ред. I. перв. мир і світи.

6. Де дитині добре?

О, як дитятку добре є
У свої мамки на ручках,
Як мило з мамков в'но живе,
Не вість за нужду ні за страх.

А ще дитятку ліше є
На рученьках святих Христових:
Бо з Ним у небі в'но живе,
В святих садах. в святих покоях.

Та з ангелятками ся грат
І з яблучки та с квіточками,
Та с пташками собі літат —
О. там їму ліше, як у мамі.¹⁾

Друк. Проскурва 1887, стор. 9.

7. Наша хатка.²⁾

Наша хатка невеличка,
Лиш хорімці та світличка,
Над віконцем образочки,
Ціла хатка у садочку.

Хоть нема в ній³⁾ срібла, злота,
То є радість і охота,
Татко любий, мамка мила,
Нивка хлібец уродила.

Буду й я раз роботящий...
Хлібороба світ найкращий:
Як ся вивчу божу школу,
Піду с плугом, воли в поле!

¹⁾ В друкованій сій останньої строфи нема. ²⁾ В ред. II сій віршик стоїть по віршах: Святий Николой і Учїг ся! ³⁾ Ред. I: в нас.

Буду поле я орати,
Буду Бога я благати,
Бог же добрий, милостивий,
Благословит руску ниву.

А як в свою добру добу
Мя покличе Господь 'д собі,
То весело 'д нему рушу
І віддам 'му чисту душу.¹⁾

Друк. Проск. 1887, стор. 12.

8. Святий Николай.

Святий то Николай, як ще він жив на світі,
То дуже, велико²⁾ любив він добрі діти.

Тай все до них казав: „Ви мої діточки!
Найкращі у ручки дитинці книжечки.

„Бо кілька діточки у книжечках³⁾ читают,
То тільки з радощів⁴⁾ ангелики⁵⁾ співають.

„А кілька діточки напишут красний екклад,
То тільки і Іеус у небі тому рад.

„Учіт ся-ж, діточки, бо треба ся учити!
Я буду діточки за то благословити.“⁶⁾

Друк. Проск. 1887, стор. 11.

9. Уставати!⁷⁾

Ану, діть, уставати,
Бо вже зорі, бо вже світ!
Ластівята вже на хаті,
Посмітюшка каже: „Фіть!“

¹⁾ В друк. ред. II сеї статньої строфи нема. ²⁾ Ред. I поправлено словом: »дуже аж« і так ред. II. ³⁾ Ред. I первісно: кілька то дитя у книжечці. ⁴⁾ Ред. I. перв.: тільки то з радощ. ⁵⁾ Ред. I: і ангели. ⁶⁾ Ред. II: Іеуса милого у небі звеселити. ⁷⁾ В ред. II перед сям віршиком покладено чотиривірни »Учіт ся!«.

А той волик на оборі
Вже рикає, вже бн пас,
А коровка бурикає:
Уставати, діти, час!
Бо хто рано, каже, встане
І хто Богу дає поклін,
І до Спасу мило гляне,
Як ударит божий дзвін,
Того Господь благословит
І направит в добру путь¹⁾.
А когутик: „Кукуріку!
У постели не гримі!²⁾
Не проспати бн пів віку,
А вставати, як і ми!“³⁾

Друк. Проск. 1887, стор. 13.

10. Р а н о.

Бог усе дав, дав і ніч і днинку,
День до праці, нічку до спочинку,
А дитинка скоро рано встане,
То до Бога на сам перед гляне.⁴⁾

Тай промовит: „Добрій, любий Боже,
Дай ми всего, що дитинці гоже!
А в сам перед дай здоровя мамці
І татковн, май їх в своїй тямці!

¹⁾ Остан 10 рядків у ред. I перечеркнено і в ред. II пропущено. ²⁾ Ред. II: во лежи. ³⁾ В ред. I первісна, перечеркнена форма сеї строфи така:

А когутик: Кукуріку!
Путе, хлопці, путе сусе!
Не проспати бн пів віку,
Бо не любить так Ісусе.

⁴⁾ В ред. I, перечеркнено ось який текст першої строфи:

Скоро рано та дитинка встане,
На сам перед віна до Бога гляне,
Бо то Бог дав людям ніч і днинку,
День до праці, нічку до спочинку.

„А дитинці, Боже, дай розуму
До науки, дай ї, татку¹⁾, уму,
А як вивчит ся она у школі,
Дай, о Боже, ти дитинці долі!“²⁾

Друк. Проск. 1887, стор. 13.

11. Учіт ся!

Учіте ся, діти любі, читайте, гадайте,
Як та пчїлка мідку є цвітку, розуму зберайте!
Бо мудрому і на ріни пшениця уродит,
А дурному не вродит ся нічо і в городі.
Бо мудрому і кропива іде на ужиток,
А в дурного і пшениця обернет ся в збиток.³⁾

Друк. Проск. 1887, стор. 11.

12. Примівка до обїду.⁴⁾

Отвори нам, татку-Боже, щедрі твої руки,
Благослови люде твої і рук наших муки!
І насити ласков своїов⁵⁾ мале і велике,
Звірь у лісі, пташку в стрісі, небесний владико!
Скити гори, скитя поле⁶⁾, дадут нам полони,
Пшениченьку на проскури, вино до закону;
І мут наші вгнати ся столи під дарами
Ласки Твої небесної во вік віков⁷⁾. Амінь!

В ред. II сей віршик пропущено, а надруковано Бібл. для мол. 1892, кн. 2, стор. 14.

¹⁾ Ред. II: дай Ісусе. ²⁾ Ред. II: Дай Ісусе тій дитинці долі.
³⁾ В ред. II слх двох рядків нема. В ред. I перечеркнено ось як: первісні їх тексти:

1) Бо мудрому і на вербі зарожуют грші.

І знає він сокотити для Господа душу.

2) Бо мудрому і кропива до доброго діла,

І знає він сокотити і душу і тіло.

А дурному і є пшениці нічо ся не зводиг.

Бо Г. В. — —

⁴⁾ В друку: Молитва перед обїдом. ⁵⁾ Так у друку: вє-вієно в ред. I, та потім поправлено: щедротами. ⁶⁾ Ред. I: Наші гори, наші поля. ⁷⁾ В друк. віка.

13. Хто що має.

В равлика хатка є
Кругла, крутелька,
В миці знов шубонька
Гладка, тепленька¹⁾.
Шубонька в миці,
В павки коенці,
А в мене шапочка
Краща від пав,
Що мнї дядик мій
Подарував!

Бачи не друквано. В ред. I веречеркнено.

14. У млинівці.

У млинівці край села
Рибонька²⁾ гуляє;
Нахилив ся верболіз,
Галузки³⁾ кунає,
А то сонечко святе
Дивит ся у воду,
Та на тїї діточки,
Що до школи ходя.

Друк. Проск. 1887. стор. 14.

15. Коли дитина не слухає.

Дитина з іскорков ся грала,
Хоть мама се їй⁴⁾ заказала.
А іскорка собі злетіла.
Тай на поді у сажн сіла.
А сажн ся від неї ймила⁵⁾.
Тай хату зараз⁶⁾ запалила.

¹⁾ В ред. I. перв. Би́му не студено, би́му тепленько. ²⁾ Ред. II: рибка си. ³⁾ Ред. I. перв. Віти в пі. ⁴⁾ Ред. I: мама дитині. ⁵⁾ Ред. I: А сажн від іскорки ся ймила. ⁶⁾ Ред. II: видши.

Зробив ся галас, збіг ся мир,
Хата палала вздовж і в шир,
Що й ради дати вже не вмiли;
Все домiвство по жаром сiло.
А дядик з нужди аж умер,
Сирiтков бiдноiов теперь
Та непослушная дитина¹⁾.
Що всему цьому була винна.

Друк. Проск. 1987, стор. 14.

16. Пiснь утренняя.

Як во утрех день зоряє,
Все Тя, Боже, велчає:
Гори й море, скот і птиця,
Все поет Ти: „Да святит ся!“

Задля чого-ж би лиш люди
Не втворили своi груди,
Що їх любиш, їх тримаєш,
iх дарами обсипаєш?

Отвори́мо-ж ми iх, дiти,
Прослави́мо Отця свiта,
Чистим серцем недукравим:
„Тобi, Боже, честь і слава!“

Друк. Проск. 1987, стор. 15. Ред. I vacat. Се вiльна перерiбка звiсної польськой набожної пiснi Ф. Карпiньского: Kiedy ranne wstają zorze.

17. Молитва.

Ти ангеле хранителю, небесний мiй друже,
Осекоти грiшне тiло і доведи душу

¹⁾ Ред. I: Дитина та непослушна.

Від усього гріха, лиха, від кожного злого
До Господа небесного, до Бога святого,
В його царстві безконечнім на вік-віки жити,
З Херувими, Сирафими святого хвалити.

Друк. Бібл. для мол. 1890. стор. 176. Ця вірша написана ще 1868 р. Друкуємо тут із автографу поетового (піваркуш сірого паперу, записаний з усіх боків, без дати і підпису автора, власність Руської Бесіди в Чернівцях, який містить також брудіони найдавніших Федьковичевих байок: Кощик каже, Вошик каже, Песенк каже і Медвідь у пасіці).

18. Отче наш!

Ти, Отче наш, котрий єси на небі,
І на землі, і під землею, і всюди,
Котрий сповняєш гори, скали, скиби,
Зірниці, воздух, світ і наші груди!

Імя святое Твоє да святит ся
Уезде, де Тя знають і не знають!
Уезде слава Твоя да поет ся,
Як ангели у небі ю співають!

Да прийде царство Твоє пресвятое
І на землі во віки зананує!
Втолит ся плач, і кров, і брань, і бої,
Жасні мечі в плуги ся перекують!

І будет воля Твоя преблагая
По всі землі людсьма всіма владіти!
Всі катуші тогди порозмикають,
І перетворя їх в дома просвіти!

Твій хліб святій насущний дай нам, Боже!
Та не на те, себе щоб лиш кормити,
Але на те даруй нам хліб Твій, Боже,
Щоб з бідним своїм братом 'го ділити!

І нам прости проступки наші грішні,
Так, яко й ми їх радо мем прощати!

Бо лиш тогди сказати можем втішно,
Що Ти нам єсь отец, що Ти наш тато!

І не вводи нас, Боже, у покусу!
Слаба-ж бо є і ніжна наша сила,
Для того-ж від лукавства нашу душу
Оборони, спаси, о Боже милий!

Бо Ти оден лиш Господь сего світа,
І лиш Тобі усеї ся поклоняєм,
Не як раби, а як вітцєви діти:
Учи нас! просвіщай! помилуй! — Амінь!

11/VIII 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887, стор. 113. Друкуємо з автографу (шваркуні звич. шперу, писано з обох боків, під текстом дата і підпис автора), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

19. Неділя.

Неділенько божа,
Неділе владична,
Яка-ж ти у світі
Свята та велична!

Бо рано в неділю
Христос воекрєє з гробу,
Страдавше за всіх нас
І всю нашу злобу.

Для того-ж веї дзвони
Урочисто грають,
До церкви святої
Весь нарід скликають.

А люд ся зберає
До божого дому,
Подякувать щиро
Ієсусу святому.

Услиши нас, Боже,
У твоїй святини,
Щоб твою неділю
Ми гідно святили!

Не рознустом диким,
Не корчмов лукавов,
А тим, що у честь нам,
А Богу во славу!

7/IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1888, кн. 5, стор. 33. Друкуємо з автографу (піваркуш звич. паперу, писано з обох боків, під текстом дата і підпис автора, в тексті редакторські поправки), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

20. Дзвони.

Дам! дам! — кажут дзвони, —
Дам вам, діти, благодать,
Лиш в дім божий на поклони
З часта, з густа прибігать!

Дам! дам, що у Бога
Щиро будеш ти молить,
І тя вкрию від тривоги,
І як в раю будеш жить!

Дам! дам, ти просвіту!
Дам охоту до наук!
О, лиш слухайте нас, діти,
І сходит ся на наш звук!

13/IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1888, кн. 3, стор. 17.

Ш. БАЙКИ.¹⁾

1. Коник каже:²⁾

Я гуляю, я буяю, як вітер у гаю,
Ношу свого господаря, де сам загадає:
До родини у гостину, до цїсаря в Відни,
Де ту славу добувають жовнярики вгідні.
Тиму мене він кохає, на стайни тримає,
Вичесує щіточками, в ріцї напуває.
Тиму би я і не хотїв, лиш коником бути,
Свому гзді молодому всю славу добути.

Друк. у-перве «Зоря, читаночка для сельських людей, книжка перша. У Львові 1869. Конитомь и заходемь товариства «Проевѣта», стор. 27--28. Друкуємо тут з автографу-бруліону поетового (піваркуш звич. паперу, записаний з обох боків, з численними поправками, без підпису й дати, дрібним письмом 60-их років), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

2. Волик каже :

Гулай собі, товаришку, вербуї гзді славу !
Не оден вже свого пана лишив під муравов.
А я буду на пшеницу у поли орати ;
Звеселит ся мій господарь в нові теплі хатї,

¹⁾ Виділюємо в окрему групу байки, які Федькович писав різними часами від 1868 р., та не зібрав у одну цілість. ²⁾ Оця байка разом з ч. 2 була друкована враз під спільним, не Федьковичевим наголовком «Кінь і віл».

І столи ся повгинають під хлібом-дароюв,
Він¹⁾ бідного погодує, прагнутих напоїть,
І у Бога щастя, долі і царства добуде...
Гуляй коню по облоню, я орати буду.

Друк. Зоря II. 1869. стор. 28. Друкуємо з автографу (ut supra).

3. Песик каже :

Я стережу газді хату, сокочу маржину,
Мене студінь утинає, падвірками гину.
А кіт собі лиш на печи простирає лаби!
Хіба газді ліпше kota, як сторожа треба?

(„Ледарю! — каже пес до kота, —
Під каглов лаби протягать,
Тото ціла твоя робота!“)

„Ледарю! — каже пес до kота, —
(Я пантрю хати сам оден,
А ти що робиш цілий день?)

„Я студінями сам оден
Пантрюю хату ніч і день,
А с тебе ми яка робота?
Як днина божя, печи пасти,
Та де гарненько що украсти!“...

Доси не друковано. Федькович, як бачимо з цих уривків, думав дати ніль характеристик домашніх звірів в роді попередніх, та при характеристичі пса перескочив у байковий тон і покинув первісний плян, не виключивши сеї байки.

4. Медвідь у пасіці.

„А хто там добрий?“ — „Та я, медвідь!
Тут²⁾ мені зараз увес ваш мід!
Бо я великий, а ви як полова!“ —
„А, просим, а просим, кушайте здорови!“

¹⁾ В автографі через помилку: від. ²⁾ Друк. Сюда.

Упхав медвідь до улия душку¹⁾,
А бжолн²⁾ желцями то в носик, то в ушка
Так і рубають — відбагло ся й меду!
„Медок, та не твій, наш пане медведю!“³⁾

Друк. Бібл. для мол. 1891. кн. 2, стор. 18. Написано 1869 р.
разом з попередніми. Друкуємо тут із автографу (ut supra).

5. Когут і кравець.

„А кó-ко-ко!“ — „Хто тото?“ — „Я⁴⁾, когут!
Аби мнї зараз фрак, кравче, тут!
Аби мнї⁵⁾ камізелька та й штани,
Бо я їду собі в місто, у пани!“

Отак пішов кóкош у місто;
Не поміг 'му й фрачок із фісти⁶⁾;
Бо скоро 'го панський кухарь там уздрів,
Зварив пану на обід 'го, а пан з'їв.

Друк. Бібл. для мол. 1886, стор. 148. Написано 1873 і змі-
щено в першу редакцію «Проєкура». Друкуємо тут із двох авто-
графів поетових: 1) той, де міститься «Проєкура» (див. вище
стор. 516) і 2) четвертка сивавого паперу, писано з одного боку, без
дати і підпису автора, але також десь у 70-их роках. На обох авто-
графах (власність Руської Бесіди в Чернівцях) поправки (правли-
шені) роблені чужою рукою.

6. Кїнь і батїг.

Хтось їхав раз, тай став си⁷⁾ понасати,
Як то звичайно у дорозї;
Батїг лишив⁸⁾ на возї,
А сам пішов собі у хату.

¹⁾ Друк. кушку. ²⁾ Друк. вчолн. ³⁾ Друк. «Добре ти, мед-
ведю! Не пхай свого носа до чужого меду!» ⁴⁾ Автогр. 1: Пан.
⁵⁾ Автогр. 1: А до того. ⁶⁾ Автогр. 1: і два фости, потім се пере-
черкнено і поправлено: із фісти, а редактор поправив: із фістем.
В автогр. 2: із фістем, а редактор поправив: із фістом. ⁷⁾ Автогр.
1 вас. ⁸⁾ Автогр. 2: заток він.

А кінь як вченит ся батого :
„Ай, ти непевний, каже, друку!
Таже ти вбнв мя до живого !...
Ти клочаний, прядівний¹⁾ тлуку !“

„А знаєш, що ? — батіг 'му мовит²⁾, —
Ану тягни-ко ти, як треба³⁾,
Чи будеш битий ? Ні, далєбі⁴⁾,
Бо, бач, батіг лиш ся нетяги ловит⁵⁾“.

Як кінь уздрів, що тутка лихо
І що батіг не знає жерту,
Так тяг, так тяг, аж ся задихав...
Так гостит кождий, хто упертий⁶⁾“.

Друк. Бібл. для мол. 1886. стор. 165. Друкуємо з двох автографів, ut supra.

7. Лев і его міністри.

„Королю!“ — каже граф медвідь,
А вовк за ним : „Прєсвітлий пане !
Мя коло тебе окрєст станем,
Аби то дрантя, тая сміть,
Нажльбогавшиєь по самі уха,
Не ображали твої слухи
То скаргами, то снм, то тим,
Сєгодняє Гавло, завтра Клим“.

„О нї, — відповідає лев, —
Лиш сєго, панчики, не буде !
Бог дав ми в руки свої суди,
І щоб корону я носив
Покровом нáрода і права !
В сїм королїв состоїт слава !“

¹⁾ Автогр. 1: прядіваний. ²⁾ Автогр. 1: каже. ³⁾ Так у обох автогр., у друку: лиш прудше, поправка редактора. ⁴⁾ ut supra, пощ. ред. то ручу. ⁵⁾ Автогр. 1: Батіг бо ся лиш на нетяги вязє. ⁶⁾ Ся остатия строфа лиш у автогр. 1, перечеркнена рукою редактора, в автогр. 2 і в друку її нема.

Щасливий нарід того краю,
Де так король собі гадає!...

Друк. Буковина 1885. ч. 18. Друкуємо з автографу (піваркуш білого паперу, писано по однім боці, з підписом автора, без дати, власність Руської Бесіди в Чернівцях.

8. Кіт і лис.

Раз кіт і лис пішли собі в дорогу.
А у дорозі, бач, балакаєт ся много
Пустого і чемного. — „От, — каже кіт, —
Лукавий нпні, брате, світ!...
Куда нї рушини ся — усе тривога!
Там пси, там пугачі, там дїтьчі сови,
Що годї виїти і за поріг,
Аби тебе хто будь не перебіг.
Я лиш гадаю: от, на примір, ми,
Ще і в літі, не серед зимп
Мандруємо собі здорови,
А може-ж знати хто, чи там з дїброви.
На нас вже не летит пів коши пів?“

„Нехай летит, коби лиш я здорів! —
Смієт ся лис. — У моїи се головці
Є тільки фіглів, тільки штук,
Що я не бою ся нї псєнків, та нї ловців,
Та нї стрільця поганих рук!
А ти, небоже коте?“ — „Я одним
Однісїньку лиш штучку знаю,
Але за те у ню так уповаю.
Неначе в мене в'на і єм і пересм“.

„Ха-ха, ха-ха! — зареготав ся лис, —
Одну лиш штучку, коцуре небоже?!
Що ся одна тобі поможе!...
Від мене, небораче, вчись
Усїх тих штук, що ними світ ся дурит!
Але з однов... се Химини лиш кури!“...

Але ще сего лиш не доповів,
Як з ліса вибігає дая псів!
Кіт драла зараз дав на дуба,
А з ліса вже й здоймают шубу.

Не штука, хлопче, сто штук знати!
А штука є: з одної корнетати.

Друк. Бібл. для мол. 1887. стор. 85. Друкуємо з автографу поетового піваркуш звич. паперу, писано по обох боках, під текстом підпис автора, власність Руської Бесіди в Чернівцях.

9. Жаби.

„Ох дай-же, Боже, та весноньки діждати,
Як соловії вже будемо співати!“
Так в зимі жаби під льодом ся молили.
Дав Господь весну, і крига ся розбила,
Вилізли жаби на береги ся гріти, —
І що-ж вітак? Як думаєте, діти?
Мабуть як соловії щебетали?

Помалу! —

Бо так закрикали, нівроку,
Як і тогідного се року.

Так не оден і чоловік
В біді ридає, молит Бога:
А як минула ся тривога,
То він по давньому все: „крік!“
Як жі жаби, що вилізли з під льоду.
Огляда і умре огидов!...

Друк. Бібл. для мол. 1887. стор. 105. Друкуємо з автографу (піваркуш звич. паперу, писано по однім боці, в низу підпис автора, без дати), власність Руської Бесіди в Чернівцях. Се вільна перерібка віршика Гете »Die Frösche«, див. Goethes Werke (Kürschners Ausgabe) II. 276.

10. Гривко і Сивко.

Оден господарь мав два сторожі при хаті,
А то такі, що пошукати!

Лиш що Гривко лїнний трохи був,
І в лїтні дни, як від Сивка я чув.
Любив гарненько поїспати.

Але прийшла зима. Мороз кресав.
Сивко й Гривко в клубки ся звили..
Гривко-ж у плач: „О, Сивку, брате милнїй,
Коби вже Господь Бог то лїтечко лиш дав,
Тогди в сей час будую собі хату!“

Дав Бог і лїтечка діждати.
Гривко якпїй за довгий був,
Протяг ся в холодку, (за хату вже й забув);
Але Сивко 'го будит: „Брате!
Ветавай, мем хату будувати!“

„Чи ти ослїп єси до ката,
Чи що тобі?! — гавкнув Гривко,
Аж перенудив ся Сивко. —
Не видиш, де мїй нїс? де мої лаби?
А ще й мїй довгий хвіст? Хйба бн
Я одурїв, таку велику хату
Загадувати будувати!“

„Таже-ж ти сам казав“. — „Але коли?
Ще у зимі! Тепер-же-ж дав Бог лїто,
А лїто на тото, щоб спати та ся грїти,
А не будинки там у біса будувати!
Лиши мене! я хочу спати“.

Берїт собі на розум, діти:
Таких Гривків багато є на свїті!

7/VIII, 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887, стр. 107. Друкування з автографу постоваго (піваркуни зліг. наперу, захищений з обох боків, та пізнійше передертій поперець на двос. під текстом відше автора і дата), власність Руської Бесїди в Чернівцях.

11. Заяць.

„О, Боже мій! — так заяць раз ридав —
Ти кождому якусь потугу дав:
Дав чоловіку ум, дав псови зуби,
Медвідь з корінєм вириває дуби,
Мурашки навіть кождий ся боїт!
Але мене?... О, гіренький мій світ!
Шкода лиш, що я чимось зву ся!...
От лучше піду, утоплю ся,
Тай спокій голові... Нема мені чо' жить!“

Пішов наш куций ся топить.
Приходить понад став (се діялось в неділю);
Жаби на березі ся гріли,
Тай керекорили, звичайно як жаби:
Про смутчі бульки, про Шваби,
Як з бульков їх собі у маслі смажук,
Вітак знов про ворони вражі...
Аж тут з корчів наш заяць — гульк!
Жаби усї як раз у воду бульк!
А заяць зупинивсь тай каже:
„Коли-ж мене хоть жаба ся боїт,
То не гіренький ще мій світ!“...

18, VIII, 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887. стор. 127. Друкуємо з автографу поетового (піваркуни звич. ваверу, писано по однім боїт, в низу пі шне автора і дата, власність Руської Бесіди в Чернівцях.

12. Заяць і лев.

„Чи правда то, — так заяць куций
У лева-короля читав, —
Що цар раз з книжки нам читав,
Що всі звірскі князі і дуки буцім
Якоїсь примхи ся жахають,
А то такої ніжної...?“ — „Я знаю! —

'Му перебив король, — на примір кажут,
Що я ся бою когута,
Кінь верхоблюда, і так далі. Та
Я сему, сину, не пораджу,
Бо се є правда“. — „Коли так. —
Обізвавсь заяць неборак, —
То не дивуюсь я на примху мою :
Чого я псів тих так ся бою!“...

Що може — вибачайте ми — дурак! —
Що лев то лев, не заяць неборак!...

20, IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887. стор. 182. Друкуємо з автографу
поетового (ut supra).

13. Кінь.

Се діялось за давних ще давен,
Коли ще чоловік не знав коня сідлати
Та ні у віз єго впрягати.
Як раз прийшов до него кінь оден,
Тай каже: „О, ратуї мя, друже,
Бо олень в лісі там — та так доїв ми дуже,
Що годі вже терпїть!“ — „І ти наговорив! —
'Му чоловік відповідає, —
Таже-ж ти, друже, дуже добре знаєш,
Що я за оленем не пущусь у погоню!
Не правду може я се кажу, коню?“
„То-ж осідлай мене! — 'му каже кінь, —
Зроби мені зубела в зуби,
До них дай поводи, хоть най лиш будут з луба,
Тогди ся не жури, що олень той не наш!
Тя будеш мати галдамаш,
А я знов свою мсту!“ — І так ся стало:
Коня як стій в зубела вбрали,
І сїв на него чоловік.
Позбув свій оленнєско вік.

Коневи на души аж легше стало!
„Пусти-ж мене теперь.“ — „Помалу!
Добро, що ти мене навчив,
Тебе як маю зубелати:
Теперь ти мій вже, пане брата,
І меш мене, де схочу сам, носив,
І плуг мій тяг, і віз, і сани!
Не вчи мя другий раз, моспане!“

Не дайте метї, о діти, волю,
Аби і ви не так попались у неволю,
Як той наш мстивий кінь! Та й се ще памятай:
Як зубелать себе, нікого не навчай!

Друк. Бібл. для мол. 1887. стор. 158.

ІV. ПІСНІ ЖОВНЯРСКІ.¹⁾

Рускі вояки!

Співайте! А если вам ся книжечка буде до вподоби, то ми вам з радної душі і другу, і третю, і четверту постараємо. Лиш співайте, вояки!

Аби наша пісень і слава
По вік гомоніла,
І нас далі загрівала,
Як доси нас гріла!

Руска громада у Чернівцях.

Друк. Пісні жовн. 1887. стор. 3. Друкуємо тут із автографу, див. пога.

¹⁾ В р. 1887 видало товариство Руська Бесіда в Чернівцях книжечку пз. «Пісні жовнярські з голосами. Склад Ю. Федькович. Книжечка перна: (мала 8-ка, численнх сторін 31, а надто на переді дві карти з портретами цесаря Франц Йосефа I. і цесаревича Рудольфа; на стор. 1 титул, стор. 2 Звід, стор. 3 маленька передмова «Рускі вояки!» далі 13 пісень, усі крім «Наша Галичина: під потоми»). Передруковуючи сю збірку ми кладемо в основу автограф листа (14 окремих шваркуннів звич. паперу, кожний (крім двох) писаний лиш з одного боку і має один віршик, до них обложка — аркуш такогоя паперу. Стор. 1 титул: «Пісні жовнярські з голосами. Склад Ю. Федькович. Книжечка перна. Стор. 2 Рускі вояки! Стор. 3 Звід. На першій стор. над титулом пишешю пишшою рукою: NB. Die Orthographie strenge wie im Manuscript einzubalten. Die ersten Strophen fallen hier weg, nachdem selbe im Notensatz enthalten sein werden. В рукошії декуди поправки роблені чужою рукою. В «Зводі» зазначено пісень 14 (окрім того пісн «Наша Буковина» і «Наша Галичина» числено за одну). Та 14-ї пісні «Страк Австрій» ані в друку ані в рукошії нема.

1. Молитва руского жовняра.

Сохрани, о світлий Боже,
Цісаря нам і наш край,
Стань 'му перший на сторожи,
Славу й силу єму дай!
І святу єго корону
Від напасти сохрани;
Ти будь кріпость єго трону¹⁾.
Ти по вік 'го борони!

Що плугатарь запрацує,
Ремісничий справит труд²⁾.
Що купецтво уторгує, —
Оборонит руска грудь³⁾.
Наше право не пропаде,
Наша правда всім горов!
Бо за правду Русин радо
Даєт і душу, даєт і кров!

Нехай воріг зрадов грає,
Хай нам броїт сто тривог. —
Руский жовняр не турає,
Бо з ним цісарь, бо з ним Бог!
З ними разом в брань він рушит,
І поборе вражу власть.
О! за край свій кров і душу
Руский жовняр радо даєт!

В нас Франц Йосеф⁴⁾ імператор,
Да святит ся єго рід!
Він нам буде проводатор,
І за ним ми підем в слід!
За цісаря радо рушим
Хоть би й з неклем ми у брань:
За цісаря кров і душу!
Він наш гетман, він наш пан!

¹⁾ В автогр. френц. ²⁾ В автогр. первісно: Що заробит ремісник, потім се перечеркнено і поправлено рукою автора. ³⁾ Перв. воїв. лис. ⁴⁾ В автогр. тут і далі Йосеф.

З ним отрок его хоробрий,
Покровитель світлих Муз¹⁾,
Кронпрінц Рудольф наш предобрий.
Благ обручник і союз²⁾.
Сохрани 'го, вічний Пане!
Дай 'му щастє, много лїт!
Щастє в мирі, славу в брані,
Величєство на ввес світ!

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 4—6.

2. Наша Буковина.

Наша Буковина, наш зелений край:
Боже его скити, Боже парть 'му дай.

А наш воєвода, наш Франц Йосеф царь:
Славов, щастєм, долев Боже его дарь!

Дай 'му, Боже, славу, дай 'му много лїт!
Най по вік панує світлий его рїд!

За него розшилем радо свою кров,
Щоб нам був лиш славен, щоб нам був здоров!

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 7—8.

3. Наша Галичина.

Руска наша земле, Галицкый наш край:
Боже его скити, Боже парть 'му дай!

А король наш славний, наш Франц Йосеф царь:
Славов, щастєм, долев, Боже, его дарь!

Дай 'му, Боже, славу, дай 'му много лїт!
Хай по вік панує світлий его рїд!

¹⁾ В друку: Світлих муз сильна покров. ²⁾ В друк. Вєх надїи і любов.

За него розсиплем радо свою кров:
Щоб нам був лиш славен, щоб нам був здоров!

Друк. Шені жовн. 1887 стор. 8.

4. Наша фана.

Австріяцка наша фана,
По цісарски змалювана,
Та ще й биндов украшена,
Нехай воріг мліє, гине!
Гурра-га! — наша фана,
С пречистого шовку ткани!
Гурра-га! — а ю будут
Боронити наші груди.

Чорний орєв двіглавистий
Простєр крила свої бистрі,
І гадає полетіти
На ворога у край світа.
Гурра-га! — а ми з орлом
Розібємо хмари чорні!
Гурра-га! — і з ним разом
Рушим летом, а не лазом!

Бистрий орєв не лукавит,
Але просто в сонце правит,
А ми за ним залелієм,
Бо й ми орли молодії.
Гурра-га! — бистрий орле,
Ми до тебе всі ся горнем!
Гурра-га! — провадь далі!
Твоя слава не пропала!

Друк. Шені жовн. 1887, стор. 10—11.

5. Наш цісарь.

Наш цісарь Франц Йосєф най нам буде здоров,
Як той бистрий воздух¹⁾ по над Чорногоров!

¹⁾ В друк. вітер.

Наш цїсарь Франц Йосеф най нам буде весел,
Як то бнстре море, що корабіль несе!

Наш цїсарь Франц Йосеф нехай нам панує,
Як той бнстрий орев, що в сонце прямує!

Наш цїсарь Франц Йосеф в золоті коронї,
В него ворожечки, як цен на прищонї!

Наш цїсарь Франц Йосеф в цїсарекім порфирї
Тлумит ворожечків, як лев тлумит звїри!

Наш цїсарь Франц Йосеф у цїсарекї зброї
Кличе своє войско до славного бою:

„Гурра, мої орли! гурра, соколята!
Гурра в чисте поле, слави добувати!“

Друк. Піснї жовн. 1887. стор. 12—13.

6. Рекрути.

Цїсарь муєнт старший бутн:
Бере хлопці у рекрути,
Бїлі, бурї, чорнобривї,
А все годні, уродливї.

Пан генерал став питати:
„Чи будете утікати?“
„Ми-ж бо хлопці, а не жуєн,
За цїсаря дамо й душу!“

Тогди прийдут офїцери,
І капралї і фїрери,
То гладонькі, то дзюбатї,
Годних хлопців уберати.

Дадут мундур, дадут зброю...
Головочко-ж бїдна моя!
Що я буду тепер дїяв?
Хто з'їсть просо, що я сїяв?

Не жури ся, дурний хаме!¹⁾
Трохи тато, трохи мама²⁾,
Решту вишот воробії,
А на стерню хрін посіють.

А як вийдеш за три роки,
Се хрінсько — аж нівроку!
Беріт терки, мамо, тату!
А я біжу по дівчата.³⁾

Друк. Пісні зовн. 1887. стор. 14—15.

7. Жовняр.

Красно у поли орати,
Ще і снопи в копн складати.

Красно й на лузі косити,
Ще і косу в росу носити.

Красно йти з воли у поле,
Ще й звозити полон в стодолю.

Але зза кого Бог дарив,
Як не зза нас, бідних жовнярів?

Бо жовняр край свій боронит,
Та ще й хлібороба хоронит;

Бо жовняр силе свою кров,
Аби господарь був здоров.

Бо жовняр ставит свою грудь
За мир, за правду, добробуть;

¹⁾ Так первісно, потім два останні слова перечеркнено червоним чорнилом і автор дописав: тов веделев, і се лишило ся і в друку. ²⁾ Так первісно, потім автор зам. тато дописав червоным: Авинок, а зам. мама — Волох, та редактор лишив у друку первісний текст, хоч через те й пошеував рим. ³⁾ Останні два рядки первісно:

Давай, мамо, терку скоро,
Бо хрін добрий на зяюри!

Бо жовняр радо й душу даст,
Аби лиш людям був гаразд.

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 16—17.

8. Що жовняру треба.

Коби знав Бог з неба,
Що жовняру треба,
То би дав 'му в руки
Усеї вражі круки:
То-ж то врага бив би,
То-ж то 'го учив би,
То-ж то в єго юсі
По коліна брив би!

Коби знав царь з Відня,
Що жовняру вгідно,
То би здав 'му зараз
Увес свій амбарає:
То-ж то врага бив би,
То-ж то 'го учив би,
То-ж то по шматочку
Єго розносив би!

Коби знали люде,
Як їх прут в облуду,
Та як воріг з боку
Дурит їх — нівроку:
То-ж то би 'го билл,
То-ж то би 'го вчилл.
То-ж то як осотій
Косами косилл!

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 18—19.

9. Гоя, пане ти наш!

Гоя, пане ти наш,
Капітане ти наш,

Коли хлопцям позволїне
На мід-вино піти даш?

Гой та дам, хлопці, дам,
Та ще піду і сам,
Напємо ся на погнїбїль
Усїм нашим ворогам!

Гоя-ги! вороги!
Виздихайте до ноги!
Ми бринькнемо чарочкамв,
Щоб дзвинїли округи!

Гой та бринь, чарки, бринь!
А ти, вороже, гинь!
А наш цїсарь, наш Франц Йосеф
Най сїяє як той день!

Друк. Піст жови. 1857. стор. 20—21.

10. Ударили тамборики.

Ударили тамборики темненької ночі;
Заплака дівчиночка свої чорні очі.
Та не того заплакала, що тамбори грають,
Але того заплакала, що марш припадає.
Не плач, не плач, дівчиночко, не вдавай ся в тугу,
Ти другого собі найдеш, а я найду другу.
Ти си найдеш капралїка з чорними очима,
А я собі дівчиночку з срібними грошима.¹⁾
Ти си найдеш капралїка, аби був хороший,
А я собі дівчиночку, щоб давала гроший.
Давай, давай, дівчиночко, що день хоть дуката:
Тут дорога горівочка²⁾, богдай була в ката!
Давай, давай, дівчиночко, що день хоть таляра:
Тут дорогі коханочки, по дві дутці пара!

¹⁾ Сих двох рядків у друку нема. ²⁾ Так первісно, потім автор поправив: дїтьча брага, в друку н. с.

Давай, давай, дівчиночко, ти за свою душу,
Бо як не даш, то я другу пошукати мушу!

Друк. Нісній жовн. 1887, стор. 22—23.

11. Марш.

Як ті жовняри машеруют,
Всі молодичі бути куют :
Гурра! Гурра! Гурра!¹⁾ Бути куют!

Бо у жовняра тільки й лиха,
Аби здорова Васплиха!

Бо жовнярови тільки й ліжно,
Аби у млинї не завізно.

Бо жовняр тогди лиш в тривозї,
Як чоловіки не в дорозї.

А як хлоньска лихо взяло,
Тогди й жовнярам лекше стало!...

Друк. Нісній жовн. 1887, стор. 24—25. Рефрени по кождім двостиху. зложені на взір першого, пропускаємо для ещади місця.

12. Цапїстрайх.

Час до дому час!
Тож ходім, хлонці, враз!
Бо ме фірер як кіт воркотїти,
А фельфебер стане свое піти,
Та ще скаже пити квас, та лиш квас²⁾,
Скаже пити лиш квас!

А той смутчїй квас
Для шевців, не для нас:

¹⁾ Первісно: Гурра! Eins, zwei! Ganz frei! Шарабура!

²⁾ В друк. ці три слова пропущено.

Для нас мід лиш, мід та й горівочка,
Та ще й пива одна й друга бочка,
Щоб гуділи хлопці як той бас, бас, бас¹⁾,
Щоб гуділи як бас!

Шинкаречко, дбай,
Та по чарці ще дай!
Ще по чарці одні на відході:
Буде с хлопців на сей вечер годі!
Щоб не був на завтра лай, лай, та ще лай²⁾,
Щоб не був завтра лай.

Друк. Пісні жовн. стор. 26—27.

13. Пусти хлопців!

Пусти хлопців до домочку, о пресвітлий наш царю!
Не мав би й я розумочку, милі мої жовняри!

Що-ж розкажеш нам робити, о п. н. ц.?
Нині щити, завтра біти, м. м. ж.!

Чим нас будеш годувати, о п. н. ц.?
Раз булками, раз кульками, м. м. ж.!

Чим нас будеш напувати, о п. н. ц.?
Раз медочком, раз бідочков, м. м. ж.!

Деж ми будем ночувати, о п. н. ц.?
Раз у злоті, раз в болоті, м. м. ж.!

Коли-ж підем погуляти, о п. н. ц.?
Як гармати будуть грати, м. м. ж.!

Куда-ж підем на гуляньє, о п. н. ц.?
Одні в корчму, другі в яму, м. м. ж.!

Коли-ж вернем в Буковину, о п. н. ц.?
Як не в ночи, то у днину, м. м. ж.!

Друк. Пісні жовн. стор. 28—29.

¹⁾ В друк. сі два слова пропущено. ²⁾ В друк. сі три слова пропущено.

14. До бою!

Ой гук, та ще гук!
Ану, хлопці, до рук!
Ану, хлопці, до зброї,
Бо вже час нам до бою,
Вже розвив ся нам¹⁾ бук!

Гой, цісарю наш,
Чи на мід хлопцям даш?
Чи на мід, на горівку,
Але повну бочівку!
Ми-ж твої, а ти наш!

А твоїх врагів
Заженемо у хлів:
Нехай собі рохкочут,
Коли всіетись не хочут,
Коли чорт їх нагрів!...

І-га! вороги!
Вигинете до ноги!
Не велика робота:
Хлопці вміют колоти!
Гура-га! ураги!...

Друк. Ніснї змовн. 1887, стор. 30—31.

¹⁾ В автогр. нам ся.

У. СПІВАНКИ.¹⁾

I.

А я собі стрілець!
А я собі — та й ще мені ся хоче!
А я собі стрілець!
Бю серни та й куницї —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Бо зух си молодець
З своїм кресом!

А в мене, братя, кріс!
А в мене, брє — та й ще мені ся хоче!
А в мене, братя, кріс,
Як локоть макогона!
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Так хожу в чорний ліс
З своїм кресом!

¹⁾ Під заголовком «Співанки Федьковича» знаходимо в рукописній збірці нар. пісень, перепишаній рукою нашого поета (оправлена книжка fol. 152 нумерованих карток, із того 40 чистих, власність Руської Бесіди в Чернівцях) при кінці 12 пісень зложених нашим автором. «Ізвід співанок» доданий при кінці, додає до сеї групи ще три панцизнійні співанки, але се пісні народні, не Федьковичеві. Далі під окремими титулами додано ще 8 співанок з драми «Керманіч» і 4 співанки з драми «Сватанс на гостиниці». Друкуємо тут лише 12 співанок першої групи, лишаючи надрукованс цілої збірки народніх пісень (більше або менше ретушованих Федьковичем) до четвертого тому цього видани. Співанки вивиті з драм будуть надруковані в третім томі в тексті відповідних драм.

Та йду я с пізна раз!
Та йду я раз — та й ще мені ся хоче!
Та йду я с пізна раз!
Та йду я, та й думаю —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Що ночувати час
З своїм кресом!

Аж тут я нагадав —
Аж тут я, брє — та й ще мені ся хоче!
Аж тут я нагадав,
Що там під лісом хатка —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
А в хатці як три пав —
З своїм кресом!

А в хатці як три пав,
А в хатці, брє — та й ще мені ся хоче!
А в хатці як три пав
Румяних, круглолицих!
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Там буду ночував
З своїм кресом!

Приходжу я до них!
Приходжу я — та й ще мені ся хоче
Приходжу я до них,
Та й пук-пук-пук в віконце:
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
„Пустїт до триста лих
З моїм кресом!“

А в'ни всі три на раз —
А в'ни всі три — та й ще мені ся хоче!
А в'ни всі три на раз
Устали, засвітили —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
„А просимо-ж до нас
З своїм кресом!“

Я думав, що дадут!
Я думав, що — та й ще мені ся хоче!
Я думав, що дадут
Стрілецькую вечерю...
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
А вни мнов та у кут
З моім кресом!

Та вже тогди всі три —
Та вже тогди — та вже ми ся не хоче!
Та вже тогди всі три
Як станут кочергами...
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Не було жерту, брє,
З моім кресом!

Утерли — в сто їх душ!
Утерли в сто — та вже ми ся не хоче!
Утерли — в сто їх душ! —
І лож і крешелинє...
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Вже білше ані руш
З моім кресом!

II.

Братя опришки, гайда за чару,
Воля і віна в горах ростут:
Кара тіранам, кара їм, кара,
Що місто пива кров нашу пют!
Гостри ніж!
Ріж ката. ріж!
А коло Жнда
Ляха повісь!...

В бідної вдови одна корова¹⁾,
Батько на лаві, діти ревут;
Діти по світї, корова попова,
Бог милосерний даст дітем путь!

¹⁾ В австр. через помилку: коровина.

Гостри ніж!
Ріж ката, ріж!
А коло Жида
Попа повісь!...

Плаче удова в вінта в порога:
„Вигнав мя, вийте, с хати сусід!“
„Тихо, сердешна! тихо, небого!
Як я зневажу свій таки рід?“

Гостри ніж!
Ріж ката, ріж!
А коло вовка
Війта повісь!

III.

Єм, братя, за чару:
Во здраве, во честь господару! —
Во здраве! во честь!
Весело 'му бисть!
Веселий 'му світ
На многая літ!...

І єго сонруга!
Да ревне возлюбят¹⁾ друг друга!
Да дружня любов,
Госпоже, с тобов,
Як райская віть
На многая літ!...

А всі твої чада —
Блаженна лоза винограда!
Як той виноград
Будь весел, будь рад!
Як утренний світ
На многая літ!...

IV.

Жемчуг маєш, злато маєш,
Красна єсь як царска доч, —

¹⁾ В автогр. через помилку: возлюбит.

Ах, що-ж ти білше ще бажаєш?
Що-ж ти, мила, білше хоч?...

А на твої чорні очи
Сїм сот пісень я вже склав, —
Ах, що-ж ти з мене білше хочеш?
Як би-х ще тя величав?..

А ті твої чорні брови
Крают серце як мечем...
Ах! ах! ах, змилюйтесь, богове!
Чим я винен милі, чим?

Так ти мене убиваєш,
Так мя з світа згониш проч!
Ах, що-ж ти білше ще бажаєш?
Що-ж ти білше з мене хоч?..

Вільна перерібка звісної пісні Г. Гайне «Du hast Diamanten und Perlen», див. Н. Heine, Werke, herausg. von K. Elster. т. I. стор. 123.

V.

На рокиті тримбітарь
Іс тримбітою стоїт,
І так з горда як сам царь
Погляда на нижній світ.
А там сирага, а там порох,
А там мука та кайдан...
О, лиш Гуцул в своїх горах,
О, лиш Гуцул в світі цан!

Що там товпит ся в долині?
То куми с християн ідут.
А там далі домовину
Неуєкритую несут.
То-ж в них тільки тої волі,
Що родить ся та вмірає?...
О, вмерайте ви там в долі,
Я вам буду тримбітаті!

Вільна перерібка вірші «Гуцул-Невір», див. вище стор. 400—401.

VI.

Не вірь ти, дівчино, ледіневи з роду,
Ні на стан козацкій, ні гуцулеку вроду!

Бо в него лиш філії на уму:
Як би тебе звести з розуму!

Бо він тобі нині одну обіймає,
А нишком за другов очима стріляє,
А завтра вже й другу чорт узяв,
Бо вже собі третю сподобав.

А й трета на довго місяця не загіє,
Бо уздрів четверту, за нев аж дуріє,
А впала 'му пята на око, —
Отся-ж за всі краща, нівроку!...

На завтра вже шесту до серденька горне,
Надійшла там сема, — отся-ж то моторна!
А як скоро осму побачив, —
Усі ті, що були, ледачі!...

Для того-ж не вірь ти, дівча, ледіневи,
Бо всі пусті трути, пусті буделеви:
Бо у них лиш думка одна,
Аби що неділі пинная!...

VII.

Нема в світі на окола,
Як у лісах, як у горах:
Там ні раба, там ні пана,
Та ні баші, та ні хана.
Го-го-го! доле моя!
Срібна чарка, ясна зброя.
Го-го-го! моя доле!
В горах щастє, в лісах воля!

Лях не любив Руса з роду,
Точив з него кров як воду,

А що Ляшки не змогали,
Жидки-вейки цмоком есали.
Го-го-го! в руки ножі!
Рахуймо ся, Ляшку божий!
Го-го-го! ножі в руки!
Кров за кару! кров за муки!

Богач оре, богач сіє,
Богач грішми чуда діє,
А ледіні не турают —
Богач пряче, в'ни ховают.
Го-го-го! що за діло!
Чи втонуло, чи згоріло, —
Го-го-го! однаково:
Чи стрімголов, чи с похова!

VIII.

Чи чули-ж ви, ледіники, чи котрий з вас знає,
Що в Сокілскім в середині царь Гуцул дримає?

Дримає-ж він кінець стола, а стів маймуровий,
Повили ся кучерики понад чорні брови.

Дримає-ж він кінець стола в великі роспуці,
Ще й склонивше головочку на обі свої руці.

Дримає-ж він кінець стола, ледіні до ко́ла,
Він в короні, хлопці в зброї, — така божа воля.

А у сім рік, в кождих сім рік, на зільского Йвана,
Як царь-огонь розложено, в трімбіти заграно,

То й царь Гуцул пробужаєсь, та й головку зводит,
А протерше чорні очі, до ко́ла поводит.

„А гої, хлопці, ви молодці, чи ви не чуєте?¹⁾
Дали знати ледіники в голосні трімбіти!

„Дали знати ледіники гуцулского роду.
Та що ми вже продрімали штири і три годи!

¹⁾ Первасно було: дали знати в світі.

„А ти чуро, вірний хлопче, подиви ся швидко,
Чи на нашім на Сокілскім соколів не видко ?

„А як видко ті соколи, давай борше знати,
Нехай рушу у трьох царів Рус-край відбивати !

„А як в'ни ще не вернули, дрімати ще мушу,
Аж сокілскі соколочки назад не вернут ся“.

Вільна перерібка Уляндової балади „König Rothbart“, пер.
випше „Король Гупулє“ стор. 443—447 і 465—469.

IX.

Як засяду, брата, коло чари,
Як засяду, брата, на меду,
То хай їдут Турки та й Татари.
А я собі й ухом не веду !
 Бо що нині, то я знаю,
 А пси завтра марш заграют.
 А по завтрію кури загребут !...¹⁾

А як прийде, брата, костюмаха,
Та як прийде, брата, іє косов,
А я крикну : „Як здорова, свахо ?
Нумо собі, свашко, із росов !“

А як гарно закропимо душу,
Та як вчнетим, брата, аж по браї,
Тогди з свашков в три дорозі рушу,
Тогди собі з свашков просто в рай !

А як прийду, братчки, до раю,
Та кулаком в двері : пук-пук-пук !
Петро-ж з бучком : „Чого тут, бугаю ?
Та я тобі зараз спирицу гук !“

А я вийму вареної фляшу,
Вийму і свушки боклажок :

¹⁾ В устній традиції передасть ся ще й инший рефрен :
Кришталева чаша, срібна криш. —
Пити чи не пити, все умрени.

„Нумо, куме, се за душу нашу!
Нумо, куме Петре, хоть разок!“

А він візьме, братя, покоштує,
Та за одним махом аж до дна!
Та лиш цмокне: „Най ти-ж мать мордує!
Се-ж то, куме, трунчик, на-на-на!“

На той галас збігнут ся Святії:
Сава, Тома, Дмитро, Николай,
Та як хлиснут, братя, тої гії,
То забудут, братя, і за рай!...

Аж тут лізе-шкульгає помалу
На товсті кривули Бог-Отець:
„Де-ж ти, Петре, так ся закрохмалив?
Та я тобі зараз дам ралець!“

„Бий, о Боже, кілька лиш ея влїзе,
А хоть і мечи нас через плїт, —
Лиш сивушки дай нам хоть дві дїжн,
Бо се тобі¹⁾ трунчик на ввес світ!“

А Бог візьме, стає смакувати,
Та лиш моргне усом: „Bonus est!
Де-ж таке ви роздобули в ката?
Се не виливайте поза хрест!“

За для того-ж пиймо, братя, пиймо,
Бо так Господь з неба повелїв;
Доки віку, доти ея нажнїмо,
А не забуваймо божих слїв!
 Бо що нинї, то я знаю,
 А пси завтра марш заграют,
 А по завтрю кури загребут!...

Пісня удежена на голос німецької буршівської пісні »Sind wir nicht zur Herrlichkeit geboren?“

¹⁾ Олівцем поправлено рукою автора: Се-ж бо тобі.

Х. Піснь до пива.

Що-ж тото за диво,
Що ми немо пиво
Ворогам на смуток,
Нам на добрий скуток.

Горівки не хочем,
Бо неся кров морочит,
Та дурного Івана
Крутит як барана.

А чаю нї кашп,
Бо 'го шот кацап,
А ми рускі люде
Пиво пити будем.

Шампани хороші,
Та чорт має грошій,
А на пива збанок
І гільтая стане.

Гамбрінус великий,
То не була тика,
Але собі парень:
Давав пива даром.

Єму-ж ми ся клоним,
Ще й в збаночки дзвоним:
На многая літа,
Доки сонця й світа!...

16 н. ст. декембра 1886.

XI. Страж на Руси (В).

(На голос німецького: »Die Wacht am Rhein«).

Як грому гук, як дзвін гармат,
Від Дону даже до Карпат
Зарув на Руси руский лев:
Хто Руси буде сокотив?

О, руский льве, спокоєм будь,
Бо руска страж есть руска грудь!

Нас жог Татарин, бісурман,
Пив наші криві ляцкый пан,
Та ще й до нині він не сит,
Бо ще і нині рад би пить...
О, руский льве...

А білий царь як зміи стоїт,
Та рад би зжертв цілий світ,
Та рад би разом всіх Славян
Закути у оден кайдан!
О, руский льве...

А римский папа, Єзуїт
Їмив пів світа в свою сїть,
Та рад би й руских хрестіян
Їмьти на хитрий свій аркан!
Святая Русс. без тривоги!
Бо твоя страж сам Госнодь Бог!

А куций Німец, як той Жид,
З упадку твого днесь ся кпнт¹⁾,
І наче охаблений крам,
Запрóдав своїм тя Жидам!...
О, руский льве...

А римский байстер би хотїв
Набити свій порожній хлїв,
Та й нашу буковинську Русь
Заколоти в свою грузь.
О, руский льве...

Варіанти А і Б див. вище 364 і 356—7.

¹⁾ Сей рядок автор зачеркнув червоным чорнилом, а поверх него написав: Де вітер віє там біжить; потім тямке чорнилом пере-черкнуено слова «де і звін» і замість них написав: Як... так.

ХІІ. Нова Січа.

(На голос »Ще не вмерла Україна«).

Заруй, туре, буйний туре,
Буковинський туре,
Най твій голос зарокоче,
Як грому во бури!
Щоб розляг ся він от Дону
Даже до Дунаю,
Що ми Січу заложили
В буковинскім краю.

Не за Дніпром заложили,
Ні на Запорожу,
А у граді чорних Уців,
Руси на сторожу.
Архістратиг Міхаїло
Вождом нашим буде,
А покрова — руске слово
І щирі рускі груди.

Була Січ на Україні,
Чуди зруйнували,
І козацку давну волю
Вбити загадали.
Не убете руску волю,
Вороги прокляті,
Бо та Січа України
В кожді рускі хаті!

Бо та Січа України
В кожді рускі груди:
Не зруйнуют ні Татари,
Ні Ляхи, ні Чуди!
Бо та Січа України
По вік буде стати;
Стережіт ю, рускі діти,
Як рідную мати!

Друк. Ватра 1887. стор. 104. Тут справлено з автографу поетового.

VI. РУСКИЙ ЛІРНИК.¹⁾

А. Дванацять пісень про святого Николая.²⁾

*Православні християне!*³⁾

Бували такі часи, що у нашім рускім краю навіть ніхто і не знав, що то є корчма або що то

¹⁾ Під таким титулом лагодив мабуть Федькович видати збірку побожних легенд віршованих на лад лірницьких пісень і призначених для співу в супроводі ліри. На се вказує те, що деякі з тих пісень були друковані в „Бібліотечі для молодіжки“ та „Буквинськїм Календарі“ під титулом „Из Руского лірника“. На жаль, автограф тої збірки (коли вона була зроблена, а не лишлась тільки пляном) не дійшов до нас, як і загалом затратились автографи всіх віршів сеї групи крім трьох (св. Іван Новий, св. Параскева і Сярітка). Ми подаємо під Федьковичевим титулом усі віршовані легенди, які він написав від 1873 р.

²⁾ В р. 1873 вийшла у Львові накладом тов. «Просвіта» книжечка «Дванацять пісень во честь и славу святого отця нашего Николая, Миръ-Лицкійского чудотворца, Русіи и шкѣль патрона. Зложивъ Ю. Федьковичъ» (мала 8-ка, стор. 32, на обложці один, а на стор. 2 другий образок св. Николая. Пісні на стор. 5—28, на стор. 29—31 прозова відозва из Православні християне! Друковано кирилицею в 3000 прим.). В 1874 р. передруковано сю книжечку другим виданем у 8000 прим. (мала 8-ка, з образком св. Николая на стор. 3; пісні друковані кирилицею, займають ст. 5—28, прозовий поклик пропущено). В р. 1899 вийшли єї пісні третім виданем, під редакцією Гр. Врецьони (Житє святого Отця Николая... до третого виданя приладив Гр. Врецьона), який до тексту пісень додав прозову переповідку поодиноких легенд, та за те в Федьковичевім тексті поробив деякі пропуски й зміни. Кладучи в основу отсего виданя перше й друге виданє (згідні з собою майже до слова), лишасмо зовсім на боці перерібку Гр. Врецьони.

³⁾ Отсеї поклик, у якому Федькович висловлює провідну думку, що керувала ним при укладаню пісень, які входять у сю збірку, був поміщений тільки в пернім виданю пісень про св. Николая при кінці (стор. 29—31). Кладемо його тут на чолі всеї збірки.

є горівка. У буддень працювали люде, що аж сонечку весело було на руску землю подивитись, а у неділі та свята ходило ся до церкви святої, а прийшовши є служби божої читало ся священні і ниші добрі книги. А коли навтямилось читанє, то брало ся ліру в руки і співало ся побожні або инші честні пісни, бо давних давен була у кождїй рускій хатї ліра, і у кождїй рускій хатї співано, що аж Бог радував ся. А тепер? Ліру можна побачити хіба лиш у якого сліпого старця, що голоден село від села плете ся, доки аж де під плотом не загине, бо побожні і инші честні пісни тепер уже нікому і не в голові. Тепер коби лиш у корчмі який Циган або який п'янюга на скрипці затирляв, аби було при чому дорогих чобіт дерти, або п'яницям таке плюгавство приспівувати, що аж сором світу і рускій землі.

Отак то, пожаль ся Боже! тепер заводить ся. Да то инак має бути, инак повинно бути. Корчмам має на нашій рускій землі слух пропасти, а старовіцке честне житє назад вернути ся. Замість корчемних скрипок має у кожду руску хату ліра загостити, а замість обридлих нісенітниць має бути чута честна руска пісня, чи то во славу божу і угодників Ёго, чи то во честь руского народа і славних его мужів. А аби діло з Богом начати, подаємо тут дванацять пісень во честь святого Отця Николая, і співають ся они на такий самий голос, що звичайно співають дїди-лірники свої набожні пісни, от на примір за святу Варвару.

А при тій оказії дуже радемо, аби собі молодші люде кождий ліру справив, бо ліра є орган і не дорогий і дуже легко навчити ся на нїм грати, так що хто спосібний, то за одну неділю і навчит ся. А найліпший початок буде, як справить собі кожда громада для своєї школи ліру, бо можна надїятися, що кождий руский ревний і щирый учитель не пожалує того немого труду, аби і сам навчив ся на тїм органі грати, і цікавіших старших хлопців вучив. За пісни ми постараємо ся, а раду,

як і де би собі можна добру і дешеву ліру справити, дасть товариство „Просвіта“ у Львові з охотом кождому, хто лиш листом запитає.

Поможи Боже і святий Отче Николаю, аби ся наша гадка не впала на ялову землю, і аби много-много честних руских громад, людей і учителів ласкаві були нас своїми листами мило затруднити.

I. Молодий вік святого Николая.

Ой радуй ся місто, ти місто Патаро,
У Ликійській землі, а у грецкій царі.¹⁾
Бо грецкая цара нам славная стала,
Святого Николу на світ сей создала.
А у грецкій царі там жив царь поганий
Валерій, мучитель, ворог християнів.
А буде вже тому тисяч шість сот годів...
Ох, ратуй нас, Христе, від царів-негодів!
Траву потолочиш, трава ся направить;
Царь лукавий здопче і віку позбавить.
А в місті в Патарі жило людей двоє,
Народило-ж ся їм дитятко святоє;
Бо тоє дитятко в середі і в пятки
Не хотіло перси материнскі ссати;
А лівії перси ніколи не ссало,
До хресту святого на ніжки в'но стало.
А вже у три рочки стало ся просити:
„Позволь, отець-мати, до школи ходити!“
Позволь, отець-мати, ходити до школи:
Дитина без школи — діяволке поле.
Дитина без школи, що рільник без поля,
Що ріля без плуга, що гола стодола.
Дитина без школи — вівця без околу,
А риба в безводю, а без цвіту пчолі.
Отець та ні мати-ж 'му не боронили,
Сина Николая у школу пустили.

¹⁾ Цара значить край, держава. *Прим. перводр.*

„Іди — кажуть, — сину, а з Богом до школи,
Вчи ся — кажуть — правди тай божої волі!“
А сні їх Николай до школи вчащає,
Там учить ся правди, добрих обичаїв.
Добрі-ж обичаї, то Руси корона,
Спасеніє мира, світа оборона.
Добрі-ж обичаї чинять Богу милим
І людям приемним і в світі щасливим.
Добрих обичаїв і Николай вчив ся,
Святого престола слугув причастив ся.¹⁾

**II. Як оден бідний чоловік загадав свої доньки
до гріха довести, а святий Николай его ратує.**

Та жив у Патарі муж вельми убогий,
Та мав він три доньки, а більше нічого.
А він собі думат: „Нівідки ми жити,
Хиба-ж пішло доньки за гроші блудити.
То був я багатий, тепер я убогий,
А все мене корчми довели до того.
О, богдай ті корчми зо шумом пропали!
Уже не одного до пекла упхали.
О, богдай тим корчмам вже й слиху не було,
Як в'ни не одного вже царства позбули.
Як я тепер мушу рідні свої чада
Про хліба кавалок тручати до аду“.
Отак той нещасний отець нарікає,
А святий Николай усе тоє знає.
А святий Николай усе тоє чує,
Та там поспішає, де муж той ноче.
А муж той ноче та у своїй хаті;
Святий ему вкннув пук злата в кімнату.
Алеж бо вітцєви в кімнаті не спить ся,
Він схопив ся з одра, за святим спішить ся.
„О, ти Николаю, ти святий пастирю,
Ти вибавив с пекла душей аж чотири!“

¹⁾ То єсть: став священником. *Прим. первоор.*

А святий Николай оттак єму каже :
„Вступи ся від мене, лукавий ти враже !
Бо дав ти Бог діти не в блуд продавати,
А з ними по правді на хліб заробляти.
Бо хто свої діти лїниветва лиш учить,
Проклятіє вічне від Бога получить.
Бо хто свої діти до гріха доводить,
Той чортови пара, той пекло розводить.
Бо хто хоче в світі гріхом хліба їсти,
Той в пеклі на віки пронаде без вісти“.
Оттак муж Христовий учить вітця того,
Й до Єрусалима ладить ся в дорогу.

В виданю Врецьони єю пісню пропущено.

III. Як святий Николай лагодить ся в дорогу і єму родичі померають.

О, став ся Николай священиком божим,
Тай думає морем пійти в подороже.
Та не в подороже, би час марнувати,
А в то подороже, би світа пізнати.
Бо світа хто знає тай Господа славить,
Блага навчаєсь, свій вік не лукавить.
Бо світ є широкий і зла в нїм багато,
А доброго більше, що варт переймати.
А зле хто минає, благає переймає,
Той лиха ніколи на світі не має.
О, лагодить же ся Николай в дорогу,
Аж тут 'му ся стала від Бога тревога :
Бо помер отець 'му, тай померла мати,
Лишили 'му срібла і злата богато.
Святий же-ж Николай веїх бідних скликає.
Тай гоїно-прегойно добром надїляє ;
Тай так до них каже : „Не веї то убогі,
Що в рубю, с торбами обсядуть дорогу :
А в Бога убогі лиш вломні, калїки,
А празні нероби прокляті на віки.

А хто ся убогим з лїнивства лиш чинить,
Той варт серед світа, би з голоду згнув.
А хто ся убогим підступно лиш робить,
Той варт, би живцем го приспати в гробі.
Бо муки-роботи, то розказ господній,
За праотець наших той гріх первородний“.
Оттак тих убогих Святий навчає,
До Єрусалиму в дорогу рушає;
До Єрусалиму, до божого гробу,
За наші простунки, за грішників злобу.

IV. Як їхав святий Николай до Єрусалима і як мертвого корабельника воскресив.

О, їде-ж Николай до Єрусалиму,
До божого гробу, нема єму стриму.
Алеж бо діявол здув бурю на морі,
Кораблеви тому великоє горе.
Аж тут корабельник паде з карталука¹⁾,
Вбиває ся на смерть, ломить ноги й руки.
Святий Николай же над ним помолвив ся,
А мертвий сцілив ся, в живот воскресив ся.
О, бо превелика господня є воля,
І вірна молитва святого Николи.
Бо святий Николай як Богу ся молить,
То правдою ходить, а злого не творить.
Бо Бога хто молить, а зла ся не кає,
Той з Господа книть ся, гнів божий ззиває;
Гнів божий ззиває, а гнів то великий!
Волїв би ся грішник на світ не родити.
Волїв би ся грішник на світ не создати,
Нїж мав би гнів божий на себе ззивати.
А гнів же господній той кличе на себе,
Хто ближнього кривдить, не робить як треба.
А хто добре робить, а Господа молить,
Тому не доскулить ні нужда ні голод.

¹⁾ Карталук, то є головний машт корабля. *Пх.м. перводр.*
(Може кафгалук, пор. вище стор. 460).

А хто добре творить, а рук докладає,
А Господа просить, той царства збиває.
Той в Господа любий, як син єго рідний,
У божого столу не буде послідній.
Той в Господа Бога одесною стане,
Небесну корону від Христа дістане.
Єму по молитві Христос, Бог наш, вручить,
Так як Николаю в Єрусалим ідучи.

V. Як приїхав святий Николай до Єрусалима,
і як ему ся двері церковні самі отворили.

Приїхав Николай до Єрусалима,
А двері церковні самі ся втворили.
А святий Николай упав на коліна
У гроба святого господнього сина.
„Христе Боже, каже, господній ти сину,
Позволь на покуту пійти у пустиню!“
А Син божий каже: „Ти мій Николаю,
Тобі на пустиню іти не зволяю.
Тобі на пустиню іти не зволяю,
А в місто, у Міру, тебе посилаю.
Бо не лиш на пущи мож царства добути,
А жити у світі — ще більша покута.
Лиш треба по правді у світі тім жити,
Та Бога просити та рук доложити.
Та Бога просити, гріха уникати,
З лукавим злочинцем у спіл не ставати.
Бо грішник лукавий — то брат є диявол,
На то лиш гадає, би царства тя збавив.
На то лиш гадає, на то засідає,
Як лев той ричащий людей пожерає.
О, не жре він тіло, але жре він душу
Дияволевсків слів, сатансков покусів.
О, люде, не йдіте в лукаві совіти,
Бо збавлять вас неба і збавлять вас світа!
Бо грішнику горе і в світі тривати,
Як пил той по поли, так мусить скитатись.

Бо грішнику горе і ніч перебути,
Діявол як вихор душев его крутить.
Діявол ним крутить і серце пече їму,
Нему єму мира, нема єму стриму.
Нема єму мира, нема супокою,
Діявол-мучитель пече їго золою.“
Отак Николая Христос навчає,
У місто у Міру его посилає.

VI. Як їхав святий Николай з Єрусалима у місто Міру і що по дорозі стало ся.

О, їде Николай у місто у Міру,
А їде на мори і сам не їме віри:
Бо проклят діявол, враг людского роду,
Корабель поправив в противную воду.
Корабель поправив в блудну він дорогу,
Всім бувшим там странним¹⁾ в велику тревогу.
О, була-ж тревога всім странним велика:
Діявол задумав пекельні преки.²⁾
Діявол задумав пекельнов облудов
Завезти корабель в далеке безлюде;
В далеке безлюде, у пущі, у скали,
Би ворони й кости не повиношали;
Не повиношали їм ворони й кости, —
Вжахнули ся люде пекельної злости.
А Николай каже: „Не бійте ся, люде,
На Бога вповайте. Він поміч вам буде!
Бо тому діявол не зділає злая,
Хто в Господа вірить, єму уповає.
Тому ся не бійте чарів ви ніколи.
Бо людская доля у божій є воли;
І він свої вірні і праведні слуги
Не дасть у чортівску ніколи поругу.
А хто з вас гадає, що дужший від Бога
Діявол проклятий, той участник злого:

¹⁾ Странний то, що подорожний. *Пр. перс.* ²⁾ Перепони або збитки. *Пр. перс.*

І той предаде ся дияволекій власти,
Бо в него він вірить, єго-ж він учасник ;
І буде єму він у пекло преданий
В мученіє вічне во вік віків, амінь!“
Так святий Николай людей навчає,
Не вірити в чари усїм поручає.
А сам Христу Богу вірно помолив ся,
Корабель відразу у Мірі вчинив ся.
Отакє велике зділав Господь чудо,
А то задля того, би каялись люде.
Та ні у ворожку, ні в чари вповали,
А Господу Богу свій вік передавали.

VII. Як приїхав святий Николай у Міру і як єго там на владикау вибрали.

О, місто то Міра, місто вельми славне,
І місто велике, місто православне.
А там христіяне та дуже тужили,
Бо свого владикау в'ни похоронили.
І з'їхали всі ся владика з окола,
Аби вибрати владикау нового.
О, як бо владика у радї сиділи,
Кого-ж би то вибрати, владити не вміли.
А ангел старшому у сні обвіщає:
„Кладіть на владикау — каже — Николая!
Бо Николай — каже — у Бога є вірний,
Той буде на народ владика прибірний“.
А владика кажуть: „Се воля господня!
Творімо-ж, о брата, як Богу угодно.
О так же-ж ми, брата, діло учинімо:
У церков господню ми зараз пійдімо;
А хто рано перший у дїм божий вступить,
На престол владичиний той зараз наступить.
Бо в церков господню хто рано вчащає,
Той в Бога достуניתь, що в Бога благає“.
Та як се сказали, то так і вчинили:
В дїм божий зійшли ся тай там затворились.

Святий же-ж Николай о тому не знає,
У церков господню найранше спішає.
Тогди всі владики: „Се божа є воля!
Ходи, Николаю, сїдай на престолї!
Сїдай на престолї владичествувати
І стадо Христово вірно вшасати!“
Так зістав Николай владиков у Міру
За свою побожність, за правую віру.
Бо права побожність провадить до щастя,
До всього, що добре, до всього, що красне.
Бо права побожність провадить до Бога,
Ратує в нещастю, ратує в тревогах.

VIII. Як сидїв святий Николай у неволи.

Як настав Николай у Мірі владиков,
Найшла на христїян тревога велика.
О, та бо настали два царї поганї:
Се цар Діоклетїї із Максиміаном.
А сї два на церков наложили руки,
Завдали христїянам великої муки.
Мечами стинали, у огнях палили,
Отця Николая в темницю всадили.
О, сидить Николай сїм лїт у неволи,
Сїм лїт у неволи, тай Богу ся молить:
„Сине — каже — божий, будь на мене ласкав,
Дозволь досягнути мучеників щастя!
Сине — каже — божий, будь на мене влукїй,¹⁾
Позволь, сине божий, страдать за тя муки!“
А Христос, Син божий, оттак промовляє:
„О, не лиш на муках царства докупають!
Бо кождий, хто свої повинности творить,
Такому ся дверї до царства отворять.
Чи кметь-земледїлець, чи царь у палатї, —
Хто творить по правдї, той царство ме мати.

¹⁾ Ласкав. *Пр. перв.*

Хто творить по правді, з неправдов ся боре,
Той в царстві небеснім зо мнов ся водворить.
Бо тяжко за правду є муки страдати,
А й тяжко з неправдов весь вік поборятись.
Бо тяжко за правду під меч голов класти,
А й тяжко боротись з діаволсков властев.
Тому же ся, люде, ви з нею боріте,
А будете царство від мене іміти!“
Отак то Син божий учив Николая,
А Николай каже: „Будь воля святая!
За правду я хочу бороти ся в світі,
І муки приймати, в неволи свдіти“.
О, вічна похвала тій правді да буде!
О, чтіть ю, народи! держіть ся ей, люде!

ІХ. Як випустили святого Николая з неволі і як він¹⁾ край Ликійський від голоду спасає.

О, сидит Николай сім літ у неволи
За наші проступки, — така божа воля!
Аж Господь ізнищив царів тих поганих,
Тогди з Николая здоймили кайдани.
А святий Николай Богу помолив ся,
Цілий Мір Ликійський вельми звеселив ся.
Да не веселив ся Мір Ликійський много:
Зіслав Господь голод, — велика тревога.
А Николай каже: „Ти люде лукавий,
О, чим же зізвав єсь той гнів божий правий?
О, знаю я, знаю, чим ти 'го зізвав-єсь:
Я сидів в неволи, ти пив та гуляв-єсь.
Я сидів в неволи, в зелізних кайданах,
А ти потикав ся, як день божий, п'яний.
А Господь на тоє на світ не создав нас,
Би вік пропивати; за то покарав вас.
За то й покарав вас, ще й карати буде.
Покайте ся, люде, вже раз, ви облуди!

¹⁾ Се слово тільки в 2 вид.

Покайте ся, люде, бо суд божий правий :
За пиянство карає страшною він каров.
Бо ум чоловіка — найкрасший дар божий,
На що-ж 'го топити в наложі безрожим?“
Був купець багатий у далекім краю ;
Хліб везти на мори в Єгипет збираєсь.
В далекий Єгипет корабель кочує,
Тай Богу ся молять, в кораблі почує.
Як він серед моря в кораблі ночує,
І спить 'му й не спить ся, і чує й не чує.
Святий ся Николай у сні показав 'му,
У землю Ликійську їхать наказав 'му.
„У тебе я — каже — купую весь статок ;
Коли-ж ми не віриш, тут маєш завдаток“.
А купець проверг ся тай віри не імає,
Аж дивить : три златі в руці він тримає.
Тогди муж побожний у чудо увірив,
Тай звернув кораблем у місто у Міру.
Оттак святий божий спас місто від глада !
Спаси і нас, Христе, молитв єго ради !
Спаси і нас, Христе, дурного розума,
Би не пропивали ми нашого ума !

Х. Як проклятий Арій на церков божу встає і як через него святого Николая з владики змітують.

О, святий Николай все зле відвертає,
Аж тут вже діявол на друге гадає.
На друге гадає тай так угадав він :
На церков Христову Арія зіслав він.
А був той-же Арій муж вельми лукавий,
Задумав він, клятий, пекельную справу.
Задумав розбити він церков Христову,
Задумав спорчити господнее слово.
А був царь Константин, та царь православний,
Царем в Цариграді, на світ цілий славний.
Та як же учув він про Арія діло,
Тогди засмутив ся царь Константин зіло.

Тай скликав владки він всі до собору,
Напротив Арія тяжкого побору.
Святий ея-ж Николай так вельми роз'ярив,
Що того Арія у лице ударив.
„О — каже — Аріє, диявоlesкий сину,
За твоє лукавство нема воли стриму.
О — каже — Аріє, лукавий ти лгарю,
За твою неправду жаль ваги не знає!“
О, сталась в соборі тревога велика:
Здоймили з Николи омофор владки.
Здоймили омофор, взяли евангельє,
Ще й бороду втяти святому веліли.
А святий Николай приймив тую кару
З великов покоров без всякого свару.
„Бо — каже — так Господь велів же сам з неба,
Що власти духовній корити ея треба.
Бо — каже — так Господь велів у огрозі,
Що отці духовні — наставники божі.“
О, приснив-же сон ся еоборним владциім,
О, приснив-же сон ся, тай так то їм снить ся:
Що зійшов Христос сам і матерь Христова,
Которим во віки віков аминь слава!
А Син божий каже: „Николаю, слуго!
Ти в мене є вірний, як мало хто другий.
Ти в мене є вірний паче всіх ангелів:
На-ж тобі від мене святе евангельє!
Бо ти в мене вірний є пастирь всім душам,
Бо ти в мене будеш патроном на Русь.
А хто ме там жити за честним прикладом,
Той не буде знати ні біди, ні гладу.
А хто ме там дбати просвітов, науков,
Не буде той знати ні нужди, ні муки“.
А чиста Пречиста отак промовляє:
„О слуго-ж ти вірний Христов, Николаю!
На-ж — каже — на тебе омофор священій,
Та будеш патроном на школи учені.
На-ж — каже — на тебе омофор господній,
Та будеш патроном на школи народні.
На-ж — каже — на тебе омофор одіти,
Будь — каже — патроном на всі рускі діти.

А хто ме їм — каже — боронити школи,
Нехай же той правди не узрить ніколи!
А хто ме їм — каже — боронить науки,
Нехай ся попаде в диявольскі руки!
А хто ме їм — каже — боронить просвіти,
Від мого Сина проклят він на віки!“
Такий то соборним владикам сон снів ся;
Тогди край Ликійскій увесь звеселив ся:
Бо в той час поклали назад на владика
Святого Николу во радість велику;
Во радість велику усїм християном.
Христу честь і слава во вік віков, амінь!

XI. Як ратує святий отець Николай трьох граждан від мечної неповинної смерти.

О, пішов Николай та раз у дорогу,
А в місті у Мірі велика тревога.
Велика тревога, бо в місті у Мірі
Був градоначальник, муж злий і невірн.
Велів він невинних граждан трьох узяти,
Велів усїм трьом їм голови ізтяти.
Велів усїх трьох їх невинно губити...
Граждане нещасні що мають робити?
О, знали в'ни, знали, що робити мали:
Отця Николая на поміч призвали.
Тай кажуть: „Ратуї нас, святий Николаю,
Бо марно, невинно всі три погибаєм!“
А градоначальник розлютив ся дуже,
І крикнув на ката: „Стинай глави уже!“
О, звів же кат лютий свій голій меч горі,
Аж тут ся і стала свята божа воля.
Свята божа воля, то воля велика:
Явив ся на місци господній владика.
Господній владика, святий то Николаї,
Ухопив за меч він та голов рукою.
Тай каже: „Не бійтесь, ви праведні люде!
Невинним Бог всігди до помочи буде.

А хто кого вводить в невинну тревогу,
Во вік віков амінь проклятий від Бога!
А хто на невинних та напасть складає,
То Бог 'го однако як вбійцю карає.
Бо напасть Бог рівно як кров чужу судить.
О, біітєсь страшного господнього суду!
Та судом лукавим людей не судіте,
Бо будете в пеклі на віки горіти!“

ХІІ. Як ратує святий Николаї трьох воевод від смерти.

О, був царь Константин, та царь православний,
Царем в Цариграді, на світ цілий славний.
Служили-ж у нього та три воеводи,
Та були цариці вірні із роду.
Але-ж бо найшли ся там люде лукаві,
Тай наклеветали на чисту їх славу;
Тай наклеветали царю Константину
На тих воеводів, тих мужів невинних.
Тай кажуть: „О, царю! Ти яко послове
їх слав по державі с царским твоїм словом.
А в'ни — кажуть — царю, за грішну награду
На тя прелукаву задумали зраду.
Таку — кажуть — зраду, би царство ти взяти
І твоїм найтяжшим врагом тя предати.“
На се-ж Константин царь розгнівав ся дуже,
Рек зараз піймати невинних тих мужей,
І їх во темницю велїв усадити,
А другої днини під меч засудити.
А мужі невинні здають ся на Бога,
Зовуть на ратунок Николу святого.
„Николаю — кажуть — угоднику божий,
Ратуй, поратуй нас в великій тревозі!
Як поратував єсь граждан трьох невинних,
Отак поратуй ти і нас неповинних!“
А Николаї ві сні цариці вказав ся,
Тай так до царя він грізно обізвав ся:

„О царю ти, — каже — щó хочеш робити?
Невинних трьох мужей на смерть засудити?
О царю ти, — каже — пусти ти їх правих,
Бо возьму ти царство, корону і славу.
О царю ти, — каже — пусти їх невинних,
А вели ти стратить клеветників гидких.
Бо гріх клеветати, як на смерть убити,
Як на смерть убити, як мечем пробити.
Бо меч обоюдний лиш два вістря має,
А той оклеветник стома тя рубає.
Бо меч порубає, за ним ся загоїть,
За чорним язиком на світі ніколи.
Бо меч тя рубає, ним Господь поводить,
А в чорнім язичі сам діявол ходить.
Бо меч порубає, від разу загинеш,
А клеветник вбє тя, во вік не спочинеш“.
Так святий Николай до царя говорить;
Царю Константину великеє горе.
Казав він від разу невинних пустити,
А тих клеветників на смерть засудити.
Аби люде знали тай калялись люде:
Бо хто клеветає, той душу загубить!
Бо хто обчорняє, ме в пеклі горіти
З діяволом разом во віки і віки.
А тим воєводам царь Константин мовить:
„У місто у Міру спішайте, послове!
А там поклонїть ся святому Николї,
Що спас вас від смерти за божою волев.
Що спас вас від смерти, мене від мук вічних.“
Святий чудотворче, молись за нас грішних! Амінь.

П о х в а л а.

Післав царь Константин до божого храму
Ті три воєводи у Міру з дарамн.
А були-ж ті дари та вельми богати,
Та був перший дар то: два світичі златі.
Кадильниця злата — то був же дар другий,
Прекрасна, убрана у перли, в жемчуги.

А третій дар було святе євангел'є,
Письмом описать 'го — нема письму сили.
Такими дарами та царь поклонив ся
Отцю Николаю; весь світ звеселив ся.
А ми тебе грішні в пісні почитаєм:
О, радуї ся, отче, святій Николаю!
О, радуї ся, отче, святителю божий,
Ратуї у напастях, ратуї у тревозі!
О, радуї ся, отче, ти Руси патроне,
Від п'янства, недбальства народ наш борони!
Щоб ми не лишали без шкіл наші діти!
Щоб ми не попали до пекла на віки! Амінь!

Б. Три пісні во честь і славу великомученика Юрія.

Перша піснь.

О, Нікомедіє, Пропонту короно,
А хто вмалював тя так дуже червоно?
О, Нікомедіє, Пропонту ти славо,
А хто вмалював тя так дуже криваво?
О, знає світ, знає, хто кровю малює:
То царь Діоклетій християн катує.
То царь Діоклетій ріже християни...
О, змилуй ся, царю Діоклетіане!
Не милуєсь лютий, на ката гукає:
„Рубайте, катове! най кров морем грає!
Рубайте, катове! боги-ж того хочуть,
Бо в них християне вірити не хочуть.
Рубайте, катове, острими мечами!
Я царь Діоклетій! я царь над царями!“
О, заграли крови широко як море!...
А хто-ж добре слово к' царю заговорить?...
Один заговорить, то воєвода Юрій,
Лиш той не боїть ся ні моря, ні бурі.

Лиш він не боїть ся цісарского гніву,
В Христа уповає і в пречисту Діву.
„О царю-ж ти, царю Діоклетіяне,
За що ти невинні ріжеш християни?“
„Го, го! що я чую, ти мій воеводо!
А відь християнин і ти єси з роду?“
„Так є, християнин, мій царю і пане;
І чим прогрішили тобі християне?“
„Копіями в него! — мучитель лютує, —
Нехай-же Роспятій теңер тя ратує!“
Але-ж бо копія всі оловом стали,
Не ймившись Святого в ключ позагнались.
А царь аж не знає, що в злости робити,
Велів єго зараз в темницю всадити.
В темницю всадити, к помосту прибити,
Каменем великим груди привалити.
А Юрій в покорі приймає ті муки,
До Господа Бога здоймає лиш руки.
А з неба лиш чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій є тобою!“

На другій день рано царь гордо питає:
„А відь, що Роспятій тебе забуває?“
„Мій царю і пане, свята єго воля;
Він слуг своїх вірних не лишить ніколи.“
О, велів же царь помости зробити,
Велів їх бритвами та гвіздем набити.
Бритвами та гвіздем, гаками та ости,
Ще й колесо круте понад тим помостом.
До него-ж Святого велів привязати,
До того помосту єго обертати.
І каже царь катам: „Ну-ж жваво і сміло,
Аж доки від кости не відпаде тіло“.
А Юрій в покорі ті муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій є тобою!“

І тіло Святого від ран ся сцілило,
Як рожа у маю, так красно зацвило.

А нарід гукає: „Діоклетіяне!
Христос є Бог правий! він Бог над богами!“
„О, ні! — каже цісарь, — я доти не вірю,
Аж ним вацяної ями я не змірю!
Тим то єго в яму! Побачимо може,
Як відтам Роспятій єму допоможе!“
А Юрій в покорі ті муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій є тобою!“

О крикнув же цісарь з великої злости:
„Ідіте, та з ями виметати кости!“
Пійшли ось до ями та костий гледіти,
Аж тут все рожеві та іншії квіти!...
А Юрій по гаю рожевому ходить,
Господній же ангел за руку 'го водить.
А цісарь гукає: „Отсе-ж чародія!
На чоботи з стали ще моя надія!
Узуйте-ж, катове, єго в ті сапоги!
Нехай-же Роспятій вийме 'му з них ноги!
Бо мої сапоги в сїм огнях нагріті,
Ще й гвіздь коло гвіздя в підшви набиті.“
А Юрій в покорі ті муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій є тобою!“

А в місті же тому, у Нікомедії,
Був знахарь великий на всі чародії.
Єго велїв цісарь до себе призвати,
До себе призвавши він став 'му казати:
„О, знахарю — каже, — славний чарівнику,
Ти будеш мав в мене заплату велику,
Лиш Юрія того зжени мені з світа,
Бо знати не хоче він мого завіта“.
„О царю-ж мій, царю, я дам єму трунку,
Що в світі не має від него ратунку,
Бо тої-ж години і тої-ж мінати
Він гинути мусить від моєї отрути!“

Тогди велїв цїсарь привести Святого,
Велїв 'му отрою напшти ся того.
„О Юрію — каже, — тепер будеш знати,
Чи вмїє Роспятій христян ратувати?“
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій є тобою!“

О, вишв же Юрій чародїйску чашу, —
Що був він хороший, а ще став ся красший!
А царь Діоклетїї аж ломить си руки:
„О волхве¹⁾, нарадь ми нові які муки!“
„О царю мій, царю, вже гірших не знаю,
І раду одну лиш для тебе ще маю:
Єсли умерлого воскресити він може,
Тогди вже Роспятій божків переможе.
А тут як на щастє свіжая могила,
В котру²⁾ ще оногди мерця схоронили:
Нехай воскресить же він того од гроба,
Тогди вже даремна уся наша злоба!“
На се святїй Юрій налякав ся дуже,
А з неба знов чути: „Не бій ся, мій друже!
Не бій ся, поборещ, святїй мій герою!
Мій ангел при тобі, Христос твій є тобою!“
На тії³⁾ глаголи земля ся здрігнула,
Мертвець воскрес з мертвих, могила рунула.
А царь же гукає на лютого ката:
„Мерцеви і волхву враз голови стяти!“
А Юрій їм каже: „Не бійте ся, други!
Христос мій приймає во свої вас слуги!“
А царь же гукає: „Конець твому віку!
В темницю! А завтра на головосїку!“
А Юрій є покоров в темницю стунає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.

Аж тут і плугатор в темницю уходить,
Упав на колїна, тай плаче-заводить:
„О Юрію — каже, — дав Господь ми кару!
Не мав я нічого, лиш великів пару,

¹⁾ Волхв значить чарівник, знахар. *Прим. перводр.* ²⁾ В перводр. через помилку: котру. ³⁾ В перводр. через помилку: ті.

І ним кормив я і жінку і діти...
Тепер сиротов я в широкому світі!...
Бо видиш, лихої, нещасної хвилі
Розбів ся мій волк з високої скелі!"...
А Юрій 'му каже: „Не плач, мій соколе,
Вертай ся до дому, твій віл пасеє в полі!“
А царь же проклятий гукає на ката:
„І се християнин, голову 'му втяти!“
А Юрій 'му каже: „Не бій ся, Гликерій!
Твій віл ти отворить у рай божий двері!
А ти, лютий царю, роздумай, що дієш:
Чи кров проливати ти людську так смієш?“
„О, я тобі, Юрій, се зараз покажу!
На головосіку сю голову вражу!“
„А я, — каже Юрій — на стратище піду,
Лиш рад би я видіти божків синкліту!“
На єї слова цїсарь так втішив ся дуже,
Що сам у біжницю святого вів мужа.
„А видиш ти — каже — божки які наші?
А всі не росняті! не тако, як ваші!“
Нїчо' не сказав 'му святїї на се Юрій,
А лиш обернує ся к Аполя фігурі.
„Аполоне, — каже — ти мраморний божку,
Вгадав не одну ти царевн ворожку;
Тепер по всїй правді тебе заклинаю:
Чи єсь ти Бог правий? Бог з світлого раю?
Сли Бог, то промов же, сам царь най почує!
Як скажеш, що Бог ти — тобі повнюює!“
На се-ж як всі божки в синкліті¹⁾ стояли,
Оперед святого долї лицем впали.
„Чарн над чарами! — царь лютий лютує. —
Під меч з ним, катове, бо всіх ще счарує!“
„О нї, лютий царю! — озвалась цариця —
Чарами се звати во вік не годить ся!
Бо правда світлїйша від сонця і ранка:
А ти же знай, царю, що й я християнка!“
„То й ти вже, царице, в Роснятого віриш?
Тож меч мого ката враз з Юрієм змириш!“

¹⁾ Божник — місце, де уставлені божаки поганьські. *Шр. перв.*

„О ні, каже Юрій, по Вічного воли
Сю честную главу не ткне меч ніколи!“
На се же цариця голову склонила,
І перехрестившись у Бозі спочила.
Тогди же катове вже більше не ждали,
На місци святому з пліч голову зняли.
У дваццять у третій день місяця цвітня —
О, днина се славна і всім нам совітна!
Шануймо-ж ю вельми, уєї християне!
Христу честь і слава во вік віков. Амінь!

Друга піснь

о святім великомученику Юрію.

О місто Вірїто на сирійскім морі,
Наслав ти діявол великое горе:
Бо змії там прелютій жив у тій столиці,
А нарід весь гинув без каплі водиці.
А змії лютій каже: „Загинете, люде,
Аж доки на жир ми по души не буде!
Для того за чергов жеребці¹⁾ мечіте!
На озеро моє по души ведіте!“

Як стало же місто жеребці метати,
Упало царевн дочку свою дати.
А царь нещасливий унав на колїна:
„Що-ж, каже, робити? Се боже велїне“.²⁾
А царь нещасливий унав к сирїї землі:
„Побив мене, каже, суд божий превельми!³⁾
Іди-ж, каже, доню, та на божу волю,
А я до святого Юря ся помолю“.

Убрали-ж царівну у вінець рожевий,
Повели царівну та на жир змієви;
Она-ж нещаслива на колїна впала,
До Господа Бога тяжко зарпдала.

¹⁾ Жеребець — льос. *Пр. перс.* ²⁾ Велїне — приказ. и. с.

³⁾ Вельми — дуже. и. с.

Аж тут прилітає на білому кони
Як сонечко рицарь у срібнім шеломі.
„Чого-ж ти, царівно, так плачеш та тужиш,
Коли же ти Богу й Христу єго служиш?“
„О рицарю, каже, втікай з сеї страни,
Аби не пожер тя той змий перепоганий!
О рицарю, каже, втікай з сего місяця,
Бо змий перепоганий з конем твоїм з'їсть тя!“
„Царевая дочко, не бій ся нічого,
Не вдіє змий лютий нічо' мені злого!“
„О рицарю, каже, не вірь в свою силу:
Вже много рицарства тут вік наложило!“

О ще-ж бо цариця сю річ не сказала,
Аж тут вже велика тривога ся стала:
Бо вже і прилетів в огни змий прелютній,
Цілий як з желіза черленого кутий.
А рицарь же яєний поклав хрест на себе:
„О змию-ж ти лютий, зо мнов битись треба!“
„О рицарю, каже, я бити ся стану;
Нема мені, каже, тебе й на сніданє!
О рицарю, каже, я бити ся буду:
Уже не з такими я мав тут оруду!“

І став же ся рицарь з змиєм лютим бити,
Та став же бо змий аж к землі ся клонити;
О став же ся рицарь з змиєм поберати,
О став же кінь білий змиа тратувати.
О став же бо рицарь з змиєм ся бороти,
О стало-ж 'го срібне копіє пороти!
„А що, каже, змию? доста з тебе буде?
Чи хочеш на другу ставати оруду?“
„О рицарю, каже, вже більше не хочу:
Теперь бо аж вижу, з ким справу я точу!“
„З ким точиш, то й точиш, а вже-ж бо по
[справі:

Минули тя, змию, учинки лукаві!
А ти, царя дочко, не бій ся нічого:
Сидляй сего пана на поясе шовковий!
А ти, царя дочко, набожна невісто,
Веди сего пана на поясі в місто!“

О веде цариця змня яа припонї,
Аж нарид вжахнув ся, та д' земли ся клонить.
А рицарь ось каже: „Не бійте ся, люде,
Від нинї на світі змиїв вже не буде!
Останнього сего тутки убиваю,
В імени Христовім я таке ділаю.
Зову ся я Юрій, і на повелїне
Христово вбиваю веїх змиїв насїне!
І вірно хороню усї християни..
Хвалїть Христа Бога во вік віков! Амін!“

Третя піснь

о святім великомученику Юрію.

Ой хто, хто на білому кони,
Ой хто, хто у срібнім шеломі
У взавод ту змию тратує?
Гой ніхто, та як святий Юрій
Воевод!

Гой бо він за тяжкїї муки
Получив від Христа у руки
Таку міць: за веї християни
Побивати силу погану
В день і в ніч!

Гой бо він за тяжкїї страсти
Получив таку в Христа ласку,
Верховать на веї вражі сили,
Хоть бп їх і чорти зродили
І сам ад!

Гой тому-ж, хто у блудї блудить,
Або хто ту горівку любить,
Пе той квас, що нас пожерає,
Гой нехай Юрія благає
На всяк час!

Гой тому-ж, хто у зброї служить,
Або хто оружем оружить,

Гой нехай пред Господним троном
Юрія обере патроном
Во случай!

А хто, хто у рицарстві ходить,
А хто, хто кономем¹⁾ поводить,
На совіт²⁾ Юрія вблагає!
Лучшого вожда він не має
На весь світ!

Бо хоть би нас ворожі полки
Напали, як сірії волки:
То свят Юр як стріла прилетить,
І крестом-щитом тя захитить,
Як той мур!

А хто, хто волки кохає,
А хто, хто в дебрах випасає
Рогат скот, Юрію най клонить,
Він его вирве, оборонить
Від пригод!

Гой бо він від медведя, орла,
Гой бо і від вовчого горла,
І від змії і скали крутої
Захитить всі череди твої,
Юр святій!

Гой тому-ж, вірні християне,
Чтїт его, і стане він в брани
За нас всіх — коніє приломить³⁾,
І введе до божого трону
В небесїх!

Осеї три пісні надрукував Федькович 1873 р. в книжечці
«Житіє святого великомученика Юрія (Георгія)», вид. Просвітою
у Львові (16-ка, 36 стор. друк. кирилицею); пісні займають стор.
24—36, попереджені прозовим оповіданєм, яке вийде до II тому.

1) Коном. 2) раду. *Пр. нрз.* 3) В перведр. приложить.

В. Свята Великомучениця Катерина.

Хто-ж то, гої хто-ж то всім дівам княгиня?
То Христа невіста, свята Катерина.
Була-ж бо краща як сонце в погоду,
Премудра й богата й царського ще роду.
А о жениху й чутт не хотїла,
Христу жертвувавши і душу і тіло.
А царь Максентій учувши то диво,
Зазвав ю до себе вельми милостиво:
„Гої, Катерино, прекрасна без міри,
Вповіж мені правду, якої ти віри?“
„Гої, царю — каже — се все місто знає,
Що я в Христа Бога во вік уповаю.“
„Гої, Катерино, прекрасна дівще,
Зречись твого Бога, а будеш царицев“.
„Дай мені, царю, і все твоє царство,
А Богу не зробю таке я фацарство!“
Тогди-ж велїв царь ю жилами бити,
І наполомертву в темницю всадити.
„Морїте ю — каже — і жаждов і гладом,
Аж доки не зієхне, як поліг левадов!“
Але святая Господная епла
Ю білов голу́бков в темниці кормила.
А як уздрїв царь, що она ще краща,
То й видумав зараз муки настоящі:
Велїв чотири колеса зробити,
І острим желїзом довкола набити,
Й на ті колеса Святу привязати,
І їх на ветрїть себе звольна обертати.
Але-ж бо шнури тримати не хочуть,
Й пустили колеса мучителям в очі.
А царь не знав вже, що з чуда казати,
Велїв Катеринї мечем голов стяти.
Она же просить до Господа Бога:
„Гої не лишай, Боже, тут тіла ти мого!...
Най ся поганці над ним не збиткують
І нечистим оком єго не вредують!“
І упросила невіста пречиста
І ту собі ласку в Спасителя Христа.

Бо як кати їй мечем главу стяли,
В сей час два ангелї честне тіло взяли,
І ю занесли на Синайску гору,
Де Господь предвічний з Мойсеєм говорив.
Тут поховали пречистое тіло,
І славу Христову во вік віков піли. Амінь!

10/IX. 1874.

Друк. Буковина 1889, ч. 3.

Г. Марія. (Пісня про пречисту Діву).

Хто снє-сияє, як ясная зоря,
Що рано купаєсь у голубім морі? — Марія!
Православних християн надія.

Бо лакома Ева Адама скусила,
Запрещений овоч в'на перша вкусила. — О гаде!
А все тоє з твоєї наради!

А Господь уходить в великій тривозї:
„А де-ж ти, Адаме, та де-ж ти небоже? Адаме!
Умнеш ся сїм раз на день сльозами!“

Узяли ангелї мечі огневїї:
„Гой руш ти, Адаме, де зимами віє, в земскїй край!
Сїм раз на день пригадаєш світлий рай!“

„Ти бразду бо в'ореш, осотїй посходить,
Ти зерно посїєш, а пирїй ти вродить, тай терен.
Заридаєш ти, небоже, сїм раз в день!“

„А де ногов стушиш, там камїнь ся зкупить,
Удариш кіянев, він ще твердий стане — за твій гріх;
Сядеш з труду відпочити, зродить гліг!“

„Аж зійде по звіздах така невіста,
Як зоря прекрасна, як Господь пречиста — Марія,
І породить всему світу Месія.

„Той буде по світі три роки ходити,
Євангел'є правди у світ голосити, на весь день,
Ісус Христос Назарейський, Дівин син.

„За тоє-ж невіри дадуть 'го на муки,
І прошиють 'му гвіздем і ноги і руки на хресті...
Покраєть ся гой серденько Пречистій“.

Бо кров єї сина в три погої грає,
Кагал преноганий з него ся ругає... Маріє!
За що-ж твоє тай серденько так мліє?...

А син твій зітхнув лиш до самого Бога,
Склонив головоньку до сердечка свого, тай спочив,
Тай з своєв ся Матіночков розлучив!

А Діва Марія під хрестом умліла...
Ученики зняли пречистое тіло Христове,
Та й зложили на спочинок в гріб новий.

А пречисту Діву невісти узяли,
Сім раз до години водов відливали... Маріє!
Се за Єви гой проступки тяжкіі!

За них твого Сина кровавії ріки
Погоямн грали і грають во віки і віков!
Да спасеть нас пресвятая єго кров!

2/II. 1876.

Друк. Бібліотека для молодіжи 1888, стор. 129.

Д. Святий в. м. Іван-Новий званий Сочавский.

Гой в місті Сочаві служби та субори,
Бо в місті Сочаві чуда Господь творить. Гой бо-ж там
Лежить в мощах свят мученик Нов-Іван.

А у Агермані ще й білому градї,
Сїв баша турецький, та сїв на пораду. Питає:
„Чи хто купця тай Івана не знає?“

„Гой знаємо-ж, кажуть, купця ми Івана:
То чоловік правий на всі христіяне, кілький світ!
Бо він отець всіх убогих тай сиріт!“

А баша турецький здивував ся дуже,
Тай велїв зазвати праведного мужа у свій двір,
А все Богу небесному на укір!

„Гой купче Іване на всі христіяне!
Покинь віру грецьку, та прийми турецьку, — я ти дам
Тільки срібла, тільки золота, що хоч сам!“

„Ба я, каже, башо, віров не торгую;
Во Христа крестив ся, єму ся виную на всяк день!
Ісус Христос Назарейський — Бог оден!“

Гой крикнув же баша на лютого ката:
„Давай, каже, конї, ще й з дикого стада, неукн!
Пусти з ними та й Івана на муки!“

Гой тогди-ж до коний кати приєпили,
Та по цілім місті живцем волочили Святого!
Поляли ся крові ріки дорогов.

А нехрест Жидовини прибіг з мечем голим,
Святому Івану відтяв від пліч голов — гой, а стан
Верг на жирло неам голодним на майдан.

Гой нещ-ж бо святого тіла не кивали,
А з далеку кругом сторожейов стали докола,
Гой від Жидів тай обидів-сваволї!

А як сонце сіло, та нічка настала,
Круг тіла святого свічки запалали воскові...
Счудувались всі невірні Жидове!

А біола тіла три святі ходили,
Похорон співали, кадилом кадили кілька ніч!
Зажурились всі Жидове вельми пріч!

А оден Жидовин схопив лук іє клинка,
Аби в святнх стрілить, як до поєдинка, — тай не вдав!
Як до лука він приклав ся, так в стовп став!

Гой дали-ж ангелї священцкам знати,
Аби святе тіло пішли поховати в божній дїм...
Прославить го, хрестіяне, в вік! — Амінь!

6/II. 1876.

Друк. Календарь Буковинскій 1889, стор. 41. Друкуємо тут із автографу поетового (аркуш звич. паперу, писано на трьох сторонах, із яких першу займає сам титул, в низу під текстом дата), власність тов. Руська Бесіда в Чернівцях.

Е. Св. в. м. Юрій.

(Празник св. Юрія припадає 23 цвітня).

Ой хто-ж то, гой хто-ж то на білому кони,
У срібнім панцири, у златім шоломі гарцує?
То свят Юрій змня-смока тратує!

Гой змнї бо проклятнї запер головницї¹⁾,
І людем не хоче пустити водницї анї судь!...
Аж доки 'му на жир душу не дадуть!

Пришло-ж і царевн дочку свою дати!
Заплакали ревне і отець і мати до Бога,
А у-друге до Юрія святого!

Убрали-ж царівню у вінець рожевий,
Повели царівню та на жир змневи у яскнїнь,
Аби пустив людем воду на сей день!

Нещасна-ж царівня на колїна впала,
До Господа Бога тяжко заридала: „Ох Боже,
Та й ти святнї, ти Юрію, поможи!“

¹⁾ Головиця — жерело ріки.

Аж він прилітає на білому коні,
У срібнім панцири, у златім шоломі на майдан!
„Гой тепер ти, лютий змію, зо мнов стань!“

Гой став же ся Юрій з змієм поберати,
Гой став же кінь білий змія тратувати копитьми!...
Гой зарув же змії поганій під ритьми!...

Гой став же ся Юрій з зміїщем бороти,
Гой стало-ж го срібне коніє пороти аж в душу!
„Аж тепер я погібати — гой мушу!“

Узяла-ж царівня свій пояс шовковий,
Повела царівня змія на припоні у місто,
Бо так велів святий Юрій невісті.

Тогди-ж увесь нарід припав на коліна,
І став прославити Господного сина і Бога,
І Юрія во рицарствіх святого.

8/II. 1876.

Друк. Бібліотека для молодіжи 1888, стор. 145. Тема та сама,
ще в „Другій пісні о св. Юрійє“, пер. вище стор. 583—585.

Ж. Св. о. Николай Чудотворець.

(6 [18.] грудня).

На мори й за морем і в рускому краю
Отця Николая народ величає, яко благ,
Яко скорий поратівник в пригодах.

Арія-ж проклятий Христа зневажає,
Николай 'го вдарив -- жаль ваги не має... А собор
Відобрав 'му євангельє й омофор.

А Христос владикам во сні ся являє,
Отцю Николаю 'вангельє вертає; Пречиста
Віддає 'му і омофор від Христа.

Аж плавле корабіль во бури по мори,
А кораблеплавцям великоє горе: потонають!...
Николая чудотворця звивають.

А святій Николай іде морем як полем:
„Не бійте ся, брата: на все Божа воля! Не дасть ти
Від потопа, меча, огня пронасти!“

І буря ся вклала і море уснуло.
І кораблеплавці до дому вернули в добрий час.
Святій отче Николаю, ратуї нас!

Гой попав ся юнош в турецку неволю,
Велуговує башу не по своїй воли до столу,
Та молить ся чудотворцю Николі.

А у дома отець і мати ридають,
В отця Николая ратунку благають в нещастю:
„Не дай сину у неволи пронасти!“

А син башни в чаші вина доливає,
А тут силен-бурен вітер пориває молодця,
І приносить на подвіре до вітця!

Був цареначальник, та дуже сердитий,
Велїв трох невинних в темницю всадити, а кату
На другий день всім голови утяти.

А святій Никола на місце стуцає,
У лютого ката з рук меч вириває: „Кате, стій!
Неповинних убивати не посмій!“

Ще й мав царь Константин три вірніі слуги,
Та велїв всадити за вірні їх вслуги в неволю!
„Ой ратуї нас, чудотворче Николо!“

О отець Никола у сні царя лає:
„Гой за що-ж ти, каже, невинних караєш, о царю?
Я сам кривді неповинній предварю!“

Тогди-ж царь Константин настрашив ся дуже:
„Гой пари я сему не учню уже ніколи!
Святі твої, Николаю, глаголи!“

І шле царь Константин дари дорогії,
Дари дорогії, а все золотії в місто Мір,
В чудотворця Николая світлий двір.

І ми єму, брата, щиро помолім ся!
Чудам єго славним усі поклонім ся на всяк день!
Гой дивен Бог в святих своїх в вік! Амінь!

11/II. 1876.

Друк. Бібліотека для молодьки 1888, стор. 113—115.

3. Св. мученик Никифр.

Гой болить то, болить, гой болить то дуже,
Як пес тя устеклий, як гадина вкусить;
Але-ж бо ще душе від пса та від гаду,
Як вірний товариш, як друг тебе зрадить!
І святий Никифр мав друга такого,
Ще гірший, лукавний діавола злого!
І звав ся Сапратій той Юда проклятий,
Задумав, замислив, як друга продати.
Й побіг до царя він, до Валеріяна,
Мучителя-ката на всі християне.
„Гой царю-ж ти, — каже, — що даш в нагороду,
А продам ти душу хорошого роду?“
„Гой дам тобі — каже — і грошій і панства,
Лиш дай ми ту душу, коли християнська!“
„То шли-ж — каже — царю, військові, панцирні,
Никифора ймити, бо він Христу вірний!“
Гой післав же царь панцирні, військові,
Никифора ймити Сапратія словом.
„Никифоре, — кажуть — ходи тепер з нами,
Ти-ж чортові вірив, та будеш його тямив!“
„Ба я — каже — чорту не вірив ніколи,
Лиш в друга дуфав-єм, та все божа воля!
Та хоть моя голов під ніж ката піде, —
Бог Господь свідитель, Христос ми побіда!“

І злетіла голов Никифора свята
За зраду лукаву лихого Саирата.
Никифоре-свiate, учуй, ох учуй нас,
Від другів лукавих ратуй-поратуй нас!
Бо пєс як тя вкуєсь, то не болить дуже,
А друг як укуєсь, гірш змя, гірш вужа!
Бо пєс як укуєсь, то в мить ся загоїть,
А друг як укуєсь, то нігде-ніколи.
Для того ратуй нас, Никифоре-свiate,
Від дружеской зради не дай погнати!

3/IX. 1878.

Друк. Бібліотека для молодіжи 1889, стор. 18—19.

І. Святий верхопрестолний апостол Петро.

Гой та при морі, при морєкому брезі
Гой там розпустили риболовці мрежі.
Петро-ж бар-Іона усїм перед водить,
Аж до них Син божий на море приходить.
„Покидай, Петре, ти щуки та кити,
Та ходи зо мною, меш душі ловити!“
І пішов Петро за Сином господним,
І був у Христа він всегда первогодним.
І дав 'му Господь на небо ідучи
Від раю і пекла духовнії ключі:
„На-ж тобі, Петре, ключі пекла й раю;
Кому грїх однуєш, то й я однуєаю“.
І пішов Петро в Рим благовістити,
Христа Бога слово і там возвістити.
А в Римі правив царь Нерон поганій,
Найтиацій гонитель на всі хрестияне.
І тримав Нерон собі чародїя:
Що царь загадає, то все він удїє.
„Гой — каже Нерон, — коли-сь такий вданськпї,
Вознесєь на небо, як Бог хрестиянськпї!“

„Ото-ж то, каже, велика ми штука!
Як не вознесу ся, то голов порука!“
І став ся волхов в повітрі зносити,
Тогди став ся Петро до Бога молити.
Гой ще-ж бо Петро не помоливсь Богу,
Аж впав волхов з неба, тай поломив ноги.
За тоє-ж Нерон розлютив ся кляте,
Тай повелів Петра на хресті розняти.
А Петро просить лютого Нерона,
Аби стрімголов 'го розняти позволив.
„Гой бо я-ж — каже — не Христови пара,
Аби-ж мала бути однака нам кара.
А Тв, о Христе, прийми мої муки,
І грішную душу в святі твої руки!“ — Амінь!

6/IX. 1878.

Друк. Буковина 1889, ч. 12.

К. Свята мучениця Параскева, звана Пятниця.

Як мая рожа, як зоря рожева,
Така в Бога красна свята Параскева.
І була-ж она вельможного стану,
Однако-ж ходила по бідному вбрана.
І була-ж она превельми богата,
І мала без міри і срібла і злата;
Але-ж сама в'на ні їла, ні пила,
А все межи бідні хрестяне ділила.
„Дам вам, о бідні, й останную drankу,
Бо й я в Христа вірю, бо й я хрестянка.“
За тоє-ж бідні за маму ю мали,
А всі хрестяне ще й пятничков звали,
Бо в'на ту диньку за всі дни держала,
І страсти Христові в той день величала.
Учув же тоє егемон лукавий,
Велів Параскеві до суду ся ставить.

„Гой, Параскево, покинь віру твою,
Та будеш за тоє моєю женою“.
„Гой, не буду-ж я тобі за сопругу,
Бо я жертвувалась Богу на услугу“.
Тогди-ж егемон рек ю обнажити,
Й воловими жили до живого бити.
Відтак за руки повісив на древо,
І гаками дерти ю немилостиво.
А як святую в темницю всадили,
То три їй ангелі в ночі ся явили,
І їй принесли всі муки Христові:
Крест, губку, кошів і вінець терновий.
А як святая крест поцілювала,
Відразу, як була, здоровою стала.
Каже-ж егемон: „Видиш, Параскево,
Які наші божки для тебе зичливі.“
„Де-ж — каже діва — тоті ваші божки?
Нехай їм у очи загляну хоть трошки!“
А як святую в божницю увели,
Упали всі божки тай в прах ся розбили.
На те-ж егемон розлютив ся зїло,
І велїв свічками печи єї тіло.
Але свічки-ж бо печи ю не хочут,
А повипікали мучителям очи.
Тогди зарув аж егемон проклятий:
„В сей час чарівниці мечем голов стяти!“
І покотилась свята єї глава,
Христу Богу Спасу во честь і во славу. Амінь!

9/IX. 1878.

Друк. Календарь Буковинський за р. 1890, стор. 3—4. Тут друкуюмо з автографу постоного даркуни звич. паперу, на стор. 1 титул, текст на стор. 2—3, в низу дата, власність Руської Бесіди в Чернівцях.

Л. Свята великомучениця Варвара.

Гой ізза моря зійшла ясна зоря —
Але-ж то не зоря, то свята Варвара!...

А був отець їй Діоскор поганий,
Великий гонитель на всі хрестіяне.
А щоб Варварі не донеслось слово
О Господу Богу і муках Христових,
Велів високу він вежу окути,
І святу Варвару в ту вежу замкнути.
Але-ж чудная Господная сила
Їй за стальовим замком Варвару учила.
Були-ж в вежі тій вікна паровиті,
Варвара-ж веліла зробитн ще і третє.
Отець питає-ж: „Що се образує?“
„Гой, се — каже — отче, Тройцу трисвятую!“
Тогди-ж Діоскор ухонив меч голій,
Аби своїй доньці утяти ним голов.
Але-ж Варвара меча ни чекає,
На камяну гору від вітця втікає.
Камяна-ж гора їй ся простушила,
І святу Варвару у печері скрила.
Пасли-ж пастирі вівці при обочи —
„Чи-сьте не видали тут моєї дочи?“
„Твої-ж доньці ся земля простушила,
І в тую велику там печір ся скрила“.
Як се сказали, так закаменіли,
А вівці їх в воздух усі полетіли.
Взявше-ж Діоскор Варвару за коси,
І поволік в місто і голу і босу.
и ціліську днину містом волочив ю,
І клевцем желізним у голову бив ю.
Свята-ж Варвара всі муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
На се-ж Діоскор з великої злости
Повелів ю бити до білої кости.
„Або-ж ти — каже — Христа ся покнєш,
Або-ж під бичами від разу загнєш!“
Свята-ж Варвара й сї муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
Тогди-ж Діоскор велів святу взяти
Їй на древо високе за руки розняти.
Вітак гаками желізними дерти,
Вітак шклом товченим всі рани їй терти.

Свята-ж Варвара й сі муки приймає,
До Господа Бога лиш тяжко здихає.
На се-ж Діоскор взяв свіци смолеві
І пік єї тіло розпяте на дереві.
А на останку-ж велїв препроклятий
Тупими ножами їй перси утяти.
„Гой — каже — дочко, або-ж покниь злобу,
Або-ж 'му тя мучить, доки духу в тобі!“
Свята-ж Варвара й сі муки приймає,
До Господа Бога лиш тяжко здихає.
Тогди-ж Діоскор ухонив меч голій
І святій Варварі відтяв від пліч голов.
Свята-ж Варвара до Бога благає:
„Прости єго, Боже, як я 'го прощаю!“
А з неба чути такові глаголи:
„Діавольску душу не прощу ніколи!“ Амінь!

12/IX. 1878.

Друк. Буковина 1889. ч. 2.

М. Піснь про чудо святого архістратига Михайїла,

що стало ся в місті Колосаєх, котре то місто лежало в Хонїх
у грецкім краю. В честь і славу святого архангела і ангельского
начальника.

Послухайте, люде, побожніі люде,
Святого Михайїла архангела чудо!
В місті Колосаєх, там християн много,
А всі величають Михайїла святого.
Гой, бо в святім храмі архангела убо,
Там чуда ся творять. чуда без рахуби.
Егемон же-ж лютій не знав, що робити,
Аби святу церков Михайїла розбіти.
Гой, велїв нове він русло в камінь кути,
Щоб на святу церков ріку навернути.

Гой, велів нові він гати нагати,
Щоб всі хрестіяне в церкві утопити.
Гой, жив при тій церкві муж вельми побожний,
Архіп називав ся, і в церкві приложний.
Єму-ж архістратиг святий ся являє:
„Не бій ся, Архіпе, я вам помагаю!“
І завів Архіпа під скалу високу,
І вдарив булавов в ню з правого боку.
А скала від разу ріці ся вступила;
Бо так приказала божественна сила.
І стала ріка та в сей час висихати,
І схне до сегодне, Михайлом проклята.
О, святий Михайле, се твоє є чудо!
Тобі честь і слава во віки най буде!

20/ XII. 1886.

Друк. Бібліотека для молодёжи 1890. 145—146.

Н. С и р і т к а.

Помер отец, мати, лишили ся діти,
Лишили ся діти сироти на віки.
Гой, пішла сирітка по світі блукати,
По світі блукати, мамунці шукати.
Здибає її Господь, тай став ся питати:
„Куда їдеш сирітко?“ — „Мамунці шукати“.
„Верни ся, сирітко, бо далеко зайдеш,
Бо далеко зайдеш, мамунці не найдеш.
Бо твоя мамунця на високі горі,
На високі горі, у будущім гробі“.
Гой, пішла сирітка на високу гору,
Гой, стала в'на, впала на маминім гробі.
„Гой, хто-ж там, а хто-ж там та на моім гробі?“
„Гой, я то, мамунцю, пустіт мене 'д собі!“

„Гой, тутки, синунцю, нї їсти, нї пити,
Але приказано в сирї землі гнити.

„Гой, іди, синочку, іди до домочку,
Нехай ти мачуха змиє головочку“.

„Гой, ще-ж ми мачуха головки не змила,
А вже-ж ми мачуха вязи накрутила“.

„Гой, іди, синочку, іди до домочку,
Нехай ти мачуха ушіє сорочку“.

„Гой, ще-ж ми мачуха сорочки не вшила,
А вже-ж ми мачуха кости обломла“.

Гой, зсилає Господь три ангелї з неба:

„Ходи в рай, сирїтко, бо там тебе треба!“
А зсилає Господь три пекельні зляці:

„Руш з нами, мачухо, у смолу кипящу!

Тут плавай, мачухо, тут маєш широко,
Подиви ся 'д горі, як Господь високо!“

„Даруй менї, Боже, на світ ся дістати,
Вже я буду знати сирїт шанувати“.

„Гой, бо з того світа на сїй не пускають¹⁾:
Як хто там заслужит, так тут відвічає²⁾“.

Від лірників переймив і переписав Федькович.

25 н. с. декабря 1886.

Друк. Бібліотека для молодїжи 1888, стор. 81—82. Друкуємо тут із автографу поетового, що зберіг і бібліотекі Наук. тов. ім. Шевченка подарував д. Павло Кирчів (піваркуш звич. паперу, писаний з обох боків, з датою і підписом автора).

0. Л у ч и ф е р.

І.

Гой, сотворив Господь тьми ангелів тьмами,
І всім повелїв він вклонитись Адаму.

¹⁾ В перводр. не вертають. ²⁾ Первісно було: Добре пагражають, за лихе карают, — та сїй рядок перечеркнув сам поет і написав як у перводр.

Тогди всі ангелі йому ся вклонили,
І возвеличали Господню силу.
Лиш гордий Лучифер вклонитись не хоче,
Ще й згорда на Бога він вивірів очи.
„О, я сего, Боже, не вчиню во віки,
Я-ж князь всіх ангелів, не раб чоловіка!
Бо я навіть, Боже, й Тобов не питаю,
Половина ангел мене послушає!“
Тогди рече Господь: „Проклят esi, враже,
І всі твої слуги во вік віков даже!
І в пекло пресподне, в огненній ріці
Провали ся з ними на віки і віки!“
Тогди-ж їх сипнуло, як трави та листу,
У пекло огненне, у пропасть нечисту.
А святий Михайло взяв тяжкі кайдани,
І в ні заковав він пекельного пана.
Та ще й приковав 'го у саме пресподне:
„Сиди тут, Лучифер, во імя Господне!
Не хотів носити корону від Бога,
То носи на главі ти кізлії роги!
Не хотів ходити в Господнім порфірі,
То ходи по віки в буйволовій шкірі!
Не хотів-єсь яєнній як сонечко бути,
То чорній во віки чорніщий над круки!
Не хотів esi ти світлоносцем зватись,
То зви ся діявол, зви шайтан проклятий!“
Молім, християне, Михайла святого,
Нехай нас заступить від шайтана злого!

Друк. Бібліотека для молодіжи 1888, стор. 162—163.

II.

Гой рикнув Лучифер у пеклі горячи:
„Гой де ви esi ви, духи мої зляці?
Не тратьте часу ви, а руште по світі,
Вести у погнібіль Адамові діти!
Троюдьте ви брата на рідного брата,
В нещастє 'го вихати, життя єму взяти!

Троюдьте, тровіте на заповідь мою
Усіх до злодійства, усіх до розбою!
А прежде усього повсюду по світі
Лиш корчми на корчми ви установіте!
А в корчми поставте погані лиш люде:
Тогди ся не бійте, що наш верх не буде!
Бо всяке лукавство, усяке зле діло
Ме в корчмі творитнесь, ме коїтнесь сміло“
Тогди рече Господь: „Не твоя се воля,
Хоть звів чоловіка еси на недолю.
Хоть завів-єс корчми у кождому краю,
То я за то школи скрізь позакладаю.
А хоть скрізь розеїяв погані єсь люде,
То я знов розеїю учителїв всюди.
І муть мое слово повсюду ширити,
І народ учити, як в світі прожити.
І твоє лукавство просвітов поборють,
І всі твої корчми самі ся розорють.
І всі твої слуги в жебрі обрїтять ся,
В жебрі обрїтять ся, но вік повстидять ся!“
Амїнь, святий Боже! свята Твоя воля!
Ратуй, поратуй нас від пекла сваволї!

Друк. Бібліотека для молодїки 1889. стор. 1—2.

УН. КОЛЯДНИК.¹⁾

Слово до колядників.

Празник Різдва Христового обходить руский нарід усеїди велично і забавно, колядуючи і епіваючи, як то вже наш нарід собі до співаня усеїди охочий. Задержало ся також много старовіцких звичаїв і обичаїв у рускім народі, з дідів і прадідів ще, от як на примір щедрівки, пісні про Маланку, пісні водорщані (йорданські, водохрестні) і таке инше. Ту нашу старовіччину варт і треба шанувати, бо є

¹⁾ Між Федьковичевими автографами (власність Руської Бесіди в Чернівцях) находить ся оцравна книжка in folio, 86 карток, з них 2 перші і 9 остатніх порожні. На картах 3—54 містять ся збірка пс. »Колядник руского народа. Зібрав і зладив Ю. Федькович«, де знаходимо: к. 4 Переднє слово, к. 5 (титлова) Коляди старовіцкі (па к. 6—7 маємо »Наука для Пережи«, к. 7 (тит.) Коляди під віном і verso Відомість, і далі к. 8—34 маємо 27 коляд, кожда на окремій карті; к. 38 Пляшованец (verso Відомість) і далі жартлива колядка на к. 39—40; к. 41 Коляди за столом (verso Відомість) і далі на к. 42—45 чотири щедрівки; к. 46 Коляди перковні (verso Відомість) і далі на к. 47—48 три пісні перероблені з Богогласника; к. 49 Коляди під польскі голоси (verso Відомість) і далі к. 50—56 ність козидок; к. 57 (тит.) Наня Маланка дипстровая, к. 58—59 Переднє слово, к. 60 (тит.) Маланка, к. 61—71 цикль 21 маланочних пісень; к. 72 (тит.) Вігчованс до Маланки — пісня, що займає к. 73—74; к. 75 (тит.) Пляшованец до Маланки — пісня на к. 76; к. 77 (тит.) Коляди йорданські, так звані водохрестні або водорщані. На к. 77 Відомість, а далі на к. 78 одна коляда. Дати зладженя сеї збірки нема, але початок її сягає ще 70-их років. Ще в р. 1873 видав Ф-ч у Львові (накладом »Просвіти«) книжечку пс. Рускій церковній и народній коляди и щедрівки, для охоты и забавы усеїхъ рускихъ колядниківъ, а Богу во честь и славу. Зладивъ Юрій Федьковичъ». (16-ка, 40 стор.) Зміст сеї книжечки,

то дорога пам'ятка для кожного Русина. С тих давних благословених часів перейшли на нас і ті наші прекрасні щедріки та коляди, що їх тут споре чпело передаємо руському парубоцтву до любої уподоби. і гадаємо їх що року новими поновити, коли лиш будемо чути, що наша молодіж буде собі шукати розривки і забави у читаню та у краснім руськім співі, а не у поганій жидівській бразі, котрої славні наші прадіди не знали і котру — допоможи того Боже! — чей і ми забудемо. О, тогди то весело та радієтно загомонить руська давна наша коляда по богатих домах! Кожний парубок, кожний хлопець знати буде читати і співати, а по полицях і сволоках не будуть уликувати ся вонячі горівчані фляшки, але красувати ся будуть усїлякі добрі книжки. А ми усї, кільки нас є шсьменних Русинів, старати ся будемо з усїї сили, аби вам тих таких книжочок достарчати: і добрих, і дешевих, а подеколи і забавних, бо розірватнсь і забавитнсь також часом треба, коби тільки не по плюгавих корчмах та при жидівській горівці!

Друк. Руські церк. і нар. коляди и щедрівки, 1873, стор. 3—4.

друкованої в 3000 прим. ось якій: Слово до колядників (стор. 3—4), Пїсни на Рождество Христово, Коляди церковні (всїх 4, з них три вїшли в описану вище рукописну збірку): Коляди пільські голось (всїх 4, ті самі і в рукоп. збірці): Коляди народні — властиво тільки рефрени, (стор. 18—20): Школядь (стор. 21—25, чотири закінчення колядок і прозева »Поввнчованє«): Коляди або щедрівки (стор. 26—33, всїх коляд 8, в тім числі одна Л. Данкевича, патріотична з 1848 р.): Пїсни Йорданські, властиво дві (34—37), а третя названа також Поїордановець (стор. 37—39) близька до рукописного »Поввнчованя до Маланки«. Із отсих двох жерел, з деданем інше деяких брудіонів поетових ми й зводимо тут виданє »Колядника«, включаючи в него й Йорданські пїсні, а лишавши на боїї весь цикл »Маланки«. Розуміть ся, що в основу виданя кладемо головний автограф, доновнючи його тими частинами, що мають ся лишє в виданю 1873 р. Там, де в головнім автографі є ті самі пїсні, що в перводруку, але з відмінани, кладемо в текстї автограф, а відмінї перводрука в погах. Так само поступасмо й з брудіонами.

А. Коляди старовіцкі.

Передне слово.

Божеством наших праотец було світле Сонечко. Звали его Лад, і святкували єму кожного року три великі праздники. Перший праздник святкували тогди, коли сонечко зачинало змогати ся в силу і день росту. то єст при кінци місяця Декемврія, і звали той праздник „Ко-Ладу“, с чого походить слово Коляда.

І святкували той праздник дуже весело і торжественно, світили світло, укривали стів, клали на стів убрані колачі, мід і солодку кутю з маком¹⁾, на покутю ставили убранный сніп пшениці, робили годи, гостили ся, а жерці (священники бога Лада) ходили з ледінями (парубками) і з ебразом дикої кози²⁾ хата від хати, співаючи пісень Ко-Ладу, котрі то пісні і на нас перейшли і котрих ми поважати повинні, бо так робя усі честні народи, аби свою старовічнну не забути.

Таких пісень, хоть і нося они на собі уже клеймо хрестіянства, зібрав я у сю книжечку котре найкращі, і передаю годним нашим ледіням у ті добрі надії, що не послужя они роспустови, який — пожаль ся Боже! — творя ще по-де-куди наші колядники, зневажаючи так святу память наших праотців як і свою власну славу!

Наука для Пережи.

Пережа (не Береза, як его звут) називает ся той парубок, що дістане від духовного і громадского началства позволіне — с Колядов ходити, а се не так легко та ні так обоятно, як кому ся видит. Для

¹⁾ Буке-амоні звали ся у давних Егептян [sic!] пшеничні кинші. ²⁾ Дика коза була памятков, що день тогди зачинає росту, коли сонце вступає у небесний знак козорога. *Прим. австр.*

того-ж мусит не тільки він сам бути парубок розумний, тверезий, честний і поважний, але і таких колядників до себе обібрати, аби не лиш були добрі співаки, але і честні ледіні, котрих ціла громада любить і поважає.

Як же обібрав він таких парубків, найбільше шість, тогди стараєсь о добру музику, бо без музики, як то кажут, коляда глуха. Але ті музики мусят бути чвалі, не обідрані, бо нема нічого гіднішого, як шанталаві, цундраві колядники. Бо колядники образуют тих рицарів, що в старовіцких часах божеству служили і святі єго контини (церкви) вартували. Для того-ж і тепер мусят бути колядники так світло і хороше убрані, як лиш тільки може бути.

На памятку, що день тогди зачинає прибувати, коли сонце встуває у небесний знак козорога, носят колядники з собов образ тої звіри, але истенний, красний образ с позолоченими рогами, а не страхопуда, щоб ним діти полошати [sic!], як то с часта буває. А де би не могли колядники спомочись на такий образ, вирізаний шницарем з дерева а вітак позолоченні позлітков, то можут собі справити намальований образ на синім кружку і заправлений на ліску. А козоріг має бути так намальований, як єго с первовіку малювали: голова і грудниця козорога, а зад рибячий. На другім боці кружка може бути визолочена звізда.

А як прийдут колядники під хату, то Пережа питаєт ся, чи дома люде, а як дістане відповідь, то питаєт ся знов, чи приймут коляду? Як скажут, що приймают, тогди колядуют, як до кого пристійно, але без поквану, не так як за напасть, бо се зневага, найпаче для біднішого господаря. Коляда лиш раз у рік, кождий їй ся радує; для того-ж не сміют колядники і найбіднішим гордити або кого на кен мати. А с часта так буває, що бідний чоловік коляду краще приймає, як неоден богатий господарь.

А як запрося в хату, тогди Пережа витає і вінчує господаря, господиню і всіх притомних, і пи-

таєт ся, чи позволя цапкови (козорогу) погуляти, щоб-то „коноплі високі росли“. Коли позволя, то колядники пляшут і співають (приспівують) пляшованця. А коли запрося за стів, то колядники сїдають і колядують столови, а зрештов обходять ся так, як у котрім селї поведїя, але всеґди хоть і весело, то їречно і звичайно, аби і самим собі і колядї сорому не зробити. За все мають они уважати, щоб не наприкрити ся довгим сиджінем, бо се і господареві неприємно і тим людям, що коляди сподївають ся і дїждатись не можут. Найдуще-ж має коляда пянства вистерїгатись, щоб не статись смїховищем не тїлько у селї, але і бридом для всеїх честних людий.

Пережа не смїє также забути, що занадто довга коляда не тїлько колядників мучит, але і господаря нудит. Для того-ж не смїє він ю довше розводити і проволїкати, як она написана, бо і так уже декотрі коляди за довгі. А краса не стоїт у тїм, чи коляда довга, але чи она ладна. А усе, що нудне, то не є ладне, не тїлько у колядї, але у якїм небудь дїлї; для того-ж то і спїв колядників не буде кращий від того, що буде гукливий і крикливий, але від того, як буде милий і приємний.

А коли приїдут колядники до священника або до пана, то не мають они нї ониматись, нї соромитись, щоб не стати ся двїрекі челяди на посмїховиско та на кпн. Коляда єст дуже велична і свята памятка, а кождий истенно учений і образований чоловік буде ю знати як учтити, але лиш тоґди, розумієсь, як колядники будут знати і уміти собі на ту повагу заслужити. Для того-ж, о рускі ви колядники, не забудьте вашу честь, а наших праотців славу!

а) Коляди під вікном.

Відомість.

За кождим віршом сих коляд повтаряєт ся слово „О Дайбоже!“ бо Сонечко-Лад звав ся также

Дайбог, Дажбог, Світ, Світовид, Хорош, Доброгість, Радогість, Весел, Велес, Велесил, Велесилчнк і т. д.

У деяких сторонах зачинають кожду коляду словами:

Чи спиш, чи чуєш, пане господарь,
Пане господарь, на ймя ?

Або: Чи спиш, чи чуєш, гречная жоно,
Гречная жоно, на ймя ?

Або: Чи спиш, чи чуєш, гречний молодче,
Гречний молодче, на ймя ?

Але по-протів священика або панства такий початок не ладит ся¹⁾.

У старовіцких колядах є за кождим віршом приспів. Але той приспів не увезде однакий; у декотрих сторонах приспівують так, у декотрих знов інак. Приспівн за кождим віршом бувають такі: „Ой дай Боже!“ або: „Ладо й Боже!“ або: „Добрий вечер!“ або: „Щедрий вечер!“ або: „Добрий вечер! щедрий вечер!“ Місяцями повторяють за кождим таким приспівом половину вірша, а за нев еще раз приспів. На прим. так:

В неділю рано море заграло,
Добрий вечер! — море заграло,
Море заграло, руно роняло,
Добрий вечер — руно роняло.

Місяцями знов приспівують за кождим віршом так званий „великий приспів“, а то так, що сам за-відця (Пережний, Береза) співає вірш, а за віршем гукнут відтак усеї колядники приспів. Оттак на примір:

Береза: В неділю рано море заграло“.

А колядники: Калино! Ей калино,
Чом тебе вода підмила!

¹⁾ Доси все з автографу (еще його подано вище): дайї да-ємо уваги про приспів у колядах, поміщені в друкованій книжечці з р. 1873, під титуликом »Коляды народні«, стор. 18—20.

Таких старосвіцких приспівів є дуже много. А що з ними коляда дуже красно вдає ся, то кладу їх тут чимало, щоби собі кождий Береза міг вибрати по своїй впадоби. А ні, то може собі кождий сам такні приспів придумати та скласти, оттак на примір:

Бре море, ей бре море!

У сему двору минове!

Встань скоро, ей встань скоро!

В золоті, в сріблї обори! —

Ей пави, ей та пави

По сему двору літали!

Ей станьте, станьте з весільми

Білими кіньми під стїньми!

Ей жено, гречная жено,

У тебе сини як пани!

Дзвеніли, ей дзвеніли

Чотири воли у сріблї!

Дзвеніли чотири воли

Золоторогі, все білі!

Калино, ей калино,

Божа тя Мати садила!

Калино, ей калино.

Всі всі луги вкрасила!

Подвіре, ей подвіре

Все білим сріблом лелїє!

Столовс, ей столове,

А все тисові, клонїть ся!

Соколи, ей соколи.

Підемо рано на лови!

Зелене, ей зелене

В сїм дворі вино зацвило! —

О мир вам, о мир вам, Боже,

І все подаруй, що гоже!

I. Священникови.

Гой по Йордані¹⁾ святі ходили,
Святі ходили, воду святили,
Воду святили. раду радили,
Раду радили з Йордану йдучи:
„Гой, кому-ж дати небесні ключі?“
Гой дати, дати не аби кому,
А пан-отцеви ще й духовному;
Гой дати. дати нашему брату
Небесні ключі, корону злату.
До церкви йде. ангіль 'го веде,
А в церкв ввійшов з Ісусом Христом.
Їму ся книги самі втворили,
Світичі ярі позажигали;
Пречиста Діва патрафіль дає,
Святий Николай в фалон вберає.
А за сим словом іречно ся клоним,
Іречно ся клоним: будь, отче, здоров!
І сам собою і з дружиною,
І з милим чадом і з святым Ладом,
Від нині до в-рік, від року по вік!
Вінчуємо! Вінчуємо вас, отче духовний, з свя-
тим божеством, з божим рождеством! Сї свята мирно
опровадити, а других щасливо діждати даруй Боже!

II. Священникови.

Три Святителі воду святили,
Воду святили, раду радили:
„Гой, де-ж нам бути днесь на вечери?“
Гой будемо-ж ми три вечерати
У священного нашего брата,
У священного, у духовного.
Ще й принесем 'му радости много,
Радости много, Духа святого,
Духа святого, Христа самого;
А в господний дар священний Йордан,
Священний Йордан миром помазан.
А за сим словом і т. д. и. с.

¹⁾ Тут і далі Ф—ч пише все Йордан, хоч і вимовляє дво-складове.

III. Панови.

Гой питала ся зоря у моря :
„Чиї-ж то двори на шклянні горі?
Гисовий камінь як мак леліє,
Як мак леліє, як жемчуг сіє?“
Гой є-ж то двори світлого пана,
Світлого пана в рицарскім стані.
У него воля як у короля,
У него паня — угорска краля,
У него діти як райскі квіти,
У него челядь паволок стелит,
У него стайні на ввес світ славні,
У него коні у сріблї дзвоня,
У него воли як ті соколи,
А єго лани в-сто полон дали.
А за сям словом і т. д.

IV. Паничеви.

На круті горі, на сніім мори
Сив соків сидит, далеко видит,
Далеко видит, в море ся дивит,
Дивит ся в море, з визов говорить :
„Гой визо, визо, славная рибо,
Де-є була вчера та на вечери?“
„Я-ж вечерала в світлого пана,
В світлого пана в рицарскім стані :
А в сего-ж пана державна рада,
Державна рада до Цариграда :
Друга радочка за царівочку,
Трете-ж думанє за польованє :
Як тура вбїти, як куну їмити,
Куну на дереві, панну в теремі,
Куну на шубу, панну до слюбу.“
А за сям словом іречно ся клоним,
Іречно ся клоним : будь, пане, здоров,
Ншні сам є собов, на-рік з дружинов !
В городі зело, в дворі весело ;
В городі зїля, в дворі весїля !
Вінчуємо ! Вінчуємо вас, світлий пане і т. д.

V. П а н и.

Гой питала ся царска корона,
Чи є в державі такая жона,
Такая жона, як наша паня,
Як наша паня, вельможна краля?
У єї дворі що день субори,
Державов ладя, три радї радя:
Гой першу раду за виногради,
Де-ж їх садити, вина мостити?
Другу-ж радочку за колядочку,
Чим їй приимати, обдарувати?
А третю раду за єї чада,
Як їх дружати, відвінувати?
Синів оженю с царівочками,
А доньки віддам державним панам.
А на сї слова будь нам здорова
І з своїм паном, і з милим чадом!
У дворі втішно, у скринях грішно,
У дому миром, у поли полон!
В городі зело і т. д.

VI. П а н н і.

Гой красна, ясна на ярі весна,
На ярі весна, калина в гаю,
Калина в гаю, цвіт рожі в маю,
Цвіт рожі в маю, зоря в погоду,
Зоря в погоду, квітка в городі.
Але ще краща вельможна панна,
Вельможна панна на ймя
В органи грає, краще співає,
По райских садах пташков гуляє.
А єї мати, як тиха вода:
„Погуляй, доню, бо ще-сь молода!
Змощу ти мости з білої кости
Та ще й с каменя, ще й дорогого,
Та ще й перстєня ще й золотого“.
А на сї слова будь нам здорова
З матіночкою, с челядочкою,
Ще й з наріченим, ще й з зарученим!
В городі зело і т. д.

VII. Господареві.

Чи спиш, чи чуєш, пане господарь.
Пане господарь, на ймя ?
По твоїм дворі три плуги орют,
А за плугами сам Господь ходит;
Святий Николоай волики гонит,
Пречиста Діва їсти їм носит,
Їсти їм носит, ще й Христа просит:
„Гой з'ори, сину, гори, долини,
Гори, долини, всі полонини,
Та засій же їх житом, пшеницев,
Житом, пшеницев, всяков пашницев.
Скличемо женців сім сот молодців
А вязаночок — красних дівочок,
Складемо стіжки як земля в ширшки.
Як земля в ширшки, як небо в вишки,
Завершимо їх зеленим вищєм,
Обгородимо срібним перетїнцем“.
А за сим словом тобі ся клоним,
Тобі ся клоним: будь, газдо, здоров!
І сам собою і з дружиною,
І з дружиною, і с челядкою,
І с челядкою, і с худібною,
І с худібною і з рогатою,
І з милим чадом, і з святим Ладом
Від нині на рік, від року по вік!
І с поля полон, і в дому миром,
На стаїни воли, на поли лани.
А на тих ланах пшениця в клавях,
В коморі зерно, а в дворі мирно,
В коморі грішно, а в дворі втішно,
В городі зело, в хаті весело,
В городі зїля, в хаті весїля!
Вінчуємо! Вінчуємо вас, пане господарь і т. д.

VIII. Господареві.

Блудило хлопців сім сот молодців,
Сім сот молодців, все колядовців,

Тай прибудили до господаря,
До господаря, до пана
В него-ж подвіре сріблом леліє,
А в єго дворі два, три королі:
Гой перший король — сонечко з раю,
А другий король — князь-місяць з гаю,
А третій король — дощик у маю.
Перший королю, чим ся похвалиш,
Чим ся похвалиш, чим нас обдариш?
Гой знаю, знаю, чим ся похвалю!
Та як я зійду в неділю рано,
Всі ся церковці поотворяют,
Всі ся світичі позажигают.
Всі добрі люде до церкви підут,
А с церкви ідучи — колядуючи.
Другий королю, чим ся похвалиш,
Чим ся похвалиш, чим нас обдариш?
Гой знаю, знаю, чим ся похвалю!
Та як я зійду з вечера пізно,
З вечера пізно, на небі звідно,
Урадуєт ся гість у дорозі,
Гість у дорозі, коники в возі.
Третій королю, чим ся похвалиш,
Чим ся похвалиш, чим нас обдариш?
Гой знаю, знаю, чим ся похвалю!
Та як я спаду три рази в маю,
Урадуют ся гори й долини,
Гори й долини, всі полонини.
А за сьм словом.. (Кінчить ся так, як перша
коляда господареви, див. висше ч. VII).

IX. Господареви.

Чи дома, дома, пане господарь,
Пане господарь, на імя ?
А пан господарь здоров є дома,
Ще й сидит собі по конец стола,
В дзвоночки дзвонит, Богу ся молит.
В него подвіре сріблом леліє,
А єго двори усе комори,
А єго стайні усе тесані,

Загородочки в два-три рядочки.
А кошарочки без рахубочки.
Ходит 'му Господь кошарочками,
Міряє гроші полумисками,
А на-рік буде вже без рахуби.
Ходит 'му Господь стаєночками,
Парує воли паровичками,
А на-рік буде вже без рахуби.
Ходит 'му Господь кошарочками,
Рахує вівці отарочками,
А на-рік буде вже без рахуби.
А за сям словом і т. д.

Х. Господареви.

Чи¹⁾ дома, дома, пане²⁾ господарь,
Пане²⁾ господарь, на імя³⁾ ?
А пан господарь здоров є⁴⁾ дома,
Ще й сидит собі по конец стола.
А на тім столі три кубки стоя:
У однім кубку медок-солодок,
А в другім кубку багрове пивце,
А в третім кубку зелене винце.
Медок-солодок на челядочку,
Багрове пивце на колядочку,
Зелене винце в церков на престів.⁵⁾
Коло Престола святій Николой
В дзвоночки дзвонит, Богу ся молит.
На райєких дверех сам Господь стоїт,
Сам Господь стоїт. три службі служит:
Першу службочку за господаря,
За господаря, за пана :
Другу службочку за господню,

¹⁾ Друк. Чи. ²⁾ Друк. сѣй пан. ³⁾ Друк. юд. пан. Далі йде рядок, якого нема в пізнійшій автографі: Челидка каже, що нема дома. ⁴⁾ Друк. собі бай. ⁵⁾ Друк. сю думку висловлено в двох рядках:

Зелене винце тай до церквіви,
Та до церквіви бай на престієнши.

За господню на імя :
Третю службочку за челядочку,
За челядочку, за худібочку.
А за сим словом і т. д.

Друк. »Рускі церк. и пар. коляды и щедрівки 1873. стор.
29—30 з відмінами позаними у нас у потах.

ХІ. Господареви.

Гой знати, знати, котре господарь,
Котре господарь, на імя¹⁾ :
В него подвіре²⁾ сріблом леліе.
А в єго дворі два-три королі.
Гой перший король — то сам Господь Бог,
А король другий³⁾ — то святій Юрій,
А король третій — то Дмитро святій⁴⁾.
В святого Дмитра трубочка хитра⁵⁾,
В святого Юра з буйного тура,
В Господа Бога золоторога⁶⁾.
Та як затрубив святій Димитрій :
Горц, долини всі в біль ся вкрили.
А як затрубив свят Юрій яра⁷⁾ :
Всю кригу розбів, все древо розвив.
А як затрубив сам Господь з неба,
Зрадувала ся на ріли скиба,
На ріли скиба, у мори риба.
У мори риба, у горах зело,
У горах зело, у стогах зерно.⁸⁾
А за сим словом і т. д.

¹⁾ Друк. на імя пан. ²⁾ Друк. подвіря. ³⁾ Друк. другий король. ⁴⁾ Друк. А третій король, то святій Дмитро. ⁵⁾ Друк. з сребра. ⁶⁾ Друк. а з однорога. ⁷⁾ Друк. та Юрій святій. ⁸⁾ В друк. додано ще ось яке закінченє, пропущено в пізнійшій автографі:

Всі ся церковні пообворяли,
Всі ся свічечки позажигали,
Коло престола святій Николой
Господа славить, три службі править :
Гей першу службу за господаря,
За господаря на імя,
А другу службу за господню,
За господню, на імя,
А третю службу за челядочку,
За челядочку, за худібочку.

Друк. Руски церк. и нар. коляды и шедрівки* 1873, стор. 28—29, з відміннями поданими в погах.

ХІІ. Господиня.

Гой знати, знати, де¹⁾ господиня,
Де господиня, на ймя :²⁾
В неї в світлиці, як в веселиці,
В неї на столах колачі в стогах²⁾.
В неї челядка в золоті ходит.
В золоті ходит, у добрі бродит.
У неї вози все ковані,
У возах коні все вороні.
„Рано в неділю до церкви піду³⁾!“
Гой на першій віз лиш світло клала,
А на другій віз проскурн брала,
А на третій віз сама сідала.
Приїхала-ж в'на перед світлий двір,
Перед світлий двір, перед божий дім:
Самі ся двері їй отворили,
Усі ся святі їй уклонили⁴⁾.
На райских дверех сам Господь стоїт,
Сам Господь стоїт, три службі правит⁵⁾
В свої святини за господиню,
За господиню на ймя ,
За господаря, за челядочку⁶⁾.
За челядочку, за худібочку⁶⁾.
За їй цілий дім, на здорова всім.
Вінчуємо! Вінчуємо вас, честная жоно і т. д.

Друк. Руски церк. и нар. коляды и шедрівки* 1873, стор. 30—31 з відміннями поданими в погах.

ХІІІ. У дові.

Гой по Йордані⁷⁾ святі ходили,
Святі ходили, воду святили,

¹⁾ Друк. хто. ²⁾ Друк. сей рядок має. ³⁾ Друк. іде. ⁴⁾ Далі в друку ще два рядки, пропущені в автографі:

Саме ся світло позаклигало,
Самі ся книги тай розчитали.

⁵⁾ Друк. служить. ⁶⁾ Сего рядка в друк. нема. ⁷⁾ В автогр. усеюди Йордані.

Воду святили, крест загубили.
Хто-ж 'го достуїт, царства докунїт!
Гречная жона, на ймя ,
По воду пішла, вина принесла,
По вино пішла, золот крест найшла.
Здїбають єї два-три Святїї:
„Гречная жоно, на ймя ,
Ти по воду йшла, вина принесла,
Ти по вино йшла, золот крест найшла.
Будем за тебе службї служити,
Службї служити, Бога просити,
За тебе саму у божїм дому,
За тебе саму, за челядочку,
За челядочку, за худїбочку“.

XIV. Новоженцям.

У нашїм селї, в богатїм дворї
Стояли конї, а все воронї,
Конї воронї попришнанї,
На них бояре поприберанї,
А всі бояре гречного пана,
Гречного пана на ймя ймя
„Гой пане ти наш, де ся вибераш?“
„Вибераю ся в місто по дївку,
В місто по дївку ще й по Вермінку“.
А она чує, переказує:
„І сам не ходи, бояр це труди,
Бо я до тебе сама приїду.
Сама приїду з церкви до обїду.“
Гой з церкви йшла перенеличков,
До села впала світлов зїрничков,
У двір влетїла ластівочкою.
За столом сїла невісточкою.
Гой то дивочко, не невісточка:
По воду пішла, вина принесла,
По вино пішла, золот крест найшла!
По дрива пішла, лїс ся загаїв,
До гаю пішла, май ся замаїв;
Шовковї трави паволок стали,
Паволок стали, в жемчуг ся вбрали.

А жемчуг ряхтит, наволоок пахтит,
Жемчуг леліє, наволоок мріє :
„В неділю рано до церкви піду !“
Вінчуємо ! Вінчуємо вас, панство молоді і т. д.

IV. Д и т и н і .

Пишна кидрина в гору ся вила,
В гору ся вила, сино зацвила,
А на віршочку тай колисочка,
А в ті колесці гордое дитя,
Гордое дитя на ймя
У кости грає, краще співає,
Винним яблучком все підкидає.
Учули-ж тоє два-три королі,
Приходя білизко, клонят ся низко,
Приходя блище, клонят ся нище :
„Витай нам, витай, гордое дитя,
Гордое дитя, на ймя
Хто-ж тебе навчив у кости грати,
Винним яблучком підкидувати ?“
„Навчила-ж мене мамка рідненька,
Мамка рідненька, сестра маленька,
По тричи в ночі тай устаючи,
Винним яблучком підкидаючи“.
Вінчуєм тебе, гордое дитя,
Гордое дитя, на ймя :
Рости велике до черевика,
Від черевика до чоловіка,
Вітцу на славу, матці на втіху !
А колядникам хоть по горіху.
Вінчуємо ! Вінчуємо, гордое дитя і т. д.

XVI. Парубкови.

По під Хотінец битий гостинец,
Гой рушив тудя гречний молодец,
Гречний молодец, на ймя
Коником грає, Львів ся здрегає,
Конем навернув, Львів ся зодрегнув.
Зібрав він хлопців сім сот молодців,
Сім сот молодців напередовців.

Хотїнце кажут: „То наш пан їде!“
А мамка каже: „То мій син їде!“
„По чим ти єго, мамко, пізнала,
Що 'го від разу сином назвала?“
„Пізнала-м єго по горді мові,
Ще й по сороцці по рантухові:
В него сорочка як біль біленька,
Як біль біленька, як лист тоненька“.
Де-ж она прана? — В дунайских водах.
Де в'на сушена? — В тура на рогах.
Де в'на тачена? — У царских дворах,
У царских дворах, тишових столах.
Чим она прана? — Срібним пранничком.
Чим в'на тачена? — Винним яблучком.
Де в'на вберана? — В Бога за дверьми.
Де в'на ношена? — В царских теремах.
А хто ю носив? — Гречний молодец,
Гречний молодец на имя
А за сим словом будь, молод, здоров!
І з вітцем, з матков, з усев челядков,
І з наріченюв і з зарученюв!
В городі зело, в дворі весело,
В городі зіля, в дворі весіля!
А сам вийди 'д нам тай подякуй нам,
Що-м ти так красно защебетали,
Як соловейко у лузі в тузі,
Як зазулечка в вишневих садах,
Як ластівочка в побитих дворах.
Вінчуємо! Вінчуємо, гречний молодче і т. д.

XVII. Парубкови.

В неділю рано в труби заграно,
В труби заграно, ще й розказ дано,
Ще й розказ дано під Бендер стати,
Турків, Татарів завоювати.
Хто сина має, най поселає,
А хто не має, нехай наймає!
А мати сина тай вряжала,
Як вряжала, так научала:

„Не їдь ти, синку, враз з старшиною,
Але їдь, синку, серединою!“
Він не послухав, в перед поїхав.
Король питає: „Чий то син грає?“
Ой грає-ж тото іречний молодец,
Іречний молодец. на ймя
Шабельков махнув, конем навернув,
Конем навернув, військом повернув:
„Гой рушай, військо, під Бендер місто!“
Міщане ходя, радоньку радя,
Що би 'му дати, подарувати?
Вивели єму коника в сріблї —
Нї подивив ся, нї поклонив ся.
Шабельков махнув, конем навернув,
Конем навернув, військом повернув:
„Гой рушай, військо, під Бендер місто!“
А пани ходя, радоньку радя,
Що би 'му дати, подарувати?
Вивели єму нанну в ридванї, —
Він подивив ся тай уклонив ся,
С під Бендер-міста з військом вступив ся.
А за сим словом і т. д.

XVIII. Парубкови.

А з гору-двору вітер повіват,
Вітер повіват, Дунай висихат,
Дунай висихат, зілем заростат.
А тото зіле спасає звіре,
А тото звіре — білий оленец,
Єму на ріжках срібний тарелец,
На тім тарілци золотий столец,
На тім стілчку іречний молодец,
Іречний молодец на ймя
На гуслех грає, краще співає.
Єго-ж бо отец тай нарікає:
„Гой сидиш, синку, як в Бога днинка,
Як в Бога днинка, як сонце в жнивка,
Гой сидиш, сидиш, нічо не видиш,
Що прийшли два-три далекі післи,

Принесли-ж тобі три даруночки :
Перший дарунок від паняночки
Золотий перетінь, рантух-сорочку,
Як біль біленька, як лист тоненька.
Другий дарунок від царя з Відня,
Від царя з Відня коника в еріблі,
Як сокіл сивий, як лебідь гривий !
Третій дарунок від пана Бога,
Від пана Бога суджена доля,
Як Господь добра, як земля щасна,
Як ясна зоря в погоду красна.
А за сим словом і т. д.

XIX. Парубкови.

Чи спиш, чи чуєш, гречний молодче,
Гречний молодче, на ймя ?¹⁾
Рано в неділю кури заіли,
А хто ранше встав, три свічци²⁾ веукав.
При перші свічци личко умивав,
При другі свічци коника сідлав,
При треті свічци з двора виїжджав³⁾.
Фалив⁴⁾ ся конем перед королем :
„Нема в короля такого коня !“
Золота грива вею землю вкрила,
Срібні копита камінь лупают,
Камінь лупают, церков екладают
С трьома верхами, с трьома крестами.
На першім кресті сонце богате⁵⁾,
На другім кресті місяць рогатий⁶⁾,
На третім кресті зоря з за моря⁷⁾.

¹⁾ Друк. двох перших рядків нема. ²⁾ Друк. усюди: свічці.

³⁾ Друк. має далі 2 рядки:

А був же тото гречний молодеч,
Гречний молодеч на ймя пан

⁴⁾ Друк. Хвалив. ⁵⁾ Друк. сонечко в весні. ⁶⁾ Друк. місяць у кресті. ⁷⁾ Друк. із моря. Далі йде закінчене відмінне від пізнішого автографу:

Зоря із моря, два-три престоли,
На тих престолах matka Христова
Ішижку читає, Христа благас
За вітця, матку, за вею челядку.
За челядочку, за худібочку.

Коло престола святій Николай
Господа славит, три службі правит
За вітця, матку, за всю челядку,
Ще й просит Бога за молодого,
За молодого на ймя
А за сим словом і т. д.

Друк. Рускій церк. и нар. коледы и шедрѣвки = 1873. стор.
31 — 32 з відмінами поданими в нотах.

XX. Парубкови.

Гой в поли, в поли три плуги орют.
Гой оре-ж ними гречний молодец,
Гречний молодец, на ймя
Приходить в ралец єго-ж таї отец:
„Гой ори, синку, із дрібна нивку,
Посїєм на нї яру ишеничку.
Гой вроди, Боже, сребро-стебло,
Сребро-стебло, золоте зерно!
Зберемо женців гречних молодців,
А вязаночок красних дівочок;
Зберемо вози на три обози,
Завеземо їх краєм-Дунаєм,
Складемо стїжки як земля в ширшки.
Як земля в ширшки, як небо в вишки,
Завершимо їх сивим соколом,
Сивим соколом, божим престолом.
Змолотимо їх на срібних токах,
На срібних токах, золотих цїпках.
Вивіємо їх на буйних вітрах,
На буйних вітрах, в вишневих садах“.
А за сим словом і т. д.

XXI. Парубкови.

Гой в зрубі, в зрубі, на божім дубі,
Гой там сиділи два-три голуби.
Гой сидя-сидя, круто ся дивя,
Круто ся дивя, далеко видя.
Ой ходит туда гречний молодец,

Гречний молодец, на ймя
Ой ходит, ходит, ще й кресом зводит,
Ще й кресом зводит, хитро зміряє,
Два-три голуби вбити гадає.
„Ой гордий хлопче, гречний молодче,
Гречний молодче, на ймя
Не зміряй ти в нас, не вб'гвай ти нас!
Гой бо ми не є голубів два-три,
Але-ж бо ми є три божі післи,
Принесли тобі з неба три дари:
Гой перший щастє на худібочку,
А другий врожу на царночку,
А третій же-ж дар — долечку добру,
Долечку добру, пару надобну.“
А за сьм словом

XXII. Дівці.

По круті горі пави літали,
Пави літали, піря роняли.
Ходит за ними гречная панна,
Гречная панна, на ймя
Піря збірає, в рукав складає,
З рукавця бере, на столик кладе,
З столика бере, віночок плете,
Віночок плете, на голов бере:
„Диви ся, ненько, чи подібненько?“
„Подібно, дочко, як в колядочку!“
„Рано в неділю до церкви піду“.
До церкви пішла, там Іль виросла,
Іль тай береза золотомрежа.
Улою-ж бо я золоту мрежу,
Тай понесу їй до злотарчика:
„Май-Біг, помай-Біг, золотарчику!
Окуй ти мені павяний вінец,
Павяний вінец, срібний перстїнец!
Павяний вінец до вінчанечка,
Срібний перстїнец до мінянечка!“
Звіяли ся три, три буйні вітри,
Звіяли вінец на бистрий Донец.

А на тім Донци три риболовці,
„Май-Біг, помай-Біг, три риболовці,
Три риболовці, гречні молодці!
Чи не спіймали павяний вінец?
Звіяли вітри на бистрий Донец.“
„Гой ми спіймали павяний вінец,
Та що-ж нам буде за переємець?“
„Одному буде павяний вінец,
Другому буде срібний перстінец,
Третому буде сама молода,
Сама молода як та ягода“.
А на сї слова будь нам здорова
З вітцем із матков, з усев челядков,
І з наріченням із зарученим!
В городі зело, в дворі весело,
В городі зіля, в дворі весіля!
Сама-ж вииди 'д нам та й подякуй нам,
Що-м ти так красно защебетали,
Як соловейко у лузі в тузі,
Як зазучечка в вишневих садах,
Як ластівочка в побитих дворах.
Вінчуємо! Вінчуємо, гречная панно і т. д.

XXIII. Ді в ц і.

Ой з гору-двору вітер повівав,
Вітер повівав, Дунай висихав,
Дунай висихав, зілем заростав.
А тото зіле спасає звіре,
А тото звіре - білий оленец,
Єму-ж на ріжках срібний тарелец,
На тім тарілци біла постільця,
На ті постільци гречная панна,
Гречная панна, на ймя
Ой сидит, сидит, шириньки шве.
Ой одну шила, ще й золотила,
А другу шила, сріблом сріблила,
А третю шила, білев білила.
Аж приходит вість: йде троє старіст.
Ой одні стали аж за садами,
А другі стали за воротами,

А треті стали кіньми під стїньми.
Поражу-ж я ся в свої мамочки,
Які-ж їм дати подаруночки?
Гой дати, дати, ніким післати.
Ой хіба-ж пішлю молодшу сестру?
Молодша сестра ще краща як я,
Її полюбя, мене погубя.
Хоть сором, хоть два, винесу сама.
А на єї слова

XXIV. Ді в ці.

А з Підгіречка, а з під сонечка
Надївала ся гречная панна,
Гречная панна, на їмя
Надївала ся свого милого,
Свого милого, ще ї не самого,
Ще ї не самого, ще ї з боярами.
Вберала лїси паволоками,
Сїяла поле все жемчуг камінь,
Гатила гати все шовком-шати,
Мостила мости все з риби-кости,
Садила сади все виногради.
„А як мій милий у лїси прийде,
Ряхтїт 'му лїси паволоками!
А як мій милий на поле прийде,
Лелїї 'му поле все в жемчуг-камінь!
А як мій милий на гати прийде,
Шумїт 'му гати все шовком-шати!
А як мій милий на мости прийде,
Дзвонїт му мости все з риби кости!
А як мій милий у сади прийде,
Цвитїт 'му сади все виногради!“
А на єї слова

XXV. Ді в ці.

Зажурили ся гори, долини,
Гори, долини, всі полонини,
Що не зродило жито, пшениця,
Але зродило зелене вино.

Зелене вино 'д горі ся вило,
Д' горі ся вило, сино зацвило,
Сино зацвило. сивно¹⁾ зродило.
Стерегла-ж его²⁾ гречная панна,
Гречная панна. на ймя
Вино стерегла, твердо заснула,
Твердо заснула. вино забула.
[Гой] прилетіли-ж райскі пташечки³⁾,
Як прилетіли, в крильця дзвиніли⁴⁾,
В крильця дзвиніли, панну збудили.
„Гой шугу в дугу, райскі пташечки⁵⁾,
Не спивайте все⁶⁾ зелене винце,
Бо мені вина і самі треба.
Маю-ж братчика на женянечку,
Молодшу сестру на відданьчку,
Сама молода зарученая⁷⁾.
А на сї слова і т. д.

Друк. »Рускі перк. и народні коляды и шедрівки 1873,
стор. 32.

XXV. Дівці.

На круті горі сив соків сидит.
Сив соків сидит, круто ся дивит,
Круто ся дивит, далеко видит.
Гой дивит він ся краєм Дунаєм:
Краєм Дунаєм на гуслех грают,
На гуслех грают, коляд співають.
А по Дунаю корабель плавле,
А в тім кораблі гречная панна,
Гречная панна, на ймя
В кораблі сидит, сокола бавит,
Братчика з війска ся надіваєт.
А братчик іде, три дари несе,
Три даруночки: гой чобіточки,
Другий дарунчик: павяний вінчик,
Третий дарунчик: срібний перстїнчик.

¹⁾ Перводр. сильно. Сивно знач. рясно. ²⁾ Его стерегла. ³⁾ По-
прилітали райскі птахи. ⁴⁾ дзвонили. ⁵⁾ райскі пташки. ⁶⁾ се
⁷⁾ В перводр. додано ще один рядок: Зарученая за атамана.

Гой чобіточкі до гулянецька¹⁾,
Павяний вінец до вінчанєчка²⁾,
Срібний пертенец до мінянєчка³⁾.
А за сим словом і т. д.

Друк. Рускі перк. и народній коляды и щедрівки—
стор. 33.

XXVII. Жартівлива.

Попід небеса летит ковбаса.⁴⁾
А трохи з низка летіла кишка.
Та як летіли, дуже упріли,
Дуже упрівше на бантах сіли.
Ковбаса-ж каже: „Ба я славніща!“
А кишка каже. „Я позитніща!“
Ковбаса каже: „Шабля на клинку!
Ставаймо обі до поєдинку!“
Гой стали-ж в'ни ся рубати-бріти,
Стало с ковбаси дрантє летіти.
Гой учув тоє гречний молодец,
Гречний молодец, кіт Мацько стрілец.
Та як то учув, та на під пішов,
Та вже ковбасу без душі найшов.
Гой став-же-ж бо він думку думати,
Де би небіжку тай поховати?
„Поховав бих тя, треба пошів сім...
Хіба-ж я тебе, ковбасочко, ззім“.
Гой ковбасу їв, та все вортоків:
„За твою душу їсти тя мушу.“
Дивит ся кишка із бантів нишком:
„Вічная память! Тобов ся давят!“⁵⁾

¹⁾ В перводр. додано ще рядок: До гулянячка на весілячку

²⁾ та до вінчання. ³⁾ до обміння. ⁴⁾ Оловцем з боку дописано рукою Ф—ча: не дай Боже! ⁵⁾ В другім виданю »Рускі церковні и народні коляды и щедрівки, для охоты и забавы всіх руских колядниківъ, а Богу в честь и славу! Зладивъ Юрій Федьковичъ. Коштомъ и заходомъ Товариства »Просвіта«. Накладъ другій. У Львовѣ 1885« (16-ка, 56 сторін) повторено все те, що вмістив Федькович у першім виданю, та по над се додано багато нового, а власне церковні коляди 5—12, і щедрівки 5—9, 11, 12, 14, 16. Редактором сего виданя був Ол. Ярема.

б) Поколядь.

Стросвіцкі коляди є всілякі. Одні, що співають ся на честь всего дому, усіх столян і усіх гостей, а є знов такі, і то по більшій часті, що співають ся лиш в честь одної якої особи, на примір: священника, господаря, господині, парубка, дівчини, дітини або старшини якої. Для того-ж то і кінчить ся кожда старосвіцка коляда таким способом, що відспівавши властиву коляду, зараз співає ся честь і благожеланіє тій особі, для котрої коляда вела ся. Сей почесний приспів називає ся Поколядь і є їх много. Я міщу скілька лиш на взір, а Береза буде вже і сам знав скласти собі поколядь після потреби.

Поколядь у загал,

то є, коли не колядує ся одній особі, але усім у загал: домашнім, гостям, столянам, товариству і так далі. Отже виспівавши властиву коляду, співає ся зараз без перерви:

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, Богу ся молим,
Богу в небесіх за вас честних всіх.
О, дай же Боже на хліб урожу,
На хліб урожу, всім ласку божу,
Урожу як жир, між¹⁾ царями мир,
Між царями мир, між миром гаразд,
А кождому з вас святий Боже щасть!
В дзвоночки дзвоним, Богу ся молим,
Богу ся молим, а всім ся клоним
Щастєм, здоровлєм, ще й віком довгим,
Ще й віком довгим, пробутком добрим,
Й самі собою, і з дружиною,
І з дружиною і с челядкою,
І с челядкою і с худібкою,
І с худібкою, і з рогатою,

¹⁾ В перводі. межки, хоч у слідуячім зараз рядку: між.

І з усім чадом, і с святим Ладом,
Святим божеством, божим рождеством!

Поколядь священику.

У священика колядують зазвичай церковних ко-
ляд. Але як ласка єго дозволити у себе колядувати
старосвіцких коляд, то така приходить поколядь:

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, низько ся клоним,
Низько ся клоним. Богу ся молим:
О дай вам, Боже, золоті крести,
Золоті крести, ключі небесні,
Ключі небесні від Бога Христа,
Й щастє й здоровлє, пробутки добрі,
Пробутки добрі і з віком довгим,
І з усім домом і с честним двором
С панїматкою, всев челядкою,
І з усім чадом і з святим Ладом,
Святим божеством, божим рождеством!

Поколядь господарєви.

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, тобі ся клоним,
Тобі ся клоним, славний господарь,
Славний господар, на імя пан
Тобі ся клоним, тебе шануєм,
Тебе шануєм, тебе віншуєм
Щастєм, здоровлєм, пробутком добрим,
Пробутком добрим, ще й віком довгим,
І сам собою і з дружиною,
І з дружиною і с челядкою,
І с челядкою і с худібкою,
І с худібкою все рогатою,
І з усім чадом, і з святим Ладом,
Святим божеством, божим рождеством.

На стаїни воли, на поли лани,
А на тих ланах пшениця в кланях,
В кланях не в кланях, в сто оборогах,
Золото срібло в твоїх чертогах.
Сріблом їх укрий, вином ся умий,
І за столом сядь, як в вишневий сад.
Прійде до тебе Христос вечерять!

Поколядь парубкови.

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, тобі ся клоним,
Гречний молодець, на імя пан
Тобі ся клоним, тебе шануєм,
Тебе шануєм, тебе віншуєм
Щастєм, здоровлєм і долев добров,
І долев добров, і віком довгим,
І з вітцем. з матков, з усев челядков,
І з милов своєв нареченою,
Нареченою, зарученою.
В городі зело. в дворі весело,
В городі зіля, в дворі весіля.
А сам вийди к нам та подякуй нам,
Що ти так красно защебетали.
Як соловейко в лузі у тузі,
Як зазулечка в вишневих садах,
Як ластівочка в побитих дворах,
Як златі гусли, як срібні струни,
Стрілці молодці в мисливській думі.

Отсих послїдних девять віршів : „В городі зело“ і так далі, можна не лиш парубкови, але хоть кому у поколяди додавати.

Повіншоване.

Відспівавши поколядь говорить ся повіншоване, як де, як коли і як кому; от так на примір : „А за сим словом віншуємо вас, честний, славний та величний наш... (господарю, або священий отче добро-

дію духовний, або як до кого вже) усім гараздом : що собі в Господа Бога бажаєте та думкою думаете, щоби то так вам стало ся! Поможі вам, Боже, єї свята мирно опровадити, а других у радости і веселости щасливо діждати. А нам колядникам ласкаві будьте не за зле мати, що у ваш честний та величний двір повернути. Поверни до нас, Господи Боже, ласкою своєю небесною на цілий рік і вік! Сим нас віншуємо, а самі усім честним та іречним низько клонимо ся. Здорові будьте! В гаразді оставайте!“

Друк. »Рускі церк. п нар. коляды п щедрівки« 1873, стор. 21--25. У автографі ані поколяди ані повиншования нема.

в) Пляшованец.

Відо мість. Як запрося колядників у хату, то питаєт ся Пережа, чи можна трохи погуляти, „аби коноплі високо росли“. А коли позволя, тогди они пляшут (гуляють) с козорогом, котрий, если з дерева вирізаний, так має бути приспособлений, аби спідна вилиця на шнурку кивала ся і до пляшованця такт приклепувала. Але і сей жерт не сміє аж до роспусту сягати, котрого колядники навіть і при своїх жертвах повинни вистерігати ся.

Гой де-ж ти бував, ти куций цапе?

Я колядував, ти дурний кляпе.

Та кому, кому, т. к. ц.?

Веїм в сему дому, т. д. к.

А чий же се дім, т. к. ц.?

Господарский він, т. д. к.

А пан господарь, т. к. ц.?

Як турецкий царь, т. д. к.

А єго жона, т. к. ц.?

Кругом кукона, т. д. к.

А єго-ж діти, т. к. ц.?

Як райскі квіти, т. д. к.

А єго слуги, т. к. ц.?

Веї як пануги, т. д. к.

А єго-ж дочка, т. к. ц.?

Як царівочка, т. д. к.

Що-ж она діє, т. к. ц. ?
Шпячко шиє, т. д. к.
Та кому, кому, т. к. ц. ?
А молодому, т. д. к.
Що за молодий, т. к. ц. ?
А цісарський син, т. д. к.
Коли-ж вінчанє, т. к. ц. ?
В слїд по Йорданї, т. д. к.
Що-ж там мут їсти, т. к. ц. ?
Колачі з міста, т. д. к.
Що-ж там мут пити, т. к. ц. ?
Медові сити, т. д. к.
Хто-ж там ме гратв, т. к. ц. ?
Цигани клятї, т. д. к.
Хто-ж ме гуляти, т. к. ц. ?
Самі панята, т. д. к.
Де-ж мут гуляти, т. к. ц. ?
В сї славні хатї, т. д. к.
А вашець буде, т. к. ц. ?
А я-ж не люде, т. д. к. ?
Ходїм же-ж домів, т. к. ц. !
Ба я зголоднїв, т. д. к. !
А що-ж би ти їв, т. к. ц. ?
Миску пирогів, т. д. к.
Не для вашеці, т. к. ц. !
Там борщ у печі, т. д. к.
Та бо не для нас, т. к. ц. !
Там горівки фас, т. д. к.
Та бо не тобі, т. к. ц.
Які-ж хоробі, т. д. к. ?
То колядникам, т. к. ц. !
Я й сам раду дам, т. д. к. !
А будеш битий, т. к. ц. !
Аби-х лиш ситий, т. д. к. !
Тн-ж так зголоднїв, т. к. ц. ?
Як тристо чортів, т. д. к. !
Тн-ж не вечерав, т. к. ц. ?
Від передвчера, т. д. к. !
Тепер-же-ж ходїм, т. к. ц. !
Стій, най ся найм, т. д. к. !

То-ж ти безличний, т. к. ц. !
Там книш пшеничний, т. д. к. !
Та май-же хоть встид, т. к. ц. !
В животі болит, т. д. к. !
Тепер же-ж рушмо, т. к. ц. !
Ходім, бо душно, т. д. к. !

г) Коляди за столом.

Відо мість. Коли запрося колядників за стів, тогди они заходя, а помолившись Богу їдають і колядують одну з сих коляд, котра на той час до ладу припадає.

І. О дай Боже! (А)

Гой добрий вечер, тисовий столе,
Тисовий столе, славний суборе!
Гой пише, пише сам цісарь з Риму,
Скликає народ до Ветлегему.
До Ветлегему люде лічити,
Люде лічити, дани садити.
А в Ветлегемі темная нічка,
Пречиста дїва в Ветлегем пішла.
В Ветлегем¹⁾ пішла, містом ходила²⁾,
У всіх ся³⁾ Жидів на ніч просила⁴⁾.
Невірні Жиди нічліг не дали,
Пречисту дїву з міста прогнали.
Прогнали в'ни ї в чистое поле.
„Гой, Боже, Боже, ніжки мня боля!
Ніжки мня боля, мороз стинає,
Гой повертаю в вівчарску стаю.“
Гой стая, стая славная стала,
Славная стала, Христа нам дала.
У жолобочку сїна вязочка,
Сїна вязочка від морозочка.
Гой тани, тани, білий морозе:
У жолобочку Христос, син Божий!

¹⁾ Первісно: в доріжку. ²⁾ Перв. нічо не знала. ³⁾ Перв. В невірних. ⁴⁾ Перв. нічліг прохала.

А коло Христа кінь з воликом став,
Кінь з воликом став, просили Христа¹⁾:
„Гой Христе, Христе, вроди нам єйце,
Вроди нам єйце, зелене винце!
Зелене винце, яру пшеницу,
Яру пшеницу, всяку пашницу.
Гой роди єйце волам рогатим,
Воли рогаті їздам богатим.
А ворон коня вельможним панам,
Вельможним панам, цїсарским синам.
Зелене вино людям на закїн,
Яру пшеницу в церкви на пристїв.“
Всім господарям щастя, здоровя.
Щастя, здоровя, ще й вечер добрий
З їсподинокков, всев челядочков!
А в колядочку хоть меду бочку!
Всім господарям щастя, здоровя,
Щастя, здоровя, пробуток добрий!
Всім господарям, державним панам,
Державним панам, духовним отцям!
Аби ся мали, як земля мая,
Як земля мая, Пречиста в раю,
Що Христа носит, ще й Бога просит
Усему світу з води і з роси. Гой дай Боже!

Друкуємо з автографу (аркуш звич. паперу, зложений fol., писано на 3 сторонах, без дати ані підпису автора), власність тов. Руська Бєсїда в Чернівцях. На скільки можемо судити по почерку та правопису (Кулішівка з ъ на кінці), колядка писана ще в 60-их роках. Пізнійше Ф—ч переробив її на тон лірницької пісні і тільки сю другу перерібку втягнув до свого »Колядника«. Друкуємо її зараз під Б.

II. О дай Боже! (Б)

Та на добрий вечер, ти тисовнїй столе,
Ти тисовнїй столе, ти честнїй суборе!
О та пише, пише та сам Кесарь з Риму,
Покликає нарід до Єрусалиму.
До Єрусалиму всі душі лічити,
Всі душі лічити, царську дань садити.

¹⁾ В рукоп. Христа.

А пречиста Діва в Єрусалим пішла,
В Єрусалим пішла, до-в Вєфлеєм дійшла.
О, та стала-ж она хатами ходити,
Хатами ходити, на ніч ся просити.
А невірні Жиди нічлігу не дали,
Ще її пречисту Діву за місто прігнали.
Та прігнали-ж в'ни ю аж у чисте поле...
„О Боже-ж мій, Боже, тож ніжки мя боля
І ніжки мя боля і студінь стинає!
Хіба-ж повертаю у вівчареку стаю!“
А вівчарска стая всеславна нам стала,
Всєславна нам стала, бо Христа нам дала.
А окола Христа кінь з воликом та став,
Кінь з воликом та став, ще її просили Христа :
„О Христе наш, Христе, уроди нам сінце,
Уроди нам сінце, ще її зелене винце!
Ще її зелене винце, ще її яру пшеницу,
Ще її яру пшеницу, ще її всяку пашницю!“
А зелене сінце воликам рогатим,
Волики-ж рогаті все газдам богатим.
А вороні коні під ледіні годні,
Під ледіні годні, рицарі подобні.
А зелене винце всім людям на закін,
А яру пшеницу у церкви на престів,
А буйні хлібове на усї мирове,
А усєму миру щастя та здоровля!¹⁾
Гой, а за сим словом столови ся клоним,
Столови ся клоним, ще її Госнода молим.
Гой та даруй Боже ти на хліб урожу,
А сим господарям свою ласку божу!
Вінчуємо! Вінчуємо честні та годні господарі
сєго честного дому і столу з святим

III. Загальна.

Ой сїв сам Христос тай вечеряти,
Входить до него божая Мати.

¹⁾ Отєї два рядки находять ся тільки в тїм автографі сєї колядки, що поміщений при кінці рукописного зшитка пз. Маланка; він описаний далі в ноті про автографи »Маланки« під ч. II).

„Гой дай ми, снну, від пекла ключі,
Повипускати всі грішні душі“.
„Ой на-ж ти, мамко, від пекла ключі,
Повипускати всі грішні душі.
Лиш одну душу ба й не пускати,
Що зневажала вітця тай мати,
Що зневажала, словом вкорила,
Словом вкорила, судом всудила.
Ще й другу душу бай не пускати,
Що не приймила бідного в хату,
Що не приймила, не приоділа,
Нікому добра не приобріла.
Ще й третю душу бай не пустити,
Що йшла фальшивим свідком свідчити.
Тим трьом на віки в пеклі горіти,
В пеклі горіти, в смолах кипіти“.

Друк. »Руск. церк. и нар. коляды и шедрівки« 1873, стор. 27—28; передруковано з деякими відмінами і без підпису автора в »Читанці для третьої класи шкіл нар.«, уложеної Ом. Партицьким 1874 р. стор. 31. В рукописнім Колядишкуні нема.

IV. 3)

Добрий вечер на святій вечер
Всім посполу в сего столу!
Сидит Христос на престолі,
Всі ангелі доокола.
А Пречиста столи стелит,
Просит сина до вечері:
„Ой час, снну, до вечері
З усим світом, з усим миром!“
„О час, о час, моя мати
По господні благодати!“
„Усі, снну, сему раді,
Лиш грішники пищут в аді.“
„На-ж ти, мати, від пекла ключи,
Та випусти грішні души!

1) В автографі два перші рядки, спільні сій і двом дальшим колядкам, покладені замість титулу або рефрена, а порядкове число під ними.

Лиш три душі, моя мати,
По вік с пекла не пускати :
Першу душу не пускати,
Що зневажит отца, мати ;
Другу-ж душу в род і роди,
Що ближняго в кару вводить ;
Третю-ж душу по вік віки,
Що збиткуєєь над каліков !⁴

Друк. Бібл. для мол. 1885, стор. 161.

V.

Гой сїв Христос до вечері
Со святими, со ангелі :
Гой сїв же він тай думає,
До всіх людей промовляє :
„Люде-ж мої возлюбленні,
Мойов кровіов відкупленні !
Прошу во ймя, прошу в мое
До вечері, до щедрої !
Прошу во ймя Отця мого :
В мене столів як звїзд много.“¹⁾
Під пшеницев, під медами
Всі ся столи повгнали.
А всі ріки вином грають,
Бо ся Христа сподівають.

VI.

Гой сїв Христос вечеряти
У святого Нікодема.
А Нікодем послушає.
В чаші вина паливає.
Ще й с проскури блюдо носить,
Ще й у Христа Бога просит :
„Прийми, Боже, дар мій щирій
До тайної до вечері !“

¹⁾ Первісно: До престола, до щедрого. Далі був ще рядок: Прошу во ймя мої мати — та не скінчивши двостиха Ф—ч перечеркнув увесь сей первісний парис і написав на другій сторінці те, що друкуюмо вище.

„Нікодеме, твоє блюдо
Всему світу дивне буде“.

Оті дві колядки, ч. V і VI, не втягнув Ф—ч у свою збірку. Друкуємо їх із автографу-бруліону, писаного десь у початку 70-их років по часті чорнилом, по часті оловцем. Є се картка (мала 8-ка) звич. паперу: початок ч. V писано чорнилом, та не докінчено (див. нота до ч. V) і перечеркнено оловцем. Потім на обороті той самої картки написано чорнилом два рядки (рефрен, як на початку ч. IV), а далі писано оловцем: кожді два рядки розділено від дальших поперечною лінійкою, що йде через усю картку. Ч. VI мб. без кінця. Рукопис власність тов. Руська Бесіда в Чернівцях.

VII.¹⁾

Ясная зоря з неба впала,
Ще й росичков божев стала.
А з росички веселичков,
З веселички-ж ще й кирничков.
В ні Пречиста Христа купала,
У лелію вповивала.
У васильки положила,
На бервінку постелила.
У зірниці колисала,
У Єгенет утікала.
Ще й у лісі спочивала,
З леду огня викресала,
З сніжку свічку усукала,
У місяця ночувала.
Сего Жиди дізнали ся,
До місяця читали ся:
„Ти місяцю, ти королю,
Продай. продай Христа Бога!“
„О не продам, проклятуці,
Ще й на всіх вас пархи нущу“.

VIII.¹⁾

Пречиста Христа породила,
У васильки положила,

¹⁾ Початкові два рядки як вище при ч. IV.

У зірниця колесала,
У Єгепет утікала.
Утікала чистим полем,
Аж там ратай сіє, оре;
Аж там ратай оре, сіє,
На Господа ся надіє.
„Помагай Біг, оратарю!
Сій пшеничку на всю цару!
Сій, засівай во ім'я Боже,
Завтра будуть сніпки в стозі.
Сій, засівай во ім'я моє,
Завтра збереш полон в трое!“
А Жиди ся довідали.
За Пречистов в погінь гнали.
Аж видя в'ни женців жнучи,
Сніпки в кіпки складаючи.
„Чуеш, хаме-гречкосію,
Чь не видів пак Марію?“
„Ба, видів її втікаючи,
Сю пшеничку сіяючи.“
Тогда Жиди вейкали ся,
Пейса рвучи вертали ся.

Б. Коляди церковні.

Відомість. Сих коляд єст у кождім нашім милитвослові тільки, що мені злишним здавалось їх тут повторяти, і кладу для того лиш їх три, котрі мені найладніщі здавались. А що я їх трохи на свій лад переначив і скоротив, се мені матбути ніхто розумний за-зле не озме, бо кождий знає, що кожда занадто довга піснь, хоть би вона і найкраща була, нудит.

І.

Небо і земля нині торжествуют,
Ангелскі вої пастирям віствуют:

„Христос родив ся, Бог воплотив ся,
Велія вам радість, всему світу сладість,
Всім веселість права, воля нелукава!
Мир вам, мир! а Богу слава!“

Ради пастирі в Вєфлєєм біжають,
Ангелєкі рєчі місту вповідають:

„Христос“

Звізда з востока ясно засіяла,
Царям звіздарям чудо повідала:

„Христос“

Царі-звіздарі їдут в тую страну,
Бі поклонитись державному пану.

Христос“

І ми Христови поклон нині даймо,
І со ангели разом засніваймо:

„Христос“

II.

Бог предвічний народив ся!
Со небес прийшов днесь.
Аби спас усіх нас, нам воплотив ся.

Ангел з неба возвіщає:

„Веселїт ся, люде.

Мир вам всім да буде і воля благая!“

Звізда ясна от востоку

Царям ся з'явила,

В Вєфлєєм справила к Христу отроку.

Тріє царі їдут со дари:

Звізда ста, де Христа

Невіста пречиста в яслах повила.

Они-ж їму ся поклоняють:

Золото і миро

І лїван-кадило у жертву дають.

Вічний царю, Христе Боже,
Даруй мир, даруй хліб
І зело для худіб. земли-ж урожу!

III.

Новая радість світу ся з'явила:
Пречиста Діва сина породила.
Звізда з востока волхвам возсіяє,
Рождество боже в мір благовіщає.
В'ни-ж за звіздою їдут у дорогу,
Би поклонитись цареві і Богу.
Над Вєфлеємом звізда ясна стала,
Христа госпѳду волхвам показала.
Они-ж пред Христом падут на коліна,
І 'му дарують злато, миро, лїван.
Учув же тоє царь Ірод поганний,
Шле своє войско в вєфлеємскі странн.
Велит стинати двалїтні отроки,
Як проповіли блаженні пророки.
Заплаче Рахіль, нещасная мати,
По своїх дїтєх, своїх отрочатах!
Ми же лїкуймо, ми же веселїм ся,
Рождеству твому, Христе, поклонїм ся!

В книжечцї «Рус. церк. и нар. коляды и щедрѳвки» 1873, стор. 5—10 надруковано 4 церковні коляди, тобто крім отєх трьох іще «Радуйте ся вєї людїє», та вєї 4 в текстах далеко ближших до тих, що мають ся в «Богогласїнках», тим то ми й лишаємо їх без уваги.

В. Коляди під польскї голоси.

Відомість. Польскі (ляцкї) коляди мають дуже красні голоси, для того-ж наш нарід дуже похашний їх співати, і є тої причини підробив я кілька коляд під найкращі є тих голосів, щоб на такий спосіб хоть рускі вірші під них підложити,

аби, як то кажут, і вовк ситий і коза ціла. Але, думаю я, лучше би нам таки наших питомих коляд триматись¹⁾).

I. На голос „W żłobie leży“.

Добрий вечер, щедрий вечер всему миру і світу!
Що там чути, що чувати в вефлеємскім²⁾ повіті?

В Вефлеємі мир чувати:
По господні благодати
Народив ся царь світа.

Пише цїсарь письма³⁾ з Риму на всю свою державу:
Най ся сходя всі народи до данского наставу!

Най ся сходя всі народи,
Кожде в місто свого роду,
По цїсарскім⁴⁾ уставу!

А Честнійша херувимів, благодатна, Святая,
Щоб сповнитп⁵⁾ розказ з Риму, у Вефлеєм спішає.

А там повно скрізь народу,
Нї спочинку, нї господи, —
В'на-ж ночує⁶⁾ у стаї.

А в ті стаї, у вертепі, у яселцях на сїні
Там родила Пресвятая пресвятого нам сина.

У яселцях 'го поклала,
Кінь з воликом загрівали
Нашу радість єдину.

А блаженні божі духи со ангели святими
Возвістуют⁷⁾ по воздухах на округ Вефлеєму:

¹⁾ У вид. »Рус. перк. и нар. кол. и шедр.« 1873, ся »відомість« виглядає ось як: »Польскі декотрі коляди мають красний голос, отже-ж і припали они декому до смаку, і не співає він їх тому, що они польскі, а тому, що на красний голос ідуть. Щоби завлюбки голосу не кортіло наших людей по польски колядувати, то кладу тут кілька руских колядок уложених під польскі голоси«.

²⁾ Перводр. Ветлесемскім і далі: в Ветлесмі. ³⁾ Перв. розказ. ⁴⁾ Перв. царскому. ⁵⁾ Автогр. поспухать. ⁶⁾ Перв. і ночують. ⁷⁾ Перв. возві-щають.

„Мир вам, братя, благо людем!
Мир на земли, мир усюди
І щаслива година!“

І ми Бога прославимо со святими ангели,
Як 'го духи преблаженні в Вєфлеємі славили:
Мир вам братя, мир вам тричи!
Добрий вечер, щедрий вечер,
І щаслива година!

Друк. »Рус. цер. и нар. кол. и щедр.« 1873, стор. 12—13
яко ч. II.

II. На голос „A wszoga z wieczora“.

Добрий вечер, годи! Христос нам ся родит
Із Діви Марії, світлість з неба сїє.
Ангелї співають, пастирів екликають;
Пастирі приходя, Христа в'ни находя
В колешни, у стайни, Господную тайну;
В яселцях на сїні Господного сина;
Предвічного Бога в вертепі убогім.
О Боже зрожений, будь нам ублажений,
Змилуй ся над нами, як над пастирями:
Дай мирно прожити, царства доступити!
О пречиста Діво, блаженна Маріє,
Моли за нас Бога Христа, сина твого,
Царя всего світа во віки і віки! Амінь!

III. На голос „Pasli pasterze woły“.

Ангіль пастирям мовив у зелені діброві:
„Гой ідіте, пастирі до святої вечері!
То вечера велика: народив ся владика;
То вечера святая: зійшов сам Господь з раю;
То вечера тай годи: сам Господь з неба сходить.
Нї в замки нї в чертоги, а у стаю убогу.“
Гой убога-ж ти стая, ти славная нам стала!¹⁾
Христос тя не цурав ся, у яселцях поклав ся!
В яселцях, в жолобочку на сїна²⁾ на вязочку.

1) Перводр. Ти стала нам славная. 2) Перв. сїнця.

Гой ти вязочку сїна, яка-ж ти нам щаслива :
Сам Господь покоров ся, на сїнци уклонив ся.
А кїнь з воликом стали, Господа загрївали.
Гой ти воле рогатїй, якїй же-ж ти богатїй,
Що Господь не цурав ся, межн вами уклав ся.
Гой вечере святая, ти зіслана нам з раю !
Ти вечере господня, всему миру предобна !
Свята Пречиста мовит : „Най ї Бог благословит !“

Друк. »Рус. цер. и нар. кол. и щедр.« 1873, стор. 10—11.
Тут вона покладена на першїм місці сего відділу.

IV. На голос „Hej w dzieñ narodzenia“.

Добрий¹⁾ вечер, годи ! щаслива година !
Дїва породила предвїчного сина ;
Ладо, Ладо, Ладо ! Все на свїті радо !
Щедрий вечер на землі !

Не в златнх палатах Бога породила,
А в бїднїм вертенї Господа повила. Ладо...

Не в білі перини Господа уклала,
На вязочку сїна Вічного поклала. Ладо...

Не межн царями Господь наш явив ся,
А між вівчарями в яселцях ложив ся. Ладо...

А блаженні духи в воздухах співають,
Убогнх пастирів у стаю сиравляють²⁾.

Убогі пастирі у стаю приходя,
У яслах на сїні³⁾ Господа находя.

А в світлім востоці зоря засвітїла,
Трех премудрнх царів вельми звеселила.

Злато, ладан, миро премудрі узяли,
У Єрусалимі про Христа питали.

Нема Христа Бога у Єрусалимі,
А в убогїй стаї, у яслах⁴⁾ на сїні.

¹⁾ Перводр. щедрїй. ²⁾ Перв. окликають. ³⁾ Перв. на вязочцї сїна. ⁴⁾ Перв. в ясельцях.

На убогу стаю царі не дивились¹⁾,
Христови в вертені тричи поклонились.

І ми Христа Бога всі благодаримо,
І разом с пастири весело гукнімо: Ладо і т. д.

Друк. »Рус. церк. и нар. куд. и щедр. 1873. стор. 14—15
яко ч. III.

V. На голос „Anioł pasterzom mówił“.

Ходит Господь по раю,
З Адамом розмовляє:
„Адаме!

Усе в раю є твоє,
Лиш з яблони одної
Тобі запрещаю“.²⁾

Гадина в корчи чує,
Тай Адама бунтує³⁾:
„Адаме!

Коли-ж в раю все твоє,
Чо' з яблони ти тої⁴⁾
Яблук⁵⁾ не коштуєш?“

„Кілько в раю яблін є,
Ми⁶⁾ Господь не сперає
Вживати:
Лиш з одної заповів⁷⁾
На свій вічний божий гнів,
І раю утрату“.

„Гой не бій ся, Адаме
Нічо ти ся не стане
На віки!
Урви яблука того,
Будеш старший над Бога,
І пан всего світа!“

¹⁾ Перв. Премудрі на вбогу стаю не тордились. ²⁾ Перв. Ти не позволяю. ³⁾ Перв. требус. ⁴⁾ Перв. Чом з яблони оттої. ⁵⁾ Перв Рвати. ⁶⁾ Перв. Іх. ⁷⁾ Перв. з оттої запретиш.

Каже Єва до мужа :
„Чо' боїш ся, мій друже ?

А дивн :

Я уперед¹⁾ приклад дам,
Ти над Богом будеш пан,
На віки щасливий!“

Адам яблука вкусив,
Увес рай ся зворушив.

„О горе!²⁾

Іде Господь до раю...
А³⁾ де-ж я ся сховаю
Поганий та голій?“

Ввійшов Господь в райский сад,
На яблонн видит гад.

„Адаме !

А де-ж ти є, небоже ?
Зробив єси негоже ;
Проклятю⁴⁾ єс даний!“

На се ангіль із мечем
Взяв Адама за плече,

Тай оже

'Го⁵⁾ витрутив на сей світ :
„Проклят єси⁶⁾ і твій рід,
Аж прийде син божий !“

А син той ся народив,
Цїлий сей світ свободив

Від муки,

І від пекла і злаго.
Єму да честь і слава
Во віки і віки !

Друк. »Рус. церк. кол. и шедр.« 1873, стор. 15—17.

¹⁾ Перв. Я ти вперед. ²⁾ Перв. доле. ³⁾ Перв. Ой. ⁴⁾ Перв. Проклоню. ⁵⁾ Перв. І. ⁶⁾ Перв. Проклятий будь.

VI. На голос [Nowy rok bieży¹⁾].

Гой добрий вечер, гой щедрий вечер! Чули новину?

Христос, син божий нам нині рожий, — добрий ве-

Г. д. в. г. щ. в. з Діви Марії [чер 'му.

В овечім хлівци, в зеленім сїнци — д. в. їн.

Г. д. в. г. щ. в. Ангелї ураз

„Мир вам“! спївають, вівчар скликають. Д. в. в нас!

Г. д. в. г. щ. в. Вівчарї у стх:

„Деж син той божий, пан новорожїй?“ Д. в. в них.

Г. д. в. г. щ. в. Вівчарї, глядїт:

А там за селом з віслям тай волом! Д. в. в світ!

Г. д. в. г. щ. в. Чому-ж мира Спас

Та не до царїв, та не до дворїв? Д. в. в нас.

Г. д. в. г. щ. в. Чому-ж до пастирь.

Бідних мужикїв Син божий приспїв? Д. в. в мир!

Г. д. в. г. щ. в. Гой знати, чому:

Бо нас полюбив, з ярма свободив. Д. в. 'му.

Г. д. в. г. щ. в. Та ще й добрий час

Як на небесїх, як ангелїв всїх, отак і у нас!

Г. д. в. г. щ. в. Та ще й година!

І божї матці, й Христовї ласці, і всему миру!

Г. Коляди іорданскї, тақ званї відохрестні або відорщанї.

Відомість. У вечер о-перед іорданскими святами і у самї іорданскї свята, то єст Богоявленїє, колядуют также, але лиш сеї коляди, і тих послїдних трьох коляд, що я помістив цїд титулом „Коляди за столом“²⁾. Лиш за кождим віршом не повтаряєт

¹⁾ В автогр. по словах »На голос« автор дописав оловцем: »Забув арїю, отже треба яку екомпонувати, або ще лучше єю коляду пехати«. Потїм єї слова оловцем перечеркнено і написано: »Польскїй текст забув, голос собі нагадав«. ²⁾ В нашїм виданю ч. IV. VII. VIII дав. висше стор. 638. 640.

ся „Добрий вечер у святій вечер“, але кажет ся (співаєт ся) „Іордан воду розливає“, або¹⁾ „Прийде Христос на вечерю“, або „Іван воду благословить“.

I.

Іордан²⁾ воду розливає,
Всім посполу в сего столу.³⁾
Там по ріці, по Іордані
Ходя черці с корогвами.
Ходя, ходя Христа ждучи,
„Во Іордані“ співаючи.
А Пречиста Христа взяла,
З ним на Іордан поспішала.
„О чирчики, богослови,
Схрестіт, схрестіт сина мого!“
Они-ж єго не хрестили,
На престолі положили.
Тай стали-ж в'ни бай думати,
Яке єму імя дати?
Яке дати, таке дати:
Хіба-ж Петром 'го назвати?
А Пречиста не злюбила,
Від престола відступила.
Стали-ж они знов гадати,
Яке єму імя дати?⁴⁾
Яке дати, таке дати:
Хіба-ж Павлом 'го назвати?
А Пречиста не злюбила,
Від престола відступила.
Стали-ж они знов гадати,
Яке єму імя дати?

¹⁾ Від сего слова доповнено з переднього слова до іорданських пісень у вид. «Рускій церк. и нар. коляды и щедровки» 1873, стор. 34. Те передше слово починає ся так: «На третій, то с водохрестний свят вечер і на Іордан або водоричи колядують пісні повтаряючи за кожним віршем: «Іордан воду розливає», і далі и. с.
²⁾ Тут і вводи далі в рукописі і в перводі. Іордан. ³⁾ Отсі два рядки стоять немов титул над текстом: властиво се рефрен. ⁴⁾ Отсей рядок і дальші 4 взято з перводі: в пізнійнім автографі їх нема.

Яке дати, таке дати:
Хіба-ж Христос 'го назвати?
Они-ж Христа охрестили,
На ім'я Ісусе положили¹⁾).
А Пречиста полюбила,
До престола приступила.

Друк. »Рус. церк. и нар. кол. и щедр.« 1873, стор. 34—35.
Початок у перводруку відмінний:

Там на ріці, на Йордані
Пречиста Діва сина купає,
Сина купає, ченців питає:
»Гой ченчики, Васильчики,
Охрестіте сина мого,
Сина мого єдиного.
Они взяли, не хрестили і т. д.

II.

Гой на ріці, на Йордані
Пречиста Діва Христа купає.
Як купала, вповивала,
У зірници колесала;
У зірници колесала,
У місяци заховала.
Прийшли, прийшли всі Жидове,
Всі Жидове кагалове:
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?“
„Ба я єго не дівала,
У Йордані заховала“.
Пішли Йордан в'ни снукати,
Христа Бога в нім шукати;
Увесь Йордан ізшукали,
Христа Бога не спіймали.
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?“
„Ба я єго не дівала,
У пшеници заховала“.

¹⁾ В перводр. сих двох рядків нема.

Пішли Жиди лани жати,
Христа Бога в них шукати;
Усі лани позжянали,
Христа Бога не спіймали.
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?“
„Ба я єго не дівала,
У темний ліс заховала“.
Пішли Жиди ліс рубати,
Христа Бога в ній шукати;
Усі ліси до ния стяли,
Христа Бога не спіймали.
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?“
„Ба я єго не дівала,
У зірниці колесала;
У зірниці колесала.
У місяци заховала“.
Стали Жиди з книг читати:
Мусів місяць Христа дати.
Ти місяцю, гой ти змінний,
Дав ти Христа на невірних!
А в'ни єго зараз взяли,
На тяжкії муки дали:
Веяке древо в пушки билц,
Ні одно ся не приймило.
Лиш червива тая ива
В Бога тяжко прогрішила:
Іза нігтів кров пустила.
А де тая кровця кане,
Там церковця зараз стане:
Там сам Господь служби служит
За здорових, за недужих,
За богатих, за убогих.
За кроваві Христа ноги,
За кроваві єго руки.
Слава. Христе, ти за муки.

III. (Пойордановець).

Гой ти пане господарю,
В тебе в дворі як у раю :
В тебе верби груші родять,
В тебе дочки в золоті ходять,
В тебе сини в царя служать,
Царівочку собі дружать ;
В царя дочку заручили,
Тай до дому пригостили.

Гой ти пане господарю,
В тебе в дворі як у раю :
В тебе воли половії,
В тебе плуги золотії,
В тебе двори все кидрові,
В тебе столи калинові,
На них скати¹⁾ все ляннії,
На них блюда циновії.

Гой ти пане господарю,
В тебе в поли як у раю :
В тебе лани як загаї,
В тебе хліби як Дунаї,
На них жита як жир ситі,
А пшениця як столиця ;
В тебе вівси жуборовії
І ячмені золотії.

Гой ти пане господарю,
В тебе в колі як у раю :
В тебе коні все турецькі,
В тебе зброї все стрілецькі,
В тебе воли як стодоли,
А корови як бороги,
В тебе вівці гори вкрили,
В горах зрубн без рахубн.

Гой ти пане господарю,
В тебе в скринях як у раю :

¹⁾ Скати — обруси. *Прим. невводр.*

В тебе скрині кованії,
В них червоні не бранії;
В тебе шуби соболеві,
Горностаї королеві,
А жупани як у пана,
А контуші всі в кожусі.

Гой ти пане господарю,
Щасть ти Боже із Йорданом,
І з водицев із царицев,
З усім домом, з усім двором,
І с твоєю дружиною,
І с твоєю челядкою,
І с синами соколами,
І з дочками як чічками.

Господарю як королю,
Щасть ти Боже з усім двором,
І с челядков богатою,
І с худібков рогатою,
І з рілями і з ланами,
І с сусїдми і с панами,
І з Господом Христом Богом,
На здоровлє на літ много!

Дай Боже! Що ми казали, аби то так стало ся! І вам і нам, і сему щасливому двору, і всему миру посполу! Най вам святить ся, веселить ся святая іорданьская водиця, як нині і в рік, і від року в рік, і на цілий вік! Дай Боже!

Друк. Рус. церк. и нар. кол. и шедр. 1873. стор. 37—40.

УІІІ. МАЛАНКА.¹⁾

А. Наша Маланка дністровая.

Передне слово.

Наші праотці, доки ще поробили їх християнами, то вірували у одного лиш Бога, у святого Прабога вседержителя, творця неба і землі. А мав він, казали, чотири сини і п'яту доньку, матір нашу

¹⁾ Сим спільним титулом обіймаємо два циклі пісень, незвісно коли написані Ф—чем і заховані ось у яких рукописах: I) в рукописній книзі коляд і щедрівок, що була описана више (стор. 604) і вся, крім Маланки, репродукована в попередній групі. Масло тут а) шкль «Наша Маланка дністровая» з передмовою, б) Винчоване до Маланки і в) Пляшованец до Маланки; II) в зошиті оправленім у бронзовий папір (більше 4-о, 30 карток, з них перша, шеста і 3 останні порожні, на другій титул: в горі зірка над шівмісяцем, намальована червоним, далі «Наша Маланка дністровая» — (слово «Маланка» також писане червоним): масло тут а) передмову, б) шкль пісень той сам що в рукоп. I під а), до него без окремого титулу долучено віршу ту саму, що в попереднім рукоп. поміщена під б); далі під тит. «Ой дай Боже», йдуть 3 пісні святоветірні (ті самі, що надруковані у нас више під ч. IV, VII, VIII стор. 638, 640), далі колядка та, що надрукована у нас више між застільними під ч. II, Б (стор. 637) і йорданська пісня I., див. више стор. 650, а в кінці в) Пляшованец до Маланки. В кінці III) в зошиті (мале fol. 20 карток, з них останні 3 порожні на першій титул): зоря над місячним серпом, «Ти Місяцю, ти Король! Красна Маланка е с Тобою! Трешять и дві пісні маланочні и русалні руского народа. Во честь и славу ему зібрав и зладив Ю. Федькович». Всі три рукописи — власність Рускої Бесіди в Чернівцях. Оба ті циклі видав 1894 р. О. Маковей у тилневнику «Неділя», літературний додаток до «Буковини», ч. 33, 34 стор. 257—272.

Землю, котру также Ладов святов звали. А ті чотири сини були: перший Ад, другий Яр, третій Рай, а четвертий Мир, межи котрих отец царство своє поділив, і то так: найстарший син Ад або Гад дістав преспод, потемок, студінь і зиму, за що єго також Змнем, Пеклом, Чортом, Бісом, Дивом і Злим звали і всі єго бояли ся, за що він дуже і на вітця і на братів і на сестру свою ворогував і їм. де лиш міг, усяку пакість творив, за що єго отець предвічний відрік ся і прокляв, і лиш ті решта три за синів своїх уважав.

А ті решта добрі три брата були собі як оден і орудували світлим сонечком, для чого їх і Білобогами звали. Найстарший, Хорош або Яр, з котрого опісля зробили Юрія, орудував весінним сонечком; середущий Рай, Рій, Грім, Черун, Купало, Воян, с котрого опісля зробили Івана, орудував літнім сонечком; а наймолодший Лад або Мир, з котрого опісля зробили Дмитра, орудував осінним сонечком, найслабшим з усіх, для чого єго також Безсилчком звали, з котрого Безсилчика опісля Васильчика зробили. А саме сонечко звали Вінтом або Світовидом і образували єго яко рицаря-богатиря у золотім шоломі на голові, сїм мечів при боці а осмий у праві руці, об'їжджающо[го] землю білими як сніг кіньми.

А Земля-Лада, приовідали, мала двоє дітій: одного сина і одну доньку. Син звав ся Король, Радогість, або Князь Місяць, а донька Весна або Маяна, з котрої опісля зробили Малану або Маланку, а то для того, що була усе му світу мила і єго цвітами і зеленим листом-маєм уквітчала. Але-ж бо і се було лихому вуйкови Змневи заздрісно, і для того завзяв ся він на нашу Маланку, аби ю у своє царство під землю дістати.

Як се єму вдало ся, як легкодумний змінник-Місяць свою сестру лишив, як родичі нерозсудну дівчину забули, і як нарешті первий¹⁾ брат Безсил-

¹⁾ Так первісно, потім словом поправлено: старший.

чик¹⁾, підбувше у Яра чи то у сплу²⁾, свою заручену і нарічену сестру з Змиєвої чи то зимової неволі слободив і з нев вітак подружив ся, — се все опіває отся наша маланочна коляда, матбути найкраща, котра нам по наших праотцях лишила ся. Бо у вісім день по празднику Коляді, то єст праздникови Лада-Мира³⁾, святкували наші праотці і праздник Маланки, то єст з зимової чи то змиєвої неволі визволеної весни. А святкували той красний і веселий праздник так :

Котре найкраща і найчестніша дівчина перебрала ся за Маланку, оден парубок за Василя (Чильчика), другий за Короля (Місяця), а третій за Діда-Змия з білов та довгов бородов. Маланка мала зірницю (звізду) на чолі, була прибрана у самі цвіти і мала з собов три подружечки з рожевими деревцями, котрі подібно, як она сама, були прибрані. Василь (Чильчик) був перебраний за ратая (оратаря), с чепигами або з серпом у руках ; а Король з новим місяцем на чолі, а яко мисливець з сагайдаком і луком. Решта леднів була то за плугатарів то за мисливців перебрана ; плугатарі водили з собов вола або барана, мисливці оленя або сокола, а Змиї-дід нарешті, убраний в буйволову шкіру і оперезаний гадюками, водив з собов тура або цапа, мав велику косу у руці і три гробарі з рускалями за поплічників.

Так ходила Маланка хата від хати. Дружина співала за музиков маланочної коляди, а сама Маланка похожала по світлиці і поралась яко домаха, але робила кожду роботу встріть, а то на памятку, що була у Змия невілницев, де мусіла кожду просту служку роботу робити, до котрої не мала ані зручності, звичайно яко царска дочка, викохана у гараздах, ані также⁴⁾ охоти, звичайно яко бранка і невілниця.

¹⁾ Оловцем перечеркнено »Без« і поправлено на »Сплчик« і в скобках додано : (Чилчик). ²⁾ Отсі слова від »підбувше« в рукоп. перечеркнено. ³⁾ Слова від »то« в автогр. перечеркнені оловцем і в перводр. пропущені. ⁴⁾ Слова від »ані зручності« до »также« в автогр. перечеркнені і в перводр. пропущені.

Але не вело се ся так, як тепер веде ся, що приберут якого там небудь свистуна-збиточника за Маланку і водят ся з нев'язної хата від хати, аби господареві збитки робити і у єго домі таку нехарь виводити, що брідко навіть і слухати, не то що дивити ся на таке!...

Бо кождий честний нарід чити і шанує перво-віцкі свої звичаї і обичаї. Німці, на примір, уберают на святній-вечер ялинове деревце, пускают на русалні свята вінки по воді і так далі. Але се веде ся у них торжественно і звичайно, не так як у нас, де без брідких збітків нічо обійти ся не може, і то таких, що порядні господарі і Коляди і Маланки і Зельмана і Рос-ігор гірше боют ся, як якої напасти.

Для того-ж, рускі ви ледїні: шануйте і не цурайтесь давних наших звичаїв! Але шануйте їх так, як се у других честних народів веде ся, а буде вам слава, людем честь, по праотцях же наших хорошая память!

О, дай Боже!

Друк. »Неділя« 1894, ч. 33 стор. 257—258. В автографі П) отсе передис слово виглядає так:

Наші праотці, ще не бувше хрестіянами, вірували в одного Бога-вседержителя, і звали єго Прабог. А Прабог, казали, мав одну доньку, Ладу-Землю або Царицу-Водицу, і два сини: одного доброго, а другого злого. Того доброго називали Лад, Царь-огонь, Світ, Світовид, Білобог, Дажбог, Хорош, Доброгість, Радогість і так далі, а того злого Змий, Зима, Смок, Ад, Гад, Пек, Пекол, Біс, Чорт, Чортовид, Ворог, Див і так далі. Лад орудував світлом, теплом, літом, усим добром, а Ад потемком, студенев, зимов і усим лихом, ворогував на свого брата Лада і творив єму яку лиш міг пакість, а то з ненависти, зависти і злости за того, що отец Прабог душе любив Лада і єму дочку свою Ладу за сонругу дав, а Ада-Змня не тільки що без пари лишив, але і го ще до того і в пекло. Пресподне, нетрудне зав-

дав. Для того-ж і жили оба братя у вічнім ворігстві і боролись уставично з собою: світло с потемком, тепло з студенев, літо з зимов.

А Лад з Ладов, приповідали наші праотці, мали также два сини і одну доньку. Найстарший син звав ся Лад-Сонечко, молодший Король-Місяць, а донька звала ся Весна-Маяна. Але Лад-Сонечко, котрий, як-же і єго отец. в одно з своїм лукавим вуйком Змзем-Зимов боров ся, ділав трояко: перший раз яко Безсилчик, то єст: зимове, слабе, молоденьке сонечко, ніби то малий хлопчик · вітак яко Силчик, то єст весінне, дуже сонечко, ніби то парубок, поборовший зиму; а парешті яко Велесилчик, то єст сонечко у найбільші свої силі, ніби то муж і царь всего світа. Для того-ж і образували єго яко узброєного рицаря на білім коні, Силчика яко ратаря-плугатаря с плугом і волом-Баланом, а Безсилчика яко малого хлопчика без зброї. Силчика призвали опісля Чильчиком і Васильчиком, а Маяну-Маланов або Маланков.

Але воріг Змий-Зима або поганій царь завзяв ся, нашу Весну-Маланку під землю у своє царство дістати, і чатував на ню, як пісень каже, під водою, аж доки лукаву свою думку не з'істив. Як се єму вдало ся, як легкоумний змінник Місяць свою сестру лишив, як родичі нерозсудну дівчину забули, як она у Змиві неволи бідувала і як нарешті старший брат Силчик (Чильчик-Васильчик) свою заручену і нарічену сестру з Змивові, чи то зимові неволі виратував і з нев вітак подружив ся, се все розказує і малує отєя наша маланочна коляда, матбути найкраща, котра нам по наших праотцях лишила ся. Бо у вісім день по празднику Ко-Ладі святкували они і праздник Маланки, перебравше одну дівчину за Маланку, одного парубка за Чильчика, другого за Місяця, третого за Змий-діда „з залізною бородою“, а решту дівчат і парубків за поїзд Маланки, Чильчика, Місяця і Змий, і ходили так хата від хати.

У хаті співав поїзд маланочної коляди, а сама Маланка похажала поважно по хаті і порала ся яко домаха, але робила кожду роботу встріть (на вивороть), а то на памятку, що була у Змія невіллицев, де мусіла кожду просту роботу робити, а то не на наш, людзкий, але на Змієвий, нашему зовсім противний і поперекручений лад. Але не вело се ся так, як тепер веде ся, що переберут якого там небудь свистуна-збиточника за Маланку, і водят ся з нев пяні хата від хати, аби господареві збитки робити і у єго дому таку пакість і нехарь виводити, що сором навіть і уповідати, а вело ся торжественно і звичайно, так як і нині кождий честний варід свої старовіцкі звичаї і обичаї шанує. Робім і ми так, а буде нам честь, а нашим праотцям слава!

Як причинки до Ф—чевих мітологічних комбінацій подаємо тут його родоводи та виклади ніби то старих славинських богів, що находять ся записані на двох піваркушах (тільки з одного боку, писано по части пером, по части оловцем, без дати), власність Руської Бесіди в Чернівцях. Нумерація наша.

І. Бог, Прабог, Вседержитель, Сварог (вічная премудрость).

Лада, Золотая паня, Золотая баба (вічная любов).

Їх син Лад (гармонія), Жив, Даждбог (мир), Сварожич (війна), Сонце, Хоре (хорошість), Місяць-Король, Перун (добрий вогонь, царь-вогонь), Радогость (вічна світлость, животдавна сила).

Лада (дочка божа)

Жива (звізда, з дитинов, яблуком)

Моряна (море, вода), Цариця-водиця (вічная Матерія, матір, живоносна сила).

Їх сини: Яровит (війт, вожд), Весна (Юрій), Молодість, Свіжість, (Жив), Лель (Лад), війна. Ругієвит (7 голов), Руєвит, Груєвит, Грієвит, Полель (Купало, Літо), Мужество, Велес-плник (7 мечів), Поревит, Боревит (зима), Буревий, Мир (Дмитрій).

II. Бог вседержитель або Прабог або Сварог.

Весна:	Літо:	Зима:
Ладо або Жив або Дажбог або Сварожич або Хорс-Сонце (Сі- янє).	Перун або Грім Вогонь (Зберанє).	Див, Чорнобог, Змий, Студінь. (Приготовленє).

III. Парабрама-Перун.

Бог-Прабог-Сварог-Житель-Царь, держитель-вседержитель,

має двох синів:

А. Сварожич-Хорс-Сонце і Місяць-Перун-Вогонь (теплота)-Дажбог-Радтан (?), Світовид (4 голови).

(ж.) Морена-Зоря-вода. Діва.

Б. Див-Змий, Студінь, темнота неплодна.

(ж.) Дивана. Стрілці 4 лиця. Кінь.

має трьох синів:

А. Ладо-Яровий, ясінний = Світло. Дух. Жив.

(ж.) Лада-Земля. Матерія. Жива. Колос, яблуко, цвіти, людей, 23/5—24/6.

Б. Ладо руєвий, Вогонь, літний, руйний, 7 голів, 7 мечів, 23/6 Перун, Літниця.

В. Ладо Поровий, 4 голови, 5-та на груди, без лютици.

Wintersonnenwende. Колядо. Різдво.

Frühlingsnachtgleiche. Ярило, Юрій, великдень.

Sommersonnenwende. Кунало, Зелні свята.

Herbstnachtgleiche. Мирган. Дмитро.

М а л а н к а.

1.

Ти Місяцю, ти Королю,
Красна Маланка є с тобою;
І є тобою і з собою —
Яеная зоря над головою.

Ти Місяцю, Яре-Яре,
Красна Маланка є тобов в парі ;
Бо ваша пара паровита,
У васильки оповита.

Ти Місяцю-срібнороже,
Тобі є ради сніжки в етозї,
Сноши в етозї, воли в возї,
Веселі гостї у дорозї.

Ти Місяцю, Царю, царю,
Красна Маланка є тобов в парі,
Бо ваша пара того годна,
Маланочка сестра одна.

2.¹⁾

А ти, Маланко, Маланочко,
Царь-Сонечка світлая дочко,
Ще й цариці, ще й землиці,
Сколисана у зірниці.

А ти, Маланко дністровая,
У тебе личко є коровая,
У тебе ручки як з лелїї,
У тебе ніжки як біль білі.

А ти, Маланко-веселичко,
У тебе місяць тай на личку,
А на чолї ясная зоря,
Ще й скупана в сніім морі.

А ти, Маланко, Ладо-Ладо,
У короля тобі ради,
А у царя в гусли грають,
Мисливців ся надївають.

3.

А учера із вечера
В срібні труби затрубили,

¹⁾ Нумеровано розділи тільки в автографі II і в перводруку.

Затрубили ба й на лови
На мисливців а в¹⁾ діброву.

О, сестричко Маланочко,
Пусти в стрільці на годиничку!
На годину, ба й на другу,
Бити тура с темного луга!

Ти Місяцю-брате, брате,
Не лишай мене саму в хаті!
Бо наша хата без коровая,
А моя слава золотая!

О, сестричко Маланочко,
Пусти в стрільці на годиничку!
На годину, на чотири, —
В срібні труби затрубили!

4.

Ти Місяцю срібнорогий,
Не йди від мене молоді!
За ворота вітер віє,
С чола мені зорю звіє!

О, Маланко, Маланочко,
Пусти в стрільці на годиничку!
На годину, ба й на другу,
Гнати тура с темного луга!

Ти Місяцю, брате рідний,
Не йди від мене як негідний!
Поганий царь під водою
З залізною бородою.

О, Маланко, ти сестрице,
Не йди по воду до водиці!
Маєш меди, маєш вина...
Я ся верну скоро днина!

¹⁾ Автогр. І: у.

5.

А Маланка не слухала,
Золотії кінви взяла,
Та й пішла в'на без стежечки
На дністровії бережечки.

Наша Маланка дністровая
Дністровую воду брала,
На камени ноги мила,
Тонкий рантух замочила.

Повій, вітре буйнесенький,
Виєши рантух тонесенький!
Повій вітре з Красно Іля.
Виєши рантух як більь білий!

А ще й вітер не повіяв,
Маланочку в воду звіяв...
А під водов царь поганий,
Сім рік¹⁾ жде вже на Малану.

6.

О, Маланко, Маланочко,
Посажу тебе в теремочку,
Кидровії кросна ткати,
Сріблом, золотом вишивати!

О, ти царю, ти поганий,
Не будуть твої кросна ткані,
Не будуть твої шитя шиті,
Не будуть твої кидри вкриті!

О, Маланко, Маланочко,
Посажу тебе у садочку,
Будеш пасти качку, качку
На зеленім мачку-мачку!

О, ти царю, ти поганий,
Не будуть твої кросна ткані,

¹⁾ В автогр. I: Чатус.

Не будуть твої шитя шиті,
Не будуть твої качки ситі!

7.

О, Маланко, тинец-тинец,
Посаджу тебе в челядинец,
Челядинец замітати,
Срібні блюда помивати.

О, ти царю, ти поганий,
Не будуть твої кросна ткані,
Не будуть твої качки ситі,
Не будуть твої блюда миті.

О, Маланко-веселице,
Посаджу тебе у світлиці
Павянії вінці вити,
Ще й позлітков золотити.

О, ти царю, стрію-Змию,
Павяні вінці я пошю,
Ще й подуну позолотов.
Але стрільцям на охоту.

8.

А учера із вечера
Рушили стрільці ба й на тура;
Тура гнали, та не вбили,
Ще й Змий-царя роздрочили.

Ти Місяцю, ти Королю,
Не гони тури по діброві,
Бо в мене тури дорогії,
По чотири золотії.

О, ти царю, ти поганий,
Тепер ся біта з собов станем,
Ні за тури, ні за дрочку,
А за сестру Маланочку.

Ти Місяцю, ти Королю,
Не гони тури по діброві,

Бо в мене тури ярі, ярі,
А Маланочка моя пара !

9.

А учера із вечера
Бив ся король з Змием-царем
На зелізнім току, току,
Та ні в жарти та ні в дроку.

Ти Місяцю, ти недруже,
Держи ся тепер дуже, дуже,
Бо у тебе шелем златний,
А у мене меч булатний.

А учера із вечера
Бив ся Король з Змием-царем ;
Король махнув — не поброїв,
Змий-царь махнув — перекроїв.

Ти Місяцю-перекрою,
Не гони тури по діброві,
Бо в мене тури дорогії,
По чотири золотії.

10.

А учера із вечера
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До батечка¹⁾ в дари слала.

Батько-ж дари не приймає,
Маланки ся відрікає :
В мене Маланка царська дочка,
Не Змиева челядочка.

А учера із вечера
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До ненечки в дари слала.

¹⁾ В автогр. П і в перводр. батечка і зараз далі бадько.

Ненька-ж дари не приймає,
Маланки ся відрікає:
У мене дочка не шваля-ткаля,
А з Василем зарученая.

11.

А учера із вечера
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До братчика в дари слала.

Ти Місяцю-брате, брате,
Не дай ти мені пропадати,
Не дай ти мені шовком шити,
Золоті блюда в Змивя мити!

О, ти сестро, ти небого,
Не слухала-єс слова мого:
Твої-ж дари не приймаю,
Ще й тебе¹⁾ ся відрікаю.

О, горечко-ж моє, горе!...
Злетіт лебеді, з моря, з моря,
Тай порадьте, лебедочки,
Бідну-ж мою головочку!...

12.

А учера у сім часі
Наша Маланка вмивала ся,
Аж пливе лебідь долів водою,
Єму косиця за головою.

О, Маланко, Маланочко,
Відгадай мені загадочку:
Котре зіле всі люде знають,
В неділю рано засівають?

О лебедю, лебедочку,
Не трудна твоя загадочка;

¹⁾ В автогр. II і в перводр. На віки ти.

Котре-ж бо зіле в світі гоже,
Як мая рожі? — О, милий Боже!...

О, Маланко, Маланочко,
Не вгадала загадочку;
Одно лиш зіле ввєс мир знає,
Васильчиком називає.

13.

А учєра із вечєра
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До Василя в дари слала.

О, чильчику, Васильчику,
Посію тебе в городчику,
Буду тебе шанувати,
Тричи на дєнь поливати.

А с чибричку кіля бити,
Бєрвіночком городити,
В неділю рано промикати,
За русу косу затикати.

Щє й притулю до сердєчка —
Лиш ратуї мя, Василєчку,
Бо лихий царь під водою
З зелізною бородою.

14.

Лежит Василь долів личком
В городчику під зілєчком,
Лежит, лежит та й думає,
Що робити тепєр має?

О, ви стрільці ловці, ловці,
Порадьте-ж мої ви головці:
Чи з лихим ся царєм брати,
Чи йти в поле, та орати?

О, чильчику-Васильчику,
Чотири мечі на клинчику,

Та ще й шелем золочений,
Васильками уквітчений.

О, чвльчику Ладо, Ладо,
Якої-ж тобі ради, ради?
У тебе рада полученая:
Маланочка зарученая!

15.

А учера у сїм часї
Наша Маланка купала ся,
Аж пливе лебїдь долїв водою,
Їму косиця за головою.

Відки, відки, лебедочку?
Від Василя, Маланочко!
Що за Василь, лебедочку?
А царскїй син, Маланочко!

Що він дїє, лебедочку?
Оре, сїє, Маланочко!
А чим, а чим, лебедочку?
Мечем, мечем, Маланочко!

Та лиш самий, лебедочку?
Ба з стрїльцями, Маланочко!
А з якимп, лебедочку?
А с царскими, Маланочко!

16.

А учера у сїм часї
Наш Васильчк воли пасе,
Аж пливе лебїдь долїв водою,
Їму косиця за головою.

Відки, відки, лебедочку?
Від Маланки, Василечку!
Що в'на дїє, лебедочку?
Жемчуг сїє, Василечку!

За ким, за ким, лебедочку?
За Василем, Василечку!

А за котрим, лебедочку?
Тобов самим, Василечку!

Чи по воли, лебедочку?
Ба в неволи, Василечку!
Казав їй Змий качки пасти,
Ще й зелізний кужіль прясти.

17.

А учера із вечера
Пасла Маланка ба й качура,
Та й пасучи загубила,
Шукаючи заблудила.

Заблудила в чисте поле,
Аж там Василь сїє, оре,
Аж там Василь оре, плужит,
За Маланкою вельми тужит.

О, чильчику, Васильчику,
Посїю тебе в городчику,
Буду тебе шанувати,
Тричи на день поливати.

А с чибричку кіля бити,
Бервінчиком городити,
В неділю рано промикати,
За русу косу затикати.

18.

А учера із вечера
Зберав Василь стрільців сна,
Та ні на гир, ні на лови,
Ні на тури у діброву.

О, ви стрільці молодії,
Чи маю на вас я надїю?
Бо з Змий-царем трудна справа...
Щоб не пропала моя слава.

О, чильчику, Ладо, Ладо,
Якої-ж тобі слави треба?

У тебе слава получена :
Маланочка заручена.

То-ж беріт, хлопці, луки в руки,
Та й підемо на прилуку,
На прилуку прилучену
За Маланку заручену.

19.

А учера із вечера
Бив ся Василь з Змиєм-царем.
Що Змий махнув — рука ввяла,
Василева-ж перетяла.

О, ти Змию, ти поганій,
Не будут твої кросна ткані,
Не будут твої блюда миті,
Не будут твої качки ситі!

Ти Василю, ти лукавий,
Позбавив-єс мя мої слави!
Ні Маланки, та ні долі,
Та ні віка, та ні волі!

О, ти царю, о, ти Змию,
У твоїх тирбїх руки мию,
А твоїов костев стріли перю
А твоїов¹⁾ славов землю стелю!

20.

А учера у сїм часї
Наша Маланка чесала ся,
Чесала ся, вквітчала ся,
Васильчика сподївала ся.

О, чильчику, Васильчику,
Посїю тебе в городчику,
Буду тебе шанувати,
Тричи на день поливати

¹⁾ В автогр. П і в перводр. своїов.

А с чибричку кіля бити,
Бервінчиком городити,
В неділю рано промкати,
За русу косу заткати.

А раненько ще й в неділю
З Васильчиком в церьков іду
Під павяний вінец, вінец,
На золотий на перетінец.

21.

А ти, пане господарю,
Пусти в світлицу¹⁾ нашу пару,
Бо в нас Маланка не вкраджена,
Попід сонце проваджена.

А в тебе двори як столиці —
Пусти Маланку у світлиці,
Бо в'на була в Змня, в Змня,
Всю роботу переймила.

Бо в нас Маланка не вкраджена,
Попід місяць проваджена,
Як помне, помалює,
То й сам царь ся задивує.

Бо в нас Маланка не вкраджена,
По під зарю проваджена,
По під зарю проваджена,
З Васильчиком заручена.

Вінчованє до Маланки.²⁾

А ти, пане господарю,
В тебе в дворі як у царя:
В тебе стелі все кидрові,
А помости маймурові,

¹⁾ В автогр. II і в перводр. світлиці. ²⁾ Сей титул тільки в автогр. I.

В тебе стїни мальовані,
Сріблом, злотов цвітковані.

А ти, пане господарю,
В тебе в клітї як у царя :
Куда станеш — усе скриня,
Куда глянеш — кармазини.
А від мирси, від хрустали
Всї ся гряди повгинали.

А ти, пане господарю,
В тебе в скринях як у царя :
Усї в срібло кованиї,
В них червонні не бранїї,
В них жемчуги не киванї,
В них коралї не вберанї.

А ти, пане господарю,
В тя подвіре як у царя :
Куда станеш — кошарочка,
Куда глянеш — отарочка ;
Куда станеш — все стодоля,
Куда глянеш — божа воля.

А ти, пане господарю,
В тебе стайні як у царя :
В тебе конї все турецкі,
В тебе воли загорецкі ;
В тебе конї в сріблї дзвоня,
В тебе воли від короля.

А ти, пане господарю,
В тебе лани як у царя :
В тебе лани як загаї,
На них жита як дунаї,
На них жита як жир ситї
А пшениця як столиця.

А ти, пане господарю,
В тебе жона як у царя :
Бо де ходит, жемчуг сходить,
А де ступит, село купит,

Вогонь¹⁾ кладе — злот хрест найде,
По воду йде — вина несе.

А ти, пане господарю,
В тебе чада як у царя :
В тебе сини як королі,
Чи до зброї, чи до волі,
А як старший збираєт ся,
Бендер-місто здрегаєт ся.

А ти, пане господарю,
В тебе дочки як у царя :
Сидя собі у світлиці,
Та леліют як зірниці,
Співаночок співаючи.
С павян-пюрців вінки вючи.

А ти, пане господарю,
В тебе челядь як у царя :
На них шуби собольові,
А сорочки рантухові,
А чобітки сріблом куті,
Всі в бервінку та у руті.

А ти, пане господарю,
Щасть ти, Боже, на всю цару !
Куда глянеш — всі ся клоня,
В церков ідеш — в дзвони дзвоня.
С церкви ідеш — в гусли грают,
Три королі пострічают.

Господарю як королю,
Щасть ти, Боже, з усим домом,
І с челядков богатою,
І с худібков рогатою,
І з Господом святим Богом,
На здоровя, на літ много !

Друк. Пейля. лод. до Буковини. 1894, ч. 33 стор. 361—362.

¹⁾ В автогр. І. Огонь.

Пляшованец до Маланці.

Наша Маланка задністровая :
Лиш скрипа рипа — она гуляє.

Наша Маланка як та зазуля :
Лиш скрипа рипа — она вже вчула.

Наша Маланка веїм людем мила :
Та ще би краща, коби не пила.

Кварта горівки на сніданечко,
А друга кварта до подушечки.

Ї-ж подружечка так як і она :
Брови як в гуски, рот як в ворони.

А братчик Місяць парень за себе :
Загубив торбу, летючи з неба.

З неба летючи, як чміль гудючи,
На полюване с котами йдучи.

А наш Васильчик напередовец :
Украв в сліпої пів-сороковец.

Сліпа-ж уздріла — заверещала :
Коби був просив, була бих дала !

А наші стрільці завзяті много :
Заяц с капусти, а в'ни у ноги!...

А наші орці годні молодці :
Орали мівко, вродив ся дїтько !

А наш Зміїско добрий дїдиско :
В усіх питає, чи корчма близко ?

А Баба-Яга летить як шиба,
Кочує веслом оперед себе :

О, дїду, дїду, що ти гадаєш ?
Сидиш у корчмі, штанів не маєш !

О, тихо, бабо, та не торкоти!
Маєш міх клоча, штани ми вилети!

Та я тут зараз такі сплету ти,
Що не понесеш, пустий ти труте!

А дома, стрію, головку змию ♪ ..
Та гайда на піч, дурний ти Змию!

Друк. Неїля. дол. до Буков. 1894. ч. 33 стор. 364.

Б. Ти місяцю, ти королю!

1. Гой в суборі.

Збором на море, Боже, ідемо,
Ясную зорю з собов ведемо,
Гой та не зорю, та не зірничку,
А Маланочку та й на водичку.

Не на водичку, на синє море,
Там Маланочки яснії двори,
Там ї світлиці все з веселиці,
Там ї тереми все жемчужневі.

З раю до гаю, Боже, ідемо,
Божего сина з собов ведемо
У єго двори, в єго покої, —
Ясний 'му місяць над головою.

А він сам молод сонечком сходить,
Сімсот молодців королем водить,
В океан-мори личко вмиває,
На делій-ложи припочиває.

А в него коні всі в крилця дзвоня,
Всі як білі білі, всі сімсот в еріблі;
А в него слуг сім, сім сотень стрільців,
В ясних шеломах, всі в мечі дзвоня.

Сполом на поле, Боже, ідемо,
Світлу пару з собов ведемо,
Семисилчика з Маланочкою,
Місяць і зоря над головою.

2. Як Дух божий!

З нащада світа не бі нічого,
Окрем Прабога, Бога одного;
Спочиває-ж він на трьох голубах,
А три голуби на райскім дубі.

Чи дуб, чи явір, чи осиночка,
Райске деревце — Змий корінь точить:
Рви ся, вали ся, райске ти древо,
Не буде с тебе церков рублено!

Гой подув Господь Духом в началі,
Світло сійнуло, небо ся стало,
І теплоточка з божего личка,
І веселичка з божего очка.

І рече Господь: Ти моє чадо,
Ти єси син мій, ти моє Ладо,
Ти єси мій Даждбог, мій Велесилчик,
Первен з начала, сам Семисилчик!

І будеш сонцем світ об'їжджати,
Ясен як місяць мір освіщати.
І синим небом деревце вкриєш,
В Змиєвих кривіх ручки умиєш.

Гой бо Змий-Пекол, ворог проклятий,
Хоче ми царство й силу узяти;
Ти-ж 'го походиш, ти-ж 'го побореш,
Волом-баланом всю землю з'ореш!

3. О Прабоже!

Збором на море, Боже, ідемо,
Жертву з дарами тобі несемо,

Оперед нас ся проскур кочає,
Твоїм путем нас, Боже, провадить.

А твої пути зорями куті,
А твої ніжки всев землев вбуті,
А твої ручки правду тримають,
Правдойов твоїов світ повертають.

З раю до гаю, Боже, ідемо,
Райске деревце з собов несемо,
Гой то деревце в гору ся вило,
Голубим щитом голубо цвило.

Гой а ми, Боже, тебе благаєм :
Благослов наше деревце з раю,
Аби ся вило, голубо цвило,
Райські яблучка сивно зродило.

Сполом с полоном, Боже, ідемо,
Два короваї з собов несемо,
Як сонце ясні, як місяць красні ;
Благослов, Боже, би були щасні !

Два короваї, пшеничка з медом ;
Благослов, Боже, з синого неба !
Аби ся гори нам отворили,
Аби ся поле полоном вкрило !

4. Ще й з Любойов !

Гой подув Господь по щиту-гору,
Вкрило ся небо зорев та зорев ;
Гой то не зоря, то Маланочка,
Прабога чадо, Прабога дочка.

Гой ти Маланко, Ладо і Люба,
Два три голуби на явір-дубі,
Гой най добудуть живного твору,
Гой з під явора, з під русла моря !

Гой то не явір, то звіздоношец,
Даждбог мій, Ладо, мій Животрожец ;

На руслі моря біле каміне,
А під камінем живе коріне.

Гой а на дубі два-три голуби,
В'ни с під коріня камінь добудуть,
А з камінчика церківця стане;
В неділю рано землю огляну.

Гой бо в неділю сонечком зйду,
Сьвіт оглядати в неділю прийду,
На трьох голубах на яворочку,
Моя ти Ладо, моя ти дочко.

В неділю рано землю огляну,
А Маланочка до слюбю стане,
З Велесплчком зарученая,
Ще попід зорю проважена!

5. Гой учуй нас!

Збором на море, Боже, ідемо,
Чорного тура з собов ведемо,
Оперед нас ся проскур кочає,
Там она стане, де Бог гадає.

Стане-ж в'на, стапе, на райских дверех
В божих світлицях, в божих тереміх;
Божі тереми під короваем,
Боже деревце в рай ся хиляє.

А ми до раю з гаю ідемо,
Чорного тура з собов ведемо.
Бо чорні тури — Змнєві слуги,
Перевернули всі божі луги.

Ще й божий явір, деревце з раю,
Перевернути, Боже, гадають,
Боже деревце, Малани рожі,
Не помози їм, сине ти божий!

Сполем с полоном, Боже, ідемо,
Чорного козла з собов ведемо;

Чорнії кози вороги божі,
Гой перенесли Малани рожі.

Гой ми-ж бо, Боже, Даждбога слуги,
З'оремо луги в золоті дуги,
Ще й синим пюрцем їх заволочим,
А Даждбог кровцев своїв примочить.

6. У началі!

З божего личка впала зірничка,
З тої зірнички стала росичка,
З тої росички голубе море,
А серед моря шкляннії гори.

На шклянних горах шовкові луги,
Обгорожені в золоті дуги,
В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічи-тричи.

Гой питала ся зоря у моря,
Та кому будуть шкляннії гори,
Шкляннії гори, шовкові луги.
Обгорожені в золоті дуги,

В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічи-тричи?
Гой будуть они бай Маланочци,
Гой Маланочци, Прабога дочци!

А Маланочка Бога просила:
Скить, Боже, луги твойов ти силов,
Най насажу я ярії рожі,
Ярії рожі — мій милий Боже!

Ще й най засію яру ишеничку.
Ї зелене винце на веселчку,
Зелене винце людем на пропій,
Яру ишеничку в церкви на престів!

7. Гий бре море!

Гой штала ся зоря у горя,
Чого руйнуло океан-море?
Гой як же-ж мені ба й не ревіти,
Гой пропадають Прабога діти.

Прабога діти: Прабога синчик,
Даждбог як місяць, як Велесилчик:
Прабога діти: Прабога дочка,
Яснов зорею та Маланочка!

Гой бо у морі, у океані
Гой водворив ся Змий-царь поганий:
А в него слуг три, три буйні вітри,
Три вітри бурі, три буйні тури.

Світ ними зібе, світ ними зожже,
Світ ними трутить, мій милий Боже!
Й шовкові дуги в золотих дугах —
Три буйні вітри, Змиеві слуги.

Світ ними зібе, світ ними зборс,
Деревце трутить в океан-море:
Буйними тури, своїми слуги.
В золотих дугах шовкові дуги:

Ще й білі рожі — мій милий Боже!
Гой пропадають діти Прабожі:
Прабога синчик: Сім-Велесилчик!
Прабога дочка: Зор-Маланочка!

8. У неділю!

Гой скаржила ся в неділю рано,
Гой скаржила ся паша Малана,
Гой скаржила ся самому Богу,
Самому Богу, отцу Прабогу:

Маю-ж я, каже, буйнії дуги,
Обгорожені в золоті дуги,
В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічи-тричи.

Маю-ж я, каже, ярїї рожї,
Ярїї рожї, мій милий Боже!
Маю-ж я, каже, й яру пшеничку,
Й зелене винце на веселичку!

Й зелене винце на шклянних горах,
А Змий поганий на руслі моря,
Гой має слуг три — три буйні вітри,
Три вітри бурї, три ярї тури.

Світ ними трутить, світ ними зожже,
Й ярїї рожї — мій милий Боже!
Й ярїї рожї й яру пшеничку,
Й зелене винце на веселичку!

Світ ними зіжже, світ ними зборе,
Деревце трутить в океан-море,
Й яру пшеничку в церкви на престів,
Й зелене винце людям на закін!

9. Гой Королю!

Гой а учера та із вечера,
Гой засїв Прабог та й до вечерї,
Оперед Богом два-три престоли,
Оперед ними син божий стоїть.

Гой сину, сину, Даждбог, мій сину,
Срібна ти чаша з зеленим вином,
Лиш займи тура с темного луга,
С темного луга Змий-царя слуги!

Гой я не піду, того не зділю,
Кляла Маланка рано в неділю,
Що я учах і ярую рожу,
Тура не займу — мій милий Боже!

Гой ти синчику, Велесилчику,
Гой міч-пересїч ти на клинчику,
Лиш займи тура с темного луга,
Гой займи тура, Змий-царя слуги!

Гой я не піду, того не здію,
Кляла Маланка рано в неділю,
Що я ухах ї ярую рожу...
Тура не займу — милий мій Боже!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Прожени тура з ярого поля:
А у неділю, в неділю рано,
Сам з Маланкою вас повінчаю!

10. Ладо й Ладо!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Красна Маланка, княже, с тобою,
Красна Маланка, голубе море,
Над головою ясная зоря.

Гой Маланочко, гой ти зірничко,
Вмий собі личко божов росичков,
Божов росичков: в неділю рано,
З Велесилчиком до слюбу станеш!

Гой ти Силчику-Велесилчику,
Посію тебе у городчику,
Тай буду тебе та й шанувати,
Тай тричи на день та поливати!

Гой а з чибричку та кіля бити,
А барвінчиком та городити,
В неділю рано та промикати,
За русу косу та затикати!

Гой ти Місяцю, гой ти вівчарю,
Красна Маланка с тобою в парі.
Красна с тобою, красна з собою,
Ясная зоря над головою!

Гой ти Маланко, ти лебедочко,
Гой затич собі та головочку
В павяні пюрця, в рожеве зіле,
Підеш до церкви рано в неділю!

11. Гой ви стрільці!

Гой а учера та із вечера,
Гой сходит Місяць Королем-Блем,
Розсипав срібло, розсипав злото.
Сам скликав стрільців та й на охоту.

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Гой пусти мене на годиночку,
Гой пусти мене ще і на другу :
Ой гоня тура с темного луга!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не лишай мене на мори долю :
Бо море доля без коровая,
А моя слава зорею грає!

Гой а учера та із вечера,
Схожував Місяць Блем-Королем,
Розсипав срібло, розсипав злото,
Сам скликав стрільців тай на охоту.

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Гой пусти мене на годиночку!
Гой пусти мене та й на чотири,
В золоті труби ба й затрубили!

Гой ти Місяцю, гой ти вівчарю,
Не лишай мене ясну як зарю :
Змий-Царь поганий на руслі моря,
Звіє з чола ми ясную зорю!

12. Лелій зоре!

Гой ти Маланко, ясная зоре,
Красний Всесилчик с тобою-море,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му Місяць пад головою.

Гой ти Місяцю, гой ти голу́бку,
Стоїть винце ти в золотім кубку,
А на клиночку твій міч точений,
А на столі ти колач плетений.

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Посажу тебе в виноградочку,
Та й буду тебе та й шанувати,
З райськими пташки та й вартувати.

Гой а з чибричку та кіля бити,
А васильчиком та й городити,
В неділю рано тай проривати,
Во всі церковці у дари слати!

Гой ти Маланко, Море-Морано,
Красний Всесилчк в неділю рано,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му Місяць над головою.

Гой ти Місяцю, ти Велеспле,
Не лишай мене ще й заручену,
Змий-царь поганний на руслі моря,
Звіє з чола ми ясную зорю!

13. Гой ти Леле!

Гой а учера, та із вечера,
Зійшла Маланка яснов зорею,
Сипала рожі, сипала маї, —
Гоя, дівчата, гоя до гаю!

Гой ти Місяцю Велесилечку,
Гой пусти мене лиш на хвилечку,
Гой там дівчата в Зельмана грають,
Най Маланочка в них погуляє!

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Маєш тереми на забавочку,
А за ворота три вітри віють,
З чола ти зорю у море звіють.

Гой а учера, та із вечера,
Зійшла Маланка яснов зорею,
Сипала жемчуг, рожі й барвінчик, —
Гоя, дівчата, гоя на вінчик!

Гой ти Місяцю, Сійбог-Роките,
Пусти на море, ніжки лиш вмити!
Жовтим пісочком не зробю сліду,
Ножечки вмю, до дому піду!

Гой ти Маланко, райская птичко,
Вмюють ножечки вірні служечки:
Змий-царь поганий на руслі моря,
Схопить з чола ти ясну зорю!

14. Гой та рано!

Гой у неділю, в неділю рано,
В золоті труби славно заграно,
Ой грали, грали, а все то ловці,
Велеслчика стрільці-молодці.

У них трубочки все жубровії,
На них шеломи все золотії,
А в них снопочок ясних стрілочок,
А через плечі срібний тулочок.

На них шеломи все золочені,
А в праві ручці мечі точені,
А на шеломах вірлові крила,
Тугії луки, все семислі.

Тугії луки, золоті стріли,
Під ними коні як срібло білі,
Як срібло білі, все семислі,
Золота грива всю землю вкрила!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві,
Бо в мене тури та дорогії,
Все по чотири та золотії!

Царю ти лютий, царю ти Змю,
У твсіх кривих руки умю,
Не псуй ти тури ярії рожі —
Красна Маланка — милий мій Боже!

15. Гой ти доле!

В неділю рано пави літали,
По мори краєм пірця роняли,
А Маланочка за ними ходить,
Павляні пірця в траві находить.

З травиці брала, в рукавц клала,
З рукавця брала, на столк слала :
З столика брала, віночок плела,
Сухозолотом позолотила.

Гой ти віночку, ти мій павлянній,
Піду на море в неділю рано,
Чи не вгадає голубе море
Гой Маланочки сужену долю ?

А у неділю, та дуже рано,
Наша Маланка віночок брала,
Тай пустила 'го долів бодою :
Вгадай, віночку, мою ти долю !

Гой коли підеш, підеш, не станеш,
Піду до церкви в неділю рано :
А коли підеш кидки по фили,
То в синім морі личко умню !...

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Не пускай морем долів віночки !
Змий-царь поганій на руслі моря,
Звіє з чола ти ясную зорю !

16. Ой та горе!

Наша Маланка зарученая,
Долів водою вінчик пускала,
На камінчику ножечки мила,
Біль-рантушечок тай замочила.

Гой повій вітре ти із Поділя,
Висуши рантух ти як біль білий !
Гой повій вітре та буйнесенький,
Висуши рантух та й тонесенький !

Гой повій вітре та кидки д'горі,
Лиш не звій з чола ясну ми зорю!
Гой ще-ж бо й вітер та не повіяв,
Зорю з Маланков у море звів!

А у неділю, та дуже рано,
Море заруло, море заграло,
Бо на дні моря, на руслі моря,
Змий-царь поганий, Змий-царя двори.

А у тих дворах сімсот теремів,
А в тих тереміх Змий-царь студений,
А в него слуг три — три буйні вітри,
Три вітри бурі, три чорні тури.

Повійте вітри та кидки д' горі,
Звійте Маланку до мене в море!
Бо та Маланка зарученая,
Гой до сердечка мого пристала!

17. Гой під морем!

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Посажу тебе у теремочку,
Та на кидрових та кросніх ткани,
Шовком забори та заберати!

Золотом-сріблом ручники шити,
Паволоками все обводити,
Дрібним жемчугом все доокола,
Покривалечка все на престоли!

Підем до церкви в неділю рано,
Коло престола до сльобу станем,
А під ножечки все ручничечки,
Ще й ярі рожі — мій милий Боже!

Гой ти Змий-царю, гой ти студений,
Не буду-буду в твоїх тереміх,
Не будуть твої тай кросна ткани,
Не будуть твої забори брані!

Не будуть твої ручники шиті,
Не будуть твої скамниці вкриті,
Ніже скамниці, ніже престоли,
Ніже я тобі суджена доля!

Ніже у церкві в неділю рано,
Ніже с тобою до слюбу стану,
Ніже в ножечки ти рантушечки,
Ні білі рожі — ох милій Боже!

18. Гой у мачку!

Гой Ладо, Ладо, ти Маланочко,
Посажу тебе та й у садочку,
Посажу тебе в зеленім мачку,
Та будеш пасти зелізну качку!

Зелізну качку, морское стадо,
В шовкових травах — гой Ладо, Ладо!
Вола-Балана на сімсот горах,
Чорного тура в гаях-самборах!

А три стадниці на трясавици,
А три голуби на сухім дубі,
Ще й оленсчка края-дуная,
Ще й в винограді пташечки з раю!

Гой ти Змий-царю, гой ти студений,
Не будуть твої стада пасені,
Ніже стадниці на трясавици,
Ніже голуби на сухім дубі!

Ні білий олїнь края-дуная,
Ні в винограді пташечки з раю,
Ні білий Балан на сімсот горах,
Ні чорні тури в гаях-самборах!

Ні твоя качка в зеленім мачку,
Ні Маланочка в твоїх садочках,
Ніже в неділю до церкви піду,
Ні ярі рожі — ох милій Боже!

19. У тереміх !

Ой голя, моя ти Маланочко,
Посажу тебе в челядиночку,
Мій челядинчик гої замітати,
Срібнії блюда тай помивати !

В моїх тереміх золоті мости,
А на помостах гості та гості,
Будеш їм меду тай доливати,
Будеш їм білі ліжечка слати !

А мої гості під шеломами,
Підем до церкви в неділю рано,
А під ножечки все ручничечки,
Ще й ярі рожі — мій милий Боже !

Гої Змию, Змию, царю поганій,
Не будуть твої коверці ткані,
Не будуть твої качки пасені,
Не будуть твої двори метені !

Та ніже твої золоті мости,
Та ніже твої гості та гості,
Та ніже чашки все медовії,
Та ніже ліжка все як біль білі !

Ніже бояри під шеломами,
Ніже до церкви в неділю рано,
Ні під ножечки та ручничечки,
Ні ярі рожі — ох милий Боже !

20. Гої та море !

Гої питала ся зоря у моря,
Чого рунуло океан-море ?
Гої якже-ж мені ба й не ревіти ?
Гої пропадають Прабога діти !

Прабога діти, Прабога синчик,
Даждбог як місяць, сам Велесилчик ;
Прабога діти, Прабога дочка :
Ясна зоря як Маланочка !

Гой бо у морі, у океані,
Гой водворив ся Змий-царь поганій:
А в него слуг три — три буйні вітри,
Три вітри бурі, три буйні тури.

Світ ними зможе, світ ними зожже,
Світ ними трутить — мій милий Боже!
Й шовкові дуги в золотих дугах —
Три буйні вітри, Змиєві слуги.

Світ ними зібє, світ ними зборе,
Світ ними трутить в океан-море:
Буйними тури, своїми слуги,
В золотих дугах шовкові дуги.

Ще й білі рожі — мій милий Боже!
Гой пропадають діти Прабожі:
Прабога синчик, той Велесилчик!
Прабога дочка, та Малапочка!

21. Гой та рано !

Гой у неділю, та дуже рано,
В золоті труби славно заграно,
Ой грали, грали, а все то ловці,
Велесилчика стрільці-молодці.

На них шеломи все золотії,
У них трубочки все жубровії,
На них снопочок яєних стрілочок,
А через плечі срібний тулочок.

На них шеломи все золочені,
У праві ручці мечі точені,
А на шеломах вірлові крпла,
Тугії луки все семисилі.

Тугії луки, золоті стріли,
Під ними коні як срібло білі,
Як срібло білі, все семисилі,
Золота грива всю землю вкрпла.

На них шеломи все золотії,
Під ними коні як срібло білі,
Під ними коні все в крилця дзвоня :
Підем на лови гой до діброви!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Бо в мене тури та дорогії,
Все по чотири та й золотії.

22. Гой ви тури!

Гой а учера, та дуже рано,
В золоті труби славно заграю;
Ой гоня тура с темного луга
Велесилчика вірнії слуги.

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Бо в мене тури та дорогії,
Все по чотири та золотії.

Поганий царю з русла ти моря,
В неділю рано тебе поборю,
А в твоїх кривих руки умню,
А своїм славом всю землю вкрию.

Гой а учера, та дуже рано,
Золоті труби славно заграли,
Славно заграли, в світ знати дали,
Славні два царі до міри стали.

Гой Даждбог вдарив, та не походив,
А Змий-царь вдарив, у ручку вгодив;
Веселил вдарив, та й не потрафив,
А Змий ударив, у ручку трафив.

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Бо в мене тури та й дорогії,
Все по чотири та й золотії!

23. Гой та дари!

Гой а учера та із вечера,
Наша Маланка та й заручена,
Гой від Змий-царя та й укражена,
Ще й по під зорю та й проважена —

Золотом-сріблом ручники шила,
Паволоками все обводила,
Шовком забори та й заберала,
Та й до бадечка у дари слала.

А батько дари та й не приймає,
До Маланочки та й відселає:
Гой моя дочка не шваля-ткаля,
А за короля зарученая!

Гой а учера та із вечера,
Наша Маланка та й заручена,
Гой від Змий-царя та й укражена,
Ще й по під зорю та й проважена —

Ще й кидровії тай кросна ткаля,
Золотом-сріблом та й заберала,
В павляні шорця та й завивала,
До Всесилчика у дари слала.

Гой слала-ж в'на їх білим лебедем,
Краєм-дунаєм, солодким медом:
Гой плини, лебідь, долів водою,
Моє серденько буде с тобою!

24. Гой медочком!

Гой краєм-раєм, по над дунаєм
Білий оленец зело спасає,
Їму на ріжках срібний тарелец,
На тім тарілци срібний постелец.

Гой лежить король та й на ліжечку,
Та й держить ручку гой на сердечку:
Аж пливе лебідь долів водою,
Їму косиця за головою.

- Гой відки, відки, мід-лебедочку?
Від Маланочки, Велесилечку!
Гой що в'на діє, мід-лебедочку?
А жемчуг сіє, Велесилечку!
- А за ким, за ким, мід-лебедочку?
А за Всесилем, Велесилечку!
Гой ба-ж за котрим, мід-лебедочку?
А за королем, Велесилечку!
- Гой ти лебедю, ти лебедочку,
Порадь ти мою ба й головочку:
Гой чи з Змий-царем до міря стати,
Чи йти у поле, поле орати?
- Гой ти Силчику-Велесилчику,
Ясная зброя та на клинчику,
А на столі ти та меч точений,
Та ще й шеломец позолочений!

25. Гой до плуга!

- Гой а учера та із вечера,
Гой ходив Всесил та по всіх селах,
Гой давав срібло, гой давав золото,
Гой зберав хлопців та й до роботи.
- Гой а ви хлопці погониченьки,
Гой збудіт мене рано-раненько,
Гой так раненько, би не видненько,
Гой би не вчула Змиєва ненька!
- Гой так раненько, нім кури піли,
Нім ще лебеді з моря злетіли,
Нім ще бояни на гуслех грали,
Нім ще бояри на лови стали!
- Гой устав Силчик та й ранесенько,
Гой подивить ся — вже й білесенько,
Гой вже подвіре як срібло біле,
Ще й рожев-зарев та й залеліло.

Гой а ви-ж хлопці, погониченьки,
Чом не збудили рано-раненько?
Гой так раненько, би невидненько,
Би не учула Змиєва ненька?

Гой так раненько, нім кури піли,
Нім ще лебеді з моря злетіли,
Нім ще бояни на гуслех грали,
Нім ще бояри на лови стали?

28. Гой та Зельман!

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман качура,
Гой доки-ж его, Зельман, напасла,
Ясная зоря, Зельман, погасла.

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Гой доки-ж его ба й напоїла,
Ясная зоря в море злетіла.

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Аж пливе лебідь долів водою,
Їму косиця за головою.

Гой відки, відки, мій лебедочку!
А від Василя, ти Маланочко!
Гой що за Василь, мій лебедочку?
А Прабожин син, ти Маланочко!

Гой що він творить, мій лебедочку?
А сїє-оре, ти Маланочко!
Гой а чим, а чим, мій лебедочку?
А мечем, мечем, ти Маланочко?

А самий, самий, мій лебедочку?
Гой бо з стрільцями, ти Маланочко!
Гой а з котрими-ж, мій лебедочку?
А з сими, с тими, ти Маланочко!

27. У васильку!

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Гой доки-ж ёго, Зельман, напасла,
Ясная зоря, Зельман, загасла.

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Та й пасучи 'го та загубила,
А шукаючи та й заблудила.

Гой заблудила у чисте поле,
Аж там наш Силчик та сїе-оре,
Аж там наш Силчик та оре-плужить,
За Маланкою та дуже тужить.

Гой ти Силчику-Велесилчику,
Посію тебе у городчику,
Та й буду тебе та й шанувати,
Та й тричи на день та й поливати!

Ще і с чибричку та й кіля бити,
Ще й барвінчиком та й городити,
В неділю рано та й промикати,
За русу косу та й затикати.

Рано в неділю до церкви піду, —
До церкви пошла, виросла сосна,
Виросла сосна золотомряза, —
В неділю рано всю правду скажу!

28. Гой ти зоре!

Гой ти Маланко, ясная зоре,
Красний Всесилчик с тобою, Море,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му місяць над головою.

Гой ти Місяцю, гой ти голубку,
Стоїть винце ти в золотім кубку,
А на клиночку твій меч точений,
А на столі ти колач плетений!

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Посажу тебе в виноградочку,
Тай буду тебе тай шанувати,
З райськими пташки та й пантрувати!

Гой а з руточки та й кіля бити,
А калинчков та й городити,
В неділю рано та й проривати,
У всі церковці у дари слати!

Гой ти Маланко, Море-Морано,
Красний Всесилчк в неділю рано,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му місяць над головою!

Гой ти Місяцю, Королю-царю,
Не забудь твою Море-Малану!
Твоя Маланка та й укражена,
Ще й поїд зорю та й проважена!

29. Гой та рано!

Гой у неділю, та дуже рано,
В золоті труби славно заграно,
Ой грали, грали, а все то ловці.
Велесилчика стрільці-молодці.

А у них труби все жубровії,
На них шеломи все золотії,
А через плечі срібний тулочок,
А в них снопочок яєних стрілочок.

На них шеломи все золочені,
У руках мечі, а все точені,
А на шеломах вірлові крила,
Під ними коні все семисилі.

Й тугії луки, золоті стріли;
Під ними коні як срібло білі,
Срібна підкова камінь лунає,
Золота грива всю землю вкрила.

На них шеломи все золотії,
Під ними коні як срібло білі,
Під ними коні все в крилця дзвоня;
Підем на лови та й до діброви!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та й по діброві,
Бо в мене тури та й дорогиї,
Все по чотири та й золотії!

30. Гой мечами!

Гой а учера, та із вечера,
Гой бив ся Даждбог та із Змий-царем:
Гой що Змий затне, то і не дітне,
А Даждбог затне, то і перетне.

Гой а ти царю, гой а ти Змню,
У твоїх кривіх руки я мню,
А твої тури всі я поборю,
А твоїм мечем всю землю з'орю!

А у неділю до церкви піду,
А від слюбочку до обідочку,
А на столі ми колач плетений,
На срібнім блюді качур печений!

А наші дуги, шовкові дуги,
Обгорожені в золоті дуги,
В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічі-тричі!

А Маланочка Бога просила:
Скить, Боже, дуги твійов ти силов,
Най насажу я ярїї рожі,
Ще й калиночку — мій милий Боже!

Ще й най засію яру пшеничку,
Й зелене винце на веселичку,
Зелене винце людем на пропій,
Яру пшеничку в церкві на престів!

31. У бояріх!

- Гой а ти, пане, ти господарю,
У тебе в дворі та як у раю,
А в тебе слуги таночки вода,
А твої дочки в золоті ходя.
- А твої сини в короля служя,
Короля дочку за себе дружя,
Рано в неділю до церкви підуть,
А від слюбочку до обідочку!
- Гой а ти, пане, ти господарю,
У тебе хліби все як дунаї,
У тебе жита все як жир ситі,
В тебе пшениця все як столиця!
- У тебе женців — сімсот молодців,
А вязаночок — сімсот дівочок,
А твої дочки все у віночку,
Рано в неділю до слюбу підуть!
- Гой а ти, пане, ти господарю,
У тебе волів по сімсот пар є,
А твої воли все круторогі,
А всі корови як із Тиролів!
- Гой а ти, пане, ти господарю,
На твоїх добрах сімсот кошар є,
А твої вівці всі гори вкрили,
А пасіками мій Боже милий!

32. Гой у сріблї!

- А ваша хата під шеломами,
Пустить Маланку в світлицу з нами!
Бо в нас Маланка та й укражена,
Ще й по під зорю та й проважена.
- А ваша хата в паволок вбрана,
Пустить Маланку в світлицу з нами!
Бо в нас Маланка та й господиня,
Кидрові столи в коверці вкрпе!

Бо в нас Маланка та й кросна ткала,
Та й до Місяця у дари слала:
Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Красна Маланка з зорев с тобою!

А ваша хата під шеломами.
Пусть Маланку в світлицу з нами!
Бо ми Даждбога вірні є слуги,
Ой гоня тура с темного дуга!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Гой а ти царю, гой а ти Змню,
Я в твоїх кривих руки умню!

А ваша хата під шеломами:
Бог Даждбог з вами, Бог Даждбог з нами!
Бог даждь вам долю й вашему дому!
А нам по кубку, по золотому!

Друк. Неділя. дод. до Буковини 1894. ч. 34. стор. 257—272.
Друкують тут із автографу Ш. див. опис його на стор. 655.

Поправки і доповнення.

Вже по надрукованню відповідних частин цього тома дістали ми до рук деякі автографи Федьковича, або уваги від людей близьких до него, яких не встигли використати в відповідним місці. От тим то подаємо їх тут у доповненнях.

Dumka pid Magentow.

J. Fedkowyča, c. k. Lieutenanta w 41 polku pixoty Baron Kellner.

Hej u poly, u poly,
Tam litajut sokoly, —
Sokoly litajut, sumnenjko hukajut,
Až mene serdenjko bylyt.

Oj serdenjko, serdenjko,
Což tobi tak tiaženjko?
Kanony zahrajut, kuli zaspivajut,
Čyj tobi¹⁾ bude radnenjko.

Oj radnenjko, radnenjko, —
Zavtra rano, ranenjko
Sonce 'me zxodyty, vže ny budeš žyty, —
Huljaj, hej huljaj, serdenjko!

Oj sonenjko zxodyło,
Za dymamy sia kryło, —
Bo kanony hraly, krovciu prolyvaly, —
By²⁾ sia na niu ne dyvyło, —

¹⁾ Первісно: ty. ²⁾ Перв. Абу.

Podyvyž ty sia maty
Ta na naši kabaty, —
Moja kabatyna, to ruža-kalyna:
Čyž ty hodna mnia piznaty?
Kabatynož ty moja,
Ozdobo kozackaja:
Cy ty ruža w maju, cysj kalyna w haju,
Šo ty taka červonaja?
Oj ruža, oj kalyna
Ny dli tebe zacvyła, —
Lyš to muravonjka, v poly mohylonjka,
Oj toto tvoja družyna.
Molod ja, ny žuru sia.
U sej čas podružu sia:
Skloniu holovonjku tana muravonjku,
Nyzenjko pokloniu sia.

Автограф, без дати і мабуть без кінця (картка листового паперу, 4-о, з маркою Batti, по однім боці титул і перна строфа під нотами, по другім боці текст), переписаний автором для дра А. Кобилляньського, а сей відступив його для бібліотеки Наук. тов. ім. Шевченка. Маємо тут очевидно другу перерібок поезії «Під Маджентов», що була первісно 1861 р. друкована в додатку «Slova na slovo», див. вище стор. 11—12. Подаємо сей автограф у зменшеному форматі в фотографованій подобиці на чолі сего тома.

Сонні мари.

В листі до Антона Кобилляньського з д. 249 1861 з Кезді-Вашарелі (Kезді-Vasarhely) маємо сю поемку переписану лат. літерами і з відмінами, які подаємо осьтут:

Ряд. 2 всуди — оба рази. Ряд 4 срібний голос. Ряд. 6 і всуди далі зам. ся — си. Ряд. 7 Пречисті. Ряд. 8 риба. Ряд. 10 Зачив си. Ряд. 11 нидалеко. Ряд. 12 Дес. Ряд. 15 відки. Ряд. 17 ни чувати. Ряд. 21 закриті... гоготіти. Ряд. 22 Пропали также в срібні. Ряд. 23 І ніц-нічого... ни чути. Ряд. 24 люде... дес. Ряд. 25 Зтруджені. Ряд. 28 містця. Ряд. 34 Ци-ж ми ни обидва. Ряд. 41 дес. Ряд. 45 За дватцять років. Ряд. 47 заплаче... вітак. Ряд. 48 дес. Ряд. 51 за морем нищастливній. Ряд. 55 І ни най-

шов єм. Ряд. 59 Ой. Ряд. 62 ни вчути. Ряд. 65 думку свою. Ряд. 66 ї пригріє. Ряд. 69 комує... ни тривати. Ряд. 72 Су бідну. Ряд. 74 по мині. Ряд. 75 ї любі. Ряд. 76 Що ї. Ряд. 78 конец... так си. Ряд. 80 Гей мая лебідь. По рядку 81 у перводруку і у нас пропущено один рядок. Має бути:

Ци як на Риві казкарі казали,
Давно Сирина морем дес співали.

Ряд. 82 в автографі виглядає так: Так в'на співає — он де на обочи. Цілий уступ від слів „У Черногорі“ до „То Черногора“ (у нас рядки 83—95 на стор. 16) в автогр. пропущений, значить, був написаний Ф—чем пізнійше. Ряд. 101 ніц си ни змінили. Ряд. 104 Ей як червонно. Ряд. 105 Бес. Ряд. 106 гей коли. Ряд. 111 Суди. Ряд. 13 Усі... Ряд. 117 'д ті си. Ряд. 123 Вітак. Ряд. 124 крести. Ряд. 125 Вітак си седу. Ряд. 128 по шо. Ряд. 130 Чого-ж то. Ряд. 131 Вспокій си... вшак-же. Ряд. 132 як бе-с. Ряд. 133 бе-с білше ни. Ряд. 134 бе-с світом тільки ни.

До сеї копії Ф—ч додав ось яку приписку: »Сї мої »Сонні марі« мали послужити за прольог до романсів »Добуш«, котрі я на спосіб Гердерового »Сїда« хотів укласти. То си мині тим часом ни повело«.

Пречиста Діво, радуї ся Маріє!

В тім самім листі до А. Кобилянського маємо також відшче отсеї поезії, значно вчаснійшій від перводруку. Відміни супроти перводр. тут такі:

Ряд. 2 червонне. Ряд. 3 По всі. Між рядком 3 і 4 в автогр. „Пречиста Діво, радуї ся Маріє. Ряд. 4 дес. Ряд. 6 листем. Ряд. 11 бо стрілять нивміє, потім дод. знов рядок: Пречиста і т. д. Ряд. 28 бідне. Ряд. 29 господарь. Ряд. 30 кров си. Остатньої строфи в автогр. нема.

Ой виїду я з хати (стор. 46—48).

В автогр. тім самім, що й попередю, ся поемка має титул »Думка« і ось які відміни від перводруку:

Ряд. 1 вйду... думати. Ряд. 2 ни зброя, ни білі,
і так усюди далі „ни“. Ряд. 10 Літав. Ряд. 19 Вінося...
вінося. Ряд. 20 як писаний мак. Ряд. 24 А ретези
мої сам Добуш. Ряд. 26 скриичники. Ряд. 28 оба-
чив. Ряд. 30 Диви си. Ряд. 31 уздріла. Ряд. 36 Шо-с
співанку мою. Ряд. 37 питала.

Як я, братя, раз сконаю (стор. 65).

В автографі (ut supra, титул »Думка«. Відміни від перводр.
ось які:

Ряд. 8 аж могила. Ряд. 10 Кто тут. Ряд. 12
Тутки має. Ряд. 14 Піде слоза. Ряд. 17 віріс. Ряд.
19. Люде. Ряд. 35 Ніц ни видко, ніц ни чути.

На могилі мого брата (стор. 63—64).

В автографі (ut supra) ось які відміни від перводруку:

Ряд. 1. Весна си. Ряд. 2 Цвітами си криє все
поле. Ряд. 4 До моїх там братий, соколий. Ряд. 5
І возьму. Ряд. 6 О цвіті, о вони, о маю. Ряд. 7
І бідним камратам. Ряд. 8 На струнах червонних.
Друга строфа сеї поезії має в автогр. иньшу ре-
дакцію:

Но закв я піду камратя молодці
Шездаров і піснев витати,
То піду до того там гробу на боці,
Шо он-де за муром видати.
Там спит мій товариш — о, бідна могила!
Нї крестика видно, нї плити!
Там люде ни ходя, слоза там ни плыла,
Там буду с шездаров тужити.

Добуш (стор. 84—89).

Внов. д. Романчук, що в пору, коли Ф—ч прислав Дідниць-
кому до друку свої поезії, був разом з Хведором Заревичем
снівробітником »Слова«, подав зі своїх споминів, що тоді перегля-
дано в редакції ті поезії і з огляду на цензуру пороблено деякі
зміни в поезії Добуш. І так стояло перв. ряд. 2 Ляхи стигнут. Ряд.

10 ляцкій крале. Ряд. 47 Ци ляцкому королеви. Ряд. 49 Ляцка годов. Ряд. 83 Задї Дзвінки, курви, суки. Ряд. 131 Шо ти кажен. курво, суко? Ряд. 157. Шо хто курві в світі вірит.

Три поезії.

Десь при кінці 60-их років, у пору, коли Федькович обивав обовязки шкільного інспектора і через се війшов у безпосередню стичність з властими і, здасть ся, з православним черновецьким митрополітом Евгенієм Гакманом, були написані й оті три поезійки, що заховали ся на одній картонці-бруліонї (власність Руської Бесіди в Чернівцях), що була прислана нам уже по надрукованю аркунів 22—23 (стор. 352—354), де властиво було-б їх місце з хроньольоґічної черги, тому то друкуємо їх тут. Усі три поезії в автографі без титулів.

На честь цїсаря.

Отче¹⁾, царю наш небесний,
Ти слави королю,
Благослови царя твого²⁾
І всі єго вої!
І покори 'му під ноги
Врага, супостата,
І доведи 'го у славу,
Великий наш святе.
І да в радуєт-ця зїло
На твою опіку,
І возрости царство єго³⁾
Як дебри на ріках.
І прославит ємя (sic!) твое
У твоїх народах⁴⁾...
Твоє царство, твоя сила
Во роди і роди.

Друк. з автографу-бруліону (1 картка 4-о, записана з обох боків), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

¹⁾ Первієно було: Батьку. ²⁾ Перв. в Відни. ³⁾ Перв. возростут єго люде. ⁴⁾ Перв. Во роди і роди.

На честь Євгенія Гаґмана.

Як той світч семизлатний¹⁾
Господньої слави²⁾,
Просвіти ся, наш владико,
Євгенію благий!
І засняй в твої церкві,
У твоім народі,
І житиме память твоя³⁾
Во роди і роди.⁴⁾
І як миро драгоцінне,
Як вонне⁵⁾ кадило
Рознесе ся в кожду душу⁶⁾
Імя твоє миле,
Покровителю наш добрий,⁷⁾
Апостоле благий!
І увінчит вічна слава⁸⁾
Святу твою главу.

Друк. із автографу-бруліона ці сурга.

В самборі.

Ой упала зоря на голубі гори,
На самбір-тернину серденько вколола.
„Гой стій, самборе, не коли!
Як же в мені серце да болить!“

Ой тобі-ж бо, зоре, на небі сіяти,
Не у синих горах доленьки шукати.
У голубих горах сам самбір, —
Самборова врода не до зір.

¹⁾ Перв. многоцінний. ²⁾ Перв. На божім престолі. ³⁾ Перв. І да буде твое слово. ⁴⁾ Перв. Як древо на водах. ⁵⁾ Перв. священне. ⁶⁾ Перв. в твої церкві, потім: в кожде серце. ⁷⁾ Перв. благий. ⁸⁾ Перв. мир небесний.

О як тяжко зорі в тумані блудити,
А ще тяжше серцю без кохання жити,
Без кохання жити на горі...
Лучше поховайте в самборі!

Друкуюмо з автографу-бруліона, ut supra.

Страж Австрії.

На стор. 539 у ноті згадали ми, що в реєстрі жовківських співанок, які мали вийти до видання 1887 р., стоїть пісня пз. «Страж Австрії», якої тексту в рукописі нема. Тимчасом у збірці нот писаних рукою Федьковича знайшла ся мелодія тої пісні (в кількох варіантах), і під нею перша її строфа, що виглядає ось як:

По від Дунаю аж по Збруч,
Від Татрів аж по Сави ключ
Зарув австрійський наш орев:
„Хто край мій буде сокотив?“
О орле наш, без нужди будь,
Бо твоя страж єсть руска грудь.

Єм, братя, за чару (стор. 553).

Сю пісню переслав д. Кудерна з Путилова виділови Руської Бесіди в Чернівцях, переписану своєю рукою латинськими буквами з ось якою увагою: »Die Strophen werden zuerst solo womöglich von einem Baritonisten gesungen, worauf nach jeder Strophe der Chor mit dem „Wo zdrowie“ u s. w. einfällt. Obiges wurde von Fedkowicz gelegentlich der Taufe meines Sohnes Michael im Oktober 1874 aus dem Stegreife gedichtet. *Kuderna.*

НІМЕЦЬКІ ПОЕЗІЇ.*)

*) Подаємо тут у хронологічному порядку німецькі поезії Ф—ча, по частині заховані в рукописах, по частині друкovanі. Друкувались Ф—чеві поезії в 1862 р. в Наймбаєровім *Sonntagsblatt der Bukowina*, потім 1865 пз. *Gedichte von J. Fedkowicz. I. Bogen. Czernowitz. gedruckt bei Rudolf Eckhart* (16-ка, 16 сторін крім обкладинки) з інтересною увагою під текстом остаточної вірші на стор. 16: *Unbemittelt, um mehr drucken lassen zu können, übergebe ich der Oeffentlichkeit diesen Einen Bogen. Findet er Anklang, so folgt bald auch der zweite u. s. f., wo nicht, so trifft mich wenigstens der Vorwurf nicht, den Wust von Reimwerken um ein Bedeutendes vermehrt zu haben. Der Dichter*». Аж 1882 р. видав поет мабуть власним накладом більшу збірку своїх німецьких поезій пз. *Am Tscherebusch! Gedichte eines Uzulen. Czernowitz. In Commission bei H. Pardini. Druck W. Kerekjarto* (8-ка, 133 стор. крім обкладинки), з дедикацією: *Ernst Rudolf Neubauer etc. etc. etc. hochachtungsvoll gewidmet*. Тут передруковано з невеличкими змінами більшу частину того, що було в частковій виданню 1865 р.; всіх поезій тут 45.

Die treue Liebe.

Des Kriegers Erinnerung an den 11-ten März 1857. In
Vers und Musik von zwey Standesgefährten: Gedicht von J. v. F.
Horodynski des 11 und Musik von Bent des 24 Linie Infr.-Rechts

Motto. Wenn gequält vom bitt'ren Schmerz
Wähnst du verlassen zu vergehen,
Verzage nicht, du armes Herz,
Der Sänger wird dich stets verstehen.

Der Jüngling.

Sieh, Vater, hier die Jungfrau mild,
Der Tugend treues Ebenbild.
Wenn auch an Gold und Geld nicht reich,
An Güte ist ihr niemand gleich.

Ich liebe sie und liebe sehr,
Sie liebt mich auch nicht weniger.
In ihr fand ich mein Ideal, --
Nun segne, Vater, meine Wahl

Der Vater.

Was höre ich, was spricht mein Sohn
Zum Ärger mir, zum Spott und Hohn!
Dies arme Mädchen willst du freyn?
Das sollst du nie, o nein! o nein!

Ich hab' für dich ganz and'ren Plan,
Und was ich heiss', das wird gethan!
Ein Kaufherr musst du werden mir,
Drum nimmst die reichste Erbin dir. (Geht ab)

Der Jüngling.

Ist nur die Qual und Höllenpein,
Ist denn für mich sonst nichts hienieden?
Ist nur dies hoffnungslose „Nein“
Der treuen Liebe hier beschieden?

Und ich soll ihn, den Mörder mir,
Ich soll ihn meinen Vater nennen?
Sind denn noch wenig Menschen hier,
Dies arme Herz mit Gift zu brennen?

Sind denn noch wenig ihrer da,
Die alles Schöne, Edle hassen?
Wo ich auch flieh', sie bleiben nah,
Und wollen nimmer von mir lassen.

O Liebe, heiligstes Gefühl!
O Hochgebot für alle Welten!
Der Vater — nein, der Tyrann will
Mit schnödem Golde sie entgelten?!

Dich mir entreissen, theures Bild!
Oh, du sollst ihnen nicht zum Raube!
Ach, warum wallt mein Blut so wild?
Verlass mich nicht, o Christenglaube!

Hohn übers menschliche Gezücht
Und alles das, was sie eronnen!
O Heissgeliebte, lass mich nicht,
Entflieh mit mir zu ew'gen Sonnen!

Die Jungfrau.

O Vielgeliebter, hab' Erbarmen,
Verdamme nicht ein liebend Herz!
Zum letzten mal in meinen Armen.
Vergebe mir den herben Schmerz.

Und fluche nicht dem Augenblicke,
In dem wir uns zuerst gesehn!
Ich glaubte ja in meinem Glücke,
Es werde niemals untergehn.

Nun wollen sie dich mir entreissen,
Dich, meines Daseyns einzig Licht!
Hab' ich ein Herz? Ist es von Eisen,
Dass es im Todesgram nicht bricht?

Doch warum sollst du ohn' Vergehen
So jung, unglücklich sein durch mich?
Du darfst mit mir nicht untergehen!
O fliehe, Holder, rette dich!

Doch nein! Was sagt' ich? Ist es möglich,
Dass ich hier bleibe ohne dich?
Ein solcher Schmerz, der wär' unsäglich ..
Bleib, theurer Jüngling, fliehe nicht!

Und komm mit mir ins Grab hinüber!
O komme, Holder, komm mit mir!
Mit dir bin ich im Grabe lieber.
Als ohne dich am Leben hier.

Beide.

So fliehen wir, fliehen ins finstere Grab,
In Liebe umschlungen hinab, o hinab!
Nur dort, wo kein Leben, nur dort, wo kein Licht,
Im finsternen Grabe nur trennt man uns nicht.

Dort sind nicht die Menschen, dort leuchtet kein Licht,
Im finsternen Grabe, da trennt man uns nicht.
Der Hort treuer Liebe ist finsternes Grab.
O fliehen wir, fliehen, o fliehn wir hinab!

Ech o.

Hinab! hinab! hinab!

Der S ä n g e r.

O saget mir, ihr Lieben, o saget es mir an,
Was habt ihr verbrochen oder Leides Jemandem gethan?
Wer forderte zum Opfer das jugendliche Herz?
War es der Liebe Treue, war es der Liebe Schmerz?

Der harte Vater war es, doch fluchen will ich nicht.
Ein strenger Richter oben wird sitzen zu Gericht
Und wird euch furchtbar sühnen. Er kennt ein gutes Herz,
Er kennt der Liebe Treue. er kennt der Liebe Schmerz.

Nun nehmet zum Lebewohl des Sängers stilles Lied.
Und wird noch welcher Maimond beschieden mir hienied,
So soll mein Lied erklingen für jedes gute Herz:
Die Treue scheut kein Opfer, die Liebe keinen Schmerz.

Stimme vom Jenseits.

Lebe wohl nun, Erde, o Erde so schön!
Lebt wohl nun, ihr Thäler, ihr sonnigen Höhn!
Leb wohl nun, o Laube vom Epheu umkeimt,
Allwo wir so selig haben beide einst geträumt.

Oft wollen wir kommen, euch nochmals zu sehen,
Oft uns auf den blumigen Angern ergehen,
Oft lauschen dem Säuseln im schattigen Hain,
Allwo wir einst sassen so selig allein.

Leb wohl, schöne Heimath, o liebliches Land
Leb wohl, blauer Pruthfluss und Czeremoschstrand!
Und obwohl es uns daheim zu leben verwehrt,
O theure Heimath, dennoch bleibst du uns stets werth.

Und haben sie furchtbar hinweg uns gebannt.
Uns knüpfet noch immer das heiligste Band.
Für alle die Liebe, für alle die Treu
Umblühe dich ewig der seligste Mai.

Lebt wohl nun, ihr Lieben, ihr Theuren daheim,
Und wollet die Schande und Schmach uns verzeihn!
Oft werden wir denken an euch hier zurück...
O mög' euch umblühen das schönste Geschick!

Verzeiht uns! Ihr habt nie die Liebe gekennt.
Sie kann ja nicht leben ohne Hoffnung getrennt.
Und mag uns verdammen das Menschengeschlecht,
Doch Gott ist ein Vater und richtet gerecht.

Und er hat als Meiste die Liebe gelehrt,
Nicht aber des Hasses zwieschneidiges Schwört,

Und sie, seine Priester, sie haben verwehrt
Für uns eine Stätte in heiliger Erd'!

Und uns ohne Liebe zur Hölle verflucht,
Und gönnen kein Kreuzlein auf unsere Gruft,
Doch blühen die Blumen, unranken uns dicht,
Der Vollmond entzieht nie sein liebliches Licht.

Und du, trauter Sänger, nimm unseren Dank
Für's liebeliche Saitenspiel, süssen Gesang!
O mögen behüten die Engel dich mild,
Geleiten durch Dornen ins Himmelsgefil!

Und wenn unser Name einst längst schon verscholl,
So lebet ihr selig und glücklich und wohl,
O Erde, o Heimath, ihr Theueren all',
Bis zum Wiedersehen im Eden einmal!

Der Grabstein.

Ober:

Ein jugendlicher Krieger, von Edlen tief beweint.
Ein Mädchen hold und lieblich, die ruhen hier vereint.
Ihr Vater wollte sie zum Sühnenopfer haben,
Die Liebe brachte es, die Liebe ist erhaben.

An Fronte (in einem Schilfkranze).

† Am 11 März 1857 um 10^{3/4} Uhr Abends.

Zu Häupten (in einem Schilfkranze).

Du fragst, warum kein Kranz auf unserm Grabe steht?
Geraubte Liebe konnt' uns Niemand geben,
Und wir so hoffnungslos getrennt wollten nicht leben,
Drum in das Wellengrab von dannen mussten gehn.

Michail Sawitz — Kati Schmögner.

Друкуюмо з рукопису, мабуть не Ф—чового (зощит досить пошарпаний, 4-го, 8 карток. із яких перша містить титул, остатніх 5 сторін порожніх), власність Рускої Бесіди в Чернівцях.

An Emilie.

Wie. bist du nicht die Schönste aller Schönen,
Dein Leben nicht in süßen Frühlingstagen,
Dass dein Gesang ein herzerreissend Klagen,
Und wenn du sprichst, geschieht es nicht in Thränen?

Wie. willst du mir die Ursach' dess nicht nennen?
Ich werde dich und darf dich nimmer fragen,
Doch will ich dir ein schönes Märchen sagen,
Es wird vielleicht den Harm dir bannen können.

Und wird es dir die Schwermuth auch nicht scheuen,
So soll es dich zum wenigsten zerstreuen,
Und sei es nur 'nen kleinen Augenblick.

Denn glaube mir, es thut unendlich wehe,
Dass man so jung. so schön dich trauern sehe
Und thränenfeucht den engelreinen Blick.

Doch lassen wir den süßen unterdessen,
Sonst könnten wir das Märchen noch vergessen.

Die Rose und der Schütz.

Ein Jäger gieng im grünen Wald zu jagen,
Und sah daselbst die schönste Rose stehen;
Die Rose hat den Schützen auch gesehen, —
Der Schütze hört die Rose also klagen:

„Wie, bin ich nicht die Schönste? — hört er sagen, —
Die Schönste dort im Thal und hier auf Höhen,
Und soll allein hier blühen und vergehen?
Will niemand mich am treuen Herzen tragen?“

Da kniet der Schütz zur schönen Rose nieder,
Die Rose nickt dem schönen Jäger wieder,
Des Jägers Brust erhebt im Liebesglüh'n;

Er will an's Herz. er will an's Herz sie drücken.
Das Schicksal ruft: „Du darfst sie nimmer pflücken!“
Das Goldhorn ruft, er muss von dannen zieh'n.

Nun sage mir, o Schönste unter allen,
Wie hat dir doch mein Märchen klein gefallen?

v. Ordyński Fedkowiez.

Дося незвісне. Друкуємо з копії, яку зробив д-р Антін Кобилянський з альбому панночки, якій присвячені ті вірші, як свідчить дописка під текстом віршів: *Widpys wid Panny Emilii Morozzani 15 Nowemb. 1860, czetwers.*

DIE NATIONALPOESIE DER RUTHENEN.

So wie die ruthenische, besser: russenische Sprache nach der illyrischen die woltönendste unter den ostslavischen Sprachen ist, so hat sie nach dieser auch die reichste Volkspoesie, und während die der Illyrier an epischen Elementen überwiegt, ist die ruthenische in der Lyrik von keiner der übrigen slavischen Nationalpoesien übertroffen, und wenn sie Bodjanski die Krone derselben nennt, so ist es gewiss nicht übertrieben.

Auch an Reichthum von Nationalliedern übertrifft kein slavisches Volk jenes der Ruthenen, und die zahlreichen Sammlungen der Poesien dieses Volkes vermochten nicht, sie zu erschöpfen; — wer könnte diess auch, da hier jeder Jüngling, jedes Mädchen am Lande ihre Gefühle in Liedern hauchen, die gewiss der Mehrzahl nach von der reinsten Poesie durchweht sind; und wie viele schöne Lieder haben wir, welche ruthenische Krieger mitten im Kriegsgetöse des letzten italienischen Feldzuges gedichtet? — Gewiss ein Beweis, welch' edler Empfindungen, welch' tiefen Gefühls diese Nation fähig ist.

Um dies zu beweisen, werde ich, da die Redaction in diesem Blatte auch meinen litterarischen Produkten Raum gönnt, mit Erlaubniss der geneigten Leser die ansprechendsten ruthenischen Nationallieder in deutscher Uebersetzung folgen lassen, damit sich auch die Nichtruthenen mit dem Geiste dieser Poesien vertraut machen können.

Da es jedoch meine Absicht nicht ist, in den Uibersetzungen Proben ruthenischer Wortfügung zu geben, so habe ich mich an diese nicht ängstlich gehalten, dagegen um so gewissenhafter gestrebt, die Ideen aufzufassen und richtig wiederzugeben.

v. Fedkowicz.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina. Czernowitz 1862. N. 4.

I. Verkannte Liebe.

„Hej u poly kraj dorohy
sydyt kozak czornobrowyj“.

Es sass ein schöner Kriegersmann
Am grünen Wegesraine,
Und wie er sass, und wie er sann
Im Abendsonnenscheine,
Da flog ein Falke durch die Luft
Nach fernen, blauen Höhen,
Und wiegte sich im Wolkenduft. —
Man hat ihn kaum gesehen.

Da dachte sich der junge Mann
Mit einigem Betrüben:
Der Falke schwingt sich himmelan,
Und ich muss leiden — lieben,
Denn immer will die stolze Maid
Zu mir kein Wörtlein sprechen!...
Wann wird denn doch im schweren Leid
Das arme Herz mir brechen?

O Falke kühn, du Bruder mein,
Flieg hin in ihre Hütte,
Erzähl ihr alle meine Pein,
Und fleh für mich um Güte!
Doch wenn sie meiner Leiden lacht,
So lasse sie nur lachen,
Und wünsche ihr 'ne gute Nacht,
Ich will statt ihrer wachen.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina 1862, N. 4.

2. Der Liebe Schicksal.

„Hej u poly kraj dorohy
stoit kaminj marmurowyj“.

Auf grüner Flur am Wegesrain
Da lag im Gras ein Marmelstein.
Und auf dem Stein, so weiss und rein,
Ein Knabe jung, ein Knabe fein.

Er dachte hin, und dachte her,
Das junge Herz, es litt so schwer, —
Er liebte ja mit treuem Sinn,
Und sollte weit von dannen zieh'n.

Und über blauen Bergeshöh'n,
Da schwebt der Mond so klar und schön,
Doch höher noch, als er allein,
Ein Falke kühn, ein Falke fein.

Da dachte sich der junge Mann:
Der Falke strebt wohl himmelan,
Doch weiss der arme Vogel nicht,
Wie bald es ihm an Kraft gebracht.

So glaubt wohl auch ein junges Herz,
Die Liebe sei nur so ein Scherz.
Erst später sieht das arme ein,
Die Liebe sei die schwerste Pein.

Друк. ibidem.

3. Der Huzulen-Bergschütz.

Wo im seidenweichen Moose
Schwarze Tannen purpurn blüh'n,
Wo das Reich der wilden Rose,
Und das Land voll Immergrün,
Dort, ja dorthin will ich gehen,
An den wilden Tschermoschstrand,
Auf die blauen Bergeshöhen,
In mein schönes Heimatland.

O wie schwer ist hier zu leben
Ohne Blüthe, ohne Duft,
Kann die Lider kaum mehr heben
In der glühend heissen Luft;
Und auf meinen Bergeshöhen
Quillt ein Odem göttlich rein...
In die Heimat lasst mich gehen,
Dort nur kann man glücklich sein.

Meiner Jugend heisses Sehnen
Trieb mich fern vom Heimatort,
In ein Land voll Trug und Thränen,
Edlen Herzen ohne Hort;
Keine Lorbeern, keine Ehren, —
Nehmt euch alles, alles hin,
Mich nur, mich lasst wiederkehren
In mein Land voll Immergrün!

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina 1862, N. 5, ся і слідуюча
місяця 113. Ruthenische Lieder von Josef von Fedkowitz.

4. Der Kosak.

Wohin denn so schnell,
Du Steppengesell,
Auf flüchtigem Hufe, wohin denn?
Willst ewa du nicht
Im mondigen Licht
Die Wette erreiten mit Winden?

O nimmer, o nein!
Im mondigen Schein
Wird nie um die Wette geritten;
Dort siehst du am Teich
Im Weidengesträuch
Die niedlichen, traulichen Hütten.

Dort fliege ich hin
Mit liebendem Sinn
Der lieblichsten Lieben zu Füßen,

Geschwinde, geschwind
Das herzige Kind
Mit Sang und Theorbe zu grüssen.

So brauset er fort
Zum traulichen Ort.
Die Steppe, die blumige weiter;
Wer ist denn, o wer
So glücklich wie er,
Der braune, der liebende Reiter!

Друк. ut supra.

5. Kriegers Tod.

An der Donau fernem Strande
Liegt ein Krieger krank darnieder,
Und in seinem Todeskampfe
Ruft er seine Waffenbrüder:

„Waffenrock und Ross und Lanze,
Alles, sagt er, sollt ihr haben,
Nur nach alter Kriegersitte
Wollet, Brüder, mich begraben.

„Keine Glocken sollen läuten,
Keine Priester sollen singen;
Alte Heldenlieder lasset
Auf dem Grabe mir erklingen.

„Und am Grabe baut 'nen Hügel,
Einen hohen sollt ihr bauen,
Und am Hügel pflanzt mir Blumen,
Schöne Blumen, edle Frauen!

„Und die Blumen werden blühen,
Und die Gräser werden wallen,
Aus der Heimat kommen Kukuks
Und mit ihnen Nachtigallen;

„Und die Kukuks werden weinen,
Und die Nachtigallen singen,

Jene werden von der Schwester,
Die vom Liebchen Kunde bringenn.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina N. 6 під заголовком ut
supra.

6. Der bewährte Rath.

An einem Bach so klar und heiter,
Da weidete der schönste Reiter
Im Blumen gras sein treues Ross,
Daweil das Bächlein ruhig floss.

Es kam nun auch an diese Stelle
Ein Mägdlein jung, mit Aeuglein helle,
Und wollte füllen ihren Krug,
Da sprach zu ihr der Reiter klug:

„Warum so schnell, du meine Holde?
Ich schenk ein Ringlein dir vom Golde,
Nur weile hier und sprich mit mir, —
Bei Gott, ich geb' ein Ringlein dir“.

„Auch ohne Ringe wollt ich bleiben,
Doch würde mich die Mutter stäuben,
Denn meine Mutter ist so schlimm! —
Schon bebe ich vor ihrem Grimm“.

„Ha, ha, so lacht der junge Reiter,
Wenn gar nichts mehr und gar nichts weiter,
So weiss ich dir 'nen guten Rath,
Der öfter schon bewährt sich hat.

„Dieweil du kommst nach Haus zurück,
Und Mütterchen mit strengem Blick
Dich fragt, wo du gewelt so lange,
So mache dir es ja nicht bange,

„Und sag: Es zog am kühlen Strand
Ein Schwanenzug, und hat den Sand
Gemischt in seine klare Welle,
Da war ich denn gebannt zur Stelle.

„Und bis der Quelle trübe Flut
Sich trinkbar rein und klar geruhet,
Da musste ich so lange stehen, —
Der Reiter, Mutter, hat's gesehen“.

Друк. ut supra.

7. L i e b e.

Es sass ein junger Reiter
Am kühlen Wegesried;
Die Sonne schien so heiter,
Der Reiter war so müd.

Da flog in Sonnenhöhen
Ein Falke durch die Luft,
Man hat ihn kaum gesehen
Im blauen Wolkenduft.

Der Reiter aber dachte
Am kühlen Wegesried:
„O sachte, Vogel, sachte,
Ich bin so krank, so müd!“

Der Falke aber zog weiter
In unnennbarer Lust,
Und achtete nicht den Reiter,
Nicht dessen kranke Brust.

Doch dieser sah mit Betrübten
Den lustigen Vogel an,
Und dachte: „O wär' nicht das Lieben,
Auch ich zög' himmelan“.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina 1862, N. 7 нз. II. s.

8. Und wenn ich einst.

Und wenn ich einst gestorben bin,
So tragt mich in die Heimat hin,
Und bittet um ein Bisschen Raum
Zu meinem Grab, — o süsster Traum!

Und wenn ich einst begraben bin,
So rufet mir 'nen Kukuk hin,
Der singe dort ein Lied so bang,
Wie ich es nur im Leben sang.

Друк. ut supra. Перша строфа — вільна перерізка початкової строфи Ф—чевої поезії «Як я, братя, раз скончаю», пор. вгше стор. 65.

Ein Rundgesang.

'S geht ein Rundgesang
Um unsern Tisch herum-herum,
'S geht ein Rundgesang
Um unsern Tisch herum.

Drei mal drei ist neune ;
Jeder singt das Seine,
Und jeder singt was Schönes,
Bald dieses und bald jenes.

Drei mal drei ist vierzig ;
Gutes Bier ist würzig,
Altes Öl ist ranzig,
Und zwei mal zwei ist zwanzig.

Drei mal drei ist sechse ;
Die Kühe und die Öchse,
Die Gänse und die Schweine,
Ein jedes singt das Seine.

Drei mal drei ist siebzig ;
Was sich paart, das liebt sich,
Was sich liebt, das neckt sich,
Und das Kätzchen leckt sich.

Drei mal drei ist zwölfe ;
Die Bären und die Wölfe,
Die wären grosse Herren,
Wenn nicht die Jäger wären.

Drei mal drei ist hundert ;
Was mich gar so wundert,
Das die Bürsten borstig,
Und die Leute dorschtig.

Drei mal drei ist dreie ;
Singen wir aufs neue
Unsre schönen Liedeln
Von Buchteln und Powideln.

Drei mal drei ist nemzig :
Was sich frisst, das reimt sich :
Rausch und Bier zum Beispiel,
Katyniuk und Chajschmil.

Drei mal drei ist vierzehn ;
Die Kittel und die Schürzen,
Die nennt man auch Gewänder
In allen Vaterländern.

Drei mal drei ist achte ;
Wisst ihr's, was ich dachte ?
Dacht' mir eben gar nichts ;
Wo nichts war, dort war nichts.

Drei mal drei ist dreizehn ;
D' Öfen muss man heizen,
D' Messer muss man wetzen,
Die Gurgeln muss man netzen.

Drei mal drei ist sechzehn :
Trockne Gurgeln lechzen,
Weise Köpfe sinnen,
Leere Fässer rinnen.

Drei mal drei ist sieben ;
Die Zeller und die Rüben.
Die Rüber und die Zeller,
Die machen 's Lieben schneller.

Drei mal drei ist viere :
Die Weine, Schnäpse, Biere,

Die nennt man auch Getränke,
Das Wasser hol' der Henker!

Drei mal drei ist neune;
Jeder singt das Seine.
Und sauft dazu Gewässer,
Die Fische thun 's nicht besser.

Drei mal drei ist fünfe;
Die Ässe nennt man Trümpfe,
Die Trümpfe nennt man Ässe,
Die Watshen nennt man Spässe.

Друкуюмо з автографу Федьковичевого (без титулу, зшиток мале 4-о, дві картки записані, а дві порожні, без підпису автора і без дати), власність Руської Бесіди в Чернівцях. В усякім разі пісня походить іще з офіцерських часів Федьковича. На скільки всі її строфи були його концентом, не можемо сказати: що найменше дев'ята строфа вказує буковинське походження; зато в остатній бачимо місцеве віденське слово „Watschen“ (позаушник). Хоч би зрештою й більша часть пісні або й уся вона не була власністю Ф—ча, а тільки переписана ним, вона інтересна як ілюстрація тої офіцерської атмосфери, серед якої довгі літа жив наш поет.

I c h.

Die blauen Stiere vor dem Pflug,
Die Leite in der Hand,
Zog sangesfroh der Bauernbub
Ins braune Ackerland.

Da kam ein schmucker Offizier
Mit einer Waffenzier¹⁾:
„Komm her, du brauner Bauernbub!“
Schor ab die Locken mir.

Schor ab sie mit der Silberscheer',
Schor ab sie mir so sehr,
Dass mir um jedes, jedes Haar
Das Herz zersprungen wär!

¹⁾ В перводр. хибно: Mit einem Waffenzier. Інші друкарські помилки поправляємо мовчки.

Und führte mich nach Deutschland fort...
O treues deutsches Wort!
Sah, was ich nimmer wieder sah,
Sah deutsche Treue dort.

Und ihre Jungfrau'n lilienrein,
Die sahen so mich an...
O! O, du schmucker Offizier,
Was hast du mir gethan!

Друк. Gedichte 1865. стр. 3—4.

T a r a s¹⁾.

In Kijew an der Lawra²⁾,
Da sass³⁾ ein Sängergreis,
Sein Bart war⁴⁾ weiss wie Silber,
Die Locken silberweiss.

Der sang⁵⁾ viel alte Lieder,
Sang⁵⁾ manchen Seherspruch,
Und manchem Teufel Segen,
Und manchem Engel Fluch.

Und manchem Helden⁶⁾ Schande,
Und manchem Weisen Hohn⁷⁾,
Und manches Schwert in Stücke⁸⁾,
In Stücke gar manchen Thron⁹⁾.

Da riss sich eine Quader
Vom alten Dome los,
Und stürzte zu seinen Füßen,
Und sprang in seinen Schooss¹⁰⁾.

„O Sänger, du furchtbarer Sänger¹¹⁾,
Lass solch ein Singen sein,

¹⁾ Taras Grigorowitsch Schewtschenko, der grösste kleinrussische Dichter, † 1861. ²⁾ vor dem Dome. ³⁾ sitzt. ⁴⁾ ist. ⁵⁾ singt. ⁶⁾ König. ⁷⁾ Sklaven Ruhm. ⁸⁾ manchen Thron in Trümmer. ⁹⁾ Singt manchen Sänger stumm. ¹⁰⁾ Ceй стропи нема. ¹¹⁾ Skalde.

Sonst stürzt zu deinen Füßen¹⁾
Das ganze Russland²⁾ noch ein!

Друк. Gedichte 1865. стор. 5—6 і „Am Tscheremus“ 1882, стор. 37—38, з поясненням і відмінами поданими в нотах.

D o b u s c h³⁾.

„War ist dir⁴⁾, mein⁵⁾ Iwan, mein Goldkind,
Was ist dir? Heiliger Gott!“

„Lass gehen die Fragen, lass gehen!⁶⁾
Ich wollte, ich wäre todt.

„Die Nacht ist still und es leuchtet
Der Mond ins Gebirg herab,
Da steigt der pokutische Hauptmann⁷⁾
Aus seinem grossen⁸⁾ Grab.

„Und prüft die furchtbare⁹⁾ Schneide,
Und rückt den Hut ins Gesicht,
Besieht sich die blutigen Hände.
O Mutter, im Mondeslicht.

„Dann reisst er die goldenen Schnüre...
O Mutter, wie riss er sie sehr!
Und schleudert den Sardak¹⁰⁾ zu Boden —
So rücke doch näher her!“

„Dann griff er 'ne schwarze Natter
Mit funkelnder Augen Schein.
Die liess¹¹⁾ durch die Wunde er gleiten
Bis mitten ins Herz hinein.

„Hu, wie der Scheusswurm¹²⁾ sich ringelt
Bei seinem leckeren Schmaus!“

¹⁾ Das ganze Russland. ²⁾ Vor solch 'nem Sang. ³⁾ Dowbusch ein berühmter Räuberhauptmann der Uzulen, † 1745. ⁴⁾ hast du. ⁵⁾ vac. ⁶⁾ O Mutter, lass gehen das Fragen. ⁷⁾ der Uzulenhauptmann. ⁸⁾ finsteren. ⁹⁾ des Topors — до серо слова нота: Topor, Streitaxt der Uzulen. ¹⁰⁾ Sardak — ein dolmanähnliches Gewand der Uzulen, schwarz oder purpurroth. ¹¹⁾ lässt. ¹²⁾ Giftwurm.

O Mutter, die Bestie saugt noch
Dem Hauptmann die Seele aus!“

Друк. Gedichte 1865, стор. 7—8 і Ам Тscheremuschi 1882,
стор. 9—10 з увагами і відмінами под. в нотах.

Dzwinka¹⁾.

„Juri! Goldkind, mein Juri!
Trink das, mein Bübchen feins!“
„O Mutter, lass gehen mich, Mutter!
Mir ist's schon alles eins.

„Mir träumte soeben die Dzwinka,
Sie trank einen Becher voll Blut²⁾,
Dann huschte sie, Mutter³⁾, ans Feuer
Und schürte die wüthende⁴⁾ Gluth.

„Und schlug's mit eisernen Zangen⁵⁾,
Und griff dann⁶⁾ zwei silberne Schnür',
Und warf's⁷⁾ in den höllischen⁸⁾ Tiegel —
O Mutter, gieb trinken mir!

„Dann goss sie⁸⁾ zwei funkelnde Kugeln,
Die waren wie Weichsein so gross⁹⁾.
Sie¹⁰⁾ lud sie mit hastiger Eile
Hinein in ein blank Geschoss¹¹⁾.

„Da rüttelt wer aussen am Thore,
Es piff dazwischen der Wind¹²⁾.

„Mach auf mir, mein herziges Liebchen!¹³⁾
Mach auf mir, mein⁶⁾ Liebchen, geschwind!“

„'S ist offen! Herein nur, mein Süsschen¹⁴⁾!“
Wie zielte die Metze so gut!

1) Dzwinka, des Dowbusch Geliebte, die ihn erschossen haben soll. Es ist aber historisch festgestellt, das es ihr Mann gethan. 2) O glühte die, Mutter, vor Wuth 3) huschte geschwind sie. 4) höllische. 5) schlug sie mit eiserner Zange. 6) Vac. 7) warf sie. 8) Und goss. 9) O waren die, Mutter, was gross. 10) Die. 11) Jägergeschoss. 12) Thu auf mir, herziges Kind. 13) Thu auf mir, Dzwinka, mein Leben. 14) Trauter.

Da lag der pokutische Hauptmann¹⁾,
O Mutter, in seinem Blut.

„O Mutter, im braunen²⁾ Blute!
Wie schäumt — uh, wie schäumte das sehr!
O Mutter! Reich schneller³⁾ mir, Mutter,
Vom Nagel mein best⁴⁾ Gewehr!“

Друк. Gedichte 1865, стор. 9—10 і Ам Тscheremus 1882,
стор. 11—12 з відмінами і поясненнями под. в нотах.

Biskof⁵⁾.

„Was ist dir denn⁶⁾ Leides geschehen,
O Tudor, du Goldkind mein?“
O Mutter, der schwarze Fiedler
Zu Biskof auf dem Stein!

„Die Nacht ist klar und stille⁷⁾,
Die Fichte regt sich nicht⁸⁾.
Der schaurige Felsen⁹⁾ raget
Empor ins¹⁰⁾ Mondeslicht.

„Und auf dem höchsten Riffe
Da steht¹¹⁾ ein Fiedelmann,
Er¹²⁾ funkelt in Diamanten,
Er¹²⁾ ist in Sammt gethan.

„Er¹²⁾ spielt auf seiner Fiedel,
Das giebt¹³⁾ 'ne Melodey —
O Mutter, wenn du die vernommen,
Schon längst wär das Herz dir entzwei!¹⁴⁾“

¹⁾ Uzulenkalfa — до сего нота: Kalfa — Oberhaupt, Anführer. ²⁾ In seinem purpurnen. ³⁾ hurtig. ⁴⁾ bestes. ⁵⁾ Biskof — ein gigantischer Fels in Ustie-Putilla. ⁶⁾ vac. ⁷⁾ dumpf und schwüle. ⁸⁾ Ich weiss 'ne schwülere nicht. ⁹⁾ дод. nur. ¹⁰⁾ in das. ¹¹⁾ O, steht da. ¹²⁾ Und. ¹³⁾ Ist das. ¹⁴⁾ Зам. сих двох рядків читаємо:

Wenn da mir das Herz nicht zersprungen,
Springt's nimmer mehr entzwei.

„Den Wanderer aber tief¹⁾ unten
Ergreift's wie wilder Wahn²⁾,
Er achtet nicht Riffe, nicht³⁾ Klüfte,
Er klimmt nur hinan, hinan⁴⁾).

„Da plötzlich⁵⁾ erschallt ein Gelächter,
Der Wanderer stürzt hinab!
Und unten kreiset der Tschermusch —
Da giebt's ein kühles Grab.

„Den furchbaren⁶⁾ Fiedler aber
Beirrt dies alles⁷⁾ nicht:
Er fiedelt, und lacht, und fiedelt
Im grausigen Mondeslicht“.

Друк. Gedichte 1865, стр. 11—12 і Ам Тschermusch 1882,
стр. 21—22 з увагами і відмінами под. в нотах.

Die Kaiserrose.

Ich weiss auch eine Mähre,
Die Mähre ist gar fein:
Es funkeln viel tausend Rosen
Im Abendsonnenschein.

Die tausend Rosen funkeln —
Mir ist um's Herz so schwer!
Ich weiss, ich werde sterben
An jener Wundermähr.

Die Kaisergärten prangen,
Und wonnig ist die Nacht:
Der schönste Jäger haltet
Vor einer Rose Wacht.

Er steht und ist so traurig,
Er schaut die Rose an:

¹⁾ Und auch den Wanderer. ²⁾ Ergreift ein wildes Weh.
³⁾ Abgründ' noch. ⁴⁾ hinauf in die Höhl. ⁵⁾ Doch dort. ⁶⁾ Der
furchtbare. ⁷⁾ Der thut, als sähe er's.

„O Rose, du Kaiserrose,
Du hast mir's angethan!“

Da flüstert die Kaiserrose:
„Ich lieb dich, Menschenkind!“
Und wiegt die feuchten Blüthen
Schwermüthig im Abendwind.

Da kniet der Jäger nieder,
Die Augen wurden ihm roth:
„Ade, du Kaiserrose!“
Man fand ihn Morgens todt.

Und ein geknicktes Röslein,
Er drückt's mit blutiger Lust,
Er drückt's mit blutigen Händen,
Er drückt's an die blutende Brust.

Es träumt ein Grabeshügel
Zu Schönbrunn tief im Tann.
Und das hat die Kaiserrose,
So scheint es mir immer, gethan.

Друк. Gedichte 1865, стор. 13—14: пізнійша, коротша перерізка Am Tscheremusch, 113—114. друкують ся у нас далі в повні. Тема та сама, що в сонеті «Die Rose und der Schütz» і по руськи в першій частині «Двох поень рожевих», див. вище стор. 175—177 і «Царка рож», стор. 455—456.

Der Kamerad.

Ich hatte einen Bruder,
Der ist nun lange todt!
O reichet mir meine Zither
Mit den Saiten funkelroth!

Dass auf den Plan ich gehe,
Auf sein zertreten Grab,
Dass ich ihm singe und spiele,
Weil ich keinen zweiten hab'!

Die Nacht war still. Im Spitale
Da zuckt ein Lämpchen nur;
Er lag auf seinem Lager,
Im Antlitz schon Todesspur.

„O Bruder — so sprach er, — mein Bruder,
O Waffenbruder du mein,
Wer zimmert morgen Abends
Für mich den Todesschrein?“

Ich habe ihn gezimmert,
Gezimmert den ganzen Tag:
Jeder Nagel galt meinem Herzen,
Meinem Herzen jeder Schlag.

Der Führer hat mir befohlen,
Soll helfen ihm sargen ein.
„Herr Führer, ich will Euch helfen.
Nur sarget auch mich mit hinein“.

Друк. Gedichte 1865, стор. 15—16. Переробка цієї вірші пз.
»Der kranke Jäger« була друкована пізніше в Am Tschermusch
1882 стор. 115—116, див. далі: пор. закінчені поези »Дезертир«
стор. 305—306.

Die Tschermuschnixe.

Die Sonne sinkt und der Abend naht.
Am Tschermuschspiegel so rein, so glatt
Lenkt der Kermanitsch sein leichtes Floss,
So frisch und so muthig, der Winde Genoss,
Und selbst ein Getenspross. — O!

Doch dunkler wird's und die Nacht bricht ein.
„He, ihr Gesellen, wir fangen am Stein,
Und machen ein Feuer und schlagen ein Zelt.
Du schönes Gebirge, du herrliche Welt!
O wüsst' ich, was mir fehlt! — O!“

Es fehlt ihm nichts, er ist so gesund,
Die Wange roth und schwellend und rund,

Die Lippe umsprossen vom goldenen Flaum,
Im Auge halb Schalke, halb Sehnen, halb Traum, —
Der Recke fasst sich kaum! — O!

„He, Brüder, Feuer! Mir scheint, 's ist kühl!
Der Stein ist fürwahr doch ein kaltes Pfühl!
Sie schlafen? Nun ja! 's thut jedem wohl..
Was geht doch der Tschermusch so wild, so hohl?
Ist gar der Alte toll? — O!

„Und dorten? Nimmer! o nein! o nein!
Was rudert so hastig im Mondesschein?
Ein Kahn! Ein Kahn! O Himmel, ein Kahn!
Die Tschermuschnixe! Sie legt schon an!
Um mich ist's wohl gethan! — O!“

„O Erdensohn, steig ein mit mir!
Die arme Erde — was beut sie dir!
Welkende Blumen, dorrendes Kraut!
Willst kosen im Blockhaus die alternde Braut?
Bin ewig jung und traut! — O!“

„O lass mich zufrieden, kühles Phantom!
Was kümmert dich 's Blockhaus, was Lieb mein fromm?
Was kümmert es dich? Ich schwur ihr Treu!
Ich schwur es ihr willig und bleibe dabei.
Hinweg, du grausame Fey! — O!“

„Du blöder Mann, steig ein mit mir!
Sollst diese Erde vergessen schier.
Auch dort giebt's Berge und Thäler und Höhn,
Und blühen die Tange nicht auch so schön?
Du sollst vor Lust vergehn! — O!“

„Du eisige Schöne, du machst mir schwer!
Ich folge dir nie und nimmermehr.
Du bist so kalt, ich bin so warm.
Ich würde ja sterben in deinem Arm —
O ja, vor Liebesharm! — O!“

„O süsßer Bub, steig ein mit mir!
Du sollst vor Wonne vergehen schier.

Sieh her, wie schwellend, wie weiss die Brust!
Wir leben ja ewig in ewiger Lust!
Steig ein! Du musst! Du musst! — O!“

O ja, er muss! Er springt in den Kahn,
Er stürzt an den Busen, es ist gethan.
Ein wild Gelächter durchs Morgenroth...
Hinunter taucht das gespenstige Boot, —
Er bleibt am Ufer todt. — O!

Am 20 August 1866.

Друкуюмо з автографу (дві картки листового паперу 4-го, записані з 3 стор., з датою і підписом автора в низу, власність Руської Бесіди в Чернівцях. Се перше оброблене теми, яку Ф—ч переробив пізнійше по руськи в баладі »Черемська цариця: (див. вище стор. 447—450) і по німецьки під таким самим титулом, (див. далі).

Sutschawa (A).

Rings Nacht und Stille! Nur des Windes Flüstern
Umweht wie zagend die verlassenen Trümmer.
Verödet liegt die Stadt im Mondesschimmer,
Die Stadt, die Nacht und Weh und Tod umdüstern.

Und dorten steht der heilige Johannes,
Hebt hoch den Arm mit dem Marienbilde,
Und segnet still die dazischen Gefilde.
O könnte er's!... Doch ja, er kann, er kann es!

Und jenes ist das Schloss der Hospodaren.
Seht ihr das rothe Blut dort an den Wänden?
Nach Waffen zuckt der Schemen mit den Händen!
Wem gilt es wol? Dem Padischah? dem Czaren?

Im kühlen Park, da duften die Jasmine,
Ein bleiches Kind verträumt die Nacht am Rocken.
Es singt auch wol... Wen mag es wollen locken?...
Es lispelt fern der Klang der Mandoline.

Друк. Buchenblätter, 1870, стор. 80. Друга, що до форми значно слабша редакція сеї вірші була друкована Am Tschermusch 1882, стор. 47—48, див. далі.

Am Dom.

Du riesiger, schwarzer Münster,
Du mächtiger deutscher Dom,
Wenn ich des Nachts dich betrachte,
Ich wollte, ich wäre fromm.

Lass fahren dahin, lass fahren
Die schöne Märchenwelt!
Was taugen uns alle die Dome,
Wenn uns der Glaube fehlt!

Друк. Buchenblätter, 1870, стор. 81.

Jägerlied.

Ich bin ein Jägersmann!
Ich bin ein Jä — ich will es immer haben!
Ich bin ein Jägersmann.
Und jage, jage, jage — Schnell!
Und jage, was ich kann
Mit mei'm Stuzen.

Ich jage, was ich seh!
Ich jage, was — ich will es immer haben!
Ich jage, was ich seh'.
Und manche schlanke Riecke — Schnell!
Die schrie schon au und weh
Vor mei'm Stuzen.

Auch jag' ich nur bei Nacht.
Auch jag' ich nur — ich will es immer haben!
Auch jag' ich nur bei Nacht.
Und ist die Nacht nur finster — Schnell!
Da wird erst Jagd gemacht
Mit mei'm Stuzen.

Einst jagt ich vor 'nem Haus.
Einst jagt ich vor — ich will es immer haben!
Einst jagt ich vor 'nem Haus.
Im Haus, da wohnen dreie — Schnell!
Gleich zog ich blank heraus
Meinen Stuzen.

Und schlich mich sacht heran.
Und schlich mich sacht — ich will es immer haben!
Und schlich mich sacht heran,
Und schlich in ihre Kammer — Schnell!
Und setzte gleich nur an
Meinen Stuzen.

Da kam ich sauber dran!
Da kam ich sau — ich will es nimmer haben!
Da kam ich sauber dran!
Sie griffen mich bei meinen — Schnell!
Bei meinen Locken an
Und beim Stuzen.

Und schmissen mich hinaus!
Und schmissen mich — ich will es nimmer haben!
Und schmissen mich hinaus
Vom zweiten Stock zum Fenster — Schnell!
Da war es, Brüder, aus
Mit mei'm Stuzen.

Denn auf dem harten Stein —
Denn auf dem har — ich will es nimmer haben!
Denn auf dem harten Stein
Brach ich mir zwei der Rippen — Schnell!
Dazu das linke Bein
Und den Stuzen.

Und also ist es aus!
Und also ist — ich will es nimmer haben!
Und also ist es aus
Mit allen meinen Jagden — Schnell!
Als Krüppel hink' nach Haus
Ohne Stuzen.

Moral von der Geschichte?
Moral von der — ich will sie nimmer haben!
Moral von der Geschichte:
Die Nacht, die ist so finster — Schnell!
Da trau ihr niche nicht
Mit dei'm Stuzen!

Am 22 Nov. 1874.

Друкуюсь з автографу (аркуш звич. паперу, писано на 3 стор., а на четвертій в формі урядового рубрум написано рукою Ф—ча: Für des alten Kuderna seinen braven Sohn vom Verfasser), власність Руської Бесіди в Чернівцях. Се очевидно оригінал руської пісні Я. брє, собі стрілець».

Adam und Eva.

Eine sehr wahrhaftige und erbauliche Ballade, zu singen auf die Melodie „Xто ся оженит“. Zu Nutz und Frommen aller Ehemänner verfasst und zurechtgelegt von den beiden Putilower Troubadouren: Jurko Fedkowiez und des alten Kuderna seinem Sohn¹⁾ im Jahre des Heils 1874.

A d a m.

Will Gott dem Adam was Rechtes geben,
Giebt er 'ne Eva ihm gewiss,
Und 'ne Kaserne auch gleich daneben,
Und fertig ist das Paradies.

E v a.

Und will auch Even er kontentieren,
Giebt er 'ne Schenke ihr beim Haus:
Adam geht fleissig das Bier probieren, —
Mit Paradiesen da ist es aus.

¹⁾ Оловцем чужою рукою дописано: Oslafij Kuczerauw.

A d a m.

Und jetzt dazu noch die schweren Zeiten...
Des Teufels möcht man werden schier!
Zahl Zins und Steuern auf alle Seiten,
Und nimm Soldaten noch ins Quartier!

E v a.

Die Steuern mag schon der Teufel holen,
Doch die Soldaten — ei, wofür?
Dem Reichsbeschützer muss wohl man wollen.
Die respektierst du! das sag ich dir!

A d a m.

Ei, so? Soldaten? Gelt, die Soldaten,
Die fehlten dir im Paradies?
O, jetzt erst, jetzt erst riech ich den Braten,
Und den verflixten Holzapfelbiss!

E v a.

D du Filister! Wirst 's Maul du halten?
Du bist und bleibst ein Asinus!
Und zwar ein grosser! mitsammt dem Alten!
Weil ich 's nun einmal dir sagen muss.

A d a m.

O still, mein Evchen, mein süsses Weibchen!
Was soll der Hader dir und mir?
Noch heute kriegst du ein neues Häubchen
Und einen Lieutenant ins Quartier.

E v a.

Das ist was Anders! das lässt sich hören!
Du kriegst dafür auch einen Kuss.
Nur die Soldaten halt mir in Ehren,
Weil ich das besser verstehen muss.

Друк з автографу (аркуш звич. серого паперу, на першій стороні титул, текст на стор. 2 і 3, власність Руської Бесіди в Чернівцях. Мотив узятий із популярної в початку 70-их років оперети «Адам і Ева», яку виставлявано часто по польськи та мабуть перекладено й на руське.

Die Tscheremusmaid.

Ich weiss nicht, was soll es bedeuten,
Dass ich so traurig bin :
Ein Lied aus den uralten Zeiten,
Das kommt mir nicht in den Sinn.

Die Sonne sinkt und es dunkelt,
Es braust der Tscheremusstrom,
Der stolze Sokilski funkelt,
Als wie ein gothischer Dom.

Und unten tragen die Wellen
Ein leichtbeschwingtes Floss,
Darauf einen jungen Gesellen,
'nen keken Gothenspross.

Und hoch am Sokilski sitzt
'ne Jungfrau wunderbar,
Ihre roth Geschmeide blitzet,
Sie kämmt ihr goldroth Haar.

Sie kämmt es mit goldenem Kamme,
Sie singt ein Lied dabei,
Das hat 'ne wundersame,
'ne Märchenmelodei.

Den Flösser in finsterer Tiefe
Ergreift es mit finsterem Weh,
Er schaut nicht des Tscheremus Riff,
Er schaut nur in die Höh'.

Und oben funkelt's und blinket
So zaubermächtig hell,

Die Tschermuschmaid¹⁾. die winket
Dem lockigen Gesell.

Die Abendschatten sinken...
Verschollen sind Floss und Mann²⁾.
Und das hat mit ihrem Winken
Die Tschermuschmaid gethan.

Друкуємо з автографу-бруліону постового — картка звич. паперу, записана з обох боків, без титулу, без дати і без підпису автора, в тексті поправки і перечерки роблені очевидно в часі писання поезії. Внизу на першій стор. пильною рукою дописано: *Das ruthenische Original „Ne znaju, o bratia, szczo neni“ etc. dürfte sich unter den Fedkowitz'schen Manuskripten befinden*“. Ся картка була мб. первісно власністю якогось Ф—чового знайомого (може д. Кудерни?) і дарована ним Руській Бесіді в Чернівцях. Вірша — живцем парафразована балада Гайне „Die Lorelei“, тому Ф—вич і не взяв її до збірного видання своїх німецьких поезій *Am Tschermusch*, хоча вона певно написана була значно вчасвійше не то перед 1882, але й перед 1876, бож її по моїй думці треба вважати не перекладом, а оригіналом руської вірші „Сокілка княгиня“, що вийшла в збірку „Дікі думи“. див. вище стор. 458—459.

Am Tschermusch!³⁾

Da ist es so lauschig, da ist es so sonnig!
Da ist es so märchenhaft duftig und wonnig!
Die Tanne träumt! und die Rose glüht!
Und der Waldstrom singt sein unendliches Lied!...

Am Tschermusch —

Da funkeln die Berge wie Feuersafire!
Es weidet der Hirsch in dem Urwaldreviere!
Hoch in den Lüften kreiset der Aar!
Und diese Lüfte... o wie sind sie so klar!...

¹⁾ Первісно Die Tschermuschfürstin. ²⁾ Первісно:
Verschwunden sind sie beide.
Das Floss und auch der Mann.

³⁾ Tschermusch — grösster Fluss in Uzulengau. Seine beiden Arme, der weisse und der schwarze Tschermusch entspringen in den Karpathen.

Am Tscheremus —

Da tummelt der Uzul¹⁾ sein Ross, sein tatarisch!
Es holt ihm aus Radauz²⁾ den goldenen Barisch!³⁾
Und seiner Buhl' drei Korallenschnür'!...
Was meinst du? wie lohnt sie dem Recken dafür?...

Und am Tscheremus —

Da wiehern nicht nur die tatarischen Rosse!
Und hallen da nicht nur des Jägers Geschosse!
Auch manch ein Lied!... O wie braust das so wild!...
Doch schnell ist's auch hin, wie aus Nebel ein Bild!...

Друк. Am Tscheremus, Czernowitz 1882, crop. 5-6.

Sängers Loos.

Die Nacht ist so schwarz... und die Nacht ist so schwül,
Ein Gewitter grollt herab!

Es brüten drei Tannen, so riesig, so dumpf,
Um des Hauptmanns Dowbusch Grab.

Da kommt ein Uzul durch die finstere Nacht —
Wie wild die Wangen ihm glüh'n!...

Er wirft seine funkelnde Rüstung in's Moos,
Und taumelt zum Grabe hin.

Und wirft sich auf's Grab, der wilde Gesell.

„O theurer Hauptmann mein!

Verlassen, verstossen, verhöhnt von der Welt —
O was soll aus mir denn sein!?“

„Wie mag ein Uzul mich so fragen nur?!

Ein König sollst du sein!“

¹⁾ Uzul oder Huzul — ein an der Quellen des Tschere-
musc, Prut, der Theiss und Sutschawa wohnendes Völkchen,
sind die Nachkommen der alten Uzen, eines tatarischen Volks-
stammes. — Sie sind längst slavisiert. ²⁾ Radauz — eine sehr alte
Stadt in der Bukowina, nach der Tradition der Uzulen von einem
ihrer Fürsten erbaut. ³⁾ Barisch -- der Gewinnst an einer ver-
kauften Waare.

So dröhnt's aus dem Grabe grollend empor,
Als schläge der Donner drein.

„Ein König, mein Hauptmann? O Hauptmann, nein!
Die Hände möchte ich rein!

Mein Ahn und mein Urahn waren es nicht, —
Mag auch kein Henker sein!“

„So werde ein anderer Dowbusch du,
Und trinke Tyrannenblut!“

„Uzulenkalfa! Das werde ich nicht!
Eh' trinke ich Höllenglut!“

„So werde ein Dichter! — grollt's furchtbar empor. —
Ein Bettler für und für!

Willst nicht beherrschen die Menschen du,
Stirb Hungers an ihrer Thür!“

Drauf wurde es taub, und drauf wurde es stumm, —
Der Sänger taumelt zurück.

Und taumelt hinaus in die finstere Welt...
Mit ihm des Sängers Geschick.

Друк. Ам Тscheremusч стор. 13—15. Пор. руські переклади цієї самої теми висше стор. 172—174, 404—406, 471—472.

Sängers Stern.

Auf dem höchsten Himmelsbogen,
Von der Erde himmelfern,
Vom Gewölke schwarz umzogen,
Steht ein armer, kleiner Stern —
Ganz allein !...

Ganz vergessen! ohne Schein!...
Wenn die Sterne nicht gelogen,
Muss er eines Sängers sein!...

Друк. Ам Тscheremusч стор. 16. Те саме по руськи шв. висше стор. 451.

Der Uzulenskalde.

„Was sinnst und was träumst du, die Stirn in der Hand,
Als ritte 'ne Fei durch's Uzulenland?
Auf, Sohn! Es wiehert dein Tatarross!
Es funkelt am Nagel manch Jägerschoss!“

„Reich, Vater, vom Nagel die Zither mir,
Sonst muss ich zur Stelle vergehen schier!
Es braust durch die Brust mir als wie ein Aar!
Kann gar nicht sagen, wie wunderbar!...“

„He, Knechte! Zum Snachar¹⁾, dem weisen, schnell!
Du trankst mir gewiss da vom Zauberquell
In jenem verwunschenen Märchenwald?!
O, nichts mehr rettet aus ihrer Gewalt!“

„Nichts rettet mich mehr! Das fühle ich wohl!
Bezaubert bin ich! und Zoll für Zoll!
Wo ich mich kehre, spricht Alles mich an,
Als hätte ich jedem ein Leid gethan!“

„Die Berge, sie prahlen voll Uebermuth!
Die Thäler erzählen von Schlacht und Blut!
Und selbst der Fels mit dem grauen Haupt
Erzählt mir Mähren, so niemand mehr glaubt!“

„Und gar der Tscher'musch, der wilde Wicht,
O wüsstest du, Vater, was alles er spricht!
Was alles in seinen Wellen zu seh'n!...
Gewiss, o Vater, du würdest vergeh'n!...“

„Da sieht man den Biskof! den Falkenstein!²⁾
Und lebende Rosen, die führen 'nen Reih'n!
Und Fürstinnen! und manch Königskind
Ringt wund die Hände und weint sich blind!...“

„Und manch 'nen wilden Uzulengesell!
Und manch ein — doch reich mir die Zither schnell,

¹⁾ Snachar — Zauberer, wörtlich: der Wissende. ²⁾ Sokilski, zu deutsch Falkenstein, von Sokol — der Falke. Es ist dies eine imposante Felsenwand am Tscheremus, eine Meile vor Kutty.

Dass ich dir's singe! Denn Worte sind arm!
Nur Lieder vermögen's so wild und so warm!“

Und er griff in die Saiten, das gab 'nen Klang!
Und was er da spielte, und was er sang,
Gleich will ich's erzählen so heiss und wild!
Fast wird's dich dünken, 's wär' Nebelgebild'!

Друк. Ам Тscheremusч стор. 17—19. Мабуць перероблено
з руської вірші »Гуцул кобзарь«, див. вище стор. 407—409.

Zum Marmorengel.

Du Bild mit den weissen Schwingen,
Was winkst Du immer hinauf?
Willst wohl, ich soll dir singen?
So steige vom Säulenknäuf,
Und stimme mir fein die Saiten...
O sind die nun was verstimmt!...
Doch stimm sie, wie einstens zu Zeiten,
Wo Alles mein Spiel noch gerühmt!...

Друк. Ам Тscheremusч стор. 20. Пор. руське «До майму-
рового ангеля» стор. 409.

Sokilski.

Ich komme vom Hochzeitsfeste, Brüder,
Und bring' euch 'ne lustige Mähr'!
O, wenn ihr euch da nicht zerlachtet,
So lacht ihr für's Leben nicht mehr!

Die Nacht ist so klar und so ruhig,
Und meerblau des Mondes Gelicht;
Und hoch auf dem Falkenstein oben —
O nahet, Gesellen, ihm nicht,

Dem grausigen Falkenstein oben!
Dort steht ein marmorener Mann!

Und ist auch so weiss euch, wie Marmor,
Und hat auch ein Marmorkleid an!

Und hält in der steinernen Linken
Ein seltsam besaitetes Spiel,
Und spielt euch und singt 'ne Romanze...
O stille, ihr Brüder, still,

Sonst sing ich euch nicht die Romanze!
Und dennoch wär' Schade darum!
Drum stille mir, Brüder, wie Marmor!
Und auch wie der Marmor so stumm!

Im schönsten der himmlischen Gärten,
Auf perlenbesäetem Plan,
Da wandeln zwei Göttergestalten.
O schauet sie, Brüder, euch an,

Die herrlichen, göttlichen Recken!
So herrlich ist kaum euch die Sonn'!
Der ein' ist der ewige Alte,
Der zweit' ein Zimmermannssohn!

Und wie sie so kosend nun wandeln,
Da stürmt ein Leginj¹⁾ auf den Plan
Und wirft sich den beiden zu Füßen,
Und spricht gleich den jüngeren an:

„Halt! haltet! Bist nicht Du Mariens? —
Bist nicht von der Liebe der Gott?
Ich auch... o auch ich liebt' ein Mädchen,
Da kommt der abscheuliche Tod,

„Und führt mich — hört nur! — von dannen!...
Sie wird ja vor Wehe vergeh'n!
Drum lasse, o lasst mich hinüber,
Ja, lasst auf die Erde mich geh'n!“

„Und wenn Dich Dein Liebchen vergessen?“
Der Alte, der Ewige, spricht.

„Wer?! Lilika meiner vergessen?!
Das sag' Du ein zweites Mal nicht!

¹⁾ Leginj oder Ledinj — der junge, ledige Uzul, der „Bua“
der Tiroler.

„Sie hat mir ja Liebe geschworen,
Und Liebe bis über das Grab!
Drum lasse, o lasst mich hinüber,
Sonst lass' ich mit Bitten nicht ab!“

„So geh denn, und komm mir nicht wieder!“
Der Alte gar unwirsch da spricht.
„Und glaubst du den Schwüren 'ner Buhle,
Folg' ihr bis an's jüngste Gericht!“

So sang der marmorene Sänger.
Doch ist nun sein Liedchen wol aus?
Ich komm' von der Hochzeit ja eben
Aus seiner Lilika Haus!

Друк. Ам Тscheremusch стор. 23—25. Руську редакцію цієї вірши пз. Сокілекий див. више стор. 411—413.

Die Rose.

(Iranische Sage).

Es war 'mal ein mächtiger König —
O war euch dieser was wild!
Ein Tiger bei blutigem Frasse
War just so sein treffendes Bild!

Und dieser hatte 'ne Tochter —
O war die, Brüder, was schön!
Als wie so 'ne Rose in Maien!
Ihr habt doch schon Rosen geseh'n?

So schön war auch jene Prinzessin,
Doch liebt' sie 'nen jungen Uzul,
Den schmucksten aller der Jäger
Im ganzen Uzulen-Aul¹⁾!

Das hat nun der König erfahren,
Ihm dünkte die Mähre nicht fein;

¹⁾ Aul — Heim, sowohl Haus als auch Gau bezeichnend.

Drum liess er den Jäger erschliessen,
Und liess ihn gleich scharren auch ein

Zum warnenden Mal an der Strasse.
Was konnte er sonst noch thun?
Der Jäger war einmal begraben,
Man liess den Jäger nun ruh'n.

Mit ihm auch die ganze Geschichte.
Und was die Königsmaid? —
So werdet gewisslich ihr fragen? —
Ei nun! — sie verwand ihr Leid,

Wie so 'ne rechte Prinzessin:
Prinzessinen weinen ja nicht.
Das heisst — sie dürfen nicht weinen,
Ob drum auch das Herz ihnen bricht!

Doch wusst' sie sich wie zu verschaffen
Ein uraltes iranisches Buch,
Drin stand geschrieben in Runen
Manch zaubergewaltiger Spruch.

Sie sucht' sich aber den rechten
Aus allen den Sprüchen heraus,
Und lernte ihn, Brüder, auswendig,
Dann schlich sie sich Nachts aus dem Haus.

Und gieng zum Hügel am Wege,
Und stellte zu Häupten sich hin.
O, funkelten da was die Sterne,
Als wollten sie ganz sich zersprüh'n!

Zu ihnen hob die Prinzessin
Die Lilienarme empor,
Und rief zur Krischna¹⁾, der holden,
Der göttlichen Schwester des Khor²⁾:

„So sollen sie ewig zertreten
Den Staub des Theueren hier?“

¹⁾ Krischna — Göttin der Liebe. ²⁾ Khor oder Khors —
der Sonnengott.

O, bist du die Göttin der Liebe,
So hilf auch der Liebe und mir!“

So sprach sie und lispelte leise
Den Spruch nach iranischem Brauch.
Und siehe, es wurd' die Prinzessin
Zur Stelle zum Rosenstrauch,

Umrankend das Grab des Geliebten
Mit Dornen gar fest und dicht,
Auf dass die müssigen Gänger
Zerträten den Hügel nicht!

Друк. Ам Тscheremusch стор. 27—30. Дві речки перерізки
сеї теми див. вище стор. 241—243 і 414—419.

Der Römersee.

Im fernen Römerlande,
Da steht der Römersee,
Drin badet 'ne Römerjungfrau.
O dass ich nimmer sie säh',

Die braune, römische Jungfrau!
Ihr Aug' ist römisches Gold!
Der Busen römische Schwäne...
Was hab' ich nur sagen gewollt?...

Ach ja! von den goldenen Augen!
Das gienge am Ende noch an:
Doch dieser römische Busen,
Der hat mir's angethan!...

Друк. Ам Тscheremusch стор. 31. Пор. поезию „Римска
княгиня“ вище стор. 421.

Ständchen.

Kennst du nicht mehr meine Lieder?
Sieh! die grauen Weidenbäume

Beugen in den Bach sich nieder,
Träumen alte, graue Träume.

Und die jungen, feuchten Rosen
Lauschen dunkelgrünen Märchen;
Wie das funkelt in den Moosen!...
Hörst Du nicht das Turtelpärchen?

Ja! Du hörst die Täubchen kosen,
Bist nur taub für meine Lieder.
Deine Schwestern sind die Rosen,
Und die Dornen meine Brüder!

Друк. Ам Тscheremusch стор. 32. Пор. руську поезию »Під
вікни . вичне стор. 420.

Die Zigeunerin.

O wäre die Nacht nur vorüber!
Gleich zur Woroschka¹⁾ hin!
Der schöne Uzulenschütze
Er kommt mir nicht aus dem Sinn!...

Und wie er heut' so fröhlich!
Und wie es Nachts so spät!
Und wie er zecht bei Zigeunern
Und trinkt den süssesten Meth!

Und wie er presst und herzet
Die schönste Zigeunermaid!
Und wie er ausgelassen,
Und sie so traurig heut'!

„Stoss an, mein herziges Mädchen!
Was bist du so traurig mir?
Dass Morgen ich Hochzeit halte?
Das stünde erst dafür!

„Uzulen sind keine Quäcker!
Drum lustig, Liebchen! Hoch!

¹⁾ Woroschka — die Wahrsagerin.

Wer wird sich da gleich auch härmern?
Bin ledig ja heute noch!“

„Wer sagt's, dass ich traurig, Geliebter?
Bin lustig! — stosse nur an!“
Es stehen zwei frische Hügel
Am alten Friedhofsplan.

Друк. Am Tschermusch, стр. 33—34. Пор. руські поезії
»Циганка« (випуск 246—260 і 423—424).

Der Kermanitsch¹⁾.

Geschwind, meine gute Schwester!
Geschwind zu der weisen Frau!
Sie komm' mit dem Zauberspiegel,
Dass ich nur einmal noch schau'

Diess rothgeweinete Mägdlein!
O was die zerweinen sich thut!
Und weint und schaut in des Tschermusch
Stahlblaue, tückische Flut,

Die ihr den Liebsten verschlungen!
„O Marko! komm doch herauf!...
Sie sagen, du wärest ertrunken?...
O binden die einem was auf!

„Du durftest ja nimmer ertrinken!
Er ist ein Uzulenstrom,
Und konnte das Herz gar nicht haben!...
Drum komm, mein Marko! o komm!“

Ob er wohl kommen wird, Schwester,
Herauf aus der stählernen Flut?...

¹⁾ Kermanitsch — der Flösser, von Kerma, das Ruder
[власивно Стuerruder — Ред.].

Es treibt auf des Tscheremusch Wellen
Der zierlich befiederte Hut —

Der Hut des Kermaritsch...

Друк. Ам Тscheremusch, стор. 35—36. Пор. руську поезію
«Германія» висше стор. 424—426.

Die Schipotbirken¹⁾).

Zu Schipot am Friedhofsplane,
Da stehen zwei Birken grün,
Und stehen im Mondeslichte,
Und schwanken her und hin.

Doch um die Mitternachtsstunde, —
O denkt euch, Brüder, den Graus!...
Da werden die Birken zu Jungfrau'n,
Als sässen sie eben beim Schmaus,

Beim späten mit Ginda²⁾, und sässen
Im funkelnden Silbergewand!
Und jede hält euch 'nen Becher
In ihrer silbernen Hand.

Und nickt!... und sie nippen!... und nicken!...
Und nippen!... und glotzen sich an!...
Und beide zerfliessen in Nebel
Zu Schipot am Friedhofsplan!

Друк. Ам Тscheremusch, стор. 39—40. Пор. руські поезії
»Юрій Гинда« (стор. 89—93) і »Шипішкі берези« (421—423 і 477—
482).

¹⁾ Schipot — ein Uzulendorf im Radautzer Bezirk. Die Sage von den Schipotbirken hat E. R. Neubauer in seinen „Bildern aus der Bukowina“ aufgezeichnet. ²⁾ Ginda, ein Räuberhauptmann und Geliebter zweier Schwestern, die sich dann seinetwegen gegenseitig vergiftet.

Das Eisengemach.

In einem Eisenpalaste,
Da ist ein Eisengemach;
Aus Eisen sind Thüren und Fenster,
Aus Eisen der Tisch und das Fach.

Und auf dem eisernen Tische,
Da steht euch riesig und gross
Ein Kreuzifix auch aus Eisen...
O würde seiner ich los,

Des Kreuzifixes, des grausen,
Ich wär' mit dem Schicksal versöhnt!
Ich wäre... Horch, wie's vom Dome
So grausig Mitternacht tönt!

Da wird's mit einemmal helle
Im Saale, als blitzte es drein!
Und herein tritt ein eiserner König,
Und schreitet zum eisernen Schrein.

Und führt an eiserner Kette
Ein bleiches, weinendes Kind...
Ein Kind? — O! 's ist 'ne Prinzessin!
Wie schön doch Prinzessinen sind!

Die führt er an eiserner Kette
Zum eisernen Saale herein!
Und heisst sie knien und schwören
Vor jenem eisernen Schrein,

Dem Schrein mit dem Kreuzifixe!
O ist das, Brüder, was gross!...
Ich glaube, die Aermste wird nimmer
Des eisernen Königs los!

Друк. Ам Тscheremusch, стор. 41—43. Пор. руську поезию
»Железный двор» выше стор. 428—429.

Was willst du ?

Du Mann in dem rothen Talare,
Du rother, hämischer Mann,
Was rollst so wild du die Augen? —
Geht wieder das Blutsaugen an?

Ja! deine funkelnden Augen!...
Ich weiss, woher sie auch sind:
Das eine stahlst du dem Wolfe,
Das zweite 'nem Uhukind!

Друк. Ам Тscheremuschi, стор. 44. Пор. руську поезию До чередного, вичше стор. 427—428.

Der schwarze Wandersmann.

Die Strasse ist weit und die Strasse ist breit,
Ja! weit ist die Strasse und breit!
Und steinig ist sie und dornenvoll,
Und alt wie die Ewigkeit!

Drauf schreitet ein Mann im schwarzen Talar,
Und trägt ein schwarzes Buch,
Und trägt in der Rechten ein schwarzes Kreuz
Zum Segen und auch zum Fluch.

Wen wird er segnen? Wem gilt sein Fluch? —
Gilt dir er? gilt er mir?
Dem Engel oben im Lichtesreich?
Dem Teufel im Höllenrevier?

Dem Menschen gilt er! der Menschheit, Freund!
Der Segen? — nein, der Fluch! —
So steht es geschrieben mit Blut auf Schwarz
In seinem schwarzen Buch.

Und steht auch geschrieben mit Blut auf Schwarz:
An's Kreuz das heilige Licht!

Drum naht ihm, o Brüder, o Brüder, naht
Dem schwarzen Wanderer nicht!

Друк. Ам Тscheremusч, стор. 45—46. Пор. руську поезию
»Черный косарь«, стор. 430—431.

Sutschawa¹⁾ (B).

Und wieder Nacht, und wieder einmal Ruhe.
Wo ist die Stadt? und wo ihr alter Schimmer?
Sie schläft!... O schlaf! O schlaft nur, alte Trümmer!
Wie modrig weht's, wie aus 'ner Todtentrube!

Und wer steht das? Der heilige Johannes!...
Hebt hoch den Arm mit dem Marienbilde,
Und segnet still des Serethland's Gefilde.
O könntest du's!... Doch ich, ich fürcht', er kann es!...

Und dort — ist dies das Schloss der Hospodare?
Wie? siehst du nicht das Blut noch an den Wänden?
Nach Waffen zuckt ein Schemen mit den Händen...
Wem gilt's? — dem Pascha? oder einem Zaren?

Und dort im Park — was duften die Jasmine!
Ein braunes Kind versingt die Nacht am Rocken...
O welch ein Sang! halb Klagen und halb Locken...
Es lispelt wo der Klang der Mandoline...

Друк. Ам Тscheremusч, стор. 47—48. Пор. руську поезию
»Ніч в Яссах«, стор. 55—56, а також німецьку ред. А, стор. 735.

Das Palmenfest zu Takow²⁾.

Woher des Weges, Pilger? — O Herr, vom Donaustrand!
Vom Gnadenbild zu Takow! Ihr kennt doch's Serbenland?

¹⁾ Sutschawa, die zweitgrösste Stadt in der Bukowina, einst Residenz der moldauischen Fürsten. Reliquien des hl. Johannes Novi. ²⁾ Takow oder Takowo, eine Stadt im Mittelpunkte Serbiens, wo 1815 Milosch Obrenowitsch den Aufstand gegen die Türken proklamierte.

Das Land der kühnsten Helden im ganzen Donausüd?
Hei! klingt was zur Schesdare¹⁾ da manch ein Heldenlied!

Wie? Helden an der Save!? Mir aus den Augen, Wicht!
Nur Türken gibt's und Sklaven, so weit man serbisch
[spricht!

Und Heldenlieder, sagst du? Fürwahr, sie sind darnach!
Nur Ketten hört man rasseln und wimmern Noth und
[Schmah!

Doch wimmert nur, ihr Knechte, dem Männerthum zum
[Hohn!

Nur schimpft den edlen Marko²⁾, den grossen Königs-
[sohn.

Mir nicht als eu'rer Sippe! Fort! in den Türkenthurm,
Ihr Sklaven! — Horch! was war das? Die grosse Glocke!
[Sturm!! —

So ist's! Die grosse Glocke! Sie ruft vom Donaustrand
Durch alle Serbengaue im ganzen Serbenland.

Und ruft das Volk nach Takow, und ruft's zum Pal-
[menfest!

Und alle Serben kommen, vom Osten wie vom West!

Ganz Takow ist vom Volke gefüllt und überfüllt,
Und immer noch und immer die Menschenmenge
[schwillt!

Und schwillt und schwillt und woget, und wogt und
[schwillt und ruft:
„Hinauf! hinauf zum Münster! zur alten Königsgruft!“

Schier bersten will der Tempel, so dicht ist er gefüllt!
In Diamanten funkelt sein altes Gnadenbild!

Und Diamanten blitzt auch manch Serbenaug' hinauf!
Willst Waffen etwa kaufen? Hier sind sie wohl zu Kauf!

Doch heute gilt es Palmen! Was sollen Waffen hier?
Die Priester singen Psalmen und weinen in's Brevier...

¹⁾ Schesdare, ein Musikinstrument der Südslaven, der Streichzither ähnlich. ²⁾ Marko Kraljewitsch, der Volksheld der Serben, hochgefeiert in ihren Gesängen.

Wann wird der Bischof kommen? Da tritt er ja herein.
Der edle Greis in Silber! Gleich wird er Palmen weih'n...

Der greise Priester aber, er weih't die Palmen nicht.
Wie Donnergroll in Wettern er zur Gemeinde spricht:
„Ihr denkt, ich weih' euch Palmen? Heraus das helle
[Schwert! —
Wer das nicht weiss zu führen, ist keiner Palme werth!“

Hei, fahren was die Schwerter wie Blitze da empor!
Wie Meereswellen wogt es hinaus zum Münsterthor.
Und eh' der Mond gewechselt, frei war der Donaustrand!
Das war die Palmenweih'e im edlen Serbenland! —

Друк. Ам Тscheremus, стр. 49—53. Нор. руеткі поезіі
Сербскі ваї: (стр. 434—436) і - Празник у Такові. (стр. 99—102).

Vom Süden.

Was doch milde weht die Luft
Vom Süden!
Und er träumt im Maienduft
Vom Frieden! —
Träume, Süden! träum' nur fort!
Und vom Minarete dort
Welch' Fankeln!...
Wird's munkeln? —
Dann! — Wann?

Друк. Ам Тscheremus, стр. 54. Нор. руетку поезію - Світ
гора, стр. 437.

Die Griechin.

(Bulgarisches Volkslied.)

Die Pest euch! — Was begehrt ihr, Bulgaren, da von mir?
Ich soll es euch erzählen? Mich fasst der Iblis¹⁾ schier,

¹⁾ Iblis, das Prinzip des Bösen bei den Mahomedanern.

Und ich soll's euch erzählen!... Doch sei es, Dschauren,¹⁾
[drum!
Ich will es euch erzählen! — Doch wie das Grab mir
[stumm!

So hört es denn! Ich liebte... He, Sklaven! was soll
[das? —
Wein, Schufte! von dem stärksten! und gleich ein gan-
[zes Fass!
Wenn ich es soll erzählen! — Ja! Christenhunde ihr!
Ich liebte diese Griechin!... Schenk' noch 'nen Becher
[mir!

Und liebte mehr sie, Brüder, als mein arabisch Ross!
Und diesen Damaszener! und meinem Kampfgenoss!
Ja! liebte mehr sogar sie, als Kampf und Christenblut!
Und Sieg und Siegeschre! und Krieg und Kriegesmuth!

Auch sie schien mich zu lieben, die schöne Griechen-
[maid!...
Und schwur es beim Propheten! und schwur's mit einem
[Eid,
Dass selbst der schwarze Schajtan²⁾ darob entsetzt sich
[hätt'!...
So schwur sich mir die Schlange! — He, Sklaven, Ta-
[farmeth!

Denn schaal sind diese Weine!... so schaal wie Buhlen-
[schwür'!...
Und ich, ich liebt' sie, Brüder!... Wagt's wer zu zwei-
[fel hier?!
Mit seinem Kopfe büsst' er's! denn ich hab' sie ge-
[liebt!...
Geliebt, wenn Männer lieben und Männer es noch gibt!
Doch sie — sie liebt' 'nen Ander'n! Hört, Dschauren,
[ihr es auch? —
'nen Anderen! — Ha, faulst du, du schnöder Franke,
[auch?

¹⁾ Dschawr (unrichtig Gjawr) — der Hund, Schimpfname für die Christen. ²⁾ Schajtan — der Satan.

Ich wollt', du würdest leben, verfluchter Christenhund,
Dass ich dich nochmals morde! mord' zehnmal jede
[Stund'.

Wie in der Schajtansstunde, in jener Iblisnacht,
Wo ich in's Brautbett beide, ja! beide euch gebracht
Mit diesem meinem Handschar¹⁾ in einem Athemzug!
In einem! doch der Eine war beiden euch genug!

Meth, Schufft! Denn einmal ladet mein treuer Kampf-
[genoss
Mich ein zum Hochzeitsfeste in sein benachbart Schloss!
Ich reite, alle Diener und Knappen reiten mit, —
Sie bleibt allein im Schlosse... Ha! dieser Höllenritt !..

Doch als wir so nun sitzen beim frohen Hochzeitsmahl,
Bei der Schesdare Klängen und schäumendem Pokal,
Da kommt mein alter Diener — ein Wörtchen, und
[im Blut
Zuckt er zu meinen Füßen! Und ich in Tigerwuth

Hinunter in den Hofraum und auf mein schnelles Ross.
In einer Viertelstunde erreiche ich mein Schloss...
Und finde dort sie beide, und segne gleich sie ein
Mit diesem meinem Messer... Meth, Hunde! Meth und
[Wein!

Dass ich hinab sie schwemme... Hu! wie sie braust und
[zischt!
Und zischend braust und perlet die höllisch rothe Gischt
Hinauf zur Marmordecke... Du zuckst noch, Christen-
[hund?
O zuck' !... Wir haben Zeit noch !... 'ne ganze, volle
[Stund' !...

Mein Messer... Doch was steht dort in jener Marmor-
[thür?...
Sie ist es! Michaela! O schaut, wie winkt sie mir!...

¹⁾ Handschar — ein langes Messer, das die Türken im Gürtel tragen.

Wie einst!... und winkt und nestelt den Schwänenbu-
[sen auf...
Und winkt... Ich komm' schon! — Hilfe!...

Друк. Ам Тscheremuscl. стр. 55—61. Пор. руську поезию
»Туріаміа« стр. 437—439.

Zurück!

Wo bin, ja, wo war ich? Ich fasse mich kaum.
Hinab zu den Märchen, du gaukelnder Traum!
Was soll mir dein sinneberückendes Spiel?
Zurück in mein Bergland aus diesem Gewühl!

Grüss Gott, du mein Bergland voll Grün und voll Gold!
Da wird noch der Treue, der echten, gezollt.
Da gilt noch das Herz in der männlichen Brust!
O dass ich's doch früher — o doch früher gewusst!...

Друк. Ам Тscheremuscl. стр. 62. Пор. руську поезию
»Туріаміа« стр. 439—440.

Trojsil¹⁾.

(Kleinrussisches Volkslied.)

Ritten heim drei jugendliche Reiter,
Ritten aus dem Bisurmanenkriege,
Ritten durch die schönen Wlachenlande²⁾,
Und beriethen, ob es wohl gerathen,
Nachts zu reiten durch die tiefe Donau?
Und es sprach der jungen Recken erster:
„Nacht ist's, Brüder, sonder Mond und Sterne,
Und die Nacht ist keines Menschen Freundin“.
Und es meint der andere der Recken:

¹⁾ Trojsil — Dreikraut oder Dreiwurz, eine nur in der
Volksphantasie existierende Pflanze. ²⁾ Wlache oder Woloch —
kleinrussische Bezeichnung für Walache.

„Nacht ist's, und die Donau tief und tückisch,
Und auf Blut gesinnt die Wassergeister“.

Doch da sprach der Reiter allerjüngster:
„Nicht der Nacht feindselig Walten fürcht' ich,
Noch die Tücke ich des falschen Stromes;
Doch es brennen mich gar sehr die Wunden,
So der Türkenbascha mir geschlagen.
Druin lasst gleich uns da um Herberg' bitten
Bei der Wlachenmaid am Donaustrande“.

Doch die Wlachenmaid am Donaustrande
Liegt gar krank in ihrem Lilienbette,
Weint sich blind, und ringt die weissen Hände:
„O um Gott! wer da mir holen thäte,
Holen thäte mir die Trojsil-Wurzel,
Die da wächst im dreimal-dritten Lande¹⁾,
Jenseits wächst des dreimal-dritten Meeres!
O, dem wollte gleich die Hand ich reichen,
Und ihm folgen gleich zum Traualtare!“

Dieses hört der Reiter allerjüngster,
Hört's und sinnt, und sagt zu den Gesellen:
„Habe doch der guten Rosse dreie:
Schwarz das eine, wie des Nachts der Rabe,
Grau das zweite, wie der Falk' am Morgen,
Weiss das dritte, wie der Schwam am Mittag.
Auf dem Falken will an's Meer ich fliegen,
Auf dem Schwane über's Meer ich schwimmen,
Auf dem Raben dann das Trojsil graben“.

Und es ritt der allerjüngste Reiter
Auf dem Falken bis an's Meer, das blaue,
Auf dem Schwane über's Meer, das wilde,
Auf dem Raben er, das Trojsil graben.
Und er gräbt es mit dem scharfen Schwerte,
Gräbt es aus der dreimal-dritten Erde.

¹⁾ Dreimal-drittes Land, Meer, Erde, ein in den Märcen aller Slaven ständiger Ausdruck, der wahrscheinlich eine grosse Entfernung bezeichnen soll.

Da beginnt ein graues Kukuksweibchen :
„O um Gott, du jugendlicher Reiter !
Wem doch gräbst du hier die Zauberkräuter ?
Bei der Wlachenmaid ist's Hochzeit heute !“

Hoj da schwingt sich was der junge Recke
In den Stattel seiner schnellen Rosse !
Fliegt an's Meer er auf dem grauen Falken,
Schwimmt durch's Meer er auf dem weissen Schwane,
Auf dem Rappen in den Hochzeitssöller ;
Grüsst die Braut, die kranke Wlachenjungfrau,
Grüsst sie gleich mit seines Schwertes Klinge :
„Falsche Wlachin ! Hier das Trojsil dir !
Ritt die Seel' mir aus dem Leibe schier“.

Дпук. Ам Тscheremuscb, crop. 63—66.

Reiters Irrfahrt.

(Kleinrussisches Volkslied.)

Irrte einst ein jugendlicher Reiter,
Irrte durch die weite, breite Steppe,
Irrte bis nach Untergang der Sonne,
Konnte keine traute Herberg' finden,
Bis er spät des Nachts sie erst gefunden
Bei dem allerschönsten Steppenmädlein.

„O um Gott, Du schönstes Steppenmädlein,
Wolle doch die Nacht mich übernachten !
Mich und auch mein müdes, krankes Rösslein.
Bei dem Rösslein die verbrannte Rüstung,
Bei der Rüstung mein bethaut Gewaffen !
Werde nicht dein weisses Bett berühren,
Noch mein Rösslein deinen Stall betreten,
Noch die Rüstung deine Hall' entzieren,
Noch's Gewaffen deinen Saal durchklirren“.

„O um Gott, du armer, müder Reiter !
Bist willkommen mir nebst deinem Rösslein.

Und der Rüstung dein, der sonnverbrannten,
Und den Waffen dein, vom Rost geröthet!
Wüsst' ich nur, wann Zeit es, dich zu wecken,
Dass den Weg bei mir du nicht verschlummerst,
Deine Weiterreise nicht verschlafest,
Und die arme Steppenmaid verfluchest,
Bei der Mutter Seele drum verfluchest!“

„O um Gott, du schönste Steppenjungfrau,
Also weck' mich eh' der Morgen grauet,
Eh' der Hahn den Tag noch angekündigt,
Eh' der Schwan noch auf das Meer geflogen,
Eh' der Hirt noch die Schalmei geblasen,
Der Uzul drei Hirsche noch erleget,
Der Ulan drei Liebchen nocht berücket,
Der Usar drei Türken noch erschlagen,
Eh' der Serb' drei Bräute noch verlassen.
Und der Lech und Russ' sich nimmer lassen!“

Wacht des Morgens auf der müde Reiter.
Blickt durch das krystallene Quartierchen¹⁾;
Hoch am Himmel steht bereits die Sonne,
Und der Hahn verkündigt schon den Mittag,
Und der Schwan ist schon auf's Meer geflogen,
Und der Hirt hat die Schalmei geblasen,
Der Uzul drei Hirsche schon erleget,
Der Ulan drei Liebchen schon berücket,
Der Usar drei Türken schon erschlagen,
Und der Serb' drei Bräute schon verlassen,
Auch der Lech und Russ' sich nicht mehr lassen.

„O um Gott, du schönste Steppenjungfrau,
Warum hast du solches mir gethan?“
„Weil ich dich vom ganzen Herzen liebe,
Du mein schöner, junger Reitersmann!“

Дпук. Ам Тшеремусч, стр. 67—70.

¹⁾ Quartierchen — das Guckfensterchen, welches in kleinrussischen Bauernhäusern den vierten Theil des Fensters einnimmt.

Des Buhlen Heimkehr.

(Kleinrussisches Volkslied).

O ihr Falken! o ihr Adler alle!
Kommt ihr nicht vom Strande des Dunajez¹⁾?
Sah't ihr nicht daheim mein holdes Liebchen?
Ob sie wohl sich meiner noch erinnert?
Thut sie's, o so bringet ihr die Kunde,
Dass ich heut' in ihre Arm' noch fliege.

's Mägdlein aber liegt gar krank im Bette,
Krank aus Harn um den geliebten Buhlen.
Als jedoch die Kunde sie vernommen,
Wird gesund sie, stehet auf vom Bette,
Ruft die vielgetreuen Zofen alle,
Und beginnt, bald lachend und bald weinend:

„O ihr Zofen, meine vielgetreuen,
Nehmet schnell die gelben Honigkerzen²⁾,
Zündet an sie, leuchtet ihm entgegen!
Ihm und mir! dass ich ihn mir besche,
Ob ihm nicht gebräunt die fremde Sonne,
Oder nicht gebleicht die fremden Lüfte“.

„Ja, gebleicht, gebleicht, du meine Wonne!
Bleicht doch Alles, Alles ohne Sonne“.

Друж. Ам Тscheremasch, 1869. 71—72.

Die Witwe.

(Kleinrussisches Volkslied.)

Ging auf's Feld die schöne, junge Witwe,
Ging auf's Flachsfeld, um da Flachs zu rupfen.

¹⁾ Dunajez — ein Fluss in Galizien. ²⁾ Honigkerzen — die gelben, wohlriechenden Wachskerzen.

Rupfte Flachs und band ihm in Gebünde,
Herzte sie an ihrem Schwanenbusen,
Schmiegte sie an ihre Rosenwagen,
Und begann dann weinend zu wehklagen,
„O um Gott! dass 'nen Gemahl ich hätte!
Wollt' ich was ihn pflegen und bedienen,
Wollt' ich ihn in eitel Purpur kleiden,
Wollt' mit Meth und Honig ihn nur tränken!“...

Hörte dies ein jugendlicher Kossar¹⁾,
Warf die Sense auf den Blumenanger,
In die Blumen, in die Seidengräser.
Ging gesenkten Hauptes dann nach Hause,
Sinnend in den Zedernsaal, den braunen,
Sinnend an den Zederntisch, den breiten,
Setzte sich an dessen Ehrenecke²⁾
Und begann zu sinnem und zu träumen.

Kommt herein die gute, greise Mutter,
Sieht den Sohn da sitzen und da sinnem,
Sinnend träumen, träumend sich zerhärmen,
Wird sehr böse, gar sehr ungehalten,
Und beginnt den Einzigen zu schelten:
„O um Gott, mein Sohn, was soll das heissen,
Was dein Sinnen heute mir bedeuten?
An dem heissen Sommertag bedeuten,
Wo so viel der Wiesen noch zu mähen?“

„Lass die Gräser, Mutter, lass sie stehen!
Lasse mich die junge Witwe freien!
Wird mich pflegen, wird mich treu bedienen,
Wird in eitel Purpur mich nur kleiden,
Mich mit Weizenbackwerk täglich speisen,
Mich mit Meth und Honig täglich tränken,
Abends mir das Schwanenbett bereiten,
Mich mit Liedern in den Schlummer singen,
Morgens dann mit Täubchens Girren wecken,

¹⁾ Kossar — der Mäher. ²⁾ Ehrenecke — dem Kleinrussen gilt der Tisch ein Heiligthum, gleichsam ein Altar der Laren. Dessen rückwärtige rechte Ecke gilt als Ehrenplatz.

Mir auf Silber nur das Wasser reichen
Und auf Gold den Frühtrunk mir kredenzen!“

„O um Gott, mein Sohn du, lass' es glänzen
All' ihr Gold und all' ihr gleissend Silber!
Ist doch zauberkundig jede Witwe,
Und 'ne junge dreimal mehr denn alle.
Hatte doch sie 'nen Gemahl, 'nen schönen,
Pflegte sein, bis sie zu Tod ihn pflegte. .
Kleidet' ihn in giftgetränkte Kleider,
Speiste ihn mit giftbestreutem Backwerk,
Tränkte ihn mit giftversüssten Tränken,
Bettet' ihm das Bett im Sargesschreine.
Sang ihm in den Schlaf mit Zaubersprüchen.
Drum, mein Sohn, mein Einziger: viel lieber
In den schauerlichen Sargesschrein,
Als 'ne schöne, junge Witwe frei'n!“...

Der kranke Sohn.

(Kleinrussische Ballade.)

Wie langsam schleicht doch die Mitternacht!
Beim kranken Sohne die Mutter wacht.
Sie dämpft des Lämpchens stechendes Licht,
Sie streicht ihm die Locken aus dem bleichen Gesicht.
„Was ist dir? Wo schmerzt's dich, theueres Kind?“
„O Mutter, was falsch doch die Weiber sind!“
„So warst du wieder bei der Wittib schön?“
„Ja, Mutter, ja, dort ist es geschel'n!“
„Sie kochte dir doch kein Abendmahl?“
„Ja, Mutter, Fischlein, gar bunt und schmal“.
„Hilf Himmel! Und kennst du die Fischlein nicht.
So dir sie gekocht zum Abendgericht?“
„Wohl, Mutter, drüben im Schlagenwald
Sah Fischlein ich von solcher Gestalt“...
„Und als sie kochte, was sprach sie wohl?“
„Ei, Mutter. Sprüche gar gräulich und toll“...

„Was mögen's für Sprüche gewesen sein?“
 „Wohl Zaubersprüche, Mütterchen mein“.
 „Und speiste sie mit von dem Fischleingericht?“
 „Wie bat ich sie, Mutter, sie wollt' aber nicht“...
 „Die Wirthin zuerst doch verkosten's thut?“
 „Sie meint', soll nur essen, es wäre schon gut“.
 „Und ihre Kinder, naschten sie nicht
 Von ihrem verdammten Höllengericht?“
 „Nein, Mutter, die kriegten gar nichts davon,
 Sie schliefen ja längst im Kämmerlein schon“.
 „Und das Gesinde, mein theueres Kind?“
 „Das... wein' nicht, Mutter! Du weinst dich noch blind“.
 „Und das Gesinde, mein theurer Sohn?“
 „Nichts, gar nichts! das schlich sich gar traurig davon“...
 „Du speitest also ganz, ganz allein?“
 „Und auch das Kätzchen! doch das nickte gleich ein“...
 „Und ist dir seit jener Stunde nicht gut?“
 „O wüsstest du, Mutter, wie wehe das thut!“
 „Hilf, Heiland! Du hast ihr doch nichts vertraut
 Von deiner Hochzeit, von deiner Braut?“
 „Ja, Mutter, wohl! — 's war die Rede davon.
 Sie lachte und meinte, sie hörte es schon“...
 „Und wie? Wann meinst du dein Hochzeitsfest?
 Ich lade auf morgen die vornehmsten Gäst'“.
 „Noch heute, Mutter, noch heute! Hörst?
 Den Pfarrer und Messner zu allererst!...
 Und lass' dann zimmern den Sargesschrein.
 Und lade die Flötenspieler¹⁾ auch ein ..
 O lieb' ich was mir das Flötenspiel!
 Und 's Brautbett lass' graben recht tief und kühl.
 Ja, tief und kühl, lieb Mütterchen mein!
 Und lad' auch die schöne Witwe mir ein
 Zum Hochzeitsschmaus und zum Honiggericht²⁾.
 Doch wo hast du, Mutter, das Sterbelicht?

¹⁾ Flötenspieler — bei den Uzulen ist es Brauch, bei der Leiche, aber nur eines Leginj, Flöten zu blasen. Es werden eigene Flötenspieler und Schalmeibläser gedungen. ²⁾ Honiggericht — gekochter, stark mit Honig versüsster Waizen, welcher nach der Beerdigung vom Priester gesegnet und an die Anwesenden vertheilt wird.

Zünd's an, geschwind nur! und weine mir nicht!
Mir wird's schon besser..“

Друк. Ам Тscheremus, стр. 77—81.

Mein Urbild.

Wie harmlos walt der Dniester
Dem Schwarzen Meere zu,
Ein Bild des Seelenfriedens,
Ein Bild der Seelenruh'.
Doch mich, mich zieht der Tscher'musch,
Der wilde Waldgeist, nur an!
O Tscher'musch du, mein Urbild,
Unlösbar ist dein Bann!

Друк. Ам Тscheremus, стр. 82.

Marko.

(Die Ballade »Der kranke Sohn« in altnordischer Fassung.)

„Was ist dir, Sohn? Was hast du, Kind?
Marko, Marko!
Was ist dir Sohn? Was hast du, Kind?
Wo fühlst du solchen Schmerz?“ — O!
„O was so falsch doch die Weiber sind!
Mutter, Mutter!
O was so falsch doch die Weiber sind!
Schier bricht mir von das Herz“. — O!
„Warst nicht du bei der Wittib schön?
Marko, Marko!
Warst nicht du bei der Wittib schön?
Was kocht' sie dir zu Mahl?“ — O!

„O dort ist's, Mutter, mir auch gescheln,
Mutter, Mutter!
O dort ist's, Mutter, mir auch gescheln!
Zwei Fischlein bunt und schmal.“ — O!

„Und sahst du schon Fische dergestalt?
Marko, Marko!
Und sahst du schon Fische dergestalt?
Lass', Marko, 's wissen mich?“ — O!

„O drüben tief nur im Schlangewald,
Mutter, Mutter!
O drüben tief nur im Schlangewald
Sah solche Fischlein ich!“ — O!

„Und ass sie auch von dem Gericht?
Marko, Marko!
Und ass sie auch von dem Gericht?
Wie? — oder du allein?“ — O!
„O bat ich sie was! Doch wollt' sie's nicht!
Mutter, Mutter!
O bat ich sie was! Doch wollt' sie's nicht!
O welche Höllenpein!“ — O!

„Und ihre Kinder, armer Sohn?
Marko, Marko!
Und ihre Kinder, armer Sohn?
Die assen doch gewiss?“ — O!
„O die lagen längst und längst ja schon,
Mutter, Mutter!
O die lagen längst und längst ja schon
Im Schlummer sauft und süß!“ — O!

„Doch ihre Knecht' und Mägde treu?
Marko, Marko!
Doch ihre Knecht' und Mägde treu?
Die assen oder nicht?“ — O!
„O sie schauten nur und weinten dabei,
Mutter, Mutter!
O sie schauten nur und weinten dabei...
Wie sehr durch's Herz mich sticht!“ — O!

„Du hast ihr, Kind, doch nicht vertraut,
Marko, Marko!
Du hast ihr, Kind, doch nicht vertraut,
Dass du verlobt schon bist?“ — O!
„O ich, ich nannte ihr auch die Braut!
Mutter, Mutter!
O ich, ich nannte ihr auch die Braut
Und auch die Hochzeitsfrist!“ — O!
„Und sie, was meinte sie davon?
Marko, Marko!
Und sie, was meinte sie davon,
Als sie die Mähr' erfuhr?“ — O!
„O lachte sie was voll Spott und Hohn,
Mutter, Mutter!
O lachte sie was voll Spott und Hohn,
Und meint', soll essen nur!“ — O!
„Wann willst du, soll die Hochzeit sein?
Marko, Marko!
Wann willst du soll die Hochzeit sein?
Dass man die Gäste ruft?“ — O!
„O lass' nur zimmern 'nen Sargesschrein,
Mutter, Mutter!
O lass' nur zimmern 'nen Sargesschrein
Und graben eine Gruft!“ — O!
Друк. Ам Тscheremusч, стр. 83—87.

An Sokilski.

Wie 'ne Riesenburg der Hünen
Ragst empor du in den Raum!
Und in deinen Hallen innen
Spuckt es wie ein Märchentraum!
Zeig', o zeig' mir diese Mähren,
Öffne deine Eisenbrust!

Lass' mich's schauen, lass' mich's hören,
Ist's auch Wust, ist's Märchenwust!...

Друк. Ам Тшеремусч. ероп. 88.

Der Uzulenkönig.

(Eine Uzulensage).

Sie sagen, König Uzul sei längst und längst schon todt.
Und König Uzul lebt noch, den Schwätzern all' zum
[Spott.

Nur schläft er im Sokilski, schläft viele hundert Jahr',
Drob klinget¹⁾ eine Sage gar graus und wunderbar.

In alten, alten Zeiten, da stand am Tscherebusch
Des Sonnengottes Tempel im Tann' und Rosenbusch:
Aus Gold und Bergkrystallen war jener Götterdom,
Und stand auf dem Sokilski und schaute in den Strom.

Und in des Tempels Hallen, da standen zwei Altär',
Und auch zwei Götterbilder: das eine licht und hehr,
Als wie die Maiensonne in Gold und Rosenduft,
Das zweite schwarz und finster, als wie 'ne Todtengruft.

Dort kamen die Uzulen vom Osten und vom West,
Und kamen alle Jahre zum Sonnenwendefest,
Voran der schöne Uzul, der junge Uzenfürst, —
'nen Recken, edler, külmer, du nimmer schauen wirst!

Schon dampfen die Altäre dem Sonnengott zum Preis,
Zwölf Schwanenrosse führen Legine in den Kreis:
Die Zäume sind aus Purpur, die Buckel sind aus Gold,
Die führen sie im Reigen um's Sonnenbildniss hold.

Und auch zwölf Höllenrappen erscheinen in der Hall',
Die Zäum' aus Schlangenhäuten, Beschläg' aus schwar-
[zem Stahl;

¹⁾ В переводе. klingt.

Die führen schwarze Männer um's schwarze Gottesbild.
Hei! schauen die was finster, und blicken die was wild!

Und wie sie alle wallen durch's weite Götterhaus,
O denkt euch nur den Schrecken, und schaut euch
[nur den Graus!
Die Bilder werden lebend und springen gleich zu Thal,
Und greifen nach den Schwertern... Hei, gab's da ein
[Gestrah!

Und los geht's wie die Blitze im schwarzen Wolkenpfehl.
Dies schauen die Uzuln, und schaut auch der Uzul.
Doch weh! es wankt und weichet der lichte Himmels-
[sohn,
Dess lacht der Fürst der Uzen, und ruft im Spott und
[Holm:

„Wie? willst ein Gott du heissen, und weichst 'nem
[schwarzen Wicht!
Hier schau, und nimm ein Beispiel, wie man mit Trol-
[len ficht“.
Und eh' 'ne Wimper zucket, lag auch der schwarze
[Graus
Zerschmettert schon am Boden... Dumpf dröhnt's durch's
[ganze Haus.

Da sprach der Gott: „Beim Praboh¹⁾! Dies kam zur
[rechten Zeit!
Doch wo die Götter rechten, Mensch, meng' dich nicht
[in Streit.
Drum sei, o stolzer Uzul, verdammt du und verflucht,
Und jeder, so mit Göttern sich Strauss und Fehde sucht!

„Und sei in diesen Berg du in Zauberbann gethan!
Sokilski soll er heissen von heute und fortan.
Denn erst an jenem Tage und Sonnenwendefest
Wirst aus dem Zauberschlafe befreit du und erlöst,

„Wenn zwölf der Sonnenfalken aus meiner Burg ich
[send'
Und zwölfmal sie umkreisen den Berg und sein Geländ'.

¹⁾ Praboh — die höchste Gottheit der Altslaven.

Bis dahin sink' der Dom da mit dir in tiefsten Schacht!
Und allen, so des Kampfes und mein mit dir gelacht!“

Die Gottheit hat's gesprochen; ihr Wille ist gescheh'n.
Tief im Sokilski schlummert der Uzenkönig schön.

Um ihn zwölftausend Uzen sammt Lanze, Schild und
[Ross.

Die Häupter tief gesenket, die Helme tief im Schoos.

Doch alle zwölf der Jahre, am Sonnenwendefest
Da wird auf zwölf der Weilen vom Banne er gelöst,
Springt auf und reckt die Glieder und donnert durch
[die Hall':

„Auf, Uzen! g'nug geschlafen! Bald geht es doch zu
[Thal!

„Drum eil' hinaus mir einer, und luge in das Land,
Ob nicht der Sonnenjunge die Falken schon gesandt.
Wo nicht, so mag, so möge das nächste Jahr er's thun!
Und ich will unterdessen zum Trollkampf frisch mich
[ruh'n“.

Und also schläft er weiter, mit ihm der ganze Tross,
Der Knappe und der Ritter, der Reiter und das Ross.
Doch wird er einst erwachen — so lautet der Bericht.
Uzul, wo Götter streiten, dort menge du dich nicht!)

Друк. Ам Тscheremuschi, стор. 89—97. Пор. руські поезії
»Король Гудула, стор. 443—447 і 465—469.

Was ist's?

Was ist's, das für und für mich zieht,
O Tscher'musch du, in deine Nähe?

¹⁾ Die Sage vom König Uzul hat viele Variationen. — Die üblichste ist: Uzul springt der strauchelnden Sonnengottheit bei. — Der Gott will ihm's lohnen, stellt ihm aber die Wahl frei. — Uzul begehrt die schöne Streitaxt des Gottes, die ihm dieser, wenn auch höchst ungerne, endlich doch gibt, ihm aber Unheil prophezeit, falls eines Weibes Hand die heilige Waffe berühren würde. — Später vertändelt Uzul die Streitaxt an seine Buhle, was seine Verbannung in den Sokilski zur Folge hat.

Bald wie ein Sturm, bald wie ein Lied,
Und bald wie Graus, und bald wie Wehe?

Da wie der Zither Zauberklang,
Dort wie des Jägers wildes Johlen?
Hier klingt es wie Sirenensang,
Und dort wie Höllengeistertollen?

Du bist gewiss 'ne Art Schaman¹⁾,
Erfahren in den Zauberrunen?
Wie? — oder gar der grüne Mann
Aus dem verwunsch'nen Märchenbrunnen?

Дыр. Ам Тscheremusч, стp. 98.

Die Tschermuschnixe.

Wer fliegt so flink dort wellauf, wellab
Den Tschermusch, den wilden, hinab?
's ist der Kermanitsch mit seinem Floss!
Er lenkt es kräftig, sein Wellenross.

„Was sprechen die Leut' ? — Am Tschermuschgrund
'ne Wassernixe? Da heiss ich ein Hund,
Wenn ich sie fürchte, die stolze Fei,
Trotz ihrem Singsang und Lirelei.“

„Du wilder Leu, wohin, o wohin?
Hast du's so eilig? Wo will dein Sinn?
O weil' ein Weilchen, ein winzig nur!
Weis' in der Well' dir des Welses Spur,
Und manch 'ne Muschel, und bunt Gestein.
Die Fischlein, sie führen 'nen lustigen Reih'n.“

„Was sprichst du, Fantom? Was willst du? — Hinab!
Des Welses Spur? — Ja, ein Wellengrab!
Wir kennen das. Doch bin nicht der Thor,
Zu leihen deinem Gelule mein Ohr.“

¹⁾ Schamann — Zauberer.

„Und wer es verlor, hat doch Gewinn:
Die Blumen oben, wie welken sie hin! —
Doch in den Wellen weilt ewige Lust...
Schau meinen Gürtel, schau meine Brust!
Und auf der Dunen schwellendem Flaum,
Wie wiegt sich's so wohlig! O, du ahnest es kaum!“

„Hinab, Sirene, du machst mir's schwer,
Ich folge dir nimmer und nimmermehr!
Bist doch so eisig, ich bin so warm,
Ich müsst' ja erstarren in deinem Arm“.

„Vor Liebesharm! Drum komme nur, komm'!
Der Priester wartet im Perlendom,
Und meine Jungfrau'n lilienweiss,
Sie kosen warm dich und kosen dich heiss.
Dann frisch in's Brautbett! Schwellende Brust,
Schwellende Dunen... So komm denn! du musst!“

O ja, er muss! Es siedet sein Blut,
Es glüht sein Auge... hinab in die Flut!
Hell rauscht es auf, dann Todesstill'.
Das Floss treibt weiter, die Nacht ist kühl.

Црк. Ам Тscheremus, стр. 99—102. Пор. виеше Черем-
ска царина стр. 447—459 i »Die Tschereemusnixe« стр. 733—735.

Die Fichtenfürstin.

„Wohin, mein Sohn?“ — „Ei nun, in den Wald.
Die Wände sind morsch, das Blockhaus alt;
Will Fichten fallen zu neuem Gefäch.
Hei, das Gekrach da! und das Gebräch!“

„Ist bald gesagt, auch bald gethan;
Doch gibt's 'ne Fürstin in jedem Tann!
Drum gib mir Acht auf jeden Hieb,
Wenn dir dein Leben, dein junges, lieb!
Die hat's gar Manchem schon angethan,
Denn ihr Revier steht im heiligen Bann“.

„Wie, Vater, was, was sprichst du nur?
Uzul und fürchten? Gar keine Spur!
Es komme mir nur das grüne Fantom
In funkelnder Krone! Hoho! es komm’!“

„Mein Sohn, mein Sohn, der Uebermuth
Selbst 'nem Uzulen nicht frommen thut,
Doch horch! welch' Sturm das, welch' dumpf Geheul,
Und mit dem Blockhaus hat's keine Eil'.
Drum bleib' daheim, mein theures Kind!
Welch' wüthendes Brausen, welch' Wirbelwind!“

Doch er zieht hin in den stürmischen Wald.
Die Riesenbäume, Jahrhunderte alt,
Sie stehen um ihn; doch einer schier.
Der dünkt ihm der schönste im ganzen Revier.

„Uzul, Uzul, flich flugs von hier!
Wir treue Tannen, wir rathen's dir.
Der Fichtenfürstin gehört dieser Wald,
Und jeder Baum ist in ihrer Gewalt.
Drum flich und reiz' nicht der Fürstin Wuth.
Wer sie beleidigt, der büsst's mit Blut!“

Doch er, er schwingt die blinkende Axt.
„Du ächzest? Ei, ächze, bis du erlagst,
Du Prachtbaum, du! Ich muss gesteh'n,
Noch keinen sah ich so herrlich und schön“.

„Uzul, Uzul, nicht rühre den Baum!
Durch alle Wälder gib ich dir Raum,
Dort magst hantiren nach Willkür du,
Doch meinen Kronbaum, den lass' mir in Ruh'!
Bist noch so jung, 's wär' Schade um dich,
Nicht gerne hör' ich der Väter Fluch“.

„Bist du's, Fantom? Wird nichts daraus!
Den Baum da brauch' ich zum neuen Haus,
Just diesen dahier, und keinen sonst,
Und wenn du mit deiner Kron' mir ihn lohnst“.

„Uzul, Uzul, lass 's Trotzen sein!
Gib'ts Bäume genug im Garten mein,
Fichten und Tannen, und Kiefern stolz!
Und dort die Zeder, ei gibt die ein Holz
Zu einer duftigen Sargestruh'!
Darum, Uzul, den Baum da in Ruh'!“

„Wirst schweigen, Schemen? Fort, hebe dich weg!
Und bist du begegnet 'nem feigen Geck,
So dir gewichen, ich weiche nicht,
Bis unter der Axt mir der Baum da bricht“.

„Du drohst mir gar? So mag es denn sein!
Sein Schicksal zimmert der Mensch sich allein.
Und wer er auch ist, er ist ein — Wurm.
Los, Urorkane! Los, Urweltsturm!“

Und er bricht los!... Mit Höllengeheul
Entwurzelt den Urwald sein wüthendes Beil,
Und thürmt ihn über den kühnen Uzul.
Hu, wie das kracht! — —

Друк. Ам Тscheremusч, стор. 103—109. Пор. руську поезію «Будь здорова!» стор. 450—454.

Leb' wohl!

Leb' wohl, du mein Urwald voll Sturm und voll Braus!
Nun gilt's zu bewachen das kaiserlich Haus
Dort an der Donau, drum lebe mir wohl!
Dahin ist dahin!... Und die Trommel klingt hohl.

Doch sei es darum! Der Uzul ist ein Mann,
Drum lebe du wohl mir, du mein duftiger Tann.
Es flüstert der Urwald prophetisch zu mir,
Dass ich dich noch schau, o mein grünes Revier!

Друк. Ам Тscheremusч, стор. 110. Пор. руську поезію «Будь здорова!» стор. 454—455.

Am Posten.

Steh' ich des Sommers in der funkelnden Nacht
Am fernen Posten die stille Wacht,
Und hebe den Blick in die urblaue Höhe:
Da wird's mir, wie wenn ich mein Heimatiand sähe
Voll Almenrausch und voll Alphornklang,
Und voll Hühthornruf, und voll Järgergesang!
Voran der Kindheit unschuldige Tage,
Wie eine den Engeln entwendete Sage,
Zieh'n märchenhaft an mir sie vorbei,
So selbstvergessen, so glaubenstreu.

Dann folgt die Jugend mit siedender Lust,
Das Herz will sprengen die eiserne Brust!
Ich schaue mein Jagdross, mein Purpurkleid¹⁾,
Ich schaue die schönste, die üppigste Maid
Im schwellenden Dunkel berauschter Jasmine. —
Welch' stürmisches Kosen, Welch' glühende Minne!
Und endlich der Werber, — die Scheere, — die Wacht...
Herr Kaiser, Herr Kaiser, was hast du gemacht!
O Herr Kaiser, was hast du gemacht!

Дыр. Ам Тшеремусч. стр. 111—112.

Die Kaiserrose.

Es prangen die Kaisergärten,
Es duftet rosig die Nacht.
Ein Tirolerjäger stehet
Vor einer Rose die Wacht.

Und steht und ist so traurig,
Und schaut die Rose an.
O Rose, du Kaiserrose,
Du hast mir's angethan!

¹⁾ Purpurkleid: die Tracht der Uznlen ist meist roth.

Da flüstert die Kaiserrose:
„Ich liebe dich, Menschenkind!“
Und nickt mit ihren Blüten
Im feuchten Abendwind.

Da stürzt der Jäger nieder.
„O Rose, des Kaisers Gebot!
O Rose, du Kaiserrose!“
Man fand ihn Morgens todt.

Und ein geknicktes Röslein,
Er presst's mit blutiger Lust,
Er presst's mit blutenden Händen,
Er presst's an die blutende Brust.

Es träumte einst 'nem Jäger
Im dunkelgrünen Tann,
Dass das die Kaiserrose
Mit ihrem Nicken gethan.

Друк. Ам Тscheremus, стр. 113—114. Нер. виче стр.
175—177, 455—456 і 731—732.

Der kranke Jäger.

Es liegt ein kranker Jäger
Zu Wien im Kaiserspital,
Die Augen eingefallen,
Die Wangen hohl und fahl.

Da ruft er 'nen Kameraden:
„O Waffenbruder mein,
Du zimmerst heute Abends
Für mich den Sargeschrein.

„Da nimm die Bretter, Bruder,
Vom frischen Tannenholz,
Und duftig, hörst da's, duftig! —
Auch sei die Tanne recht stolz...

„Aus dieser zimmere Abends
Für mich den Sargesschrein,
Und sarg' auch — o vergiss nicht! —
Viel Tannenreis hinein!“

Друк. Ам Тscheremusсh, стор. 115—116. Пор. руську по-
езню Хорій стрілець», стор. 460 і пім'ячку »Der Kamegad« стор.
732—733.

Die hohe Wacht.

O heilige, silberklare,
Krystallene, reine Nacht!
Und hoch auf dem höchsten Maste
Hält Schiffer hohe Wacht.

Und hält die Wacht und stehet,
Und steht und stehet und sinnt,
Wohin das krystallene, klare,
Das silberne Meer doch rinnt?

Und er lehnt die glühende Schläfe
An den riesigen Tannenstamm,
Und nimmt 'nen silbernen Spiegel,
Und nimmt 'nen silbernen Kamm.

Und kämmt die wogenden Locken,
Und kämmt sie wellig und fein,
Und schaut in den silbernen, klaren,
Krystallinen Spiegel hinein.

Da fasst ihm unnenbares Wehe,
Er schleudert die silberne Wehr'
Und schleudert den silbernen Spiegel
Hinab in das schauernde Meer.

Und misst — wie tief...

Друк. Ам Тscheremusсh, стор. 117—118. Пор. вище руські
поезні «Старий жоввирь», стор. 310—311 і »На кафталуці« стор.
460—461.

Abschied.

Als sie mir den Abschied gegeben, o,
Da nahm ich die Zither auch mit,
Und dachte mir herrliche Weisen aus
Und aus manch herrliches Lied.

Und sang den Bergen vom Land Tirol,
Von Gletschern wie Bergkrystall,
Und sang dem Tscher'musch vom Donaustrom,
Und Meeren im Mondenstrahl.

Und sang den Uzulen vom Kaiser und Held
Und Kronen und Fürstenpurpur,
Von welschen Kriegen und Frankenverrath
Und blutiger Schlachtenspur.

Und sang der Maid von der Stadt im Meer,
Von Gondel und Gondolier,
Und von Madonnen und Dogenpalast,
Und Markusdom-Taubengegirr.

O horchten die was! ja, zerhorchten sich schier,
Als wie vom Zauber gebannt,
Und dachten sich später — nur so in sich:
„Er kommt aus dem Märchenland“.

Друк. Ам Тscheremusch, стор. 119—120. Пор. руську поезию »Видрава«, стор. 461—462.

Uzulenständchen.

's will schon dunkeln, Sterne funkeln,
Liebchen, thu' mir auf!
Bring' ein Ringlein mit Karfunkeln,
Billig ist's zu Kauf.
Riecken weiden unter Rosen
In des Mondes Licht,
Und wir werden küssen, kosen,
Bis die Rose bricht.

Sieh, schon fällt der Thau hernieder,
Rosten wird der Lauf.
Feucht wird Hut und sein Gefieder, —
Liebchen, thu' doch auf!
Schau, schon huschen die Gespenster,
Grausig ist es hier.
O, so thu' doch auf das Fenster!
Schau, ich zitt're schier!

Oder fürchtest, süßes Schätzchen,
Du die Nachbarin?
O, da weiss ich uns ein Plätzchen.
Wo die Flieder blüh'n.
Also komm nur in's Gehege
Dort zu mir heraus.
Ach, sonst geh' ich meiner Wege —
Gleich in's nächste Haus.

Дыр. Ам Тscheremus. стр. 121—122.

Sechs Uzulenlieder.¹⁾

Denk': Wenn die Rose auch keine Rose wär',
Wäre sie Rose doch, und schliess' daher:
Würde die Liebste mein auch nicht mein Liebchen sein:
Wäre sie doch mein Lieb, weil sie mir lieb!

Denk': Was die Stern' doch so sich zerfunkeln thun!
O, dass ich einer wär', wollt' nimmer ruh'n,
Bis ich dem Liebchen süß thät' fallen vor die Füss',
Und zu ihr funkeln thät', wie lieb ich's hätt'!

Sang was ein Vöglein, sang in den Tag hinein.
O, dieses Vöglein, das, das wollt' ich sein!

¹⁾ Solcher Liedchen ist bei den Uzulen Legion.

Von früh bis Abends thät ich mich zersingen spät
Der Allerliebsten mein tagaus, tagein.

O dass ich's wüsste, wo hier ein Schreiber ist,
Der auch schön schreiben thät'. Ja, wenn ich's wüsst'!
Gäbe ihm, was ich hätt'. auf dass er schreiben thät':
Was du doch lieb mir bist... Ja, wenn ich's wüsst'!

Seh' ich 'ne Blume, denke für mich so hin:
Wenn ich dies Blümchen wär' und schön thät' blüh'n:
Thät'st du vorübergeh'n, thät' ich dich bitten schön:
Steck mich an deine Brust, mein' Herzenslust!

Oft thu' ich denken: alles nach seiner Art!
Doch wenn mein Liebchen stürb', wär's gar zu hart.
Nicht leben könnt' ich doch, und sterben minder noch,
Denn sah dich einmal wer, stirbt nimmermehr!

Дѣл. Am Tsche emusch, стр. 123—126.

МЕЛЬОДИЇ.*)

*) Подасмо отсе мелїодїї до деяких Федьковичевих пісень, а власне ч. I з автографу, а далї ч. II—XXIII з друків (Співанник для господарських літочок і Жовнярські піснї), а врештї ч. XXIV—XXXV із автографів ноти до Колядника. Сї мелїодїї, переважно народнї, положенї на ноти Федьковичем.

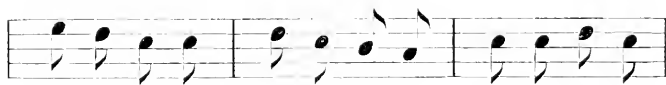
I. Думка під Маджентов (текст стор. 701).

Гей у по - ли у по - ли

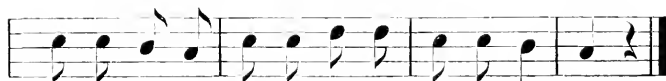
там лі - та - ют со - ко - ли со - ко - ли лі -

та-ють, сумінь - ко гу - ка - ют аж ме-не сер-

день-ко бо - лит, со - ко - ли лі - та-ють сумінь-

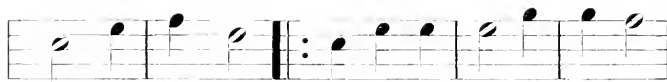
ко гу - ка - ют аж ме-не сер-день-ко бо - лит.

II. О Боже милий світе. (стор. 499).

Не борзо.

О Бо-же ми-лий сві-те, я-кий ти

до-брый ді-тем: ти дав ім го-до-со-чок

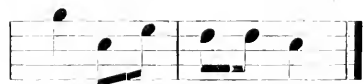
до красних спі-ва-но-чок.

III. Білший соків як лелик. (стор. 500)

Не борзо а жваво.

Біл-ший со-ків як ле-лик, Білший со-ків

сер-день-ко як ле-лик.

IV. Гой на Йвана вилітали рої. (стор. 500)

Не борзо а жваво.

Гой на Йва - на ви - лі - та -

Гей га! Гей, соб! Хліб ро - бн - ти.

VII. Пішов голос по грому. (стор. 502).

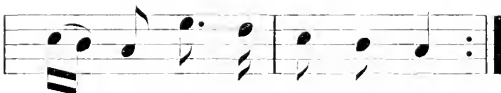
Швидко і жваво.

Пішов го-лос по гро-му, пі-дем хлоп-ці

до до - му, пі-дем хлопці в до-брій час,

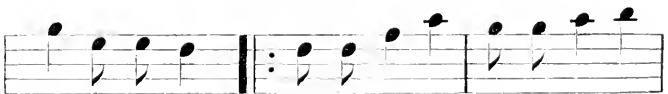
а - бн сла - ва бу - ла з нас.

VIII. Боже з неба високого. (стор. 503).

Поволу.

Бо-же з не-ба ви - со - ко - го, глянь на ме - не

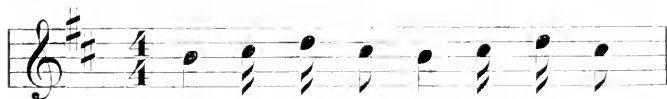

мо - ло - до - го: дай ми ро - зум до на - у - ки,

до ро-бо-ти чем-ні ру-ки! чем-ні ру-ки!

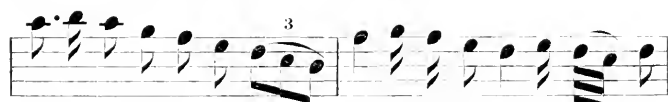
ІХ. Ластівочко, щебетюшко. (стор. 504)

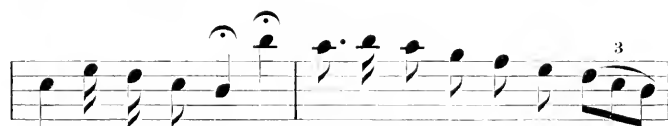
Ла - еті - воч - ко, ще - бе - тюш - ко.
Що ти ді - тем з то - го сві - та

де ти від нас душко йдеи? Принесу вам весну красну,
з теплих країв прине-сені?

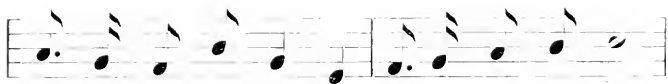
прине су вам ружки цвіт. лиш у-чіт ся, ді-ти лю - бі,

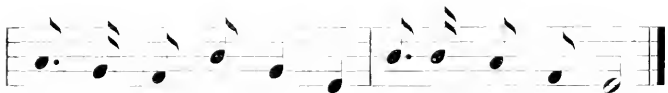
лиш у - чіт ся, вчіт, вчіт! лиш у-чіт ся, ді - ти лю - бі,

лиш у - чіт ся, вчіт, вчіт!

Бо - же с - го ски - ти, Бо - же парть му дай!

Бо - же с - го ски - ти. Бо - же парть му дай!

ХІІ. Наша Фана. (стор. 542)

Живо, живо і весело.

Ав - стрі - яц - ка на - ша фа - на
Та шей бин - дов у - кра - ше - на :

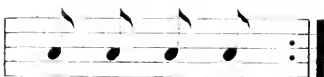
по ці - сар - ски зма - по - ва - на,
не - хай во - ріг млі - с. гц - це! гур - ра га!

на - ша фа - на з пре - чи - сто - го шов - ку тка - на.

гур - ра га! а ю бу - дут бо - ро - ни - ти

на - ні гру - ди.

ХІІІ. Наш цїсарь. (стор. 542)

Жваво, хоором.

Наш цїсарь Франц Йо - сиф най нам

бу - де здо - ров, як той би-стрий

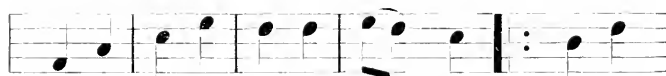
ві - тер по над Чор - но - го - ров!

ХІV. Рекрути. (стор. 543)

Живо і весело.

Цї-сарь му - сит стар-ший бу - ти,

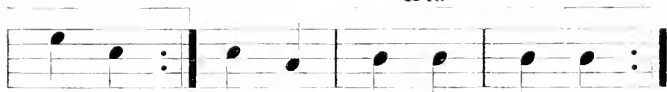
бе-ре хлоп-ці у ре-кру - ти. бі-лі,

І-ша

бу-рі. чор-но - брш-ві. а все год-ні у-род-

II-га

ли - ві. год - ні у - род - ли - ві.

XV. Жовняр. (стор. 544)

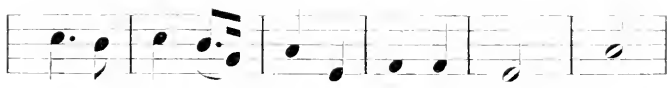
Ходором.

Крас - но у но - ли о - ра -

ти, о - ра - ти. о - ра - ти.

ще і сно - ши в ко - ши скла - да - ти. скла -

да - ти. скла - да - ти.

XVI. Що жовняру треба. (стор. 545)

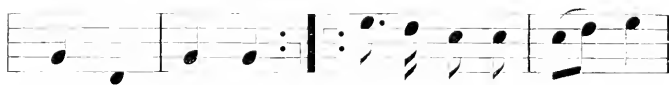
Ходором.

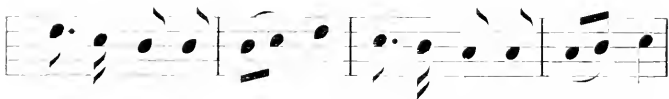
Ко-би знав Бог з не - ба що жов-ня-ру
То би дав му в ру - ки у - сї вра-жі

І-ша

ІІ-га

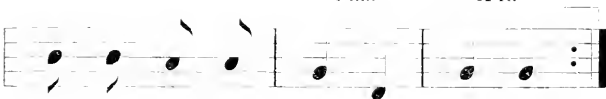
тре - ба : кру - ки : Тож-то вра-га бив - би,

тож-то го у - чив би, тож то в с-го ю - єї

І-ша

ІІ-га

по ко - лі - на брив би : брив би.

XVII. Гоя, пане ти наш! (стор. 545)

Живо і пруюко.

Го - я на - не ти наш, ка - ні - та -

не ти наш, Ко-ли хлоп-цям по-зво-лі - не

І-ша

ІІ-га

на мід ви-по ні - ти дан? ні - ти дан?

XVIII. Ударили тамборики. (стор. 546)

Ходором, жваво, з притиском.

У - да - ри - ли там - бо - ри - ки

тем-чень - ко - ї по - чи за - зда-

ка - ла дів - чи - поч - ка сво - ї чор - ні

І-ша

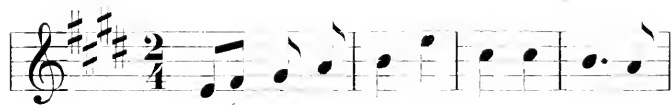
І-га

о - чи о - чи.

XIX. Марш. (стор. 547)

Різно.

Як ті жов - ни - ри ма - ше - ру - ют

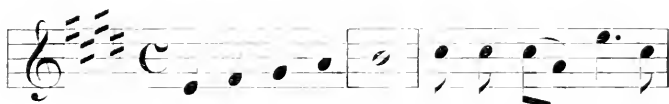
всі мо - ло - ди - ці бу - ти ку - ют : гур - ра !

гур - ра, гур - ра бу - ти ку - ют.

ХХ. Цапістрайх. (стор. 547)

Гучно.

Час до до - му час! Тож хо - дім хлопці

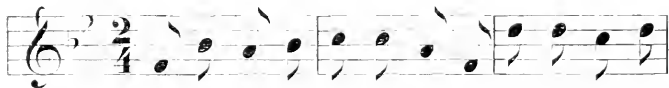
враз! Бо ме фі - рер як кіт вор - ко - ті - ти.
А фельфе бер ста - не сво - є ці - ти.

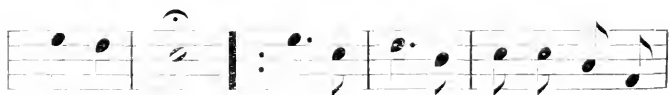
Та ще ска - же ни - ти квас квас, скаже ни - ти лиш квас!

ХХІ. Пусти хлопців! (стор. 548)

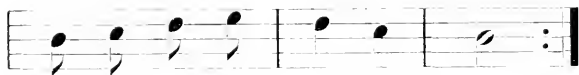
Поважно.

Пусти хлопців до до - моч - ку, о пресвітний

наш ца - рю! Не - мав би й я ро - зу - моч - ку.

ми - ді мо - ї жов - ня - ри.

XXII. До бою! (стор. 549)

Жваво, відважно, весело.

Ой гук. та ще гук! а - ну хлоп-

ці до рук! а - ну хлоп - ці до зброї
бо вже час нам до бо - ю

вже розвив ся нам брук! вже розвив ся нам брук!

XXIII. Страж Австрії. (стор. 707)

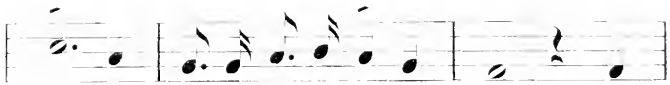
Жваво і відважно.

По від Ду - на - ю аж по Збруч, від

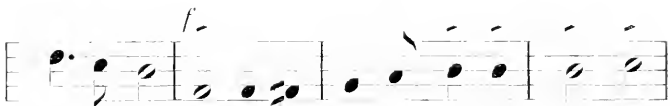
Та - трів аж по Са ви ключ За - рув австрійський наш о -

рев: хто край мій бу-де со-ко - тив? О,

ор-де наш, без пуж ди будь: О, ор - де наш без

пуж-ди будь: бо тво-я страж єсть ру-ска на - ша

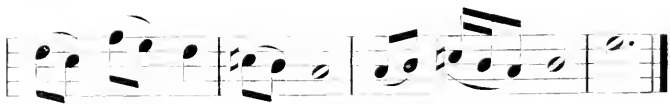
грудь! бо тво-я страж єсть ру-ска грудь.

XXIV. Гой по Іордані. (стор. 611)

Новажно.

Гой по Іор - да - ні

Сви - ті хо - ди - ли, гой дай Бо - же!

XXV. Пляшованец. (стор. 633)

Жваво.

Гой деж ти бу-вав, ти ку-ций ца-не?

Я ко-ля-ду-вав, ти дур-ний кля-не!

XXVI. Сидит Христос на престолі. (стор. 638)

Ходором.

Си-дит Хри-стос на пре-сто-лі.

до-брый ве-чер на свя-тій ве-чер!

XXVII. На голос: „W żłobie leży“. (стор. 644)

Поважно.

До-брый ве-чер, ще-дрый ве-чер
Що там чу-ти, що чу-ва-ти

все-му ми - ру і сві - ту! в ве - фле - с -
в ве-фле-єм-скім по-ві - ті?

мі мир чу - ва - ти: по го - спод - ні бла-го-

да - ти на-ро-див ся царь сві - та.

XXVIII. На голос: „A wczora z wieczora“.
(стор. 645)

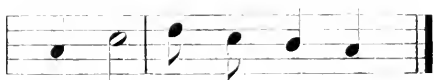
Живо.

До-брій ве - чер, го - ди! до - брій

ве - чер, го - ди! Хри - стос ся нам ро - дит.

Хри-стос нам ся ро - дит.

XXIX. На голос: „Pašli pasterze woły”.

(стор. 645)

Ревне.

Ан-гіль па-сти-рям мо-вив Ангіль па-

сти-рям мо-вив у зе-ле-ні ді-бро-ві у зе-ле-

ні ді - бро-ві.

XXX. На голос: „Hej w dzień narodzenia”.

(стор. 646)

Живо.

Добрий вечер! го-ди! ща-сли-ва го-
Ді-ва по-ро-ди-ла пред-віч-но-го

ди - на! Ла - до! ла-до! ла - до! все на
сп - на!

сві-ті ра-до! щедрый ве-чер на зе-млі!

XXXI. На голос: „Anioł pasterzom mówi“.
(стор. 647)

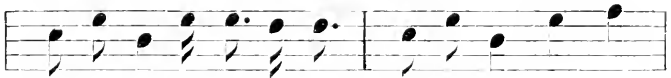
Поважно.

Хо - дит Го-сподь по ра - ю,

з А-да-мом роз-мо-вя - є: А-да-ме! у - се в ра-ю

є тво-є. Лиш з я-бло-ни од - но-ї то - бі

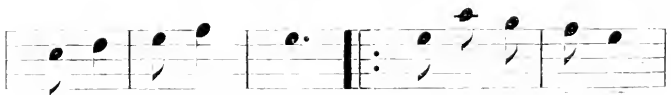
за-пре-ща-ю!

XXXII. На голос: „Nowy rok bieży“.
(стор. 649)

Живо.

Гой до-брий ве-чер! гой ще-дрий ве-чер!

чу-ли во-ви - ну? Христос, син бо-жий.

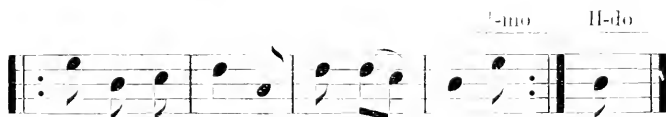
нам ви-ні ро-жий! до-брій ве-чер му!

XXXIII. Маланка. (стор. 661)

Живо.

Ти мі - ся - цю, ти ко - ро-лю.

крас-на Ма-лан-ка с е то - бо - ю.

XXXIV. Вінчованє до Маланки.

(стор. 672)

Ходором.

Гой, ти на - це го - що - да - рю.

в те - бе в дво - рі як у ца - ря.

XXXV. Там по ріці, по Іордані. (стор. 650)

Поважно.

Там по рі - ці, по Іор - да -

ні. Іор - дан во - ду роз - ли -

ва - с.

PG
394.8
F4
1902
t. 1

kry-

**PLEASE DO NOT REMOVE
SLIPS FROM THIS POCKET**

**UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY**

